

ONDERWIJSVISITATIE

Beeldende kunsten

Een onderzoek naar de kwaliteit van de academisch gerichte bachelor- en masteropleiding Beeldende kunsten, de masteropleiding Fine arts, de master-na-masteropleiding Beeldend onderzoek en de master-na-masteropleiding Transmedia aan de Vlaamse hogescholen

V L H O R A

V l a a m s e H o g e s c h o l e n r a a d

6 juli 2011

De onderwijsinspectie Beeldende kunsten

Ravensteingalerij 27, bus 3
1000 Brussel
tel.: 02 211 41 90
info@vlhora.be

Exemplaren van dit rapport kunnen tegen betaling verkregen worden
op het VLHORA-secretariaat.

Het rapport is ook elektronisch beschikbaar op
<http://www.vlhora.be> > evaluatieorgaan > visitatierapporten > huidige visitatieronde

Wettelijk depot: D/2011/8696/24

voorwoord

De visitatiecommissie brengt met dit rapport verslag uit over haar oordelen en de daaraan ten grondslag liggende motivering, conclusies en aanbevelingen die resulteren uit het onderzoek dat zij heeft verricht naar de onderwijskwaliteit van de cluster Beeldende kunsten in Vlaanderen.

De visitatiecommissie heeft hierbij de visitatieprocedure *Handleiding Onderwijsvisitaties VLIR|VLHORA, aangevuld protocol ter ondersteuning van de opleidingen in academisering, juni 2007* gevolgd, waarbij zij niet enkel aanbevelingen en suggesties formuleert in het kader van de continue kwaliteitsverbetering van het hoger onderwijs, maar ook een oordeel geeft in het kader van de accreditatie van de opleiding.

De visitatie en dit rapport passen in de werkzaamheden van de hogescholen en van de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) met betrekking tot de kwaliteitszorg van het hogescholenonderwijs, zoals bepaald in artikel 93 van decreet van 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs.

Met dit rapport wordt de bredere samenleving geïnformeerd over de wijze waarop de hogescholen en meer bepaald de betrokken opleiding omgaat met de kwaliteit van haar onderwijs. Toch is het rapport in de eerste plaats bedoeld voor de hogeschool die de opleiding aanbiedt. Op basis van de bevindingen van het rapport kan de hogeschool nu en in de nabije toekomst actie nemen om de kwaliteit van het onderwijs in de opleiding te handhaven en verder te verbeteren. De lezer moet er zich echter terdege bewust van zijn dat het rapport slechts een momentopname biedt van het onderwijs in de opleiding en dat de rapportering van de visitatiecommissie slechts één fase is in het proces van kwaliteitszorg.

De VLHORA dankt allen die meegewerkt hebben aan het welslagen van dit proces van zelfevaluatie en visitatie. De visitatie was niet mogelijk geweest zonder de inzet van al wie binnen de hogeschool betrokken was bij de voorbereiding en de uitvoering ervan. Tevens is de VLHORA dank verschuldigd aan de voorzitter, de leden en de secretarissen van de visitatiecommissie voor de betrokkenheid en deskundige inzet waarmee zij hun opdracht hebben uitgevoerd.

Marc Vandewalle
secretaris-generaal

Bert Hoogewijs
voorzitter

inhoudsopgave

voorwoord.....	3
inhoudsopgave	5
deel 1 Algemeen deel.....	7
Onderwijsvisitatie Beeldende kunsten.....	9
1.1 inleiding	9
1.2 de betrokken opleidingen	9
1.3 de visitatiecommissie	9
1.3.1 samenstelling	9
1.3.2 taakomschrijving.....	10
1.3.3 werkwijze.....	11
1.3.4 oordeelsvorming.....	12
1.4 indeling van het rapport.....	13
Deel 2 Beeldende kunsten	15
Hoofdstuk 1 Het domeinspecifieke referentiekader Beeldende kunsten.....	17
1.1 inleiding	17
1.2 domeinspecifieke competenties	17
1.2.1 gehanteerde input	17
1.2.2 domeinspecifieke competenties	17
1.3 besluit.....	18
Hoofdstuk 2 De opleiding Beeldende kunsten in vergelijkend perspectief.....	21
Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding	21
Onderwerp 2 programma	22
Onderwerp 3 inzet van personeel.....	23
Onderwerp 4 voorzieningen	24
Onderwerp 5 kwaliteitszorg.....	24
Onderwerp 6 resultaten.....	25
Hoofdstuk 3 Vergelijkende tabel kwaliteitsaspecten.....	27
Hoofdstuk 4 Opleidingsrapporten Beeldende kunsten.....	31
Artesis Hogeschool Antwerpen	31
Hogeschool Gent	73
Hogeschool voor Wetenschap & Kunst.....	115
Karel de Grote-hogeschool	163
Katholieke Hogeschool Limburg.....	199
Provinciale Hogeschool Limburg.....	243
Bijzonder kwaliteitskenmerk Onderzoek en dienstverlening	284
Hogeschool Sint-Lukas Brussel	289
Deel 3 Beeldend onderzoek	335
Hoofdstuk 1 Domeinspecifiek referentiekader Beeldend onderzoek	337
1.1 inleiding	337
1.2 domeinspecifieke competenties	337
1.2.1 gehanteerde input	337

1.2.2	domeinspecifieke competenties	337
1.3	besluit.....	338
Hoofdstuk 2	Opleidingsrapport Beeldend onderzoek	341
	Karel de Grote-Hogeschool.....	341
Deel 4	Transmedia	369
Hoofdstuk 1	Domeinspecifiek referentiekader Transmedia	371
1.1	inleiding	371
1.2	domeinspecifieke competenties	371
1.2.1	gehanteerde input	371
1.2.2	domeinspecifieke competenties	371
1.3	besluit.....	372
Hoofdstuk 2	Opleidingsrapport Transmedia	375
	Hogeschool Sint-Lukas Brussel	375
bijlagen	401

algemeen deel

Onderwijsvisitatie Beeldende kunsten

1.1 inleiding

In dit rapport brengt de visitatiecommissie verslag uit van haar bevindingen over de onderwijskwaliteit van de academisch gerichte bachelor- en masteropleiding Beeldende kunsten, die zij in het najaar van 2009 en in het voorjaar van 2010 in opdracht van de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) heeft onderzocht.

Dit initiatief past in de werkzaamheden van de hogescholen en van de VLHORA met betrekking tot de kwaliteitszorg van het hogescholenonderwijs, zoals bepaald in artikel 93 van het decreet van de Vlaamse Gemeenschap van 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen.

1.2 de betrokken opleidingen

De opleiding Beeldende kunsten wordt door 7 hogescholen aangeboden. De visitatiecommissie bezocht op:

- 2, 3 en 4 februari 2010 Artesis Hogeschool Antwerpen
- 16, 17 en 18 november 2009 Hogeschool Gent
- 26, 27 en 28 april 2010 Hogeschool Sint-Lukas Brussel
- 28, 29 en 30 oktober 2009 Hogeschool voor Wetenschap en Kunst
- 3, 4 en 5 maart 2010 Karel de Grote-hogeschool
- 31 maart, 1 en 2 april 2010 Katholieke Hogeschool Limburg
- 9, 10 en 11 december 2009 Provinciale Hogeschool Limburg

1.3 de visitatiecommissie

1.3.1 samenstelling

De visitatiecommissie werd samengesteld conform de procedure van de *Handleiding Onderwijsvisitaties VLIR/VLHORA, aangevuld protocol ter ondersteuning van de opleidingen in academisering, juni 2007*. Meer in het bijzonder werden de richtlijnen van de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs met betrekking tot de onafhankelijkheid van de commissieleden opgevolgd. De visitatiecommissie werd samengesteld door het bestuursorgaan van de VLHORA in haar vergadering van 3 juli 2009 en door het bestuursorgaan van de VLIR in de vergadering van 21 april 2009.

Gezien het aantal betrokken hogescholen werden 2 deelcommissies samengesteld.

Deelcommissie 1: commissie die de **Artesis Hogeschool Antwerpen, Hogeschool Gent en Sint Lukas Hogeschool Brussel** bezocht heeft.

Voorzitter en domeindeskundige:	Alex de Vries
Onderwijsdeskundige:	Marc Spoelders
Domeindeskundige:	Alied Ottevanger

Domeindeskundige: Hendrik Pinxten
Domeindeskundige: Jan Debbaut
Student: Glenn Mertens

Deelcommissie 2: commissie die de **Hogeschool voor Wetenschap & Kunst, de Karel de Grote-Hogeschool, de Katholieke Hogeschool Limburg en de Provinciale Hogeschool Limburg** bezocht heeft.

Voorzitter en domeindeskundige: Alex de Vries
Onderwijsdeskundige: Ronald Soetaert
Domeindeskundige: Adi Martis
Domeindeskundige: Alied Ottevanger
Domeindeskundige: Flor Bex
Student: Joachim Naudts

Voor een kort curriculum vitae van de commissieleden, zie bijlage 1.

De waarnemer namens de VLIR was Steven Van Luchene.

Vanuit de VLHORA werden een projectbegeleider en 2 secretarissen aangesteld. Voor de visitatie van de opleiding Beeldende kunsten waren dit:

Projectbegeleider: Floris Lammens (tot 15 mei 2011)
Klara De Wilde (vanaf 16 mei 2011)

Secretarissen:

Artesis Hogeschool Antwerpen	Thomas Jans
Hogeschool Gent	Floris Lammens (tot 15 mei 2011)
	Thomas Jans (vanaf 16 mei 2011)
Hogeschool Sint-Lukas Brussel	Thomas Jans
Hogeschool voor Wetenschap en Kunst	Thomas Jans
Karel de Grote-hogeschool	Floris Lammens (tot 15 mei 2011)
	Thomas Jans (vanaf 16 mei 2011)
Katholieke Hogeschool Limburg	Thomas Jans
Provinciale Hogeschool Limburg	Thomas Jans

1.3.2 taakomschrijving

De commissie geeft op basis van het zelfevaluatierapport van de opleiding en de gesprekken ter plaatse:

- een oordeel over de onderwerpen en facetten uit het accreditatiekader van de NVAO;
- een integraal oordeel over de opleiding;
- suggesties om waar mogelijk te komen tot kwaliteitsverbetering.

Op aanvraag van de opleiding geeft de commissie een beoordeling van de voorgedragen bijzondere kwaliteitskenmerken. De beoordeling van het bijzonder kwaliteitskenmerk heeft geen invloed op de globale beoordeling van de opleiding en het accreditatiebesluit van de NVAO.

1.3.3 werkwijze

De visitatie van de opleiding Beeldende kunsten aan de hogescholen gebeurde conform de werkwijze zoals die is vastgelegd in de *Handleiding Onderwijsvisitaties VLIR|VLHORA, aangevuld protocol ter ondersteuning van de opleidingen in academisering, juni 2007*.

Voor de beschrijving van de werkwijze van de visitatiecommissie worden vier fasen onderscheiden.

- fase 1, de installatie van de commissie;
- fase 2, de voorbereiding;
- fase 3, het visitatiebezoek;
- fase 4, de schriftelijke rapportering.

Fase 1 de installatie van de visitatiecommissie

Op 7 juli 2009 werd de visitatiecommissie officieel geïnstalleerd.

De installatievergadering stond in het kader van een kennismaking, een gedetailleerde bespreking van het visitatieproces aan de hand van de *Handleiding Onderwijsvisitaties VLIR|VLHORA, aangevuld protocol ter ondersteuning van de opleidingen in academisering, juni 2007* en een toelichting van het ontwerp van domeinspecifieke referentiekader. Daarnaast werden een aantal praktische afspraken gemaakt, onder meer met betrekking tot het bezoekschema, de bezoekdagen en de te lezen eindwerken en/of stageverslagen.

Fase 2 de voorbereiding

De visitatiecommissie heeft een domeinspecifiek referentiekader voor de opleiding opgesteld en aan de opleidingen bezorgd.

Elk commissielid heeft het zelfevaluatie rapport en de bijlagen bestudeerd, de geselecteerde eindwerken gelezen en haar/zijn argumenten, vragen en voorlopig oordeel vastgelegd in een checklist, waarvan de secretaris een synthese heeft gemaakt. De synthese werd uitvoerig besproken en beargumenteerd door de commissieleden. Op basis van de bespreking en de door de commissieleden opgestuurde vragenlijsten, inventariseerde de secretaris kernpunten en prioriteiten voor de gesprekken en het materialenonderzoek bij de visitatie.

Fase 3 het visitatiebezoek

De VLHORA heeft een bezoekschema ontwikkeld dat desgevallend aangepast werd aan de specifieke situatie van de opleiding. De bezoekschema's werden opgenomen als bijlage 4. Tijdens de visitatie werd gesproken met een representatieve vertegenwoordiging van alle geledingen die bij de opleiding betrokken zijn. Tijdens de visitatie werd bijkomend informatiemateriaal bestudeerd en werd een bezoek gebracht aan de instelling met het oog op de beoordeling van de accommodaties en de voorzieningen voor de studenten. Tijdens de visitatie werd voor de verdere bevraging gebruik gemaakt van de synthese van de checklist en de vragenlijsten.

Binnen het bezoekprogramma werden een aantal overlegmomenten voor de commissieleden voorzien om de bevindingen uit te wisselen en te komen tot gezamenlijke en meer definitieve (tussen)oordelen. Na de gesprekken met de vertegenwoordigers van de opleiding hebben de visitatieleden hun definitief (tussen)oordeel per facet en per onderwerp gegeven.

Op het einde van het visitatiebezoek heeft de voorzitter een korte mondelinge rapportering gegeven van de ervaringen en bevindingen van de visitatiecommissie, zonder expliciete en inhoudelijk waarderende oordelen uit te spreken.

Fase 4 de schriftelijke rapportering

De secretaris heeft in samenspraak met de voorzitter en de commissieleden, op basis van het zelfevaluatierapport, de checklisten en de motiveringen een ontwerp opleidingsrapport opgesteld. Het ontwerprapport geeft per onderwerp en per facet het oordeel en de motivering van de visitatiecommissie weer. Daarnaast werden - waar wenselijk en/of noodzakelijk - aandachtspunten en eventuele aanbevelingen voor verbetering geformuleerd.

Het ontwerp opleidingsrapport werd aan de hogescholen gezonden voor een reactie. De reactie van de opleiding op het ontwerp opleidingsrapport werd door de commissie in een slotvergadering besproken. De visitatiecommissie stelde ook een vergelijkend gedeelte op. Hierin worden de belangrijkste conclusies en aanbevelingen van de visitatie vergelijkenderwijs weergegeven. Tevens werden de oordelen per onderwerp, per facet en per hogeschool in een vergelijkende tabel weergegeven.

Het vergelijkende deel en de vergelijkende tabel werden samen met het antwoord van de visitatiecommissie op de reacties van de opleidingen en het definitieve opleidingsrapport aan de hogescholen gestuurd.

Conform de handleiding heeft een hogeschool gebruik gemaakt van de mogelijkheid om een bijlage toe te voegen. Het vergelijkende deel en de opleidingsrapporten werden samengebracht in het voorliggende visitatierapport van de academisch gerichte bachelor- en masteropleiding Beeldende kunsten dat op 6 juli 2011 werd gepubliceerd.

1.3.4 oordeelsvorming

De commissie legt in een eerste fase een oordeel per facet vast. Daarna legt de commissie een oordeel per onderwerp vast op basis van de oordelen van de facetten die van het onderwerp deel uitmaken.

In de oordelen per onderwerp wordt steeds een overzicht gegeven van de oordelen per facet. In geval van een compensatie van facetten, wordt het oordeel op onderwerpniveau gevolgd door een motivering en aangevuld met de weging die de commissie hanteerde in de oordeelsvorming op onderwerpniveau. In de overige gevallen wordt voor de motivering van het oordeel op onderwerpniveau verwezen naar de argumentatie bij de facetten.

De oordelen per facet en per onderwerp hebben betrekking op alle locaties, afstudeerrichtingen en varianten. Daar waar er een onderscheid in het oordeel per afstudeerrichting en/of locatie en/of variant nodig is, wordt dit aangegeven in het rapport.

De commissie houdt in haar beoordeling rekening met accenten die de opleiding eventueel zelf legt, met het domeinspecifieke referentiekader en met de benchmarking ten opzichte van de gelijkaardige opleidingen in andere instellingen van hoger onderwijs.

Alle oordelen en wegingen volgen de beslisregels zoals geformuleerd in de *Handleiding Onderwijsvisitaties VLIR/VLHORA, aangevuld protocol ter ondersteuning van de opleidingen in academisering, juni 2007*. Op het niveau van de facetten volgen de oordelen een vierpuntenschaal: “onvoldoende”, “voldoende”, “goed” en “excellent”. Op het niveau van de onderwerpen en op het niveau van de opleiding in haar geheel geeft de commissie een antwoord op de vraag of er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn. Hierbij kan het oordeel “voldoende” of “onvoldoende” luiden.

1.4 indeling van het rapport

Het rapport bestaat uit vier delen. In het tweede deel beschrijft de visitatiecommissie in hoofdstuk 1 het domeinspecifiek referentiekader op basis waarvan zij de gevisiteerde opleidingen heeft beoordeeld. In hoofdstuk 2 worden de belangrijkste conclusies en bevindingen van de commissie per facet vergelijkenderwijs weergegeven en tot slot worden in hoofdstuk 3 de toegekende scores in tabelvorm samengevat.

In hoofdstuk 4 van het rapport brengt de commissie verslag uit over de gevisiteerde opleidingen. Voor elke afzonderlijke hogeschool en dus voor elke afzonderlijk gevisiteerde opleiding kan u een deelrapport terugvinden. De deelrapporten bevatten de aanbevelingen die de commissie doet ten aanzien van elke afzonderlijke hogeschool en zijn gemakshalve geordend naar alfabetische volgorde van de benaming van de hogescholen.

Deel 3 handelt over de opleiding Beeldend onderzoek en deel 4 handelt over de opleiding Transmedia.

Beeldende kunsten

Hoofdstuk 1 Het domeinspecifieke referentiekader Beeldende kunsten

1.1 inleiding

Voor iedere groep van opleidingen wordt een domeinspecifiek referentiekader ontwikkeld dat door de commissie gebruikt wordt bij de beoordeling van opleidingen. De visitatiecommissie is verantwoordelijk voor de opmaak van het domeinspecifiek referentiekader. De VLHORA als evaluatieorgaan geeft de procedure¹ aan voor de opstelling ervan.

Het referentiekader is niet bedoeld om een ideale opleiding te schetsen. Respect voor de eigenheid van een opleiding en voor de diversiteit binnen eenzelfde opleiding over de instellingen heen, veronderstelt immers dat in de eerste plaats wordt nagegaan of elke opleiding erin slaagt haar eigen doelstellingen te realiseren en dit zowel inhoudelijk als procesmatig. Dit belet niet dat wordt nagegaan of elke opleiding aan een aantal minimumeisen voldoet, die aan de betreffende opleiding worden gesteld vanuit het vakgebied en/of de relevante beroepspraktijk.

1.2 domeinspecifieke competenties

1.2.1 gehanteerde input

- referentiekaders van de opleidingen:

- Artesis Hogeschool Antwerpen
- Hogeschool Gent
- Hogeschool Sint-Lukas Brussel
- Hogeschool voor Wetenschap en Kunst
- Karel de Grote-hogeschool
- Katholieke Hogeschool Limburg
- Provinciale Hogeschool Limburg

- Het gezamenlijke referentiekader van de opleidingen

- andere brondocumenten

- Het Decreet van de Vlaamse Gemeenschap op de Structuur van het Hoger Onderwijs in Vlaanderen van 2003 (het Structuurdecreet)
- Elia/Inter}artes Tuning Template for Fine Art Higher Education in Europe

1.2.2 domeinspecifieke competenties

Competenties voor de academische gerichte bacheloropleiding in de Beeldende kunsten

- Gepaste uitdrukkingsmiddelen, materiaal en gereedschap hanteren volgens het gekozen medium.

¹ De procedure voor het opstellen van het domeinspecifiek referentiekader is beschikbaar op de website van de VLHORA www.vlhora.be onder de rubriek visitatie & accreditatie.

- Binnen een brede culturele en sociale context een persoonlijke positie innemen ten aanzien van een referentiekader van eigentijdse en historische praktijken en theorieën in de Beeldende kunsten.
- Voor de professionele kunstpraktijk relevante processen , theorieën, vaardigheden en organisatie- en communicatiemethoden toepassen.
- Eigen werk en dat van anderen kritisch beschouwen en evalueren.
- In beeldtaal en verbaal -gesproken en geschreven - een persoonlijk idee uitdrukken.
- Een persoonlijke herkenbare artistieke praktijk ontwerpen en tot uitvoering brengen.
- Zelfstandig of in teamverband een artistiek concept realiseren, waarin creatieve ideeën en adequate methoden verwerkt zijn. Dit concept presentatie- en resultaatgericht tot uitvoering brengen.
- Getuigenis afleggen van conceptueel en esthetisch bewustzijn en inzicht in de relatie tussen publiek en kunstwerk.
- De functie en de verschillende fasen in de totstandkoming van een kunstwerk aangeven.
- Blijk geven van inzicht in en voeling met de manier waarop de kunstenaar in de beroepspraktijk functioneert.

Competenties voor de masteropleiding in de Beeldende kunsten

- Vanuit persoonlijke verbeeldingskracht expliciteren hoe artistieke intenties optimaal gerealiseerd worden.
- De persoonlijke artistieke intenties en bijhorende resultaten kritisch beschouwen en heroverwegen.
- Het verband aangeven tussen persoonlijke artistieke intenties en bijhorende resultaten.
- Door (experimenteel) onderzoek en eigen(-zinnige) beeldtaal ontwikkelen.
- Artistiek onderzoek, en het (beeldend) resultaat ervan, van zichzelf en van anderen duiden vanuit een persoonlijke referentiekader binnen een socio-culturele context.
- Zelfstandig een professionele kunstpraktijk opzetten en onderhouden met inachtneming van de zakelijk-organisatorische voorwaarden.
- Het (specifiek) kunstberoep professioneel uitoefenen.
- Eigen artistiek werk documenteren en visueel en verbaal presenteren naar een verscheiden doelpubliek.

1.3 besluit

De commissie heeft zich bij het opstellen van dit domeinspecifiek referentiekader gebaseerd op de documenten vermeld onder punt 1. Daarbij heeft zij ervoor geopteerd om een doublure van de vereiste competenties in het Structuurdecreet te vermijden, behalve wanneer een domeinspecifieke hertaling noodzakelijk was. De commissie wenst ook aan te geven dat de competenties voor de masteropleiding in principe ook gelden voor de twee master-na-masteropleidingen, maar dat het voor deze laatste noodzakelijk was om aan te geven op welke manier deze zich verder nog onderscheiden van een “gewone” masteropleiding in de Beeldende kunsten.

De vermelde competenties op het niveau van de bacheloropleiding en de masteropleiding zijn geldig voor alle afstudeerrichtingen. De commissie heeft er expliciet voor gekozen om voor de onderscheiden afstudeerrichtingen geen aparte competenties op te nemen. Men kan immers stellen dat door een strikte afbakening van de afstudeerrichtingen de multimediale en cross-over praktijken in hun expansie zouden worden geremd. De afstudeerrichtingen zijn:

- Vrije kunsten
- Grafisch Ontwerp

- Fotografie
- Mode
- Theaterkostuum
- Juweelontwerp en edelsmeedkunst
- Multimediale vormgeving
- Textielontwerp

Binnen deze afstudeerrichtingen kan er sprake zijn van zowel een vrije als een toegepaste richting. Wat opvalt is dat meerdere hogescholen er voor kiezen om binnen afstudeerrichtingen afzonderlijke specialismen te definiëren. Daardoor ontstaat er een tweedeling: generalisten en specialisten. Zo kan het voorkomen dat binnen het grafisch ontwerp de student zich specialiseert in grafiek en daarin weer kiest voor functionele, strategische of conceptuele grafiek. Naast die specialismen bestaat er ook de generalistische studierichting tot grafisch ontwerper als zodanig. Over de specialismen kan worden opgemerkt dat die zich aandienen naarmate er zich nieuwe technieken en media aandienen. De generalist volgt de benadering om een groter en breder aanbod van technieken en media te integreren in functie van de inhoud van zijn werk. Anders gezegd: de generalist kiest het medium vanuit de inhoudelijke intentie; de specialist wordt vanuit een breed kader beïnvloed in zijn specialisatie.

In het bovenstaande heeft de commissie voor zowel de bacheloropleiding als de masteropleiding en master-na-masteropleidingen op meta-niveau geformuleerd wat voor de studenten noodzakelijke verworvenheden dienen te zijn. De visitatiecommissie is zich er echter van bewust dat naast deze combinatie van kennis, vaardigheden en attitudes, de student een weerbaarheid moet ontwikkelen tegen de beproevingen van de kunstpraktijk. Dat vergt vermogens die in feite een spiegel vormen van het domeinspecifiek referentiekader. In een nog niet gepubliceerd artikel van de Nederlandse beeldend kunstenaar, schrijfster en docente Florette Dijkstra¹ trof de commissie een opsomming aan van die vermogens, waarvan ze er een aantal graag in de discussie met de opleidingen willen betrekken:

- vermogen om het domein van de kunst te beschermen en te bevechten, niet alleen de eigen maar vooral ook de kunst van anderen, levenden of doden, en de bereidheid het voorhoedegevecht aan te gaan;
- vermogen een bijdrage te leveren aan het onderzoek naar het wezen van de kunst;
- vermogen tot toewijding en concentratie;
- vermogen tot vertwijfeling;
- vermogen de vooropstellingen, normen en waarden in de kunstwereld te doorzien en waar nodig te ontwrichten;
- vermogen tot het verdragen en zoeken van eenzaamheid;
- vermogen tot het leggen van verbindingen op alle niveaus en in alle richtingen;
- vermogen om te gaan met tegenslag en desillusie;
- vermogen jarenlang aan één onderzoek te wijden zonder op een resultaat te zijn gericht;
- vermogen tot niet-werken;
- vermogen tot ruimte creëren in plaats van innemen;
- vermogen tot ontorganiseren en het creëren van vrijplaatsen waarin chaos de mogelijkheid biedt nieuwe wegen in te slaan;
- vermogen tot voorkomen van herhaling, ijdelheid, gewin en status;
- vermogen tot vernietiging van eigen werk, handschrift, vooropstellingen en definities;
- vermogen ondanks alles te blijven geloven in het werk.

Hoofdstuk 2 De opleiding Beeldende kunsten in vergelijkend perspectief

Woord vooraf

De opleidingen Beeldende kunsten en vormgeving in Vlaanderen, verdeeld over zeven instellingen, hebben tal van overeenkomsten. Aangezien de opleidingen in Europees verband het onderwijs in de bachelor/master structuur aanbieden, hebben ze grotendeels dezelfde uitgangspunten en doelstellingen. Ook ten aanzien van de eisen die het werkveld aan de afgestudeerden stelt, zijn in gezamenlijkheid afspraken gemaakt over te behalen competenties, de attitude en mentaliteit, vaardigheden en vermogens. Binnen die gezamenlijkheid zoekt iedere opleiding, en zelfs iedere afstudeerrichting, een eigen identiteit en profiel dat voor de buitenwereld herkenbaar en aantrekkelijk is. Iedere opleiding streeft een onderscheidende kwaliteit na, en moet dus in allerlei aspecten verschillen van de zusteropleidingen.

Ruwweg kent het kunst- en vormgevingsonderwijs een tweedeling die historisch is gegroeid. Enerzijds zijn er heel algemeen gesteld de opleidingen die voornamelijk terug te voeren zijn op het traditionele meester-leerling model en anderzijds is er de onderwijsmethodiek die eerder uitgaat van academische studie. Hoeveel belang aan die verschillende opvattingen wordt gehecht blijkt nog altijd uit de omstandigheid dat steden als Gent en Antwerpen over beide vormen van kunstonderwijs beschikken in enerzijds de Sint-Lucas scholen en anderzijds de koninklijke academies. De opvattingen van waaruit de academies werken en van elkaar verschillen hangen samen met de historisch gegroeide verzuiling in Vlaanderen.

Binnen die steden neemt de samenwerking tussen de verschillende opleidingen wel toe, maar in het huidige tijdgewricht doet het, zeker voor buitenstaanders, vreemd aan dat deze steden twee opleidingen op het gebied van kunst en vormgeving herbergen. Kan dat niet efficiënter? Om het belang van die opleidingen te kunnen vaststellen is het vooral zaak niet zozeer naar de overeenkomsten te kijken, maar de verschillen te vergelijken. Daarbij moet in algemene zin worden vastgesteld dat die in het licht van een hedendaagse onderwijspraxis niet al te groot meer zijn, hoewel ze binnen de afzonderlijke instellingsculturen wel zorgvuldig worden gekoesterd. Het neemt niet weg dat kan worden geconstateerd dat er opleidingen zijn die hun docenten voor een flink deel hebben gerekruteerd uit kunstenaars en vormgevers die aan de concurrerende plaatselijke instellingen hebben gestudeerd.

De voornaamste verschillen hebben betrekking op een doelbewuste keuze voor een sterke externe gerichtheid, ook internationaal, of een koestering en bescherming van de eigen aanpak en een naar binnen gekeerde concentratie op de eigen traditie.

De visitatiecommissie is van mening dat vanuit een zelfbewustzijn van de eigen kwaliteit met open vizier in het internationale professionele werkveld positie moet worden gekozen. Het kunst- en vormgevingsonderwijs kan zich daarbij geen eenkennigheid veroorloven en dient keuzes te maken die herkenbaar zijn en die voortdurend uitnodigen tot zelfkritische reflectie. Wat dit betreft kunnen visie, missie en doelstellingen van de meeste opleidingen scherper worden geformuleerd. De commissie leest daarin te vaak algemeenheden waar niemand zich een buil aan kan vallen in gratuite formuleringen die inwisselbaar zijn.

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding

De opleidingen kunnen met betrekking tot hun doelstellingen preciezer hun ambities benoemen. Het gaat er daarbij vooral om welk niveau wordt nagestreefd en hoe ze die bereiken via didactische en pedagogische werkwijzen en opvattingen over kunst: wat betekent het dat de nadruk ligt op een ambachtelijke, technische methodiek of op een conceptuele, ideematige benadering van kunst en vormgeving? Hoe is het onderwijs daarop ingericht? Voor welke onderdelen van het werkveld wordt eigenlijk opgeleid? Is de oriëntatie daarbij vooral gericht op een regionale infrastructuur van kunst en cultuur of is de internationale beroepspraktijk het uitgangspunt? Hoe kun je die twee velden met elkaar combineren, waar lopen ze in elkaar over, hoe bevorder je dat? Dan komt men

op het terrein van wat het domeinspecifieke referentiekader wordt genoemd. De algemene context daarvan wordt door iedereen onderschreven en het gaat erom daarbuiten een eigen standpunt te verdedigen dat bij voortduring aan de eisen van de tijd en de omstandigheden wordt aangepast. Vanuit welke constante waarden wordt flexibel ingespeeld op de veranderende tijd en maatschappij?

Onderwerp 2 programma

De studieprogramma's van de opleidingen kennen vrijwel allemaal een gelijksoortige opbouw. De opleidingen die ervan afwijken, springen daardoor in het oog, waardoor er ook iets ter discussie te stellen valt. Dan gaat het echt over een onderwijsopvatting en de manier waarop die wordt gerealiseerd en de resultaten ervan. Gelukkig heeft de commissie in Vlaanderen enkele studierichtingen aangetroffen die zich op die manier professionaliseren en daarbij de controverse niet schuwen.

Wat dit betreft liggen er nu kansen vanwege het academiseringsproces en het element onderzoek dat daardoor in het onderwijs van doorslaggevende betekenis wordt voor de kwaliteit van de opleidingen. Binnen de associaties waar de opleidingen nu functioneren, lijkt de praktijk van kunst en vormgeving ondergeschikt te raken aan theoretisch onderzoek dat naar universitaire criteria wordt ingericht en ook als zodanig wordt beoordeeld. Het is van groot belang dat het kunst- en vormgevingsonderwijs onderzoeksvormen ontwikkelt die in en door de kunstpraktijk op eigen voorwaarden worden gerealiseerd. Daar hoort een toetsings- en beoordelingskader bij dat door het werkveld van de kunst en vormgeving zelf wordt gedefinieerd en serieus genomen. Dat dient op uiterst kritische wijze te gebeuren op basis van een dialoog met externe adviseurs die experts zijn in hun vak en de reflectie daarop. Het mag niet zo zijn dat bijvoorbeeld de universitaire kunsthistorische onderzoeksvoorwaarden één-op-één worden opgelegd aan de onderzoeksvormen die de kunstenaar inzet om op zijn werk te reflecteren en het in een maatschappelijk relevant kader een plaats te geven.

De samenhang tussen praktijk en theorie is in het kunst- en vormgevingsonderwijs van doorslaggevende betekenis voor de waarde van het academiseringsproces en de onderzoekspraktijk die dat met zich meebrengt. Tot voor kort waren theorie en praktijk aan de opleidingen min of meer separate processen. De invoering van de bachelor-master structuur draagt bij aan de integratie ervan, maar hier valt nog veel toegevoegde waarde te creëren.

Er is enige zorg met betrekking tot de voorbereiding op de beroepspraktijk via stages en maatschappelijke dienstverlening. De meeste opleidingen hebben ervoor gekozen niet of nauwelijks stageperioden in de studie te verwerken. Waar daar wel tijd en aandacht voor wordt uitgetrokken, is de meerwaarde ervan zichtbaar. Het doet in dezen dan ook geforceerd aan wanneer opleidingen studenten wel adviseren om in vakanties of de eerste periode na het afstuderen stages of stagevervangende activiteiten te ondernemen: de opleidingen zien de waarde ervan wel in en vinden die zelfs onmisbaar, maar nemen niet de verantwoordelijkheid daar zelf zorg voor te dragen binnen de opleiding. Hetzelfde geldt voor het al dan niet aangaan van externe projecten in samenwerking met maatschappelijke organisaties waarvoor allerlei opdrachten kunnen worden verricht als onderwijskundig onderzoeksproject. Dergelijke onderwijsactiviteiten vinden te incidenteel plaats, waardoor een doelgerichte voorbereiding op een ondernemende kunstpraktijk enigszins tekortschiet.

De eenjarige master die naadloos op de driejarige bachelor aansluit – er zijn nauwelijks nog studenten in Vlaanderen die volstaan met enkel een bachelor opleiding – wordt door de meeste opleidingen als te kort ervaren. In vergelijking met het buitenland is dat ook het geval. Zo kent Nederland een vierjarige bachelor en een tweejarige master. In Vlaanderen wordt het gemis aan studietijd gecompenseerd door bijvoorbeeld master-na-master opleidingen op te zetten. De vanzelfsprekende aansluiting tussen bachelor en master heeft wel als nadeel dat te weinig studenten ervoor kiezen hun master aan een ander instituut te volgen of in het buitenland. Die eenkennigheid mag actiever worden bestreden. Opleidingen moeten hun beste studenten stimuleren te kiezen voor een studietraject waarmee hun talent het meest gebaat is. Dat kan betekenen dat de student moet worden uitgezonden naar andere, buitenlandse instellingen.

Er bestaan allerlei oneigenlijke vormen van studieverlenging doordat studenten de master over twee jaar spreiden, of door studenten in vakantieperioden stage te laten lopen en dergelijke. De studielast is daardoor soms

oneigenlijk hoog. Als studenten daarop worden bevraagd, geven ze aan dat ze in feite geen keus hebben willen ze in het professionele werkveld goed beslagen ten ijs komen. Het kunst- en vormgevingsonderwijs in Vlaanderen kan alleen in gezamenlijkheid nagaan hoe de internationale concurrentiepositie kan worden verbeterd door de studietijd ter discussie te stellen en hiervoor nieuwe voorstellen te ontwikkelen.

Er is de laatste jaren een aantrekkelijk variatie in onderwijsvormen ontstaan. Dat geldt dan met name de voor praktijkvakken. Workshops, projecten, masterclasses, samenwerkingsverbanden, uitwisseling, excursies, interdisciplinaire processen, maatschappelijke dienstverlening, seminars, studium generale et cetera dragen bij aan de voorbereiding op een praktijk die nauwelijks nog een ambachtelijke specialisatie kent. Maar zelfs daarvoor kan ook worden gekozen. Wie een schilder *pur sang* wil zijn, kan het kunstenaarschap op die manier beoefenen. Gevarieerde onderwijsvormen ontbreken nog te veel in het theorieonderwijs. Kunstgeschiedenis wordt meestal nog in de vorm van massale hoorcolleges aangeboden. Zelfwerkzaamheid van de studenten op dat gebied is nog onvoldoende ontwikkeld. Een verdere didactische oriëntatie hierop is dringend gewenst. Er zijn allerlei *good practices* die hierin tot voorbeeld kunnen strekken.

Bij andere onderwijsvormen horen ook aangepaste beoordelings- en toetsingsmodellen. Met name de betrokkenheid van externe deskundigheid bij deze processen verdient nadere aandacht. Aan het eind van de studie wordt daar meestal wel redelijk in voorzien, maar confrontatie met oordelen uit het werkveld gedurende het hele onderwijsproces zou een aanzienlijke onderwijsverbetering kunnen inhouden.

Wat betreft de masterproef kan nog nadrukkelijker dan nu al het geval is, worden gezocht naar een presentatie ervan binnen of in samenwerking met professionele instellingen en bedrijven, zowel binnen als buiten de kunst- en cultuursector. In de eerste plaats moet daarvoor een plaatselijk en regionaal netwerk worden gevormd om van daaruit een nationaal en internationaal web te creëren waar studenten uiteindelijk hun plaats moeten vinden. Het is belangrijk dat die externe partijen van bij het begin bij de opzet en voornemens van die masterproeven worden betrokken. In beleidsmatige en strategische zin dienen breed samengestelde werkveldadviesraden een klankbord te vormen voor het management en de onderwijsstaf. Die moeten niet alleen in naam functioneren, maar daadwerkelijk actief te zijn op regelmatige basis.

De kwaliteit van het kunst- en vormgevingsonderwijs heeft de sector grotendeels zelf in de hand door het toepassen van de toelatingsproef. Door te selecteren wie wel en niet tot de opleiding wordt toegelaten kan het niveau worden beïnvloed. Probleem daarbij is dat de instroom heel verschillend is. Daardoor zijn de achtergronden van de studenten zo uiteenlopend, dat het moeilijk is een programma aan te bieden dat iedereen optimaal kan volgen. Dan wreekt zich, dat met name het theorieonderwijs voor een contingent studenten hoog gegrepen is. Tegelijkertijd zijn allerlei individuele regelingen nodig voor studenten met eerder verworven competenties of ervaringen die bijvoorbeeld op technisch gebied al verder gevorderd zijn. In ieder geval wordt de toelatingsproef nog te weinig als sturend element ingezet. Dat blijkt ook uit de uitval in het eerste jaar dat als verkapte selectieperiode wordt gebruikt. Vaak valt meer dan de helft van de eerstejaars instroom af. Dat moet beter kunnen door de toelatingsproef op landelijk niveau op verantwoorde wijze met elkaar nader vast te stellen. Iedere opleiding heeft er inmiddels ruime ervaring mee opgedaan en een goed analyse van de resultaten is nodig om aanpassingen te doen en een hoger rendement te behalen.

Onderwerp 3 inzet van personeel

Het onderwijs aan de opleidingen wordt verzorgd door kunstenaars, vormgevers en theoretici die voor het merendeel zelf een actieve beroepspraktijk in het professionele werkveld van kunst en vormgeving hebben. De laatste jaren is het aantal medewerkers dat voltijds in het onderwijs actief is afgenomen. Er zijn ook minder medewerkers met vaste aanstellingen. Daardoor kunnen de opleidingen flexibel inspelen op de ontwikkelingen in de actualiteit van kunst en vormgeving. In de academisering kunnen daardoor wellicht preciezer keuzes worden gemaakt welke docenten door de opleiding worden aangetrokken om onderzoek te doen en in het onderwijs ook daadwerkelijk een plaats te geven, door daaraan op voorhand condities en faciliteiten te verbinden.

Frustrerend voor veel medewerkers is nog altijd de concordantie van toenmalige leraren naar de ambtenarenstatus waarbij een onderscheid werd gemaakt tussen assistenten en docenten, een werkwijze die door velen als onrechtvaardig werd ervaren. Anderhalf decennium later achtervolgt deze operatie nog steeds de personele verhoudingen.

Van belang is in het personeelsbestand een goed evenwicht te handhaven tussen medewerkers die permanent aanspreekbaar zijn voor de studenten, op wie ze te allen tijde een beroep kunnen doen waardoor een vertrouwelijk en veilige atmosfeer is gewaarborgd, en docenten die meer incidenteel het onderwijs van impulsen voorzien en een meer uitdagend beroep doen op de studenten om het beste uit zichzelf te halen.

Onderwerp 4 voorzieningen

Wat betreft huisvesting en materiële faciliteiten van de opleidingen lopen de voorzieningen nogal uiteen. Sommige opleidingen of daarin functionerende studierichtingen zijn ondergebracht in volstrekte verouderde en slecht onderhouden gebouwen. Soms hebben die als voordeel dat je er alles mag, want er valt toch niets meer aan te bederven, maar meestal zijn ze in feite ongeschikt om er onderwijs te verzorgen. Daarnaast zijn er opleidingen gevestigd in nieuwe gebouwen of verbouwde historische panden die onderdeel uitmaken van hogescholen met andere opleidingen waarmee zowel inhoudelijk als praktisch goed kan worden samengewerkt. Hierbij speelt ook mee in welke associatie de opleiding is opgenomen. Een opleiding in de ene plaats die in de associatie is verenigd met een universiteit in een andere stad, heeft studenten minder te bieden dan een opleiding die met de plaatselijke universiteit samenwerkt. Dan kunnen er simpelweg veel meer faciliteiten worden gedeeld, zoals bijvoorbeeld bibliotheekvoorzieningen. Ook is het voorzieningenniveau afhankelijk van het hogeschoolmodel waarin de opleidingen functioneren. De ene hogeschool is met betrekking tot dit onderwerp veel ambitieuzer dan de andere en heeft ook de beschikking over meer financiële middelen. Hierdoor ontstaat een ongelijke situatie die gevolgen heeft voor de keuzes die aankomende studenten maken. Er zijn opleidingen die qua huisvesting en voorzieningen internationaal op het hoogste niveau kunnen functioneren en opleidingen die met kunst- en vliegwerk een nauwelijks aanvaardbaar niveau handhaven. Nu moet deze problematiek ook niet worden gedramatiseerd, want hoewel sommige studenten wel klagen, geven ze meestal ook blijk van een verknochtheid aan de opleiding van hun keuze waar zelfs die inferieure huisvesting een rol in speelt. Als men elkaar inspireert, doen de omstandigheden er minder toe. Wat betreft huisvesting kunnen de opleidingen ook samenwerken met andere culturele instellingen. Door onderwijs en kunstpraktijk op die manier met elkaar te verbinden kan een meerwaarde worden bereikt zo bewijst de enkele studierichting die op die manier binnen een museale context aansluiting vindt.

Onderwerp 5 kwaliteitszorg

Vrijwel alle opleidingen zijn hechte gemeenschappen waar individuele begeleiding de norm is en waar iedere student persoonlijk wordt gevolgd. Problemen zijn meestal al gesignaleerd, voordat het tot officiële klachten komt en er wordt vaak goed op geanticipeerd. Toch zijn er studierichtingen waar geconstateerde gebreken jarenlang onderbelicht blijven en niet kunnen worden opgelost. Hier moet het management met meer durf ingrijpen en maatregelen treffen. Op hogeschoolniveau wordt voorzien in allerlei formele regelingen ten aanzien van kwaliteitszorg waar de opleidingen nog onvoldoende een beroep op doen. Structurele evaluaties en enquêtes moeten consequenter en zorgvuldiger worden uitgevoerd. Probleemanalyses en verbeterplannen kunnen op beleidsmatig en strategisch niveau duidelijker worden geregisseerd.

Vrijwel alle opleidingen kost het veel moeite om studentenbetrokkenheid bij de meer formele processen in het onderwijs te realiseren. Het gaat dan om medezeggenschap, klassenvertegenwoordiging en studentenraden. De formele overlegorganen die daarvoor in het leven zijn geroepen, worden niet of nauwelijks door studenten bemenst. Door de flexibilisering van het personeelsbestand is de betrokkenheid van het personeel binnen dergelijke fora ook tanende. De opleidingen hebben de opdracht om na te gaan welke vorm wel effectief is en hoe de betrokkenheid van studenten en personeel, die op de werkvloer wel degelijk hartstochtelijk wordt beleefd, op dat meer abstracte niveau kan doorwerken.

Onderwerp 6 resultaten

Al met al kan worden gesteld dat de opleiding een op het gebied van kunst en vormgeving in Vlaanderen voldoende tot goed worden beoordeeld en dat er enkele excellente studierichtingen te vinden zijn. De opleidingen zijn volop in transitie en dragen bij aan de kwaliteitsontwikkeling van de kunst- en vormgevingsvakken in Vlaanderen binnen een internationaal perspectief.

Het voordeel van de academisering is dat door middel van periodieke publicaties, zoals kwartaalbladen, cahiers en jaarboeken, meer dan in het verleden resultaten van onderwijsprocessen en onderzoeksprojecten worden gedocumenteerd en zichtbaar gemaakt. De opleidingen zijn ook actief in het publiek presenteren van studentenwerk via eindexamentoonstellingen of andere vormen van eindpresentaties (modeshows, symposia, congressen). Afzonderlijke projectresultaten worden getoond in openbare presentatieruimtes die door de instellingen worden geprogrammeerd of met samenwerkende partners.

Als het kunstonderwijs in Vlaanderen zijn internationale status en ambities wil uitbouwen, dan is het noodzakelijk dat er meer onderwijs in het Engels wordt aangeboden. De decretale bepaling dat het onderwijs in het Nederlands moet worden aangeboden, werkt in het huidige internationaliserende kunstenveld eerder contraproductief. Nu de aantrekkingskracht van het onderwijs op buitenlandse studenten toeneemt, is die voorwaarde niet langer houdbaar als Vlaanderen volwaardig wil meedoen in de kunstwereld.

Het rendement van het kunst- en vormgevingsonderwijs in het kleine Vlaamse gebied is verrassend te noemen. Er zijn nog tal van verbeteringen nodig, maar dat wordt door de opleiding zelf onderkend en nagestreefd. Er is alle vertrouwen dat de opleidingen de komende jaren hun onderwijsopdracht serieus en ambitieus zullen uitvoeren.

Hoofdstuk 3 Vergelijkende tabel kwaliteitsaspecten

De oordelen van de commissie op de zes onderwerpen en de daarbij horende facetten wordt in een vergelijkende tabel weergegeven. De commissieleden hebben per facet een score op een vierpuntschaal (onvoldoende, voldoende, goed, excellent) en per onderwerp een score op een tweepuntschaal (onvoldoende, voldoende) weergegeven.

De toekenning van het oordeel slaat op het geheel van het facet en het onderwerp en is onderbouwd met argumenten. De oordelen moeten gelezen worden in samenhang met de tekst in de deelrapporten per instelling. Deze tabellen dienen dan ook met de nodige omzichtigheid te worden benaderd.

Verklaring van de scores op facetniveau

- E** **Excellent:** de opleiding realiseert voor het facet een niveau waardoor de ze zowel in Vlaanderen als internationaal als een voorbeeld van goede praktijk kan functioneren.
- G** **Goed:** het niveau van de opleiding stijgt voor het facet boven de basiskwaliteit uit.
- V** **Voldoende:** de opleiding beantwoordt voor dit facet aan de basisstandaard of basisnorm voor respectievelijk een professionele bachelor, academische bachelor of master.
- O** **Onvoldoende:** de opleiding presteert voor het facet beneden de gestelde verwachting en er is voor dit punt beleidsaandacht is.
- nvt** Het facet is voor beoordeling van de opleiding **niet van toepassing**.
- OK** Wordt vermeld bij het facet studieomvang indien de opleiding voldoet aan de decretale eisen omtrent de studieomvang.

Verklaring van de scores op onderwerpniveau

- V** Voldoende: de visitatiecommissie geeft hiermee aan dat de opleiding op onderwerpniveau voldoet aan de basiskwaliteit.
- O** Onvoldoende: de visitatiecommissie geeft hiermee aan dat de opleiding op onderwerpniveau niet voldoet aan de basiskwaliteit.

Verklaring van de gebruikte afkortingen in de tabel en opsomming van de gevisiteerde afstudeerrichtingen, locaties en eventuele varianten zoals brugopleiding, anderstalige opleiding, ...

- Artesis Artesis Hogeschool Antwerpen
- academisch gerichte bacheloropleiding Beeldende kunsten
 - masteropleiding Beeldende kunsten
 - Fotografie
 - Grafisch ontwerp
 - Juweelontwerp en edelsmeedkunst

- Mode
- Theaterkostuum
- Vrije kunsten

HOGENT Hogeschool Gent

- academisch gerichte bacheloropleiding Beeldende kunsten
- masteropleiding Beeldende kunsten
- masteropleiding Fine Arts
 - Vrije kunsten
 - Fotografie
 - Grafisch ontwerp
 - Multimediale vormgeving,
 - Textielontwerpen
 - Mode

KdG Karel de Grote-hogeschool

- academisch gerichte bacheloropleiding Beeldende kunsten
- masteropleiding Beeldende kunsten
 - Vrije kunsten (VK);
 - Grafisch ontwerp (GO);
 - Juweelontwerp en edelsmeedkunst (JE).
- master-na-masteropleiding Beeldend onderzoek

KHLim Katholieke Hogeschool Limburg

- academisch gerichte bacheloropleiding Beeldende kunsten
- masteropleiding Beeldende kunsten
 - Fotografie
 - Grafisch ontwerp

HSLB Hogeschool Sint-Lukas Brussel

- academisch gerichte bacheloropleiding Beeldende kunsten
- masteropleiding Beeldende kunsten
 - Fotografie
 - Grafisch ontwerp
 - Vrije kunsten
- master-na-masteropleiding Transmedia

PHL Provinciale Hogeschool Limburg

- academisch gerichte bacheloropleiding Beeldende kunsten
- masteropleiding Beeldende kunsten
 - Grafisch ontwerp
 - Vrije kunsten

W&K Hogeschool voor Wetenschap en Kunst

- academisch gerichte bacheloropleiding Beeldende kunsten
- masteropleiding Beeldende kunsten
 - Vrije kunsten

- Textielontwerp
- Grafisch ontwerp
- Multimediale vormgeving

Beeldende kunsten	Artesis	HOGENT	HSLB	KdG	KHLIM	PHL	W&K
Onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding	V	V	V	V	V	V	V
Facet 1.1: Niveau en oriëntatie	G	G	G	V	V	V	V
Facet 1.2: Domeinspecifieke eisen	G	G	G	V	V	V	V
Onderwerp 2: Programma	V	V	V	V	V	V	V
Facet 2.1: Relatie doelstelling en inhoud	V	ABA: G MA: V	V	V	V	V	V
Facet 2.2: Eisen academische gerichtheid	V	G	V	V	V	V	V
Facet 2.3: Samenhang	G	G	V	G	G	V	V
Facet 2.4: Studieomvang	OK	OK	OK	OK	OK	OK	OK
Facet 2.5 Studietijd	V	ABA: V MA: O	V	V	G	V	G
Facet 2.6: Afstemming vormgeving en inhoud	G	G	G	V	G	V	V
Facet 2.7: Beoordeling en toetsing	G	G	V	G	G	V	V
Facet 2.8: Masterproef	V	V	V	V	V	G	V
Facet 2.9: Toelatingsvoorwaarden	G	G	V	V	V	V	V
Onderwerp 3: Inzet van personeel	V	V	V	V	V	V	V
Facet 3.1: Kwaliteit personeel	G	G	G	G	G	G	G
Facet 3.2: Eisen academische gerichtheid	G	G	V	V	V	V	G
Facet 3.3: Kwantiteit personeel	G	V	V	V	V	V	G
Onderwerp 4: Voorzieningen	V	V	V	V	V	V	V
Facet 4.1: Materiële voorzieningen	V	G	G	O	G	V	v
Facet 4.2: Studiebegeleiding	G	G	V	G	G	G	G
Onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg	V	V	V	V	V	V	V
Facet 5.1: Evaluatie resultaten	G	G	V	V	V	V	V
Facet 5.2: Maatregelen tot verbetering	G	G	V	G	V	G	G
Facet 5.3: Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	V	V	V	G	V	V	O
Onderwerp 6: Resultaten	V	V	V	V	V	V	V
Facet 6.1: Gerealiseerd niveau	1	V	G	V	V	V	V
Facet 6.2: Onderwijsrendement	G	ABA: G MA: V	G	V	V	V	G
BKK: onderzoek en dienstverlening						O	
Facet 1: differentiatie en profilering						O	
Facet 2: kwaliteit						V	
Facet 3: concretisering						O	

(1) Afstudeerrichtingen:

Mode: excellent

Juwelontwerp en Edelsmeedkunst: goed

Fotografie: voldoende

Theaterkostuum: voldoende

Grafisch ontwerp: voldoende

Vrije kunsten: voldoende

Hoofdstuk 4 Opleidingsrapporten Beeldende kunsten

Artesis Hogeschool Antwerpen

Algemene toelichting bij de academisch gerichte bacheloropleiding en masteropleiding Beeldende kunsten aan de Artesis Hogeschool Antwerpen

De oorsprong van de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Antwerpen ligt in 1663 wanneer naar het voorbeeld van de academie in Parijs ook in Antwerpen een academie wordt opgericht. In deze kunstopleiding stond het ambachtelijke luik centraal. Naast schilders, architecten en meubelmakers, studeerden studenten er ook ondersteunende beroepen zoals hout- en plaatsnijder. In 1885 werd de school geconsolideerd in het Nationaal Hoger Instituut voor Schone Kunsten. Na de eeuwwisseling kreeg het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten, ontstaan vanuit het kunstpatrimonium van de academie, een apart statuut en in 1948 werd ook de opleiding Bouwkunde in een andere school ondergebracht. De Koninklijke Academie voor Schone Kunsten (KASKA) trad na het hogescholendecreet van 1994 toe tot de autonome Hogeschool Antwerpen, vandaag de Artesis Hogeschool Antwerpen. Na het Bologna-decreet werd de opleiding omgevormd naar de bachelor-masterstructuur en begon zij met het proces van de academisering. De hogeschool trad toe tot de Associatie Universiteit en Hogescholen Antwerpen (AUHA), waardoor de Universiteit Antwerpen de academiseringspartner van de opleiding Beeldende kunsten werd.

Het departement Koninklijke Academie voor Schone Kunsten is één van de zeven departementen van de Artesis Hogeschool Antwerpen. Naast de bachelor- en masteropleiding Beeldende kunsten, bestaat het departement uit de bachelor- en masteropleiding Conservatie en restauratie en de Specifieke lerarenopleiding.

Zowel de bacheloropleiding als de masteropleiding Beeldende kunsten kent zes afstudeerrichtingen:

- Edelsmeedkunst en juweelontwerp
- Fotografie
- Grafisch ontwerp
- Mode
- Theaterkostuum
- Vrije kunsten

Binnen de Vrije kunsten kunnen de studenten vier trajecten volgen:

- Beeldhouwkunst
- In situ
- Schilderkunst
- Vrije grafiek

In de opleiding studeert een vijfhonderdvijftigtal studenten.

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de academisch gerichte bachelor en master

Beoordelingscriteria academisch gerichte bachelor:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties als denk- en redeneervaardigheid, het verwerven en verwerken van informatie, het vermogen tot kritische reflectie, creativiteit, het kunnen uitvoeren van eenvoudige managementtaken, het vermogen tot communiceren van informatie, ideeën, problemen en oplossingen, zowel aan specialisten als aan leken en een ingesteldheid tot levenslang leren;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties als een onderzoekende houding, kennis hebben van onderzoeksmethoden en –technieken en deze adequaat kunnen toepassen, het vermogen om de relevante data te verzamelen die een oordeelsvorming over maatschappelijke, wetenschappelijke en ethische vraagstukken kunnen sturen, een appreciatie van de onzekerheid, de ambiguïteit en de grenzen van de kennis en de vaardigheid tot het probleemgestuurd initiëren van onderzoek;
- het begrip van de wetenschappelijk-disciplinaire basiskennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, een systematische kennis van de kernelementen van een discipline met inbegrip van het verwerven van coherente en gedetailleerde kennis deels geïnspireerd door de nieuwste ontwikkelingen van de discipline en een begrip van de structuur van het vakgebied en de samenhang met andere vakgebieden.

Beoordelingscriteria master:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties op een gevorderd niveau als het vermogen om op een wetenschappelijke wijze te denken en te handelen, het om kunnen gaan met complexe problemen, het kunnen reflecteren op het eigen denken en werken en het kunnen vertalen van die reflectie naar de ontwikkeling van meer adequate oplossingen, het vermogen tot het communiceren van het eigen onderzoek en probleemoplossingen met vakgenoten en leken en het vermogen tot oordeelsvorming in een onzekere context;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau als het kunnen gebruiken van methoden en technieken in onderzoek, het kunnen ontwerpen van onderzoek, het kunnen toepassen van paradigma's in het domein van de wetenschappen of kunsten en het kunnen aanduiden van de grenzen van paradigma's, het vermogen tot originaliteit en creativiteit met het oog op het continu uitbreiden van de kennis en inzichten en het samen kunnen werken in een multidisciplinaire omgeving;
- een gevorderd begrip en inzicht in de wetenschappelijk-disciplinaire kennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, inzicht hebben in de nieuwste kennis van het vakgebied of delen ervan, in staat zijn om de wijze waarop de theorievorming beweegt te volgen en te interpreteren, in staat zijn om in een of enkele delen van het vakgebied een originele bijdrage aan de kennis te leveren en het bezitten van specifieke bij het vakgebied horende vaardigheden als ontwerpen, onderzoeken, analyseren en diagnosticeren;
- hetzij het beheersen van de competenties nodig voor het zelfstandig kunnen verrichten van wetenschappelijk onderzoek of de zelfstandige beoefening van de kunsten op het niveau van een beginnend onderzoeker of kunstenaar, hetzij het beheersen van de algemene en specifieke beroepsgerichte competenties nodig voor de zelfstandige aanwending van wetenschappelijke of artistieke kennis op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding formuleerde een aantal doelstellingen die gemeenschappelijk zijn voor de verschillende afstudeerrichtingen. Verdere gemeenschappelijkheid tussen de afstudeerrichtingen ligt in de gedeelde pedagogische aanpak, de verhouding tussen praktijk en theorie, en theoretische en maatschappelijke kennisoverdracht en reflectie. De doelstellingen van de opleiding passen binnen de missie van de hogeschool. Binnen de opleidingsraad overleggen de docenten over de doelstellingen.

De doelstellingen van de academische bacheloropleiding zijn erop gericht de studenten zodanig op te leiden dat zij:

- onder begeleiding artistiek onderzoek kunnen uitvoeren;
- kennis hebben van de specifieke materialen en vaardigheden, eigen aan het betreffende medium;
- op een originele wijze, gebruikmakend van deze specifieke technieken en vaardigheden, beeldend werk kunnen maken;
- kritisch reflecterend kunnen omgaan met de historische en filosofische context van het kunstenaarschap (in een nationale en internationale context);
- kritisch reflecterend kunnen omgaan met de maatschappelijke posities (in een nationale en internationale context) en het beleid omtrent kunst, kunstenaars en ontwerpers.

De eindkwalificaties van de bacheloropleiding zijn:

- De student geeft blijk van kennis van de theoretische referentiekaders, die zijn inzicht in de kunst en de maatschappelijke realiteit, samen met de eigen ideeënontwikkeling, verdiepen.
- De student maakt beeldend werk dat voortkomt uit het volgen van een eigen artistieke visie en dat bijdraagt aan de vervulling van een persoonlijke ambitie als kunstenaar en/of ontwerper.
- De student kan het eigen werk en dat van anderen beschouwen, analyseren, duiden en beoordelen.
- De student kan zijn of haar artistieke werk of visie presenteren en toelichten.
- De student kan een inspirerende en functionele werksituatie voor zichzelf opzetten, zodat hij zijn eigen werk kan plannen en organiseren.

In de masteropleiding zijn de doelstellingen erop gericht de studenten op te leiden tot kunstenaars en ontwerpers die op autonome wijze artistiek creërend werk kunnen uitvoeren. De student moet uiteindelijk in staat zijn een kritische reflectie en een onderzoekende houding te beheersen, en authenticiteit en innovatie in zijn werk te tonen. De opleiding wil de student ook vertrouwd maken met een multidisciplinaire en internationale omgeving.

De eindkwalificaties van de masteropleiding zijn:

- De afgestudeerde maakt bewuste en gefundeerde keuzes en past de verworven artistieke inzichten en vaardigheden toe in het autonome onderzoeksproject.
- De afgestudeerde is technisch, theoretisch en inzichtelijk voorbereid om als beginnende kunstenaar, vormgever, leraar of deskundige het werkveld te betreden.
- De afgestudeerde is zich aantoonbaar bewust van de maatschappelijke en culturele ontwikkelingen zowel historisch als eigentijds, en in het bijzonder van de ontwikkelingen van het artistieke vakgebied.
- De afgestudeerde heeft ruime inzichten in het artistieke en intellectuele kader van zijn artistieke bedrijvigheid.
- De afgestudeerde is in staat om zelfstandig, planmatig en doelgericht aan een eigen project te werken.
- De afgestudeerde is zelfkritisch en kan selecteren binnen het eigen werk.

Per afstudeerrichting werden de eindkwalificaties verder domeinspecifiek aangevuld. Deze domeinspecifieke competenties worden - naast een aantal algemene criteria, die overeenstemmen met de eindkwalificaties - concreet gehanteerd bij de beoordeling van de studenten tijdens hun afstudeerproeven in het derde bachelorjaar en tijdens de masterproef.

De doelstellingen van de opleiding werden omgezet in competenties per opleidingsonderdeel. De opleiding toetste deze competenties aan de decretale vereisten en onderwierp ze aan een vergelijkend onderzoek met

andere opleidingen Beeldende kunsten in Vlaanderen en Nederland. De competenties werden gegroepeerd in zes competentiedomeinen:

- vermogen tot kritische reflectie;
- communicatief vermogen;
- organiserend vermogen;
- onderzoekend en theoretiserend vermogen;
- vermogen tot groei en vernieuwing;
- creërend vermogen.

De studenten kunnen de doelstellingen van de opleiding terugvinden in de jaarlijkse studiegids. De bekendheid van de doelstellingen wordt bij de studenten getoetst in de programma-evaluaties. Daaruit blijkt dat de doelstellingen voor de studenten duidelijk zijn, maar dat - afhankelijk van het gevolgde traject - de internationale doelstellingen meestal minder duidelijk zijn. Vooral de masterstudenten signaleren dit. De zichtbaarheid van de internationale dimensie in de doelstellingen lijkt voornamelijk samen te hangen met de mate waarin internationalisering binnen het opleidingsprogramma aan bod komt. De opleiding meent zelf wel dat de internationale dimensie duidelijker naar voren moet komen binnen de doelstellingen. De commissie ondersteunt dit voornemen.

De commissie vindt dat de opleiding een eigenzinnige invulling en opvolging van de doelstellingen voorstaat die recht doet aan het profiel en de identiteit van de opleiding om zich herkenbaar te onderscheiden in het Vlaamse kunstonderwijs. De doelstellingen kennen volgens haar een goede samenhang en beogen het ontwikkelen van het metier als basis voor een experimentele invulling van het kunstenaarschap.

Zowel internationaal, nationaal als intern nam en neemt de opleiding deel aan de discussie rond onderzoek in de kunsten. Ze heeft daarbij vastgesteld dat een eigen visie op onderzoek mogelijk moet zijn. De hogeschool ondersteunt de opleiding in het uitvoeren van een eigen soort onderzoek en het formuleren van specifieke criteria, die een grote verscheidenheid aan onderzoeksoutput toelaten: kunstwerken, tentoonstellingen, portfolio's, publicaties.

De visie van de opleiding op onderzoek in de kunsten is nog volop in ontwikkeling. De opleiding verwijst ook naar de (internationale) discussie die rond dit onderwerp nog steeds woedt en waar zij ook aan deelneemt. De commissie meent dat dit nog actiever kan gebeuren. Omdat de opleiding tot de conclusie kwam dat deze vraag enkel beantwoord kan worden door de onderzoekers/kunstenaars zelf, wil zij geen definitie opleggen op opleidingsniveau, maar de vraag eerder oriënteren naar de competenties en capaciteiten waarover een onderzoeker in de kunsten dient te beschikken. De opleiding zoekt daarmee een gemeenschappelijke noemer om haar definitie van het eigen onderzoek te finaliseren en te onderscheiden van universitair onderzoek. De opleiding beseft wel dat de visie nog duidelijker geformuleerd moet worden. De commissie deelt deze vaststelling. De recente ontwikkelingen vragen een duidelijke definiëring van de academische component.

Onderzoek over de kunsten en projecten van maatschappelijke dienstverlening vonden al plaats in de opleiding voor de start van het academiseringsproces. Tijdens een eerste fase van de academisering werden op het gebied van de onderzoekspraktijk enerzijds zo veel mogelijk onderwijzende personeelsleden aangemoedigd om kleine onderzoeksprojecten uit te voeren en anderzijds een beperkt aantal grotere doctoraatsprojecten opgestart. De opleiding wil daarmee zoveel mogelijk mensen warm maken voor onderzoek en ondertussen op zoek gaan naar een aantal speerpunten waarrond het onderzoek zich in de toekomst zal concentreren. De doelstellingen zijn: onderzoekservaring op bouwen, leergierigheid en kennisuitwisseling stimuleren. Daarnaast werden docenten die maturiteit hadden als kunstenaar, geprikkeld om een doctoraat te halen of onderzoeksprojecten uit te voeren. Een aantal jonge praktijkdocenten werd aangetrokken om de vrijgekomen onderwijstijd over te nemen. Zij werden vervolgens geprikkeld door het onderzoek. De opleiding organiseerde eerst studiedagen rond het onderzoek in de kunsten om te horen welke ideeën bij de docenten leefden rond academisering.

De volgende fase is de doorgroefase (2010-2011). In deze fase zullen de onderzoeksprojecten groter worden en geconcentreerd zijn rond speerpunten. In een laatste fase (2012-2013) wil de opleiding dat de onderzoeksgroepen hun reputatie verder uitbouwen en meewerken aan internationale projecten.

De opleiding is er op dit moment nog niet in geslaagd de speerpunten te realiseren. Belangrijk is volgens de opleiding dat zij erin slaagt een gemeenschappelijkheid te vinden in de onderzoeken die nu sterk persoonsgebonden zijn. In het Aanvullend ZER en tijdens het visitatiebezoek formuleerde de opleiding onder meer het speerpunt 'Archief', waarbij zowel onderzoek over kunstarchieven en archieven als kunstvorm kan plaatsvinden. De onderzoeksgroep Archivolt werkt binnen dit speerpunt. Daarnaast formuleert de opleiding ook een speerpunt met betrekking tot Materialiteit en de kunstpraktijk, waarbij onderzoek in de kunsten centraal staat. Een andere doelstelling, waarbij de opleiding werkrumte wil voorzien voor onderzoekers is op dit ogenblik moeilijk te realiseren. De departementale onderzoekscoördinator tracht, samen met een halftijdse onderzoekscoördinator voor Beeldende kunsten, op dit moment vooral onderzoek te stimuleren. In de werkgroep Beeldende kunsten (opgericht in 2004) komen assistenten en docenten maandelijks samen om onderzoeksinitiatieven te bespreken. Via de onderzoekscahiers wordt het onderzoek sinds 2009 zichtbaar gemaakt. Er worden jaarlijks minstens één interne onderzoeksdag waarop ook externen komen spreken, en een onderzoeksdag van de associatie ingericht.

De opleiding stelt vier manieren voorop waarmee onderzoek en onderwijs aan elkaar gekoppeld kunnen worden. In elke koppeling is er een bijdrage door studenten en het onderwijzende personeel. Deze bijdrage kan direct of indirect zijn:

- Studenten voeren kleine onderdelen van een onderzoeksproject uit waarop de promotor actief werkt.
- Het onderwijzende personeel presenteert zijn onderzoeksresultaten aan een groep studenten, via symposia of de cursussen. Op die manier worden onderzoeksprincipes aan de studenten bijgebracht.
- Het onderwijzende personeel deelt zijn expertise met studenten via informele contactmomenten.
- Studenten voeren onderzoek uit onder begeleiding van een promotor. De promotor deelt zijn expertise met de student, maar participeert niet zelf aan het onderzoek.

Ondertussen lopen in de verschillende afstudeerrichtingen onderzoeksprojecten en worden in een aantal opleidingsonderdelen de onderzoekscompetenties bij de studenten ontwikkeld. Volgens de opleiding is er binnen de ateliers ook aandacht gekomen voor de neerslag van het onderzoek dat de studenten uitvoeren bij de ontwikkeling van hun praktijkwerk. Het is volgens de opleiding duidelijk dat hierin nog geen eenduidige weg is gevonden en dat de manier van onderzoeken vaak nog verschilt tussen studenten en tussen afstudeerrichtingen. Volgens de opleiding moet onderzoek alleszins altijd in functie staan van het beeldend werk. Het onderzoeksproces documenteren is daarbij volgens haar fundamenteel.

De Koninklijke Academie voor Schone Kunsten (KASKA) staat volgens de commissie nog voor een grote opgave om binnen nu en drie jaar het academiseringsproces versneld te optimaliseren. De commissie is op basis van haar bevindingen overtuigd dat de opleiding er klaar voor is om aan het academiseringsproces geïnspireerd uitvoering te geven.

De academisering wordt verder besproken in de volgende facetten.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie dringt erop aan de internationale dimensie in de doelstellingen duidelijker naar voren te brengen.

De commissie beveelt aan om de academische component vooral binnen de eigen termen van de kunstpraktijk te formuleren.

De opleiding kan nog actiever deelnemen aan de internationale discussie rond onderzoek in de kunsten.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereguleerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor academisch gerichte bacheloropleidingen en masteropleidingen zijn de eindkwalificaties ontleend aan eisen vanuit de wetenschappelijke en/of artistieke discipline, de internationale wetenschapsbeoefening en voor daarvoor in aanmerking komende opleidingen de praktijk in het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Bij het opstellen van de algemene doelstellingen van de opleiding en de domeinspecifieke aanvulling per afstudeerrichting werd rekening gehouden met de decretale eisen, de Dublin-descriptoren, de *Tuning Template for Fine Art Higher Education in Europe* en met overleg met de andere opleidingen Beeldende kunsten in Vlaanderen. De doelstellingen kwamen tot stand door formeel overleg tussen de coördinatoren van iedere afstudeerrichting en via de teamleden van de afstudeerrichtingen en hun visie op het werkveld. De opleiding stelt als sterk punt dat zij haar kader getoetst heeft aan internationale eisen via de *Tuning Template* en de betrokkenheid bij internationale conferenties en werkgroepen.

In het overleg met de kwaliteitscoördinatoren van de andere opleidingen in Vlaanderen werd een gemeenschappelijk kader uitgewerkt op basis van de vergelijking van de competentiedomeinen van de verschillende opleidingen. Hieruit kwamen vijf rollen naar boven die een beeldend kunstenaar of ontwerper op het moment van afstuderen verwacht wordt te bezitten:

- de onderzoeker die in staat is een eigen artistieke onderzoeksmethode te ontwikkelen;
- de creator die een authentiek en origineel spoor achterlaat;
- de realisator die de techniciteit van het medium kent;
- de communicator die zijn eigen artistiek werk kan documenteren en visueel en verbaal kan presenteren;
- de organisator die het artistieke proces kan organiseren binnen een bepaalde ruimte en tijd.

Deze vijf rollen werden erkend als gemeenschappelijk kader met de bedenkingen dat iedere opleiding de vrijheid heeft om het belang van elke rol te bepalen, daar de eigen competenties kan aan koppelen en een eigen terminologie kan hanteren. Uit dit gemeenschappelijke kader blijkt volgens de opleiding dat de verschillende opleidingen in Vlaanderen weliswaar duidelijk verschillen in profilering, maar dat zij wel aan gemeenschappelijke eindtermen werken.

De domeinspecifieke aanvulling van de eindkwalificaties kwam tot stand in nauw overleg met de docenten die verbonden zijn aan de afstudeerrichting (op basis van hun ervaring in en relaties met het werkveld) en met de opleidingsraad. Deze afstemming op het werkveld bleek voor de toegepaste kunsten evidentier dan voor de vrije kunsten. De opleiding meent wel dat het betrekken van het werkveld en de alumni bij de toetsing van eindkwalificaties en domeinspecifieke eisen een verbeteringspunt is. De commissie ondersteunt dit voornemen.

De opleiding kan zich vinden in het domeinspecifieke referentiekader dat de commissie opstelde en vooral ook in de extra aanvulling die de commissie aan dit kader heeft toegevoegd.

De doelstellingen van de opleiding zijn volgens de commissie op een eigenzinnige manier geformuleerd, worden ook in de onderwijspraktijk waargemaakt en veroorzaken een specifieke aantrekkingskracht op aankomende studenten. De toenemende belangstelling vanuit het buitenland om hier te komen studeren, is daar een illustratie

van. De opleiding heeft volgens de commissie een veelbelovende weg ingeslagen, maar zal alert moeten blijven voor de fundamentele, maatschappelijke ontwikkelingen.

De basis van de opleiding is het ateliermodel. Alle afstudeerrichtingen hechten belang aan de kunde/het metier als basis voor de verdere ontwikkeling van de artistieke persoonlijkheid. Om deze reden volgen de studenten van alle afstudeerrichtingen tekenen. De voeling met het object hoort volgens de opleiding bij de ontwikkeling van een goede techniek. De fundamentele band met het materiële staat daardoor op de eerste plaats. Zo kunnen de studenten zich allereerst verdiepen in het medium. De opleiding wilt daarmee niet het volgen van trends voorop plaatsen. Dit is een bewuste keuze van de opleiding. Maar metier staat niet alleen. De opleiding wil zich eerder profileren tussen metier en experiment om met het eerste het laatste mogelijk te maken. Door onderzoekend met de opgedane vaardigheden en taal bezig te zijn, experimenteren de studenten in het atelier en ontwikkelen zij hun eigen visie, eventueel over de eigen discipline heen. De studenten die de commissie sprak, waren zich erg bewust van dit profiel en kozen vaak hierom voor de academie in Antwerpen. Ook het werkveld vindt de combinatie van metier en experiment goed.

In haar profilering vermeldt de opleiding verder het grote aanbod aan afstudeerrichtingen en de historische locatie. Ze meent dat haar profilering vrij sterk is, aangezien de opleiding een groot aantal buitenlandse studenten aantrekt (ongeveer 40 procent in de volledige opleiding). Deze internationale aantrekkingskracht is volgens de opleiding het grootste bij Mode, de Vrije kunsten en bij Juweelontwerp en edelsmeedkunst.

De commissie meent dat de opleiding binnen een complex veld een eigen identiteit gevonden heeft, die tegendraads lijkt (metier ten opzichte van experiment) maar wel blijkt te beantwoorden aan een actuele vraag, gedragen door alle afstudeerrichtingen. Er is een groot zelfbewustzijn binnen de academie met betrekking tot de beroepspraktijk van de kunstenaar en ontwerper in een historisch perspectief, dat zich vertaalt in een specifiek pedagogisch concept. Het historische fundament, de bezieling voor de kunst en de ontwerpvakken, het fundament dat wordt gevonden in metier, atelier en materialiteit die binnen de atelierwerking leiden tot een ideematig, experimenteel onderzoek dat in tastbare kunstwerken resulteert, en die binnen het onderwijs moeten gaan functioneren als nieuwe referenties voor onderwijsontwikkeling, zijn de facetten waarop de eigenheid van deze opleiding terug te voeren is. Over het kunstenaarschap wordt een opvatting uitgedragen die onderscheidend is in het veld van de Vlaamse kunstopleidingen en daarbuiten.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie ondersteunt het voornemen om structureler met het werkveld en de alumni te overleggen over de doelstellingen.

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1, niveau en oriëntatie:	goed
facet 1.2, domeinspecifieke eisen:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 2 Programma

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De doelstellingen werden door de opleidingsraad en de verschillende afstudeerrichtingen geïmplementeerd in de modeltrajecten en de afzonderlijke opleidingsonderdelen. Ook curriculumherziening vindt plaats op dit niveau. De huidige opleidingsprogramma's van de bachelor- en masteropleiding kwamen tot stand na de evaluatie van de vorige curricula door het onderwijzende personeel en de studenten. Via het administratiesysteem Bamaflex worden de studiefiches opgemaakt waarop de studenten per opleidingsonderdeel de competenties kunnen terugvinden. Wijzigingen in het programma kunnen volgen na evaluaties door docenten en studenten. De opleidingsraad adviseert de departementsraad over de wijzigingen. Internationale evoluties in het vakgebied worden aangebracht via internationale literatuur over het vakgebied en het bespreken van werken van internationale kunstenaars en ontwerpers.

De competenties die opgenomen worden in het opleidingsprogramma kennen drie niveaus: inleidend, verdiepend en gevorderd. Via een competentiematrix per afstudeerrichting maakt de opleiding duidelijk waar deze competenties in het programma aan bod komen en op welk niveau (zie verder facet 2.3).

Binnen verschillende opleidingsonderdelen werken de studenten aan artistieke onderzoeksvaardigheden (zie facet 2.2). De artistieke vaardigheden worden ontwikkeld binnen het atelier en starten met het metier (zie facet 2.6). De student moet volgens de opleiding echter ook kennis te hebben van theoretische referentiekaders die het inzicht in de kunst en de maatschappelijke realiteit verdiepen, samen met de eigen ideeënontwikkeling. Alle studenten volgen een aantal algemeen-vormende theoretische opleidingsonderdelen die gericht zijn op algemene competenties. Die zijn vaak inleidend van aard. In het derde bachelorjaar kunnen de studenten kiezen voor opleidingsonderdelen die meer gespecialiseerde kennis aanbrengen, of kiezen zij een opleidingsonderdeel uit het aanbod van de associatie. Naast deze algemene onderdelen heeft elke afstudeerrichting ook een aantal specifiek vormende theoretische opleidingsonderdelen.

Binnen de theorie is de aandacht voor niet-westerse culturen en kunst beperkt. De opleiding wilt in de eerste plaats de studenten de (westerse) kunstcanon leren kennen. De buitenlandse studenten die met de commissie spraken, merkten dit sterk op. Voor hen is de westerse canon niet altijd vanzelfsprekend. Zij merken dat de opleiding weinig aandacht besteedt aan de niet-westerse kunst. In de mastervakken kunnen andere accenten gelegd worden. Hoewel er in de kunsthistorische vakken eerder weinig aandacht is voor kunst die buiten de westerse canon valt, zijn er toch enkele opleidingsonderdelen die een zekere aandacht besteden aan niet-westerse culturen. Binnen het opleidingsonderdeel Dossier- en cultuurprojecten is er plaats voor projecten rond bijvoorbeeld China en de islam.

Het programma van de bacheloropleiding is voornamelijk gericht op de eigen discipline. De studenten verwerven de competenties die samenhangen met de eigen discipline. Uiteraard wordt ook gewerkt aan de

gemeenschappelijke competenties, die interdisciplinair zijn. Daarnaast heeft de opleiding een aantal andere disciplineoverschrijdende elementen in het programma opgenomen. Zo kunnen studenten in het derde bachelorjaar kiezen voor een keuzeatelier buiten het eigen traject of de afstudeerrichting. Ook biedt de opleiding een aantal projecten aan waarbij studenten interdisciplinair kunnen werken, zoals binnen het algemeen-vormende opleidingsonderdeel Dossier- en cultuurprojecten.

De masteropleiding biedt meer ruimte voor interdisciplinariteit. In de masteropleiding kiezen de studenten of ze hun masterproef binnen de eigen discipline willen afleggen of disciplineoverschrijdend willen werken. In de masterclasses zitten studenten uit verschillende disciplines samen.

De commissie merkt op dat tussen de studierichtingen onderling door initiatieven van studenten zelf en als gevolg van onderwijsvernieuwing duidelijk meer samenwerking tot stand komt die verder gaat dan effecten die onder de modieuze term *crossovers* worden samengevat. Men vindt op inhoudelijke gronden de noodzaak om elkaar op te zoeken bij het aangaan van artistiek inhoudelijke vraagstukken. Soms komen deze projecten ook tot stand in samenwerking met studenten van buiten de academie, zoals studenten Archeologie, Architectuur, Kunstfilosofie en Geneeskunde.

De relatie tussen doelstellingen en inhoud van het onderwijsprogramma is volgens de commissie binnen de meeste studierichtingen overtuigend. De doelstellingen zijn haalbaar door de inhoud van het programma. In de veranderingsprocessen merkt de commissie op dat de verbeteringen geïmplementeerd worden en de resultaten langzaam maar zeker zichtbaar worden. Een langetermijnperspectief is echter nodig voor het definiëren en zichtbaar maken van alle leerdoelen in het programma, met name ten aanzien van het academiseringsproces.

Vanuit de hogeschool wordt het internationaliseringsbeleid volgens verschillende stappen uitgewerkt. Er werd eerst een beleid opgezet rond inkomende en uitgaande studentenmobiliteit, daarna volgde docentenmobiliteit. De volgende stap is om ook internationale componenten in de curricula in te bouwen.

Het departement heeft recent een werkgroep internationalisering opgericht onder voorzitterschap van het departementshoofd, gecoördineerd door een lid van het OP en met als ondersteuning een halftijdse administratieve kracht. Door deze uitbreiding wil de werkgroep verder gaan dan alleen Erasmusuitwisselingen. Er zal nu een inventarisatie gemaakt worden van contacten per afstudeerrichting. De bedoeling is om informele contacten die de afstudeerrichtingen hebben, meer om te zetten naar structurele contacten.

Voorlopig is de internationalisering eerder beperkt. Er zijn binnen de verschillende ateliers ad-hoc initiatieven om gastdocenten uit te nodigen of projecten te organiseren met buitenlandse instellingen. Nu en dan wordt ook een buitenlandse instelling bezocht door de docenten van een atelier in het kader van een mogelijke samenwerking of uitwisseling. Deze initiatieven worden in bepaalde ateliers meer genomen dan in andere. Er worden ook buitenlandse gastdocenten uitgenodigd en de opleiding organiseert studiereizen naar buitenlandse tentoonstellingen. Uit de programma-evaluaties bleek dat de studenten in het programma geen duidelijke internationale dimensie ervaren. Dit gevoel leeft sterker bij de masterstudenten, maar verschilt erg per afstudeerrichting.

De opleiding heeft ongeveer 40 procent internationale studenten, van wie 8 procent Nederlanders. In de afstudeerrichting Mode loopt het aantal internationale studenten zelfs op tot 80 procent. Ondanks het feit dat de opleiding veel anderstalige studenten aantrekt, wordt de taalproblematiek overschreden doordat het voornaamste object van de opleiding het beeld is. Dit fenomeen werd binnen de opleiding onderzocht door een antropoloog die een *lingua franca* ontdekte waarmee de studenten en docenten onderling konden communiceren. Door een flexibele omgang binnen de ateliers slaagt de opleiding erin om met de vele internationale studenten te werken. Internationalisering lijkt echter vooral gericht op het aantrekken van deze studenten. De afstudeerrichtingen menen dat er nog meer werk moet gestopt worden in het aanbieden van internationale gastdocenten en masterclasses. Uit de bevragingen die de opleiding bij de studenten hield, blijkt dat zij erg enthousiast zijn als zij met internationale activiteiten te maken krijgen. Bepaalde afstudeerrichtingen zijn hier wel al erg mee bezig. Zoals de onderzoekscoördinator het onderzoek op weg heeft gezet, zo hoopt de opleiding dat ook de

internationaliseringcoördinator en de werkgroep Internationalisering veel verwezenlijkingen mogelijk zullen maken.

De commissie ondersteunt de opleiding in het structureel uitbouwen van internationale contacten en het implementeren van een internationale component in het programma. Ze stelt vast dat sommige afstudeerrichtingen en specialisaties heel wat concreet gerealiseerd hebben op het gebied van internationalisering, terwijl dit bij andere richtingen verder ontwikkeld moet worden. Een consistent beleid is volgens haar gewenst.

Aanbevelingen ter verbetering:

Volgens de commissie is een langetermijnperspectief nodig voor het definiëren en zichtbaar maken van alle leerdoelen in het programma.

De commissie beveelt aan om een meer consistent beleid uit te werken op het gebied van internationalisering.

De commissie beveelt aan een langetermijnperspectief te ontwikkelen voor het definiëren en zichtbaar maken van alle leerdoelen in het programma.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- kennisontwikkeling door studenten vindt plaats in interactie tussen het onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten) binnen relevante disciplines;
- het programma sluit aan bij ontwikkelingen in de relevante discipline(s) door aantoonbare verbanden met actuele wetenschappelijke theorieën;
- het programma waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en/of de ontwikkeling en beoefening van de kunsten;
- (bij daarvoor in aanmerking komende opleidingen) het programma heeft aantoonbare verbanden met de actuele praktijk van de relevante beroepen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie meent dat de academie op het gebied van professionele en academische gerichtheid een veelbelovende weg heeft ingeslagen. De komende jaren liggen er capaciteitsmogelijkheden om op dit gebied scherpe inhoudelijke keuzes te maken, die leiden tot een meer internationale focus en meer samenhang binnen de betekenis die onderzoek voor het onderwijs kan hebben. De commissie stelt vast dat de toepassing van de academische competenties nog niet ten volle ontwikkeld is. Deze competenties zouden meer in hun volle breedte toegepast moeten worden in het programma. Een coherente leerlijn voor het ontwikkelen van onderzoekscompetenties moet volgens haar in de volledige opleiding ontwikkeld worden. Het onderzoek van de studenten kan ook inzichtelijker gemaakt worden voor externe partijen. Het onderzoek van Mode kan hierbij als voorbeeld dienen.

Voor de opleiding staat niet de onderzoeksoutput op de eerste plaats, maar wel het ontwikkelen van een onderzoeksmethode. De kern van het onderzoek zit daarbij in het beeld. De output kan bestaan uit tekst, maar is in deze opleiding vaak beeldend. De commissie meent dat sommige afstudeerrichtingen er beter in slagen om dit overdraagbaar te maken. De systematiek van de reflectie blijkt er scherper naar boven te komen dan bij anderen. Sommige afstudeerrichtingen geven dan ook aan dat zij dit verder meten ontwikkelen. Toch wordt aan alle

studenten gevraagd een documentatiemap bij te houden met inspiratie, historische dingen, theorie en reflecties over het eigen werk. In het kader van de academisering spraken de studenten met de commissie over het onderzoek dat zij uitvoeren. Veelal vertelden zij onderzoekend bezig te zijn met een logboek of schetsboek. Daarin verzamelen de studenten materiaal en schrijven ze neer hoe ze onderzoekend bezig zijn zonder hierbij met uitgeschreven teksten te werken. De keuze om dit onderzoek uiteen te zetten en op een duidelijke manier te tonen hangt volgens de studenten af van afstudeerrichting. Bij sommigen richtingen is dit erg belangrijk, bij andere richtingen een keuze.

Binnen verschillende opleidingsonderdelen is er aandacht voor het ontwikkelen van onderzoekscompetenties. Vaardigheden rond bronnenonderzoek en bronvermeldingen leren de studenten in het onderdeel Dossier- en cultuurprojecten. Het documenteren en presenteren van een artistiek onderzoeksproces komt aan bod in het onderdeel Dossieropmaak en –presentatie. In het onderdeel Artistieke onderzoeksmethoden ten slotte maken de studenten kennis met onderzoeksmethodieken binnen het onderzoek in de kunsten.

Ook binnen de domeinspecifieke opleidingsonderdelen komen onderzoek en onderzoeksvaardigheden aan bod. Meestal gaan die in op de kenmerken van de materialen en leren de studenten vaardigheden om het medium te gebruiken. In feite is dit het ontwikkelen van het metier.

In de masteropleiding ontwikkelen de studenten een eigen artistieke onderzoeksmethode om het masterproject tot een goed einde te brengen. De zoektocht naar deze methode en de neerslag van het onderzoeksproces staan centraal in het opleidingsonderdeel Ondersteunend onderzoek. Daarin moeten de studenten het proces van hun masterproef documenteren en er kritisch op reflecteren. Deze neerslag kan zowel visueel als tekstueel zijn. Daarnaast kunnen de masterstudenten kiezen voor het opleidingsonderdeel Scriptie. De student formuleert een probleemstelling, voert een literatuurstudie uit en reflecteert hierop. Het eindresultaat is een schriftelijke neerslag die kan aangevuld worden met andere vormen. Een ander keuzeopleidingsonderdeel, de *masterclasses*, zijn ingericht om studenten in kleine groepen te laten nadenken over (artistieke) onderzoeksthema's.

De opleiding tracht het onderzoek van de onderzoekers ook in de opleiding aan bod te laten komen. Zo wordt een doctoraat in schilderkunst gecombineerd met een landschapsstage voor studenten, worden studenten fotografie betrokken bij een onderzoek en staan onderzoeken van de docenten centraal in bepaalde *masterclasses*. Bij de onderzoeksdag die in 2007 georganiseerd werd rond 'Wat is onderzoek in de kunsten?' werden ook de studenten betrokken om hen de verschillende mogelijkheden van onderzoek te laten ontdekken. Deze onderzoeksdag wordt sindsdien jaarlijks georganiseerd voor de docenten en de studenten van het derde bachelorjaar en het masterjaar, en staat onder meer in het teken van de lopende onderzoeksprojecten. De commissie benadrukt het belang van de eigenheid die onderzoek in de kunsten met zich meebrengt. De opleiding heeft hier volgens haar oog voor.

De commissie beveelt ook aan om samen te werken met cultuurinstellingen om zo ook het netwerk van deze instellingen te benutten als zij artiesten te gast hebben.

De afgestudeerden gaven aan zelf projecten en tentoonstellingen op te zetten, ook in het buitenland.

In de bevragingen die de opleiding bij de studenten hield, vindt 75 procent van de studenten dat ze op een actieve en systematische manier geconfronteerd werden met het werkveld, al zijn er verschillen tussen de verschillende afstudeerrichtingen. In de bacheloropleiding is dit 59 procent.

De artistieke docenten staan vaak zelf in het werkveld. Gastdocenten uit het werkveld komen voor korte lesopdrachten bepaalde professionele vaardigheden aanleren, anderen delen in een reeks lessen of workshops hun professionele ervaringen met de studenten. Daarnaast worden studenten uitgenodigd om deel te nemen aan tentoonstellingen en wedstrijden. Dit kan gaan om het meewerken aan het opbouwen van tentoonstellingen tot het deelnemen aan tentoonstellingen en wedstrijden, al dan niet in het kader van bepaalde opdrachten. Daarnaast gaan studenten op studiereis, waarbij bezoeken aan tentoonstellingen, ateliers en galerieën voorzien

zijn. In de masteropleiding kunnen studenten een beroep doen op mensen uit het werkveld als copromotor van hun masterproject.

Binnen een aantal afstudeerrichtingen lijken er al meer contacten met het werkveld te zijn dan binnen anderen. Uit de gesprekken met de betrokkenen stelde de commissie vast dat er binnen die richtingen een heel aantal ad-hoc en structurele initiatieven zijn om samen te werken met het werkveld zoals 'In situ' met Solvay in de haven van Antwerpen, Juweelkunst in een ruimte in de stad en tentoonstellingen in het Middelheimmuseum.

Zowel de afstudeerrichting Grafisch ontwerp als de afstudeerrichting Theaterkostuum voorziet een stage in het opleidingsprogramma. De stagecoördinator informeert de studenten voor de aanvang van de stage over de doelstellingen en bespreekt met hen de keuze van het bedrijf of de organisatie en de aard van het stagewerk. De hogeschool heeft voor deze stages een stageovereenkomst opgesteld.

De studenten van de afstudeerrichting Grafisch ontwerp volgen een eerste stage van drie tot zes weken in het derde bachelorjaar, waarbij de stage deel uitmaakt van het atelier, maar geen afzonderlijke studiepunten krijgt toegekend. In het masterjaar wordt de stage opgenomen in het opleidingsonderdeel Ondersteunend onderzoek grafisch ontwerp en krijgt ze een gewicht van zes studiepunten. De stageperiode bedraagt hier zes tot negen weken.

De studenten van de afstudeerrichting Theaterkostuum volgen een eerste stage in het tweede bachelorjaar, als deel van de projecten en workshops (zes studiepunten) van het atelier waarbij de studenten een externe opdracht krijgen. In het derde bachelorjaar voeren de studenten minimaal drie stages uit, waarvan twee oefeningen externe opdrachten zijn. Ook hier vormt de stage een onderdeel van projecten en stage (negen studiepunten) binnen het atelier. In de masteropleiding maakt de stage deel uit van het opleidingsonderdeel Ondersteunend onderzoek en krijgt het een gewicht van zes studiepunten. Hierbij voert de student twee professionele stages uit in het werkveld.

In de programma-evaluaties gaven ook de studenten van andere afstudeerrichtingen aan een stage in het programma te willen. Een meerderheid van de stagiaires gaf aan dat de stage een goed beeld geeft van de reële werksituatie, maar de helft van de studenten Theaterkostuum vindt dat de inhoud van de stage niet altijd goed aansluit bij de opleiding en dat de stageplaatsen niet altijd voldoen aan de eisen van een goede stageplaats. Volgens de opleiding heeft dit niet zozeer te maken met de inhoud als wel met de vorm van de stages. Werkgevers beschouwen volgens haar stagiaires te gemakkelijk als goedkope werkkrachten en studenten-stagiaires dienen dan ook goed begeleid te worden. Ook in de gesprekken met de commissie tonen studenten zich duidelijk voorstander van het behoud of invoeren van stages. De masterstudenten Mode menen wel dat er tijdens het jaar te weinig tijd is voor stages en pleiten er eerder voor dat de school hen zou begeleiden om een stageplaats te vinden na het afstuderen.

De afstudeerrichtingen die wel een stage in het programma opgenomen hebben, merken de grote meerwaarde die zij heeft voor de studenten. De studenten maken op korte tijd een grote evolutie door en komen met een andere houding - meer realiteitszin - terug naar de opleiding. De andere afstudeerrichtingen zien een aantal praktische problemen, waaronder voornamelijk tijdsgebrek, maar zien ook niet altijd de mogelijkheid om inhoudelijke stages te vinden binnen de Vrije Kunsten. Toch geven de studenten van deze afstudeerrichtingen aan dat ze wel zelf op zoek gaan naar een stage.

De commissie meent dat er op beleidsniveau veel meer ondersteuning uit en samenwerking met het werkveld nodig is. Daar moet een structurele vorm voor worden gevonden, die voor alle deelnemers werkbaar en vruchtbaar is en waardoor een synergie tot stand komt die binnen het veld van kunst en cultuur erkend wordt. Door voor het geheel van de academie een programma van eisen te formuleren voor de functie van stages en de directe wisselwerking met de beroepspraktijk binnen het onderwijsprogramma, is het mogelijk om studenten vroeg in hun studie bewust te maken van de eisen van het werkveld. Het confronteren van de studenten met de beroepspraktijk via een stage moet vroeg in de opleiding ingericht worden op bachelorniveau, en dat in de hele opleiding. De manier waarop daar bij bijvoorbeeld in de studierichting In situ bijvoorbeeld vanaf het eerste bachelorjaar aan wordt beantwoord, kan elders in de academie tot voorbeeld strekken.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan omeen programma van eisen te formuleren voor de functie van stages en de directe wisselwerking met de beroepspraktijk binnen het onderwijsprogramma.

Een coherente leerlijn voor het ontwikkelen van onderzoekscompetenties is volgens de commissie noodzakelijk in de volledige opleiding.

De commissie beveelt aan het onderzoek van de studenten inzichtelijker te maken voor externe partijen.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleidingsonderdelen worden op verschillende niveaus in het opleidingsprogramma aangebracht. De meeste competenties worden al in het eerste bachelorjaar aangebracht en hebben hier altijd een inleidend karakter. Vanaf het tweede jaar worden deze competenties verder uitgediept. In het derde jaar moeten de studenten de competenties volledig verwerven, soms op een gespecialiseerd niveau. In het derde jaar wordt ook een aantal keuzeonderdelen op inleidend niveau aangeboden. De meeste competenties waaraan gewerkt wordt in de bacheloropleiding, zijn sterk disciplinegebonden. Naast de algemene competenties die alle studenten van de opleiding Beeldende kunsten moeten verwerven, is er in het derde bachelorjaar ook de mogelijkheid tot disciplineoverschrijding. In het programma is een aantal studiepunten voorzien voor keuzeonderdelen. De studenten kunnen er bijvoorbeeld voor kiezen om onder meer een keuzeatelier te volgen buiten het eigen keuzetraject.

De theoretische opleidingsonderdelen kennen soms eenzelfde opbouwende lijn van competentieverwerving, andere theoretische onderdelen blijven inleidend van aard.

De ontwikkeling van de mastercompetenties in de opleiding vertrekt vanuit het niveau dat de studenten behaald hebben op het einde van hun bacheloropleiding. De belangrijkste doelstelling is dat de studenten deze competenties op een autonome manier kunnen aanwenden voor de masterproef en dat zij de competenties van de theoretische onderdelen kunnen uitdiepen en specialiseren. In de keuzeopleidingsonderdelen van de masteropleiding kunnen de studenten zich verder verdiepen in bepaalde theoretische opleidingsonderdelen, een scriptie maken of opleidingsonderdelen kiezen uit het aanbod van de associatie.

De opleiding zorgt in het modeltraject van de bacheloropleiding voor een evenwichtige verdeling tussen praktijk, algemeen vormende opleidingsonderdelen en specifiek vormende opleidingsonderdelen. Een meerderheid van de studenten vindt dat er een evenwicht is tussen theorie en praktijk. Vooral in het tweede bachelorjaar vindt 40 procent van de studenten dat er te veel theorie is.

De integratie tussen theorie en praktijk is volgens de commissie sterk ontwikkeld in de laatste jaren. Bij sommige afstudeerrichtingen/trajecten, zoals Mode en in mindere mate Edelsmeedkunst en juweelontwerp en Vrije grafiek, is de integratie meer geslaagd dan bij anderen. Waar het bij de genoemde afstudeerrichtingen/trajecten op een vanzelfsprekende en natuurlijke manier tot integratie komt, is het bij andere afstudeerrichtingen/trajecten een stroever proces.

Sinds de BaMa-hervormingen en het invoeren van de academisering heeft de opleiding gewerkt aan een grotere integratie van theorie en praktijk. De opleiding kent een aantal algemene theoretische vakken die door alle studenten gevolgd worden. Die worden voornamelijk via grote hoorcolleges gedoceerd. Daarnaast zijn er enkele domeinspecifieke theoretische opleidingsonderdelen die samenhangen met de verschillende ateliers.

Om de kloof tussen theorie en praktijk enerzijds en de afstudeerrichtingen anderzijds te verkleinen, biedt de opleiding een aantal opleidingsonderdelen aan, zoals het cultuurproject. Studenten vanuit de verschillende afstudeerrichtingen werken er samen rond een aantal thema's, waarbij ze een tekstueel verslag en een visueel rapport maken. Ook wordt het theoretische onderzoek soms gekoppeld aan de praktijk. Zo schrijven de studenten van Theaterkostuum een paper over de periode waarin zich hun historische kostuum situeert.

In de gesprekken met de commissie gaven de studenten aan dat de integratie tussen theorie en praktijk meer zichtbaar is geworden.

In de bevestigingen die de opleiding bij de studenten organiseerde, vindt een grote meerderheid van de bachelorstudenten het programma samenhangend. De masterstudenten zijn wat negatiever. Dit valt volgens de opleiding te verklaren door de grote eigen invulling die de student in het masterjaar heeft in de masterproef en de keuzeonderdelen.

Het pedagogische concept, gebaseerd op het ateliermodel, is volgens de commissie een grote bindingsfactor tussen de verschillende richtingen. Het concept zorgt daarom voor een grote samenhang in de opleiding.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.4 Studietoestand

Beoordelingscriterium:

De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studietoestand:

- bachelor: tenminste 180 studiepunten
- master: ten minste 60 studiepunten

Oordeel van de visitatiecommissie: OK

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De academisch gerichte bacheloropleiding bestaat uit 3 studiejaar van elk 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 180 studiepunten. De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoestand van een academisch gerichte bachelor.

De masteropleiding bestaat uit 1 studiejaar van 60 studiepunten. Hiermee voldoet de opleiding aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoestand van een master.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.5 Studielast

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het modeltraject van de bacheloropleiding Beeldende kunsten wordt ingedeeld in drie jaren van 60 studiepunten. Het masterjaar bestaat eveneens uit 60 studiepunten. Over het algemeen is de opleiding tevreden over de studietijd van vier jaar. In een internationaal perspectief is de studietijd korter dan in het buitenland en de discussie over een master van 90 of 120 studiepunten wordt ook binnen de opleiding gevoerd.

Een meerderheid van de studenten verklaart in de programma-evaluaties dat ze de studietijd als evenwichtig beschouwen. Ook in de gesprekken stelde de commissie geen problemen vast met de studiedruk. De mate waarin studenten bevroegd worden is volgens de commissie gangbaar voor dit opleidingstype. De commissie beveelt aan om dit systematischer te meten. De opleiding voert immers geen studietijdmeting uit, maar bevroegt de studenten over studiedruk.

Als studiebevorderende factor noemt de opleiding de studiebegeleiding. Hierbij is er aandacht voor onder meer leermoeilijkheden, anderstaligheid en speciale statuten (zie facet 4.2).

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan om de studiedruk systematisch te meten.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Binnen het pedagogische concept van de bacheloropleiding staat het ateliermodel centraal. Met deze benadering wil de opleiding nauw aansluiten bij de artistieke traditie, terwijl zij deze benadering continu wil actualiseren en in een internationale context plaatsen.

Het atelier is oorspronkelijk de fysieke ruimte waarin kunstenaars en studenten werken. Wanneer deze definitie evolueert van een ruimte voor kunstbeoefening naar een pedagogische structuur, wordt het atelier een benadering van onderwijs in functie van kunstbeoefening. Binnen het atelier wordt bij de studenten gewerkt aan de ontwikkeling van het metier in interactieve dialoog met de docenten. Ook het artistieke onderzoek kan vanuit

het ateliermodel ontwikkeld worden. De theorie kan men hierbij zien als een onderbouwing in functie van de praktijk.

In de masteropleiding verschilt de pedagogische aanpak enigszins, in die zin dat niet het ontwikkelen van een metier, maar het eigen project van de student centraal komt te staan. De masteropleiding wordt daarom gezien als een laboratorium, waarbij het project van de student zich ontwikkelt in een dialoog tussen studenten, lesgevers en gastprofessoren. De student kan ervoor kiezen zich in het eigen medium te verdiepen of voor een verbredende aanpak te kiezen.

In het ateliermodel bestaan er verschillende werkvormen. Naast het atelierwerk kunnen projecten plaatsvinden of kan een theoretische les geïntegreerd worden.

De studenten appreciëren dat er gebruik wordt gemaakt van verschillende werkvormen, maar vinden dat de theorieonderdelen te zeer gericht zijn op het verwerven van kennis en te vaak worden aangebracht in hoorcolleges. De theorieonderdelen zouden volgens hen ook beter op elkaar moeten worden afgestemd. Een grote meerderheid van de studenten vindt dat er wel een evenwicht bestaat tussen hoorcolleges en de praktijk. De commissie beveelt aan dat de opleiding onderwijskundige ontwikkelingen, zoals activerende werkvormen, op de voet blijft volgen en het programma daaraan aanpast.

Vooraf in de theorieonderdelen wordt gebruik gemaakt van specifieke onderwijsmiddelen zoals syllabi en handboeken. Op atelierniveau zijn bibliotheekjes ingericht. Binnen de ateliers zijn er specifiek middelen die voor het onderwijs ter plekke noodzakelijk zijn, zoals de handboeken en eigentijdse literatuur. De commissie waardeert het dat ook op de afdelingen zelf voorzien wordt in vakliteratuur.

De studenten zijn volgens de programma-evaluaties niet altijd tevreden over het aanbod aan studiemateriaal. De opleiding wil er werk van maken om de studiematerialen kritisch met elkaar te vergelijken en ook de vormgeving ervan indien nodig aan te passen. In de programma-evaluaties vond een kleine meerderheid van de studenten zowel de inhoud als de vorm en presentatie van het studiemateriaal niet kwaliteitsvol; in de bacheloropleiding vindt een kleine meerderheid dit wel. De commissie meent dat moderne onderwijsmiddelen voorhanden zijn die het studiemateriaal op een meer kwaliteitsvolle manier kunnen aanbieden.

De opleiding gebruikt het online leerplatform Blackboard voornamelijk voor het verspreiden van cursussen. Sinds oktober 2009 worden de docenten hiervoor gestimuleerd door één van de personeelsleden.

Daarnaast heeft de opleiding ook een proefproject opgezet rond het digitaliseren van masterprojecten. De uiteindelijke bedoeling is om alle portfolio's van de studenten digitaal op te bouwen.

Volgens de commissie varieert de afstemming van werkmiddelen en werkvormen op de doelstellingen van de opleiding van 'voldoende' tot 'goed' naargelang de afdeling.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan om het programma aan te passen aan recente onderwijskundige ontwikkelingen.

De commissie beveelt aan om gebruik te maken van moderne onderwijsmiddelen voor het kwaliteitsvoller aanbieden van het studiemateriaal.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het examenreglement van de hogeschool is opgenomen in de algemene onderwijsregeling met departementale aanvullingen. De evaluatievorm wordt vermeld in de studiefiches.

De artistieke opleidingsonderdelen worden vrijwel altijd geëvalueerd aan de hand van permanente evaluatie. Een interne jury geeft een tussentijdse beoordeling bij de afsluiting van het eerste semester en een eindbeoordeling bij de afsluiting van het tweede semester. In de masteropleiding gebeurt dit door een externe jury. De artistieke opleidingsonderdelen kennen geen herkansing in de tweede examenperiode.

De theoretische opleidingsonderdelen worden op verschillende manieren geëvalueerd: een mondeling of schriftelijk examen, of via een paper. Sommige opleidingsonderdelen maken gebruik van verschillende evaluatievormen.

Wat de stages betreft, worden de studenten van de afstudeerrichting Theaterkostuum telkens begeleid door één of twee vaste mentoren in de eigen afstudeerrichting en door een stagebegeleider in het veld. De studenten brengen elektronische verslag uit tijdens hun stageperiode en maken een uiteindelijk verslag op, net zoals de stagegever. Op deze elementen worden de studenten beoordeeld.

De studenten Grafisch ontwerp geven ook een mondeling en visueel verslag aan de stagecoördinator en de docenten en studenten van de bacheloropleiding.

De opleiding tracht de objectiviteit van beoordelen te garanderen door vooraf aan de studenten te laten weten op welke wijze en op welke competenties zij geëvalueerd worden en op welke competenties door een veelheid aan beoordelaars in de jury's. De studenten kunnen de schriftelijke examens, papers en juryverslagen achteraf inkijken.

Uit de programma- evaluaties bij de studenten blijkt dat een grote meerderheid de vorm van examineren gepast vindt. De evaluatiecriteria blijken echter niet steeds even duidelijk. 40 procent van de bachelorstudenten en 50 procent van de masterstudenten vinden de criteria niet duidelijk.

De commissie is van oordeel dat de opleiding ten aanzien van beoordeling en toetsing een transparante werkwijze ontwikkeld heeft die voor studenten inzichtelijk is. De betrokkenheid van externe jury's daarbij is goed georganiseerd. De commissie concludeert dan ook dat de studenten op een goede manier beoordeeld worden. Er kan wel gewerkt worden aan een betere registratie van dit proces.

Aanbevelingen ter verbetering:

De opleiding kan meer werk maken van een betere registratie van het beoordelingsproces.

Facet 2.8 Masterproef

Beoordelingscriteria

- De masteropleiding wordt afgesloten met een masterproef waarmee de student blijk geeft van een analytisch vermogen of van een zelfstandig probleemoplossend vermogen op academisch niveau of het vermogen tot kunstzinnige schepping. Het werkstuk weerspiegelt de algemeen kritisch-reflecterende ingesteldheid of de onderzoeksingesteldheid van de student.
- De masterproef heeft een omvang van ten minste één vijfde van het totale aantal studiepunten met een minimum van 15 en een maximum van 30 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De masterproef heeft een omvang van 30 studiepunten en moet het bewijs vormen dat de student in staat is vrijwel alle domeinspecifieke competenties aan te wenden. De student formuleert autonoom een vraagstelling en werkt zelfstandig ideeën uit, zorgt voor de praktische organisatie, reflecteert kritisch en presenteert en argumenteert. De vraagstelling culmineert uiteindelijk in een collectie, installatie en/of publicatie.

In het opleidingsonderdeel Ondersteunend onderzoek moeten de studenten hun onderzoek expliciet uitdrukken. De studenten zien hun ondersteunende onderzoek niet als een apart opleidingsonderdeel, maar als volledig geïntegreerd in hun masterproef. Ze kunnen zelf kiezen of ze hiervoor een volledige tekst schrijven, maar de meeste studenten kiezen ervoor een dossier samen te stellen.

Voor de begeleiding van de masterproef zoekt de student een promotor die verbonden is aan de masteropleiding. De student kan ook op zoek gaan naar een co-promotor, eventueel uit de associatie of het werkveld. Ook bij het ondersteunend onderzoek krijgen de studenten een begeleider. Ze krijgen veel vrijheid in het masterjaar, maar hebben de mogelijkheid om wekelijks contact te nemen met de promotor. Bij een tussentijds toonmoment wordt een cijfer gegeven, zodat de studenten een signaal krijgen over de voortgang van hun werk.

In de beoordeling van het opleidingsonderdeel Masterproef wordt het ondersteunend onderzoek niet meegenomen. Bij de beoordeling van de masterproef wordt 50 procent van de punten door een externe jury gegeven. De externen beoordelen daardoor vooral het eindproduct; de interne juryleden kunnen rekening houden met het proces. De opleiding tracht de jury's zo divers mogelijk samen te stellen, soms met input van de studenten. De beoordeling wordt voorafgegaan door toonmomenten, waarop het project kan bijgestuurd worden.

Met het onderzoeksproject Digitaal archief wil de opleiding het artistieke onderzoeksproces van masterstudenten in beeld brengen en archiveren. Een selectie van masterstudenten uit verschillende afstudeerrichtingen werd gevolgd en hun artistieke onderzoeksproces werd zoveel mogelijk visueel in beeld gebracht en gedigitaliseerd.

De opleiding heeft volgens de commissie de masterproef zodanig ingericht en aangevuld met ondersteunend onderzoek, dat ze een volledige integratie van theorie en praktijk bevordert. Dat is een interessante verworvenheid, die in de nabije toekomst kan worden geoptimaliseerd door een minder eurocentrische benadering. Het is belangrijk dat de mogelijke inbreng van het toenemende aantal niet-westerse studenten wat dit betreft wordt gehonoreerd. De competenties die gepaard gaan met het formuleren en uitvoeren van het onderzoek binnen de masterproeven, kunnen beter zichtbaar worden gemaakt.

Aanbevelingen ter verbetering:

Binnen de masterproef kunnen de onderzoekscompetenties beter zichtbaar gemaakt worden.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Beoordelingscriteria:

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten bachelor:

- diploma secundair onderwijs, diploma van het hoger onderwijs van het korte type met volledig leerplan, diploma van het hoger onderwijs voor sociale promotie of een diploma of getuigschrift dat bij of krachtens een wet, decreet, Europese richtlijn of een andere internationale overeenkomst als gelijkwaardig wordt erkend;
- door het instellingsbestuur bepaalde voorwaarden voor personen die niet aan bovengenoemde voorwaarden voldoen.

master:

- diploma van een bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s)en in voorkomend geval aangevuld met een geïndividualiseerd opleidingsprogramma, een voorbereidingsjaar of een schakelprogramma

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De artistieke toelatingsproef vindt tweemaal per jaar plaats en is verspreid over twee kalenderdagen. De proef bestaat uit een praktisch deel en een gesprek met de toelatingscommissie. Tijdens dit gesprek wordt vooral gepeild naar de motivatie van de studenten. De inhoud van de proef verschilt per afstudeerrichting en keuzetraject.

In 2006 slaagde gemiddeld 44,2 procent van de kandidaat-studenten in de toelatingsproef. In 2007 daalde dit aantal tot 38,2 procent. Dit valt te verklaren door het groter aantal kandidaat-studenten in 2007: 592 tegenover 473 in 2006. De daling van het percentage is terug te vinden in vrijwel alle afstudeerrichtingen en keuzetrajecten, al zijn er wel grote verschillen in het aantal toegelaten studenten. Gemiddeld kan men stellen dat het slaagpercentage daalt naarmate meer kandidaat-studenten zich aanmelden. De afstudeerrichting Mode kan met gemiddeld 250 kandidaat-studenten erg streng selecteren en laat gemiddeld zo'n 23 procent studenten toe. Toch liggen niet alle slaagpercentages hoog bij de afstudeerrichtingen/keuzetrajecten met weinig kandidaat-studenten. Zo werden bij Theaterkostuum van de 18 kandidaat-studenten 8 studenten toegelaten. De opleiding stelt dan ook dat er strenger geselecteerd kan worden bij een hoog aantal kandidaat-studenten, maar dat bij een selectie in het geval van weinig kandidaat-studenten de artistieke kwaliteit het belangrijkste criterium is.

Uit gesprekken met de studenten blijkt dat zij voor de Antwerpse Academie kiezen omdat zij het belangrijk vinden dat zij eerst een goede techniek aangeleerd krijgen. Studenten uit de hogere jaren zijn dan ook tevreden dat zij eerst het metier leren en vervolgens op een zelfstandige manier met voldoende vrijheid een eigen artistieke persoonlijkheid en visie kunnen ontwikkelen. De studenten kunnen vanaf dan ook vrij experimenteren. De basistechniek biedt volgens hen een goede houvast om zichzelf te ontwikkelen. Ook studenten die eerst aan een vrijere opleiding aan een andere hogeschool begonnen waren, zijn blij met hun keuze voor dit model. Voor sommige afstudeerrichtingen speelt daarnaast ook de (internationale) reputatie een rol in de keuze voor deze opleiding. Bij de toelatingsproef wordt volgens de studenten gekeken naar de persoonlijkheid en zijn de studenten geen nummer. Dit draagt op een positieve manier bij tot de keuze voor deze opleiding. Soms is de uniciteit van een specialisatie, bijvoorbeeld in situ, de reden waarom studenten voor Antwerpen kiezen.

Uit de SWOT-analyse die de opleiding maakte, blijkt dat de aansluiting van KSO- en BSO-studenten in bepaalde gevallen problematisch is. Deze leerlingen zijn vaak onvoldoende voorbereid op het voeren van een artistiek onderzoeksproces.

Kandidaat-studenten voor de masteropleiding die hun bachelordiploma in de Beeldende kunsten aan een andere Vlaamse instelling behaalden of uit een andere afstudeerrichting komen, of studenten met een academisch

bachelor- of masterdiploma buiten de Beeldende kunsten, kunnen een projectvoorstel voor de masteropleiding indienen. Een oriënteringscommissie kan in bepaalde gevallen een voorbereidingsprogramma opleggen. Ook studenten die een bachelordiploma Beeldende kunsten van een niet Vlaamse instelling hebben, kunnen van de oriënteringscommissie een voorbereidingsprogramma opgelegd krijgen. Voor studenten met een professioneel bachelordiploma, al dan niet in de Beeldende kunsten, kan de oriënteringscommissie een schakelprogramma opstellen. Studenten kunnen ook tijdens het academiejaar overschakelen naar een andere afstudeerrichting als zij slagen in een artistieke schakelproef.

Volgens de commissie is er sprake van een herijking van de toelatingsvoorwaarden voor kandidaat-studenten waarbij de opleiding consequenties getrokken heeft uit de invoering van de bachelor-masterstructuur: onderzoeksvaardigheden vormen daarbij een veel groter aspect van de potentialiteit van de kandidaat-student voor een bepaalde afstudeerrichting.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Oordeel over onderwerp 2, programma: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1, relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma:	voldoende
facet 2.2, eisen academische gerichtheid van het programma:	voldoende
facet 2.3, samenhang van het programma:	goed
facet 2.4, studieomvang:	OK
facet 2.5, studielast:	voldoende
facet 2.6, afstemming tussen vormgeving en inhoud:	goed
facet 2.7, beoordeling en toetsing:	goed
facet 2.8, masterproef:	voldoende
facet 2.9, toelatingsvoorwaarden:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 3 Inzet van het personeel

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Door een ongunstige leeftijdscurve en een hoge benoemingsgraad was er tussen 1994 - na de invoering van het hogescholendecreet - en 2006 weinig ruimte voor een flexibel personeelsbeleid. In juni 2007 werkte de departementsraad, in samenwerking met het departementaal onderhandelingscomité, een langetermijnvisie op het personeelsbeleid uit. De opleiding wil steeds mensen aantrekken die geïnteresseerd zijn in de notie onderzoek. Het beheersen van het metier en de artistieke kwaliteiten blijven echter ook belangrijke aandachtspunten tijdens de selectie.

De leeftijdscurve toont aan dat een meerderheid van de personeelsleden ouder is dan 50. Dat maakt dat er sinds 2006, en vooral in de nabije toekomst, een groot aantal mensen vervangen zal moeten worden. De commissie meent dat de personeelsswissel een kans is om flexibel vorm te geven aan het nieuwe beleid. Het werkveld vindt het belangrijk dat bij de vervangingen genoeg mensen worden aangeworven die ook in het werkveld actief zijn. Daar moet een juiste verloning tegenover staan.

Voor benoemingen volgt de opleiding de regelgeving op hogeschoolniveau. Voor bevorderingen is er momenteel nog geen ruimte. In het termijnplan wil de opleiding hier toch aandacht voor hebben (zie facet 3.3).

Recent werd de administratieve omkadering van de opleiding gereorganiseerd. Het voormalige anker Studentenaangelegenheden werd aangesteld als departementaal keuzetrajectbegeleider en vervangen door een nieuwe ankerpersoon, die ook het studentensecretariaat coördineert. Ook werd een beleidsmedewerker aangetrokken ter ondersteuning van het departementshoofd en de departementale administratieve coördinator.

Voor de aanwerving van nieuwe personeelsleden is een procedure uitgewerkt. De coördinator van de afstudeerrichting werkt het profiel uit, en na een preselectie van de kandidaten door het departementshoofd, beslist een selectiepanel over de aanwerving. In de taakstelling van het personeel wordt rekening gehouden met de specifieke competenties van elk personeelslid.

De opleiding heeft de intentie om tijdelijke personeelsleden jaarlijks of tweejaarlijks te evalueren en vastbenoemde personeelsleden één keer per vijf jaar. Functioneringsgesprekken worden echter nog niet systematisch uitgevoerd. De personeelsleden hebben wel de indruk dat ze informeel hun problemen kwijt kunnen en te weten komen waar ze staan in hun loopbaan. De opleiding stelt wel voorop om de functioneringsgesprekken indien mogelijk jaarlijks uit te voeren. De commissie ondersteunt dit.

In de evaluaties door de studenten worden ook de docenten geëvalueerd. De kwaliteitscoördinator van de hogeschool behandelt deze evaluaties. Alleen de betrokken lesgevers krijgen inzage in de eigen evaluatie. Zij beslissen zelf of zij die bij hun personeelsdossier voegen. Het departement kan dit dus niet zelf opvolgen. Het departement ontvangt wel een cumulatief resultaat van de praktijk- en de theoriëdocenten. Gemiddeld scoren de docenten in deze cumulatieve resultaten goed tot erg goed.

Voor de bijscholing van het personeel worden er geregeld cursussen georganiseerd. De docenten kunnen op eigen vraag vakinhoudelijke of onderwijskundige bijscholing volgen.

De commissie meent dat de betrokkenheid en de professionaliteit van de docenten een betrouwbare fundamenten zijn voor de blijvende kwalitatieve ontwikkeling van het onderwijs, omdat er een grote bereidheid is om kritisch naar het eigen functioneren te kijken. Ze is aangenaam verrast door de grote gedrevenheid van het personeel.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan het voornemen om systematisch functioneringsgesprekken af te nemen, uit te voeren.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door onderzoekers die een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het vakgebied (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten);
- bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelt vast dat de belangstelling van docenten om onderzoeksprojecten in te dienen snel toeneemt en dat er zo een goede voedingsbodem ontstaat voor het volvoeren van het academiseringsproces. Er is op dit punt specifieke aandacht nodig voor onderlinge uitwisseling, gezamenlijke doelstellingen en gerichte samenwerking binnen de Associatie Antwerpen. Het is te waarderen dat naast een administratieve coördinatie nu ook een inhoudelijke omkadering vorm krijgt, die vertrouwen geeft dat in de nabije toekomst de academisering ook in praktische resultaten, zoals publicaties, presentaties, studiegroepen, uitwisselingen, samenwerkingen seminars en symposia, uitmondt. Er is wel de zorg dat die resultaten ook publiek nadrukkelijker zichtbaar gemaakt en erkend worden. Door onderzoeksresultaten openbaar te presenteren en er publiekelijk waardering voor te krijgen, neemt de status van de opleiding toe.

In 2008 werd een departementale administratieve onderzoekscoördinator aangeworven, gevolgd door een halftijdse onderzoekscoördinator, specifiek voor de opleiding Beeldende kunsten. De departementale onderzoeksraad overkoepelt de twee onderzoeksgroepen van het departement. De departementale onderzoeksraad bereidt beleidsdocumenten voor over onderzoek die nodig zijn voor de departementsraad. In de onderzoeksgroep van Beeldende kunsten zitten alle onderzoekers, de departementale onderzoekscoördinator en de opleidingscoördinator.

De opleiding startte met het opzetten van kleinere onderzoeksinitiatieven om zo veel mogelijk onderwijzende personeelsleden ervaring te laten opdoen met projectmatig onderzoek en het uitvoeren van artistieke onderzoeksprojecten. Daarnaast vonden ook onderzoeksprojecten over de kunsten plaats, vaak in samenwerking met andere instellingen. Een aantal afstudeerrichtingen/keuzetrajecten kent onderzoekers onder het onderwijzende personeel maar de studenten worden in de masteropleiding wel geconfronteerd met andere lesgevers en projectmedewerkers van opleidingsbrede onderzoeksprojecten.

Onderwijzende personeelsleden kunnen voor een deel vrijgesteld worden om aan onderzoek te doen. Om de vrijgekomen onderwijstijd in te vullen, worden jonge lesgevers op tijdelijke basis aangetrokken.

De doctoraatscommissie in de Beeldende kunsten van de kunstenassociatiefaculteit werd opgericht om doctoraatsvoorstellen te beoordelen. De doctorandi krijgen een promotor aan de Universiteit Antwerpen.

De opleiding heeft een erg positief gevoel over de samenwerking met de Universiteit Antwerpen, die binnen de associatie de academiseringspartner van de opleiding is. De universiteit heeft de opleiding de kans gegeven om in dialoog haar eigen visie ook uit te werken. Het gemis van een opleiding Kunstwetenschappen wordt daardoor eerder als positief ervaren aangezien dit net toelaat om een eigen invulling te geven aan wat onderzoek in de kunsten kan inhouden. Ondersteuning komt er wel uit onder meer Kunstfilosofie en Theaterwetenschappen.

Op het moment van het bezoek liepen in de opleiding zes doctoraatsprojecten, waren vijf in aanvraag en waren er 10 andere lopende onderzoeken in de kunsten. In het najaar van 2008 was reeds één lid van het onderwijzend personeel gedoctoreerd. De hogeschool financieert het onderzoek met academiseringsgelden van de overheid, BOF-middelen van de Universiteit Antwerpen, via recuperatie van bedrijfsvoorheffing en met bilaterale samenwerkingsovereenkomsten met publieke en private instellingen. De onderzoeksraad van de hogeschool beslist welke onderzoeksprojecten met deze middelen gefinancierd kunnen worden. Een leescommissie (mens- en cultuurwetenschappen en Kunsten voorziet de ingediende voorstellen van een kwaliteitslabel. Via de voortgangsverslagen worden de projecten verder opgevolgd.

Om de hogescholen binnen de Associatie Antwerpen te ondersteunen in hun academiseringstraject, stelt de onderzoeksraad van de Universiteit Antwerpen BOF-middelen ter beschikking voor samenwerkingsprojecten tussen onderzoekers van de universiteit en de hogescholen.

De commissie stelt verder vast dat in de opleiding personeelsleden actief zijn die in de kunstpraktijk staan. Zowel binnen de toegepaste als de vrije kunsten zijn de artistieke lesgevers actief in de kunstwereld als kunstenaar/ontwerper. Ook verschillende theoriëdocenten zijn in de kunstwereld actief. Ook gastdocenten en zelfstandigen uit het werkveld brengen hun professionele ervaring binnen in de opleiding. Een actievere houding van de opleiding ten opzichte van mogelijkheden die zich in het werkveld voordoen, is volgens de commissie aan te bevelen. De norm die hiervoor binnen de meest aansprekende afstudeerrichting – Mode - wordt gehanteerd, moet de leidraad zijn voor de ontwikkeling in de andere richtingen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt blijvende aandacht voor onderlinge uitwisseling, gezamenlijke doelstellingen en gerichte samenwerking binnen de Associatie Antwerpen op het gebied van de academisering.

De commissie vraagt dat de resultaten van het onderzoek ook publiek nadrukkelijker zichtbaar gemaakt en erkend worden.

De commissie vraagt een actievere houding ten opzichte van mogelijkheden die zich in het werkveld voordoen.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De personeelsformatie wordt elk jaar tijdens de zomer onderhandeld voor het komende academiejaar. Hierbij wordt rekening gehouden met de financiële middelen, de opleidingsprogramma's, het begrote aantal studenten en het percentage van de onderwijsopdracht in de taakbesteding van het onderwijzende personeel.

In 2008 had de opleiding een personeelsomkadering van 68,36 VTE onderwijzend personeel, van wie 7,11 VTE gastdocenten. Met 425 bachelorstudenten en 82 masterstudenten geeft dit een student-docentratio van ongeveer 7,5/1. Daarbij valt op dat bij een aantal grote afstudeerrichtingen met eenzelfde personeelskader gewerkt moet worden als bij afstudeerrichtingen/keuzetrajecten met weinig studenten. Hierdoor verschilt de ratio per afstudeerrichting/keuzetraject. Toch bleek uit de gesprekken met de commissie dat dit niet als problematisch wordt ervaren. In de masteropleiding ligt de ratio gunstiger. De opleiding wil minimaal 5 VTE onderwijzend personeel in te zetten per afstudeerrichting.

De opleiding meent dat er in de toekomst gestreefd moet worden naar drie à vier hoogleraren en zes à zeven hoofddocenten, waarbij elke afstudeerrichting in de masteropleiding over een hoofddocent zou beschikken. Daarnaast ziet zij ruimte voor een dertigtal docenten en een twintigtal assistenten en praktijkassistenten, aangevuld met een aantal projectmedewerkers, onderzoeksassistenten en het administratieve en technische personeel ter ondersteuning van de onderwijsverstrekking. Gastprofessoren zijn een belangrijke aanvulling in het onderwijs. Volgens de afgestudeerden zijn er al heel wat gastdocenten die de actualiteit binnenbrengen, al blijft de openheid bij bepaalde specialisaties soms beperkt.

In de verschillende leeftijdscategorieën is het ATP vrij evenwichtig verdeeld. Bij het onderwijzende personeel zijn er drie medewerkers in de categorie 20-29 jaar, acht in de categorie 30-39, 25 in de categorie 40-49, 42 in de categorie 50-59 en 6 personeelsleden in de categorie 60-65 jaar.

Bij het onderwijzend personeel zijn er 52 mannelijke personeelsleden en 32 vrouwelijke, bij het administratieve personeel is deze verhouding 2 tegenover 9.

De commissie merkt op dat de flexibiliteit van het personeelsbestand de komende jaren enorm kan toenemen. Dat biedt ruimte om beleidsmatig nieuwe accenten te leggen door met behulp van gastdocenten, workshops, masterclasses en het inzetten van externe deskundigheid bijzondere ad-hoc onderwijsnoden die zich ad hoc voordoen snel het hoofd te bieden.

Aanbevelingen ter verbetering:

De opleiding dient het voornemen om gebruik te maken van de mogelijkheden die zich de komende jaren in de personeelsformatie zullen voordoen om de flexibiliteit te verhogen en zo de onderwijsnoden het hoofd te bieden, effectief te verwezenlijken.

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1, kwaliteit personeel:	goed
facet 3.2, eisen academische gerichtheid:	goed
facet 3.3, kwantiteit personeel:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 4 Voorzieningen

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De gebouwen en de gezamenlijke infrastructuur van de campus Mutsaardstraat worden beheerd in de campusbeheerscommissie, waarin naast het departement de andere 'bewoners' van de campus zitting hebben, namelijk het deeltijds kunstonderwijs en het departement Ontwerpwetenschappen. De beslissingsbevoegdheid over de infrastructuur ligt bij het directiecollege van de hogeschool.

Naast de gebouwen op de campus in de Mutsaardstraat - waar naast de meeste afstudeerrichtingen het studentensecretariaat, de bibliotheek, het studentenrestaurant, een multimedialokaal en verschillende aula's liggen - beschikt de opleiding over een gebouw voor Grafisch ontwerp in de Keizerstraat en een aantal verdiepingen in het gebouw van de Modenatie in de Nationalestraat voor de afstudeerrichting Mode. Ook deze locaties worden beheerd door de campusbeheerscommissie. In de Keizerstraat liggen twee auditoria die ook door de andere afstudeerrichtingen en het departement Ontwerpwetenschappen gebruikt worden. In deze aula's vinden voornamelijk algemene theorielessen, informatiemomenten en lezingen van gastdocenten plaats.

De afstudeerrichting Fotografie beschikt over een tiental lokalen. De meeste lokalen zijn infrastructuureel ingericht voor de beoefening van de vaktechnische aspecten van het medium. Fotografie beschikt over vier donkere kamers, waarvan de opleiding er op termijn twee wil behouden. Voor digitale fotografie is er plaats in de computer- en printruimte. Daarnaast zijn er twee verduisterde opnamestudio's. In één van deze studio's vinden projecties en documentaire voorstellingsreeksen plaats. Het materiaal van de afstudeerrichting bestaat uit:

- een mobiele projectie-unit met beamer, laptop en geluidsinstallatie;
- een mobiele unit met flatscreen en een DVD/videospeler;
- studiolampen;
- technische camera's en lenzen;
- studio- en camerastatieven;
- lichtmeters;
- achtergrondpapieren;
- koffers met kleinere flitsinstallaties;
- één digitaal fototoestel.

Uit de programma-evaluaties blijkt dat de studenten graag meer digitale opnamemogelijkheden zouden hebben. Ook is er volgens de docenten nood aan vernieuwing van de computers en aan internetaansluitingen.

De afstudeerrichting Grafisch ontwerp beschikt over lokalen voor de verschillende trajectjaren, een digitaal labo met vaste computers, een beamer, een projectiescherm en een verduisteringssysteem en secretariaat/ personeelsruimte. De lokalen zijn voorzien van een elektronisch toegangssysteem. De studenten geven in de programma-evaluaties aan grotendeels tevreden te zijn over de infrastructuur.

De afstudeerrichting Juweelontwerp en edelsmeedkunst beschikt over verschillende lokalen/ateliers, waarvan er een aantal tijdens de avonduren gebruikt worden door het deeltijds kunstonderwijs. Voor de studenten van de bacheloropleiding zijn twee lokalen voorzien, waarbij de laatstejaarsstudenten over een aparte ruimte met

werkbanken beschikken. De masterstudenten hebben een eigen lokaal met individuele werkbanken. Daarnaast beschikt de afstudeerrichting over een lokaal voor zilversmeden met een hydraulische pers, een machinelokaal voor hout- en kunststofverwerking en een lokaal voor polijsten, gieten en metaal draaien. Ten slotte is een lokaal voor de specifieke theorievakken voorzien van diamantmicroscopen en een G-scoop voor kleurstenen. De studenten zijn over het algemeen tevreden over de infrastructuur. Opmerkingen gaan voornamelijk over een aantal praktische problemen.

De afstudeerrichting Mode beschikt over de vijfde en zesde verdieping van het gebouw van de Modenatie. De eerste twee bachelorjaren hebben elk twee lokalen ter beschikking met een werkplek voor iedere student. Het derde bachelorjaar en het masterjaar hebben elk een eigen lokaal. Voor Digitale beeldverwerking beschikt Mode over een apart lokaal met computers, die zowel tijdens als buiten de lessen door de studenten kunnen gebruikt worden. Dit kan ook in het gemeenschappelijke atelier, waar de lessen Coupe en Modelage plaatsvinden. Dit atelier is uitgerust met kniptafels, naai- en overlockmachines, paspoppen en twee strijkinstallaties. Tot slot beschikt Mode over een secretariaat dat ook dienst doet als vergader- en werkruimte voor de docenten, waar computers, een printer en een scanner aanwezig zijn. In de programma-evaluaties tonen de studenten zich erg tevreden over de infrastructuur. Een aantal kleinere verbeteringspunten kwamen wel naar voren zoals versleten machines en een tekort aan computers. Positief is volgens de commissie dat de afstudeerrichting samen met het Modemuseum gehuisvest is. Deze samenwerking is voorbeeldstellend voor de hele opleiding. Het zou dan ook te waarderen zijn dat ook binnen de andere afdelingen een directe confrontatie met het werkveld in kwalitatieve zin wordt nagestreefd.

De afstudeerrichting Theaterkostuum is gevestigd in de vroegere bibliotheek van de Academie voor Schone Kunsten. Twee ruimtes die in elkaar overlopen, vormen het atelier. Het atelier is voorzien van naaimachines, lockmachines, een strijpers, paspoppen, twee snijtafels, tien werktafels en tien tekentafels, een wasbak, tentoonstellingspanelen, een projectiescherm, een laptop en een A3-printer. De afstudeerrichting beschikt ook over audiovisueel materiaal, theaterdoeken, naaigerief en een stockeerplaats. Nabij het atelier is er een verf- en patineerruimte, voorzien van elektrische vuurtjes en een wasmachine. De docenten beschikken over een klein kantoor. In de programma-evaluaties klagen de studenten over het feit dat de infrastructuur eerder beperkt is qua werkruimtes. Bovendien werken de verschillende jaren in dezelfde ruimte waardoor soms verschillende lessen in hetzelfde lokaal plaatsvinden.

Het keuzetraject Beeldhouwen is ondergebracht in een gerenoveerde ruimte van het voormalige Bourlaschooltje. Een centrale ruimte doet dienst als boetseeratelier, dat na de paasvakantie gebruikt wordt voor de masterprojecten en het opleidingsonderdeel Compositie. Daarnaast beschikken de docenten over één en de masterstudenten over vier ateliers. Een groot atelier wordt ingenomen door de studenten van de bacheloropleiding voor het opleidingsonderdeel Compositie. Voor de opleidingsonderdelen Lassen en Steenkappen is er een tijdelijk onderkomen voorzien. Op een aantal praktische problemen na zijn de studenten tevreden over de infrastructuur. De masterstudenten zijn vragende partij voor eigen ateliers.

Het keuzetraject In situ beschikt over een open ruimte die gebruikt wordt door alle studenten. Daarnaast is er een aparte toon-/werkruimte, met ook twee open binnenplaatsen, waar de masterstudenten in groep of individueel een eigen project kunnen uitwerken. De afstudeerrichting werkt ook vaak buitenshuis. In de programma-evaluaties klagen de studenten voornamelijk over het gebrek aan ruimte. In situ vraagt soepelheid om de hele academie als een labo te kunnen gebruiken.

Het keuzetraject Schilderkunst beschikt over twee lokalen per bachelorjaar met ezels en schildertafels. De masterstudenten beschikken over zes individuele ateliers en één grote gemeenschappelijke ruimte. Daarnaast beschikt Schilderkunst over een evaluatielokaal dat ook dienst doet als ontmoetingsruimte en waar een videokast, computer, printer, fotocamera en episcoop ter beschikking zijn. Het technisch atelier is uitgerust met werkbanken, een ingebouwde kast, een brandbestendige opbergkast en een gereedschapskast. De studenten vermelden in de programma-evaluaties een aantal praktische problemen. Sommige studenten menen dat er meer werkruimtes zouden moeten zijn.

Het keuzetraject Vrije grafiek beschikt over vijf technische lokalen:

- een diepdrukatelier met vier etspersen, werktafels en individuele kasten en laden;
- een hoogdrukatelier met vier manuele hoogdrukpersen, een contradrukpers, werktafels en individuele kasten en laden; in dit lokaal is ook een computer en een printer beschikbaar;
- de twee vlakdruklokalen zijn voorzien van twee contrapersen en vijf handdrukpersen; dit atelier beschikt ook over een steenlift en steenrekken;
- een zeefdrukatelier met pers en verwarmtafel;
- een zuurklas waar ook loodletters worden gestockeerd.

In alle drukateliers kunnen de studenten gebruik maken van inkten, solventen en reinigingsproducten. De ateliers staan ter beschikking van alle bachelor- en masterstudenten. De studenten vragen in de programma-evaluaties om meer werkruimtes.

Naast de aula's in de Keizerstraat beschikt de opleiding over vijf aula's in de Mutsaardstraat. Ook die worden gebruikt door het departement Ontwerpwetenschappen. Daarnaast zijn er nog enkele lokalen voor kleinere groepen.

Het departement beschikt over een multimedialokaal dat ter beschikking staat van studenten en personeelsleden, met computers, scanners, printers en beamers, dat tevens voor lessen wordt gebruikt. Dit lokaal is ook het kantoor van de ICT-coördinator.

De bibliotheek van het departement heeft een leeszaal met twaalf computers. De bibliotheek maakt deel uit van het bibliotheeknetwerk van de Universiteit Antwerpen. De studenten kunnen in de bibliotheek elektronische databanken, boeken, tijdschriften, eindwerken, ... raadplegen. De bibliotheek beschikt over ongeveer 33.300 boeken en honderdtal tijdschriften.

De studenten betalen geen ateliergeld. Alleen de studenten van de afstudeerrichting Grafisch ontwerp betalen een bijdrage voor softwarekosten. De studenten kunnen daarmee over legale individuele software beschikken.

Over het algemeen toont de opleiding zich tevreden met de infrastructuur. Het gebouw kent volgens de opleiding een aantal problemen. Grote renovaties zijn bij dit oude gebouw blijkbaar niet vanzelfsprekend. Bepaalde kleine ingrepen, zoals problemen met verluchting en verwarming, worden voorgelegd aan de beheerscommissie en komen op een lijst met prioriteiten waardoor de opleiding niet zelf kan beslissen wat er uitgevoerd kan worden. Deze procedures duren echter lang en wegens financiële beperkingen van het departement kan een aantal infrastructurele noden slechts in beperkte mate aangepakt worden. Het departement tracht voor deze kleine ingrepen zo veel mogelijk een tijdelijke oplossing te vinden.

De opleiding beschikte vroeger over een tentoonstellingsruimte. Die moest echter worden afgestaan wegens de aangroei van het aantal studenten in het departement en de oprichting van een nieuwe masteropleiding. Dat maakt dat de opleiding op dit moment ook geen ruimte kan aanbieden voor doctoraatsonderzoek in de kunsten. Noodgedwongen vindt dit onderzoek dan ook vaak buitenshuis plaats. Volgens de opleiding is er tevens een gemis aan werkplaatsen. De opleiding zou graag het tempelgebouw renoveren om meer ademruimte en een plek voor tentoonstellingen te hebben. Op dit moment is het echter onduidelijk of deze investering kan gedaan worden. Voor tentoonstellingen wordt nu uitgeweken naar andere plekken in de stad.

De commissie heeft op de campus en de bijkomende locaties een inspirerende werkruimte voor de academiegemeenschap aangetroffen. Ze treft een goed uitgeruste opleiding aan.

Het is echter te betreuren dat voor het ontwikkelen van specifieke ruimten voor de onderzoekers onbevredigende compromissen moeten worden gesloten. De academie is het aan zichzelf verplicht om binnen hogeschoolverband de eigen positie dwingend onder de aandacht te brengen en te benadrukken. Een permanente expositieruimte is vanzelfsprekend een absolute noodzaak voor een kunstacademie om zich binnen de directe omgeving te manifesteren. Hiervoor moet de nodige ruimte vrijgemaakt worden, bijvoorbeeld door de restauratie van het

tempelgebouw. De accommodatie vraagt ook om een inhaalslag qua onderhoud. Bij de academie is er een inspanningsverplichting om facilitaire investeringen te blijven doen. Acute noden vragen immers om meer structurele oplossingen dan ad-hoc maatregelen die slechts tijdelijk verlichting brengen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan om de nodige ruimte te creëren voor tentoonstellingen en onderzoek, zoals door de voorgenomen renovatie van het tempelgebouw.

De commissie vraagt dat de opleiding een inhaalslag maakt voor kleine, broodnodige investeringen in de ongemakken van de infrastructuur op campusniveau.

De commissie beveelt aan om binnen de verschillende afdelingen een directe confrontatie met het werkveld in kwalitatieve zin na te streven.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Op verschillende manieren informeert het departement kandidaat-studenten over de opleiding Beeldende kunsten:

- via SID-inbeurzen;
- via infodagen en opendeurdagen; tijdens de 'Open dag' kunnen kandidaat-studenten alle ateliers bezoeken; en zijn studenten en lesgevers aanwezig;
- via brochures en de website;
- via een infobundel 'Artistieke toelatingsproef';
- via een inleefdag.

De bekendheid van de opleiding bij kandidaat-studenten hangt veel af van een aantal afstudeerrichtingen. Sommige afstudeerrichtingen kennen een grotere en vaak ook internationale faam dan anderen, zoals Mode en Juweelontwerp en, binnen het eigen vakgebied, Vrije grafiek. Ook bij het werkveld leeft het beeld dat de academie vooral de Modeopleiding is, zeker in het buitenland. De commissie meent dat een overkoepelende *brand* voor de academie zou kunnen helpen om ook meer uitstraling aan de andere afstudeerrichtingen te geven, terwijl die nu vooral afzonderlijk al dan niet succes oogsten. De werkwijze en reputatie van de afdeling Mode kan als blauwdruk dienen voor een 'brand' dat internationaal wordt herkend en respect afdwingt. Nu dreigt het gevaar dat 'Mode' zich loszingt en enkel op zichzelf wordt bekeken. De opleiding meent dat de ze na de interne reorganisatie nu werk kan maken van de externe communicatie. Ze voelt zich hierin enigszins gehinderd door het verplicht gebruik van de huisstijl van de hogeschool. Volgens de commissie zijn er binnen de opleiding echter voorbeelden van hoe dit creatief omzeild kan worden. Ook een eigen tentoonstellingsruimte biedt hiervoor mogelijkheden.

De studenten van de opleiding vinden informatie over de doelstellingen, de onderwijsvormen, de inhoud en de evaluatie van de opleidingsonderdelen in de studiegids. De verschillende diensten stellen zich ook bij elke afstudeerrichting voor. Volgens de opleiding is de website wel voor verbetering vatbaar.

De Artesis Hogeschool Antwerpen heeft drie hoofddoelen voor de studentenbegeleiding: het voorkomen van problemen door het geven van informatie, het signaleren en oplossen van problemen via studiemethodes, vakinhoudelijke ondersteuning, psychosociale hulpverlening en (her)oriëntering.

Binnen het departement wordt de studentenbegeleiding op drie niveaus georganiseerd.

De eerstelijnszorg wordt verstrekt door het docentenkorps van de afstudeerrichting. Via het ateliermodel vindt een intense begeleiding van de studenten plaats.

De tweedelijnszorg wordt georganiseerd op het niveau van het departement en wordt verstrekt door de studietrajectbegeleider, de psychopedagogische studiebegeleider en de ombudspersoon.

De studietrajectbegeleider geeft advies en begeleiding over studiekeuzes, studiemethodes en geïndividualiseerde studietrajecten. Ongeveer 50 procent van de studenten heeft een individueel traject. De studietrajectbegeleider maakt ook deel uit van de werkgroep Studentenaangelegenheden van de hogeschool waarin overleg plaatsvindt over gemeenschappelijke problemen.

De opleiding Beeldende kunsten kent in de verschillende afstudeerrichtingen relatief veel anderstalige studenten. Sinds het academiejaar 2006-2007 organiseert het departement daarom, in samenwerking met de Universiteit Antwerpen, jaarlijks een taal- en cultuurbad van twee weken, met naast taallessen ook aandacht voor sociale en culturele activiteiten. De studietrajectbegeleider is hiervan de trekker. Daarnaast is in de trajecten met veel anderstaligen de nood hoger om extra uitleg in het Engels of Frans te geven.

Bepaalde studenten kunnen gebruik maken van een speciaal statuut: topsporter, ernstige handicap, zware ziekte, lees-, schrijf- en rekenmoeilijkheden, concentratiemoeilijkheden enzovoort. Deze studenten kunnen bepaalde faciliteiten krijgen in verband met examens en de aanwezigheid in de lessen. De stages moeten echter afgelegd worden en uiteraard zijn de eindcompetenties en de verwachte kwaliteit dezelfde als voor de studenten zonder speciaal statuut. Een twaalfstal studenten maakt gebruik van deze faciliteiten. De opleiding geeft aan dat de infrastructuur niet overal toegankelijk is voor rolstoelgebruikers maar voorlopig heeft de opleiding hier nog geen oplossing voor moeten zoeken. Bij een aanvraag zou dit ad hoc kunnen gebeuren. De studietrajectbegeleider bewaart de dossiers van deze studenten; het departementshoofd en de opleidingscoördinator beslissen samen met de student over de faciliteiten.

De psychopedagogische studiebegeleiding wordt verzorgd door een lid van het onderwijzende personeel. De begeleider geeft advies op het vlak van organiseren en plannen van de studietijd en de juiste studiemethode, maar ook op het vlak van individuele leerproblemen. De begeleider vangt studenten op en verwijst hen in bepaalde gevallen door naar SOVOHA (Sociale voorzieningen Artesis Hogeschool Antwerpen), in andere gevallen naar gespecialiseerde hulpverlening. Studenten komen bij de begeleider langs voor algemene of specifieke leerondersteuning, motivatie-, dyslexie-, taal- en persoonlijke problemen.

De ombudspersoon is een lid van het onderwijzende personeel van een andere opleiding van het departement. Studenten kunnen er terecht voor geschillen die betrekking hebben op de toepassing van de onderwijs- en/of rechtspositieregeling en alle als onbillijk ervaren handelingen en situaties. De ombudspersoon van de opleiding krijgt weinig klachten aangezien de studenten hun problemen vaak al binnen het atelier kunnen aankaarten. Door de diversiteit aan docenten vinden de studenten daar meestal een oplossing.

De medewerkers van de departementale studiebegeleiding komen maandelijks samen met de opleidingscoördinatoren van de drie opleidingen en de departementale kwaliteitszorgcoördinator. Tijdens dit overleg

bespreken zij de probleemgevallen wat betreft studiebegeleiding, mogelijke structurele oplossingen en werken zij samen aan een visie over studiebegeleiding binnen de Academie.

De departementale coördinator Internationalisering staat in voor de organisatie en begeleiding van internationale uitwisselingen, zowel van docenten als studenten.

De derdelijnszorg gebeurt op het niveau van de hogeschool door de dienst Sociale voorzieningen (SOVOHA). Zij zorgt onder meer voor psychosociale (studie)begeleiding en kan financiële ondersteuning en juridisch advies bieden. Ook voor huisvesting, jobs, sport- en cultuuractiviteiten kunnen de studenten beroep doen op de diensten van SOVOHA. Via het Trampolineproject van de associatie kunnen studenten geheroriënteerd worden naar een opleiding binnen een andere instelling van de associatie.

Over het algemeen blijken de studenten in de programma-evaluaties positief over de eerstelijnsbegeleiding. Uit diezelfde evaluaties bleek dat de ombudspersoon niet altijd op tijd bekend was bij de studenten. De opleiding formuleert de bekendheid van de ombudspersonen en studiebegeleiders als verbeteringspunt. Een ander verbeteringspunt is de begeleiding van eerstejaarsstudenten door snel in te spelen op knelpunten.

Er wordt door de opleiding niet specifiek aan nazorg (mensen begeleiden die problemen hebben in het werkveld) gewerkt. Vaak houden studenten en docenten wel contact met elkaar.

De commissie merkt op dat er binnen alle afstudeerrichtingen een directe communicatie bestaat tussen de lesgevers en studenten, waardoor individuele trajecten goed worden georganiseerd. Wie desondanks problemen ondervindt, kan een beroep doen op voorzieningen die snel kunnen worden ingezet om deze problemen het hoofd te bieden. Hier blijkt vooral de kracht van het ateliermodel, waarbinnen er een duidelijke zorg is voor het welbevinden van alle deelnemers aan het onderwijs.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt de opleiding aan een overkoepelende *brand* voor de academie op te richten om meer uitstraling aan alle afstudeerrichtingen te geven,

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1, materiële voorzieningen:	voldoende
facet 4.2, studiebegeleiding:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De kwaliteitszorg van de opleiding wordt georganiseerd volgens de richtlijnen van de hogeschool, die beschreven staan in de beleidsnota 'Interne kwaliteitszorg'. In eerste instantie concentreerde het centrale beleid zich op de ondersteuning en facilitering van de kwaliteitszorg in de departementen waarbij als belangrijke principes een systematische evaluatie en de operationalisering van de PDCA-cyclus golden.

De recente veranderingen centraal in de hogeschool brengen ook een verandering teweeg in de centrale aansturing. Zo zal de centrale dienst Kwaliteitszorg sterker sturend werken naar de departementen en de opleidingen. Voordien was er geen centrale aansturing en stond de centrale dienst alleen in voor de ondersteuning van departementen en opleidingen. Ook voor andere beleidsdomeinen beschikten de departementen over erg veel autonomie. De centrale dienst Kwaliteitszorg zal onder de nieuwe directeur Onderwijs en onderzoek komen te staan.

Het kader voor kwaliteitszorg werd door de centrale coördinator Kwaliteitszorg van de hogeschool uitgewerkt, in overleg met de commissie interne kwaliteitszorg, waarin de departementale coördinatoren zitting hebben.

Naast de beleidsnota beschikt de hogeschool over een draaiboek dat de leidraad vormt voor het organiseren van de departementale kwaliteitszorg. Daarin worden een sterkte-zwakteanalyse volgens het EFQM-model en het accreditatiekader met een PROSE-cyclus beschreven. Deze beide evaluatiecycli verzamelen input van betrokkenen bij de opleiding.

De eerste initiatieven die in de opleiding rond kwaliteitszorg vanaf 2001 werden georganiseerd, waren sterkte-zwaktegesprekken. Nadat departementaal een verantwoordelijke voor kwaliteitszorg werd aangesteld werd een meer systematische cultuur ontwikkeld met formele bevragingen. Aan deze bevragingen zijn ook gesprekken gekoppeld.

Bij de eerste bevragingen kwamen veel klachten naar boven, die ervoor nog niet geuit konden worden, maar ook positieve punten.

In een tussentijds zelfevaluatierapport uit 2006 kwam naar voren dat de kwaliteitszorgstructuur beter uitgewerkt diende te worden. In het academiejaar 2006-2007 werd een departementale kwaliteitszorgcoördinator aangesteld en werd een departementale kwaliteitszorgstructuur geformaliseerd.

De departementale kwaliteitszorgcoördinator organiseert de departementale stuurgroep Kwaliteitszorg en vormt de schakel tussen de kwaliteitszorg van de opleidingen en die van de hogeschool. In 2008 werd de departementale stuurgroep integrale kwaliteitszorg opgericht, die het departementale kwaliteitszorgbeleid bepaalt. De stuurgroep beslist welke evaluaties en metingen georganiseerd zullen worden en stelt op basis van de resultaten een prioriteitenlijst voor verbeteringstrajecten op. Voor de opleiding Beeldende kunsten zit naast een vertegenwoordiger-docent van de bacheloropleiding en één docent van de masteropleiding ook een student in deze departementale stuurgroep.

De opleiding heeft ook een eigen stuurgroep Integrale kwaliteitszorg. Die stuurt de onderwijskwaliteitszorg van de opleiding en bepaalt samen met de departementale stuurgroep de verbeteringstrajecten en volgt die op. In de opleidingsstuurgroep hebben naast de departementale coördinator minstens zes leden van het onderwijzende personeel zitting.

De opleiding organiseert verschillende bevragingen om de kwaliteit te meten.

De opleiding maakte een PROSE-analyse ter voorbereiding van het zelfevaluatie-rapport. Vertegenwoordigers van verschillende groepen bespraken de thema's programma, kwaliteitszorg, internationalisering en onderzoek.

In het kader van de academisering van de opleidingen Beeldende kunsten werd binnen de associatie een SWOT-analyse uitgevoerd. Naast de opleiding van de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten werd ook de opleiding Sint-Lucas hierbij betrokken.

De opleiding organiseert ook olodevaluaties. Deze evaluaties van de opleidingsonderdelen vinden jaarlijks plaats door alle studenten van de opleiding. De resultaten worden door de departementale coördinator aan de lesgever bezorgd; de cumulatieve resultaten worden overgemaakt aan de departementale stuurgroep en de opleidingsstuurgroep.

Via de programma-evaluaties wordt bij alle studenten van de opleiding het programma bevroegd. De departementale coördinator communiceert de resultaten van deze jaarlijkse bevragingen aan de departementale stuurgroep en de opleidingsstuurgroep.

Via studententevredenheidsgesprekken ten slotte wordt jaarlijks de analyse van de programma-evaluaties besproken. Deze gesprekken worden per afstudeerrichting georganiseerd.

De commissie merkt op dat er een structureel systeem van interne kwaliteitszorg is ingevoerd dat toelaat om snel het hoofd te kunnen bieden aan gesignaleerde knelpunten. Het zelfevaluatie-rapport en de aanvulling erop gaven volgens de commissie het beeld van een opleiding die een aantal kritische bevragingen ter plekke veroorzaakte. Op tal van de vragen heeft de academie de commissie van onverwachte informatie voorzien die enerzijds te maken heeft met erg recente ontwikkelingen en anderzijds met omstandigheden die voor de ene studierichting meer geleden zijn dan voor de andere en die in een algemene zelfevaluatie onvoldoende naar voren kunnen worden gebracht. De commissie heeft in vrijwel alle gespreksgroepen kunnen rekenen op een vrijmoedige en openhartige manier van communiceren waarin trots op wat er al is bereikt en een zelfkritische reflectie op wat de academie nog te doen staat het gesprek bepaalden. Hierdoor werd het voor de commissie mogelijk om een opvallend inzicht te verkrijgen in onvermoede kwaliteiten en kenmerken.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie merkt op dat in de jaren tussen het schrijven van het zelfevaluatierapport en het bezoek van de visitatiecommissie er tal van verbeteringstrajecten hebben plaatsgevonden. Het zelfkritische vermogen wordt ook opgevolgd door effectieve verbeteringstrajecten. Doordat de kwaliteitszorg in de opleiding van vrij recente aard is, worden verbeteringstrajecten pas recent volgens de PDCA-cyclus aangepakt.

De commissie is aangenaam verrast door het feit dat de opleiding de uitdagingen erkent en herkent, dat men hierover intern volop in gesprek is of al een aantal veranderingsprocessen in gang heeft gezet. De veranderingsprocessen worden door de commissie erg gewaardeerd. De instelling is volop in ontwikkeling; de veranderingen worden goed aangepakt, maar de resultaten kunnen pas later zichtbaar worden.

Per onderwerp formuleerde de opleiding in het zelfevaluatierapport van 2008 naast heel wat sterke punten ook verbeteringspunten. De update van dit rapport naar aanleiding van het bezoek van de commissie toont aan dat deze verbeteringstrajecten in uitvoering zijn en opgevolgd worden.

Zo werd er onder meer een halftijdse medewerker internationalisering aangeworven om de administratieve aspecten van internationalisering in goede banen te leiden. Op het gebied van onderzoekscompetenties werden nieuwe opleidingsonderdelen ingericht om die competenties verder te ontwikkelen. Voor de richtingen met een stage werd een stagereglement uitgewerkt. Om de afgestudeerden en het werkveld beter bij de opleiding te betrekken, worden er in de verbeteringstrajecten enquêtes en rondetafels voorzien.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Zowel studenten als docenten hebben de kans om op een formele manier deel uit te maken van de stuurgroepen Interne kwaliteitszorg. De studenten zijn ook betrokken via de studentenraad. De studenten worden verder formeel betrokken via de evaluaties en de studententevredenheidsgesprekken. Het onderwijzende personeel wordt ook bij deze nabespreking betrokken. De personeelsleden overleggen met het departement voor personeelsgebonden materies in het departementaal onderhandelingscomité of in informele overlegmomenten.

Informeel onderhoudt de opleiding contacten met de alumni via de netwerken en persoonlijke contacten van docenten. De afstudeerrichtingen Grafisch ontwerp en Mode hebben op hun eigen website aandacht voor het werk van hun afgestudeerden en nodigen hen uit op evenementen. Sinds het academiejaar 2006-2007 houdt de opleiding de gegevens van de afgestudeerden bij in een databank. De opleiding wilt hen uitnodigen voor de jaarlijkse 'Open Dag' en de 'Afstudeertentoonstelling'. De opleiding heeft nog geen structurele bevraging doorgevoerd van de afgestudeerden, maar plant die wel als deel van een verbeteringstraject.

De contacten met het werkveld gebeuren informeel via de stages en de jury's. Bij de stageplaatsen wordt wel een evaluatie gehouden, waarvan de uitkomsten gebruikt kunnen worden om aanpassingen aan het programma door te voeren. De opleiding heeft de intentie om kort na het visitatiebezoek rondetafels met het werkveld te organiseren.

De commissie meent dat de betrokkenheid van medewerkers en studenten goed is, maar dat de betrokkenheid van het werkveld en de alumni verder ontwikkeld moet worden.

De opleiding houdt vooralsnog niet systematisch rekening met ontwikkelingen die zich in het buitenland voordoen om die te implementeren in de doelstellingen en het programma. De opleiding houdt er wel voeling mee via de praktijk van de docenten. De externe juryleden werden bevraagd over de competenties. Veel op dit gebied gebeurt echter informeel.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt om aan de betrokkenheid van het werkveld en de alumni verder te ontwikkelen.

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1, evaluatie resultaten:	goed
facet 5.2, maatregelen tot verbetering:	goed
facet 5.3, betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 6 Resultaten

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie:

Afstudeerrichting Mode: excellent

Afstudeerrichting Juweelontwerp en edelsmeedkunst: goed

**Afstudeerrichtingen Fotografie, Theaterkostuum, Grafisch ontwerp
en Vrije kunsten: voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie meent dat het gerealiseerde niveau van de afstudeerrichting Mode op basis van de masterproeven, de kwaliteit van de afgestudeerden, de beoordeling van de verschillende facetten en de mening van het werkveld, excellent mag genoemd worden. De afstudeerrichting werkt binnen internationale standaarden en heeft een integrale manier van werken tussen praktijk en theorie. Ze slaagt er bovendien in de onderzoeksresultaten volgens de eigenheid van onderzoek in de kunsten zichtbaar te maken en een kritische reflectie integraal deel uit te laten maken van het programma. Op die manier draagt de afstudeerrichting bij tot een excellent niveau van de afgestudeerden. In het kielzog hiervan volgen de afstudeerrichting Edelsmeedkunst en juweelontwerp en het specialisme Vrije grafiek met positieve ontwikkelingen die door de commissie ook erg worden gewaardeerd. De kwaliteit van de afgestudeerden in de andere richtingen is volgens de commissie voldoende en kan verder verhoogd worden door mee te stappen in de positieve ontwikkelingen binnen de opleiding.

Het werkveld is positief over het gerealiseerde niveau bij de studenten. De studenten tonen vakmanschap en een aantal studenten haalt een erg hoge kwaliteit, terwijl anderen van een minder niveau zijn. Wel geeft het werkveld aan dat in de afstudeerrichting Mode iedere afgestudeerde een erg hoog niveau heeft. Vanuit de jury's merkt het werkveld niet dat de academisering een verandering in de kwaliteit van het werk met zich heeft meegebracht. De kwaliteit lijkt de afgelopen vijftien jaar al te zijn gestegen, onder meer door veranderingen in het docentenkorps.

De opleiding organiseert jaarlijks een 'Wat na de master?'-infodag waarop oud-studenten worden uitgenodigd om te vertellen over hun leven na het afstuderen. Ook instellingen als het HISK, Design Vlaanderen en het Kunstenplatform komen er aan bod. Daarnaast organiseren de verschillende afstudeerrichtingen zelf ontmoetingen met oud-studenten en mensen uit het werkveld. De opleiding heeft een leertraject met verschillende keuzevakken m.b.t. cultuurbeleid (derde bachelor) en Kunstmanagement (master). Galeriehouders, maar ook curatoren, kunstenaars en ontwerpers worden uitgenodigd op verschillende evenementen tijdens het jaar.

De voorbereiding op wat er na het afstuderen gebeurt, kan volgens de afgestudeerden wel beter. De studenten worden tijdens hun opleiding wel aangemoedigd om naar tentoonstellingen te gaan, aan wedstrijden deel te nemen en musea te bezoeken.

De opleiding heeft voorlopig geen gegevens over de tewerkstelling van afgestudeerden. Ze neemt dit op als verbeteringspunt in de alumniwerking. De afgestudeerden met wie de commissie gesproken heeft kwamen terecht als onderzoeker in de opleiding, volgden de lerarenopleiding, zijn in het artistieke veld terecht gekomen of hebben een kunstenaarsstatuut. Veel afgestudeerden komen terecht in het buitenland.

De studenten kunnen binnen het departement de Specifieke lerarenopleiding Audiovisuele en Beeldende kunsten volgen, waarmee zij zich kunnen voorbereiden op een job in het onderwijs. Deze opleiding wordt georganiseerd vanaf het academiejaar 2009-2010. Voordien konden de studenten de Initiële lerarenopleiding in de Beeldende kunsten volgen. Deze opleiding trok niet alleen studenten aan van de eigen instelling, maar ook van andere Vlaamse instellingen, voornamelijk de Karel de Grote-Hogeschool. Vooral de studenten die afstuderen in de Vrije kunsten, blijken zich voor deze opleiding in te schrijven.

De opleiding heeft een grote internationale populatie: zowat 40 procent van de studenten. Daarnaast stroomt jaarlijks gemiddeld een vijftiental buitenlandse studenten in via het Erasmusprogramma. De uitgaande mobiliteit van studenten is erg beperkt: gemiddeld een zestal per academiejaar. Daarnaast gaat jaarlijks ongeveer één student naar het buitenland met een beurs van ontwikkelingssamenwerking. Binnen de opleiding lijkt de stimulans tot uitwisselingen nogal te wisselen. Eenkennigheid ten opzichte van het eigen programma houdt volgens de commissie een bedreiging in. Daarom moet de opleiding de waarde van de uitwisselingen erkennen en studenten en docenten voor uitwisselingen stimuleren. De opleiding doet er goed aan de eigen kwaliteit voortdurend af te meten aan andere opvattingen en werkwijzen binnen de internationale kunst- en vormgevingspraktijk.

Qua docentmobiliteit komen jaarlijks gemiddeld drie docenten naar Antwerpen. Doordat altijd één van deze docenten wordt uitgenodigd in het kader van de algemeen-vormende vakken krijgen alle studenten van de opleiding de kans met hen kennis te maken. Een vijftal docenten van de opleiding trekt jaarlijks naar het buitenland voor een gastcollege of een workshop. De opleiding merkt op dat studentenmobiliteit vaak meer vanzelfsprekend is in de afstudeerrichtingen waar er docentmobiliteit is.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan om de waarde van de uitwisselingen te erkennen en studenten en docenten tot uitwisselingen te stimuleren.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren heen. Uit ervaring blijkt dat de globale slaagcijfers voor generatiestudenten op Vlaams niveau tussen 45 en 50 procent liggen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

De commissie stelt vast dat de opleiding nog geen streefcijfers geformuleerd heeft met betrekking tot de slaagcijfers. Hier zou de opleiding werk moeten van maken.

Uit de cijfers van de academiejaren van 2003 tot en met 2007 blijkt dat de afgestudeerden van de opleiding gemiddeld 4 jaar en 2 maanden over hun studies doen. 88 procent van de afgestudeerden legt het traject af binnen de vier jaar. Elf procent van de studenten doet een jaar langer over de studie; een enkeling twee jaar.

Uit dezelfde cijfers blijkt dat in het eerste jaar iets meer dan 50 procent van de studenten slaagt. De slaagkansen stijgen in het verdere verloop van de studie. In het tweede jaar bedraagt het slaagpercentage gemiddeld 66 procent, in het derde jaar 78 procent en in het laatste jaar ligt het slaagpercentage rond 92 procent.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt aandacht voor streefcijfers.

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1, gerealiseerd niveau:	Afstudeerrichting Mode: excellent Afstudeerrichting Juweelontwerp en edelsmeetkunst: goed Afstudeerrichtingen Fotografie, Theaterkostuum, Grafisch ontwerp en Vrije kunsten: voldoende
facet 6.2, onderwijsrendement:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Globaal oordeel

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatie-rapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen, de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1, niveau en oriëntatie:	voldoende
onderwerp 2, programma:	voldoende
onderwerp 3, personeel:	voldoende
onderwerp 4, voorzieningen:	voldoende
onderwerp 5, interne kwaliteitszorg:	voldoende
onderwerp 6, resultaten:	voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

In haar reactie op de eerste terugmelding heeft de opleiding aangegeven volgende verbeteracties uitgevoerd of gepland te hebben:

- De opleiding heeft initiatieven genomen voor de deelname aan de internationale discussie rond onderzoek in de kunsten via verschillende nationale en internationale symposia, congressen en studiedagen.
- De opleiding organiseert rondetafels met het werkveld.
- In het komend academiejaar zal voor de verschillende afstudeerrichtingen maar ook gezamenlijk een beleidsplan uitgeschreven worden waarbij het curriculum de nodige aandacht zal krijgen, inclusief leerdoelen en te behalen eindkwalificaties.
- De opleiding werkt aan het beter zichtbaar maken van de onderzoekscompetenties in de masterproef en het inzichtelijker maken van het onderzoek in alle afstudeerrichtingen.
- Ondertussen is de leerlijn onderzoeksmethodieken in de kunsten in alle jaren (BA en MA) van de opleiding geïntegreerd
- Er werd een internationaliseringnota opgesteld met een langetermijnvisie inzake internationalisering.
- Voor het opleidingsonderdeel Kunstfilosofie is in het huidige academiejaar geopteerd om hoorcolleges te combineren met om de drie weken intensievere besprekingen met kleine groepen studenten.
- Blackboard is ondertussen een frequent gebruikt communicatiemiddel geworden. Sommige docenten werken met wiki's, blogs of andere discussiefora. Door te investeren in een verbeterd multimedialokaal wenst de opleiding docenten hier ook beter in te ondersteunen.
- Dit academiejaar is de opleiding van start gegaan met een gestandaardiseerd registratiemodel (in Excell-vorm) voor de juryverslaggeving.
- Het onderzoeksproces van de studenten zal vanaf volgend academiejaar in blogvorm bijgehouden worden. De catalogus van dit academiejaar van de Masterstudenten toont ook delen van hun onderzoeksproces.
- Omstandigheidsevaluaties gebeuren ondertussen systematisch. Ook functioneringsgesprekken zullen op regelmatige basis gevoerd worden.
- Investerings die op opleidingsniveau aangepakt kunnen worden (aankoop computers, apparatuur ed) zijn ondertussen gebeurd. Zo werden bij fotografie 10 I-Mac computers en 1 server Mac-computer aangekocht. Voor alle studenten is er vanaf 1 oktober 2011 een vernieuwd multimedialokaal.
- De opleiding wenst de alumni onder meer via sociale media meer bij de opleiding te betrekken.

- De opleiding organiseert jaarlijks een Academia Mundo-dag waarbij uitwisselingen centraal staan. Dit jaar stond deze studiedag in het teken van VLIR-UOS projecten en uitwisselingen met China.
- De opleiding wenst een beleid mbt streefcijfers te graag ontwikkelen ism andere opleidingen Beeldende kunsten.

De commissie heeft op basis hiervan haar oordelen niet gewijzigd.

Overzichtstabel van de oordelen

	score facet	score onderwerp
Onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding		voldoende
Facet 1.1: Niveau en oriëntatie	goed	
Facet 1.2: Domeinspecifieke eisen	goed	
Onderwerp 2: Programma		voldoende
Facet 2.1: Relatie doelstelling en inhoud	voldoende	
Facet 2.2: Eisen academische gerichtheid	voldoende	
Facet 2.3: Samenhang	goed	
Facet 2.4: Studieomvang	OK	
Facet 2.5: Studietijd	voldoende	
Facet 2.6: Afstemming vormgeving en inhoud	goed	
Facet 2.7: Beoordeling en toetsing	goed	
Facet 2.8: Masterproef	voldoende	
Facet 2.9: Toelatingsvoorwaarden	goed	
Onderwerp 3: Inzet van personeel		voldoende
Facet 3.1: Kwaliteit personeel	goed	
Facet 3.2: Eisen academische gerichtheid	goed	
Facet 3.3: Kwantiteit personeel	goed	
Onderwerp 4: Voorzieningen		voldoende
Facet 4.1: Materiële voorzieningen	voldoende	
Facet 4.2: Studiebegeleiding	goed	
Onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg		voldoende
Facet 5.1: Evaluatie resultaten	goed	
Facet 5.2: Maatregelen tot verbetering	goed	
Facet 5.3: Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	voldoende	
Onderwerp 6: Resultaten		voldoende
Facet 6.1: Gerealiseerd niveau	1	
Facet 6.2: Onderwijsrendement	goed	

1:

Afstudeerrichting Mode: excellent,

Afstudeerrichting Juweelontwerp en edelsmeedkunst: goed

Afstudeerrichtingen Fotografie, Theaterkostuum, Grafisch ontwerp en Vrije kunsten: voldoende

De oordelen zijn van toepassing voor:

Artesis

Artesis Hogeschool Antwerpen

- academische bacheloropleiding Beeldende kunsten
- masteropleiding Beeldende kunsten
 - Fotografie
 - Grafisch ontwerp
 - Juweelontwerp en edelsmeedkunst
 - Mode
 - Theaterkostuum
 - Vrije kunsten

Hogeschool Gent

Algemene toelichting bij de academisch gerichte bachelor- en masteropleiding Beeldende kunsten en de masteropleiding Fine arts aan de Hogeschool Gent

De opleiding Beeldende kunsten maakt deel uit van KASK – de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten – in Gent, die al in 1751 werd opgericht. In het begin verzorgde de academie in lessen tekenen, schilderen, beeldhouwen en bouwkunst.

Als ondersteuning van de ateliers schilderen en beeldhouwen werden vanaf de jaren 1960 lessen fotografie en film ingericht. Daarnaast werden de studenten ook in contact gebracht met muziek, experimenteel theater en performance. Ook Vrije Grafiek kent haar ontstaan in deze periode, initieel met cursussen hoog- en diepdruk voor studenten schilderen en sierkunst. De in 1970 opgerichte opleiding Kunstfilm- en fotografie werd in 1989 gesplitst in twee autonome afstudeerrichtingen. Een jaar later werd de afdeling Toegepaste kunsten opgesplitst in Grafische en Reclamevormgeving, Mode-, Textiel- en toneelkostuumontwerp en 3D Multimedia.

De opleiding Beeldende kunsten bestaat vandaag uit zes afstudeerrichtingen: Vrije kunsten, Fotografie, Grafisch ontwerp, Multimediale vormgeving, Textielontwerpen en Mode. De afstudeerrichting Vrije kunsten heeft vijf studietrajecten: tekenen, schilderkunst, beeldhouwkunst, beeld & installatie en mediakunst. In de afstudeerrichting Grafisch ontwerp zijn er vier studietrajecten: grafiek, grafische vormgeving, illustratie en web- & interactief design. De opleiding heeft een populatie van gemiddeld zeshonderd studenten.

In het academiejaar 2009-2010 werd gestart met het aanbieden van een Engelstalige variant van de masteropleiding. Hierin zaten ten tijde van het visitatiebezoek zes studenten.

Het departement Koninklijke Academie voor Schone Kunsten (KASK) bestaat uit vijf opleidingen: de professioneel gerichte bacheloropleiding Interieurvormgeving, de academische bachelor- en masteropleidingen Beeldende kunsten en Audiovisuele kunsten en de Specifieke lerarenopleiding. In het academiejaar 2009-2010 werd de academische bachelor- en masteropleiding Drama overgeheveld van het departement Conservatorium naar het departement KASK. Daarnaast biedt het departement een postgraduaat 'Tentoonstelling en beheer van actuele kunst' en een navorming 'Cultuur- en kunstmanagement' aan.

Bij de hervormingen in het hoger onderwijs werd KASK één van de dertien departementen van de Hogeschool Gent. De Hogeschool Gent is de grootste hogeschool van Vlaanderen, met meer dan 13.000 studenten.

De Hogeschool Gent heeft ervoor gekozen om tot de Associatie Universiteit Gent toe te treden. Hierdoor is de Universiteit Gent de academiseringspartner van de opleiding. De onderzoeksraad van de associatie begeleidt deze academisering.

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de academisch gerichte bachelor en master

Beoordelingscriteria academisch gerichte bachelor:

De opleidingsdoelstellingen zijn erop gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties als denk- en redeneervaardigheid, het verwerven en verwerken van informatie, het vermogen tot kritische reflectie, creativiteit, het kunnen uitvoeren van eenvoudige managementtaken, het vermogen tot communiceren van informatie, ideeën, problemen en oplossingen, zowel aan specialisten als aan leken, en een ingesteldheid tot levenslang leren;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties als een onderzoekende houding, kennis hebben van onderzoeksmethoden en -technieken en deze adequaat kunnen toepassen, het vermogen om de relevante data te verzamelen die een oordeelsvorming over maatschappelijke, wetenschappelijke en ethische vraagstukken kunnen sturen, een appreciatie van de onzekerheid, de ambiguïteit en de grenzen van de kennis en de vaardigheid tot het probleemgestuurd initiëren van onderzoek;
- het begrip van de wetenschappelijk-disciplinaire basiskennis, eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, een systematische kennis van de kernelementen van een discipline met inbegrip van het verwerven van coherente en gedetailleerde kennis, deels geïnspireerd door de nieuwste ontwikkelingen van de discipline, en een begrip van de structuur van het vakgebied en de samenhang met andere vakgebieden.

Beoordelingscriteria master:

De opleidingsdoelstellingen zijn erop gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties op een gevorderd niveau als het vermogen om op een wetenschappelijke wijze te denken en te handelen, het kunnen omgaan met complexe problemen, het kunnen reflecteren op het eigen denken en werken, en het kunnen vertalen van die reflectie naar de ontwikkeling van meer adequate oplossingen, het vermogen tot het communiceren van het eigen onderzoek en probleemoplossingen met vakgenoten en leken, en het vermogen tot oordeelsvorming in een onzekere context;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau als het kunnen gebruiken van methoden en technieken in onderzoek, het kunnen ontwerpen van onderzoek, het kunnen toepassen van paradigma's in het domein van de wetenschappen of kunsten en het kunnen aanduiden van de grenzen van paradigma's, het vermogen tot originaliteit en creativiteit met het oog op het continu uitbreiden van de kennis en inzichten en het kunnen samenwerken in een multidisciplinaire omgeving;
- een gevorderd begrip en inzicht in de wetenschappelijk-disciplinaire kennis, eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, inzicht hebben in de nieuwste kennis van het vakgebied of delen ervan, in staat zijn om de wijze waarop de theorievorming beweegt, te volgen en te interpreteren, in staat zijn om in één of enkele delen van het vakgebied een originele bijdrage aan de kennis te leveren en het bezitten van specifieke, bij het vakgebied horende vaardigheden als ontwerpen, onderzoeken, analyseren en diagnosticeren;
- hetzij het beheersen van de competenties, nodig voor het zelfstandig kunnen verrichten van wetenschappelijk onderzoek of de zelfstandige beoefening van de kunsten op het niveau van een beginnende onderzoeker of kunstenaar, hetzij het beheersen van de algemene en specifieke beroepsgerichte competenties, nodig voor de zelfstandige aanwending van wetenschappelijke of artistieke kennis op het niveau van een beginnende beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De einddoelen en -competenties worden opgesteld binnen de opleidingscommissie Beeldende kunsten, en worden bekrachtigd door de departementsraad. In 2002 werden de competenties van de huidige bachelor- en masteropleidingen vastgelegd vanuit de visie van de opleiding en de decretale competenties, waarmee ze via een kruistabel op elkaar afgestemd zijn. Via de website en de studiefiches worden de competenties aan de studenten bekendgemaakt.

De competenties waaraan binnen de opleiding gewerkt wordt, worden vastgelegd in acht clusters:

- Creërend vermogen;
- Kritische reflectie en zelfkennis;
- Communicatief vermogen;
- Organiserend vermogen;
- Vermogen tot samenwerken;
- Vermogen tot groei en vernieuwing;
- Beroepsgerichte competenties;
- Algemene vorming.

Elk van deze competentieclusters werd vertaald in doelstellingen per jaar. Hiermee wil de opleiding het evolutieve karakter van de doelstellingen doorheen de opleiding benadrukken. In deze verdere uitwerking worden ook de academische doelstellingen opgenomen. Die zijn niet als aparte competentieclusters opgenomen, omdat de opleiding zo het integrale karakter ervan wil benadrukken.

Bij het opstellen van de einddoelstellingen hield de opleiding rekening met deze competentieclusters. Voor de bacheloropleiding werden de volgende einddoelstellingen geformuleerd:

- een eigen concept hebben met betrekking tot vormgeving, ontwerp en beeldvorming; het bezitten en hanteren van een persoonlijke vorm- en beeldtaal;
- de technische hulpmiddelen kunnen gebruiken die eigen zijn aan de beeldende expressievormen; beschikken over de nodige materiaalkennis;
- beschikken over een visie met betrekking tot Beeldende kunsten in relatie tot maatschappelijke en culturele ontwikkelingen;
- op zoek kunnen gaan naar impulsen, en methodes kunnen hanteren die inspiratie kunnen voeden;
- de confrontatie aankunnen in een kritisch gesprek over het eigen beeldende werk; de ambitie hebben om te excelleren;
- een budget kunnen beheren;
- kunnen deelnemen aan een overleg met respect voor planning en timing;
- gevoelig zijn voor ontmoetingen met andere kunst disciplines;
- oog hebben voor de relatie tussen beeldend werk en de ruimte waarin het zich bevindt; de unieke dramatiek van bepaalde ruimtes aanvoelen;
- eigen beeldend werk kunnen archiveren en presenteren als portfolio.

Voor de masteropleiding zijn de einddoelstellingen:

- authentiek beeldend werk maken op basis van een eigen artistieke visie;
- het eigen beeldend werk en dat van anderen kunnen beschouwen, analyseren, duiden en beoordelen, en een eigen positie in het werkveld kunnen bepalen;
- eigen beeldend werk kunnen presenteren en toelichten;
- een inspirerende en functionele werksituatie voor zichzelf kunnen opzetten en in stand houden;
- een actieve bijdrage kunnen leveren in samenwerkingsverband, met respect voor de rol en participatie van alle betrokkenen; leiding kunnen geven aan een overleg;
- blijk geven van ideeënontwikkeling en het vermogen om filosofische en wetenschappelijke bronnen te hanteren om eigen ideeën te vormen;
- over voldoende gedrevenheid beschikken om zich te ontplooien in het eigen vakdomein: als beeldend kunstenaar, grafisch vormgever, textielontwerper, modeontwerper of fotograaf.

De commissie stelt dat de opleiding met deze doelstellingen tegemoetkomt aan de verwachtingen. De opleiding neemt volgens haar met betrekking tot het academiseringsproces een zelfbewuste positie in, waarin vooral wordt uitgegaan van de eigenheid van de reflectie binnen de kunsten, die zich onderscheidt van de universitaire methodiek. In haar visie op de academisering stelt de opleiding dat de specificiteit van onderzoek in de kunsten ligt in het feit dat de artistieke praktijk van de onderzoeker zelf één van de bronnen van eigensoortige kennis is. De artistieke praktijk genereert zelf vraagstellingen en fungeert als toetsingsveld voor de behandeling ervan. Essentieel voor het onderzoek in de kunsten is dat het onderzoek verricht wordt door een kunstenaar, die daarvoor een beroep doet op specifieke competenties. Volgens de opleiding kan de universiteit als academiseringspartner daarom slechts een beperkte ondersteuning bieden, zoals bij het theoretische luik van de opleiding.

In de gesprekken met de commissie bevestigt de opleiding dat de associatie rekening houdt met de specificiteit van onderzoek in de kunsten en geen universitair model opdringt. Het kunstonderwijs moet zelf, op basis van de eigen expertise en *best practices* uit het buitenland, instaan voor een zinvolle academisering. Daarom organiseerden de kunstdepartementen van de hogeschool, in samenwerking met andere kunstdepartementen, in 2006 een ELIA-conferentie, met onder meer workshops over onderzoek. Studiebezoeken en overleg met instellingen uit het buitenland, onder meer over het doctoraat in de kunsten, droegen bij tot de ontwikkeling van een visie en criteria met betrekking tot het onderzoek in de kunsten en de implementering ervan in het onderwijs.

In het omvormingsdossier werden vier criteria aangehaald voor zinvolle academisering: innovativiteit, interdisciplinariteit, de link met het externe werkveld en de inbedding in een theoretische context. Op basis van de bovengenoemde ervaringen werden aanvullende criteria opgesteld. Zo wil de opleiding onder meer de prioriteit leggen bij het onderzoek *in* de kunsten en minder in onderzoek *over* de kunsten, benadrukt ze het belang van de expliciete doorstroming van onderzoeksresultaten en -processen in de masteropleiding en de ontwikkeling van onderzoekscompetenties in de bacheloropleiding, en vindt ze dat de eigenheid van de kunstpraktijk haar vrije gang moet kunnen gaan binnen het formele kader van het onderzoek in de kunsten en binnen de omkaderende structuren.

Het onderzoek past binnen de formele kaders en structuren die het departement, de hogeschool en de associatie hebben opgezet. De hogeschool wil een centrale rol spelen in het academiseringsproces van de opleidingen, en bepaalt daarom in grote mate het algemene beleid op het gebied van onderzoek en dienstverlening. De dienst Onderzoek en dienstverlening zorgt voor de ondersteuning van de onderzoekscultuur. Via het Onderzoeksfonds Hogeschool Gent beheert de onderzoeksraad van de hogeschool de financiële middelen voor onderzoeksinitiatieven. Alle academiseringsmiddelen maken deel uit van dit fonds. De onderzoeksraad beslist over de toekenning van de middelen aan de hand van projectvoorstellen (doctoraatsprojecten, postdoctoraalonderzoek en onderzoeksprojecten) en op advies van de werkgroepen Kunsten.

De praktische organisatie van onderzoek (en onderwijs en dienstverlening) ligt in handen van de verschillende vakgroepen van het departement. Elke docent maakt deel uit van één van de zeven vakgroepen. Voor de stroomlijning van de onderzoeksprojecten werd op advies van de vakgroepen een aantal onderzoeklijnen vastgelegd, waaronder telkens één of meerdere projecten of (post)doctoraatsonderzoeken vallen. Die werden bewust open en ruim geformuleerd om de spontane groei van onderzoeksprocessen mogelijk te maken. Voorbeelden van de onderzoeklijnen zijn onder meer 'de relatie beeld/tekst', mediakunst, 'creatie en verbeelding: fenomenologie en creatieproces' en 'fotografie en film in een sociaal-maatschappelijk kader'.

Het departement zelf heeft een raad voor onderzoek en een 'KunstenOnderzoeksForum'. In dat forum kunnen de onderzoekers van de departementen KASK en Conservatorium ervaringen met elkaar uitwisselen. De raad voor onderzoek volgt onder meer de evolutie van de onderzoeklijnen op en tracht de onderzoekscultuur verder te bevorderen.

De associatie ten slotte schetst het kader voor academisering van de opleiding, maar laat hierin voldoende vrijheid voor een eigen invulling. Binnen de associatie is dit de verantwoordelijkheid van de domeinwerkgroep Kunsten, waarin de twee kunstdepartementen van de hogeschool en de vakgroep Kunstwetenschappen, theater en podiumkunsten van de Universiteit Gent vertegenwoordigd zijn. In deze werkgroep wordt de academisering

opgevolgd, en worden doorstroommogelijkheden en schakelprogramma's uitgewerkt. Via associatie-onderzoeksgroepen wil de associatie samenwerking tussen onderzoekers van de hogeschool en de universiteit stimuleren. Tweejaarlijks organiseert de associatie een 'Dag van het onderzoek'. De onderzoeksraad van de associatie reguleert onder meer aanvragen voor grote infrastructurele onderzoeksmiddelen.

Op twee manieren wordt de academische component van het programma uitgebouwd. Zowel in de bachelor- als in de masteropleiding wordt in verschillende opleidingsonderdelen gewerkt aan de ontwikkeling van onderzoeksvaardigheden. Daarnaast geven alle onderzoekers van de opleiding les – de verhouding onderzoek-onderwijs bedraagt bij voltijdse assistenten en doctor-assistenten 70-30, al aanwezige docenten kregen een vrijstelling van 50 procent – en maken hun onderzoeksthema's deel uit van workshops en opdrachten binnen de bacheloropleiding en van de masterseminaries in de masteropleiding.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan dat de academisering van het onderwijs vanuit de kunstopleidingen op eigen voorwaarden, vanuit de eigen praktijk en reflectie daarop, de criteria formuleert waaraan onderzoek in en door de kunsten moet voldoen. Dit kan in samenspraak met de partners binnen de associatie, net om te streven naar een helder onderscheid tussen mogelijke onderzoeksvormen.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroeps- of kunstpraktijk). Ze zijn, in het geval van gereguleerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor academisch gerichte bachelor- en masteropleidingen zijn de eindkwalificaties ontleend aan eisen vanuit de wetenschappelijke en/of artistieke discipline, de internationale wetenschapsbeoefening en, voor daarvoor in aanmerking komende opleidingen, de praktijk in het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Samen met de andere opleidingen Beeldende kunsten in Vlaanderen werden vijf rollen geformuleerd die de student tijdens de studies invult. Hiervoor werden als bronnen het *Tuning Template for Fine Art in Higher Education in Europe*, het beroepsprofiel van de Beeldende kunstenaar (VLOR-studie uit 1998), het Structuurdecreet en de Dublin-descriptoren gebruikt. Door zich te baseren op de *Tuning Template* en de Dublin-descriptoren, hebben de opleidingen internationale criteria mee in rekening genomen. KASK heeft meegewerkt aan deze vijf rollen; dit is ook zichtbaar in de competentieclusters.

De vijf rollen zijn:

- De onderzoeker: de student is in staat een eigen onderzoeksmethode te ontwikkelen.
- De creator: de student is in staat een eigen spoor/indruk na te laten. De nadruk ligt op het authentieke in combinatie met het creatieve werkproces.
- De realisator: de student kent de techniciteit van het medium waarmee hij/zij werkt.
- De communicator: de student kan het eigen werk documenteren, en visueel en verbaal presenteren.
- De organisator: de student kan het eigen artistieke proces binnen een bepaalde ruimte en tijd organiseren, en is in staat zinvolle samenwerkingsverbanden aan te gaan.

Aan deze rollen of posities die geïnitieerd en verdiept worden op bachelorniveau en vervolmaakt worden op masterniveau, kunnen de competenties van de opleiding gekoppeld worden.

De opleiding kent een dubbele finaliteit. Enerzijds is er een gerichtheid op de kunstpraktijk en het werk als autonome vormgever, en anderzijds is ze gericht op meer algemene competenties die de inzetbaarheid in het brede culturele veld mogelijk maken. De opleiding meent dat deze brede en tegelijk gespecialiseerde vorming de mogelijkheden van tewerkstelling van de afgestudeerden aanzienlijk vergroot.

Het opleidingsprofiel wordt opgesteld door de opleidingscommissie Beeldende kunsten. Samen met de omschrijvingen van de competenties, het curriculum en de studielast werd het voor advies voorgelegd aan een resonantiecommissie met vertegenwoordigers uit het werkveld. Verdere aftoetsing van de competenties met het werkveld gebeurt via de departementsraad, waarin drie externe vertegenwoordigers zitting hebben, via de beroepspraktijk van de docenten, de gastprofessoren, de externe juryleden en de evaluaties van dienstverleningsprojecten.

De opleiding aan de Hogeschool Gent profileert zich voor het opleiden van de student als onafhankelijk beeldend kunstenaar/ontwerper met een combinatie van een sterke opleiding binnen een bepaalde discipline en een interdisciplinaire openheid naar andere disciplines. Daarvoor wil zij haar ateliers en afstudeerrichtingen duidelijk profileren, maar ook een globale structuur aanbieden, waarin de student de grenzen van het eigen atelier kan overschrijden in functie van de persoonlijke artistieke ontwikkeling. Naast deze twee pijlers van verdieping en verbreding en openheid vormt de theoretische vorming een derde pijler, waarmee aan de student theoretische referentiekaders en een kritische reflex worden bijgebracht. Verder benadrukt de opleiding ook het belang dat de stad Gent in haar profilering speelt, met het aanbieden van de actualiteit en het experiment in Beeldende kunsten, film en theater.

De afzonderlijke afstudeerrichtingen en -trajecten hebben ook elk een profilering binnen het veld van het hoger kunstonderwijs opgesteld.

De afstudeerrichting Fotografie profileert zich met een streven naar inhoudelijke verdieping en de persoonlijke zoektocht naar een fotografische beeldtaal. Hierbij is nog steeds het oorspronkelijke belangrijke accent aanwezig op pers- en documentaire fotografie, maar het belang van onderzoek en reflectie over de autonome expressie kwam meer op de voorgrond.

Binnen de afstudeerrichting Textielontwerpen ligt de eigenheid in de combinatie van een grote aandacht voor de technische aspecten van het vak met een niet-klassieke, experimentele artistieke eigenheid. De afstudeerrichting benadrukt daarbij de unieke positie in België op het vlak van tekenen en ontwerpen op computer.

De afstudeerrichting Mode legt in haar profilering de nadruk op het opleiden tot autonoom vormgever en niet op het profiel van de klassieke modeontwerper. Om dit te versterken, kunnen de studenten opleidingsonderdelen opnemen uit ateliers van Vrije kunsten, Fotografie, Grafisch ontwerp en Multimediale vormgeving. Ook de band met de afstudeerrichting Textielontwerp draagt bij tot de eigen profilering.

Het profiel van de afstudeerrichting Multimediale vormgeving is een mix van autonoom werken en een gerichtheid op het publiek. De afstudeerrichting wil multimediaal werken op het vlak van vormgeving, vertrekkend vanuit de student, in verbondenheid met de vrije kunsten en ingebed in een specifieke sociale context: het sociale weefsel van de stad.

In het traject grafische vormgeving van de afstudeerrichting Grafisch ontwerp ligt de klemtoon op conceptvorming en beeldend vermogen, voornamelijk gericht op publicatie en gedrukte media. Het traject benadrukt daarom het belang van typografie binnen het profiel.

Het traject grafiek positioneert zich tussen de vrije kunsten en de toegepaste grafische disciplines. Zowel klassieke mechanische drukprocedures als digitale grafische technieken en beeldconceptiestrategieën moeten bij de student tot een particuliere blik op de kunsten en een multidisciplinaire praktijk leiden.

Alle aspecten van het illustratieve worden verkend in het traject illustratie, zonder toespitsing op een specifiek subgenre. Een grote klemtoon wordt gelegd op de ontwikkeling van een eigen illustratieve beeldtaal, die een persoonlijke relatie en interpretatie tot het geïllustreerde tekstmateriaal weet te veruiterlijken.

Het laatste traject van Grafisch ontwerp, web- & interactief design, kiest naast het aanbieden van een brede, technische basis voor een artistieke benadering van het medium. In de aanpak van het traject is een belangrijke rol weggelegd voor digitale cultuur, naast productiemogelijkheden en -principes.

Voor de verschillende trajecten van Vrije kunsten geldt dat een grondige opleiding in het specifieke medium – schilderkunst, beeldhouwkunst, installatie, mediakunst en tekenen – gepaard gaat met artistiek experiment en openheid, in de context van reflectie over het medium zelf. Het traject tekenen binnen de afstudeerrichting Vrije kunsten is de enige autonome tekendiscipline in het Vlaams hoger kunstonderwijs. Het tekenen heeft niet zoals in de andere opleidingen een ondersteunende functie, maar is hier een autonoom uitdrukkingmiddel.

In het belang van internationalisering en het streven naar een internationale uitstraling en een dito profiel, is de instroom van buitenlandse studenten volgens de opleiding een belangrijke meerwaarde. Daarom werd in het academiejaar 2009-2010 gestart met het aanbieden van een Engelstalige variant van de masteropleiding.

De commissie stelt vast dat de opleiding zich in het kunstonderwijs nadrukkelijk profileert, en tegelijk tegemoetkomt aan de verwachtingen van het beroepenveld en vakgenoten en het referentiekader van de commissie.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan dat op het gebied van de internationalisering de activiteiten structureel worden ingebed in de programma's van alle afstudeerrichtingen, ondersteund door de overkoepelende, opleidingsbrede voorziening voor internationale oriëntatie.

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1, niveau en oriëntatie:	goed
facet 1.2, domeinspecifieke eisen:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 2 Programma

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie:

ABA: goed

MA: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie merkt op dat, hoewel de invoering van de bachelor-masterstructuur nog maar kortgeleden tot stand is gekomen, de opleiding er al veel in bereikte.

Via onderzoek en persoonlijke contacten en bezoeken werd de inhoud van het programma vergeleken met internationale programma's. De inhoud en opbouw van het programma worden vastgelegd binnen de opleidingscommissie Beeldende kunsten, met advies van de studenten, en goedgekeurd door de departementsraad. Op basis van de studentenbevragingen of op voorstel van de docenten kunnen het curriculum en de studiefiches aangepast worden. Voor het begin van elk academiejaar herbekijkt de opleidingscommissie de studiefiches. De competenties en opleidingsonderdelen werden via een kruistabel aan elkaar gelinkt.

In het programma neemt de opleiding een theoretisch en een praktisch deel op. Het theoretische deel, dat voor de opleiding een belangrijke rol speelt in de opleiding van de hedendaagse kunstenaar, is opgesplitst in drie pakketten. De algemeen-theoretische opleidingsonderdelen dragen bij tot een algemene vorming, en willen een zo ruim mogelijk inzicht bieden in het actuele en historische culturele gebeuren (bijvoorbeeld de kunstactualiteit). Daarnaast is er het pakket specifieke theorie, dat een theoretische ondersteuning geeft aan de praktijk van de verschillende afstudeerrichtingen (bijvoorbeeld geschiedenis van de fotografie). De technische theorie vormt het laatste pakket theoretische opleidingsonderdelen. Die zijn geïntegreerd in de verschillende ateliers (bijvoorbeeld materiaalkennis).

Het praktische deel van het programma wordt door de trajecten en afstudeerrichtingen ingevuld. Er wordt steeds opgebouwd naar de ontwikkeling van een persoonlijke visie (zie facet 2.3), onder meer via het verrichten van onderzoek (zie facet 2.2).

De afstudeerrichting Fotografie werkt in de eerste twee bachelorjaren rond fotografie die de bestaande wereld als auteur benadert, zonder al te veel stilistische middelen of manipulatie te gebruiken (documentaire richting), en de fotografie die vertrekt vanuit een auteur (fotografie en concept). Vanaf het derde bachelorjaar komt een derde reëel werkveld aan bod: de functionele fotografie. De studenten kunnen uit verschillende ateliers kiezen, en krijgen binnen de ateliers verschillende soorten opdrachten: specifieke opdrachten, brede opdrachten rond een genre en autonome opdrachten. Naast digitale fotografie werken de studenten vooral in het tweede bachelorjaar met analoge fotografie.

Zowel autonoom als toegepast werken, komt aan bod in de afstudeerrichting Textielontwerpen. Het eerste bachelorjaar staat in het teken van een uitgebreide introductie rond de diverse facetten van textiel. In het tweede bachelorjaar sluiten alle opdrachten aan bij een historisch thema, dat in het tweede semester op een individuele

en eigentijdse manier geïnterpreteerd wordt. In het derde bachelorjaar kiezen de studenten vrij een jaarthema, en maken ze een keuze tussen autonoom of toegepast/industrieel ontwerpen.

De afstudeerrichting Mode bouwt het bachelorprogramma op volgens drie fasen, die overeenkomen met de drie bachelorjaren: initiëren, oriënteren en specialiseren. In het eerste jaar gaat de aandacht naar het verwerven van een zekere basiskennis en metier via het uitvoeren van specifieke opdrachten. Vanaf het tweede jaar komen experiment, artistieke keuzes en zelforiëntatie aan bod. De studenten werken aan één collectie, gebaseerd op een historische periode of een historisch kostuum. In het derde jaar werken de studenten in een meer autonome positie en wordt de collectie geïnspireerd door een etnische cultuur.

De afstudeerrichting Multimediale vormgeving biedt drie ateliers aan die in het eerste jaar door alle studenten gevolgd worden, maar waaruit later een keuze gemaakt wordt in functie van het eigen project. Een eerste atelier is 'geactiveerde ruimte' (scenografie, performance, levende installatie en bodyart). In dit atelier onderzoeken de studenten via het eigen artistieke werk de vele vormen van levende aanwezigheid en van een directe en indirecte tussenkomst van de kunstenaar/vormgever in zijn werk. De studenten worden aangemoedigd om eigen projecten te realiseren, eventueel in samenwerking met externe partners. In het atelier 'openbare ruimte' wordt in de interactie tussen mens en kunstwerk de ruimte onderzocht waarin men nieuwe creaties tot stand kan brengen. In het atelier 'vrije vormgeving' wordt het spanningsveld tussen kunst en functionaliteit verkend.

De studenten van de afstudeerrichting Grafisch ontwerp volgen in het eerste jaar een introductie in de vier disciplines. De opleiding wil hiermee van meet af aan een verbreding en verdieping en interdisciplinariteit realiseren.

Naast de individuele, artistieke ontplooiing is het professionele aspect een belangrijk onderdeel van het atelier 'grafische vormgeving'. De opdrachten worden complexer doorheen de bachelorjaren, niet alleen qua conceptuele eisen, maar ook op het gebied van professionele kwaliteitsnormen en technische haalbaarheid. Ook de kennis van het metier speelt dus een belangrijke rol.

In het atelier 'grafiek' maken de studenten eerst kennis met de basisprincipes en conceptuele consequenties van de mechanische en digitale beeld(re)productiemedia. Nadien kunnen zij zich verdiepen in het diverse aanbod aan druktechnieken, en moeten ze de principes en mogelijkheden van één techniek leren transponeren op een andere. Veel aandacht gaat, naast de techniek, naar de contexten waarin deze technieken opduiken.

Het parcours van het atelier 'illustratie' focust op de studie van inhoudelijke en communicatieve aspecten, en op het onderzoek van de verscheidene beeldende mogelijkheden en artistieke uitdrukkingsvormen. In het hoofdatelier in het tweede bachelorjaar verwerft de student inzicht in de verschillende aspecten die een invloed kunnen hebben bij het tot stand komen van een beeld, en bouwt hij een eigen beeldend vocabularium uit. In het derde bachelorjaar wordt van de student verwacht dat hij een illustratieve opdracht zelfstandig kan uitvoeren in een eigen beeldtaal.

In het atelier 'web- & interactief design' worden opleidingsonderdelen aangeboden waarmee de student zich kan specialiseren op het vlak van digitale publicatiemedia. Zowel persoonlijke als toepassingsgerichte projecten worden hiervoor aangeboden. Drie aspecten komen in de opdrachten aan bod en worden doorheen het programma als uitgangspunt gebruikt voor een gestructureerde, graduele opbouw: het vormelijke, technische en inhoudelijke of conceptuele.

In het atelier 'schilderkunst' van de afstudeerrichting Vrije kunsten worden inhoudelijk-artistieke en vormelijk-technische aspecten samen behandeld. Doorheen het programma wordt de student geconfronteerd met alle benaderingen van het tweedimensionale beeld.

Het atelier 'beeldhouwkunst' besteedt 50 procent van de tijd aan het vrije, artistieke werk en aan begeleiding. De overige tijd wordt besteed aan het aanleren van technieken, waarbij in de verschillende bachelorjaren

verschillende technieken worden aangeleerd, en aan vormstudie, die doorheen het programma evolueert tot de studie van de volledige figuur, en die het vrije werk moet versterken.

Binnen het atelier 'beeld & installatie' krijgen de studenten in het eerste bachelorjaar een introductie in de verschillende media die in het atelier gebruikt worden. Hierbij worden kleine, gerichte opdrachten gegeven. Zo kan de student gestimuleerd worden om bepaalde media te gebruiken in het persoonlijke, artistieke creatieproces. Doorheen het programma worden de opdrachten minder gestuurd en wil het atelier persoonlijk initiatief uitlokken, om zo eigen thema's en onderzoek te ontwikkelen.

Het atelier 'mediakunst' wordt in het eerste bachelorjaar opgedeeld in twee delen. Enerzijds zijn er initiaties in bepaalde technieken, anderzijds is er het individueel uitwerken van thematische opdrachten onder begeleiding. Via deze opdrachten kan de student op zoek gaan naar onderwerpen en vraagstukken die hem bezighouden. In het tweede jaar zijn er vier periodes van zes weken, waarbij in elke periode een opdracht rond een film wordt gegeven. Daarnaast gaat er aandacht naar het uitdiepen van de techniek en is er een vrij werk als jaaropdracht. In het derde bachelorjaar staat de individuele creatieve ontwikkeling voorop.

Het atelier 'tekenen' bestaat in het eerste bachelorjaar uit twee modules. In de eerste module verwerft de student vaardigheden rond de relatie inhoud/vorm/materiaalkeuze, die in de tweede module gebruikt worden in een overkoepelende opdracht. Ook de overige bachelorjaren worden volgens het principe van twee modules georganiseerd. Wel wordt een grotere zelfstandigheid van de student verwacht. In het tweede bachelorjaar wordt een thema aangereikt; in het derde bachelorjaar kiezen de studenten dit zelf.

De studenten van de opleiding vullen hun programma verder aan via een keuzepakket (zie facet 2.3). Met het keuzepakket realiseert de opleiding de interdisciplinaire openheid die ze in haar profiel voorstaat. Daarnaast komen in bepaalde ateliers, met name 'multimediale vormgeving' en 'beeld & installatie', verschillende disciplines samen, en werken studenten uit verschillende ateliers samen aan projecten. In het masterjaar wordt interdisciplinariteit verder nagestreefd doordat studenten uit verschillende ateliers samenkomen in de masterseminaries.

Volgens de studenten die de commissie sprak, is de balans tussen theorie en praktijk niet altijd evenwichtig. De opleiding meent dat dit voornamelijk in het begin van de opleiding het geval is als de integratie tussen theorie en praktijk iets minder groot is. Hierdoor kan de concentratie van de studenten versnipperd raken, waardoor een gevoel ontstaat van een hogere werklast. De opleiding krijgt vanuit de bevragingen alleszins geen signalen dat het om een fundamenteel probleem gaat.

De masteropleiding Beeldende kunsten bestaat uit de masterproef (30 studiepunten, zie facet 2.8), de scriptie (9 studiepunten), theoretische seminaries (12 studiepunten) en een deel vrije invulling (9 studiepunten). De vrije invulling kan bestaan uit een aanvulling met theorie- of praktijkvakken, het onderdeel 'groepskritische bijeenkomsten', onderdelen uit de associatie of het onderdeel 'kunst in het werkveld'. De seminaries komen voort uit het onderzoek aan de opleiding, en de studenten maken een keuze die geënt is op het eigen onderzoek. In het opleidingsonderdeel scriptie voert de student een discursief onderzoek. Dit onderzoek kan gaan over het eigen werk of over een vrij thema.

De commissie heeft vastgesteld dat de relatie tussen theorie en praktijk in het masterprogramma te veel neergezet wordt als een tweedeling. Ze vraagt daarom een grotere integratie van theorie en praktijk.

In het academiejaar 2009-2010 werd gestart met het aanbieden van een Engelstalige variant van de masteropleiding. De opleidingen zijn identiek, alleen de onderwijstaal is verschillend. Het programma en de studiefiches werden vertaald. De voertaal in de begeleiding en in bepaalde theoretische masterseminaries is Engels. Het gebruik van Engels is volgens de opleiding al sterk aanwezig binnen het programma – via de gastdocenten, Erasmus-studenten, studiebezoeken in het buitenland en het gebruik van Engelstalige literatuur – en is een randvoorwaarde voor de verdere academisering.

De student van de Engelstalige masteropleiding die met de commissie sprak, meent dat de docenten goed Engels spreken. De commissie moedigt de opleiding aan om de Engelstalige masteropleiding als instrument in te

zetten om zich internationaal sterker te profileren. De commissie is ervan overtuigd dat de opleiding de kansen die een Engelstalige variant biedt om zich sterker in te bedden in de internationale context en om de kwaliteit van de opleiding in haar geheel te verbeteren, moet benutten.

Naast het aanbieden van studenten- en docentenuitwisselingen tracht de opleiding een internationale dimensie in het programma in te bouwen via internationale projecten, het aantrekken van buitenlandse gastdocenten, gastlezingen, en internationale workshops en projecten. In de jaarprogrammering is ook een reis- en projectweek opgenomen, waarin de studenten studiereizen maken, en tentoonstellingen en beurzen bezoeken. Het opleidingsonderdeel 'kunst in het werkveld' staat ook open voor projecten in het buitenland. Bepaalde studenten nemen deel aan tentoonstellingen in het buitenland, of realiseren er hun eindwerk. In de gesprekken konden de studenten echter weinig internationale initiatieven aanhalen. De afgestudeerden bevestigden het beperkte internationale karakter van het programma.

Sinds 2009 is een deeltijdse stafmedewerker Internationalisering actief in de opleiding. Ten tijde van het visitatiebezoek werd een driejarig beleidsplan Internationalisering uitgewerkt. Hiervoor worden alle partners gescreend, nieuwe akkoorden gesloten en een planning opgesteld voor bezoeken aan geselecteerde instellingen. Voor de toekomst wordt onder meer een jaarlijkse 'Internationaliseringsdag' gepland, die moet evolueren naar een 'Internationaliseringsweek'. Vanuit het beleid van de opleiding en het departement wordt vooropgesteld dat elk atelier binnen drie jaar in een netwerk met drie andere buitenlandse ateliers moet zitten. In overeenstemming met eerdere opmerkingen moedigt de commissie initiatieven ter internationalisering zeker verder aan.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie moedigt de opleiding aan internationale initiatieven verder te ontwikkelen.

De commissie beveelt aan om de opleiding internationaal sterker te profileren aan de hand van de Engelstalige master.

De commissie beveelt aan om meer integratie te zoeken tussen theorie en praktijk in de masteropleiding.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- Kennisontwikkeling door studenten vindt plaats in interactie tussen het onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten) binnen relevante disciplines.
- Het programma sluit aan bij ontwikkelingen in de relevante discipline(s) door aantoonbare verbanden met actuele wetenschappelijke theorieën.
- Het programma waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en/of de ontwikkeling en beoefening van de kunsten.
- Het programma heeft aantoonbare verbanden met de actuele praktijk van de relevante beroepen (bij daarvoor in aanmerking komende opleidingen).

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Op verschillende manieren komen in het programma vaardigheden aan bod die het professioneel functioneren ondersteunen. Zo zijn leerlijnen uitgewerkt voor het ontwikkelen van het creërend en communicatief vermogen en het vermogen tot samenwerken. Binnen de afstudeerrichtingen krijgen de studenten doorheen de bachelor-

opleiding ook steeds meer eigen verantwoordelijkheid voor het plannen, onderzoeken en realiseren van de eigen opdrachten en projecten. Hiermee wil de opleiding de studenten verder voorbereiden op het werken in een professionele context. De studenten wordt daarnaast aangeleerd het eigen werk te presenteren en zowel met interne als externe confrontatie om te gaan. De studenten hebben tot slot ook contact met het werkveld via de praktijk van de docenten, en via gastlezingen en workshops door mensen uit het werkveld.

In het opleidingsonderdeel 'kunst in het werkveld' gaan de studenten aan de slag in een reële praktijkcontext, en doen ze zo werkervaring op. Ze ontwikkelen een samenwerkingsproject, op voorstel van de studenten of een externe partner, dat voor de beide partijen van nut moet zijn. Op de werkplek wordt steeds rond artistieke productie gewerkt. Bij voorkeur gaat het project over productontwikkeling of de artistieke/technische/wetenschappelijke begeleiding van een specifiek project. De studenten gaan zowel in het binnen- als buitenland aan de slag, en bijna allemaal nemen ze het keuzeonderdeel op in hun masterprogramma. Ze doen dit omdat ze deze kans op beroepservaring niet willen missen. Sommigen menen wel dat de tijdsinvestering in conflict komt met het eigen artistieke werk.

De commissie meent dat de ontwikkeling van het opleidingsonderdeel 'kunst in het werkveld' een andere precisering nodig heeft in overleg met het werkveld. Er is volgens haar meer samenhang nodig tussen de opleiding en de activiteit van de student in het werkveld. De commissie vindt het wel positief dat de opleiding uit deze activiteit de opmerkingen van het werkveld mee naar het onderwijs neemt. Het inzetten van het opleidingsonderdeel 'kunst in het werkveld' zelf kan mogelijk tot een onderwijsinhoudelijke vernieuwing leiden, waar het vakgebied zijn voordeel mee kan doen.

De afstudeerrichtingen Fotografie, Grafisch ontwerp en Textielontwerpen doen aan maatschappelijke dienstverlening. Hoewel het binnen de hogeschool de bedoeling is om meer externe financiering aan te trekken, moet dienstverlening in eerste instantie passen in het pedagogische proces. In de afstudeerrichting Textielontwerpen wordt voor opdrachtgevers in het bedrijfsleven gewerkt in ruil voor stoffen en materiaal.

In 2007 werd vanuit het departement KASK de vzw KunstenSite (KuS) opgericht voor de organisatie van artistieke manifestaties op de Bijlokecampus. De vzw richt zich sinds 2010 meer exclusief op de opleiding Beeldende kunsten, onder meer voor tentoonstellingsprojecten, zoals 'KIOSK'. Vanuit de vakgroep Vormgeving werd het initiatief genomen om een vzw Design op te richten. Die combineert initiatieven uit de afstudeerrichtingen Grafisch ontwerp, Mode, Textielontwerpen, Multimediale vormgeving en de opleiding Interieurvormgeving. De vzw wil de reflectie over vormgeving stimuleren aan de hand van symposia en lezingen, en wil het werk van jonge designers en vormgevers onder de aandacht brengen. Daarnaast publiceert het departement het Engelstalige magazine 'A Prior', een publicatiereeks over hedendaagse kunst.

De commissie is positief over deze activiteiten, die de zichtbaarheid van het artistieke werk en het onderzoek vergroten.

De academisering is volgens de commissie goed ingewerkt in de opleiding. De theorie heeft hierbij een dienende rol en staat volgens de commissie in goede verhouding met het praktijkwerk. Volgens de opleiding is de integratie van onderzoek in het onderwijs belangrijk bij het ontwikkelen van een eigen beeldtaal. De verankering hiervan vindt plaats in ateliergebonden opleidingsonderdelen en in de theorielessen. De opleiding introduceert de studenten in wetenschappelijke denkkaders inzake kunst. Een kwart van het bachelorprogramma bestaat uit algemeen-theoretische introducties en verdiepende opleidingsonderdelen. Daarnaast besteden de ateliers aandacht aan de onderzoekende attitude van de studenten. De opleiding wil bij de studenten een kritische houding ontwikkelen tegenover het werk, de ideeën en de uitvoering ervan. Reflectie neemt binnen het atelier dan ook een bijzondere plaats in.

De ontwikkeling van onderzoekscompetenties op discursief vlak gebeurt in een aantal specifieke opleidingsonderdelen als 'onderzoeksmethodiek' en 'schrijfmethodiek'. In het opleidingsonderdeel 'dossier' maken de studenten van het derde bachelorjaar een zelfreflectieve tekst en een beeldende portfolio over het eigen werk dat gerealiseerd werd tijdens de bacheloropleiding. Bepaalde afstudeerrichtingen bieden extra opleidingsonderdelen aan om de studenten op dit dossier voor te bereiden. In het masteronderdeel 'scriptie' voert de student zelfstandig een onderzoek. De thematiek ervan is gelinkt aan de masterproef. Heel wat studenten

vinden dit discursieve element belangrijk voor een kunstenaar, maar daar zijn ze het niet allemaal mee eens. De docenten van de opleiding vinden de academisering vooral belangrijk voor het diepere inzicht dat de studenten verwerven en een betere procesevaluatie.

Daarnaast komen de studenten in aanraking met onderzoek door de aanwezigheid van het onderzoek van de docenten. Enerzijds stromen de onderzoeksresultaten door in het onderwijs, anderzijds is het contact met onderzoekers een stimulans voor het persoonlijke onderzoek van de student. De terugkoppeling van onderzoek naar de studenten gebeurt in de theoretische opleidingsonderdelen, de masterseminaries en via de atelierwerking. De studenten werken ook mee aan (onderdelen van) bepaalde onderzoeksprojecten. Het aantal studiepunten dat door actieve onderzoekers in de bacheloropleiding wordt verzorgd, bedroeg 263 in het academiejaar 2007-2008. De meeste masterseminaries worden door actieve onderzoekers gedoceerd. Via het aantrekken van gastdocenten, de masterseminaries, programmawijzigingen en de doorstroming van onderzoeksresultaten houdt de opleiding de inhoud van het programma up-to-date.

Aanbevelingen ter verbetering:

De opleiding moet op zoek gaan naar meer samenhang tussen de opleiding en de activiteit van de student in het werkveld in het opleidingsonderdeel 'kunst in het werkveld'.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding efficiënte inspanningen levert om de opleidingsonderdelen inhoudelijk op elkaar af te stemmen. Dit gebeurt aan de hand van een goed functionerend overleg over de studiefiches.

De competenties en de inhoud van het programma volgen een opbouwende lijn. In het eerste bachelorjaar legt de opleiding de nadruk op oriëntatie en initiatie, en op basiskennis en basisvaardigheden. In dit stadium wordt het medium verkend door het aanleren van technieken, het ontwikkelen van vaardigheden, het onderzoeken van materialen en het uitvoeren van opdrachten. In het tweede bachelorjaar verlegt de opleiding de klemtoon naar de procesmatige ontwikkeling van ideeën, en naar het niveau van ontdekken en toepassen. De individuele artistieke ontwikkeling komt in deze fase meer centraal te staan. In het derde bachelorjaar wordt gewerkt aan de consolidatie die haar uitdrukking vindt in het eindproduct. De student moet nu een persoonlijk en volwaardig beeldend of vormgevend werk realiseren. In de masteropleiding kan de persoonlijke artistieke visie verder ontwikkeld en geconcretiseerd worden. De opleiding spreekt van een 'ideeënlaboratorium' en een werkplaats, waar studenten met diverse artistieke achtergronden elkaar kunnen ontmoeten.

Een verdere samenhang in het programma wordt bereikt door de competentieclusters. Via tabellen wordt de volgtijdelijkheid van de opleidingsonderdelen vastgelegd, waardoor het opbouwende karakter van de competenties verzekerd wordt.

Vanaf het tweede bachelorjaar biedt de opleiding de 'aanverwante opleidingsonderdelen' aan voor een kwart van de studiepunten. De studenten kunnen met dit keuzepakket persoonlijke accenten leggen, leemtes invullen, op

verkenning gaan in andere media of reflectie stimuleren. De student kiest de onderdelen in functie van de eigen artistieke ontwikkeling. Uit de studentenbevragingen blijkt dat 75 procent van de studenten het positief vindt dat deze keuzes aanwezig zijn. In de masteropleiding hebben de studenten keuzemogelijkheden in de masterseminaries voor 12 studiepunten en de 'vrije invulling' voor 9 studiepunten.

De opleiding heeft als onderdeel van het programma occasionele samenwerkingsverbanden met andere actoren in de hogeschool. De afstudeerrichting Textielontwerp werkte samen met het departement Technologie, de afstudeerrichting Fotografie heeft een project uitgevoerd met het Conservatorium, en met Biowetenschappen en Landschapsarchitectuur. In het kader van projecten in het programma wordt ook samengewerkt met externe actoren.

Om flexibele maar samenhangende trajecten mogelijk te maken, kunnen de studenten kiezen voor een deeltijds of een geïndividualiseerd traject. Het deeltijdse model is opgebouwd volgens horizontale en verticale trajecten. De beide modellen houden steeds rekening met de volgtijdelijkheid en een logische opbouw.

Aanbevelingen ter verbetering:

De samenwerkingsverbanden binnen de hogeschool kunnen worden geoptimaliseerd door te kiezen voor meer structurele uitwisselingen, en door die breder te implementeren doorheen alle opleidingsonderdelen.

Facet 2.4 Studietoestand

Beoordelingscriterium:

De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studietoestand:

- bachelor: ten minste 180 studiepunten
- master: ten minste 60 studiepunten

Oordeel van de visitatiecommissie: OK

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De academisch gerichte bacheloropleiding bestaat uit 3 studiejaar van elk 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 180 studiepunten. De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoestand van een academisch gerichte bachelor.

De masteropleiding bestaat uit 1 studiejaar van 60 studiepunten. Hiermee voldoet de opleiding aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoestand van een master.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.5 Studielast

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren, zo veel mogelijk worden weggenomen.

**Oordeel van de visitatiecommissie: ABA: voldoende
MA: onvoldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Via studietijdmetingen gaat de opleiding na hoeveel tijd studenten spenderen aan het totaal van hoorcolleges, begeleidde praktische oefeningen, werkveldgebonden activiteiten, begeleid zelfstandig leren en zelfstudie.

Informeel houden de docenten de tijdsinvestering in werk en oefeningen in het oog. Sinds het academiejaar 2007-2008 wordt ook gebruikgemaakt van formele studietijdmetingen. Deze metingen gebeuren jaarlijks online, telkens in een ander opleidingsjaar, aan de hand van retrospectieve tijdschatting. Ook in de resonantiesprekken met de studenten, en in de studentenbevragingen over de opleiding en de opleidingsonderdelen komt de studiebelasting aan bod. Uit de bevragingen blijkt dat de studenten de studiedruk evenwichtig verdeeld vinden doorheen het academiejaar en het volledige opleidingsprogramma. De maximumgrens van 30 procent ontevreden studenten wordt bij één atelier overschreden.

Als studiebevorderende factoren vermeldt de opleiding onder meer de weekplanning. Hierin tracht men contacturen zo veel mogelijk te groeperen. Via de studiebegeleiding voorzien de hogeschool en het departement sessies rond studieplanning. Ook flexibele leerwegen en, onder bepaalde voorwaarden, het verplaatsen van of langer werken aan examens, moeten ertoe leiden dat de studenten vlot het programma kunnen doorlopen.

De commissie stelt samen met de instelling vast dat de eenjarige masteropleiding qua studietijd onvoldoende is. Dit opgelegde format werkt eigenlijk niet, en de opleiding en studenten kiezen vaak voor een oneigenlijke studieverlenging. Heel wat studenten spreiden hun master immers over twee jaar. Dit werd bevestigd in de gesprekken met de studenten. Onder meer het opleidingsonderdeel 'kunst in het werkveld' zou veel tijd in beslag nemen en een afronding op één jaar moeilijk maken. De afgestudeerden met wie de commissie sprak, hebben hun masteropleiding allen in één jaar afgerond, maar konden nog niet deelnemen aan 'kunst in het werkveld'. Bovendien menen ze dat het theoretische deel vroeger minder uitgebreid was, maar dat ze achteraf gezien wel baat gehad zouden hebben bij een uitbreiding. Volgens de student van de Engelstalige master is één jaar voldoende voor de masteropleiding. De docenten gaven in de gesprekken aan voorstander te zijn van een tweejarige masteropleiding, zeker in een internationaal perspectief.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan dat ten aanzien van de eenjarige studieduur van de masteropleiding, die als onvoldoende wordt ervaren, het initiatief te nemen voor landelijk overleg met de collega-instellingen, om nieuwe voorstellen te ontwikkelen voor de internationale aansluiting van het Vlaamse kunst- en vormgevingsonderwijs binnen de bachelor-masterstructuur. Voor zover de master als een eenjarige opleiding is ingericht, moet oneigenlijke studieverlenging op welke wijze dan ook worden voorkomen.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactische concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactische concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

In het didactische concept van de opleiding staat een studentgeoriënteerde leeromgeving centraal die probleemgebaseerd (de vraagstelling bepaalt de focus van het pedagogische proces), actiegebaseerd (het leren gebeurt door middel van praktische realisaties) en onderzoekgebaseerd (zelfonderzoek en onderzoek van externe bronnen) is. De opleiding noemt dit 'leren *doorheen* Beeldende kunsten' in plaats van 'leren *over* Beeldende kunsten'. Er worden zes principes centraal gesteld in het didactische concept:

- de centrale positie van student als kunstenaar/ontwerper en individu;
- project- en procesgericht onderwijs;
- technische opleiding, geïntegreerd in het artistieke proces;
- intense persoonlijke begeleiding in een microsysteem;
- reflectie;
- theoretische omkadering.

De commissie is positief over dit concept en over de leermiddelen die de opleiding inzet, zoals de *readers*. Zowel artisanale als ultramoderne leermiddelen worden op een zinvolle manier ingezet.

De opleidingscommissie legde de onderwijsvormen van de opleidingsonderdelen vast in functie van het opgestelde competentieprofiel, en in samenspraak met de betrokken docenten. In de praktijkonderdelen staat projectonderwijs centraal, dat door de algemene en vakgerichte theoretische lessen wordt gevoed. De ontwikkeling van technische vaardigheden is geïntegreerd in de opdrachten, zodat techniek niet losstaat van inhoudelijke en artistieke keuzes. De studenten kunnen de gebruikte werkvormen en leermiddelen terugvinden in de studiefiches.

De inzet van onderwijsvormen en docenten ondersteunt de toenemende zelfstandigheid van de studenten doorheen het opleidingsprogramma. Zo zijn in de eerste twee bachelorjaren werkvormen als hoorcolleges, theoretische uiteenzettingen binnen het atelier en gemeenschappelijke leermomenten van groter belang. Nadien worden de studenten steeds individueler begeleid, en wordt een grotere participatie in het werkveld mogelijk. De werkvormen in de masteropleiding vertrekken steeds vanuit een actieve, individuele participatie van de student.

De werkvormen die aan bod komen in de opleiding, zijn onder meer hoorcolleges, interactieve groepsdiscussies, practica, opdrachten, lezingen, en individuele begeleiding binnen het atelier en bij het schrijven van reflecties. De studenten worden vanaf het eerste jaar ook aangespoord om een artistiek dossier bij te houden, met onder meer notities, schetsboekjes en opnamemateriaal.

Een specifieke werkvorm in de opleiding is de project- en reisweek. Deze week bestaat ofwel uit een studiereis of uit een project waaraan in groep en interdisciplinair gewerkt kan worden. Deze projecten kunnen uitmonden in een tentoonstelling of publicatie.

De opleiding zet onderwijsmiddelen in in functie van lesdoelen en opdrachten. Voor de theoretische onderdelen en een aantal praktische onderdelen is een syllabus of handleiding voorzien. Sommige onderdelen hebben daarnaast nog een handboek. Van de syllabi wordt steeds een elektronische versie voorzien via het elektronische leerplatform Dokeos, dat ook als communicatiemiddel gebruikt wordt. De syllabi worden betaald uit de bijdragen van het ateliërgeld. Voor sommige ateliers ontwikkelde de docent een website die als syllabus fungeert en extra

informatie bevat. Naast deze leermiddelen wordt ook gebruikgemaakt van beeldmateriaal en audiovisuele middelen.

De intensiviteit van het gebruik van het elektronische leerplatform hangt af van het atelier. Bij grafisch ontwerp wordt er veel gebruik van gemaakt voor het uitwisselen van documenten, en voor communicatie en feedback.

Aanbevelingen ter verbetering:

Het elektronische leerplatform zou breder doorheen alle studierichtingen kunnen worden ingezet om de cohesie binnen de studentengroepen te bevorderen en leren op afstand te verbeteren.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie meent dat de beoordeling en toetsing zorgvuldig en naar wederzijdse tevredenheid plaatsvinden. Er worden geen klachten vastgesteld over de examinering.

De evaluatievormen worden opgenomen in de studiefiches van de opleidingsonderdelen. Elke competentie die per onderdeel beoogd wordt, wordt getoetst via permanente evaluatie, een jury of een schriftelijk en/of mondeling examen. De evaluatievorm is aangepast aan de werkvorm.

Schriftelijke en mondelinge examens worden ingezet bij de theoretische opleidingsonderdelen. De evaluatie gebeurt meestal schriftelijk, maar kan in kleine groepen ook mondeling gebeuren. Voor sommige theoretische onderdelen schrijven de studenten een paper.

De opleidingsonderdelen in het atelier gebruiken een combinatie van permanente evaluatie en een jury. De verhouding tussen deze twee evaluaties is meestal één derde permanente evaluatie en twee derde jury. De opleiding meent immers dat bij project- en procesgericht onderwijs een project- en procesgerichte evaluatie hoort. Ze wil de student evenwel voldoende tijd geven voor het verwerven van inzichten en de toepassing ervan, en legt daarom het grootste deel van de evaluatie bij het finale werk.

Voor de permanente evaluatie is er een geregelde opvolging van de student, waarbij de sterke en zwakke kanten van het werk/de werkmethode besproken worden. Op het einde van het eerste semester volgt een feedback- en evaluatiemoment. Vaak wordt ervoor gekozen om een toonmoment te organiseren, omdat hierbij ook het belang van presenteren naar voren komt.

Op het einde van het academiejaar wordt het artistieke werk beoordeeld door een jury. Bij dit moment moet de student het werk toelichten en stelt de jury vragen, zodat ook de zoektocht naar het beeld en de evolutie van de student bij de beoordeling in rekening kunnen worden gebracht. De jury bestaat uit de docenten van het atelier, in het derde bachelorjaar aangevuld met één extern jurylid uit het werkveld, en uitsluitend uit externen bij de productevaluatie van de masterproef.

Voor de beoordeling van de scriptie werden recent de evaluatiecriteria duidelijker en concreter omschreven.

Het onderwijs- en examenreglement en de departementale aanvullingen bepalen de regels voor toetsing door de docent en de rechten van de student. Ook bepalen ze de regels voor de deliberaties en voor het slagen van de student.

De evaluatievorm en de beoordelingscriteria worden in het begin van het academiejaar aangekondigd tijdens de eerste les en vermeld in de studiefiches. Via de elektronische leeromgeving wordt aangekondigd wat op het examen mag verwacht worden. Ook examenopdrachten voor papers worden op dit platform geplaatst. Studenten en docenten krijgen de mogelijkheid om suggesties te formuleren voor aanpassingen aan het examenrooster. Na elke examenperiode is een feedbackmoment voorzien, waarop de studenten de examens kunnen inkijken, vragen kunnen stellen aan docenten en een juryverslag kunnen opvragen indien zij niet geslaagd zijn voor het opleidingsonderdeel 'atelier'.

In het academiejaar 2008-2009 startte de opleiding met de implementatie van een meer gestructureerde feedback met reflectieverslagen in de ateliers van het eerste bachelorjaar. In de volgende academiejaren wordt dit uitgebreid naar de andere bachelorjaren. De doelstelling is om de student te activeren in de dialoog met zijn docenten en het uitbouwen van een systematiek in de schriftelijke rapportering op het vlak van permanente evaluatie in de ateliers.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.8 Masterproef

Beoordelingscriteria:

- De masteropleiding wordt afgesloten met een masterproef waarmee de student blijk geeft van een analytisch vermogen of van een zelfstandig probleemoplossend vermogen op academisch niveau, of het vermogen tot kunstzinnige schepping. Het werkstuk weerspiegelt de algemeen kritisch-reflecterende ingesteldheid of de onderzoek ingesteldheid van de student.
- De masterproef heeft een omvang van ten minste één vijfde van het totale aantal studiepunten met, een minimum van 15 en een maximum van 30 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het didactische concept van de opleiding bereidt de studenten voor op de masterproef door de ontwikkeling van het autonome denken en werken, en het uitbouwen van de eigen artistieke persoonlijkheid.

In de aanloop naar de masterproef schrijven de studenten een schriftelijk projectdossier en presenteren dit mondeling aan potentiële mentoren op het einde van het derde bachelorjaar. Dit dossier bevat een tekst waarin de studenten een werktitel, een concrete omschrijving van het project en een persoonlijke motivering vanuit de eigen historiek als student opnemen. Ook de portfolio kan het voorstel onderbouwen.

De masterproef bestaat uit dertig studiepunten en omvat twee componenten. De eerste component bestaat uit een beeldend werk dat getoond wordt in een tentoonstelling of een presentatie met publiek karakter. Het proces vindt plaats in het atelier en steunt op een onderzoeksvraag. In het proces is het voor de opleiding belangrijk:

- te reflecteren op het eigen werk en via deze reflectie het werk bij te sturen;
- beslissingen te nemen in een onzekere context;

- te onderzoeken, gericht op het uitbreiden van de kennis en inzichten door originaliteit en creativiteit in de Beeldende kunsten te stimuleren;
- artistiek/professioneel te werken in een multidisciplinaire omgeving.

In de tweede component schrijft de student een werkdoossier. Dit is een permanente rapportering over het ontwikkelingsproces waarin zich het beeldende werk gevormd heeft, met een relaas van de artistieke keuzes, de thematische referentie, plastische ontwikkelingen, beschouwende uiteenzettingen, aangeboord bronmateriaal en persoonlijke overwegingen.

Ook het artistieke werk draagt volgens de opleiding onderzoek in zich, omdat het vertrekt vanuit een idee dat onderzocht, geanalyseerd, geherformuleerd en zo zichtbaar gemaakt wordt.

De masterproef kan via een theoretische vraagstelling ook de basis vormen van de scriptie. De student kiest zelf om deze scriptie meer theoretisch te richten, naar één of meerdere thema's die onrechtstreeks verband houden met het eigen werk, of om een neerslag te maken van de vraagstelling en dialoog over de culturele, historische en actuele context waarin het eigen werk zich bevindt.

De rol van de kunstenaar als *reflective practioner* impliceert volgens de commissie dat de theorie zich niet geïsoleerd opstelt van het praktische deel van de masterproef. Er is een goede theoretische omkadering, maar de samenhang van het reflectieve element met de masterproef blijft voor verbetering vatbaar. De mogelijkheid om de scriptie en de masterproef meer met elkaar te integreren, zou dan ook minder vrijblijvend moeten zijn. Het moet daarnaast een uitdaging zijn om te zoeken naar een geschikte vorm om de specifieke artistieke reflectie te relateren aan de artistieke arbeid.

De begeleiding bij de masterproef gebeurt door twee mentoren, die de student zelf kiest uit de docenten van de bacheloropleiding. Eén mentor is een docent theorie, de andere een docent uit het atelier. Zij begeleiden samen de masterproef en de scriptie. De student kan ook voorstellen om een derde, externe mentor bij het proces te betrekken. Per afstudeerrichting is er een praktische coördinator Master, die de jury's en het toonmoment organiseert, overleg pleegt met de mentoren, infrastructurele kwesties regelt en, in overleg met de trajectbegeleider, eventuele dossierproblemen van masterstudenten opvolgt.

Bij de beoordeling van de masterproef kent een interne jury van mentoren één derde van de punten toe aan de procesevaluatie. Een externe jury uit het werkveld bepaalt de overige twee derde als productevaluatie. De studenten gaan op zoek naar tentoonstellingsruimtes of galeries voor de presentatie van het werk.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan om de scriptie en de masterproef meer te integreren.

De commissie vraagt om te zoeken naar een geschikte vorm om uiting te geven aan de specifieke artistieke reflectie. De traditionele scriptievorm haalt de bovenhand, terwijl net kunstenaars en vormgevers alternatieve reflectievormen kunnen aandragen.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Beoordelingscriteria:

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten

bachelor:

- diploma secundair onderwijs, diploma van het hoger onderwijs van het korte type met volledig leerplan, diploma van het hoger onderwijs voor sociale promotie, of een diploma of getuigschrift dat bij of krachtens een wet, decreet, Europese richtlijn of een andere internationale overeenkomst als gelijkwaardig wordt erkend;
- door het instellingsbestuur bepaalde voorwaarden voor personen die niet aan de bovengenoemde voorwaarden voldoen.

master:

- diploma van een bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s), en in voorkomend geval aangevuld met een geïndividualiseerd opleidingsprogramma, een voorbereidingsjaar of een schakelprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie meent dat de opleiding bedachtzaam en zorgvuldig omgaat met het zelf ontworpen instrument van de ingangsproof.

De toelatingsproef wordt twee keer per jaar georganiseerd. Het doel van de proef is een eerste selectiemoment dat het niveau van de opleiding vrijwaart door minimale kwaliteitsnormen voorop te stellen. De opleiding toonde zich in de gesprekken met de commissie tevreden over de toelatingsproef. Die is niet geconcipeerd om de kans op mislukken te minimaliseren, maar wil voldoende opportuniteiten creëren. Het eerste bachelorjaar zorgt voor een verdere selectie van de studenten. Naast een selectie-instrument fungeert de toelatingsproef ook als voorlichtingsmoment voor toekomstige studenten.

De proef bestaat uit diverse onderdelen, die in hun totaliteit een beeld geven van de kandidaat-student. De minimale eisen die gesteld worden, zijn:

- een algemene intelligentie en een ruime maatschappelijke en culturele interesse;
- een zeker inzicht in het (ver)beeldend vermogen van het medium;
- literaire, verbale en visueel-communicatieve kwaliteiten, gebaseerd op een analytisch observatievermogen;
- een (zelf)kritische instelling;
- een gefundeerde motivatie en leergierigheid om het medium te beheersen.

Als voorbereiding op de proef stellen kandidaat-studenten een dossier op met hun motivatie en een portfolio. De afstudeerrichtingen Mode, Grafisch ontwerp en Textielontwerpen, en het traject beeld & installatie voegen hier nog een specifieke opdracht aan toe. Deze voorbereiding wordt besproken op de proef zelf. Daarnaast bestaat de toelatingsproef uit:

- een schriftelijke test met een algemene vraagstelling over een actuele, maatschappelijke, culturele en/of artistieke problematiek;
- een specifiek deel, bestaande uit twee onderdelen die verschillen per afstudeerrichting/traject.

Om te slagen moeten de studenten een gemiddelde van 'net voldoende' halen op deze onderdelen. De opleiding nodigt steeds een extern jurylid uit voor de proef.

Gemiddeld slaagt 63 procent van de kandidaten voor de toelatingsproef van de opleiding. Volgens de opleiding is de diversiteit in de instroom de laatste tien jaar erg toegenomen.

Uit de gesprekken met de commissie blijkt dat studenten voor de opleiding aan de Hogeschool Gent kiezen omwille van de theoretische component, de uniciteit van het aangeboden traject of de inhoudelijke diepgang en het experiment.

De uitstroom van studenten na de bacheloropleiding is volgens de opleiding erg beperkt. Bijna alle bachelorstudenten geven aan te willen doorstromen naar de masteropleiding. Studenten met een academisch bachelordiploma Beeldende of Audiovisuele kunsten kunnen rechtstreeks doorstromen naar de masteropleiding. Als de studenten van afstudeerrichting willen veranderen, of naargelang het profiel van de hogeschool die het diploma uitreikte, kan de oriënteringscommissie een verkort voorbereidingsprogramma opleggen. Dit kan eventueel gecombineerd worden met het masterprogramma. Studenten die niet over een dergelijk diploma beschikken, kunnen zich onder verschillende voorwaarden inschrijven voor het masterprogramma. Studenten die in het bezit zijn van een professioneel bachelordiploma of een academisch bachelor- of masterdiploma, moeten ter voorbereiding een verkort bachelorprogramma volgen. Hierbij wordt ook rekening gehouden met EVC's en EVK's. Voor studenten uit bepaalde professionele bacheloropleidingen (zoals Beeldende vormgeving en Audiovisuele technieken) is een specifiek schakelprogramma opgesteld. Studenten die een bachelordiploma Beeldende kunsten van een niet-Vlaamse onderwijsinstelling hebben, moeten een academische gelijkwaardigheidserkenning aanvragen bij NARIC-Vlaanderen. Als de gelijkwaardigheid niet erkend wordt, volgen ook zij een verkort bachelorprogramma.

Specifiek voor niet-Nederlandstalige studenten die al in het bezit zijn van een bachelordiploma in de Beeldende kunsten, werd een Engelstalige variant van de masteropleiding opgericht. Kandidaat-studenten dienen hun kandidatuur in bij de trajectbegeleider. Voor de inschrijving is elke kandidaat verplicht een gesprek te hebben met de oriënteringscommissie van de afstudeerrichting, die bestaat uit de mastercoördinator, aangevuld met docenten die actief zijn in de masteropleiding. De kandidaat legt een tekst voor met zijn motivatie en een mastervoorstel. Naast een inhoudelijk en organisatorisch advies krijgt de kandidaat ook een taaladvies mee.

Wat flexibele leerwegen betreft, studeren in de opleiding alleen studenten met een credit- of een diplomacontract. Volgens de opleiding komt dit doordat de ateliergebonden onderdelen niet met een examencontract gevolgd kunnen worden.

Via de studietrajectbegeleider kunnen studenten een geïndividualiseerd traject aanvragen. Daarbij wordt steeds de volgtijdelijkheid gevolgd. Deze volgtijdelijkheid werd in het academiejaar 2006-2007 aangepast om de studenten iets meer flexibiliteit te bieden. Ook de overgang van een semester- naar een jaarsysteem voor ateliergebonden opleidingsonderdelen vergroot volgens de opleiding de flexibiliteit. Studenten met een creditcontract of een deeltijds modeltraject kregen zo een grotere spreiding van de studielast. Studenten hebben de mogelijkheid om over te stappen naar een andere afstudeerrichting/traject. Op basis van een gesprek stelt de studiebegeleider een geïndividualiseerd traject voor.

De studietrajectbegeleider is ook verantwoordelijk voor EVC- en EVK-procedures. Een EVK-procedure gebeurt in nauwe samenwerking met de studentenadministratie aan de hand van standaarddocumenten. De trajectbegeleider informeert de studenten over EVC-procedures en verwijst hen door naar de EVC-begeleidster van de hogeschool. Om tot een eenvormig beleid te komen, gebeurt de begeleiding in samenwerking met de andere begeleiders van de associatie. De opleidingscommissie beslist over de EVC-aanvragen.

Aanbevelingen ter verbetering:

Ten aanzien van de ingangsproof is een meer landelijke systematiek gewenst. KASK wordt door de commissie uitgedaagd om in een overleg met collega-instellingen te streven naar een landelijk model dat een onderlinge gelijkheid van de kwaliteit van de studenten bevordert.

Oordeel over onderwerp 2, programma: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1, relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma	ABA: goed MA: voldoende
facet 2.2, eisen academische gerichtheid van het programma	goed
facet 2.3, samenhang van het programma	goed
facet 2.4, studieomvang	OK
facet 2.5, studielast	ABA: voldoende MA: onvoldoende
facet 2.6, afstemming tussen vormgeving en inhoud	goed
facet 2.7, beoordeling en toetsing	goed
facet 2.8, masterproef	voldoende
facet 2.9, toelatingsvoorwaarden	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Hoewel de studenten in de masteropleiding een hoge studiedruk ervaren die hen noopt tot het spreiden van de studie, beschikt het programma over alle elementen om de doelstellingen van de opleiding te bereiken. De commissie is ervan overtuigd dat een gezondere relatie tussen de theoretische omkadering en de praktijkcomponent in de masteropleiding kansen biedt om de studiedruk te saneren.

Onderwerp 3 Inzet van het personeel

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De medewerkers zijn volgens de commissie betrokken en gemotiveerd, en hebben zich vol overtuiging aan KASK verbonden zonder hun zelfkritische vermogen te verliezen.

De departementsraad keurde in 2006 een langetermijnvisie op de personeelsformatie goed. Hierin werd de nadruk gelegd op het belang van goede pedagogen, expertise uit het werkveld en het belang van het uitbouwen van de onderzoekscomponent. De langetermijnvisie somt daarnaast de sterke en zwakke punten van het personeelkorps en -beleid op.

Het personeelkorps van de opleiding bestaat uit gastprofessoren, praktijkassistenten, assistenten, docenten, artistieke praktijkassistenten, artistieke assistenten en artistieke docenten. Binnen dit korps bestaat geen hiërarchie. Gastprofessoren worden ingeschakeld als lesgevers vanuit de artistieke praktijk. De assistenten, die in het verleden alleen onderwijsactiviteiten verrichtten, kregen een nieuw profiel en doen nu deels aan onderzoek. De praktijkassistenten worden voornamelijk ingeschakeld in het onderwijs. Zij moeten vooral de atelierwerking pedagogisch ondersteunen. Voor de theoretische onderdelen neemt het aantal docentschappen toe door het aanwerven van doctors en het doctoreren van de eigen lesgevers.

De selectie en aanwerving, taakstelling, benoemingen en bevorderingen, en evaluaties vinden plaats volgens de regels van de hogeschool en het departement. Bij de administratieve afhandeling van personeelsdossiers wordt het departement ondersteund door de centrale administratie.

De toelatingsvoorwaarden, het profiel en de taakomschrijving van de vacante betrekkingen worden uitgewerkt door het departementsbestuur, in overleg met de vakgroep, en goedgekeurd door het hogeschoolbestuur. De docenten van de opleiding maken deel uit van één van de zeven vakgroepen van het departement. De personeelsleden van de opleiding Beeldende kunsten maken voornamelijk deel uit van de vakgroepen Autonome kunsten, Fotografie, Vormgeving en Theoretische omkadering van de kunsten. Nieuwe aanwervingen van docenten theorie zijn georiënteerd op het aantrekken van meer gespecialiseerd personeel. Dit wordt ingevuld aan de hand van halftijdse docenten en gastdocenten. Recent werden heel wat nieuwe theoriëdocenten aangeworven. De nieuwe aanwervingen konden gebeuren dankzij een aantal pensioneringen.

Voor de taakstelling van de docenten worden jaarlijks opdrachtfiles gemaakt in overleg met de vakgroepvoorzitter en de coördinatoren van de afstudeerrichtingen. Benoemingen voor tijdelijke personeelsleden worden vastgelegd door het bestuurscollege op voorstel van de departementsraad en het hogeschoolonderhandelingscomité. Bevorderingen gebeuren volgens de reglementen van de hogeschool. Tijdelijke personeelsleden worden jaarlijks geëvalueerd in functie van een heraanstelling. Vastbenoemde personeelsleden of personeelsleden die aangesteld zijn voor onbepaalde duur, worden elke vijf jaar geëvalueerd. Hiervoor werd op hogeschoolniveau een procedure uitgewerkt. Het departementshoofd voert de evaluaties uit. Functioneringsgesprekken vinden nog niet systematisch plaats. De commissie stelt vast dat hier recent mee begonnen is en stimuleert de verdere uitbouw ervan. Bij aanstelling, evaluatie, benoeming en bevordering spelen

onderzoekscompetenties een belangrijke rol als criterium. Bij vacatures voor artistiek personeel is beroepservaring en professionele expertise daarnaast noodzakelijk.

Het aanwervingsbeleid op het gebied van onderzoeks- en praktijkervaring is volgens de commissie goed uitgebouwd. Wel is er meer aandacht nodig voor internationale diversiteit en diversiteit in de leeftijd. De commissie beveelt verder aan dat men externe expertise aantrekt voor punten waar niet voldoende interne deskundigheid of competenties aanwezig zijn.

Vanuit de centrale diensten worden opleidingen pedagogie voor de docenten georganiseerd, maar die blijken omwille van hun algemene karakter weinig populair bij de docenten van het departement. De meeste docenten beschikken niet over een pedagogisch getuigschrift. Volgens de opleiding worden bepaalde gastdocenten niet weerhouden als zij een gebrek aan pedagogische kwaliteiten vertonen. In de begroting wordt jaarlijks een bedrag voorzien voor professionalisering op het gebied van onderzoek. Bijscholing van artistieke lesgevers gebeurt volgens de opleiding via de verdere ontplooiing van het eigen oeuvre.

De commissie meent dat de professionalisering op onderwijskundig gebied en op het vlak van deskundigheid een blijvend aandachtspunt is.

Via de opleidingscommissie en de vakgroepen worden de personeelsleden betrokken bij het beleid. Een erg actieve betrokkenheid is er bij de opmaak van de studiefiches en studieroosters, en bij de selectiecommissies voor nieuwe personeelsleden, waarin naast de vakgroepvoorzitter en één externe expert steeds twee personeelsleden aanwezig zijn. Daarnaast nemen verschillende docenten organisatorische taken op zich, en zijn ze zo rechtstreeks bij het beleid betrokken.

De begeleiding van nieuwe docenten gebeurt op een gestructureerde manier. Daarbij werkt de opleiding met een peter/metersysteem. De personeelsadministratie en de departementale administratie zorgen voor de begeleiding op het vlak van administratieve taken, zowel voor de nieuwe als overige personeelsleden.

De commissie heeft vastgesteld dat het onderwijzende personeel van de opleiding voldoende gewapend is om te participeren aan de Engelstalige masteropleiding. Heel wat docenten hebben (een deel van) hun opleiding in het buitenland genoten, zijn actief in buitenlandse kunstacademies, doceren in het buitenland en houden contact met buitenlandse vakgenoten, onder meer op internationale symposia en congressen. Daarnaast zijn verschillende docenten ook artistiek in het buitenland actief en hebben ze een aantal Engelstalige publicaties op hun naam; dit is voornamelijk het geval bij theorieducenten. Veel docenten zijn ten slotte vertrouwd met het begeleiden van anderstalige studenten. Docenten die onvoldoende Engels kennen, kunnen terecht bij het vormingsaanbod van het Universitair Centrum voor Talenonderwijs.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie stimuleert de verdere structurele uitbouw van functioneringsgesprekken.

De commissie vraagt aandacht voor pedagogische en deskundige professionalisering.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- Het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door onderzoekers die een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het vakgebied (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten).
- Bij de daarvoor in aanmerking komende opleidingen moet daarenboven voldoende personeel beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Zoals gesteld in onderwerp 1, voert de opleiding een eigen en zelfbewust beleid ten aanzien van de academisering. De commissie stelt vast dat de specifieke invulling van het academiseringsproces geslaagd mag genoemd worden. De commissie wil de opleiding stimuleren om zich hierin onderscheidend te profileren, met behoud van het zwaartepunt op de kunstpraktijk.

In de jaren voorafgaand aan het visitatiebezoek werd, zoals eerder vermeld, het personeelskader van de theoretische omkadering sterk vernieuwd. Bij de aanwerving van deze docenten speelden onderzoekscompetenties een belangrijke rol. De meeste theorielidocenten van het huidige personeelskorps zijn bezig aan een doctoraat, hebben het al behaald of doen aan postdoctoraal onderzoek.

Daarnaast loopt er een aantal doctoraatsprojecten van personeelsleden die al als tijdelijke assistent of docent in dienst waren, en zo de kans krijgen hun carrière als lesgever verder uit te bouwen. Het gaat hierbij om doctoraten zowel *over* als *in* de kunst. Hoewel de opleiding in de toekomst voornamelijk in doctoraten *in* de kunst wil investeren, werd dit als overgangsregeling ingevoerd voor het al aanwezige personeel dat theorie doceert. De personeelsleden krijgen een deel vrijstelling voor de uitvoering van hun doctoraatsstudie. De begeleiding van het doctoraat gebeurt onder meer door een promotor aan de universiteit. Alleen de universiteiten kunnen het doctoraatsdiploma uitreiken.

Naast de (post)doctorale projecten lopen in de opleiding en de ateliers verschillende onderzoeksprojecten, die binnen de onderzoeklijnen van het departement liggen. Voor deze projecten in en over de kunsten werden vacatures voor assistenten uitgeschreven. De ambten van nieuwe assistenten en artistieke assistenten werden dan ook gegerprofileerd als ambten van tijdelijke onderzoekers die participeren aan het onderwijs.

In de langetermijnvisie 'personeelsformatie' van het departement wordt uitgegaan van 20 procent onderzoekscapaciteit in relatie tot de hele personeelsbezetting, te realiseren tegen 2012. In 2008 waren 153 personeelsleden actief in de opleiding Beeldende kunsten. Van hen waren er 8 doctor (4,75 VTE), 22 doctorandi (15,05 VTE) en 6 die verloond werden voor een onderzoeksproject (4,35 VTE). Op de totale omkadering van 77,76 VTE wordt 9,20 VTE ingezet voor onderzoek. De verhouding onderwijs-onderzoek is dus 88 tegenover 12 procent. In 2009 werden vier nieuwe voltijdse doctorale mandaten toegekend, naast een halftijds mandaat en een jaar tijdskrediet voor projecten van doctoraat in de kunsten. Daarnaast werden twee vierjarige onderzoeksprojecten opgestart. Ook in 2010 zullen nieuwe twee- en vierjarige onderzoeksprojecten gestart zijn.

Naast de middelen uit het onderzoeksfonds van de onderzoeksraad krijgt het departement werkmiddelen voor onderzoek toegekend. De raad voor onderzoek van het departement, waarin de vakgroepvoorzitters zitting hebben, beheert deze middelen. Deze raad legde onder meer de focus op het uitbouwen van een meer gespecialiseerde bibliotheek en mediatheek als onderzoeksinstrument voor docenten en studenten, en ondersteunt initiatieven op het vlak van onderzoeksrapportering.

Volgens de opleiding hebben alle OP-leden professionele ervaring en kennis van de praktijk van de artistieke productie. In de vacatures is de kennis en ervaring met het artistieke werkveld dan ook een belangrijk criterium.

Daarnaast zijn veel docenten actief als kunstenaar. Door deze ervaring zijn veel specialisaties bij het docentenkorps terug te vinden.

Een aantal activiteiten van de opleiding, zoals 'KIOSK' en 'A Prior', waarin zowel eigen werk en onderzoek als dat van externen aandacht krijgen, wil de commissie verder aanmoedigen. Meer nog, de commissie verlangt dat de opleiding haar netwerkactiviteiten uitbreidt en zich meer internationaal oriënteert. Vandaag vindt de commissie de internationale representatie van de opleiding voor verbetering vatbaar.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie moedigt de opleiding aan om haar internationale netwerk en representatie uit te breiden.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De hogeschool bepaalt via een puntensysteem de financiële middelen die aan de departementen ter beschikking worden gesteld voor de personeelsformatie. In het verdelingsmodel wordt rekening gehouden met de BaMa-hervormingen en de flexibilisering. Studentenaantallen die een bepalende rol spelen in de berekeningen, worden niet per hoofd meegerekend maar per voltijdse student van zestig studiepunten. Bij het opstellen van de personeelsformatie houdt het departement rekening met het aantal punten en de meerjarenplanning. Binnen het kader van het Hogeschooldecreet en na onderhandeling met de vakorganisaties wordt jaarlijks, na de bepaling van een formatie per departement, voor de hogeschool als geheel een personeelsformatie vastgelegd.

Het verdeelmodel werd recent aangepast. De personeelspunten worden op een andere manier toegekend om binnen het interne allocatiemodel meer rekening te houden met de beperking van de instroom die aan de kunstopleidingen is opgelegd, zowel via de artistieke toegangsproof als de plafonnering van het aantal volwaardig te financieren studenten.

In de langetermijnvisie voorziet het departement voor een minimaal aantal studenten per afstudeerrichting/traject een basisomkadering in de bacheloropleiding van 1VTE docent, 1VTE praktijkassistent, 1VTE artistiek (onderzoeks)assistent (30 procent lesopdracht, 70 procent onderzoek) en 1,2 VTE gastdocent. Deze basisomkadering kan dan uitgebreid worden naargelang het aantal studenten. Op dit moment is de personeelsformatie over de afstudeerrichtingen niet gelijk. De commissie heeft in de gesprekken vastgesteld dat de werkdruk in sommige afdelingen te hoog ligt.

In de bacheloropleiding waren in 2007-2008 133 personeelsleden belast met een onderwijsopdracht van 60,42 VTE. Met 599 (voltijdse) studenten maakt dit een ratio van 9,9 studenten per VTE. De afstudeerrichting Fotografie beschikt over 9,65 VTE, Grafisch ontwerp over 15,84 VTE, Mode over 3,64 VTE, Textielontwerpen over 3,42 VTE, Vrije kunsten over 16,71 VTE en Multimediale vormgeving over 4,07 VT. De gemeenschappelijke onderdelen staan in voor de overige 7,10 VTE.

In de masteropleiding waren in diezelfde periode 93 onderwijzende personeelsleden actief. Zij stonden in voor 8,46 VTE. Met 86,6 (voltijdse) studenten geeft dit een ratio van 10,2 per VTE. De commissie stelt vast dat de algemene student-docentratio in de bachelor- en masteropleiding normaal is.

Daarnaast beschikt het departement over een ATP-kader van 10,32 VTE vast in dienst en 7,12 VTE contractuelen (vooral modellen voor de lessen tekenen).

In totaal zijn er in de academische opleidingen van het departement 153 onderwijzende personeelsleden. 24 van hen zijn voltijds actief in de opleiding Beeldende kunsten. Van de 97 deeltijdse betrekkingen hebben 58 een volledige opdracht binnen de opleiding, het grootste deel van hen als gastprofessor (45).

In de bacheloropleiding behoort 71 procent van het personeel tot de categorie ouder dan 40 jaar; 47 procent is ouder dan 50. In de masteropleiding is het overgrote deel van het personeel evenwichtig vertegenwoordigd in de categorieën 30-40, 40-50 en 50-60 jaar. De verjonging en een evenwichtigere genderverdeling van het personeel zijn verbeteringsacties van de opleiding. De verjonging in het docentenkorps die al gestart is, is volgens de commissie een goede evolutie.

Aanbevelingen ter verbetering:

De laatste vijf jaar is een opmerkelijke stap gezet in de aanwerving van nieuwe krachten. Bovendien zal binnen de volgende vijf jaar een aanzienlijk deel van de oudere lesgevers met pensioen gaan. Dat geeft ruimte voor een systematische planning met betrekking tot de personeelsbezetting, waarmee de leiding zegt bezig te zijn. De commissie moedigt aan om consequent op die lijn voort te gaan.

De commissie onderschrijft het voornemen van de opleiding om het docentenkorps te vernieuwen, en beveelt aan om daarbij een flexibel personeelsbestand met tijdelijke aanstellingen en gastdocentschappen vanuit het internationale werkveld te bevorderen.

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1, kwaliteit personeel	goed
facet 3.2, eisen academische gerichtheid	goed
facet 3.3, kwantiteit personeel	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 4 Voorzieningen

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Op de Bijlokecampus waren in het verleden al de ateliers van Beeldhouwkunst, Multimediale vormgeving en Grafisch ontwerp (behalve grafiek) gehuisvest. Ook de theoretische cursussen werden er al gegeven in vier recent vernieuwde auditoria. Eind 2009 werden de werkzaamheden op de Bijlokecampus afgerond, zodat het gebouw in de Academiestraat door andere afdelingen verlaten werd. Een nieuwe huisvesting voor onder meer Fotografie, Grafisch ontwerp (Grafische vormgeving en Web & Interactief Design) en Tekenen werd voorzien. In het gerestaureerde anatomisch en fysiologisch instituut zijn tekenlokalen en een permanente tentoonstellingsruimte voorzien (KIOSK). In de nieuwbouw is er plaats voor Fotografie en Grafische Vormgeving en Web & Interactief Design. Het atelier Mediakunst is sinds de verhuizing ondergebracht in de Kunsttoren, dicht bij de Bijlokecampus. Schilderkunst, Grafiek en Beeld & installatie waren hier al gehuisvest. Op de Bijlokekaai zijn de afstudeerrichtingen Mode en Textielontwerpen gehuisvest. Door een verhuizing van de centrale diensten kwamen op de Bijlokecampus ruimtes vrij voor het departement KASK. Deze ruimtes worden gebruikt door de administratie, voor tekenklassen, seminarielokalen voor masterstudenten en door onderzoekers.

In 2010 zouden de restauratie van gebouwen in de Pasteurlaan, de nieuwbouw en de verbouwing van de lokalen van Multimediale vormgeving en de eerste verdieping in de kunsttoren voor Mediakunst worden gefinaliseerd.

In een nieuw masterplan Infrastructuur Hogeschool Gent werden twee nieuwe projecten waarbij de opleiding Beeldende kunsten betrokken is, goedgekeurd. Zij zullen in 2011 gerealiseerd worden:

- de verbouwing van een nieuwe bibliotheek Beeldende & Audiovisuele kunsten, Architectuur en Drama op de Bijlokecampus;
- de verbouwing van de lokalen voor de afstudeerrichtingen Mode en Textielontwerpen.

De nieuwe campus heeft als voordeel dat de opleiding op dezelfde plaats zit als de opleidingen Audiovisuele kunsten, Drama en Interieurvormgeving, waardoor de kruisbestuiving tussen verschillende disciplines intenser zal worden. Ook het departement Conservatorium en verschillende actoren uit het artistieke veld zijn al op de campus aanwezig, en dragen bij tot het uitbouwen van een kunstencampus. Op de campus wordt zo een artistieke synergie beoogd tussen Beeldende en Audiovisuele kunsten, Muziek, Theater, Vormgeving, de kunstpraktijk en het kunstonderwijs. In 2007 werd vanuit het departement KASK, zoals eerder vermeld, de vzw KunstenSite (KuS) opgericht, voor de organisatie van artistieke manifestaties op de Bijlokecampus. Zo zijn in de nieuwbouw een grote polyvalente ruimte en een tentoonstellingsruimte voorzien. In het gerestaureerde deel is in het anatomische auditorium plaats voor performance, lezingen, concerten en projecties. Er is ook een filmzaal, die een aparte ingang heeft met een foyer, en die 's avonds en in de weekends apart kan functioneren.

De facilitaire en ruimtelijke mogelijkheden op de Bijlokecampus bieden KASK volgens de commissie de kans én de noodzaak om zich in de internationale scène op de kaart te zetten. De potentie om een instituut met een magnetische aantrekkingskracht te zijn, ligt binnen handbereik.

De hogeschool kent naast de personeelspunten een werkingsbudget toe aan de departementen. Het departement int daarnaast zelf ateliërgeld bij de studenten. Het bedrag ervan varieert naargelang de afstudeerrichting/het traject. Het ateliërgeld wordt administratief beheerd door de departementale administratie en

inhoudelijk gestuurd door de afstudeerrichtingen. Met het ateliergeld worden onder meer syllabi, korte uitstappen en investeringen voor kleine aankopen gefinancierd.

De studenten zijn globaal geïnformeerd over het gebruik van het ateliergeld, maar vinden de besteding niet altijd transparant. Alleen bij Mode lijkt er weinig return te zijn voor het geld.

Het werkingsbudget werd in 2009 aangepast aan de technische noden van een kunstopleiding. Op basis van de dotatie en de inkomsten van het ateliergeld stelt de departementssecretaris een begroting op, die goedgekeurd wordt door de departementsraad.

Daarnaast beslist het departement over infrastructurele investeringen. Voor de periode 2009-2011 stelde het departement een nieuw budget op. De investeringsbudgetten worden toegekend per afstudeerrichting. De vakgroepen spelen een adviserende rol. Ook voor het aankopen van technisch materiaal wordt een meerjarenplanning opgemaakt, in overleg met de vakgroepen. Hierbij wordt de nodige flexibiliteit nagestreefd om rekening te houden met de evoluerende technologie en nieuwe pedagogische inzichten. De werkgroep Informatica wordt geraadpleegd voor de aankoop van ICT-materiaal.

De studenten kunnen gratis apparatuur ontlenen voor de realisatie van hun projecten. Fotografie en Beeld & installatie hebben een eigen uitleendienst. De studenten Fotografie zijn positief over het aanwezige materiaal. Mediakunst maakt gebruik van de uitleendienst Film. De uitleendienst gebruikt vastgelegde regels voor het uitlenen van technisch materiaal. Masterstudenten staan zelf in voor de financiering van hun masterproject, maar kunnen wel een beroep doen op de infrastructuur van de ateliers. Dankzij een raamcontract kunnen studenten een laptop kopen tegen een sterk gereduceerde prijs.

De commissie merkt nog een aantal infrastructurele problemen op. Zo vertoont het machinepark van Mode en Textielontwerpen een aantal tekorten, en spraken de studenten Schilderkunst en Beeldhouwkunst over plaatsgebrek, waardoor artistieke werken niet steeds in goede omstandigheden gerealiseerd kunnen worden.

De oudere werken van de bibliotheek zijn opgeslagen in het archief in de Academiestraat, en zijn op aanvraag te consulteren. De recente werken bevinden zich op de Bijlokecampus. Via de 'digitale bibliotheek' is de onlinecatalogus raadpleegbaar, en kunnen de e-bronnen waarop de hogeschool geabonneerd is, geconsulteerd worden. De bibliotheekwerking wordt ondersteund door de bibliotheekraad van de hogeschool. Die is onder meer verantwoordelijk voor het aankopen van elektronische databanken en voor het bibliotheekreglement. In 2008 bedroeg het bibliotheekbudget 25.000 euro voor algemene aankopen. Dit werd aangevuld met extra middelen voor aankopen in het kader van onderzoeksprojecten. Volgens de studentenbevragingen bevat de bibliotheek/mediatheek voldoende bruikbaar materiaal.

Via de dienst Sociale voorzieningen zijn twee studentenhomes beschikbaar, en kunnen studenten en docenten terecht in verschillende cafetaria's/restaurants.

Aanbevelingen ter verbetering:

Hoewel de materiële voorzieningen over het algemeen goed zijn, kan er ten aanzien van verschillende afstudeerrichtingen beter worden ingespeeld op de ontwikkelingen in het werkveld, met name ten aanzien van nieuwe technologieën.

Ten aanzien van studieonderdelen als schilderkunst en beeldhouwkunst kan beter ingespeeld worden op de behoefte bij de studenten aan werkplekken.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Volgens de commissie staat de studiebegeleiding goed op punt. De persoonlijke aandacht voor het traject van elke individuele student is voorbeeldig. De commissie plaatst daarbij wel de kanttekening dat men hierbij de aandacht niet mag verliezen wat de zelfstandigheid van de student betreft ten aanzien van de eisen van de beroepspraktijk.

Informatie aan abiturienten wordt door het departement op verschillende manieren verstrekt:

- via deelname aan SID-in's;
- via brochures met de opleidingen van het departement, verspreid op SID-in's, infodagen en opendeurdagen en beschikbaar op de website;
- met een infobundel 'Toelatingsproeven' op de website;
- via drie infodagen en één opendeurdag;
- via de website;
- door de trajectbegeleider die secundaire scholen kunnen uitnodigen, die abiturienten kunnen contacteren en die aanwezig is op de SID-in's;
- de KASK-week, om kennis te maken met de projecten.

Ook de centrale diensten bezorgen de studenten infobrochures over de sociale diensten van de hogeschool en over studeren. Alle informatie is steeds toegankelijk via de website.

Voor de instromende studenten worden introductiedagen georganiseerd met infosessies, atelierintroducties en introducties tot de theoretische onderdelen. Tijdens de infosessies worden de diensten aan de hogeschool bekendgemaakt, wordt het onderwijs- en examenreglement toegelicht en worden het digitale leerplatform, de ombudsdienst en de studie- en trajectbegeleiding voorgesteld. Tijdens hun studieloopbaan kunnen de studenten steeds bij het studentensecretariaat terecht voor informatie. Studiefiches en het examen- en onderwijsreglement zijn te raadplegen op de website. De examenregeling wordt ad valvas en via Dokeos aan de studenten bekendgemaakt.

De studiebegeleiding op het niveau van de hogeschool wordt georganiseerd door de cel Studieadvies. Die bestaat uit een studentenpsycholoog, een studieadviseur, een psychopedagogische consultant en een contactpersoon EVC's. De dienst wordt ad valvas en via Dokeos aan de studenten bekendgemaakt, en heeft een groen nummer. Naast individuele dienstverlening biedt de cel ook sessies aan in verband met faalangst en stress. Ze werkt ook samen met een vzw voor de begeleiding van studenten met een handicap. De studenten kunnen ook gebruikmaken van PSYNET, de psychologische dienst van de hogeschool. Naast PSYNET is er ook financiële begeleiding voorzien. De dienst Sovoreg voorziet in renteloze leningen, en de studenten kunnen gebruikmaken van beschikbare fondsen. Soms wordt ook concreet materiaal aangekocht. Er kan bij specifieke problemen doorverwezen worden naar externe hulpverlening.

De departementale dienst Studiebegeleiding richt zich in eerste instantie tot de eerstejaarsstudenten, om de overgang naar het hoger onderwijs te faciliteren. Naast individuele sessies organiseert de departementale studiebegeleider ook groepssessies in verband met studeren en het samenstellen van een geïndividualiseerd traject.

De eerstelijnsbegeleiding in de opleiding wordt door de docenten zelf verzorgd. Door de stijl van werken in de ateliers is een zekere vorm van studiebegeleiding al in het onderwijsproces ingebed. Uit de studentenbevragingen blijkt dat de studenten erg tevreden zijn over de beschikbaarheid van de docenten.

Voor de evaluatiemomenten kunnen de studenten met vragen steeds bij de docenten zelf terecht. De evaluatievormen worden in de studiefiches vermeld. Zowel voor, tijdens als na de examens kunnen de studenten terecht bij de ombudsdienst, de dienst Studiebegeleiding en de studietrajectbegeleider. Via de studietrajectbegeleider kunnen specifieke examenfaciliteiten aangevraagd worden. Na de examens wordt er een feedbackmoment voorzien. De ombudsman behandelt discussies over het al dan niet correct volgen van het onderwijs- en examenreglement, en treedt op als bemiddelaar.

De studiebegeleiding gaf in de gesprekken met de commissie aan dat de meeste problemen waarmee studenten langskomen, te maken hebben met hun studiemethode en -planning. Studenten missen vaak de zelfstandigheid om die op een goede manier aan te pakken. Volgens de ombudspersoon zijn er erg weinig conflicten in de opleiding Beeldende kunsten. Studenten komen ook voornamelijk in de eerste jaren van hun opleiding naar de ombudspersoon. Nadien stappen ze rechtstreeks naar de betrokken docent.

De coördinator Internationalisering is verantwoordelijk voor de begeleiding van inkomende en uitgaande Erasmus-studenten. Ook de trajectbegeleider staat in voor de ondersteuning van buitenlandse studenten.

In het academiejaar 2007-2008 heeft het departement, samen met de andere departementen van de hogeschool, een project 'Taal als springplank tot het hoger onderwijs' uitgewerkt. Met dit project wil de hogeschool studenten ondersteuning bieden om de beoogde taalvaardigheid te bereiken. Er werd een elektronische leeromgeving ontwikkeld voor taalvaardigheidsscreening en -remediëring. De volledige implementatie moet gerealiseerd zijn in het academiejaar 2010-2011.

Aanbevelingen ter verbetering:

De internationale studentenuitwisseling kan worden bevorderd door binnen de studierichtingen de studenten te stimuleren ervaringen op te doen bij collega-instellingen in het buitenland waarmee een structurele samenwerking wordt nagestreefd op inhoudelijke basis.

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1, materiële voorzieningen	goed
facet 4.2, studiebegeleiding	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mee aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie is positief over de organisatie van de interne kwaliteitszorg, en de zorgvuldigheid waarmee de resultaten worden verzameld en geëvalueerd. De deelname op studentenniveau aan de bevestigingen is goed georganiseerd.

De hogeschool richt in eerste instantie het (interne) kwaliteitszorgsysteem in. Zowel centraal als per departement werd een kwaliteitszorgcoördinator aangesteld. Om de interne kwaliteitszorg te structureren, legde het bestuurscollege kwaliteitsprioriteiten vast, stelde het een kwaliteitsverklaring op en besloot de hogeschool gebruik te maken van zelfevaluatie op basis van het EFQM-model met de TRIS-methode. De departementale coördinator zorgt voor de implementatie van dit model binnen het departement. De kwaliteitszorg van het onderwijs gebeurt volgens de procedures beschreven in 'Uitbouw van de kwaliteitszorg'.

Verschillende krachtlijnen zijn in het kwaliteitszorgsysteem opgenomen:

- zelfevaluatie op elk niveau op basis van EFQM en TRIS;
- bevestigingen van belanghebbenden;
- opstelling van verbeteringsdoelen en bijhorende verbeteringsplannen op basis van de bevestigingen, met een timing ter realisatie;
- opstelling van een jaaractieplan 'Kwaliteitszorg';
- hoofdstuk 'Kwaliteitszorg' in het jaarverslag;
- ondersteuning en opvolging door de centrale kwaliteitszorgcoördinator;
- bijsturing kwaliteitsbeleid door het bestuurscollege.

De departementale kwaliteitszorgcoördinator is verantwoordelijk voor de zelfevaluatierapporten, bevestigingen, verbeteringsacties en het jaaractieplan, en stelt een meerjarenplanning op. Sinds 2006 is een nieuwe coördinator actief binnen het departement. Door extra investeringen van de hogeschool kon de departementale kwaliteitszorg in 2008 verder uitgebreid worden tot een voltijdse job. Een coördinator Kwaliteitszorg onderzoek werd daarnaast aangesteld voor 50 procent. De centrale kwaliteitszorgcoördinator adviseert over kwaliteitszorg en zorgt voor uitwisselingen van ervaringen, in systematisch overleg met de departementale coördinatoren.

Vanaf het academiejaar 2008-2009 wordt gewerkt met werkgroepen, zoals Studiebegeleiding en Interne kwaliteitszorg. De bedoeling is om zo meer systematisch interne zelfevaluaties uit te voeren.

Binnen de opleiding Beeldende kunsten vonden verschillende bevestigingen plaats over de opleiding. De meest actuele bevestiging behandelt onder meer thema's als internationalisering, infrastructuur, keuzepakket en examenorganisatie. De enquêtes die schriftelijk afgenomen worden, bestaan uit stellingen en open vragen. De resultaten van de bevestiging worden onder de docenten verspreid en besproken per afstudeerrichting/atelier. Op basis van deze vergadering worden verbeteringspunten afgesproken.

Het antwoordpercentage van de bevestiging 2006-2007 bedroeg gemiddeld 75 procent. Algemeen sterke punten bleken de beschikbaarheid van de docenten, de dienstverlening van het studentensecretariaat en het materiaal in de bibliotheek. In bijna elke afstudeerrichting/traject zijn studenten onder meer tevreden over de globale

opleiding, de mogelijkheid om andere studiegebieden te verkennen en de studiebegeleiding. Als zwakke punten werden genoemd: de onvoldoende informatie over studeren in het buitenland, verder studeren en beroepsmogelijkheden, en de praktische organisatie en inhoudelijke informatie over de keuzemogelijkheden.

In 2008 werden alle opleidingsonderdelen atelier in alle bachelorjaren bevestigd. De vragen behandelden thema's als competenties, studielast en evaluatie, en werden afgesteld op de NVAO-criteria. De analyse van de resultaten wordt aan de betrokken docenten bezorgd. Alle analyses worden bijgehouden door het departementshoofd en de departementssecretaris. Alleen bij relevante problemen vindt een gesprek plaats tussen de docent en het departementshoofd. In het academiejaar 2008-2009 werden de opleidingsonderdelen 'algemene theorie' en de opleidingsonderdelen van de masteropleiding bevestigd. De departementale kwaliteitszorgcoördinator houdt focusgesprekken met studenten voor de duiding van de resultaten.

In het voorjaar van 2010 zou een algemene personeelsenquête georganiseerd worden.

Formele tevredenheidsenquêtes bij de afgestudeerden hebben nog niet plaatsgevonden. Bij wijze van test was er in 2008 wel een bevestiging van de afgestudeerden Textielontwerpen. Uit de resultaten van deze blijkt dat de studenten globaal gezien tevreden zijn over de gevolgde opleiding. De bevestiging werd recent op punt gesteld via een onlinetool. Alle afgestudeerden van de laatste drie jaar zouden in 2010 bevestigd worden. Eerder vonden wel tewerkstellingsenquêtes plaats bij de afgestudeerden (zie facet 6.2).

Vanaf het academiejaar 2008-2009 wordt op het einde van het jaar een bevestiging georganiseerd bij alle juryleden, om input te krijgen van het werkveld.

Aanbevelingen ter verbetering:

De opleiding kan er baat bij hebben om goed uitgevoerde enquêtes onder afgestudeerden te organiseren en die periodiek te herhalen, om zo tendensen over het rendement van het onderwijs in het werkveld in beeld te brengen.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbeteringsmaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Volgens de commissie neemt de opleiding maatregelen ter verbetering van de kwaliteit en is de PDCA-cirkel rondgemaakt. Opmerkelijk is dat er bij klachten alert gereageerd wordt.

Zowel uit de zelfevaluaties als uit de verschillende bevestigingen worden verbeteringspunten afgeleid, die opgenomen worden in het jaaractieplan. Een eerste jaaractieplan dateert van het academiejaar 2002-2003. Sinds het academiejaar 2006-2007 wordt aangegeven hoe men het verbeteringsdoel wil bereiken, binnen welk tijdspad en wie verantwoordelijk is. De te ondernemen acties worden in detail beschreven. De voorzitter van de opleidingscommissie heeft de taak om over de opvolging van het jaaractieplan te waken. De jaaractieplannen worden ter evaluatie voorgelegd aan de opleidingscommissies en goedgekeurd door de departementsraad. Het jaarverslag laat zien welke actiepunten succesvol waren. De actiepunten die niet of onvolledig uitgevoerd werden, worden opnieuw opgenomen in het nieuwe jaaractieplan.

In het verleden ondernam het departement onder meer de volgende verbeteringsacties:

- organiseren van bevragingen,
- uitbouwen van onderzoek en dienstverlening,
- opmaken langetermijnvisie personeelsformatie,
- bijsturen van tekortkomingen in het bachelorprogramma,
- interne communicatie vereenvoudigen,
- organiseren van tentoonstellingen,
- publicatie van onderzoeksprojecten,
- actief zoeken naar mogelijke internationale samenwerkingsverbanden.

Ook de opleiding Beeldende kunsten ondernam een aantal verbeteringsacties, zoals:

- uitwerken van een geactualiseerde visietekst,
- vergelijken van studiefiches met de na te streven basiscompetenties,
- opstarten van overleg tussen alle docenten per afstudeerrichting/traject en per semester,
- actief zoeken naar internationale contacten.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemende beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelt vast dat de betrokkenheid op het niveau van de studenten beter georganiseerd is dan op dat van de docenten. Overleg met alle actoren kan meer systematisch en structureel ingebed worden, zoals in een werkveldcommissie.

Studenten en docenten zijn vertegenwoordigd in de raad van bestuur van de hogeschool. Zij worden ook vertegenwoordigd in de departementsraad. De opleiding heeft een opleidingscommissie Beeldende kunsten. Die is samengesteld uit onderwijzende personeelsleden en is een adviesorgaan van de departementsraad. Alle docenten maken deel uit van een vakgroep. In de algemene vergadering van de associatie zitten twee verkozen studenten en personeelsleden van de hogeschool, in de raad van bestuur telkens één. De studenten zijn verder vertegenwoordigd in de raad van bestuur en de algemene vergadering van Sociale Voorzieningen Regio Gent, de Gentse Associatie Studentenraad en de Hogeschool Gent Studentenraad. Recent werd een studentenraad op het niveau van het departement ingericht. Eén student van de opleiding is actief bij het beleid betrokken door lidmaatschap in de departementsraad. Naast een formele betrokkenheid van de studenten is er ook een vrij informeel contact tussen studenten en docenten, waarbij eventuele problemen makkelijk ter sprake komen. De studenten geven in de gesprekken met de commissie aan dat zij zowel informeel als formeel hun problemen kunnen aankaarten.

Daarnaast werden de docenten ook betrokken bij de totstandkoming van het zelfevaluatie-rapport ter voorbereiding van het visitatiebezoek via een TRIS-evaluatie.

Collega's uit het middenkader ontmoeten elkaar in het ad-hocoverlegorgaan Basisoverleg. Hiervan zijn de vakgroepvoorzitters, de voorzitters van de opleidingscommissies, de departementssecretaris, de departementale kwaliteitszorgcoördinator en het departementshoofd lid.

In de departementsraad hebben ook drie vertegenwoordigers uit de sociale, economische en culturele milieus zitting. Verdere betrokkenheid van het werkveld is eerder informeel via tentoonstellingen, de jury's en gastlezingen. Wel vond in 2004 een bijeenkomst plaats van een resonantiecommissie, en worden recent enquêtes gehouden bij de juryleden. Bestaande initiatieven ('KIOSK', 'A Prior') kunnen volgens de commissie ingezet worden om de banden met het werkveld te ontwikkelen en uit te breiden.

De afgestudeerden gaven in de gesprekken met de commissie aan dat de betrokkenheid bij de opleiding enkel informeel en op individuele basis een feit is.

Aanbevelingen ter verbetering:

Overleg met de docenten, alumni en het werkveld kan systematischer en meer structureel ingebed worden.

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1, evaluatie resultaten:	goed
facet 5.2, maatregelen tot verbetering:	goed
facet 5.3, betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 6 Resultaten

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Bij de evaluatie van de eindwerken wordt nagegaan of de studenten de eindkwalificaties beheersen. Hiervoor doet de opleiding een beroep op zowel nationale als internationale juryleden uit het werkveld. De waardering van de afgestudeerden door het werkveld is voor de opleiding een belangrijke indicator voor de realisatie van de doelstellingen. Ook de verslagen van de externe partners voor het opleidingsonderdeel 'kunst in het werkveld' helpen te evalueren of de studenten over de beoogde competenties beschikken.

De commissie heeft masterproeven en scripties bekeken en gelezen. De kwaliteit hiervan voldoet aan de verwachtingen, met als enige kanttekening dat de commissie een verschil in kwaliteit vaststelt tussen theorie en praktijk, waarbij reflectie bij de praktische uitvoering soms achterblijft.

De kwaliteit van de afgestudeerden blijkt volgens de opleiding verder uit het onthaal van de eindwerken door het publieke forum. Zo worden onder meer prijzen gewonnen en worden de eindwerken geselecteerd voor tentoonstellingen. De eigen eindejaarstentoonstelling en de afstudeershow van Mode kunnen volgens de opleiding op een ruime belangstelling rekenen van externen uit het werkveld.

Vanuit het werkveld bleek in de gesprekken met de commissie heel wat waardering voor de kwaliteit van de afgestudeerden. Zo zijn afgestudeerden van KASK vaker vertegenwoordigd op tentoonstellingen. Bij de afstudeerrichting Mode is het gedurfde karakter van de opleiding toch iets meer bescheiden. De academisering wordt door het werkveld positief onthaald en heeft gezorgd voor een mentaliteitsverandering bij de afgestudeerden. Wel wordt opgemerkt dat bij sommige afstudeerrichtingen meer aandacht kan worden gegeven aan de technische knowhow. De wil bij de studenten om 'uit te vliegen', zou ook kunnen worden bevorderd. Daarnaast wordt aangegeven dat er soms grote verschillen zijn tussen de inhoudelijke verdieping in de scripties en de kwaliteit van de masterproef.

Uit de resultaten van de enquête bij de afgestudeerden Textielontwerpen blijkt een meerderheid tevreden over de gevolgde opleiding. Sterke punten zijn zelfontplooiing, artistieke vrijheid en creativiteit. Minpunten zijn technische kennis en kennis van computerprogramma's. Volgens de opleiding komt het nieuwe programma (sinds de BaMa-hervormingen) tegemoet aan deze tekortkomingen. De afgestudeerden toonden zich in de gesprekken met de commissie algemeen tevreden over de gevolgde opleiding.

Er bestaat een keuzevak dat de studenten voorbereidt op een zelfstandige praktijk. Toch willen de studenten graag meer informatie over de latere beroepsmogelijkheden en over mogelijkheden om verder te studeren. Hierin schiet de begeleiding volgens de studenten tekort.

Verschillende afgestudeerden volgen een postacademische opleiding aan het Hoger Instituut voor Schone Kunsten. In 2007 en 2008 waren minstens de helft van de geselecteerde Belgische studenten afgestudeerd aan KASK.

Bij onderzoek naar de tewerkstelling van afgestudeerden viel het de opleiding op dat veel oud-studenten in meerdere sectoren werken en verschillende jobs combineren. Volgens de opleiding weten de studenten zich aan te passen aan de huidige arbeidsmarkt en hun veelzijdigheid uit te spelen.

Het is de commissie opgevallen dat de opleiding over gedetailleerde gegevens beschikt over het tewerkstellingsprofiel van de afgestudeerden per afstudeerrichting. Die werden verzameld via een enquête bij de afgestudeerden. De opleiding beschikt over gegevens van een meerderheid van de afgestudeerden. Uit deze gegevens vallen over de afstudeerrichtingen heen een aantal algemene tendensen op.

Een meerderheid van de alumni is actief in de sector waarvoor zij werden opgeleid. Daarbij hebben heel wat afgestudeerden een eigen praktijk, maar heel vaak wordt die gecombineerd met andere activiteiten, in veel gevallen een job in het onderwijs. Een klein aantal studenten is actief in een sector buiten het domein van de opleiding, is werkloos of studeert nog.

De studentenmobiliteit in de opleiding Beeldende kunsten is nogal laag. In de academiejaren 2005-2008 waren er telkens gemiddeld 4 uitgaande Erasmus-studenten in de opleiding uit verschillende afstudeerrichtingen/trajecten. In het academiejaar 2004-2005 waren er 12 uitgaande studenten. Studenten hebben ook de mogelijkheid om een uitwisseling aan te gaan met een niet-Europese instelling. De studenten gaven in de gesprekken met de commissie aan dat de mogelijkheden tot uitwisseling te weinig voorgesteld worden.

Het aantal inkomende studenten ligt heel wat hoger. In de academiejaren 2004-2005, 2005-2006 en 2007-2008 waren er telkens tussen 14 en 16 inkomende Erasmus-studenten. In het academiejaar 2006-2007 lag hun aantal met 22 het hoogst.

In de jaarverslagen 'Internationalisering' worden onder de noemer 'docentenmobiliteit' vaak bezoeken aan onderwijsinstellingen en deelname aan congressen gerekend. Echte docentenmobiliteit in het kader van onderwijsactiviteiten bij andere instellingen hoger onderwijs is echter beperkt tot enkele uitgaande en instromende docenten per academiejaar. Het verslag vermeldt ook de dienstreizen die plaatsvinden in het kader van onderzoek. Voor docentenmobiliteit zijn er ook samenwerkingsakkoorden met enkele instellingen uit Japan. De commissie vindt het belangrijk dat de opleiding het aantal uitwisselingen vergroot, zowel bij studenten als docenten.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt aandacht voor het vergroten van de studenten- en docentenmobiliteit.

De commissie vraagt meer aandacht voor het gelijkwaardige niveau tussen de theorie en praktijk in de masterproeven.

Op het niveau van de afstudeerrichting kan de technische knowhow van de studenten worden verbeterd, net als hun streven om zelfstandig hun ambities te verwezenlijken.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

**Oordeel van de visitatiecommissie: ABA: goed
MA: voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren heen. Uit ervaring blijkt dat de globale slaagcijfers voor generatiestudenten op Vlaams niveau tussen 45 en 50 procent liggen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

De commissie heeft waardering voor de manier waarop de bachelorstudenten in het traject worden begeleid, zodat ze voldoende in staat zijn om binnen de gegeven tijd de studie te voltooien.

De opleiding formuleert geen streefcijfers met betrekking tot de slaagpercentages. Het doel van de opleiding is zo veel mogelijk studenten de vooropgestelde competenties laten bereiken.

Uit de slaagcijfers van de eerstejaarsstudenten blijkt dat zich elk jaar meer vrouwelijke dan mannelijke studenten inschrijven, dat de slaagkansen voor vrouwelijke studenten hoger liggen dan die voor mannen (60 procent tegenover 54 procent bij de mannen), zowel voor generatie- als niet-generatiestudenten, dat er zich gemiddeld meer generatiestudenten dan niet-generatiestudenten inschrijven en dat in deze beide categorieën de slaagkansen even hoog liggen. Het totale aantal geslaagde eerstejaarsstudenten bedraagt gemiddeld 57,6 procent. Dat ligt iets hoger dan de gemiddelde slaagkansen in de hogeschool (49,4 procent) en de andere opleidingen Beeldende kunsten. Het gemiddelde slaagpercentage van de eerstejaarsstudenten Fotografie ligt lager dan dat van andere afstudeerrichtingen, en samen met Grafisch ontwerp lager dan het gemiddelde van de opleiding. Het aantal geslaagde eerstejaarsstudenten is de laatste jaren gestegen. Het percentage daalde echter doordat het aantal inschrijvingen met een kwart steeg. De opleiding is blij met de stijging van het aantal kandidaat-studenten voor de opleiding, waardoor iets strenger geselecteerd kan worden, maar ze zit wel boven het aantal voordelig gefinancierde studenten.

In het tweede jaar stijgen de slaagpercentages naar 68 procent, in het derde jaar naar 75 procent en in het laatste jaar naar 93 procent. De gemiddelde slaagpercentages voor het laatste jaar liggen in alle afstudeerrichtingen hoger dan 90 procent.

Uit de doorstroomanalyse blijkt dat 64 procent van de studenten de studie afrondt op 4 jaar tijd. 27 procent van de studenten doet 5 jaar over de studies, 8 procent 6 jaar en enkelen 7 of 8 jaar. De gemiddelde studieduur bedraagt 4,43 jaar, en varieert over de verschillende afstudeerrichtingen van 4,36 tot 4,71 jaar. De opleiding meent dat de feitelijke gemiddelde studieduur de vraag voor een tweejarige masteropleiding ondersteunt.

Sinds het academiejaar 2007-2008 voert de trajectbegeleider gesprekken met studenten die zich uitschrijven. De meest geciteerde oorzaken van uitschrijving binnen de opleiding Beeldende kunsten zijn persoonlijke redenen, motivatie, wijze van onderwijzen en informatie over het programma. Uit een analyse van de interviews blijkt dat vooral de laatste drie geregeld met elkaar samenhangen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De uitval van de studenten in met name het eerste studiejaar geeft aan dat de toelatingsproef kan worden verbeterd, en dat in de eerste fase van de studie een meer zorgvuldige studentenbegeleiding gewenst is.

Het formuleren van streefcijfers kan helpen de slagingspercentages te verbeteren en duidelijkheid scheppen over de ambities van de opleiding op dit vlak.

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1, gerealiseerd niveau:	voldoende
facet 6.2, onderwijsrendement:	ABA: goed
	MA: voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Globaal oordeel

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatierapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen,
- de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1, niveau en oriëntatie:	voldoende
onderwerp 2, programma	voldoende
Onderwerp 3: Personeel	voldoende
Onderwerp 4 voorzieningen:	voldoende
onderwerp 5, interne kwaliteitszorg:	voldoende
onderwerp 6, resultaten	voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

Overzichtstabel van de oordelen

	score facet	score onderwerp
Onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding		voldoende
Facet 1.1: Niveau en oriëntatie	goed	
Facet 1.2: Domeinspecifieke eisen	goed	
Onderwerp 2: Programma		voldoende
Facet 2.1: Relatie doelstelling en inhoud	ABA goed MA voldoende	
Facet 2.2: Eisen academische gerichtheid	goed	
Facet 2.3: Samenhang	goed	
Facet 2.4: Studieomvang	OK	
Facet 2.5: Studietijd	ABA voldoende MA onvoldoende	
Facet 2.6: Afstemming vormgeving en inhoud	goed	
Facet 2.7: Beoordeling en toetsing	goed	
Facet 2.8: Masterproef	voldoende	
Facet 2.9: Toelatingsvoorwaarden	goed	
Onderwerp 3: Inzet van personeel		voldoende
Facet 3.1: Kwaliteit personeel	goed	
Facet 3.2: Eisen academische gerichtheid	goed	
Facet 3.3: Kwantiteit personeel	Voldoende	
Onderwerp 4: Voorzieningen		voldoende
Facet 4.1: Materiële voorzieningen	goed	
Facet 4.2: Studiebegeleiding	goed	
Onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg		voldoende
Facet 5.1: Evaluatie resultaten	goed	
Facet 5.2: Maatregelen tot verbetering	goed	
Facet 5.3: Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	Voldoende	
Onderwerp 6: Resultaten		voldoende
Facet 6.1: Gerealiseerd niveau	voldoende	
Facet 6.2: Onderwijsrendement	ABA goed MA voldoende	

De oordelen zijn van toepassing voor:

- HoGent Hogeschool Gent
- academisch gerichte bacheloropleiding Beeldende kunsten
 - masteropleiding Beeldende kunsten
 - masteropleiding Fine Arts
 - Vrije kunsten
 - Fotografie
 - Grafisch ontwerp
 - Multimediale vormgeving,
 - Textielontwerpen
 - Mode

Hogeschool voor Wetenschap & Kunst

Algemene toelichting bij de academisch gerichte bachelor- en masteropleiding Beeldende kunsten aan de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst

De opleiding Beeldende kunsten Sint-Lucas Gent werd opgericht in de tweede helft van de negentiende eeuw. Het begin van het Sint-Lucasonderwijs kwam er tegen de achtergrond van een aantal maatschappelijke veranderingen en vanuit een verlangen naar artistieke herbronning. Het succes van het Sint-Lucasonderwijs was te danken aan het feit dat de scholen zich voornamelijk richtten op het opleiden van ambachtslieden en dat zij hiervoor een bijhorende pedagogische aanpak ontwikkelden.

Gedurende honderdvijftig jaar kende het Sint-Lucasonderwijs een lange evolutie, waarbij het onderwijs steeds meer aandacht ging hebben voor actuele stromingen binnen de kunst en de vormgeving. De opleiding werd in verschillende entiteiten opgesplitst, zodat het kunstsecundair onderwijs en het deeltijds kunstonderwijs aparte scholen werden. Bij de hervormingen in het hoger onderwijs in 1994 werden de hogere instituten voor Architectuur en Beeldende kunsten de afzonderlijke departementen Architectuur en Beeldende kunsten, en traden zij toe tot de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst (WENK).

De hogeschool biedt opleidingen aan in de volgende domeinen: Architectuur (Sint-Lucas Architectuur), Beeldende kunsten (Sint-Lucas Beeldende kunsten), Muziek en drama (Lemmensinstituut), en Film en fotografie (Narafi).

In 2001 werd de professionele opleiding Plastische kunsten weggehaald uit Brussel en toegevoegd aan het departement Beeldende kunsten in Gent. In 2002 trad de hogeschool toe tot de Associatie K.U.Leuven. De associatie is de academiseringspartner van de kunstopleidingen. Een verdere evolutie volgde waarbij verschillende partners binnen de Associatie K.U.Leuven een intentieverklaring tekenden voor de oprichting van een nieuwe hogeschool voor kunst en architectuur die de kunstopleidingen van de verschillende hogescholen zou bundelen. De oprichting van deze hogeschool kon decretaal niet gerealiseerd worden. Het kader voor onderzoek en academisering werd verder mee vormgegeven door de Geassocieerde Faculteit voor Architectuur en Kunsten van de Associatie K.U.Leuven. De samenwerking met de andere kunstdepartementen is tot nog toe beperkt tot een aantal projecten, maar moet op termijn meer structureel worden.

In oktober 2008 werd een nieuw departementshoofd aangesteld. Het departementshoofd gaf aan dat meer samenwerking vooropgesteld wordt met het departement Architectuur en hoopt ook op een goede samenwerking tussen de verschillende kunstdepartementen van de hogeschool.

De opleiding Beeldende kunsten bestaat uit de afstudeerrichtingen Vrije kunsten (Vrije Grafiek, Illustratie, Schilderkunst, Experimenteel atelier en beeldhouwkunst en Glas/Keramiek), Textielontwerp, Grafisch Ontwerp en Multimediale vormgeving. Jaarlijks studeren gemiddeld 450 studenten aan de opleiding.

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de academisch gerichte bachelor en master

Beoordelingscriteria academisch gerichte bachelor:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties als denk- en redeneervaardigheid, het verwerven en verwerken van informatie, het vermogen tot kritische reflectie, creativiteit, het kunnen uitvoeren van eenvoudige managementtaken, het vermogen tot communiceren van informatie, ideeën, problemen en oplossingen, zowel aan specialisten als aan leken en een ingesteldheid tot levenslang leren;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties als een onderzoekende houding, kennis hebben van onderzoeksmethoden en –technieken en deze adequaat kunnen toepassen, het vermogen om de relevante data te verzamelen die een oordeelsvorming over maatschappelijke, wetenschappelijke en ethische vraagstukken kunnen sturen, een appreciatie van de onzekerheid, de ambiguïteit en de grenzen van de kennis en de vaardigheid tot het probleemgestuurd initiëren van onderzoek;
- het begrip van de wetenschappelijk-disciplinaire basiskennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, een systematische kennis van de kernelementen van een discipline met inbegrip van het verwerven van coherente en gedetailleerde kennis deels geïnspireerd door de nieuwste ontwikkelingen van de discipline en een begrip van de structuur van het vakgebied en de samenhang met andere vakgebieden.

Beoordelingscriteria master:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties op een gevorderd niveau als het vermogen om op een wetenschappelijke wijze te denken en te handelen, het om kunnen gaan met complexe problemen, het kunnen reflecteren op het eigen denken en werken en het kunnen vertalen van die reflectie naar de ontwikkeling van meer adequate oplossingen, het vermogen tot het communiceren van het eigen onderzoek en probleemoplossingen met vakgenoten en leken en het vermogen tot oordeelsvorming in een onzekere context;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau als het kunnen gebruiken van methoden en technieken in onderzoek, het kunnen ontwerpen van onderzoek, het kunnen toepassen van paradigma's in het domein van de wetenschappen of kunsten en het kunnen aanduiden van de grenzen van paradigma's, het vermogen tot originaliteit en creativiteit met het oog op het continu uitbreiden van de kennis en inzichten en het samen kunnen werken in een multidisciplinaire omgeving;
- een gevorderd begrip en inzicht in de wetenschappelijk-disciplinaire kennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, inzicht hebben in de nieuwste kennis van het vakgebied of delen ervan, in staat zijn om de wijze waarop de theorievorming beweegt te volgen en te interpreteren, in staat zijn om in een of enkele delen van het vakgebied een originele bijdrage aan de kennis te leveren en het bezitten van specifieke bij het vakgebied horende vaardigheden als ontwerpen, onderzoeken, analyseren en diagnosticeren;
- hetzij het beheersen van de competenties nodig voor het zelfstandig kunnen verrichten van wetenschappelijk onderzoek of de zelfstandige beoefening van de kunsten op het niveau van een beginnend onderzoeker of kunstenaar, hetzij het beheersen van de algemene en specifieke beroepsgerichte competenties nodig voor de zelfstandige aanwending van wetenschappelijke of artistieke kennis op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

In 2003 werden de eindcompetenties van de opleiding opnieuw opgesteld op basis van de bachelor en masterprofielen van de associatie. Vertegenwoordigers van de ateliers en van de studenten hebben in POC-verband (Permanente Onderwijscommissie) hieraan meegewerkt. De competenties werden in 2008 geactualiseerd. Ze werden door de opleiding gelinkt aan de decretale competenties en de verschillende rollen of posities die de kunstopleidingen in Vlaanderen gezamenlijk overeengekomen zijn.

Voor de bachelor- en de masteropleiding werden de volgende eindcompetenties geformuleerd:

Intellectueel-artistieke basis

- Kennis van en inzichten in het ruime artistieke en intellectuele kader.
- Heeft een grondig inzicht in de vorm, inhoud en communicatieve aspecten van de beeldtaal.

Artistieke autonomie

- Autonoom artistieke werken ontwikkelen.

Communicatie

- Communiceren over het eigen werk en actor zijn in het (internationale) veld.

Technisch inzicht

- Artistieke concepten (laten) vormgeven via de gekozen beeldende media.

Gerichtheid op de beroepspraktijk

- Een beroepspraktijk kunnen uitbouwen, ook in internationaal perspectief.

Onderzoeksgesteldheid

- Onderzoeksbekwaam te werk gaan: is in staat kritiek aan te nemen en te integreren in het werk.
- Kritisch ingesteld zijn.

Samenwerking

- In een samenwerkingsverband kunnen werken, ook internationaal.

Gerichtheid op maatschappij

- Binnen de maatschappelijke context kunnen handelen.
- Een maatschappijkritische houding kunnen aannemen.

Deze eindcompetenties worden telkens verder uitgewerkt in deelcompetenties. Voor de masteropleiding wordt een aantal deelcompetenties toegevoegd.

In een aantal competenties is er aandacht voor de internationale dimensie. De opleiding vermeldt hierbij dat de bachelor/master Beeldende kunsten grondig geïnformeerd moet zijn over de maatschappelijke context waarin hij als kunstenaar functioneert en dat hij kennis en inzicht moet hebben in het ruime artistieke en intellectuele kader waarbinnen het eigen werk zich situeert.

De opleiding hecht belang aan de onderzoekende-kritische houding die een kunstenaar of ontwerper aanneemt ten opzichte van zijn discipline en de bredere sociaal-culturele en politieke context waarin de artistieke praktijk zich bevindt; ze beschouwt deze houding als essentieel.

Enkele docenten menen wel dat de doelstellingen van een aantal opleidingsonderdelen te weinig aandacht hebben voor het artistieke werk. Dit moet volgens de opleiding leiden tot een herziening.

De doelstellingen zijn opgenomen in de studiegids die docenten en studenten via intranet kunnen raadplegen.

De commissie meent dat de doelstellingen overeen komen met de decretale vereisten, maar dat ze in een onnodig complex jargon gesteld zijn.

De opleiding Beeldende kunsten zit volop in het academiseringsproces.

Het onderzoeksbeleid en de onderzoeksgerichtheid van de opleiding worden departementaal ontworpen en geïmplementeerd door deeltijdse onderzoekscoördinatoren, het departementshoofd, de stafleden, de departementale onderzoeksraad en ad-hoc werkgroepen. Dit gebeurt in dialoog met de partners van de geassocieerde faculteit en de departementshoofden en onderzoekscoördinatoren van de andere kunstendepartementen. De volgende prioriteiten worden hierbij naar voren geschoven:

- stimuleren en begeleiden van onderzoeksprojecten en doctoraten;
- profileren van onderzoeksdomeinen vanuit de identiteit van het departement, onder meer door middel van onderzoeksgroepen;
- ontwerpen van een onderzoeksbeleid in dialoog met de partners van de associatie;
- stimuleren van de integratie van onderzoek binnen het onderwijs;
- bijdragen aan het maatschappelijke debat over de definitie van onderzoek in de kunsten;
- samenwerking met internationale partners in onderzoeksprojecten;
- samenwerken met partners uit het artistieke en grafische werkveld.

Er is volgens het departementshoofd nog een weg te gaan om een echte onderzoekscultuur te ontwikkelen, maar nadat onderzoek steeds meer is ingeburgerd bij de docenten, lukt dit nu ook stilaan bij de studenten. Voorlopig is er bij de docenten wel nog werk aan de definitie van het eigen onderzoek en het formuleren van goede onderzoeksvragen.

Wat het debat over de aard van onderzoek in de kunsten betreft, gaat de commissie akkoord met de uitspraak dat academisering niet iets hoort te zijn dat louter opgelegd wordt. Het moet in samenspraak tussen de kunsthogescholen uitgewerkt worden, inspelend op het eigen karakter van het kunstonderwijs en in samenspraak met de universiteiten.

Het hete hangijzer van de academisering van het kunstonderwijs drukt nogal op de voortgang van het onderwijs zoals dat aan het instituut vanuit een eigen kwaliteitsopvatting over de functie van de Beeldende kunsten in de samenleving is ontwikkeld, zo meent de commissie. Die functie staat in een lange traditie van een historische ontwikkeling die waardevol is gebleken voor de culturele infrastructuur. Sint-Lucas zal vanuit een zelfbewuste positie de gevraagde academisering vanuit haar eigen opvattingen over onderzoek en experiment moeten aangaan, en zal zich niet afhankelijk mogen maken van de wetenschappelijke opvattingen en normen die binnen de universitaire praktijk zijn ontwikkeld. De commissie vertrouwt erop dat de opleiding vanuit de eigen discipline en voorwaarden die een bewezen kwaliteit hebben verworven, de academisering realiseert. Het departementshoofd zal in dat proces de discussie zeker niet uit de weg gaan, blijkt uit zijn opvatting over de opdracht waarvoor hij zich in het academiseringsproces gesteld ziet. De commissie vindt dat onderzoek *in* de kunsten, naast onderzoek *over* de kunsten, een eigen relevantie heeft. Criteria voor het doctoreren zouden daarom ook buitenuniversitair geformuleerd moeten kunnen worden. De commissie waardeert de eerste initiatieven die de opleiding hiertoe heeft genomen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan om de doelstellingen van de opleiding zo helder en eenvoudig mogelijk te herformuleren overeenkomstig de decretale doelstellingen zoals die in Vlaanderen zijn vastgesteld.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereguleerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor academisch gerichte bacheloropleidingen en masteropleidingen zijn de eindkwalificaties ontleend aan eisen vanuit de wetenschappelijke en/of artistieke discipline, de internationale wetenschapsbeoefening en voor daarvoor in aanmerking komende opleidingen de praktijk in het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het verheugt de commissie dat er binnen het docentenkorps ook aandacht is voor de aspecten van het domeinspecifieke referentiekader die buiten de formele richtlijnen vallen. Decretale voorschriften zijn er om richting te geven, maar moet ook in vraag worden gesteld. De commissie merkt op dat ze te maken heeft met een opleiding die een eigen gezicht durft laten zien en daar ook trots op is, zonder zich onnodig op de borst te kloppen. Een kritische kijk op het eigen functioneren wordt niet geschuwd.

De opleiding is, ondanks goede voornemens, nog niet gestart met een geregeld overleg met oud-studenten en externe betrokkenen over de doelstellingen. Ze stelt daarbij als moeilijkheid dat de professionele kunstwereld geen duidelijk gedefinieerd beroepenveld kent en dat het de taak van de opleiding is om de studenten buiten de paden van het veld en de opdrachtgevers te laten treden. Ook voor de meer toegepaste afstudeerrichting Grafisch ontwerp stelt de opleiding dat een afstemming op de wensen van het beroepenveld een stap achteruit zou betekenen omdat de opleiding net vernieuwing hoog aanschrijft en de beroepswereld een stap vooruit wilt zijn.

Toch wordt op indirecte manier in de opleidingsdoelstellingen rekening gehouden met het beroepenveld. Alle atelierdocenten zijn als actief kunstenaar/ontwerper op de hoogte van de (inter)nationale ontwikkelingen in hun domeinen. Ook gastdocenten en externe juryleden zorgen voor een kritische benadering van wat van de studenten wordt verwacht.

Het kunstonderwijs kent volgens de opleiding ook geen traditie van gezamenlijk overleg wat de opleidingsdoelstellingen en beroepsprofielen betreft. Er is wel informeel overleg geweest tussen de departementshoofden van de verschillende kunstopleidingen. Ter voorbereiding van de zelfevaluatierapporten zijn de kwaliteits- en ZER-coördinatoren samengekomen om een gezamenlijk referentiekader voor Beeldende kunsten op te stellen. Er is overeengekomen dat de competenties van de verschillende opleidingen terug te brengen zijn tot vijf rollen of posities:

- de onderzoeker die in staat is een eigen weg te vinden binnen bestaande en nieuwe artistieke onderzoeksmethoden;
- de creator die een authentiek en origineel spoor achterlaat;
- de realisator die de techniciteit van het medium kent;
- de communicator die zijn eigen artistiek werk kan documenteren en visueel en verbaal kan presenteren;
- de organisator die het artistieke proces kan organiseren binnen een bepaalde ruimte en tijd.

De kunstopleidingen hebben geen rekening gehouden met het beroepsprofiel dat onder leiding van de VLOR is opgesteld in 1998, aangezien dit profiel dateert van voor de bachelor-masterhervormingen en zo zijn waarde verloren heeft. De opleidingen hebben verder afzonderlijk hun eindcompetenties gebaseerd op de decretale competenties, waarin de internationale Dublin-descriptoren verwerkt zijn.

De opleiding Beeldende kunsten van de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst is nog niet begonnen aan een internationale benchmarking, maar zegt dat haar competenties lijken overeen te komen met het *Tuning*-document van ELIA (*European League of Institutes of Art*). De commissie vraagt dat de opleiding haar voornemen toch waar maakt om een internationale benchmarking uit te voeren en vraagt dat zij het werkveld onder meer bij deze materie zou betrekken.

In haar profilering stelt de opleiding dat ze studenten opleidt tot autonome Beeldende kunstenaars; dit geldt voor alle ateliers. Het is belangrijk de studenten te begeleiden in het ontwikkelen van een persoonlijke beeldtaal met een eigen gekozen medium. Vandaar dat de opleiding de persoonlijke, erg betrokken begeleiding van de studenten door de docenten als het essentiële kenmerk van deze opleiding beschouwt. Via theoretische vakken wil de opleiding de persoonlijke beeldtaal verder inpassen in historische en actuele ontwikkelingen in de kunst, zodat de studenten het eigen werk vanuit een breed perspectief kunnen benaderen en in de eigen beeldtaal verdieping en reflectie zichtbaar kunnen maken. De opleiding meent dat ze met deze theoretische basis verschilt van veel buitenlandse opleidingen. De verschillende keuzemogelijkheden die in het programma zijn opgenomen, dragen volgens de opleiding verder bij tot de persoonlijke ontwikkeling van de student. Uit een gesprek met de internationale studenten blijkt dit geschetste profiel inderdaad te kloppen, maar grote verschillen met hun eigen, buitenlandse opleiding zien zij toch niet. Het valt hen wel op dat er in Gent meer autonoom en minder projectmatig gewerkt wordt. De commissie heeft waardering voor deze werkwijze.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt aandacht voor een internationale benchmarking en het betrekken van het werkveld bij het opstellen van de doelstellingen.

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1, niveau en oriëntatie:	voldoende
facet 1.2, domeinspecifieke eisen:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 2 Programma

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

In 2008-2009 werd een tijdelijke medewerker aangeworven voor onderwijsontwikkeling. De voornaamste taak van deze medewerker bestond erin om de algemene competenties van de opleiding te vertalen naar competenties van de afzonderlijke opleidingsonderdelen, in samenwerking met de docenten. Een positieve evaluatie leidde ertoe dat de taken van kwaliteitszorg en onderwijsontwikkeling gesplitst werden en een vaste medewerker voor onderwijsontwikkeling werd aangeworven.

Competenties worden al vanaf het begin van het programma geïntegreerd, volgens verschillende accenten. Sommige competenties moeten al aan het einde van het eerste jaar behaald worden, andere worden pas verworven aan het einde van het derde bachelor- of masterjaar. De competenties die gericht zijn op de intellectueel-artistieke basis, artistieke autonomie, communicatie, technische inzichten en onderzoeks-ingesteldheid, worden vanaf het eerste jaar aangebracht en verder ontwikkeld en in de volgende studie jaren verdiept. Deze competenties worden opgebouwd van algemeen over specifiek naar profilering. Competenties die gericht zijn op de beroepspraktijk en de maatschappij krijgen meer aandacht in de latere fasen van het programma.

De commissie meent dat het te overwegen valt om het verwerven van competenties rond verbale communicatie eerder in het curriculum in te voeren. Een deel van de doelstellingen die door het programma gerealiseerd moeten worden, heeft immers te maken met verbale communicatie en het leren incasseren van kritiek. De commissie ervoer tijdens de gesprekken dat de studenten hier problemen mee hebben en dat sommigen gebruik maken van cursussen om hier het hoofd aan te bieden. De opleiding gelooft niet dat een te grote begeleiding en te weinig zelfstandigheid van de studenten hier de oorzaak van zijn, maar argumenteert dat door deze manier van werken de docent net de scherpste criticus kan zijn. Toch merken de docenten dat de verbale communicatie bij de studenten tijdens de lessen tekort schiet. Een aantal docenten pleiten er dan ook voor om hiervoor vroeger in het programma aandacht te hebben.

Naast de aandacht voor het integreren van de doelstellingen in het programma zorgt de permanente onderwijscommissie (POC) er steeds voor dat het programma bijgesteld wordt volgens recente ontwikkelingen in het onderwijs of het vakgebied. De commissie vindt deze tussentijdse evaluatie en bijstelling van het programma erg positief.

Omdat in de POC naast coördinatoren en de verantwoordelijke Onderwijsontwikkeling ook studenten en docenten van de verschillende clusters zijn opgenomen, kunnen zij eveneens voorstellen doen voor curriculumherziening of -innovatie. Daarnaast zijn decretale vernieuwingen, zoals de implementatie van het academiseringsproces en het Flexibiliseringsdecreet, een reden voor de POC om het programma aan te passen en bijvoorbeeld de aansluiting tussen onderwijs en onderzoek te verzekeren. Het curriculum wordt ook aangepast vanuit aanbevelingen van

studiedagen en werkgroepen en op basis van cursussen onderwijsdidactiek en -vernieuwing die de docenten volgen. Langetermijnacties neemt de opleiding op in het Onderwijsontwikkelingsplan.

De opleiding tracht op een aantal manieren ook internationale onderwijsontwikkelingen te volgen. Via het lidmaatschap van ELIA en deelname aan symposia en congressen blijft de opleiding op de hoogte van de ontwikkelingen in andere kunstschole in Europa. Studenten die terugkomen van een buitenlandse uitwisseling hebben een gesprek met het departementshoofd over hun ervaringen; volgens de opleiding levert dit waardevolle informatie op over de ontwikkelingen in het buitenland.

De structuur van de opleiding is georganiseerd volgens een aantal clusters. De afstudeerrichting Vrije kunsten wordt georganiseerd in een cluster 'Vlak en beeld' (Vrije Grafiek, Illustratie en Schilderkunst), de cluster 'Ruimte en beeld' (Experimenteel atelier en Beeldhouwkunst) en de cluster 'Materie en beeld' (Glas/Keramiek). Bij deze laatste cluster hoort ook de afstudeerrichting Textielontwerp. De afstudeerrichtingen Grafisch ontwerp en Multimediale vormgeving worden in het cluster 'Woord en beeld' georganiseerd. Naast deze clusters, zijn er nog de cluster 'Aanvullende artistieke praktijk' (Tekenen, Keuzeatelier, Werkwijzen en Beeldonderzoek) en de cluster 'Theorie'.

Recent vonden binnen de ateliers en clusters enkele hervormingen plaats die hun invloed hadden op het programma.

Studenten kunnen sinds het academiejaar 2008-2009 al vanaf het eerste jaar kiezen voor de afstudeerrichting Multimediale vormgeving. Die werkt op de rand van de vrije Beeldende kunsten en technologische toepassingen. De creaties van de studenten hebben hierdoor zowel een artistiek als een technologisch-onderzoekend karakter. Het ervaringsgerichte krijgt een sterke nadruk. De afstudeerrichting bouwt haar curriculum vooral op rond 'Artificiële media'. De afsplitsing van de opleiding Multimediale vormgeving maakt op de commissie een wat geforceerde indruk. Ze meent dat deze afsplitsing geen nieuwe perspectieven opent.

Het atelier beeldhouwkunst werd recent hervormd wegens te weinig studenten ten opzichte van het aantal docenten. Het atelier is daarom gefuseerd met het experimenteel atelier. De opleiding gaf in de gesprekken met de commissie aan dat deze nieuwe situatie nodig was. Het atelier beeldhouwkunst zag veel overeenkomsten met het experimenteel atelier en wilde de blik van de beeldhouwers opentrekken naar andere media. Het nieuwe atelier zal zich dan ook niet vastpinnen op bepaalde media of artistieke uitdrukkingsvormen. Tijdens de eerste opleidingsfase worden studenten gestimuleerd om te experimenteren met verschillende media en in verschillende projectopdrachten op zoek te gaan naar hun eigen medium. In de volgende opleidingsfase leren de studenten hun ideeën schetsmatig vorm te geven in één of meerdere toepasselijke media. Ze leren zelfstandig de gekozen technieken te onderzoeken en verder uit te diepen. Ze werken zowel aan projectopdrachten als aan persoonlijk werk. In de derde opleidingsfase zetten de studenten een eigen artistiek project op en geven ze een eerste presentatie buiten het atelier. Ze zijn zelf verantwoordelijk voor de organisatie en communicatie.

Ook het atelier Schilderkunst werd geherstructureerd. Er wordt telkens in teams van twee docenten gewerkt en de docenten doceren gedurende eenzelfde academiejaar op verschillende bachelorniveaus.

De afstudeerrichting Grafisch ontwerp kon haar docententeam vergroten en zo een flexibel aanbod in haar modulesysteem bereiken. Via de keuzemodules kunnen de studenten Grafisch ontwerp eigen accenten toevoegen aan het persoonlijke traject.

Het atelier Glas/Keramiek van de afstudeerrichting Vrije kunsten en de afstudeerrichting Textielontwerp werken binnen hun cluster op een aantal gebieden samen: projecten, gastdocenten, symposia en een gemeenschappelijke bespreking van het werk van de studenten.

De clusters zijn bedoeld om ateliers die een gelijkaardige identiteit bezitten, dicht met elkaar te laten samenwerken. De ateliers blijven echter wel autonoom opereren. In de masteropleiding vallen schotten zo goed als weg en wordt over de ateliers heen gewerkt. In het masterjaar kan de student dan ook vanuit een idee of een

concept vertrekken en zelf het medium kiezen. In het experimenteel atelier is dit in feite al mogelijk in de bacheloropleiding. De docenten van het atelier vinden het geen slecht idee om dit naar de hele opleiding open te trekken, waardoor het medium ondergeschikt wordt aan het idee. De opleiding denkt er zelf ook aan om de ateliers nog meer open te trekken, hoewel zij meent dat dit nog niet meteen zal gebeuren. Het project van de Duve is volgens sommige docenten hier een goed voorbeeld van. Het schetste het beeld van een atelieroverschrijdende kunstschool, met een grote integratie van theorie en praktijk. In feite ging het hierbij om drie onderwijs-onderzoeksprojecten die in Sint-Lucas liepen tussen 2002 en 2005.

Belangrijk is dat de ateliers, ondersteund door de theorie en het aanvullende programma artistieke praktijk die hieronder worden besproken, de studenten een eigen taal doen ontwikkelen, waarbij het proces van werken en onderzoek centraal staat. De werkplaatsen helpen met de ontwikkeling van technische vaardigheden, zodat de studenten hun eigen taal kunnen materialiseren.

De cluster 'Aanvullende artistieke praktijk' kent vier onderdelen. In 2003-2004 werd ter vervanging van het opleidingsonderdeel Beeldvorming, het onderdeel Beeldonderzoek opgericht. De studenten bestuderen aan de hand van verschillende projecten de aspecten die een rol spelen bij het tot stand komen van het beeld. Alle studenten volgen ook het opleidingsonderdeel Tekenen waarbij zij hun waarnemingen leren omzetten in een getekend beeld en hun ideeën leren vormgeven. Afhankelijk van het atelier dat ze volgen, zijn de studenten meer of minder enthousiast over het programmaonderdeel Tekenen. Rond Tekenen startte de opleiding in 2008 een onderzoeksproject op, waarbij de positie en de aanpak van tekenen in het kunstonderwijs onderzocht werden. In het onderdeel Digitale werkwijzen krijgen de studenten in de eerste twee bachelorjaren een inleiding op informatica. In het derde jaar kunnen de studenten hun programma aanvullen met een keuzeatelier, waarin zowel technisch als inhoudelijk gewerkt wordt. In deze niet-ateliergebonden onderdelen wordt momenteel onderzocht hoe zij beter ingevuld kunnen worden, wat de eindcompetenties moeten zijn en hoe die specifiek bij de hoofd ateliers kunnen aansluiten of specifiek voor de afstudeerrichtingen kunnen ingevuld worden.

Naast het atelier en de 'Aanvullende artistieke praktijk' volgen de studenten een aantal theoretische vakken. In het eerste bachelorjaar krijgen de studenten een brede, intellectuele basis via een pakket verplichte theoretische opleidingsonderdelen. De nadruk ligt op het verwerven van kennis en inzicht. In het tweede en derde jaar worden de verplichte en keuzeonderdelen meer toegespitst op de specificiteit van het atelier. Een aantal opleidingsonderdelen zorgen voor een verruiming van het intellectuele kader. In de masteropleiding kiezen de studenten drie seminars. Binnen elk masterseminarie onderzoeken de studenten gedurende een semester een thema of onderwerp dat focust op de bredere context van de kunstpraktijk en dat gebaseerd is op de actualiteit of op het eigen onderzoek van de docent. Ook de theoriecluster onderzoekt hoe theorie in verhouding moet staan met de kunsten en het curriculum.

De studenten vinden de theorie erg belangrijk, zo blijkt uit de gesprekken. Ze menen trouwens dat er meer ruimte zou mogen zijn voor ateliergebonden theorievakken en de hedendaagse praktijk. De studenten menen ook dat de theorie hen kan prikkelen in hun praktijkwerk en dat dit ook zijn invloed heeft op de theorie.

Tot slot volgen de studenten het opleidingsonderdeel onderzoeksmethoden, dat in functie staat van het ontwikkelen van onderzoeksvaardigheden (zie facet 2.2).

De commissie waardeert de initiatieven ter bevordering van de interdisciplinaire samenhang. Zo werken sommige ateliers onderling en met de theorie samen rond bepaalde projecten. Sommige ateliers gaan samen op studiereis of organiseren gemeenschappelijke jury's. Via de clusterstructuur wil de opleiding de samenwerking tussen verschillende ateliers vergroten. De werkplaatsen zijn altijd toegankelijk voor studenten uit de verschillende ateliers en bieden ondersteuning die het eigen atelier niet altijd kan geven. Het opleidingsonderdeel Beeldonderzoek biedt in de verschillende studie jaren veel mogelijkheden om interdisciplinair te werken. De theorievakken trachten hun eigen discipline te overschrijden door andere disciplines in de lessen aan bod te laten komen. In de masteropleiding zijn de studenten niet meer specifiek verbonden aan het eigen atelier. De student kan bijvoorbeeld een promotor kiezen uit een ander atelier. Bovendien zitten studenten uit verschillende disciplines samen in de meesterklas.

De commissie wil het belang onderstrepen van internationale activiteiten en wil die stimuleren, ook in niet-westerse delen van de wereld. Het komt er op neer dat de commissie bij tijd en wijle geïmponeerd is door de kwaliteit van de studieresultaten, maar die graag in een meer extern gerichte studiepraktijk gerealiseerd wil zien, ook in internationaal verband en in een verhouding tussen westerse en niet-westerse opvattingen en benaderingen. Onderdelen van de academie die zich die gerichtheid wel al eigen hebben gemaakt, bewijzen dat die werkwijze tot een meer spannende onderwijspraktijk leidt, met meer professionele uitdagingen voor de studenten. De gerichtheid op Europa is volgens de opleiding historisch gegroeid. Recent breidde de opleiding haar netwerk wel uit met contacten in China en Australië. Deze contacten komen vooral voort uit de persoonlijke netwerken van de docenten.

In oktober 2008 werd binnen het departement een werkgroep Internationalisering opgericht, met daarin een coördinator en vertegenwoordigers van de clusters. De belangrijkste agendapunten tot nog toe waren:

- het uitwerken van een beleidsplan;
- het screenen van de bestaande en het zoeken naar en bezoeken van nieuwe partnerinstellingen om te komen tot een netwerk waarmee kan samengewerkt worden voor uitwisselingen en curriculumontwikkeling;
- het op punt stellen van de erkenning van studieperiodes in het buitenland. Dit laatste punt werd al gerealiseerd. Een nieuwe regeling van de POC vergemakkelijkt de erkenning van de studie via Erasmusuitwisseling in het buitenland.

De opleiding ontvangt elk academiejaar gemiddeld tien buitenlandse studenten. Zij volgen voornamelijk de atelieractiviteiten en een Engelstalige theoretische module die voor hen georganiseerd wordt, waarin zij kennis maken met de Vlaamse kunst. De opleiding stuurt ook eigen studenten naar het buitenland in het kader van Erasmus of het UOS-programma van de VLIR.

Internationale initiatieven, los van uitwisselingen, lijken vooralsnog beperkt te zijn tot projecten via de persoonlijke contacten van docenten met het buitenland, aldus de opleiding in de gesprekken. Binnen de opleiding is ook niet iedereen overtuigd van de voordelen van internationale samenwerking en uitwisselingen. De opleiding neemt de volgende initiatieven:

- Studenten worden via buitenlandse gastdocenten, studiereizen en symposia en colloquia in contact gebracht met een meer internationaal perspectief. Soms stellen studenten ook tentoon in het buitenland.
- Het atelier Glas/Keramiek nodigt in het academiejaar 2009-2010 een gastdocent en twee *artists in residence* uit. Eén van de internationale workshops van dit atelier staat ook open voor de ateliers Textielontwerp en Grafiek.
- Het atelier Textielontwerp nam deel aan het *European Textile Network Congres*. Het plant uitwisselingen van studenten met de Rietveld Academie in Nederland en nodigt er ook een gastdocent van uit. Daarnaast is er de deelname van de masterstudenten aan een werkweek in het Nederlands Textielmuseum. De samenwerking met het netwerk *@homevision* van het atelier textielontwerp werd stopgezet, maar het atelier werd wel lid van het *European Textile Network*. De studenten Textielontwerp moeten een verplichte stage volgen en kunnen ervoor kiezen om die in het buitenland af te leggen.
- De studenten Grafisch ontwerp namen in het verleden deel aan het *Packaging Design Project*, in samenwerking met de *Hochschule für Medien* in Stuttgart. Dit project heeft geleid tot de oprichting van een postgraduaatopleiding in samenwerking met de school in Stuttgart.

Andere projecten zijn in een opstartfase:

- Een *Joint Degree in Media Development Engineering*: het atelier Multimediale vormgeving onderzoekt of haar eigen expertise in het project kan worden gebracht.
- Het EUCLID-project rond tekenen bevindt zich in de opstartfase: dit project omvat uitwisselingen van kunstenaars via *residencies*, symposia, tentoonstellingen en een tweejaarlijkse publicatie.
- *Identity and Representation* (eveneens in de opstartfase): een project bedoeld voor de uitwisseling van masterstudenten en docenten rond het thema 'identiteit'.
- De opleiding onderzoekt hoe ze een actieve rol kan spelen in het internationale project *Video Vortex*, een jaarlijkse conferentie rond netwerkcultuur.

Aanbevelingen ter verbetering:

Competenties rond de kennis van actuele kunst, verbale communicatie en het kunnen omgaan met kritiek verdienen meer en eerder aandacht in het programma.

De commissie zou graag een meer extern gerichte studiepraktijk gerealiseerd zien, ook in internationaal verband en in een verhouding tussen westerse en niet-westerse opvattingen en benaderingen.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- kennisontwikkeling door studenten vindt plaats in interactie tussen het onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten) binnen relevante disciplines;
- het programma sluit aan bij ontwikkelingen in de relevante discipline(s) door aantoonbare verbanden met actuele wetenschappelijke theorieën;
- het programma waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en/of de ontwikkeling en beoefening van de kunsten;
- (bij daarvoor in aanmerking komende opleidingen) het programma heeft aantoonbare verbanden met de actuele praktijk van de relevante beroepen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelt vast dat de opleiding aandacht besteedt aan het ontwikkelen van onderzoeksvaardigheden. Toch moet verder gewerkt worden aan het inpassen van onderzoeksvaardigheden die specifiek zijn voor het kunstonderwijs doorheen de hele opleiding. Hiertoe zijn al een aantal initiatieven genomen die voorbeeldstellend kunnen zijn voor andere opleidingsonderdelen.

De competenties die gericht zijn op de onderzoeksingesteldheid van de studenten, het onderzoeken, het documenteren, de analyse, de reflectie en het ontwikkelen van een kritische houding komen vanaf het eerste bachelorjaar aan bod gedurende het proces en de evaluatie. Vanaf het tweede jaar worden de eisen die gesteld worden aan de onderzoeksingesteldheid van de student groter. In het derde jaar wordt de nadruk gelegd op het volmaken van een kritische, reflecterende houding ter voorbereiding van het zelfstandige onderzoek dat de studenten in hun masterproef uitvoeren.

In het specifieke opleidingsonderdeel Onderzoeksmethoden leert de student tijdens de drie bachelorjaren een eigen onderzoek opzetten. De studenten moeten informatie opzoeken, verzamelen, selecteren en structureren, en daarover schriftelijk rapporteren en leren reflecteren en analyseren.

Het opleidingsonderdeel Beeldonderzoek leert de studenten om beeldende taal op een creatieve manier te uiten aan de hand van atelieroverschrijdende opdrachten. Hierbij gaat er veel aandacht naar het (scheppings)proces, waardoor deze opdrachten al een voorafspiegeling zijn van artistiek onderzoek.

De theorie ondersteunt de ontwikkeling van de onderzoeksingesteldheid door het onderzoeken en bevragen van de historiek en de tradities via verwijzingen naar aanknopingspunten uit de hedendaagse kunst en het verleden. De student zal zich via de theoretische lessen en projecten leren oriënteren in de kunst. Anderzijds zal het theoretisch onderwijs de student kennis doen maken met onderzoeksmodaliteiten en reflecterende werkwijzen, dit laatste onder meer via het schrijven van papers.

Wanneer de student in de masteropleiding uiteindelijk in staat moet zijn om een eigen onderzoek op te zetten, dragen de opleidingsonderdelen masterseminaries en meesterklas bij tot een verdieping van de onderzoekscompetenties. Met de scriptieprijs wil de opleiding het onderzoek van de student ook in de kijker zetten (zie facet 2.8).

De studenten van de opleiding waren in de gesprekken positief over de ontwikkeling van de onderzoekscompetenties en vestigden ook de aandacht op het belang van de persoonlijke begeleiding door de docenten voor hun onderzoekende houding. Ook de ervaringen van de afgestudeerden met het academiseringsproces bleken uit de gesprekken erg positief. De onderzoekende houding die de student ontwikkelt, wordt als een meerwaarde beschouwd en ondersteunt de eigen praktijk.

Volgens de studenten betrekken enkele docenten hun onderzoek in de lessen. In de jaarprestatieregeling van alle onderwijzende personeelsleden, zowel in de praktijk als de theorie, is een deel onderzoek opgenomen. 18,10 VTE van de 54,90 VTE werden besteed aan onderzoek. Sommige personeelsleden hebben uiteraard een veel groter aandeel onderzoek in hun opdracht. Het onderzoek kan rechtstreeks naar de opleidingsonderdelen doorvloeien of studenten kunnen participeren aan het onderzoek. Publicaties of exposities die het resultaat zijn van onderzoek kunnen ook onrechtstreeks hun invloed hebben op het onderwijs. Bij de bespreking van onderzoeksvorstellen wordt steeds nagedacht hoe het onderzoek naar het onderwijs kan teruggekoppeld worden.

De volgende voorbeelden illustreren de koppeling die de docenten maken van het onderzoek naar het onderwijs:

- In het opleidingsonderdeel Beeldonderzoek is er plaats voor het uitvoeren van bepaalde opdrachten, met probleemstellingen die voortvloeien uit het onderzoek van de opleiding, voornamelijk in de eerste jaren van het studietraject.
- De doctoraatstudenten gaven in de gesprekken aan dat zij steeds trachten hun onderzoek aan bod te laten komen in de opleidingsonderdelen die zij doceren.
- De onderzoeksgroep tekenen betreft de studenten bij de onderzoeksactiviteiten.
- De opleiding communiceert over de onderzoeksprojecten via verschillende kanalen, symposia, 'Boterhammen in het auditorium', de eindejaarsexpo, de 'Dag van het artistiek onderzoek' en publicaties naar docenten en studenten.
- De masterstudenten worden onder meer via een symposium bij onderzoek betrokken, waarbij vier internationale kunstenaars en afgestudeerden betrokken zijn. Vanaf het tweede jaar volgende de studenten hierover ook achteraf een lezingenreeks.

Blijkbaar is het draagvlak onder de docenten wat de integratie van het onderzoek in het curriculum betreft, nog niet groot genoeg. Daarom stelt de opleiding een aantal objectieven:

- De ontwikkeling van een strategisch plan voor de integratie van onderwijs en onderzoek. De dienst Onderzoek gaat hiervoor samenwerken met de dienst Onderwijsontwikkeling, de departementale onderzoeksraad en de POC.
- De integratie van de zwaartepunten van het onderzoek binnen de opleidingsonderdelen gekoppeld aan onderzoeksgroepen.
- De oprichting van een aparte POC voor de masteropleiding (al gebeurd).
- De ontwikkeling van onderzoeksprojecten binnen de lerarenopleiding met betrekking tot de integratie onderzoek-onderwijs. Het opzetten van onderzoek rond de (eigen) praktijk van het kunstonderwijs is hierbij volgens de commissie een mogelijk interessante piste.

De verschillende ateliers proberen op een aantal manieren een link te zoeken met het werkveld:

- het volgen van een stage bij de afstudeerrichting Textieltechnologie;
- de deelname aan een werkweek;
- De studenten die voor het atelier glas/keramiek kiezen kunnen ervaring opdoen door te gaan werken in een glasblazerij. Zij kunnen ook gebruik maken van de infrastructuur van deze blazerij voor hun eigen projecten;
- het werken met externe juryleden;

- het organiseren van eindejaarstentoonstellingen, waaronder een selectie van werken door een curator voor de tentoonstelling 'Coming People' in het SMAK;
- de inbreng van de praktijk via de praktijkdocenten met hun eigen artistieke praktijk en netwerk;
- de inbreng van (buitenlandse) gastdocenten;
- de deelname aan wedstrijden;
- een aantal dienstverleningsprojecten waaraan studenten mee werken. De op te richten Grafische Cel zou in de toekomst grafische producties als dienstverlening willen opzetten en een omgeving willen creëren die nauw aansluit bij de beroepspraktijk;
- in de toekomst zal de infrastructuur en technische knowhow van de werkplaatsen ook gebruikt worden voor maatschappelijke dienstverlening, zonder dat het de bedoeling is opdrachten over te nemen van de privésector.

Wat het inrichten van stages betreft, was geen eensgezindheid te horen in de opleiding. Sommige docenten verdedigen de keuze voor een (herinrichting van de) stage; anderen zien een stage niet zitten. Bepaalde ateliers zien enkele moeilijkheden voor het inrichten van een stage, zoals tijdsgebrek en het vinden van gepaste stages. Toch wil de commissie het belang van stages onderstrepen. Ze meent dat de stage tot meer zelfstandigheid van de student kan leiden.

Zowel de afgestudeerden als het werkveld merken dat de opleiding te weinig linken zoekt met het werkveld en dat de studenten veel in de afgeschermden omgeving van de opleiding vertoeven. Het afschermen van de buitenwereld wordt wel gewaardeerd voor de ontwikkeling van de student, maar toch vinden de afgestudeerden en het werkveld het belangrijk dat de studenten op een bepaald moment in contact te treden met het werkveld. Het werkveld wil daarom zeker het belang van stages benadrukken, voor alle afstudeerrichtingen, zelfs al vraagt de begeleiding ook een inspanning van hun kant. De vele voorbeelden van studenten die dankzij hun stages en contacten met het werkveld veel gemakkelijker werk vonden, bewijzen dat de opleiding en haar studenten voordeel zouden halen uit een grotere openheid naar en samenwerking met het professionele veld. De kansen die externe juryleden aan afgestudeerden bieden en de goede ervaringen van bepaalde ateliers die meer naar buiten trachten te treden met hun werk, bevestigen dit.

Ook de studenten zelf gaven aan weinig voeling te hebben met het beroepenveld, buiten de stages bij Textielontwerp, de deelname aan een festival en enkele projecten voor het werkveld bij Grafisch ontwerp. Ze kennen wel de keuzevakken die de opleiding aanbiedt zoals tentoonstellingsbeleid en theorie van de beroepsuitoefening, maar de masterstudenten gaven aan dat deze onderdelen te vroeg in de opleiding geprogrammeerd staan of niet de juiste inhoud bieden. Sommige studenten zoeken wel zelf een stage als zij deze mogelijkheid niet krijgen van de opleiding. In de gesprekken met de commissie meenden de docenten dat de studenten niet altijd gebruik maken van de mogelijkheden die geboden worden, bijvoorbeeld workshops met gastdocenten of symposia. Tegelijk geven zij toe dat de studenten hiervan te weinig op de hoogte zijn. De studenten appreciëren wel heel erg de momenten dat ze in contact komen met de buitenwereld via een stage, een internationale uitwisseling, een werkweek, een gastdocent die komt spreken, een bezoek aan een atelier of de kennismaking met externe juryleden. Dit zijn zelfs de momenten die zij als de meest belangrijke in hun opleiding ervaren.

Aanbevelingen ter verbetering:

Er moet verder gewerkt worden aan het inpassen van onderzoeksvaardigheden die specifiek zijn voor het kunstonderwijs doorheen de hele opleiding.

De gerichtheid van de opleiding op het functioneren in het professionele werkveld kan verbeterd worden door de beroepspraktijk actiever bij de opleiding te betrekken en het inrichten van een stage, die ook bijdraagt tot de zelfstandigheid van de studenten.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

In de praktijk stelt de commissie vast dat het programma samenhangend is. Maar deze samenhang komt op papier - met clusters, afstudeerrichtingen en ateliers - bijzonder complex over. Het is volgens de commissie nodig dat de opleiding deze samenhang verheldert om de onderwijspraktijk inzichtelijker te maken.

Verticaal is het programma van de opleiding samenhangend opgebouwd via de opeenvolging van verschillende fasen, die overeenkomen met de verschillende studie jaren van het normtraject. Het begin van de opleiding - het eerste bachelorjaar - staat in het teken van introductie, oriëntatie, onderzoek en experiment. De introductie vindt plaats in het eerste semester wanneer de studenten voor een artistiek hoofdatelier kiezen. De nadruk ligt nog niet op de technische vaardigheden, maar op de algemene kenmerken van artistieke, beeldende processen. In het tweede semester wordt de student meer georiënteerd naar het eigen programma van het atelier. In verschillende praktijkonderdelen, zoals Tekenen en Beeldonderzoek, kiest de student een aantal modules en leert hij onderzoeken en experimenteren los van het eigen atelier. Technologische modules worden ook vanaf het eerste bachelorjaar ingericht. Omvang en invulling worden bepaald door de ateliers zelf, afgestemd op de specifieke noden van het medium.

In het tweede bachelorjaar wordt de nadruk gelegd op persoonlijke, artistieke vorming. In het opleidingsonderdeel Beeldonderzoek wordt een thema diepgaand onderzocht door het persoonlijke artistieke werk te confronteren met kunsttheorie en eventueel met andere artistieke expressies.

Het derde bachelorjaar is gericht op productie en ontwikkeling, en is onderzoeks- en procesgericht. De student bouwt verder aan het persoonlijke-artistieke project en de mogelijkheid om interdisciplinair te werken, wordt nu aangeboden. De student kan ook een aantal ateliers kiezen die het hoofdatelier ondersteunen.

Centraal in de laatste fase - het masterjaar - staat de zelfstandige ontwikkeling van een volwaardig artistiek parcours en van een artistiek-intellectueel discours. De opleiding wil hiermee de persoonlijke-artistieke praktijk consolideren in het licht van de toekomst. De masterproef moet het bewijs vormen dat de student zelfstandig kan functioneren als kunstenaar/ontwerper. Zo is het masterjaar ook het eindpunt van een evolutie die leidt tot autonoom werken.

In de theorie is er zowel horizontaal als verticaal een samenhang. Horizontaal worden nauw verwante opleidingsonderdelen op elkaar afgestemd en opleidingsonderdelen die elkaar opvolgen kennen een systeem van volgtijdelijkheid zodat ze niet tegelijk kunnen gevolgd worden. De opleiding tracht ook voor samenhang te zorgen door de theorie en praktijk deels op elkaar af te stemmen. De opleiding gaf in de gesprekken met de commissie verschillende initiatieven aan om te komen tot een grotere integratie van theorie en praktijk. Zo werd een discussie gehouden onder de theorieleraars over de rol van theorie in het kunstonderwijs, en wil de opleiding de vakoverschrijdende projecten - waar theoretici en praktijkdocenten samen aan werken - meer gestructureerd aanpakken.

De samenhang die in Sint-Lucas wordt nagestreefd tussen de theorie en de praktijk, is volgens de commissie typerend voor het eigen karakter van deze opleiding. De openheid tussen de verschillende ateliers kan volgens de commissie het karakter in dit opzicht nog versterken. Dit gebeurt immers, met name in de bacheloropleiding, nog te incidenteel.

De keuzevrijheid van de studenten in het programma is volgens de commissie groot. Zowel in de theorie als in de praktijk kunnen de studenten van elk studiejaar een heel aantal studiepunten opnemen uit keuzeonderdelen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De opleiding zou de samenhang moeten verhelderen om de onderwijspraktijk inzichtelijker te maken.

Meer openheid tussen de verschillende ateliers kan de samenhang versterken.

Facet 2.4 Studietoestand

Beoordelingscriterium:

De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studietoestand:

- bachelor: tenminste 180 studiepunten
- master: ten minste 60 studiepunten

Oordeel van de visitatiecommissie: OK

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De academisch gerichte bacheloropleiding bestaat uit 3 studiejaar van elk 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 180 studiepunten. De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoestand van een academisch gerichte bachelor.

De masteropleiding bestaat uit 1 studiejaar van 60 studiepunten. Hiermee voldoet de opleiding aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoestand van een master.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.5 Studielast

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren zoveel mogelijk worden weggelaten.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelde in de gesprekken tijdens het visitatiebezoek vast dat de studenten geen last hebben van piekbelasting. De studenten menen dat hard werken een must is binnen deze opleiding en spenderen veel tijd in hun ateliers. Ze ervaren echter geen onoverkomelijke werkdruk.

De meest recente studietijdmeting in de opleiding vond plaats in het academiejaar 2006-2007, na een eerste studietijdmeting in 1996-1997. Door het gebruik van een andere methode en de hervormingen in het onderwijs en het programma zijn de resultaten van de twee studietijdmetingen niet te vergelijken. Omdat het studietijdmetingssysteem dat de associatie zou ontwikkelen niet tijdig klaar was, hield de opleiding zelf een studietijdmeting met het programma Teleform. De studietijdmeting werd afgenomen bij de studenten van het derde bachelorjaar. De methode bestond erin de studietijd achteraf in te schatten voor het bijwonen van lessen, de bestede tijd aan opdrachten en papers en de bestede tijd aan theorie en atelierwerk buiten de lessen. De studenten werden per semester twee keer bevroegd. De resultaten van de metingen gaven een gemiddelde studielast van 1202 studie-uren, wat ruim onder het decretale minimum ligt.

De respons op de studietijdmetingen was te laag om te kunnen spreken van betrouwbare resultaten. Daardoor kon de opleiding ook weinig conclusies trekken uit de resultaten. De commissie vraagt daarom aandacht voor een juiste manier van studietijdmeting.

Omdat de opleiding meende dat er toch enkele problemen bekend waren op het vlak van een goede spreiding van de studielast, werd het lesrooster aangepast. Er worden minder activiteiten ingericht op de dagen dat er hoofdatelier is en de keuzevakken van theorie zijn geconcentreerd op een halve dag. Hierdoor is meer ruimte vrijgemaakt voor het organiseren van de onderdelen tekenen en werkwijzen. Er is ook ruimte in het rooster vrijgemaakt voor de begeleiding van de masterproef.

Vanuit een internationaal perspectief blijkt er volgens de commissie vooral een groot verschil te zijn met de eenjarige master. Buitenlandse masteropleidingen hebben doorgaans minimaal negentig studiepunten, wat maakt dat deze opleiding haar doelstellingen in een veel kortere tijdspanne moet realiseren.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie waardeert het dat een systeem voor studietijdmeting in gang is gezet, maar vraagt aandacht voor een juiste manier van meten.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het didactisch concept van de opleiding Beeldende kunsten heeft tot doel de student een visuele geletterdheid bij te brengen, de creatieve talenten te ontplooiën, een artistieke beeldtaal te ontwikkelen en een mondige en reflectieve onderzoeksattitude bij te brengen. De dialoog van de student met de docenten en gastdocenten, maar ook met de medestudenten en het hedendaagse en historische kunstveld, staat in het didactisch concept centraal en is erg gericht op het individuele traject van de student. De commissie waardeert deze oriëntatie. In de wisselwerkingen van de dialoog evolueert de student doorheen de verschillende fasen van het programma en wordt hij in dit proces door de docent begeleid, eerder dan dat die als leraar of meester optreedt. De opleiding bespreekt momenteel het didactisch concept in werkgroepen.

De opleiding kent verschillende werkvormen.

In de praktijkvakken wordt gewerkt aan de hand van opdrachten met een theoretische en praktische inleiding. De opdrachten staan in het begin van de opleiding steeds in relatie tot de materie en de techniek. Om de opdrachten actueel te houden, worden ze jaarlijks vernieuwd of aangepast. Tijdens het traject moeten de voorstellen voor deze opdrachten steeds meer van de studenten zelf komen en worden ze ook meer open. De opdrachten kunnen ook plaatsvinden in de vorm van projecten, eventueel in samenwerking met andere ateliers of buiten de opleiding. Soms organiseren de opleidingen in dit verband werkweken, zoals in het Europees Keramisch Werkcentrum. De dialoog tijdens al deze opdrachten vindt plaats tussen de student en zijn docenten, gastdocenten of mensen van buiten de opleiding. In de ateliers worden ook instructielessen gegeven om de studenten de nodige technische competenties bij te brengen.

De opleiding ziet studiereizen binnen de ateliers ook als een werkvorm. Ook hier kan een dialoog tussen de docent en student plaatsvinden. Binnen het jaarprogramma wordt een week vrijgemaakt waarin de ateliers hun reizen kunnen organiseren. De inhoudelijke invulling sluit aan bij de atelierwerking. De opleiding stelt zelf tentoonstellingen, toonmomenten en symposia voor als aanvullende werkvormen op het atelier.

Binnen de theorieonderdelen is de meest gebruikte werkvorm het hoorcollege, vooral bij grote groepen. Als de groepen in de volgende fasen van de opleiding minder groot worden, richt de opleiding eerder werkcolleges in. De studenten moeten in groep onder meer opdrachten uitvoeren, papers schrijven en die eventueel mondeling presenteren. Dit gebeurt eerder beperkt in de bacheloropleiding, maar het is de algemene regel in de masteropleiding. Hierbij kunnen ook gastsprekers uitgenodigd worden. De commissie meent dat de algemene hoorcolleges verbeterd kunnen worden door gevarieerde, interactieve werkvormen te introduceren, die meer in lijn liggen met het didactisch concept dat de opleiding vooropstelt. Ook in het kader van de theorie wordt aan de studenten gevraagd tentoonstellingen te bezoeken of voorstellingen te bekijken, zoals tijdens de studiereizen.

Wat de leermiddelen betreft, betalen de studenten een atelierbijdrage van gemiddeld 50 euro waarmee enkele materialen en hulpmiddelen voor het atelier worden aangekocht.

Andere leermiddelen die de opleiding gebruikt, zijn vakliteratuur, websites, computers met grafische software, fototoestellen, kleursystemen, technische stalen, voorbeelden uit workshops, PowerPointpresentaties en video en DVD. Een aantal ateliers beschikken ook over eigen collecties die als leermiddel gebruikt worden.

Voor de theorievakken biedt de opleiding syllabi aan die verdeeld worden door de cursusdienst. De syllabi worden jaarlijks geactualiseerd. Dure handboeken tracht de opleiding tegen gunstige prijzen bij de uitgever te verkrijgen en er ook een exemplaar van te voorzien in de bibliotheek. De bibliotheek die gebruikt wordt door de departementen Architectuur en Beeldende kunsten is een wetenschappelijke kunstbibliotheek waarvan de collectie is afgestemd op de architecturale en artistieke disciplines en vakgebieden die in de verschillende curricula aan bod komen. De collectie bestaat uit hedendaagse en kunsthistorische uitgaven, vanaf het ontstaan van de kunst tot het heden. Bij de huidige aankopen ligt het zwaartepunt op actuele kunst en architectuur. De theorieleraars kondigden aan dat ze een studiedag zullen organiseren om elkaars aanpak, syllabi, enzovoort te bespreken. Ook binnen de ateliers werden intensieve gesprekken gevoerd over de optimale inzet van docenten, met feedback over de didactische aanpak en deskundigheden.

De commissie constateert dat de Hogeschool de professionele leeromgeving Toledo gebruikt, in samenwerking met de associatie. Formeel is dus voldaan aan de vereisten in verband met onderwijsvernieuwing. De commissie constateert echter dat de omgeving wel gebruikt wordt, maar dan vooral om informatie te delen en minder als interactieve sociale leeromgeving. Dit heeft te maken met het feit dat de gebruikers - docenten en studenten - de meerwaarde ervan niet aanvoelen. Docenten en studenten hebben kritiek op de digitale leeromgeving die volgens hen qua design en mogelijkheden minder aansluit bij de verwachtingen binnen een kunstopleiding. Toch dringt de commissie aan om meer gebruik te maken van de digitale interactieve mogelijkheden. Enerzijds lijkt het haar belangrijk dat studenten leren communiceren, studeren, presenteren, enzovoort, in digitale omgevingen. Anderzijds zou dit de werkdruk op het personeel, de docenten en het administratief personeel, op termijn kunnen verlichten. De commissie vernam onder meer ook de klacht dat men weinig op de hoogte was van activiteiten.

Opnieuw zou een digitale omgeving de communicatie binnen het instituut kunnen verbeteren. Hetzelfde geldt uiteraard voor communicatie met de buitenwereld.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie meent dat de algemene hoorcolleges verbeterd kunnen worden door gevarieerde, interactieve werkvormen te introduceren, die meer in lijn liggen met het didactisch concept dat de opleiding vooropstelt.

De commissie dringt aan om meer gebruik te maken van de digitale interactieve mogelijkheden.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De examenperiodes van de opleiding worden zo georganiseerd dat de examenperiode voor de theoretische vakken enkele weken voor het einde van het semester valt. De theorie-examens kunnen bestaan uit een schriftelijk examen, het schrijven van een paper, een mondeling examen of een combinatie van verschillende vormen. De docent beslist zelf welke evaluatievorm het best geschikt is per opleidingsonderdeel. De commissie meent dat het binnen de trajectbegeleiding noodzakelijk is om in de theorie op de verantwoordelijkheid van de student te wijzen. Het belang van het theorieonderwijs moet meer geïntegreerd worden in het totaal van het onderwijs, zodat de studenten de theorie-examens als gelijkwaardig aan het praktijkonderwijs zouden ervaren. Zo kan vermeden worden dat studenten die theorie op de tweede plaats zetten, niet slagen en gedurende hun studieloopbaan deze opleidingsonderdelen blijven meenemen in het eigen traject. Net als bij de werkvormen en leermiddelen zullen de docenten van de theorieonderdelen samenkomen om evaluatievormen af te stemmen, en te zorgen voor een evenwichtige verdeling van de verschillende soorten examens.

Na de theoretische examens volgen nog enkele weken praktijk, die afgesloten worden met de jurybeoordelingen van het atelierwerk. Dit is de eindevaluatie van het praktisch werk, maar tussentijds vinden al voorlopige evaluaties plaats. Die kunnen individueel plaatsvinden of in groep. Door de grote betrokkenheid van de docenten wordt de student overigens steeds van nabij gevolgd en geëvalueerd op informele wijze. De jury's die op het einde van het jaar de student beoordelen zijn in het eerste en tweede semester van elk jaar en doorheen de studie jaren anders samengesteld. Afhankelijk van het moment in het studietraject zijn docenten van het eigen atelier en docenten van daarbuiten betrokken bij de evaluatie. Vanaf het derde bachelorjaar worden ook externen in de jury opgenomen. De opleiding tracht de jury heterogeen samen te stellen om een zo groot mogelijke objectiviteit te bereiken. De externe juryleden worden wel ingelicht over de doelstellingen van de opleiding en de evaluatiecriteria. Bij sommige ateliers is men gestart met de externe juryleden ook te betrekken bij de evaluatie van het proces en niet enkel van het eindresultaat. De juryverslagen werden in het academiejaar 2006-2007 gestandaardiseerd. Zo wordt elke student aan de hand van de eindcompetenties van het betreffende opleidingsonderdeel beoordeeld. De studenten kunnen na de jury's de motivatie van de evaluatie in kijken. Om de kwaliteit van de jury's te garanderen, wordt systematisch een interne, onafhankelijke waarnemer betrokken.

De andere praktijkvakken die buiten het atelier vallen, werken met tussentijdse opdrachten die samen tot een eindbeoordeling leiden en eventueel met een afsluitende opdracht. Ook deze vakken werken voor de beoordeling met verslagen waarop de doelstellingen/competenties worden overlopen.

De opleiding heeft in een streven naar meer uniformiteit in de beoordeling een quoteringsoverzicht opgesteld waarbij elke quoteringsverbonden is aan een motivering en de ECTS-schalen. Dit gebeurde naar aanleiding van observaties door de dienst Kwaliteitszorg in 2003. De commissie stelt hierbij vast dat de toetsnormen algemeen zijn, maar dat de individuele student beoordeeld kan worden binnen zijn eigen traject en ontwikkeling.

De algemene procedures van de beoordeling zijn opgenomen in het examenreglement. Dat is voor elke betrokkene beschikbaar via intranet. Per opleidingsonderdeel wordt in de studiegids aangegeven welke evaluatievorm gebruikt zal worden.

Aanbevelingen ter verbetering:

De theorie-examens zijn nog een bron van zorg en zijn nog niet op het niveau van de praktijkexamens. De pogingen van de opleiding om die kwalitatief met elkaar in evenwicht te brengen zijn noodzakelijk en worden door de commissie ondersteunt.

Facet 2.8 Masterproef

Beoordelingscriteria

- De masteropleiding wordt afgesloten met een masterproef waarmee de student blijk geeft van een analytisch vermogen of van een zelfstandig probleemoplossend vermogen op academisch niveau of het vermogen tot kunstzinnige schepping. Het werkstuk weerspiegelt de algemeen kritisch-reflecterende ingesteldheid of de onderzoeksingesteldheid van de student.
- De masterproef heeft een omvang van ten minste één vijfde van het totale aantal studiepunten met een minimum van 15 en een maximum van 30 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Voor de masteropleiding werd er een aparte POC opgericht en werd een opleidingsverantwoordelijke aangesteld voor een verdere ondersteuning van het beleid en de organisatie. De verantwoordelijke heeft tevens een taak op de dienst Onderzoek waardoor een verdere integratie van onderzoek in de masteropleiding wordt beoogd. De dagelijkse en praktische werking van de masteropleiding wordt gecontroleerd en ondersteund door de mastercoördinator. De verschillende afstudeerrichtingen hebben dezelfde competenties geformuleerd voor de masteropleiding, maar voor de masterproef werden specifieke competenties per afstudeerrichting opgesteld. De masteropleiding werd zo gestructureerd dat de verschillende opleidingsonderdelen rechtstreeks of onrechtstreeks bijdragen tot de succesvolle ontwikkeling en voltooiing van de masterproef. De studenten zijn niet meer gebonden aan één specifiek atelier, en theorie en praktijk worden zoveel mogelijk geïntegreerd, waarbij artistiek onderzoek centraal gesteld wordt. De commissie vindt het positief dat de keuzevrijheid toeneemt vanuit de persoonlijke interesse.

De studenten volgen drie masterseminaries theorie, waarbij gedurende een semester een thema of onderwerp onderzocht wordt dat verband houdt met de kunstactualiteit of het onderzoek van de docent. De docenten kiezen zelf hoe zij deze seminaries structureren. Zo werken sommige docenten met groepspresentaties. Anderen organiseren studiedagen. Per meesterseminarie kunnen de docenten twee gastdocenten uitnodigen om de

samenwerking met het professionele veld te stimuleren. De masterseminaries worden evenwichtig onder de studenten verdeeld en het aanbod wordt uitgebreid volgens de noden van de groep.

De meesterklas is volgens de opleiding de uitgelezen plek voor de integratie van onderwijs en onderzoek. De meesterklas werd ingericht om de communicatieve en reflectieve competenties, en de competenties gericht op de beroepspraktijk en de maatschappij verder te ontwikkelen. De studenten presenteren er hun werk en communiceren erover met een groep medestudenten, waarbij studenten uit verschillende kunstdisciplines samengebracht worden. De meesterklas ondersteunt, door de extra invalshoeken van andere disciplines en de discussie over het werk, de verdere ontwikkeling van het praktische werk en bereidt de presentatie van de studenten tijdens de jury voor. In het huidige academiejaar 2009-2010 start de opleiding met een pilootproject waarbij in één meesterklas het discours rond de werken van de studenten zal gebeuren aan de hand van het meer theoretische thema van de meesterklas. De commissie meent dat studenten een bredere blik krijgen op het werkveld dankzij de meesterklas, waardoor de visie op het vak wordt opengetrokken.

De opleiding bewaakt de kwaliteit van de masterproef onder meer via de procedures voor de werking van de jury's, de verslaglegging, het quoteren en de zorgvuldige keuze van externe juryleden. De masterproef bestaat uit twee onderdelen: het praktische werk en een scriptie.

De opleiding denkt volgens de commissie serieus na over de relatie tussen praktijk en onderzoek, en de specifieke eisen die aan de scriptie gesteld worden. Het is de bedoeling dat de scriptie en het praktisch werk aan elkaar gekoppeld zijn. De invulling van de scriptie kan erg breed zijn, maar staat in functie van (de brede context van) het werk. In de scriptie kan de student een thema uit het werk analyseren, maar evenzeer kan hij/zij het eigen werk theoretiseren. De praktijk kan dus de richting aangeven voor het theoretisch onderzoek, maar evengoed kan het onderzoek leiden tot inzichten en concepten die een nieuwe richting aan het werk geven. De student krijgt hierbij een grote vrijheid. Hij kan zelf de aanpak, opbouw en vormgeving van de scriptie bepalen. Overigens schrijft de meerderheid van de studenten een neerslag als scriptie. De opleiding merkt wel dat studenten van bepaalde ateliers de afgelopen jaren ook andere vormen uitproberen. In het opleidingsonderdeel Onderzoeksmethoden dat de studenten voorbereidt op het opzetten van een eigen onderzoek en de masterscriptie zullen de scripties besproken worden die de verschillende mogelijkheden van onderzoek in de kunsten aantonen en buiten de puur geschreven vorm liggen, zoals een documentaire, en ook de scripties die een scriptieprijs gewonnen hebben. Die prijs werd in het leven geroepen om het onderzoek van de studenten in de kijker te zetten. De scriptieprijs en het gebruik van de winnaars als basis voor de definitie van artistiek onderzoek is volgens de commissie erg positief.

De student kiest voor de begeleiding van zijn masterproef één promotor, een praktijkdocent die het praktische werk begeleidt, die vast verbonden is aan een copromotor, een theorie docent die de scriptie begeleidt. Deze koppeling tussen theorie- en praktijkpromotor is volgens de commissie een positief gegeven, maar zou niet absoluut toegepast moeten worden, zodat de keuze bij de student ligt. De bedoeling is dat elke promotor vijf tot zes studenten begeleidt. De studenten hebben de keuze tussen een zestiental promotoren (teruggebracht van de 25 die er eerst waren). Twee promotoren die aan eenzelfde copromotor verbonden zijn, en in de mate van het mogelijke een gemene grond delen, vormen een werkbare eenheid rond tien tot twaalf studenten. De evaluaties met de jury's worden rond deze groepen georganiseerd. In het kader van deze groepen kunnen de drie docenten ook met de groep werken, projecten opzetten, extra begeleiding organiseren door kunstenaars/ontwerpers en theoretici, en onderling overleg plegen. Deze structuur plaatst de masterproef centraler in de opleiding, maar tast de autonomie van de docent niet aan.

Om de voortgang van de masterproef te controleren werd een nieuw opleidingsonderdeel ingericht, 'Werkproces', waarin de student van erg nabij gevolgd wordt. In dit onderdeel wordt de artistieke ontwikkeling beoordeeld, terwijl de eindjury in de eerste plaats het werk beoordeelt. In het kader van dit opleidingsonderdeel worden ook workshops aangeboden rond het maken van een digitale portfolio/procesportfolio. Het is volgens de commissie positief dat er continuïteit is bij de ontwikkeling van de masterproef, maar er moet ruimte zijn voor de student om te kunnen ontsnappen aan een al te gedisciplineerd regime.

De beoordeling van de presentatie van het atelierwerk gebeurt door de promotor en drie externe juryleden. De jury wordt georganiseerd rond het team promotoren dat samenwerkt. De beoordeling gebeurt volgens de juryverslagen zoals eerder besproken in facet 2.7.

De scriptie wordt beoordeeld door de promotor en de copromotor. Het eindcijfer is het gemiddelde van hun beoordelingen. De commissie meent dat de externe leden van de jury's ook betrokken zouden moeten zijn bij de beoordeling van de scriptie, net omdat de koppeling tussen het praktische werk en het artistieke onderzoek zo belangrijk is. De opleiding haalt hiervoor voornamelijk een praktisch probleem aan. De juryleden krijgen een groot aantal studenten te zien en het lezen van alle scripties zou veel tijd in beslag nemen. Toch onderschrijven een aantal docenten de noodzaak dat de externe juryleden ook op de hoogte zouden moeten zijn van de scriptie.

De masterproef is één geheel: jury en scriptie. Als de student een tekort heeft op één van de twee delen maar slaagt voor het geheel, moet hij niets hernemen. Als de student niet slaagt in de masterproef moet hij de twee delen hernemen. Voor de scriptie zijn er twee examenkansen per academiejaar, voor de jury slechts één. Het praktische werk van de masterproef staat op twintig studiepunten, de scriptie op tien.

De masterproef wordt afgesloten met een overzichtstentoonstelling van het werk van de masters. Elk jaar verschijnt ook een jaarboek met het werk van de studenten.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt meer vrijheid voor de student binnen de strakke structuur.

De commissie meent dat de koppeling tussen theorie- en praktijkpromotor niet absoluut toegepast zou moeten worden, zodat de keuze bij de student ligt.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Beoordelingscriteria:

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten bachelor:

- diploma secundair onderwijs, diploma van het hoger onderwijs van het korte type met volledig leerplan, diploma van het hoger onderwijs voor sociale promotie of een diploma of getuigschrift dat bij of krachtens een wet, decreet, Europese richtlijn of een andere internationale overeenkomst als gelijkwaardig wordt erkend;
- door het instellingsbestuur bepaalde voorwaarden voor personen die niet aan bovengenoemde voorwaarden voldoen.

master:

- diploma van een bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s)en in voorkomend geval aangevuld met een geïndividualiseerd opleidingsprogramma, een voorbereidingsjaar of een schakelprogramma

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Uit de gesprekken met de opleiding blijkt dat de toelatingsproef verschillend georganiseerd wordt in de verschillende ateliers. De commissie vraagt daarom aandacht voor een meer heldere aanpak.

In het algemeen bestaat het toelatingsexamen uit een opdracht en een motivatiegesprek. De invulling van deze proef door de verschillende ateliers zijn variaties op deze twee elementen. De kwaliteit van de toelatingsproef wordt mede bewaakt door een externe waarnemer. Die is aanwezig bij de toelatingsproef om na te gaan of de studenten gelijk behandeld worden en of de procedures op een correcte manier gevolgd worden; hij stelt hierover een verslag op voor de departementale raad.

Het merendeel van de instromende studenten, gemiddeld 43 procent, komt uit het ASO, 36 procent uit het KSO, 10 tot 15 procent uit het TSO, 3 tot 4 procent uit het BSO en een aantal uit het buitenland.

Het diversiteitsplan heeft er vooralsnog niet toe geleid dat meer allochtone studenten in de opleiding terecht komen. Voor het diversiteitsplan werd een nota van de associatie over diversiteitsbeleid door het departement samen met het departement Architectuur geconcretiseerd. In het plan worden acties ondernomen, zoals het aanspreken van doelgroepen, maar voorlopig zonder veel resultaat. Allochtone studenten kiezen in de eerste plaats voor de meer toegepaste professionele bacheloropleiding. Toch zijn er in de opleiding enkele studenten met een buitenlandse nationaliteit. Op enkele uitzonderingen na kunnen zij zonder problemen de lessen in het Nederlands volgen.

Studenten kiezen vaak voor deze opleiding wegens persoonlijke contacten, de goede ontvangst of de reputatie van de opleiding (vooral grafisch ontwerp). Het sterke contact tussen docenten en studenten tijdens de opleiding blijkt ook mee te spelen in het aantrekken van studenten tijdens de infodagen. Ook de buitenlandse studenten gaven in de gesprekken aan dat dit één van de redenen was waarom zij binnen Vlaanderen - en zelfs Europa - voor Sint-Lucas kozen.

De commissie vindt dat de trajectbegeleiders flexibel omgaan met en de noden van de individuele student (zie ook facet 4.2). Zij stellen samen met de student een individueel, flexibel programma op. Uit de gesprekken blijkt ook dat studenten met een goede motivatie zonder problemen met een aangepast traject naar een ander atelier kunnen overstappen. Studenten die na hun bacheloropleiding in een andere afstudeerrichting hun master willen afleggen, moeten in principe eerst een geïndividualiseerd traject van 24 studiepunten praktijkonderdelen volgen. Voor de studenten van de professionele bacheloropleiding Beeldende vormgeving is een specifiek schakelprogramma voorzien dat zij moeten volgen als zij een masterdiploma willen behalen.

Als studenten een verkort traject willen opstellen op basis van eerdere studie-ervaring, houdt de opleiding rekening met drie elementen:

- de opleidingsachtergrond en de wensen van de student;
- recht doen aan de specifieke opleiding aan Sint-Lucas;
- streven naar een zo kort mogelijk haalbaar studietraject.

Verder zijn vrijstellingen mogelijk via EVC- en EVK-procedures, die de associatie heeft vastgelegd. Hiervoor kan een portfolio gevraagd worden aan de aanvrager.

Studenten kunnen, zoals decretaal bepaald, aan de opleiding studeren met een diploma-, examen- of creditcontract. Creditcontracten kunnen alleen ingevuld worden met theorievakken om niet te interfereren met het deeltijds kunstonderwijs. Studenten met een diplomacontract kunnen twee keer per jaar hun praktisch werk voorleggen aan de atelierdocenten voordat een jury het beoordeelt.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt aandacht voor een meer heldere aanpak van de toelatingsproef.

Oordeel over onderwerp 2, programma: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1, relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma:	voldoende
facet 2.2, eisen academische gerichtheid van het programma:	voldoende
facet 2.3, samenhang van het programma:	voldoende
facet 2.4, studieomvang:	OK
facet 2.5, studielast:	goed
facet 2.6, afstemming tussen vormgeving en inhoud:	voldoende
facet 2.7, beoordeling en toetsing:	voldoende
facet 2.8, masterproef:	voldoende
facet 2.9, toelatingsvoorwaarden:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 3 Inzet van het personeel

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De eerste stap bij de aanwerving van nieuwe personeelsleden is het onderzoek naar de noden in de opleiding, en het opstellen van een profiel en takenpakket in samenspraak met de docenten van de cluster. De selectie gebeurt door een commissie met interne en externe specialisten. Bij de selectie is er aandacht voor de artistieke en wetenschappelijke onderzoekscapaciteiten, de artistieke of wetenschappelijke presentaties en hun activiteiten in het culturele veld. De artistieke personeelsleden moeten ook actief zijn in de artistieke wereld. Bij theorie-docenten wordt de voorkeur gegeven aan doctores die ook actief zijn buiten het academische milieu, bijvoorbeeld als journalist of publicist. De vacatures voor docenten worden waar mogelijk gecombineerd met een onderzoeksopdracht. Daarnaast moeten de kandidaten ook beschikken over didactische kwaliteiten. Bij aanwervingen van docenten en administratief-technisch kaderpersoneel krijgen de kandidaten op voorhand een schriftelijke opdracht. Het administratief personeel krijgt tijdens de sollicitatie een concrete opdracht.

Bij een aangroei van bepaalde opdrachten, die bijvoorbeeld kan ontstaan door een verhoogde interesse in één van de afstudeerrichtingen, worden personeelsleden in de mate van het mogelijke doorgeschoven en wordt niet meteen overgegaan tot nieuwe aanwervingen. Alleen als de bestaande omkadering te beperkt is of een bepaalde expertise ontbreekt, zoekt men nieuwe personeelsleden.

De nieuwe docenten krijgen een persoonlijke mentor aangewezen. Daarnaast worden de beginnende docenten samengebracht in een aantal interne bijeenkomsten om zich bij te scholen, eerste ervaringen uit te wisselen en een groepsgevoel te creëren. Indien dit nodig blijkt, krijgt de docent een coach die ondersteuning biedt bij het lesgeven. De nieuwe docenten ontvangen een document dat alle informatie bevat over taken, administratie, organisatie, enzovoort. Ten slotte volgt het departementshoofd les en stelt een verslag op dat bezorgd wordt aan de docent, de voorzitter van de cluster, de dienst Kwaliteitszorg en de personeelsdienst. De dienst Kwaliteitszorg neemt momenteel initiatieven om de begeleiding meer professioneel uit te bouwen.

De commissie stelt vast dat de docenten de nodige tijd krijgen om zich bij te scholen. De professionalisering van de docenten vindt op verschillende manieren plaats:

- Docenten kunnen bijscholingen volgen, verlof nemen voor een project, lesgeven aan andere instellingen, zich vrijmaken voor onderzoeksopdrachten, enzovoort. Elke cluster beschikt over een eigen budget voor professionalisering.
- Informeel gebeurt professionalisering via feedback aan elkaar over lessen en opdrachten.
- De docenten blijven zich in hun vakgebied ontwikkelen doordat ze actief zijn in de wereld van de Beeldende kunsten en vormgeving.
- Er wordt ook gewerkt aan de professionalisering van de onderzoekscompetenties via debatavonden, symposia, presentatieavonden, trainingen, onder meer van het IvOK, de 'Dag van het Artistieke Onderzoek' van de associatie, deelname aan studiedagen, ...
- De docenten hebben infosessies gehad over Toledo.
- Het ATP-personeel kan bijscholingen volgen op eigen verzoek of wanneer een nieuwe taakomschrijving dit nodig maakt.

Ongeveer de helft van de personeelsleden blijkt gebruik te maken van deze mogelijkheden.

De commissie vindt het positief dat er functioneringsgesprekken zijn en dat de opleiding op deze evaluaties voortgaat. Ieder personeelslid heeft eenmaal per jaar een functioneringsgesprek met de directe leidinggevende, namelijk de clustervoorzitters en -coördinatoren. Een belangrijk punt dit academiejaar was een goede vorming organiseren voor de personen die instaan voor het voeren van de functioneringsgesprekken. Die zullen in de toekomst nog meer gericht worden op de cultuur en organisatie van het departement. Ten minste één keer in vijf jaar vindt er een evaluatiegesprek plaats. Als het personeelslid een onvoldoende krijgt, vindt er een nieuwe evaluatie plaats na een jaar. Bij nieuwe personeelsleden gebeurt een eerste evaluatie voor de verlenging van de eerste aanstelling of na benoeming of bevordering na maximaal drie jaar.

De vaste benoeming is geen prioritair aandachtspunt in het personeelsbeleid. Pas na vele jaren activiteit kan een vaste benoeming volgen, indien zo blijkt dat de keuze voor het onderwijs een weloverwogen keuze is. De procedures voor benoeming en bevordering zijn vastgelegd in een protocol. De algemene principes en de criteria waaraan men moet voldoen zijn erin beschreven. De Beleidsraad wordt voor zijn keuze geadviseerd door een commissie met afgevaardigden van het personeel. Ook voor bevorderingen en ambtswijzigingen zijn de procedures vastgelegd in hetzelfde protocol.

De prestatieregeling van het personeel wordt in een protocol behandeld. Hierin is er aandacht voor het takenpakket, de jaarprestatie, de prestatieregeling voor verschillende categorieën van het onderwijzend personeel en de vakantieregeling. De opleiding werkt aan een herziening van de prestatieregeling op basis van soorten taken (onderwijs, onderzoek, maatschappelijke dienstverlening, ...). De bedoeling is om een helder takenpakket uit te werken waardoor de docent beter weet wat van hem verwacht wordt.

De opleiding kent voor de toekomst nog een aantal belemmerende factoren die het voeren van een personeelsbeleid in de weg staan:

- de bijzondere weddeschaal voor de kunstenaars die lesgeven;
- de beperkte bemanning van de vakgroep kunstwetenschappen van de K.U.Leuven die instaat voor het promotorschap van de doctorandi;
- de uniformisering van het aanwervings- en bevorderingsbeleid van de associatie die op dit moment plaatsvindt.

De commissie meent dat de inzet van de docenten, niet alleen in hun eigen ateliers maar ook in contacten met de docenten van andere ateliers, hoog is. Ook de inzet van de overige medewerkers is groot. De studenten hebben veel waardering voor de nauwe begeleiding die zij van de docenten krijgen. Ook de buitenlandse studenten gaven aan dat in vergelijking met hun eigen opleiding het persoonlijke contact met de docenten in Gent erg groot is.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door onderzoekers die een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het vakgebied (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten);
- bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het onderzoek in de opleiding wordt gecoördineerd door de onderzoeksraad. In de onderzoeksraad zitten de voorzitters van de onderzoeksgroepen. Daarnaast worden externen uit het kunstenveld en de geassocieerde faculteit van de associatie uitgenodigd. De onderzoeksraad wil het onderzoeksreglement optimaliseren, de werking van de dienst Onderzoek optimaliseren, een structurele benchmarking van de onderzoekscontext binnen het onderwijsbeleid, het kunstenveld en de grafische sector uitvoeren en formats ontwikkelen voor de interne professionele begeleiding van onderzoek in de kunsten.

Het ontwikkelen van onderzoeksgroepen vraagt volgens de opleiding tijd. Er werd gekozen voor een bottom-up benadering. De onderzoeksgroep Tekenen blijkt een voorbeeldfunctie te hebben binnen de opleiding. De groep organiseert in samenwerking met internationale partners symposia en publicaties. Ondertussen gingen ook de onderzoeksgroepen 'Landschap' en 'Publieke ruimten' van start. De opleiding wil verder nog onderzoeksgroepen op te richten rond 'Beeldcultuur' (in relatie met Schilderkunst) en 'Woord en beeld'. Doordat binnen deze groepen recent voorzitters zijn aangeduid, verwacht de opleiding dat er een grotere dynamiek op gang zal komen. Een werkplan en profiel van de groepen werden voorgesteld aan de onderzoeksraad. De groepen worden samengesteld uit docenten van de theorie en de ateliers en uit externen en zijn multidisciplinair.

Op het moment van het visitatiebezoek liepen er in de opleiding zeven doctoraatsprojecten. De opleiding heeft een protocol opgesteld waarin geregeld is dat doctorandi gedurende zes jaar een percentage van hun opdracht aan onderzoek kunnen besteden, door een vrijstelling binnen de bestaande opdracht of een surplus. Ook medewerkers die aan een onderzoeksproject werken kunnen een tijdelijke contractuele uitbreiding van hun opdracht krijgen of een gedeeltelijke vrijstelling binnen de statutaire aanstelling. Toch bleek uit de gesprekken dat er binnen de opleiding heel wat vragen zijn of er, wat de vrijstellingen betreft, voldoende mogelijkheden kunnen gegeven worden om aan onderzoek te doen. Daarnaast is het aantal promotoren aan de uK.U.Leuven eerder beperkt en zijn zij vaak met een heel ander soort onderzoek bezig, wat de mogelijkheden van de doctorandi beperkt, aangezien zij gestimuleerd worden om binnen de associatie te doctoreren. De doctorandi werken aan hun onderzoek in de ruimtes van de opleiding en worden er ook opgevolgd. Hiervoor werd een doctoraatscommissie opgericht. De doctorandi brengen er verslag uit van hun vorderingen. De jonge generatie theoriëdocenten die geen doctoraat hadden, werden verplicht een doctoraat te halen. Op dit moment doctoreren vier theoretici. Nieuwe theoriëdocenten moeten over een doctoraat beschikken. Op het moment dat het zelfevaluatie-rapport werd geschreven waren zes docenten in het bezit van een doctoraat. De commissie constateert dat veel docenten een doctoraatsonderwerp gekozen hebben dat goed aansluit bij de inhoud van hun onderwijs. Eventueel zou hier ook kunnen gedacht worden aan onderzoek rond de (eigen) praktijk van het kunstonderwijs.

Naast de doctoraatsprojecten liepen er in de opleiding vier OPK-projecten, waarvan één nog tijdens het bezoek, en zeven onderzoeksprojecten die gefinancierd worden via het interne onderzoeksfonds. Door de deelname aan onderzoekstrainingen groeit volgens de opleiding het aantal onderzoeksprojecten.

Wat de onderzoeksprojecten betreft, stelt de opleiding verder de volgende doelstellingen:

- de ontwikkeling van de Grafische Cel, een onderzoekscentrum voor grafisch ontwerp;
- onderzoek naar domeinspecifieke audiovisuele communicatie- en presentatievormen van onderzoek in en over de kunsten, onder meer via het indienen van OOF-projecten;
- de ontwikkeling van een jaarboek 'Onderzoek';
- de ontwikkeling van geschikte publicatievormen voor de doctoraten in en over de kunsten;
- de ontwikkeling van een zelfevaluatiesysteem voor onderzoeksprojecten in de kunsten, onder meer via het opgestarte pilootproject in samenwerking met de associatie.

Daarnaast werd in het reglement van het interne onderzoeksfonds als aanbeveling opgenomen om het onderzoek uit te breiden met een internationale dimensie. De docenten worden gestimuleerd om hun onderzoek ook internationaal te maken:

- Er wordt gedacht aan het uitbouwen van een internationaal netwerk met onderwijsinstellingen en kunstorganisaties via eigen partners en de netwerken van de docenten en onderzoekers, waarbij er ook aandacht is voor circuits buiten Europa en Noord-Amerika.
- De zwaartepunten in het onderzoek worden ingebed in het beleidsplan van de dienst internationalisering.
- Er wordt gedacht aan samenwerking met de dienst internationalisering van de Katholieke Universiteit Leuven.

De artistieke bedrijvigheid en het (wetenschappelijke) onderzoek zijn opgenomen in de jaarprestatieregeling van de docenten. Alle onderwijzende personeelsleden hebben een aandeel artistiek of wetenschappelijk onderzoek binnen hun opdracht en moeten jaarlijks verslag uitbrengen van hun verwezenlijkingen. Die verslaggeving wordt systematisch opgevraagd voor het verdienstendossier, ten behoeve van de associatie. Het opvraaginstrument werd in de begeleidingscommissie Academisering kunsten van de associatie ontwikkeld voor personeelsleden uit het studiegebied Audiovisuele en Beeldende kunsten, met een valorisatie volgens eigen academische standaarden, als alternatief voor de academische bibliografie die gebruikelijk is aan de universiteit. Het departement speelde een rol in de ontwikkeling van dit instrument en organiseerde hierover ook een enquête. In de toekomst moet het instrument verder verfijnd worden. In de diverse IvOK-cahiers en de eigen publicaties verschijnen de resultaten van de onderzoeksprojecten.

De commissie constateert hieruit en uit de gesprekken dat binnen de hogeschool een grondig debat gevoerd wordt over de specifieke relatie tussen kunst en (academisch) onderzoek. Binnen Sint-Lucas Beeldende kunsten zijn er volgens haar voorbeelden van goede en interessante praktijken te vinden waarin een academisch perspectief gecombineerd wordt met een meer artistiek perspectief. Deze interessante voorbeelden nemen niet weg dat een aantal docenten een cultuurverschil constateert tussen de universitaire wereld en de wereld van de praktijk/kunst rond relevante onderzoeksvragen, onderzoeksmethodologie, rond publicatiemogelijkheden, vereisten enzovoort. Het lijkt de commissie van belang dat de specifieke relevante vragen van de kunsten en het kunstonderwijs een plaats krijgen binnen de onderzoeksmogelijkheden. Zij steunt hierbij de blijvende aandacht die de opleiding heeft voor het evenwicht tussen artistieke en academische competenties en het karakter van de kunst in het onderzoek. Verschillende docenten namen deel aan het debat rond artistiek onderzoek en publiceerden hun inzichten. Vanuit dit perspectief blijkt de samenwerking binnen de associatie vruchtbaar bijvoorbeeld binnen het IvOK (Instituut voor Onderzoek in de Kunsten).

De samenwerking met het IvOK binnen de associatie kent volgens de opleiding haar sterke en zwakke punten. De cursussen die het IvOK organiseert, worden erg geapprecieerd en de samenwerking binnen de associatie opent mogelijkheden tot interdisciplinariteit, zoals een onderzoeksproject in samenwerking met neurologie. Het feit dat samenwerking buiten de associatie moeilijker wordt, is volgens de opleiding echter een zwakte.

De commissie stelt tot slot vast dat de opleiding over veel (jonge) docenten beschikt die er een eigen artistieke praktijk op nahouden en dit koppelen aan een enthousiasme voor het onderwijs. Op die manier dragen de docenten bij aan het professionele gehalte van de opleiding Beeldende kunsten.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding meent dat ze met de beschikbare middelen een efficiënt personeelsbeleid kan voeren en de kwaliteit van het onderwijs kan garanderen. Ze heeft bepaald dat er per atelier voor elke student één docentuur begeleiding nodig is. Voor ateliers met een zwaardere technische begeleiding kan dit iets hoger liggen.

De opleiding beschikt in totaal over 84 personen die instaan voor 66,60 VTE. 44 voltijdse medewerkers staan in voor 44 VTE, 40 deeltijdse medewerkers voor 22,60 VTE. Zes van de onderwijzende personeelsleden zijn doctores en staan in voor 3,55 VTE; 7 doctorandi staan in voor 7 VTE en de overige 71 personen staan in voor 57,05 VTE. Daarnaast beschikt de opleiding over 21 personen ATP die instaan voor 16,35 VTE. Tot slot zijn er 5 gastdocenten die instaan voor 0,65 VTE en 2 personeelsleden ten persoonlijke titel die instaan voor 2 VTE. Daarnaast worden vanuit de werkingsmiddelen jaarlijks 60-80 gastdocenten uitgenodigd, ongeveer één kwart voor de theorievakken en de overigen voor de praktijkvakken.

Bij het onderwijzend personeel is de man-vrouwverhouding 52-32, bij het administratief en technisch personeel 10-11. De meeste onderwijzende personeelsleden zijn tussen 30 en 60 jaar oud; bij het ATP is er een evenwichtige verdeling in de categorieën tussen 20 en 60 jaar.

Met een studentenaantal van 292 bachelor- en 92 masterstudenten met een diplomacontract, beschikt de opleiding over een docent-studentratio van gemiddeld 1/6.

De commissie meent dat de kwantiteit van het personeel ruimschoots volstaat om de individuele begeleiding te realiseren. De diversiteit in de samenstelling van het personeelskorps lijkt zich evenwichtig te ontwikkelen.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1, kwaliteit personeel:	goed
facet 3.2, eisen academische gerichtheid:	goed
facet 3.3, kwantiteit personeel:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 4 Voorzieningen

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De financiering die de hogeschool van de overheid ontvangt, wordt over de departementen verdeeld volgens de decretale regelgeving. Daardoor ontvangen de departementen waar ze volgens hun studiegebied recht op hebben, na aftrek van de kosten voor de werking van de hogeschool. Omdat een groot deel van het budget gebruikt wordt voor de loonkosten wordt een personeelsbeleid gevoerd waarbij voorzichtig omgegaan wordt met het aanwerven van nieuw personeel. Met de overige 22 procent van de financiële middelen is er ruimte voor de inrichting en ondersteuning van het onderwijs en projecten.

Het departement Beeldende kunsten werkt in samenwerking met het departement Architectuur aan de voltooiing van een eerste fase van het masterplan voor nieuwbouw en renovatie. De huidige accommodaties voor studenten zijn volgens de commissie ruim bedeed. De klimatologische omstandigheden, ook van de nieuwbouw, laten echter te wensen over. Uit de gesprekken met de studenten blijken die problematisch, zowel tijdens de zomer als de winter. Over het algemeen zijn de studenten wel tevreden over de materiële voorzieningen. De commissie vraagt ook aandacht voor brandveiligheid en andere arbeidsomstandigheden.

De huidige infrastructuur van de opleiding omvat de volgende lokalen:

Atelierruimtes:

- Beeldhouwkunst en experimenteel atelier: 3 lokalen
- Schilderkunst: 5 lokalen
- Grafiek-Illustratie: 6 lokalen
- Keramiek-Glaskunst: verschillende lokalen en werkplaatsen in de nieuwbouw
- Textielontwerp: werkruimtes in de nieuwbouw
- Grafisch ontwerp: 2 lokalen
- Multimediale vormgeving: 1 lokaal
- Master: 6 lokalen

Werkplaatsen:

- Audio
- Hout
- Metaal
- Afgiettechnieken
- Grafiek
- Zeefdruk (gehuurd)
- Glas
- Keramiek
- Foto
- Video
- Printlokaal
- Figuurtekenen

Daarnaast beschikt de opleiding over vijf tekenlokalen en vier theorielokalen. Vier auditoria worden gedeeld met de opleiding Architectuur. Voor het masterjaar is een apart lokaal voorzien voor meesterklassen, seminaries en als ontmoetingsplek. Naast enkele computerlokalen die geïntegreerd zijn in de verschillende ateliers beschikt de opleiding over twee computerleslokalen, uitgerust met een twintigtal pc's en Mac's voor het aanleren van computerprogramma's en voor digitale beeldvorming. De opleiding beschikt ook over twee tentoonstellingsruimtes: Kamer XII en de Witte Zaal. In Kamer XII worden alleen studentenwerken getoond. De Witte Zaal is naast een tentoonstellingsruimte ook een onafhankelijk cultureel initiatief (vzw). Dat organiseert activiteiten als tentoonstellingen, lezingen, filmavonden, debatten en het uitgeven van publicaties. Voor de docenten en de doctorandi ten slotte is er een studieruimte.

De meeste ateliers beschikken over atelierruimte die afgestemd is op de eigen behoeften, al zijn er enkele ateliers die aanpassingen nodig hebben. Behalve bij Grafisch ontwerp - met een groot aantal studenten en meer digitaal gericht - beschikken de studenten elk over een individuele werkplek, waar zij aan hun artistiek project kunnen werken. De keuze voor deze werkplaatsen hangt samen met het didactische concept van de opleiding. De masterstudenten beschikken meestal over meer ruimte dan de bachelorstudenten. Sommige jaren kunnen de werkplekken erg minimaal zijn, wat ook bleek uit de gesprekken met de studenten. De docenten beamen dat de laatste jaren veel ruimte is vrijgemaakt vooral voor de masterstudenten, maar toch ook voor de bachelorstudenten. Volgens de docenten is wel meer ruimte nodig voor onderzoek en als mogelijke residentieplek voor kunstenaars. Om tegemoet te komen aan de noden voor ruimte voor onderzoek in de kunsten en kantoorruimte voor theoretici, onderzoekt de opleiding verschillende mogelijkheden, zoals samenwerking met lokale partners en een Hercules-aanvraag voor de financiering van onderzoeksinfrastructuur.

De opleiding tracht de ateliers gedurende het grootste deel van de week open te stellen voor de studenten, ook buiten de contacturen. De ruimtes die veiligheidsrisico's inhouden, zoals de werkplaatsen, zijn enkel open als er een docent of werkplaatsverantwoordelijke aanwezig is. De opleiding tracht deze aanwezigheid zoveel mogelijk te spreiden om het gebruik zo maximaal mogelijk te maken. De studenten betalen per jaar 50 euro ateliergeld, waarmee onder meer het gebruikte materiaal vergoed wordt. Voor ateliers die met duurdere materialen werken, kan dit bedrag wat hoger liggen.

De werkplaatsen zijn voorzien van alle technische mogelijkheden die nodig zijn voor de realisatie van de kunstwerken. Ze zijn toegankelijk voor alle studenten en werken volgens een huishoudelijk reglement. Bij het verder uitbouwen van de werkplaatsen zal een preventieadviseur een risicoanalyse per werkplaats maken. Verschillende werkplaatsen kampen met plaatsgebrek; andere, zoals audio, staan in hun kinderschoenen. De commissie meent dat de werkplaatsen goed uitgerust zijn, maar beaamt dat een aantal werkplaatsen nog geoptimaliseerd moeten worden.

De begroting van het departement houdt rekening met de snelle ontwikkelingen in hard- en software. Er werd geïnvesteerd in een draadloos netwerk en er werd bekabeling voorzien voor breedbandverkeer voor zwaardere files. Er worden verder inspanningen gedaan om de computers van de opleiding om de drie jaar te vervangen. Via een doorschuifstelsel worden eerst de computers van de computerlokalen vervangen. De oudere toestellen gaan naar de ateliers als aanvulling op de nieuwe toestellen, waarvoor ook de driejaarregeling geldt. Daarnaast wordt geïnvesteerd in randapparatuur zoals een *beamer* en projectiescherm of een breedbeeld *flatscreen*-tv. In het print-scanlokaal werd een extra grootformaatplotter - naast de al aanwezige - in gebruik genomen, samen met een A3-scanner. Voorlopig investeert de opleiding nog niet in HD-videoapparatuur. Een raamcontract afgesloten in het kader van de associatie zorgt ervoor dat studenten betaalbare laptops kunnen kopen.

De commissie stelt vast dat de bibliotheek te weinig ruimte heeft. Ze beschikt over een collectie die opgebouwd is sinds het ontstaan in 1870. De oudste boeken dateren van de zeventiende eeuw. De collectie is online raadpleegbaar via het Libis-netwerk van de associatie. Naast ongeveer 25.000 boeken en een vijfhonderdtal tijdschriften bezit de bibliotheek ook een eerder klein aanbod aan dvd's, videobanden en cd-roms. Via de website van de bibliotheek zijn elektronische tijdschriften, databanken en weblinks te raadplegen. Het budget van de bibliotheek bedraagt 13.000 euro.

Zoals al vermeld, werd een gemeenschappelijk masterplan opgesteld met het departement Architectuur voor de huisvesting van de verschillende opleidingen. Elk departement krijgt een eigen locatie en de gemeenschappelijke diensten worden in één vleugel gegroepeerd. Voor Beeldende kunsten gaat het om het hoofdgebouw en het kloostergebouw in de Zwartzustersstraat. Daar bevinden zich ook de gemeenschappelijke diensten: logistieke diensten, de auditoria, de Witte Zaal, de bibliotheek, de cafetaria en de sociale voorzieningen. De realisatie van het masterplan verloopt in verschillende fasen. Onder meer de renovatie en inrichting voor de logistieke diensten, de renovatie van het kloostergebouw voor de administratieve diensten en de afbraak en nieuwbouw voor de ateliers glas/keramiek en textiel werden al voltooid.

De oorspronkelijke plannen voor de creatie van een stadsplein en nieuwbouw voor de bibliotheek, cafetaria en de lokalen en diensten van de sociale voorzieningen zullen niet verder uitgevoerd worden. De opleiding vond het in de gesprekken belangrijk om een nieuw investeringsplan op te stellen. Ook dit zal in samenspraak gebeuren met het departement Architectuur, maar deze keer zullen de echte noden van de departementen een plaats krijgen in het plan, wat volgens de opleiding niet het geval was in de oorspronkelijke plannen. Zo zal de Witte Zaal waarschijnlijk stopgezet worden omdat de opleiding die niet nodig heeft, en zal ze meer in de buitenwereld naar tentoonstellingsmogelijkheden zoeken. In 2010 zullen de huidige noden van Architectuur en Beeldende kunsten besproken worden met een architect die hiervoor plannen zal uitwerken. In de huidige fase zal nog het hoofdgebouw gerenoveerd worden, maar nieuwe projecten zullen pas op langere termijn uitgewerkt kunnen worden.

De opleiding vermeldt de volgende noden:

- polyvalente projectruimtes voor de meesterklas;
- atelierruimte voor masterstudenten. De studenten nemen nu immers ruimte in die toebehoort aan de bachelors, wat zorgt voor plaatsgebrek voornamelijk bij de bachelor Schilderkunst;
- atelierruimte voor de werkplaats textiel;
- aanvullende werk- en opslagruimte voor de werkplaatsen hout, metaal en gips;
- een archief en studieruimte voor tekenen;
- ruimte voor de uitleendienst;
- vergaderlokaal;
- kantoorruimtes voor docenten en coördinatoren;
- een uitbreiding van het print-, scan- en beeldverwerkingslokaal, een centrale plaats voor het technologisch beeld;
- een theorielokaal;
- twee grote ateliers voor vrije kunstenaars (*artists in residence*, onderzoekers, ...) die ook als tentoonstellingsruimte gebruikt kunnen worden.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt aandacht voor de klimatologische omstandigheden, ook van de nieuwbouw, en voor brandveiligheid en andere arbeidsomstandigheden.

De commissie vraagt aandacht voor het optimaliseren van de werkplaatsen en voor meer ruimte voor de bibliotheek

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Op verschillende manieren informeert de opleiding toekomstige studenten:

- de SID-in: het departement stuurt één of meerdere vertegenwoordigers naar elke SID-in;
- de brochures en de website;
- de voorlichtingsbijeenkomst voor de CLB-medewerkers uit de regio;
- de open atelierdagen waarbij de bezoekers inzicht krijgen in de werking van de ateliers;
- de eindejaarstentoonstelling waarbij de kandidaat-studenten ook de evolutie doorheen de opleiding kunnen waarnemen;
- het profiel van de opleiding wordt ook tijdens de toelatingsproef met de kandidaat-studenten besproken.

Het atelier Glas/Keramik tracht de instroom te vergroten en de bekendheid bij toekomstige studenten te verhogen door contacten met het secundair onderwijs. Via projecten en keuzeateliers tracht het ook studenten van de eigen opleiding warm te maken om in het tweede of derde bachelorjaar in dit atelier in te stromen. De afstudeerrichting Textielontwerp stuurt een presentatie-dvd naar middelbare scholen en organiseert open atelierdagen.

Tijdens de introductiedagen ontvangen de studenten informatie over het algemeen verloop van het academiejaar en de verschillende voorzieningen, zoals de ombudsdienst en de sociale voorzieningen. Ook wordt uitleg gegeven over het volgen van individuele trajecten. Vervolgens worden de studenten opgevangen in het atelier van hun keuze waar het jaarprogramma en de atelierwerking worden toegelicht. De docenten van Beeldonderzoek stellen hun opleidingsonderdeel voor. Ook de theoriekeuzemogelijkheden worden toegelicht. Tijdens de introductiedagen kunnen de studenten de werkplaatsen bezoeken. Via intranet kunnen de studenten de studiegids bekijken, waarin alle opleidingsonderdelen zijn opgenomen met eindcompetenties, uitleg, toetsings- en werkvormen. De gids bevat ook het onderwijs- en examenreglement en informatie over Sint-Lucas en Gent. In de loop van het academiejaar 2009-2010 wordt een vernieuwde website in gebruik genomen. De docenten zullen zelf informatie op deze website kunnen plaatsen.

De eerste begeleiding in de opleiding vindt plaats in de ateliers via de persoonlijke begeleiding van de docenten bij studenten met problemen. Doordat de docenten hier dicht bij de studenten staan zijn zij ook in staat om vroegtijdig problemen te detecteren.

Binnen de opleiding werden twee trajectbegeleiders aangesteld. Die zullen zowel studenten als docenten begeleiden en informeren over deeltijdse trajecten. De studenten gaven in de gesprekken aan dat de begeleiding van studietrajecten erg vlot verloopt. Als de studenten voor nieuwe keuzemogelijkheden in het traject staan worden infobijeenkomsten georganiseerd. Voor studenten uit de professionele bacheloropleiding die willen instromen, is er een aparte informatiebijeenkomst over het schakelprogramma. De masteropleiding kan gespreid worden over twee jaar. De scriptie en het praktisch werk van de masterproef moeten wel samen afgelegd worden.

Voor de begeleiding bij de theoretische vakken is er het monitoraat theorie. Dit helpt de studenten met studieproblemen doorheen hun hele traject. In het monitoraat zijn drie monitoren actief, die zorgen voor een globale en een individuele aanpak. De monitoren delen de examenresultaten van het eerste semester in elk atelier individueel mee aan de studenten. Bij de feedbackmomenten na examens staan zij net als de

docenten, steeds ter beschikking van de studenten. Studenten kunnen ook op eigen initiatief contact opnemen met de monitoren. Zij houden een dossier bij over de studenten. De begeleiding kan gaan over het aanleren van studietechnieken, maar ook over het treffen van regelingen met de docenten. Groepstrainingen worden gegeven over onder meer omgaan met kritiek en spreken voor een groep.

In het academiejaar 2009-2010 werd het monitoraat omgevormd tot een systeem met coaches. De studenten kunnen op eigen initiatief of op vraag van de ateliers begeleid worden bij studieproblemen. De coaches geven individueel advies over studietechnieken. De opleiding organiseert ook groepssessies, bijvoorbeeld in verband met faalangst en omgaan met kritiek, in samenwerking met STUDIOO, een samenwerkingsverband van Gentse hogescholen. Om studenten met taalproblemen individueel te begeleiden, richtte de opleiding 'SOS taal' op.

Voor psychosociale, financiële en sociaaljuridische problemen kunnen de studenten terecht bij twee medewerkers van de dienst Sociale voorzieningen. Deze dienst zorgt verder voor huisvesting, mobiliteit, culturele en sportieve activiteiten en beheert de cafetaria's.

Aan studenten met een functiebeperking wordt sinds het academiejaar 2006-2007 extra aandacht besteed. De opleiding gaat er vanuit dat de norm voor alle studenten dezelfde is, maar dat studenten met functiebeperkingen alle faciliteiten moeten krijgen om deze norm te kunnen behalen. Er is een vast aanspreekpunt in de opleiding en er is een speciale procedure uitgewerkt voor de begeleiding. Een vijftigtal studenten maakt gebruik van de mogelijkheden die de opleidingen aanbiedt op het gebied van studiebegeleiding voor mensen met een functiebeperking. In de meeste gevallen gaat het om studenten die een bepaalde vorm van dyslexie, dysorthografie of dyscalculie hebben. Daarnaast komen ook studenten met gehoor- of gezichtsproblemen voor.

De ombudsdienst is in werking sinds het academiejaar 2004-2005. De dienst is het hele jaar beschikbaar en niet alleen tijdens de examenperiodes. De ombudspersoon van de opleiding, extern betrokken vanuit de lerarenopleiding, houdt zich voornamelijk bezig met relationele problemen tussen studenten en docenten. Hierbij gaat het om een tiental studenten per jaar. Daarnaast is de ombudspersoon ook aangesteld als vertrouwenspersoon voor de studenten.

De begeleiding van uitgaande en inkomende studenten gebeurt door het Bureau Internationale Samenwerking, dat bestaat uit een coördinator en een administratief medewerker. Jaarlijks worden de studenten uit het eerste en tweede bachelorjaar geïnformeerd over de mogelijkheden van een internationale uitwisseling. Op intranet vinden de studenten een overzicht van de mogelijkheden en reisverslagen van studenten. De studenten van de opleiding die in het voorgaande jaar naar het buitenland trokken, zijn aanwezig op de infosessie. Studenten kunnen zich kandidaat stellen via een aanvraagdossier, dat bestaat uit een portfolio, een motivatiebrief en een ECTS-kandidaatstellingsformulier. Het aanvraagformulier wordt aan de partnerinstelling bezorgd. Wanneer studenten in het buitenland zijn aangekomen hebben ze tien dagen tijd om hun programma door te geven aan het Bureau Internationale Samenwerking. Als ze een taalcursus volgen kunnen ze hiervoor een financiële tegemoetkoming krijgen. De partnerinstelling is verantwoordelijk voor de huisvesting van de student. De studenten bezorgen tijdens hun verblijf maandelijks een verslag aan het Bureau. Bij terugkeer wordt het verblijf geëvalueerd en heeft de student een gesprek met het departementshoofd. Het werk dat in het buitenland gemaakt werd, wordt voorgesteld aan de ateliëdocenten. Uiteindelijk schrijft de student een eindverslag en vult hij het evaluatieformulier in.

De buitenlandse studenten kunnen informatie over de opleiding terugvinden via de Engelstalige pagina's van de website. De procedures voor aanvraag gebeuren op dezelfde manier als bij de uitgaande studenten. Voor hun verblijf ontvangen de buitenlandse studenten informatie van de opleiding. Er wordt gezorgd voor accommodatie, vaak in de kamers van vertrekkende studenten. De studenten die eerder een Erasmus-uitwisseling deden, worden betrokken bij de inburgering van de buitenlandse studenten. Het Bureau Internationale Uitwisseling zorgt verder voor de opvolging van de vragen van de studenten. Voor ze weer vertrekken, hebben de buitenlandse studenten een gesprek met het Bureau en het departementshoofd, met wie de uitwisseling wordt geëvalueerd. Er wordt van hen ook een eindverslag gevraagd.

De studenten van de opleiding worden tijdens de Erasmus-infoavond geïnformeerd over de mogelijkheid om een UOS-reisbeurs aan te vragen. Als er daadwerkelijk interesse is, volgt een aparte infosessie. De studenten kunnen zich kandidaat stellen aan de hand van een formulier. De studenten nemen ter voorbereiding deel aan één van de voorbereidingsdagen van de K.U.Leuven, en er wordt contact opgenomen met de mensen van het project en de begeleiders ter plaatse. Er wordt aan de studenten gevraagd om in de mate van het mogelijke contact te blijven houden met de opleiding tijdens het verblijf. Na hun terugkeer volgt een gesprek met de begeleidende docent en het Bureau, en dient de student een verslag in.

De commissie stelt vast dat de opleiding met al deze mogelijkheden over een goede studiebegeleiding beschikt. De aanspreekbaarheid van de medewerkers is bijzonder hoog en de aandacht voor studenten met een (functie)beperking is buitengewoon. Dankzij deze inzet worden de problemen van de studenten doeltreffend aangepakt. De commissie meent wel dat de zelfstandigheid van de student en de werkdruk van de docent hierdoor niet in het gedrang mogen komen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt aandacht voor het spanningsveld dat kan ontstaan tussen de uitgebreide, individuele begeleiding en de ontwikkeling van de zelfstandigheid van de student.

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1, materiële voorzieningen:	voldoende
facet 4.2, studiebegeleiding:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het kwaliteitszorgbeleid van de opleiding is geënt op de beginselverklaring van de associatie. De hogeschool zelf, die relatief weinig inhoudelijke ondersteunende diensten kent, heeft een gezamenlijke beleidsverklaring waarin elk departement zijn visie en werking beschrijft. Wat het beleid, de uitvoering en de opvolging betreft, zijn de departementen verantwoordelijk.

De dienst Kwaliteitszorg wordt bemand door een coördinator, die door enkele docenten met een klein percentage kwaliteitszorg in hun opdracht ondersteund wordt. Samen vormen zij de mini-DCO. De DCO bestaat naast de miniversie uit het departementshoofd, het hoofd van de administratie, één of twee studentenvertegenwoordigers, twee atelierdocenten en een theoriëdocent en evalueert de werking van de dienst en de mini-DCO. Elk academiejaar wordt de planning voor kwaliteitszorg afgesproken in de DCO. Het opstellen van een meerjarenplanning zal volgens de opleiding moeten bijdragen tot een betere opvolging van de PDCA-cyclus.

Die cyclus is immers, zo blijkt uit de gesprekken, nog niet rond. Tot nog toe bleek een systematische kwaliteitszorg voornamelijk onmogelijk doordat de bevragingen bij de verschillende betrokkenen vaak een kleine respons kenden waardoor de resultaten weinig betrouwbaar zijn. Bij docentenquêtes ligt de respons rond de 50 procent, maar bij studenten kan dit erg variëren en gaat het soms om lage aantallen. Ondertussen denkt de coördinator aan andere mogelijkheden, zoals het werken met focusgroepen om meer respons te krijgen en een formele cyclus van kwaliteitszorg rond te kunnen maken.

De kwaliteitszorg van het departement wordt zowel formeel als informeel georganiseerd. De informele kant slaat op het ad hoc reageren op tussentijdse problemen, wanneer die door docenten, studenten of andere betrokkenen gemeld worden, of het reageren op vragen om ondersteuning (enquêtes of onderzoek). Hiermee denkt de dienst de meeste betrokkenheid van het personeel te bereiken. De formele kwaliteitszorg behelst de systematische bevragingen.

In 2003 besliste het departement om te kiezen voor het zelfevaluatiesysteem PROZA dat het niveau van de kwaliteitszorg van de opleiding nagaat en verbeteringspunten vaststelt. Eerst werd een *quick scan* uitgevoerd om te bepalen welke aandachtsgebieden prioritair behandeld zouden worden. Dat werden: strategisch beleid, studententevredenheid, waardering door de maatschappij, performantie en - in iets mindere mate - personeelsbeleid. Voor deze punten werden werkgroepen opgericht met vertegenwoordigers van personeel en studenten en er worden steeds andere groepen bij betrokken om verbeteringspunten uit een zo breed mogelijk publiek naar voren te brengen. De uitkomst van de werkgroepen vormt de basis voor verbeteringsacties.

De opleiding beschikt ook over zelfevaluatiertools voor docenten: EvatelB voor atelierdocenten (in het departement ontwikkeld door prof. em. P. Janssen) en Evadoc voor theoriëdocenten. Hiermee kunnen de docenten op eigen initiatief de studenten bevragen over de verschillende aspecten van hun functioneren als docent. Via de reacties van de studenten op de stellingen wordt een score weergegeven bij een bepaalde competentie op het vlak van pedagogisch handelen. Het geheel geeft een indicatie van sterke en zwakke punten.

De docenten moeten geen verantwoording afleggen voor de resultaten. Die worden immers niet gebruikt voor functioneringsgesprekken. De docent gebruikt de gegevens dus alleen voor zichzelf.

De voorbije jaren werd getracht een systematiek te ontwikkelen in de afname van enquêtes: studententevredenheid, docententevredenheid, studietijdmetingen, afgestudeerden, Enquêtes kunnen ook ad hoc afgenomen worden.

De resultaten van de studententevredenheidsbevragingen leerden, voor zover ze – gezien de lage respons - bruikbare resultaten opleverden, dat de studenten over het algemeen tevreden zijn. Aandachtspunten waren voornamelijk bepaalde kosten, infrastructuur, kritiek op enkele docenten, het examenrooster en de voorbereiding op de arbeidsmarkt. Uit een bevraging over de semesterindeling bleek dat de studenten neutraal tot licht ontevreden waren en de docenten erg ontevreden (voor de resultaten van de afgestudeerdenenquêtes, zie facet 6.1).

De commissie merkt op dat de bereidheid om aan de interne kwaliteitszorg zorg te besteden aanwezig is. Nu is de informele kwaliteitszorg een staande praktijk waardoor de formele kaders die worden ontwikkeld binnen de opleiding soms als te bureaucratisch worden ervaren. Het komt eraan op aan die formele kant van de kwaliteitszorg vanuit de docenten systematisch te laten ondersteunen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt meer aandacht voor de formele kant van de kwaliteitszorg.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De resultaten van bevragingen worden in de mini-DCO/DCO besproken, waarna zij adviezen geven ter verbetering die door de departementsraad bekrachtigd worden. Op basis van de resultaten van de enquêtes, vermeld in facet 5.1, nam de opleiding een aantal maatregelen.

Zo werd het monitoraat uitgebreid, werden feedbackmomenten ingevoerd, waren er gesprekken met docenten en werd Toledo in gebruik genomen.

Verder formuleerde de opleiding een heel aantal streefdoelen volgens de thema's organisatie, onderzoek en academisering, onderwijs, internationalisering, kwaliteitszorg, professionalisering, studie- en studentenbegeleiding, communicatie en infrastructuur. Aan deze streefdoelen werden een heel aantal acties gekoppeld, waarvan een deel al tot resultaten heeft geleid en andere acties nog in uitvoering zijn.

De streefdoelen worden geformuleerd in het onderwijsontwikkelingsplan. De clusters hebben daarnaast hun eigen doelen geformuleerd in beleids- en actieplannen.

De commissie meent dat het instituut in staat is om snel en adequaat te reageren op problemen waar en wanneer die zich ook voordoen. Problemen worden voornamelijk via de informele kanalen aangekaart en snel door de opleiding aangepakt. Deze sterkte hangt samen met de persoonlijke kwaliteiten van het verantwoordelijke personeel. Bij uitval van personeelsleden, om wat voor redenen ook, kunnen volgens de commissie problemen ontstaan. Daarom is de professionalisering van de kwaliteitszorg, waarvan sprake in facet 5.1, zo belangrijk.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: onvoldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Ongeveer één keer per twee maanden vergadert de DCO. De verslagen van deze vergadering zijn beschikbaar op intranet.

Het personeel is vertegenwoordigd in de DCO, waar de acties op het vlak van kwaliteitszorg voorbereid en de resultaten besproken worden. De aanbevelingen die de DCO formuleert, worden aangeboden aan de POC, en aan de staf en de Departementsraad. In de beide commissies zitten docenten.

Volgens de opleiding worden zoveel mogelijk docenten gestimuleerd om deel uit te maken van de verschillende raden. Een deel van de docenten zet zich hiervoor met veel enthousiasme in, anderen zijn er moeilijker voor te winnen om zich te engageren.

Ook studenten zijn lid van de DCO, de departementsraad en de POC, al kan de participatiegraad variëren van jaar tot jaar. Een ander inspraakorgaan van de studenten is de studentenparticipatieraad.

De studenten werden via de permanente Onderwijscommissie en de departementale commissie Onderwijskwaliteitszorg, waar zij ook lid van zijn, betrokken bij de totstandkoming van het zelfevaluatie rapport. Het lag echter niet voor de hand om de studentenparticipatieraad hierbij te betrekken. De nieuw verkozen raad bestond immers bijna uitsluitend uit studenten van de professionele bacheloropleiding. Daarom heeft de werkgroep ZER zelf binnen de opleiding studenten gezocht om mee te werken aan het ZER. Namens de studenten hebben een student uit de derde bachelor en een masterstudent een bijdrage geleverd aan de totstandkoming van het rapport. Via intranet konden de studenten de verschillende versies echter raadplegen en er op reageren. Ook de personeelsleden kregen de gelegenheid om via intranet te reageren.

De studentenparticipatieraad bleek in het recente verleden een drietal jaren goed te functioneren, maar de laatste tijd blijkt het erg moeilijk om hiervoor studenten te mobiliseren en ook de doorstroming van informatie via de vertegenwoordigers loopt eerder stroef. De studenten gaven in de gesprekken aan dat ze niet gebruik maken van formele mogelijkheden om betrokken te zijn bij het beleid van de opleiding. Voorstellen en problemen belanden steeds via informele weg bij de docenten en de administratie.

Het nieuwe departementshoofd, aangesteld in 2008, heeft een initiatief opgezet waarmee de betrokkenheid van studenten, docenten en het overig personeel vergroot moet worden, 'Boterhammen in het auditorium'. In dit platform kunnen thema's aangekaart en besproken worden. De opleiding heeft ook plannen om een online platform voor discussie te lanceren.

De alumni van de opleiding Beeldende kunsten werden tweemaal via een enquête bevroegd over de gevolgde opleiding. De eerste enquête vond plaats eind jaren 1990 en begin 2000; een tweede reeks was er in 2007. Bij de eerste reeks lag het aantal respondenten tussen 65 en 93, in de tweede reeks tussen 36 en 42 per afstudeerjaar.

De opleiding drukt in haar zelfevaluatie-rapport de wens uit om met de alumni en het beroepenveld een structureel overleg te plannen, maar ten tijde van het visitatiebezoek was dit nog niet gebeurd. Er wordt wel informeel contact gehouden met de alumni via projecten, door hen uit te nodigen als gastdocent of jurylid, via symposia en bij Glas/Keramik via een reünie.

In het academiejaar 2008-2009 werd de Departementale Raad uitgebreid met een aantal externe leden uit het kunstenveld en de reclamesector. Het beroepenveld is verder betrokken bij de opleiding als gastdocent van de ateliers, gastspreker en via de eigen praktijk van de docenten. Ook in de jury's is het werkveld vertegenwoordigd.

De commissie stelt vast dat de informele betrokkenheid van docenten en studenten bijzonder groot is. Ze raadt echter aan om de betrokkenheid van docenten, studenten, alumni en het werkveld structureel te organiseren. Een blijvende inspanning om studenten en personeel te betrekken in meer formele kaders bij beleidsontwikkeling is noodzakelijk. Het beroepenveld en de oud-studenten geven aan dat ze een grotere betrokkenheid bij het instituut wenselijk vinden en ze zijn bereid dit in een formeel overleg te realiseren.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt aan om de betrokkenheid van docenten, studenten, alumni en het werkveld structureel te organiseren.

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1, evaluatie resultaten:	voldoende
facet 5.2, maatregelen tot verbetering:	goed
facet 5.3, betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld:	onvoldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

De visitatiecommissie maakt een positieve afweging en stelt ze dat de opleiding voldoende potentieel heeft om de vastgestelde tekortkomingen te verhelpen. De opleiding heeft al een initiatief genomen om de betrokkenheid van studenten en personeel te vergroten. De commissie heeft er vertrouwen in dat dit zijn vruchten zal afwerpen en dat de opleiding op korte termijn een formeel overleg met oud-studenten en het werkveld kan opstarten.

Onderwerp 6 Resultaten

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding meent dat, op basis van de slaagcijfers en de enquêtes bij de afgestudeerden over hun tevredenheid over de opleiding en hun tewerkstelling, de vooropgestelde doelstellingen in voldoende mate gerealiseerd worden. De externe juryleden hebben volgens de opleiding veel waardering voor het niveau van de eindwerken. De opleiding meent ook dat uit de resultaten van de meesterproeven afgeleid kan worden dat de afgestudeerden klaar zijn voor de confrontatie met de realiteit. Als verbeteringspunt geeft de opleiding aan dat er meer gewerkt moet worden aan de autonomie van de student.

De enquêtes bij de afgestudeerden toonden aan dat 75 tot 86 procent van de afgestudeerden van de laatste vijf academiejaren opnieuw zou kiezen voor de opleiding. De gesprekken met de afgestudeerden leerden de commissie dat iedereen, met hier en daar een aantal kanttekeningen, unaniem positief was over de gevolgde opleiding.

Het volwassen niveau van de getoonde masterproeven - met inbegrip van de kwaliteit van de scriptie - met name bij het Experimenteel atelier, Illustratie en Grafiek heeft indruk gemaakt bij de commissie. Bij Textiel en Grafisch ontwerp zag de commissie een gedurfde aanpak. Bij Schilderkunst en glas en Keramiek viel in elk geval de ambachtelijke kwaliteit op. De onderzoekende kwaliteit die van afgestudeerden gevraagd kan worden, behoeft volgens de commissie wel intensifiëring bij bepaalde studierichtingen. De opleiding zou volgens de commissie ook meer aandacht kunnen besteden aan de ontwikkeling van de mondigheid van de student. Studenten zijn wel in staat om in hun scripties gefundeerd en bevlogen hun eigentijdse referenties, bronnen en voorbeelden voor het voetlicht te brengen, maar in een open gesprek zijn ze meer terughoudend en nemen ze zelfs een timide houding aan. Een nog grotere samenwerking tussen theorie en praktijk is een voorwaarde voor de ontwikkeling van deze mondigheid.

Bij de omvormingen naar de bachelor-masterstructuur en de implementatie van de academisering kwam de nadruk in de ateliers meer te liggen op de individuele zoektocht van de student. De zelfredzaamheid en zelfstandigheid kwamen op de voorgrond te staan. De zelfstandigheid in de beroepspraktijk kan volgens de commissie echter beter worden voorbereid in het onderwijs. De persoonlijke begeleiding van de individuele ontwikkeling bij elke student is dan wel lovenswaardig, tegelijk verhindert een te grote koestering de bewustwording van de zelfstandigheid die nodig is voor een professioneel functioneren in de praktijk van de Beeldende kunsten en de vormgeving.

De splitsing in grafisch ontwerp en multimediale vormgeving heeft volgens de commissie overigens niet de beoogde extra kwaliteit opgeleverd. Samenwerking tussen de verschillende ateliers en de verschillende media, zeker bij multimediale vormgeving, kan de kwaliteit en de diversiteit vergroten.

Het werkveld is positief over de kwaliteiten van de afgestudeerden. De vertegenwoordigers van het werkveld vertelden wel dat er verschillen zijn tussen de afgestudeerden, met een aantal erg goede en een aantal minder sterke afgestudeerden, terwijl er bij andere academies meer een algemene, middelmatige lijn in het niveau kan getrokken worden. Het feit dat binnen de jury's de meningen vaak ook uiteenlopen over de studenten, wijst op minder homogeniteit – wat door het werkveld absoluut toegejuicht wordt.

Om na te gaan of de afgestudeerden tijdens de opleiding de juiste competenties hebben geleerd om in het werkveld te kunnen functioneren, heeft de opleiding een aantal enquêtes gehouden (zie ook onderwerp 5). Zo werd de opleiding al bijgesteld op basis van een opmerking dat de technische scholing verbeterd kan worden, zonder daarbij de creativiteit uit het oog te verliezen. Ook door het optimaliseren van de werkplaatsen wil de opleiding in de toekomst deze competenties verhogen.

Van de afgestudeerden van de laatste tien academiejaren die deelnamen aan de enquête van 2007, was minstens 73 procent actief als kunstenaar of vormgever. Een gemiddelde van 40 procent kon hiermee volledig in zijn levensonderhoud voorzien. Het totale aantal dat volledig of gedeeltelijk in het levensonderhoud kon voorzien, bedroeg voor de pas afgestudeerden 43 procent, voor de groep die 3 jaar ervoor afstudeerde 65 procent, voor 5 jaar 57 procent en voor 10 jaar 50 procent. De studenten van de toenmalige afstudeerrichting Grafische en reclamevormgeving bleken makkelijker volledig in hun levensonderhoud te kunnen voorzien met hun werk dan de studenten Vrije kunsten. De opleiding benadrukt hierbij het belang van de positie van de kunstenaar en de ontwerper in het artistieke domein, los van de mogelijkheid om in het levensonderhoud te kunnen voorzien. Een groot deel van de afgestudeerden komt terecht in het onderwijs.

De studenten krijgen via een aantal initiatieven de mogelijkheid om hun werk bekend te maken aan het kunstenveld. Het project *Young Artists* nodigt een externe curator uit, die zelf de werken selecteert van de studenten van de Gentse kunsthogescholen om tentoon te stellen. Een ander project is *Coming People*, waarbij eveneens een selectie gemaakt wordt tussen de werken van deze studenten door de vrienden van het S.M.A.K., in samenspraak met de docenten.

Een aantal docenten heeft er binnen de opleiding aandacht voor om de studenten te helpen met hun toekomstige werk, zo bleek uit de gesprekken. De studenten worden gestimuleerd om mee te doen aan wedstrijden, en worden aangemoedigd om contacten te leggen met gastdocenten in het kader van hun stage of een workshop, of ze worden in contact gebracht met het persoonlijke netwerk van de docent. De studenten bleken zelf echter weinig de kunstpodia/kunstinfrastructuur op te zoeken.

De opleiding denkt eraan om een residentiewerking op te richten zodat jonge, beloftevolle afgestudeerde kunstenaars een verdere ontwikkelingstijd krijgen en gebruik kunnen maken van de infrastructuur. Bovendien zouden zij zo kunnen bijdragen aan het onderzoek in de school.

Om tegemoet te komen aan de opmerking dat de voorbereiding op de arbeidsmarkt verbeterd kan worden, is er binnen het opleidingsprogramma plaats voor het verplichte opleidingsonderdeel 'theorie van de beroepsuitoefening'. Hierin krijgt de student een voorbereiding op sociaal, fiscaal, juridisch, bedrijfskundig en bedrijfseconomisch vlak. De studenten kunnen binnen het keuzepakket ook een aantal opleidingsonderdelen kiezen die gericht zijn op het werkveld, zoals bedrijfsbeheer, marketing of tentoonstellingsbeleid. Met de ontwikkeling van een digitale portfolio zullen de studenten volgens de opleiding ook beter voorbereid zijn op het werkveld. De studenten van het derde bachelorjaar beeldhouwkunst wordt aangeleerd subsidieaanvragen te doen.

Toch bleek uit het bezoek dat de voorbereiding op de arbeidsmarkt en het contact met de buitenwereld volgens de commissie veel sterker kunnen (zie facet 2.2).

Op het vlak van internationalisering heeft de uitwisseling van studenten in het kader van het Erasmusprogramma het meeste aantal deelnemers. In de drie academiejaren tussen 2005 en 2008 waren er telkens 10 tot 15 uitgaande studenten, een gemiddelde van 10 procent van de studentenpopulatie en 9 tot 11 inkomende studenten per academiejaar, terwijl de opleiding via de samenwerkingsakkoorden 38 studenten per jaar kan laten deelnemen aan Erasmusuitwisselingen. Sinds de opleiding ook tweedejaarsstudenten toelaat om op Erasmusuitwisseling te gaan, zijn geen stijgingen waargenomen in het aantal deelnemers. Tijdens de gesprekken wees de opleiding wel op het taalprobleem, waardoor studenten moeilijker te motiveren zouden zijn om naar landen te gaan waar geen Engels of Frans wordt gesproken. Maar docenten zijn vaak ook terughoudend om hun studenten te stimuleren. In het kader van de VLIR-UOS-reisbeurzen vertrok in de academiejaren 2006-2007 en

2007-2008 telkens één student naar het buitenland. De cijfers voor de Erasmusuitwisselingen van docenten tonen elk jaar maximaal twee uitgaande en één inkomende docent.

Uit de gesprekken blijkt dat docentenuitwisselingen veel te weinig voorkomen en vaak maar beperkt zijn tot een week. De opleiding heeft wel plannen om een gelijkwaardige school te vinden in Duitsland waarmee docenten- en studentenuitwisselingen mogelijk zijn. Het is het gebrek aan deze gelijkwaardigheid of soms ook van kwaliteit, dat veel docenten als reden aanhalen om zich terughoudend op te stellen tegenover internationale uitwisselingen. Ze willen niet dat de studenten een deel van hun opleiding missen doordat zij naar een andere school trekken of doordat de docent zelf gedurende een periode weg is. Toch ziet een aantal docenten wel de grote meerwaarde in van een uitwisseling en zij worden hierin ook gesteund door een aantal studenten die in het gesprek met de commissie erg positief waren over hun buitenlands verblijf, ondanks het feit dat ze niet naar een gelijkwaardige opleiding waren getrokken.

Voor de internationale uitwisselingen zou volgens de commissie binnen het programma dan ook meer ruimte en flexibiliteit moeten aangeboden worden, zodat meer studenten en docenten (kunnen) gebruik maken van de aanwezige mogelijkheden.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt aandacht voor de gerealiseerde onderzoekskwaliteit bij bepaalde studierichtingen, voor de mondigheid en de zelfstandigheid van de studenten.

Samenwerking tussen de verschillende ateliers en de verschillende media kan de kwaliteit en diversiteit van de afgestudeerden verder vergroten.

De commissie vraagt meer ruimte en flexibiliteit in het programma om mogelijkheden tot internationale uitwisselingen te vergroten, zowel bij studenten als docenten.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren. Uit ervaring blijkt dat de globale slaagcijfers voor generatiestudenten op Vlaams niveau tussen 45 en 50 procent liggen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

De commissie meent dat dankzij de persoonlijke begeleiding van de studenten en de voortdurende bijsturing van hun individueel programma het onderwijsrendement zo hoog mogelijk wordt gehouden.

In het eerste jaar liggen de slaagcijfers van de opleiding in de laatste vijf academiejaren (2002-2007) tussen 55 en 77 procent. De cijfers bij de generatiestudenten zijn vergelijkbaar. In het tweede jaar liggen de

slaagpercentages tussen 78 en 97 procent, in het derde jaar tussen 79 en 87 procent en in het laatste jaar tussen 82 en 94 procent.

De verschillen tussen de slaagcijfers van de verschillende afstudeerrichtingen zijn miniem. Cijfers die van de opleidingspercentages verschillen, komen uitsluitend voor bij kleine afstudeerrichtingen met een beperkt aantal studenten.

De commissie stelt vast dat de opleiding bereid is om mensen in een later stadium van de studie kritisch te evalueren. Daardoor is er ook nog een zekere uitval in het derde bachelorjaar, naast de gebruikelijke selectie in het eerste jaar. Naast een kritische evaluatie van het praktijkwerk van de studenten zijn in enkele gevallen de theorie en persoonlijke problemen de oorzaak van uitval in het derde jaar. Doordat in het kader van de academisering een deel van de theorie naar het derde bachelorjaar is verschoven, kan dit volgens de opleiding hiervoor een reden zijn. De opleiding meent wel dat in het algemeen een minderheid van de studenten uitvalt omwille van de theorie. De meerderheid van de studenten slaagt er in de theorie tijdens haar programma succesvol af te ronden.

Een deel van de studenten stopt al met de opleiding tijdens het academiejaar. De studenten die zich uitschrijven voeren een exit-gesprek aan de hand van een formulier. Volgens de opleiding stoppen studenten omdat ze verkeerde verwachtingen hadden, niet goed kunnen omgaan met het zelfstandig werken, omdat ze niet voldoende motivatie hebben of de intensiteit van de opleiding onderschatten. Studenten stoppen ook omdat ze persoonlijke problemen hebben, omdat ze al werk gevonden hebben of wanneer ze studievertraging oplopen.

Tot in het derde jaar is er uitval van studenten, wat de vraag doet rijzen of het studentvolgsysteem effectief genoeg is. De commissie vraagt daarom in de kwaliteitszorg meer en een andersoortige aandacht voor de verhouding tussen de instroom en de uitstroom.

De gemiddelde studieduur over deze vijf academiejaren bedroeg vier jaar en drie maanden. 14,3 procent van de studenten doet één jaar langer over de opleiding. Het aantal studenten dat twee of drie jaar langer nodig heeft ligt erg laag. De opleiding geeft als oorzaak dat ze een ontradingsbeleid voert ten aanzien van veelvuldig herkansen. Het departementshoofd geeft de student een persoonlijk advies.

De gemiddelde studieduur voor de afstudeerrichtingen Textielontwerp en Grafisch ontwerp bedraagt vier jaar en twee maanden. De studenten van Vrije kunsten en Multimediale vormgeving doen gemiddeld vier jaar en zes maanden over hun studie.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan om in de kwaliteitszorg meer en een andersoortige aandacht te hebben voor de verhouding tussen de instroom en de uitstroom.

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1, gerealiseerd niveau:	voldoende
facet 6.2, onderwijsrendement:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Globaal oordeel

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatie-rapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen, de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

De commissie meent dat het ZER in sommige facetten te weinig concreet was en dat er een verwarrend beeld van de opleiding geschetst wordt, een mening die de opleiding begrijpt. De gesprekken met de verschillende betrokkenen hebben er echter toe geleid dat de commissie dit beeld scherp heeft kunnen stellen en een veel duidelijker inzicht kreeg in de werking van de opleiding.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1, niveau en oriëntatie:	voldoende
onderwerp 2, programma:	voldoende
onderwerp 3, personeel:	voldoende
onderwerp 4, voorzieningen:	voldoende
onderwerp 5, interne kwaliteitszorg:	voldoende
onderwerp 6, resultaten:	voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

In haar reactie op de eerste terugmelding heeft de opleiding aangegeven volgende verbeteracties uitgevoerd of gepland te hebben:

- De opleiding werkt aan een herformulering van de doelstellingen.
- In het kader van groeiende docentmobiliteit en daaruit volgende input over internationale opleidingen wil de opleiding zich internationaal profileren.
- De opleiding heeft verschillende initiatieven genomen om de internationalisering in de opleiding te vergroten, ook wat betreft niet-Westerse contacten. Door extra inspanningen steeg het aantal inkomende en uitgaande uitwisselingsstudenten.
- De eindcompetenties worden herzien. Het bachelorcurriculum wordt competentiegericht opgebouwd met bijzondere aandacht voor onderzoeksvaardigheden.
- De opleiding zette initiatieven op om de koppeling tussen onderzoek en onderwijs te vergroten. Hiervoor werd ook een werkgroep opgericht en een studiedag georganiseerd.
- De opleiding neemt verdere initiatieven op het vlak van academisering. Zo wordt binnen de Geassocieerde Faculteit onder meer geparticipeerd aan de oprichting van een werkgroep rond outputfinanciering, een doctoraatscommissie en een onderzoeksraad, wordt er een publicatiebeleid opgezet en wordt er een financieringssysteem voor onderzoek ontwikkeld.
- De Witte Zaal zal vooral een platform gaan bieden voor de wisselwerking tussen studenten en de buitenwereld, daarnaast worden coproducties aangegaan met het veld.
- De opleiding ontwikkelt een zuil Professionalisering in het programma waarbij de essentiële vaardigheden nodig voor de beroepspraktijk uitgebreider en intensiever aan de bachelorstudenten worden aangeleerd.
- De samenwerking met het werkveld werd met verschillende initiatieven uitgebreid.
- Er werd een residentiewerking opgericht voor afgestudeerden en een EU-aanvraag ingediend voor een uitwisselingsprogramma rond residentiewerking.
- De clusterstructuur werd omgevormd tot een organisatiestructuur met opleidingshoofden en coördinatoren.

- Met ingang van academiejaar 2011-2012 worden de toelatingsproeven van de Vrije Kunsten gemeenschappelijk georganiseerd en niet meer per atelier. Ook zetelen theorie docenten in de nieuwe toelatingscommissies Vrije kunsten.
- In 2011-2012 wordt een nieuw intranet gelanceerd met Sharepoint-software, dat interactiever is ingericht dan het huidige intranet.
- De opleiding heeft een oplossing voorzien voor de brandveiligheid, arbeidsomstandigheden in de werkplaatsen en de klimatologische omstandigheden.
- Er werd extra ruimte voorzien voor masterstudenten, en voor bepaalde studenten van de derde bachelor. Daarnaast verhuisde de uitleendienst (grotere ruimte) en huurt de opleiding onderzoeksruimte.
- In de Departementale Raad zetelen intussen meerdere vertegenwoordigers uit het werkveld, waardoor het structurele overleg in werking getreden is.
- Bij de afname van enquêtes wordt nadien ook in gesprek gegaan met de studenten over het onderwerp van de bevraging.
- Bij de curriculumhervormingen is een standaardtraject voorzien voor internationale uitwisseling

De commissie heeft op basis hiervan haar oordelen niet gewijzigd.

Overzichtstabel van de oordelen

	score facet	score onderwerp
Onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding		voldoende
Facet 1.1: Niveau en oriëntatie	voldoende	
Facet 1.2: Domeinspecifieke eisen	voldoende	
Onderwerp 2: Programma		voldoende
Facet 2.1: Relatie doelstelling en inhoud	voldoende	
Facet 2.2: Eisen academische gerichtheid	voldoende	
Facet 2.3: Samenhang	voldoende	
Facet 2.4: Studieomvang	OK	
Facet 2.5: Studietijd	goed	
Facet 2.6: Afstemming vormgeving en inhoud	voldoende	
Facet 2.7: Beoordeling en toetsing	voldoende	
Facet 2.8: Masterproef	voldoende	
Facet 2.9: Toelatingsvoorwaarden	voldoende	
Onderwerp 3: Inzet van personeel		voldoende
Facet 3.1: Kwaliteit personeel	goed	
Facet 3.2: Eisen academische gerichtheid	goed	
Facet 3.3: Kwantiteit personeel	goed	
Onderwerp 4: Voorzieningen		voldoende
Facet 4.1: Materiële voorzieningen	voldoende	
Facet 4.2: Studiebegeleiding	goed	
Onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg		voldoende
Facet 5.1: Evaluatie resultaten	voldoende	
Facet 5.2: Maatregelen tot verbetering	goed	
Facet 5.3: Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	onvoldoende	
Onderwerp 6: Resultaten		voldoende
Facet 6.1: Gerealiseerd niveau	voldoende	
Facet 6.2: Onderwijsrendement	goed	

De oordelen zijn van toepassing voor:

- W&K Hogeschool voor Wetenschap & Kunst
- academisch gerichte bacheloropleiding Beeldende kunsten
 - masteropleiding Beeldende kunsten
 - Vrije kunsten
 - Textielontwerp
 - Grafisch ontwerp
 - Multimediale vormgeving

Algemene toelichting bij de academisch gerichte bacheloropleiding en masteropleiding in de Beeldende kunsten aan de Karel de Grote-Hogeschool Antwerpen

De academisch gerichte bachelor- en masteropleiding Beeldende kunsten van de multidisciplinaire Karel de Grote-Hogeschool Antwerpen zijn ondergebracht in het departement Sint Lucas Antwerpen. Dit departement is ontstaan in 1995 bij de fusies van de hogescholen, en bracht twee kunstopleidingen samen: de afdelingen hoger kunstonderwijs van Sint Lucas Antwerpen (voorheen het Sint-Lucaspaviljoen) en van het Instituut Sint-Maria. Vandaag vormen de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Antwerpen (Hogeschool Antwerpen), Sint Lucas Antwerpen (SLA), het Koninklijk Vlaams Muziekconservatorium (Hogeschool Antwerpen) en de Universiteit Antwerpen samen de Associatiefaculteit Kunsten van de Associatie Universiteit en Hogescholen Antwerpen.

De Karel de Grote-Hogeschool biedt opleidingen aan in zes verschillende studiegebieden, aan meer dan achtduizend studenten. De bachelor- en masteropleiding Beeldende kunsten tellen samen 425 studenten. De studenten kunnen kiezen uit drie afstudeerrichtingen, waarvan ongeveer een derde van het curriculum gemeenschappelijk is. Twee afstudeerrichtingen worden gekenmerkt door meerdere ateliers.

De afstudeerrichtingen zijn:

- Vrije kunsten (VK): Schilderkunst, Beeldhouwen|Ruimtelijke kunst, Grafiek, Foto|Video, Open atelier;
- Grafisch ontwerp (GO): Grafische vormgeving, Reclamevormgeving, Illustratieve vormgeving;
- Juweelontwerp en edelsmeedkunst (JE).

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de academisch gerichte bachelor en master

Beoordelingscriteria academisch gerichte bachelor:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties als denk- en redeneervaardigheid, het verwerven en verwerken van informatie, het vermogen tot kritische reflectie, creativiteit, het kunnen uitvoeren van eenvoudige managementtaken, het vermogen tot communiceren van informatie, ideeën, problemen en oplossingen, zowel aan specialisten als aan leken en een ingesteldheid tot levenslang leren;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties als een onderzoekende houding, kennis hebben van onderzoeksmethoden en –technieken en deze adequaat kunnen toepassen, het vermogen om de relevante data te verzamelen die een oordeelsvorming over maatschappelijke, wetenschappelijke en ethische vraagstukken kunnen sturen, een appreciatie van de onzekerheid, de ambiguïteit en de grenzen van de kennis en de vaardigheid tot het probleemgestuurd initiëren van onderzoek;
- het begrip van de wetenschappelijk-disciplinaire basiskennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, een systematische kennis van de kernelementen van een discipline met inbegrip van het verwerven van coherente en gedetailleerde kennis deels geïnspireerd door de nieuwste ontwikkelingen van de discipline en een begrip van de structuur van het vakgebied en de samenhang met andere vakgebieden.

Beoordelingscriteria master:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties op een gevorderd niveau als het vermogen om op een wetenschappelijke wijze te denken en te handelen, het om kunnen gaan met complexe problemen, het kunnen reflecteren op het eigen denken en werken en het kunnen vertalen van die reflectie naar de ontwikkeling van meer adequate oplossingen, het vermogen tot het communiceren van het eigen onderzoek en probleemoplossingen met vakgenoten en leken en het vermogen tot oordeelsvorming in een onzekere context;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau als het kunnen gebruiken van methoden en technieken in onderzoek, het kunnen ontwerpen van onderzoek, het kunnen toepassen van paradigma's in het domein van de wetenschappen of kunsten en het kunnen aanduiden van de grenzen van paradigma's, het vermogen tot originaliteit en creativiteit met het oog op het continu uitbreiden van de kennis en inzichten en het samen kunnen werken in een multidisciplinaire omgeving;
- een gevorderd begrip en inzicht in de wetenschappelijk-disciplinaire kennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, inzicht hebben in de nieuwste kennis van het vakgebied of delen ervan, in staat zijn om de wijze waarop de theorievorming beweegt te volgen en te interpreteren, in staat zijn om in een of enkele delen van het vakgebied een originele bijdrage aan de kennis te leveren en het bezitten van specifieke bij het vakgebied horende vaardigheden als ontwerpen, onderzoeken, analyseren en diagnosticeren;
- hetzij het beheersen van de competenties nodig voor het zelfstandig kunnen verrichten van wetenschappelijk onderzoek of de zelfstandige beoefening van de kunsten op het niveau van een beginnend onderzoeker of kunstenaar, hetzij het beheersen van de algemene en specifieke beroepsgerichte competenties nodig voor de zelfstandige aanwending van wetenschappelijke of artistieke kennis op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De visie/missie 'Eigenzinnig en actueel' en de onderwijsvisie van de hogeschool vormen samen de basis van de opleidingsdoelstellingen. De visie/missie is als volgt geformuleerd:

- Sint Lucas Antwerpen is een academische bachelor-masteropleiding die studenten ondersteunt bij hun ontwikkeling tot beeldend kunstenaar en vormgever.
- Sint Lucas Antwerpen legt de klemtoon op de actualiteit en het experiment in kunst en vormgeving, en geeft ruim plaats aan artistiek onderzoek.
- Sint Lucas Antwerpen heeft uitgesproken aandacht voor algemene vorming en theoretische reflectie in functie van de conceptuele onderbouw van het artistieke werk.
- Sint Lucas Antwerpen begeleidt studenten doorheen een individueel studietraject.
- Sint Lucas Antwerpen biedt naast de master Beeldende kunsten een unieke master Beeldend onderzoek aan.
- Sint Lucas Antwerpen profileert zich nationaal en internationaal als artistiek labo op het gebied van Beeldende kunsten en vormgeving.

De opleidingsdoelstellingen en bijhorende kerncompetenties die bij de bovenstaande missie aansluiten, zijn:

- De onderzoekende ingesteldheid aanscherpen.
 - De student heeft een onderzoekende en kritische houding ten aanzien van zichzelf, de opleiding, kunst en vormgeving, de eigen artistieke discipline en de maatschappij.
 - De student kent de taal en werkwijze van artistiek-reflectief onderzoek in kunst en vormgeving, en kan die onderzoeksmethoden en -technieken adequaat toepassen.
 - De student kan de relevante data verzamelen die een oordeelsvorming over maatschappelijke, artistiek-reflectieve en ethische vraagstukken kunnen sturen.
 - De student weet dat er geen grens is aan kennis en inzicht, en gebruikt dit als stimulans voor onderzoekend vernieuwen.
- Artistieke, originele en relevante beelden leren creëren binnen een historische, actuele en maatschappelijke context.
 - De student creëert zijn of haar beelden door gebruik te maken van een ruim inzicht in de menselijke natuur en in maatschappelijke structuren, gekoppeld aan een brede kennis van kunst en cultuur.
 - De student kent de historische en actuele context van het eigen medium, en is geëngageerd ten aanzien van de maatschappelijke context van het eigen werkdomein.
 - De student geeft blijk van creatieve potentie door constructief en eerlijk gebruik van inspiratiebronnen.
 - De student kan mondeling en schriftelijk zijn/haar werk duiden en presenteren.
 - De student heeft een systematische kennis van de kernelementen van artistiek beeldend werken, met inbegrip van coherente en gedetailleerde kennis, deels geïnspireerd door de nieuwste ontwikkelingen van het artistieke werkveld, een begrip van de structuur ervan en de samenhang met andere structuren.
- Leren analyseren, procesmatig en creatief/artistiek verwerken.
 - De student koppelt een onderzoekende en kritische houding aan een ideeëngenererend vermogen.
 - De student kan ideeën en vormen analyseren en die bevindingen verwerken in zijn persoonlijke onderzoek en creaties.
 - De student begrijpt dat oplossingen voortkomen uit analyse en onderzoek, maar waardeert evenzeer emotie en intuïtie als waardevolle inspiratiebronnen voor creatie.
- Eigenzinnige oplossingen geven aan creatieve vraagstellingen.
 - De student koppelt een ideeëngenererend vermogen aan de technische kennis en vaardigheden om die creativiteit vorm te geven en om zo, op een persoonlijke manier, te communiceren.
 - De student kan zich op een beeldende en creatieve manier uitdrukken en dit persoonlijke verhaal overtuigend zichtbaar maken voor anderen.
- Uitgroeien tot een kritische, autonome en oorspronkelijke beeldend kunstenaar/vormgever.
 - De student kan de opgedane ervaring, zijn kennis en vaardigheden, omzetten in een constante groei van inzicht en persoonlijkheid.

- De student kan diverse onderwijsactiviteiten en -aspecten integreren in het eigen creatieve proces.
- De student komt tot eigen inzichten door zijn kennis van en het inzicht in denkbeelden en emoties van anderen.

De opleiding geeft aan dat de doelstellingen voor de bachelor- en masteropleidingen dezelfde zijn, maar waar de bacheloropleiding zich richt op het beheersen van algemene competenties en het verwerven van disciplinaire basiskennis en -inzicht, richt de masteropleiding zich op competenties, kennis en inzicht op een gevorderd niveau. De opleiding concretiseert dit als volgt:

- In het eerste bachelorjaar – loskomen: introduceren, interesseren en experimenteren. De student wordt ondergedompeld in een bad van kunst en cultuur: hij ontdekt zichzelf en wordt geconfronteerd met de mogelijkheden binnen de gekozen afstudeerrichting. Een kennismaking met een brede basis aan begrippen en eisen van kunst en vormgeving. Onderzoek is hier op de eerste plaats gericht op het aftasten van de eigen mogelijkheden en voorkeuren.
- In het tweede bachelorjaar – doorwerken: methodiek, proces en onderzoek. Het scharnierjaar met het accent op gericht werken, het leer- en creatieve proces en de basis van artistiek onderzoek.
- In het derde bachelorjaar – creatief integreren: doelgericht onderzoek en authenticiteit. De nadruk ligt op doelgericht onderzoek en methodologie. De student concentreert zich op de vereisten van een academische doorstroombachelor.
- In de masteropleiding – uitbreken: gedreven, eigenzinnig en relevant. Het eigenzinnige en het relevante van het afstudeerproject (de masterproef) moet het resultaat zijn van onderbouwd en gestructureerd onderzoek, waarvan het onderzoeksproces zichtbaar is voor *peers* (vakgenoten).

De commissie heeft vastgesteld dat de vijf bovengenoemde opleidingsdoelstellingen en bijhorende kerncompetenties werden getoetst aan de decretale competenties, de Dublin-descriptoren en zeven competentiegebieden. De commissie stelt dat de opleiding in haar doelstellingen tegemoetkomt aan de decretale eisen maar dat die nog op een vrij algemene manier werden omschreven, in de zin dat in haar ogen een nog meer opleidingsspecifieke vertaling mogelijk is.

De opleiding stelt dat een opleiding Beeldende kunsten gericht is op innovatie en niet op reproductie van het bestaande, en dat hierdoor 'het onderzoekende' intrinsiek aanwezig is in de opleiding. Samen met de idee dat een student in dit type van opleiding een beelddenker is, komt de opleiding tot de conclusie dat er een discipline-eigen academiseringstraject moet worden uitgetekend, waarin studenten, afgestudeerden en werkveld betrokken worden. De commissie kan zich vinden in dit uitgangspunt.

Concreet legt de opleiding sinds enkele jaren de nadruk op het expliciteren en zichtbaar maken van onderzoek, onder andere door:

- Het introduceren van een duidelijke leerlijn 'onderzoek', waarin concept, reflectie en publicatie sleutelwoorden zijn. De opleiding wil een aantal methodieken voor onderzoek in de Beeldende kunsten selecteren die nauw aansluiten bij de domeinspecifieke competenties.
- De studenten een basistraining te geven die hen helpt om een onderzoekende attitude te hanteren in hun verdere artistieke praktijk.
- De masterproef verder te ontwikkelen als onderzoek in de Beeldende kunsten.

De academisering wordt ondersteund door de Universiteit Antwerpen, binnen de Associatiefaculteit Kunsten, die haar eigen faculteitsraad en -bestuur heeft. Een academische raad Beeldende kunsten geeft binnen die faculteit advies ten aanzien van het beleid. Deze academische raad werd opgericht op basis van een leidraad 'Academisering' van de associatie.

De opleiding heeft aangegeven dat, wanneer de faculteit middelen van het bijzonder onderzoeksfonds verdeelt, dit met meer oog voor de eigenheid van de betrokken opleidingen zou moeten gebeuren. De opleiding stelt ook dat bij de projectaanvragen bij het FWO ervoor gekozen wordt om de onderzoeksvraag vanuit de kunstpraktijk te formuleren. Ze gaat er daarbij van uit dat het onderzoek artistiek grensverleggend moet zijn en de eigen praktijk of het medium ter discussie moet stellen. Het resultaat van onderzoek hoeft daarbij niet per definitie een tekst te zijn.

Om de onderzoeksactiviteiten te ondersteunen, beschikt de opleiding over een coördinator Onderzoek en academisering, die in het departementsbestuur zit, het academiseringsproces begeleidt en de contacten met de andere actoren verzorgt. Deze coördinator bereidde ten tijde van het bezoek een beleidsnota voor. De bedoeling is om een transparanter onderzoeksbeleid uit te bouwen in het departement. Bestaande projecten worden ondersteund en nieuwe projecten aangemoedigd. Daarbij wil men zowel onderzoek *in* als *over* de kunsten een kans geven, maar de nadruk ligt op het eerste. Voorrang wordt ook verleend aan projecten die wegens budgettaire redenen geen BOF-middelen konden krijgen.

Vandaag beschikt het departement over vijf onderzoeksgroepen (onderzoekscellen) die het individuele onderzoek faciliteren: VORMAT (J|E), Nodebox/Gravital (GO), Integrated (GO), Typografie (GO) en Beeld & tekenen (GO). Het is de commissie opgevallen dat, behalve één groep, alle groepen actief zijn in de afstudeerrichting Grafisch ontwerp. Zij beveelt aan om ook in de andere afstudeerrichtingen het individuele onderzoek te faciliteren, al dan niet door het instellen van onderzoeksgroepen binnen deze afstudeerrichtingen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan om na te gaan of de doelstellingen nog meer opleidingseigen kunnen worden geformuleerd.

De commissie beveelt aan om ook in de afstudeerrichtingen Vrije kunsten en Juweelontwerp en edelsmeedkunst meer actief te worden op het vlak van onderzoeksgroepen.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereguleerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor academisch gerichte bacheloropleidingen en masteropleidingen zijn de eindkwalificaties ontleend aan eisen vanuit de wetenschappelijke en/of artistieke discipline, de internationale wetenschapsbeoefening en voor daarvoor in aanmerking komende opleidingen de praktijk in het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding een relevant deel van de eerder vermelde kerncompetenties heeft vertaald naar de domeinspecifieke context van de afstudeerrichting. De basis hiervoor waren alle studiefiches van het opleidingsonderdeel atelier plus de opdrachtfiles. Deze specifieke competenties werden geformuleerd op basis van wat docenten als leerdoelen hadden verwoord. De commissie heeft hier een positief beeld van, en stelt dat de opleiding hiermee verder in detail treedt dan wat de commissie in haar eigen referentiekader vooropstelt. Ze merkt wel op dat het vooral de afstudeerrichting Grafisch ontwerp is die in deze domeinspecifieke vertaling het verste gaat. Voor het geheel van de opleiding vindt de commissie dat er in de doelstellingen te weinig aandacht is voor de interculturele aspecten van de samenleving.

De opleiding geeft aan dat ze bij het opstellen van de opleidingsdoelstellingen steunt op de mening van docenten, studenten, afgestudeerden en het artistieke werkveld in de diverse sectoren van kunst en vormgeving. Sinds 2004 worden alle personeelsleden betrokken bij de formulering van de opleidingsprofielen voor de

bacheloropleiding, de masteropleiding en de master-na-masteropleiding. Twee studiedagen van het departementsbestuur en een algemene personeelsvergadering leidden tot een eerste ontwerp van een opleidingsprofiel. In de periode 2005-2008 – bij het uitbouwen van een competentiegericht programma – formuleerden werkgroepen op basis van overleg per afstudeerrichting de belangrijkste competenties. Voor de afstudeerrichting Grafische vormgeving gebeurde dit per atelier.

De opleiding geeft aan dat de docenten startsituaties voor afgestudeerden in kaart hebben gebracht en hebben onderzocht of competenties ontbraken. Het opleidingsprofiel en de competenties werden recent getoetst bij de studenten, de afgestudeerden en het werkveld. Daarnaast heeft de opleiding geparticipeerd aan de bespreking rond een gezamenlijk referentiekader voor alle opleidingen Beeldende kunsten in Vlaanderen.

Als coördinator van het internationale curriculumontwikkelingsprogramma *Art in the Public Sphere* heeft het departement, in samenwerking met negen partners en als organisator van de internationale congressen *Arte fact* en *Integrated*, de geformuleerde competenties getoetst aan die van de internationale partners. In samenwerking met het departement Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap werden de onderzoekscompetenties getoetst aan toonaangevende instellingen als de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten, de *Faculty of Arts & Architecture* in Brighton, het *Royal College of Art* en *Central Saint Martins College of Arts & Design* in London en de *University of Art and Design* in Helsinki. Deze internationale contacten stemmen de commissie optimistisch wat de voeling met een internationale context betreft. Ze is echter van mening dat de toetsing van de eigen doelstellingen verder moet evolueren naar een gestructureerde benchmarking. Uit de contacten met de opleiding is gebleken dat de toetsing van de eigen doelstelling hetzij toevallig, hetzij eenmalig blijft. .

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt meer aandacht in de doelstellingen voor de interculturele aspecten van de samenleving.

De commissie vraagt om de internationale contacten uit te breiden en meer systematisch in te zetten naar benchmarking.

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1, niveau en oriëntatie:	voldoende
facet 1.2, domeinspecifieke eisen:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 2 Programma

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het programma wordt gekenmerkt door drie domeinen: de artistieke vorming, de algemene vorming en het domein onderzoek. Zoals eerder gezegd, heeft de opleiding haar gedetailleerde eindcompetenties per afstudeerrichting gebaseerd op de leerdoelen die de docenten hadden geformuleerd in de studiefiches 'atelier'. Daarnaast geeft de opleiding aan dat de drie voornoemde domeinen worden vertaald in doelstellingen per opleidingsonderdeel, gebaseerd op het opleidingsprofiel (de visie, de vijf opleidingsdoelen en zeventien kerncompetenties). De commissie heeft een competentiematrix aangetroffen waarin de leerdoelen van de opleidingsonderdelen worden gerelateerd aan de kerncompetenties en opleidingsdoelstellingen. In deze matrix worden de leerdoelen omschreven per niveau (beschreven onder facet 1.1). Hiermee kreeg de commissie het beeld van een competentiegericht programma, afgestemd op de opleidingsdoelstellingen.

Het domein artistieke vorming en onderzoek

In de bacheloropleiding bestaat de artistieke vorming uit twee opleidingsonderdelen – 'atelier' en 'waarneming/weergave' – die onderscheiden worden aangepakt naargelang de afstudeerrichting; zij vormen de kern van de opleiding. De opleiding geeft aan dat de studenten in dit domein alle kerncompetenties en opleidingsdoelen verwerven door middel van atelieropdrachten. Docenten koppelen een wisselende selectie kerncompetenties aan deze opdrachten. De opdrachten worden doorspekt met aandacht voor de onderzoekscompetenties. Deze opdrachten zijn in het eerste bachelorjaar gericht op het aftasten van mogelijkheden, methodieken en persoonlijke voorkeuren, in het tweede jaar op procesmatig werken en in het derde jaar op onderbouwd en gestructureerd onderzoek en methodiek, een aantoonbaar en individueel proces in het perspectief van de masterproef.

In de masteropleiding is de masterproef het platform bij uitstek om een eigen project te realiseren waarin de student al zijn/haar competenties en zijn/haar persoonlijke visie kan aantonen. Het opleidingsonderdeel 'confrontatie met het werkveld' wil duiding geven bij zaken die van belang zijn bij het professioneel opstarten van een artistieke loopbaan. Daarnaast worden de opleidingsonderdelen 'lezen en beschouwen' en 'tonen en spreken' aangeboden in relatie tot workshops die de student in staat moeten stellen om nog meer een eigen parcours uit te stippelen.

De afstudeerrichting Grafisch ontwerp is georganiseerd in drie ateliers: grafische vormgeving, illustratieve vormgeving en reclamevormgeving. De student leert geïntegreerd ontwerpen en plaatst zijn opdrachten in een ruim kader. Tijdens het eerste semester vertrekken de drie ateliers in het eerste bachelorjaar van gemeenschappelijke modules (beeldanalyse, typografie, fotografie, onderzoeksmethodologie en waarneming/weergave) en is één module (ontwerp) ingevuld per atelier. Tijdens het tweede semester wordt één van de modules uitgebreid in relatie tot het instroomgebied. In het tweede en derde jaar krijgt de student naast de

gemeenschappelijke modules onderzoek en grafisch ontwerp een eigen programma conform het atelier dat hij gekozen heeft. Via keuzeateliers kan de student een persoonlijk parcours uitstippelen, waarmee hij zijn eigenzinnigheid benadrukt. De gemeenschappelijke basis voor de drie ateliers en het stimuleren van de onderzoekende houding moeten ertoe bijdragen dat de studenten in de loop van hun opleiding van atelier kunnen veranderen. De masteropleiding Grafisch ontwerp verbreedt zich, en biedt één programma aan voor alle studenten van deze afstudeerrichting. De opleiding geeft aan dat de drie ateliers steeds dichter naar elkaar toegroeien en studenten hierin een eigenzinnig parcours uitbouwen, waarbij ze voortdurend reflecteren op hun constante proces van experiment, onderzoek en ontwerp.

In de afstudeerrichting Vrije kunsten kiezen de studenten een basisatelier (schilderkunst, ruimtelijke kunst/beeldhouwen, grafiek en open atelier) en vullen dit vanaf het eerste jaar aan met een keuzeatelier (foto/bewegend beeld, tekenen, ruimtelijke kunst/beeldhouwen, ...). Deze keuzemogelijkheden komen tegemoet aan de door studenten geformuleerde wens voor een interdisciplinair parcours. De mogelijkheid tot integreren, combineren en toepassen van kunst eigen disciplines en technieken wordt gestuurd door het ontwikkelen van een visie op kunst. Dit proces, dat vastgelegd wordt in logboeken, ligt vanaf het eerste bachelorjaar mee aan de basis van onderzoek in de kunsten. De lesgevers begeleiden studenten in het uitbouwen van een individueel artistiek parcours, waarbij een uitgesproken zelfkritische en reflectieve houding moet leiden tot een onderzoekende en grensverleggende houding. Elke nieuwe opdracht is een reflectieplatform dat een aanzet geeft tot conceptueel denken binnen de Beeldende kunsten en tot een artistiek discours. De afstudeerrichting Vrije kunsten wordt dan ook opgevat als een onderzoeksplatform.

De afstudeerrichting Juweelontwerp/Edelsmeedkunst (J/E) profileert zich als artistiek labo op het gebied van juwelen/objecten. Het eerste bachelorjaar kent een geïntegreerd programma, bestaande uit waarnemen, tekenen naar levend model, perceptie, technieken, vormgeving, ontwerpstechnieken en onderzoek. In het tweede en derde jaar leert de student bestaande vormen uit hun context halen of verplaatsen naar het domein van het draagbaar object (vorm- en materiaalonderzoek). Als juweelontwerper geeft hij betekenis aan het object op het lichaam, in plaats en ruimte.

Het is de commissie tijdens het bezoek en in gesprekken met medewerkers en (oud-)studenten opgevallen dat binnen de afstudeerrichting Juweelontwerp en edelsmeedkunst, meer dan in de andere afstudeerrichtingen, de nadruk ligt op het experiment en het proces. Het atelier is een onderzoeksplek waar studenten hun persoonlijkheid en visie kunnen ontwikkelen in een zoektocht naar normen voor hedendaagse vormgeving en individuele inhoud op het gebied van juwelen/objecten.

De opleiding geeft aan dat ze onderzoek ziet als een cross-over tussen het theoretische en artistieke domein. De opdrachten in het atelier moeten het onderzoeksaspect zichtbaar maken: het onderzoek expliciteren en hierover communiceren. In de eerste twee bachelorjaren gebeurt het onderzoek in kleine groepen: een tiental studenten rond één onderwerp. Later in de opleiding evolueert dit naar individueel onderzoek (zie verder facet 2.2).

Het domein algemene vorming

Dit domein neemt ongeveer één derde van de studiepunten in beslag en heeft de volgende doelstellingen:

- de student tot een niveau van kritische reflectie brengen;
- de student een brede culturele en maatschappelijke context aanreiken;
- de horizon van de student verruimen, zodat een stevige voedingsbodem voor authentiek onderzoek in de kunsten ontstaat;
- de student mee tot creatief, zelfstandig en innoverend kunstenaar/vormgever vormen;
- de algemene vaardigheden van de student trainen.

De algemene vorming wordt onderscheiden door drie lijnen: de kunsthistorische, de filosofische en de cultureel-maatschappelijke lijn. Gaandeweg krijgt deze algemene vorming, door de steeds bredere waaier aan keuzevakken en seminars, de kleur van de eigen ambities van de student. Een deel van de opleidingsonderdelen die onder deze noemer vallen, wordt afstudeerrichtingsspecifiek ingevuld.

De commissie heeft vastgesteld dat binnen het domein algemene vorming de opleiding ruimte schept om aansluiting te vinden bij de artistieke praktijk van de student. Docenten algemene vorming worden sterker betrokken bij de begeleiding van de student in zijn artistieke werk, en de docenten kunstfilosofie en kunstgeschiedenis nemen deel aan het onderzoek in de kunsten van de studenten in de bacheloropleiding. Het is de commissie duidelijk dat de opleiding een sterke integratie van praktijk en theorie nastreeft, en ze wil dit aanmoedigen.

De commissie vindt dat op basis van het bovenstaande de opleiding een adequaat programma heeft om haar doelstellingen te bereiken. Daarnaast is het haar tijdens de gesprekken opgevallen dat de opleiding de student doorheen het curriculum wil opleiden tot 'beelddenker', wat ze een mooi uitgangspunt vindt om het curriculum inhoudelijk te stofferen. De commissie begrijpt dat dit in de opleiding al aan bod komt, maar vraagt de opleiding om dit uitgangspunt nader te definiëren en in de opleiding verder te concretiseren.

De commissie heeft vastgesteld dat wat de internationale dimensie in het programma betreft, er voor de opleiding nog een groeipad open ligt. Er is sprake van uitwisselingen (zie ook facet 6.1), een aantal internationale studiereizen en studiebezoeken en het project *MAPS* (*Master of Art in the Public Sphere*). De opleiding heeft ook aangegeven dat de student, op zijn eigen voorstel, kortlopende workshops en seminars kan volgen in het buitenland. De commissie vraagt expliciet om het aantal internationaal getinte opleidingsactiviteiten substantieel uit te breiden.

De opleiding gaf verder nog aan dat ze in functie van de academisering aan curriculumhervorming doet en die geregeld evalueert tijdens vergaderingen op alle betrokken niveaus. Vernieuwingen worden ook teruggekoppeld naar de studentenraad en betrokken in onderzoek naar studententevredenheid en de WOPST-enquête.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt om de integratie tussen de theorie en praktijk verder te versterken.

De commissie vraagt het begrip 'beelddenker' nader te definiëren en in de opleiding verder te concretiseren.

De commissie vraagt om kennismaking en uitwisseling van internationale invloeden in het programma op te nemen.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- kennisontwikkeling door studenten vindt plaats in interactie tussen het onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten) binnen relevante disciplines;
- het programma sluit aan bij ontwikkelingen in de relevante discipline(s) door aantoonbare verbanden met actuele wetenschappelijke theorieën;
- het programma waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en/of de ontwikkeling en beoefening van de kunsten;
- (bij daarvoor in aanmerking komende opleidingen) het programma heeft aantoonbare verbanden met de actuele praktijk van de relevante beroepen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft vastgesteld dat de keuze voor atelierwerking tegemoetkomt aan wat in de beroepspraktijk wenselijk en gangbaar is. De werking van de ateliers en de opdrachten daarbinnen sluiten aan bij de beroepspraktijk. Meer nog, de commissie vindt de mogelijkheid tot samenwerking tussen ateliers en de keuzevrijheid die studenten daarbij hebben, een sterk punt van de opleiding. Als kanttekening hierbij vraagt ze permanente aandacht voor het evenwicht tussen een zekere realiteitszin (directe aansluiting bij de beroepspraktijk) en de vrijheid van studenten om hun eigen artistieke pad te bewandelen.

De commissie heeft vastgesteld dat, om haar band met het werkveld aan te tonen, de opleiding zich beroept op het gegeven dat heel wat docenten buiten hun onderwijsopdracht artistiek actief blijven. Daarnaast worden kunstenaars en vormgevers als experts en gastdocenten aangetrokken voor specifieke onderdelen of voor meer gespecialiseerde trainingen. Specifiek voor de afstudeerrichting Grafisch ontwerp organiseert de opleiding bezoeken aan grafische bureaus en reclamebureaus. De afstudeerrichtingen Vrije kunsten en Juweelontwerp/Edelsmeedkunst organiseren lezingen, excursies, atelier- en galerijbezoeken.

De aansluiting bij de kunstpraktijk krijgt in de masteropleiding vorm in het opleidingsonderdeel 'confrontatie met het werkveld'. Het is de bedoeling dat de studenten tijdens de 'confrontatie met het werkveld' op een geïntegreerde manier hun competenties inzetten in een realistische context, en kennismaken met technische, sociale, communicatieve en organisatorische aspecten. Voor de ateliers 'grafische vormgeving' en 'reclamevormgeving' wordt dit opleidingsonderdeel ingevuld aan de hand van een (eventueel internationale) stage of een freelanceproject van tien weken voor de afstudeerrichting Illustratie. De commissie heeft hiervoor ook een adequate aanpak aangetroffen (inclusief begeleiding en beoordeling) en vindt dit een sterk punt, vooral voor Grafisch ontwerp en Juweelontwerp en edelsmeedkunst. Voor de afstudeerrichting Vrije kunsten stelt de commissie dat de werkveldervaring een sterkere invulling zou kunnen krijgen. De oriëntatie op het werkveld wordt daarnaast ook gerealiseerd door de keuzetrajecten in het atelier tijdens zowel de bachelor- als de masteropleiding.

Verder heeft de commissie vastgesteld dat de opleiding zowel in de bachelor- als de masteropleiding voor elke afstudeerrichting specifieke activiteiten organiseert om de studenten in aanraking te laten komen met het werkveld. Het gaat over het volgen van lezingen, workshops of seminars, contacten leggen met galerijen, studiereizen, confrontaties met kunstenaars, werkbezoeken enzovoort. Voor de afstudeerrichting J/E is er ook de databank *Arte Fact*, die als werkinstrument dient om het werk van studenten te positioneren.

De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding een aantal onderzoeksprojecten heeft lopen. Het gaat om VORMAT (afstudeerrichting Juweelontwerp en edelsmeedkunst), Nodebox/Gravital (Grafisch ontwerp), Integrated (Grafisch ontwerp) en Typografie (Grafisch ontwerp). Verder heeft ze tijdens het bezoek vastgesteld dat een project 'Beeld & tekenen' werd opgestart voor de afstudeerrichting Vrije kunsten. De opleiding stelt dat de onderzoeksprojecten vooral verankerd worden in het derde bachelorjaar en in de masteropleiding. De commissie vindt wel dat de studenten slechts beperkt in aanraking komen met de onderzoeksprojecten; een meer actieve participatie lijkt haar wenselijk. De opleiding beschikt sinds kort wel over een onderzoekskoördinator, die bestaande projecten moet ondersteunen en nieuwe projecten moet opstarten.

De opleiding geeft aan dat ze onderzoek ziet als een cross-over tussen het theoretische en het artistieke domein, waarbij de student een eigen onderzoeksmethodiek uitwerkt die uitgaat van het beeld en kan leiden tot zowel geverbaliseerde als beeldende output. De essentie blijft dat de student het onderzoek kan expliciteren en communiceren. De opleiding beschikt over een set adequaat geformuleerde onderzoekscompetenties die daarbij als doelstelling gehanteerd wordt. De visie op onderzoek werd ook besproken met Nederlandse experts.

De opdrachten in de ateliers moeten dit onderzoeksaspect zichtbaar maken, en dit moet uiteindelijk leiden tot individueel onderzoek dat culmineert in de masterproef. In de eerste bachelorjaren gebeurt dit onderzoek veelal in groepen van een tiental studenten. In het eerste bachelorjaar krijgen de studenten in het opleidingsonderdeel 'actuele kunst en onderzoek' extra ondersteuning op het vlak van heuristiek, bestuderen van voorbeelden en

methodieken. De commissie heeft daarbij vastgesteld dat de opleiding veel aandacht besteedt aan 'patroondoorbrekend denken'.

De commissie is van oordeel dat het aspect onderzoek in de opleiding aanwezig is, in de zin dat er veel aandacht is voor het proces waarbinnen de artistieke productie zich voltrekt. Dit spreekt aan. Toch had de commissie op hetzelfde niveau graag concreter willen waarnemen hoe de theoretische reflectie haar beslag krijgt.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt aandacht voor het evenwicht tussen de keuzevrijheid van de student en de onmiddellijke aansluiting bij het werkveld.

De commissie vraagt een sterkere invulling van de werkveldervaring in de afstudeerrichting Vrije kunsten.

De commissie vraagt een meer actieve participatie van de studenten aan de onderzoeksprojecten.

De commissie vraagt om het onderzoek in de opleiding meer concreet waarneembaar te maken.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Zoals aangegeven onder facet 2.1 beschikt de opleiding over een competentiematrix waarin de leerdoelen worden omschreven op vier verschillende niveaus (zie ook facet 1.1). De commissie stelt vast dat de opleiding hiermee een coherente visie op de competentieopbouw neerzet en dat deze visie bovendien gedragen wordt door de docenten. Aanvullend op het bestaande materiaal wil de opleiding in de toekomst de evaluaties door docenten te vergelijken met de in de studiefiches en opdrachten beschreven competenties, met onder meer het doel eventuele overlappingsen en hiaten te detecteren.

De studenten genieten in de opleiding heel wat inhoudelijke vrijheid. De studieloopbaancoördinator bewaakt met de student de samenhang binnen het individuele (eventueel flexibele) leertraject. Dit gebeurt aan de hand van een individueel gesprek bij de aanvang van het academiejaar. De commissie wil aanstippen dat in het algemeen de docenten in de begeleiding van de student een groot streven naar een consistent parcours aan de dag leggen.

De opleiding beschikt ook over een tabel waarin de volgtijdelijkheid van de opleidingsonderdelen wordt aangegeven, en die gerespecteerd wordt bij het verlenen van vrijstellingen of het toekennen van flexibele leertrajecten. De volgtijdelijkheid is geconcretiseerd in de verwachte begincompetenties van de opleidingsonderdelen. De commissie heeft vastgesteld dat die in overeenstemming zijn met de competentie-matrix.

De samenhang wordt bewaakt door het departementsbestuur, de stuurgroepen en de betrokken docenten via de atelierversamelingen en vakgroepvergaderingen algemene vorming. Belangrijke instrumenten voor de optimalisering van deze samenhang zijn de docenterversamelingen, de studiedagen die geregeld de leerstofomschrijving voorbereiden en vastleggen, en de geregelde bevraging van studenten via WOPST en focusgroepen. Terugkoppeling van de resultaten van deze bevragingen gebeurt onder andere door de

aanpassing aan het programma. Daarnaast wordt met de docenten bekeken waar verbeteringsacties mogelijk zijn.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.4 Studieomvang

Beoordelingscriterium:

De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studieomvang:

- bachelor: tenminste 180 studiepunten
- master: ten minste 60 studiepunten

Oordeel van de visitatiecommissie: OK

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De academisch gerichte bacheloropleiding bestaat uit 3 studiejaar van elk 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 180 studiepunten. De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studieomvang van een academisch gerichte bachelor.

De masteropleiding bestaat uit 1 studiejaar van 60 studiepunten. Hiermee voldoet de opleiding aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studieomvang van een master.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.5 Studielast

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft geen studietijdmetingen aangetroffen waarmee een vergelijking kon worden gemaakt tussen de begrote en reële studietijd. Ze heeft tijdens de gesprekken wel opgemerkt dat de studenten zich positief uitspraken over de studielast. Uit focusgroepen (2008) is daarnaast gebleken dat het domein algemene vorming geen belemmerende studietijd vergt. Studenten kunnen voldoende tijd besteden aan de domeinen artistieke vorming en onderzoek.

- Voor de verdeling van de studielast geldt de volgende vuistregel:
- Eerste bachelorjaar: 28 contacturen, 12 uur zelfstudie per week
- Tweede bachelorjaar: 24 contacturen, 16 uur zelfstudie per week
- Derde bachelorjaar: 21 contacturen, 19 uur zelfstudie per week
- Master: 15 contacturen, 25 uur zelfstudie per week
- Voor de artistieke opleidingsonderdelen geldt een aanwezigheidsverplichting van 100 procent.

Als belangrijkste studiebevorderende factoren vermeldt de opleiding de studiebegeleiding in vooral de ateliers, de concentratie van de opleidingsonderdelen algemene vorming op vaste dagen en de procesevaluatie.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt om studietijdmetingen te organiseren.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding als primaire uitgangspunt het studentgestuurd onderwijs neemt. Dit wil zeggen dat de student doorheen de bachelor- en masteropleiding zijn leerproces steeds meer in handen neemt. Parallel daarmee wordt de docent steeds meer de coach van de student. Ruimte voor coöperatieve werkvormen en een zekere mate van vrijheid en flexibiliteit (zie ook eerder) moeten dit mogelijk maken. De lesopdrachten komen voor een belangrijk deel voort uit de artistieke praktijk, met inbegrip van de conceptuele en theoretische ideeënwereld van kunst en vormgeving. Informatie over de gebruikte werkvormen en leermiddelen is opgenomen in de studiegids en de studiefiches, en wordt volgens de commissie adequaat gecommuniceerd.

In het domein algemene vorming wordt aanvankelijk vooral met hoorcolleges gewerkt. Vanaf het derde bachelorjaar – waarin met kleinere groepen wordt gewerkt – worden vaak werkcolleges (seminaries) gegeven, ook door gastdocenten. Het werken met activerende doceervormen als discussie en debat wordt aangemoedigd. Ook het maken van portfolio's en papers over bijgewoonde lezingen en studiebezoeken behoren tot het pakket. De commissie is van mening dat de lesinhouden sterker moeten worden gedidactiseerd. Ook het cursusmateriaal zou sterker didactisch geënt moeten worden.

In het domein artistieke vorming worden diverse vormen van atelierwerk gebruikt; de studenten werken onder voortdurende begeleiding van hun docent(en) tijdens de voorziene contacturen. Buiten de geplande contacturen staat het studenten vrij sommige ateliers te gebruiken als die op dat moment niet worden ingenomen voor lessen. De opdrachten in het atelier gaan uit van een groot aandeel zelfwerkzaamheid van de studenten. De toepassing van digitale media en ICT is geïntegreerd in het atelierwerk. Initiaties in diverse basisprogramma's worden zo veel mogelijk al voorzien vanaf het eerste jaar. Hiervoor wordt klassikale instructie ingezet als werkvorm.

Ateliermateriaal, inclusief computers met internetverbinding, is voorhanden in de ateliers zelf. Tijdens de lessen kan er gebruik gemaakt worden van ander didactisch materiaal, zoals *beamers* en videoapparatuur.

In de afstudeerrichtingen Vrije kunsten en Juweelontwerp en edelsmeedkunst hebben studenten, zeker vanaf het tweede bachelorjaar, vaak hun vaste atelierplek. Studenten Grafisch ontwerp werken eerder thuis, omdat de computer hun belangrijkste werkinstrument is.

Geregeld werken studenten aan geïntegreerde opdrachten, waarbij verschillende docenten aanwezig zijn per specialiteit of medium: typografie, fotografie, vormgeving, ...

Sommige opdrachten vragen een instructieles; meestal werken studenten individueel verder na een korte groepsbespreking. Technische initiatie en training worden zo goed mogelijk geïntegreerd in de artistieke praktijk. Tijdens de atelierweken zijn er speciale programma's waarin interdisciplinaire uitwisseling en samenwerking centraal staan. De studenten werken in studiejaar- en disciplineoverschrijdende teams aan thematische projecten. Zij werken onder leiding van hun eigen docenten en (buitenlandse) gastdocenten. Daarnaast worden ook excursies in binnen- en buitenland, tentoonstellingsbezoeken en gastlezingen georganiseerd.

In de masteropleiding, en meer bepaald in het opleidingsonderdeel 'confrontaties met het werkveld', toetst de student zijn verworven kennis en vaardigheden aan de dagelijkse praktijk. Dit gebeurt onder andere in de vorm van stages, freelanceprojecten, het maken van een tentoonstelling extra muros (publicatie), het verkennen van de praktijk achter het kunstveld en het bezoeken van ateliers van vormgevers of kunstenaars. Keuzeateliers, lezingen en workshops bieden ruimte voor actuele impulsen uit de artistieke praktijk, die vaak door gastdocenten worden binnengebracht.

De commissie oordeelt positief over de gebruikte werkvormen en leermiddelen. Die sluiten in voldoende mate aan bij wat gangbaar is voor dit type opleiding en wat noodzakelijk is om in het werkveld te kunnen stappen. Ze heeft tijdens het bezoek ook vastgesteld dat in de opleiding projecten van langere duur worden gecombineerd of afgewisseld met workshops van kortere duur. Ook dit vindt ze een positief gegeven. Zoals eerder gezegd, vindt ze het organiseren van stages en freelanceprojecten een goede keuze. In het algemeen stelt de commissie wel dat de opleiding te weinig presentatiemogelijkheden heeft voor de kunstwerken van de studenten.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt om de lesinhouden in het domein Algemene vorming sterker te didactiseren.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De organisatie van toetsen en examens is vastgelegd in de examenreglementen van de hogeschool en het departement. De evaluatievormen en gerelateerde leerdoelen zijn, zowel per opleidingsonderdeel als per opdracht, opgenomen in de studiefiches en studiegids, en zijn ook beschikbaar op het elektronische leerplatform. Verder worden de studenten tijdens de lessen gewezen op de inhoud van de studiefiches. De commissie heeft uit de gesprekken kunnen opmaken dat de studenten goed geïnformeerd waren over de beoordelingsprocedures en -criteria. Er waren in dat verband ook inhoudelijk geen dissonanten te horen.

Binnen het domein algemene vorming bepaalt de docent de vorm van het examen: mondeling of schriftelijk examen, papier, presentatie of permanente evaluatie. De vorm(en) van assessment en de manier waarop hij die in het eigen opleidingsonderdeel inbrengt, blijft de keuze van de individuele docent. Er wordt wel gestreefd naar een evenwichtige variatie.

De evaluaties binnen het domein artistieke vorming markeren de afsluiting van een periode, een project of een opdracht. Ze geven steeds de stand van zaken weer in de artistieke ontwikkeling die de student doormaakt. De opleiding hanteert daarbij het principe van een formatieve evaluatie, die culmineert in een jurymoment in de loop van de maand mei, waarin ook wordt teruggekeken naar het ontwikkelingsproces. Deze combinatie van product- en procesbeoordeling vindt de commissie een sterk gegeven. De jury is samengesteld uit de betrokken docenten, in de masteropleiding aangevuld met externen. Het is de commissie positief opgevallen dat bij de permanente feedback die studenten krijgen en bij het meer formele jurymoment, een competentiegericht evaluatieformulier wordt gehanteerd. Daarnaast is het ook positief gebleken dat de opleiding bij de beoordeling van artistiek werk ruimte maakt voor *peer evaluatie*.

De commissie wil wel nog één aandachtspunt meegeven. In een streven naar meer integratie tussen de praktijk en de theorie vindt de commissie het noodzakelijk dat het proces niet alleen artistiek maar ook theoretisch wordt geëvalueerd.

Zowel de docenten als de studenten kunnen het examenrooster raadplegen op het elektronische leerplatform en aan de valven. Elk opleidingsonderdeel wordt zo ingepland, dat een normstudent de verschillende examens met een comfortabele spreiding kan afleggen. Als examens verplaatst worden of er problemen zijn met de roosters voor studenten in een flexibel traject, helpt de studieloopbaancoördinator. De organisatie van toetsen gedurende het academiejaar is de verantwoordelijkheid van de docenten.

De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding over een adequate examencommissie en dito deliberatiecriteria beschikt.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding om het artistieke ontwikkelingsproces van de student niet alleen artistiek, maar ook theoretisch te evalueren.

Facet 2.8 Masterproef

Beoordelingscriteria

- De masteropleiding wordt afgesloten met een masterproef waarmee de student blijk geeft van een analytisch vermogen of van een zelfstandig probleemoplossend vermogen op academisch niveau of het vermogen tot kunstzinnige schepping. Het werkstuk weerspiegelt de algemeen kritisch-reflecterende ingesteldheid of de onderzoeksingesteldheid van de student.
- De masterproef heeft een omvang van ten minste één vijfde van het totale aantal studiepunten met een minimum van 15 en een maximum van 30 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het opleidingsonderdeel masterproef bestaat uit de eigenlijke masterproef (30 ECTS) en de confrontatie met onderzoek (10 ECTS) waarbij de student het onderzoeksproces zichtbaar maakt. De masterproef is het platform waarbinnen de student de ruimte krijgt om beeldend werk te realiseren dat in relatie moet staan met het veld van de actuele kunst en vormgeving.

De volgende competenties zijn noodzakelijk voor de afgestudeerde masterstudent:

- Hij bezit onderzoeksvaardigheden die hem in staat stellen zelfstandig artistiek onderzoek te verrichten in het veld van de Beeldende kunsten.
- Hij is in staat om duidelijk te communiceren naar diverse doelgroepen.
- Hij kan een originele bijdrage leveren aan de ontwikkeling van nieuwe kennis en inzichten.

Elke student werkt onafhankelijk een onderzoeksvraag uit die deel uitmaakt van het onderzoeksdomein Beeldende kunsten. Hij doet dit onder begeleiding van docenten uit de verschillende ateliers. Hij koppelt deze onderzoeksvraag aan een persoonlijk project en werkt hieraan in diverse fasen gedurende het hele academiejaar. De onderzoeksvraag wordt tijdens het verloop van het artistieke traject bijgestuurd en verfijnd. Het zoeken naar antwoorden op deze onderzoeksvraag is het onderzoek. Deze antwoorden kunnen naast een beeldende ook een andere – bijvoorbeeld een literaire – vorm hebben. De student bepaalt zelf welke methoden voor zijn werk het beste van toepassing zijn. De opleiding stelt verder dat de vorm waaronder de student zijn onderzoeksproces zichtbaar maakt en de manier waarop hij zijn onderzoek voert, van cruciaal belang zijn voor het artistieke 'statement' dat wordt geponeerd. De opleiding stelt dat deze radicaal kritische zin niet vrijblijvend kan zijn en/of op toeval kan berusten. Daar geeft zij bijvoorbeeld een op reflectie gebaseerd bronnenonderzoek (heuristisch) als één van de mogelijkheden om aan artistieke diepgang te winnen.

Voor de studenten J/E is dit onderzoek de relatie lichaam-object. Voor studenten VK is de radicaal kritische zin in de onderzoeksmethodiek bepalend voor het vinden van een eigen beeldtaal. Voor studenten GO is het essentieel dat er in hun werk een relatie bestaat met visuele communicatie.

De presentatie van het werk, in de breedste zin van het woord, is het moment bij uitstek waarop de artistieke praktijk zich toont en vragen oproept. Hier wordt verslag uitgebracht en krijgt de student feedback. Wat hij op artistiek gebied realiseerde, wordt in een ruimere context geplaatst. De student toont welke stappen in het onderzoekstraject en welke externe inspiratiebronnen belangrijk waren. De student neemt dit op in een verslagboek, een dagboek of portfolio, die een duidelijk beeld geven van het artistieke werkterrein, het inhoudelijke landschap waarbinnen de student-kunstenaar/vormgever werkt. De commissie stelt dat de opleiding hiermee een eigenzinnig beeldende invulling geeft aan de masterproef, met toch genoeg aandacht voor de specifieke competenties. Ze juicht dit toe.

Op verschillende momenten bekijken studenten hun onderzoeksproces in plenum vanuit een nulpositie (de oorspronkelijk gestelde onderzoeksvraag). Ze combineren dit met een terugblik naar het afgelegde parcours (stand van zaken) en met een vooruitblik naar de finale presentatie voor de jury. Het plenum is een moment waarop de student naar het werk van zijn medestudenten kan kijken en waarbij hij met begeleidende docenten in dialoog kan treden. De bedoeling hiervan is de student vooruit te helpen in zijn ontwerp- en onderzoeksproces.

De studenten worden voor hun masterproef gecoacht door docenten die zelf een artistieke praktijk hebben en/of een autoriteit zijn binnen hun vakgebied. Daarnaast geven docenten algemene vorming, als een soort van copromotor, ondersteuning bij de theoretische duiding van het werkstuk. De studenten kunnen hun eventuele tekst vooraf laten lezen, ze kunnen informatie inwinnen over te raadplegen bronnen, ze kunnen vragen stellen over de kunsthistorische contextualiteit enzovoort.

De commissie is wel van mening dat de theoretische reflectie meer aandacht behoeft. De verbalisering is minimalistisch opgevat, in die zin dat ze in grote mate geïntegreerd lijkt en te weinig is geëxpliciteerd.

Voor de beoordeling van de masterproef en de confrontaties met het onderzoek wordt een jury – met minimaal zes en maximaal tien juryleden – samengesteld uit lesgevers van deze opleidingsonderdelen (interne juryleden), aangevuld met een representatief gezelschap externe deskundigen (externe juryleden).

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt meer aandacht voor de theoretische reflectie bij de masterproef.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Beoordelingscriteria:

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten bachelor:

- diploma secundair onderwijs, diploma van het hoger onderwijs van het korte type met volledig leerplan, diploma van het hoger onderwijs voor sociale promotie of een diploma of getuigschrift dat bij of krachtens een wet, decreet, Europese richtlijn of een andere internationale overeenkomst als gelijkwaardig wordt erkend;
- door het instellingsbestuur bepaalde voorwaarden voor personen die niet aan bovengenoemde voorwaarden voldoen.

master:

- diploma van een bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s)en in voorkomend geval aangevuld met een geïndividualiseerd opleidingsprogramma, een voorbereidingsjaar of een schakelprogramma

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding hanteert de wettelijk bepaalde toelatingsvoorwaarden. Dat wil zeggen dat ook een artistieke toelatingsproef wordt georganiseerd voor studenten die de bacheloropleiding willen aanvatten. Studenten met een bachelordiploma Beeldende kunsten kunnen instromen in een master Beeldende kunsten.

De toelatingscommissies toetsen de artistieke potentialiteit van de kandidaten op de volgende criteria:

- een bovengemiddeld gevoel voor beeldende uitdrukkingvormen en middelen;
- een beginnende tekenvaardigheid;
- een conceptueel vermogen in relatie tot beeldende uitdrukkingvormen;
- de mogelijkheid om deze kwaliteiten verder te ontwikkelen;
- een open en onderzoekende houding ten opzichte van het eigen werk en dat van anderen;
- specifieke kwaliteiten met betrekking tot het gekozen instroomgebied;
- het kunnen denken in processen die leiden tot beeldende resultaten en, *last but not least*, de passie: het inzicht in de consequenties van deze studiekeuze en het engagement om er 100 procent voor te gaan.

Daarnaast worden de kandidaten getoetst op hun analytisch en kritisch vermogen en wordt gepeild naar hun motivatie en culturele interesses. De opleiding geeft zelf aan dat de artistieke toelatingsproef weinig voorspellende waarde heeft. Het aantal niet-geslaagde studenten van het eerste jaar blijft vrij hoog. Deze slaagcijfers blijven een voortdurende zorg. De opleiding plant een onderzoek om hierin verbetering te brengen.

De commissie stelt dat de toelatingsproef toch in eerste instantie peilt naar de artistieke kwaliteiten. Hier zijn uiteraard goede redenen voor. De vorm die de opleiding kiest is in de ogen van de commissie zeker niet ongeschikt.

Tijdens de toelatingsproef, maar vooral in de loop van het eerste studiejaar, bemerken de docenten dat het instroomniveau van nieuwe studenten over het algemeen tamelijk laag is op het vlak van algemene vorming. Dit gebrek is vooral vast te stellen bij studenten uit het BSO en in mindere mate uit het TSO. Aparte aandacht geeft de opleiding aan de kandidaat-instromers uit het KSO. Terwijl ze doorgaans wel over praktische en tekentechnische vaardigheden beschikken en een basis kunstgeschiedenis hebben, stelt de opleiding dat velen van hen erg resultaatgericht zijn en minder geneigd zijn tot breed onderzoek en experimenteren. Ook het pakket algemene vorming is voor hen vaak een zware opgave. In de loop van het academiejaar 2007-2008 gaf het aanmoedigingsfonds voor het atelier schilderkunst de mogelijkheid om extra aandacht te geven aan studenten met een zwakke vooropleiding.

De commissie wil graag nog aanstippen dat door de sterk individuele aanpak de opleiding erin slaagt om snel aansluiting te vinden bij het talent en de voorkennis van de student.

De opleiding geeft aan dat ze een geringe instroom uit cultureel diverse groepen vaststelt. Met de steun van de hogeschool tracht de opleiding wel gericht uiteenlopende groepen te benaderen. De commissie wil de opleiding aanmoedigen in haar pogingen om de diversiteit in de instroom te verhogen.

De toelatingsvoorwaarden staan vermeld in de informatiebrochure van de hogeschool, op de website, in een folder, de infobrochure en het HOE. Verder ontwikkelt de opleiding nog de volgende initiatieven om de studiekeuze te bevorderen: de studiegids, de opencampusdag in maart, SID-in-beurzen, de eindejaars-tentoonstelling, schoolbezoeken en introductiegesprekken met de studieloopbaancoördinator.

Naar aanleiding van het Flexibiliseringsdecreet heeft de hogeschool in samenwerking met de AUHA richtlijnen bepaald voor eerder verworven competenties. Voor EVC's blijft het bewijs van bekwaamheid onbeperkt geldig binnen de instellingen die bij de AUHA aangesloten zijn. Een actualiseringsprogramma kan slechts door een hogeschool worden opgelegd wanneer ten minste vijf kalenderjaren verstreken zijn sinds het verkrijgen van het bewijs van bekwaamheid. De termijn van vijf kalenderjaren wordt berekend vanaf de eerste dag van de maand oktober die volgt op de maand waarin het bewijs werd verkregen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie wil de opleiding aanmoedigen in haar poging om de diversiteit in de instroom te verhogen.

Oordeel over onderwerp 2, programma: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1, relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma:	voldoende
facet 2.2, eisen academische gerichtheid van het programma:	voldoende
facet 2.3, samenhang van het programma:	goed
facet 2.4, studieomvang:	OK
facet 2.5, studielast:	voldoende
facet 2.6, afstemming tussen vormgeving en inhoud:	voldoende
facet 2.7, beoordeling en toetsing:	goed
facet 2.8, masterproef:	voldoende
facet 2.9, toelatingsvoorwaarden:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 3 Inzet van het personeel

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie vindt het positief dat de docenten erg betrokken zijn bij de opleiding, en zich geëngageerd en flexibel opstellen, ondanks de pijnpunten in het personeelsbeleid die zij kon vaststellen, zoals de verloning, de restricties tot promotie en de problemen met bevorderingen.

De hogeschool formuleerde een aantal strategische keuzes in het personeelsbeleid: een transparante taakbelasting, een systematisch personeelsbeleid, een evenwichtige taakverdeling, ontplooiings- en doorgroei-kansen, vorming van leidinggevendenden, betere ondersteuning bij onderwijsvernieuwing en een verbetering van de communicatie. Deze keuzes worden geoperationaliseerd door een directie HRM.

Naast actuele ontwikkelingen in het werkveld, en het profiel van de opleiding en afstudeerrichtingen spelen de eigen artistieke praktijk bij de artistieke docenten en de academische gerichtheid van de theorie docenten een rol in de samenstelling van het docententeam. Voor keuzevakken en seminars wordt een beroep gedaan op de expertise van gastdocenten.

Voor de aanstelling van personeelsleden past de hogeschool specifieke procedures toe. Aan de leidinggevendenden werd vorming gegeven in het voeren van selectiegesprekken. Bij de selectie wordt rekening gehouden met een toonaangevende artistieke praktijk, onderzoekscompetenties, didactische competenties en de aansluiting bij de 'waarden' van de organisatie (engagement, studentgerichtheid, resultaatgerichtheid, innovatie en vertrouwen).

Op het niveau van de associatie kunnen nieuwe personeelsleden de 'opleiding voor beginnende assistenten' volgen. Deze opleiding begeleidt de assistenten in het bewust en kwaliteitsvol leren uitvoeren van de eigen onderwijsactiviteiten. De hogeschool brengt nieuwe personeelsleden samen om kennis te maken met de organisatie en met het oog op ervaringsuitwisseling. Op departementaal niveau worden de personeelsleden begeleid door leden van het departement en de afstudeerrichting. In de toekomst wil de opleiding een vaste coach voorzien.

Het departementshoofd bepaalt de taakstelling van de docenten op advies van het hoofd van de afstudeerrichting en de academische adjunct. In de taakstelling is er naast de onderwijsopdracht (via opdrachtfiles) ruimte voor onderwijs- en organisatieondersteunende taken, persoonlijke activiteiten en vorming. Het departement tracht rekening te houden met de eigen artistieke praktijk en onderzoek.

De hogeschool regelt de benoemingen via een protocol 'Criteria voor de benoeming van het statutair onderwijzend personeel in KdG'. Binnen de hogeschool kunnen om decretale redenen (het contingent vastbenoemde assistenten is al te groot) de assistenten niet benoemd worden. De voorbije jaren zijn er vier benoemingen geweest. Ook voor bevorderingen heeft de hogeschool een protocol opgesteld. De voorbije jaren zijn er vijf bevorderingen geweest. Voorlopig wordt een voorzichtig beleid op het vlak van ambtswijzigingen en bevorderingen gevoerd. In de nabije toekomst wil het departement een personeelskader opstellen dat aangepast is aan de nieuwe academische realiteit.

Naast de procedure op hogeschoolniveau voor de evaluatie van docenten is er op departementaal niveau een intern protocol. Hierin wordt bepaald dat het departementshoofd de vijfjaarlijkse evaluaties uitvoert. Al dan niet gekoppeld aan de evaluaties vinden in het departement functioneringsgesprekken plaats. Die vinden vaak plaats omwille van het disfunctioneren van een personeelslid. Sinds kort vinden de functioneringsgesprekken jaarlijks plaats.

Bij bevordering en evaluatie wordt rekening gehouden met de professionele en academische kwaliteiten van de docenten.

Professionalisering van het personeel gebeurt op vraag van de docent of de directie. Op het niveau van het departement vinden studiedagen plaats. Jaarlijks organiseert de hogeschool ook een hogeschoolcongres met vorming rond verschillende thema's en biedt zij vormingen aan, al dan niet in samenwerking met de Universiteit Antwerpen. Sinds 2004 zijn er initiaties voor het gebruik van het elektronische leerplatform. Voor leidinggevenden werd een professionaliseringstraject opgestart. Ook het ATP krijgt de kans om bijscholingen te volgen. Professionalisering met betrekking tot onderzoekscompetenties moet volgens de opleiding nog verder ontwikkeld worden.

Volgens de commissie moet de opleiding meer aandacht hebben voor onderwijskundige professionalisering. Uit de gesprekken met de commissie blijkt immers dat de professionalisering sterk verschilt per docent en vooral plaatsvindt bij de docenten van de algemeen vormende opleidingsonderdelen. Bij de docenten bestaat er vooral interesse in vorming rond competentiegericht evalueren.

De opleiding formuleert een aantal belemmerende factoren voor het voeren van een goed personeelsbeleid: de verminderde omkadering sinds de fusie tot de Karel de Grote-Hogeschool, de ongunstige leeftijds piramide, de wijzigingen in de decretale regelgeving, het academiseringsproces en de onzekerheid over de toekomstige financiering en structuur van het hoger kunstonderwijs.

Recent werd een aantal acties ondernomen om de opleiding voor te bereiden op een toekomst binnen een academische context en om de nieuwe personeelsleden een juist kader aan te bieden. Het departementshoofd stelde een 'Dossier personeel' op waarin alle knelpunten en mogelijke actiepunten beschreven worden. De bespreking hiervan met de dienst HR en het departementaal onderhandelingscomité bevonden zich ten tijde van het visitatiebezoek in een eindfase. De 'Beleidsnota personeel 1997' werd geactualiseerd om tot een consistent personeelskader te komen.

Eén van de elementen die besproken werden, bepaalt een heldere definiëring van de taakstelling van docenten en assistenten, waarbij een evenwicht wordt gezocht tussen recent aangeworven personeelsleden en vaste personeelsleden, en waarbij de waarde binnen de opleiding van beiden als essentieel bestempeld wordt. Een ander actiepunt betreft een nieuwe ronde bevorderingen. Daarnaast waren er besprekingen over de bijzondere salarisschalen, een nieuw protocol 'Prestatieregeling' en de vaste benoemingen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt aandacht voor de onderwijskundige professionalisering van de docenten.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door onderzoekers die een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het vakgebied (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten);
- bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft een aantal aandachtspunten in verband met de academische gerichtheid van de docenten. Zo stelt ze vast dat in het docentenkorps weinig onderzoeksgerichte activiteiten plaatsvinden. Ook is het volgens de commissie niet helemaal duidelijk met welke middelen het onderzoek gestimuleerd wordt. De opleiding licht in haar reactie toe dat de onderzoeksmiddelen gebruikt werden voor de academisering van de opleiding en de eerder genoemde onderzoeksprojecten. De commissie dringt erop aan dat onderzoek daadkrachtiger ondersteund wordt door de instelling en/of associatie. De opleiding zou de onderzoeksgerichtheid kunnen stimuleren door zich te richten op academische voorbeelden uit het buitenland. De commissie is wel positief over de eigen weg die de opleiding gekozen heeft met betrekking tot de academisering. De kunstzinnige praktijk en de reflectie daarop worden immers in een geïntegreerde aanpak met elkaar geconfronteerd. De aanstelling van de coördinator Onderzoek vanaf september 2009 is in dit kader noodzakelijk geweest, omdat op dit terrein organisatie, samenhang en promotie de allerhoogste prioriteit verdienen, net als de wijze waarop het onderzoek vanuit de hogeschool wordt gefinancierd en gefaciliteerd.

Onderzoeksprojecten die verweven zijn met het onderwijs, werden geïnitieerd vanaf 2004. Ze worden gefinancierd met academiseringsmiddelen, BOF-middelen, het Tetra-fonds en privé-gelden, en worden geselecteerd door een commissie van internen en externen. Naast de verwevenheid met onderwijs is bij deze selectie de koppeling tussen de theorie en praktijk een belangrijk criterium.

In september 2009 wierf het departement een coördinator Onderzoek aan. Die werd onder meer aangeworven om de bestaande projecten structureel te ondersteunen, het opstarten van nieuwe projecten aan te moedigen en een beleidplan uit te werken om meer duidelijkheid te scheppen rond het beleid voor onderzoek en doctoraten. Uit de gesprekken met de commissie bleek dat deze duidelijkheid een dringende vraag is, zeker bij de docenten. Duidelijke beleidskeuzes blijken nog niet te bestaan. Door de toename van de academiseringsmiddelen sinds 2008 kan de opleiding echter wel meer geld investeren in het onderzoek binnen de opleiding. Deze investeringen zouden volgens de opleiding snel gedaan worden.

Onderzoeksprojecten die eerst werden ingediend als BOF-project aan de UA maar geen goedkeuring kregen, genieten de voorkeur bij de toekenning van departementale onderzoeksprojecten. Op het moment van het visitatiebezoek liepen er vier departementale onderzoeksprojecten, elk gekoppeld aan een onderzoekscel, bij de afstudeerrichtingen Grafisch ontwerp en Juweelontwerp en edelsmeedkunst en werd een vijfde project opgestart in de afstudeerrichting Vrije kunsten. Sinds 2008 zijn verschillende jonge onderzoekers aangeworven die meedraaien in een onderzoeksproject, verbonden zijn aan een onderzoekscel of fungeren als *artist in residence* in de ateliers. De bedoeling is dat een aantal van hen op korte termijn aan een doctoraatsonderzoek begint.

De selectie van doctoraatsaanvragen gebeurt binnen de faculteitsraad, waarin de partners van de associatie vertegenwoordigd zijn. In het academiejaar 2010-2011 is gestart met de financiële ondersteuning van minimaal één doctoraat dat gekoppeld is aan een onderzoekscel. Het departement besliste om alleen in doctoraten in de kunsten te investeren en alleen jonge mensen te laten doctoreren. In de gesprekken met de commissie werd de bewuste keuze om het onderzoek uit de praktijk te laten vertrekken, erg benadrukt. Op het moment van het visitatiebezoek waren er twee doctorandi *in* de kunsten en twee *over* de kunsten actief in de opleiding.

Het aandeel doctores in de bacheloropleiding bedroeg in 2008 8 procent. Voor doctorandi was dit 1,2 procent. In de masteropleiding was 9 procent van de personeelsleden doctor. De opleiding stelt zelf dat dit weinig is, maar het decreet stelt dat de beroepservaring gelijkgesteld wordt om toegang te krijgen tot de ambten van docent, hoofddocent en hoogleraar. In de toekomst zal de opleiding prioriteit geven aan het aanwerven van doctores voor de theorieonderdelen. Daarbij is het volgens de commissie belangrijk om aandacht te hebben voor deskundigheid die kan leiden tot de eerder gevraagde integratie tussen de theorie en praktijk.

Voor het voeren van onderzoek en de ontwikkeling van de eigen artistieke praktijk krijgen de docenten een deel vrijstelling in hun takenpakket. Ook de weekplanning, bijzondere toelatingen en financiële tegemoetkomingen ondersteunen dit. Via de eigen artistieke praktijk, seminaries en conferenties, het bijwonen van studiedagen, literatuurstudie, het volgen van het actuele tentoonstellings-, galerie- en kunstwezen en in hun contacten met het werkveld zorgen de docenten voor een continue ontwikkeling van hun vakdeskundigheid.

De commissie vindt het positief dat veel docenten een eigen actuele beroepspraktijk hebben. Zowat de helft van het korps heeft een professionele artistieke nevenactiviteit.

Ze beschikken ook over een sterk (inter)nationaal professioneel netwerk. Voor specifieke expertise worden gastdocenten ingeschakeld.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt een verhoogde aandacht voor onderzoeksgerichte activiteiten binnen de opleiding en voor de financiering ervan.

De commissie vraagt aandacht voor deskundigheid om theorie en praktijk te integreren.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie meent dat het aantal VTE voldoende is, maar dat deze niet flexibel inzetbaar zijn. Bovendien is er onvoldoende ruimte om bepaalde zorgtaken buiten hun onderwijstaak uit te bouwen.

De onderwijzende personeelsleden van het departement stonden in 2008 in voor 64 VTE. Hiervan zijn 41 VTE voorzien voor onderwijs. Met een studentenaantal van 425 studenten geeft dit een ratio van 1 op 10. De gemiddelde ratio in de ateliers van Grafisch ontwerp bedraagt 1 op 14, in Vrije kunsten 1 op 11 en in Juweelontwerp en edelsmeedkunst 1 op 8. Voor onderzoek werd - exclusief de medewerkers in de onderzoeksprojecten - 4,48 VTE voorzien. 18 VTE werden ingezet voor organisatie en administratie. Jaarlijks zijn ongeveer 15 gastprofessoren in dienst met een beperkte opdracht.

In het beleidsplan van het departementshoofd wordt een bijsturing vooropgesteld, waarbij niet-didactisch personeel toezicht moet houden op de werking van de ateliers (technisch en organisatorisch), zodat het docentenkorps meer tijd krijgt voor de begeleiding van de studenten en het voeren van onderzoek. Op deze manier moet de omkadering op peil kunnen gehouden worden. Recent nam de opleiding ook andere maatregelen ter bevordering van de omkadering. Er werd een interne rationalisatie doorgevoerd, zoals het gemeenschappelijk

aanbieden van de master over de ateliers. De gemiddelde leeftijd van de docenten bedroeg in 2008 50 jaar. Het merendeel van de docenten was tussen 45 en 60 jaar. Door het nieuw allocatiemodel en de afvloeiing van oudere personeelsleden met een hoge verloning kwamen er meer financiële middelen vrij voor de aanwerving van nieuwe docenten.

De commissie stelt vast dat de opleiding een gunstige wending in de leeftijds piramide heeft kunnen realiseren, en dat er meer ruimte komt voor jonge nieuwe docenten en gastdocenten. In de gesprekken met de commissie werd gepleit om deze evolutie verder te zetten.

In 2008 was 42 procent van de docenten voltijds verbonden aan de opleiding. 65 procent was vastbenoemd. Er waren ongeveer 45 procent assistenten en 55 procent docenten actief in de opleiding. Volgens de nieuwe beleidsnota Personeel zal het aantal vastbenoemde personeelsleden verkleind worden en het aantal gastdocenten, contractuelen en technici verhoogd. Hiermee wil de opleiding zorgen voor voldoende aansluiting met recente ontwikkelingen in het werkveld. Via haar gelijkekansenbeleid wil de opleiding ook voor een personeelssamenstelling zorgen die een afspiegeling is van de diversiteit die kenmerkend is voor de omgeving.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt aandacht voor meer flexibiliteit in de inzet van het docentenkorps.

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1, kwaliteit personeel:	goed
facet 3.2, eisen academische gerichtheid:	voldoende
facet 3.3, kwantiteit personeel:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 4 Voorzieningen

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: onvoldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie is positief over de sfeer en de openheid op de campus Congres. Met beperkte middelen en veel creativiteit slaagt de opleiding erin zich te handhaven en toch een stimulerende omgeving te creëren. De commissie deelt echter het bewustzijn van alle betrokkenen in de opleiding dat er nood is aan een centrale campus, niet alleen voor de afstudeerrichtingen maar in het ideale geval voor het totale kunstonderwijs in Antwerpen. Het is de vraag hoe die gevoelde noodzaak ook beleidsmatig en bestuurlijk kan worden waargemaakt. De Karel de Grote-Hogeschool zal in nauwe samenspraak met alle betrokkenen een duidelijke stelling moeten innemen over de gewenste toekomstige situatie, ook in de constellatie van de associatiefaculteit en de samenwerking met de Universiteit Antwerpen. Zeker is dat er meer aandacht moet zijn voor de evolutie van de voorzieningen, meer bepaald wat betreft veiligheid en gezondheid in de gebouwen. Er is verder nood aan denkwerkplekken en ontmoetingsplaatsen. De theorielokalen en de bibliotheek zouden de uitstraling van artistiek onderzoek kunnen krijgen.

De afstudeerrichtingen zijn verdeeld over twee campussen. De afstudeerrichting Vrije kunsten bevindt zich op de campus Congres. Grafisch ontwerp en Juweelontwerp en edelsmeedkunst bevinden zich op de campus Sint Lucas, waar ook het KSO aanwezig is. Op het gebied van infrastructuur en huisvesting legt het departement met beperkte financiële middelen de nadruk op noodzakelijke ingrepen en het implementeren van onderzoeksruimtes. Op de beide campussen zijn groepsateliers, studio's en leslokalen aanwezig. In alle ateliers staan computers ter beschikking van de studenten. De theorielokalen zijn uitgerust met een *beamer*, een geluidsinstallatie en een dvd-/videospeler. Ook de computerlokalen en de polyvalente zaal zijn uitgerust met multimedievoorzieningen. Op de beide campussen zijn er print- en kopieermogelijkheden. Digitale camera's en videocamera's kunnen voor een beperkte periode uitgeleend worden. Op de beide campussen zijn er beperkte tentoonstellingsruimtes: de Sint-Lucaspassage op de campus Sint Lucas en de inkomhal op de campus Congres. Op de beide campussen is er een onderzoeksruimte. Niet alle docenten beschikken over een werkplek. Als ontmoetingsplek voor de studenten fungeren de cafetaria op de campus Sint Lucas en een lokaal op de campus Congres. Volgens de studenten is er veel te weinig denkruimte en werkruimte binnen alle ateliers.

De bibliotheek bevindt zich op de campus Sint Lucas en maakt deel uit van het netwerk van de hogeschool, de associatie en de Openbare Bibliotheek Antwerpen. De collectie bestaat uit zo'n negenduizend werken, waaronder boeken, tijdschriften en films. Naast officieel overleg met de kunst- en museumbibliotheken van Antwerpen is er ook informeel overleg met de bibliotheek van het departement KASK van de Artesis Hogeschool Antwerpen.

De beide campussen zijn niet gebouwd voor gebruik door mensen met beperkingen. Recent werden enkele aanpassingswerken gedaan op de campus Sint Lucas, waardoor een deel van de faciliteiten vlotter toegankelijk is.

De middelen die het departement via het allocatiemodel van de hogeschool ontvangt, worden gebruikt voor het personeel, materiaal, infrastructurele voorzieningen en budgetten voor de afstudeerrichtingen, waarmee die zelf materiaal kunnen aankopen. De studenten betalen daarnaast ateliergeld, maar hebben verder niet veel kosten. In de gesprekken met de commissie gaven zij immers aan dat veel materiaal aanwezig is. Toch zijn de uitleendienst en bepaalde machines en materiaal voor verbetering vatbaar.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt aandacht voor de veiligheid en gezondheid in de gebouwen.

De commissie meent dat er nood is aan een centrale campus die het fysieke contact tussen de afstudeerrichtingen bevordert.

De commissie vraagt aandacht voor de beperkte werkruimte bij bepaalde opleidingen, die ook van invloed is op de mentale ruimte die de studenten in hun studie ervaren.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding informeert abiturienten via onder meer de website, de studiegids, de opencampusdag, SID-in-beurzen, de eindejaarstentoonstelling, bezoeken van secundaire scholen en introductiegesprekken met de studieloopbaancoördinator.

Voor de instromende studenten wordt een introductieweek voorzien om hen vertrouwd te maken met de werking van de ateliers via een artistiek project, en voor informatiesessies rond studieloopbaan en -begeleiding, en de werking van de opleiding en het departement.

Verdere informatie vinden de studenten in de studiegids, de studiefiches en het departementaal onderwijs- en examenreglement. De coördinator Internationalisering zorgt voor de informatievoorziening wat betreft studentenuitwisselingen.

Voor studieadvies en begeleiding kunnen de studenten in eerste instantie terecht bij de docenten, de atelierversaantwoordelijke en het hoofd van de afstudeerrichting. De docenten van het atelier nemen de artistieke leertrajectbegeleiding op zich; de theorie docenten zorgen voor een leerstofgeïntegreerde studiebegeleiding.

De studentenbegeleiding, de ombudsdienst en de studieloopbaancoördinatie vallen onder de bevoegdheid van de academische adjunct. De adjunct geeft studieadvies, begeleidt de studenten bij de keuze van een persoonlijk deeltraject en verstrekt informatie over flexibel studeren. Voor beslissingen, advies en begeleiding in verband met de flexibele leertrajecten kan de student ook terecht bij de studieloopbaancoördinator. De ombudspersoon bemiddelt tussen studenten en docenten voor problemen in verband met lessen, examens en deliberaties. De departementale studentenbegeleider zorgt voor psychosociale begeleiding. In geval van ernstige psychosociale problemen kunnen de studenten doorgestuurd worden naar professionele instanties, zoals PSYNET. Studenten kunnen ook bij de studentenbegeleider van de hogeschool terecht voor de aanvraag van een bijzonder statuut. Ongeveer een derde van de studenten volgt een individueel traject. Een dertigtal studenten wordt begeleid door de studentenbegeleider.

De studentenuitwisselingen vallen onder de bevoegdheid van de departementale dienst Internationalisering. Deze dienst bestaat uit de coördinator Internationalisering, de ankerpersonen Internationalisering in de

afstudeerrichtingen en een administratief medewerker. Tot de belangrijkste taken van de dienst Internationalisering behoren de coaching van de uitgaande en inkomende studenten.

De commissie is positief over de studiebegeleiding van de opleiding. Er is een intensieve en betrokken begeleiding, die snel reageert op de noden van de studenten. De studenten worden bovendien vanaf het begin verantwoordelijk gemaakt voor de vrijheid waarmee ze hun studie kunnen invullen. Dat is een opvallend verschil met de vrijblijvendheid die vaak gepaard gaat met dergelijke onderwijsopvattingen. Studenten worden zeker niet in de watten gelegd, maar krijgen het vertrouwen dat ze zelf in staat zijn hun kunstenaarschap vorm te geven. Het wederzijdse respect tussen lesgevers en studenten is, vanuit die serieuze verstandhouding, groot. Ook de studieloopbaanbegeleiding loopt vlot, net als de informatievoorziening. De commissie is ook positief over de doorverwijzingen die plaatsvinden naar derdelijnsbegeleiding. De professionalisering van de tweedelijnsopvang is wel een aandachtspunt.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt aandacht voor de professionalisering van de tweedelijnsopvang.

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1, materiële voorzieningen:	onvoldoende
facet 4.2, studiebegeleiding:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

In vergelijking met andere onderwijsinstellingen zijn de faciliteiten beperkt. Niettemin slaagt de opleiding erin te roeien met de riemen die ze heeft en een aanvaardbaar niveau te bereiken. De opleiding beschikt over improvisatievermogen en is goed in het bedenken van tijdelijke oplossingen voor structurele problemen. Dat neemt niet weg dat op termijn de voorzieningen op niveau moeten worden gebracht, wat een investering vraagt van de hogeschool.

Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Kwaliteitszorg valt in het departement onder de bevoegdheid van de academische adjunct. Inhoudelijk zorgen de hoofden van de afstudeerrichtingen, de coördinator Kwaliteitszorg en de ankerpersonen voor de implementatie van het kwaliteitsbeleid in de afstudeerrichtingen, ateliers en diensten.

Kwaliteit wordt door het departement gedefinieerd als het beantwoorden aan of overtreffen van de verwachtingen van de 'klanten': de studenten, ouders, afgestudeerden, medewerkers, het brede culturele en artistieke werkveld en de overheid. De kwaliteitszorg en het kwaliteitsbeleid helpen om kwalitatief hoogstaande diensten te leveren, en deze kwaliteit te meten en te verbeteren.

De introductie van structurele kwaliteitszorg in 2004 werd afgerond in 2008. De hogeschoolcoördinator Kwaliteitszorg structureert het kwaliteitsbeleid en werkt samen met de departementale coördinatoren voor de implementatie van het beleid in de departementen. Ze ontmoeten elkaar in de interdepartementale projectgroep Kwaliteitszorg. De hogeschool richtte een werkgroep Metingen op, die de kwaliteit van de metingen bewaakt en de grote lijnen ervan vastlegt. De metingen die zij voorziet, zijn: studententevredenheid, personeelstevredenheid, resonans (werkveld en oud-studenten), Waardering Onderwijsprocessen door Studenten (WOPST) en focusgroepen (docenten en studenten). Terwijl de eerste twee metingen hogeschoolbreed gebeuren, worden de drie laatste binnen het departement georganiseerd. Naast deze metingen wordt jaarlijks ook een e-mailbevraging gedaan bij de afgestudeerden, en worden studenten en stagebegeleiders bevraagd in verband met het werkveld.

De WOPST-enquêtes werden gestart in 2004. De opleiding is er ondanks verschillende pogingen echter niet in geslaagd om voldoende respons te krijgen op deze enquêtes. Bij de interpretatie van de kwantitatieve meetresultaten spelen de focusgroepen dan ook een belangrijke rol. De focusgroep formuleert de elementen waarop de verbeteringstrajecten zich moeten concentreren. Het verbeteringstraject zelf wordt door de stuurgroep van de afstudeerrichting of het departementsbestuur opgesteld, inclusief de aanduiding van verantwoordelijken en een tijdsplan. De voortgang van de trajecten wordt besproken in stuurgroep- en ateliervergaderingen.

In eerste instantie wordt van de docent verwacht dat die zelf een analyse maakt van de resultaten en eventuele verbeteringen voorstelt. Op vraag van de docent kan een focusgroep gevormd worden. Uit de gesprekken met de visitatiecommissie blijkt dat de opleiding de WOPST-enquêtes voornamelijk nog voor de algemeen vormende opleidingsonderdelen gebruikt. Door die tijdens de lessen te laten invullen, hoopt de opleiding de respons te verhogen. Voor de ateliers worden meteen focusgesprekken georganiseerd. De studenten zijn veel positiever over de gesprekken dan over de bevragingen, en voelen zich daardoor ook betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleiding.

De commissie stelt vast dat de opleiding in staat is om snel tegemoet te komen aan de vragen van studenten en te functioneren als een dynamische organisatie waarin recht wordt gedaan aan wisselende behoeften bij uiteenlopende studentengroepen, en zelfs individuele wensen adequaat gehonoreerd worden. Studenten en lesgevers worden geregeld bevraagd om na te gaan waar het onderwijs aanpassing behoeft. Het is hierbij volgens de commissie positief dat recent de frequentie van periodieke evaluaties werd opgevoerd en dat de

resultaten ervan zichtbaar zijn. Ook het invoeren van de focusgesprekken is een positieve evolutie, aangezien het systeem met WOPST-enquêtes te weinig respons kent.

Toch zijn er enkele noden die niet systematisch aangepakt worden. De verklaring hiervoor moet volgens de commissie gezocht worden in het gebrek aan middelen en de keuzes van de hogeschool en de overheid. Er moet een aantal prioriteiten gelegd worden, zodat deze noden een oplossing krijgen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt een oplossing voor de aanpak van een aantal noden. Die hebben met name betrekking op de huisvestingsproblematiek en andere materiële voorzieningen waardoor de voorbereiding op de technologische standaard in de beroepspraktijk problemen ondervindt.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Bij de start van de structurele kwaliteitszorg formuleerde de opleiding een aantal streefdoelen om de kwaliteit van de opleiding te verbeteren. Belangrijk hierbij was het doel om de visie en doelstellingen van de opleiding te formuleren en te concretiseren in het programma. Daarnaast was er ook aandacht voor bijscholing, feedback, cursusmateriaal, mobiliteit en contacten met het werkveld en alumni.

Deze thema's komen ook terug in latere verbeteringsacties die voortkomen uit de metingen. Die betreffen onder meer het personeelsbeleid, de mobiliteit en internationalisering, en de interne en externe communicatie. Daarnaast wordt verder gewerkt aan het competentiegerichte curriculum. Er wordt een competentiematrix opgesteld, en het cursusmateriaal wordt verder geoptimaliseerd. Ook de feedback bij examenresultaten moet zo veel mogelijk aan de hand van de competenties gebeuren.

De studenten gaven in de gesprekken met de commissie aan dat ze heel wat veranderingen zien, onder meer dankzij de suggesties in de focusgesprekken en via de studentenraad.

De commissie stelt vast dat de opleiding concrete maatregelen neemt naar aanleiding van de resultaten van de kwaliteitszorgmetingen. De opleiding toont de nodige flexibiliteit om veranderingen snel en effectief door te voeren. Toch merkt de commissie op dat een aantal zaken niet verbeterd is en dat er nood is aan een grotere systematische opvolging. Ook veroorzaken de veranderingen, zoals de wijzigingen in het curriculum en het docententeam en de academisering, een zekere instabiliteit, door onduidelijkheid bij het personeel en de studenten over toekomstige programma-aanpassingen. De opleiding moet hier de nodige aandacht aan besteden.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt aandacht voor de nodige stabiliteit bij het uitvoeren van verbeteringsprocessen.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het onderwijzende personeel is betrokken bij de kwaliteitszorg via (de vertegenwoordiging in) de academische raad, de departementale raad, het hogeschool- en departementaal onderhandelingscomité, het onderzoeksplatform, de stuurgroepen en de atelierversamelingen. Daarnaast zijn er per departement werkgroepen die het departementale beleid afstemmen op dat van de hogeschool en het beleid vertalen naar de personeelsleden. Ook via personeelsbevestigingen en focusgroepen worden de personeelsleden bij de kwaliteitszorg betrokken. Door de compacte structuur in het departement kan informatie snel doorstromen.

De studenten worden bij de kwaliteitszorg betrokken via bevestigingen, focusgroepen en de vertegenwoordiging in de departementale raad en de studentenraad. In het zelfevaluatieverslag van 2008 stelde de opleiding dat studenten zich nog te weinig het belang van inspraak realiseren. Tijdens het visitatiebezoek bleek echter dat de studentenvertegenwoordiging ondertussen sterk verhoogd is.

Via de resonansgroepen (tweemaal sinds 2004) en via informele contacten, onder meer via de stages, worden het werkveld en afgestudeerden bij de opleiding betrokken. Daarnaast worden de afgestudeerden bevestigd over de genoten opleiding en de huidige tewerkstelling. In de toekomst wil de opleiding het contact verder nog meer gestructureerd aanpakken.

De commissie is positief over de betrokkenheid van studenten bij de kwaliteitszorg via de focusgesprekken en de studentenraad. Ook het overleg tussen docenten onderling wordt volgens haar goed georganiseerd. De betrokkenheid van de verschillende actoren is in de eerste plaats informeel en erg intensief. Ook alumni keren (informeel) terug naar de opleiding om mee te werken aan tentoonstellingen of voor coaching, al wordt dit niet structureel ingezet ter bevordering van de kwaliteit. In de contacten met het werkveld stelt de commissie goede voorbeelden van samenwerking vast. De feedback vanuit het werkveld kan echter meer structureel georganiseerd worden.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt dat de informele contacten met de alumni en het werkveld bij de opleiding ook formeel kunnen bijdragen aan de kwaliteitszorg.

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1, evaluatie resultaten:	voldoende
facet 5.2, maatregelen tot verbetering:	goed
facet 5.3, betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 6 Resultaten

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Door de eigen weg die de opleiding gekozen heeft met betrekking tot de academisering hebben de masterproeven volgens de commissie een onderscheidend karakter als ze vergeleken worden met andere kunstopleidingen. Vrijwel nooit ontstaat een vorm waarbij naast een beeldende uitkomst een daarvan losstaande theoretische beschouwing het licht ziet. De aandacht voor het proces waarbinnen de artistieke productie zich voltrekt, is volgens de commissie erg positief. Zoals eerder gesteld, vraagt de commissie wel dat duidelijker wordt hoe de theoretische reflectie haar beslag krijgt. Vanzelfsprekend ziet de commissie per student die afstudeert een verschil in niveau en soms ook per afstudeerrichting. Zo is het getoondresultaat van afgestudeerden Vrije kunsten voldoende en voor die van Grafisch ontwerp iets beter. Ondanks de (positieve) nadruk op het proces en het experiment heeft de afstudeerrichting Juweelontwerp en edelsmeedkunst nog geen onderscheidend niveau. De resultaten van de opleiding zijn in het internationale werkveld nog niet maatgevend. Voor de opleiding als geheel geldt dat er voor de afgestudeerden een boeiend perspectief in het werkveld wordt gerealiseerd in uiteenlopende disciplines en maatschappelijke verbanden. Afgestudeerden en het werkveld geven volgens de commissie aan dat de opleiding zorg draagt voor een voorbereiding op de beroepspraktijk, die uitdaagt om daarin een eigen positie te veroveren. De commissie meent, zoals eerder vermeld, dat er daarbij voldoende aandacht moet zijn voor het zoeken naar een evenwicht tussen de verwachtingen van het werkveld en de vrijheid van de studenten om een eigen weg te bepalen. De tewerkstellingsmogelijkheden voor afgestudeerden Grafisch ontwerp zijn positief, maar ook meer vanzelfsprekend dan voor de andere afstudeerrichtingen. De toeleiding naar het werkveld schommelt van jaar tot jaar, maar kent een positieve evolutie. Tot slot vindt de commissie het niet positief dat de bachelor geen echte finaliteit kent. Doordat de bachelor niet als finaliteit wordt opgevat, wordt de doorstroom naar de master opleiding een vanzelfsprekende.

Het werkveld toonde zich in de gesprekken positief over de afgestudeerden. Ook de afgestudeerden zelf zijn positief over de genoten opleiding. Ze benadrukken wel dat het belangrijk is om zelf initiatieven te nemen.

Uit de resonansgesprekken en de bevraging bij de afgestudeerden blijkt volgens de opleiding dat er een goede aansluiting is met het culturele en het werkveld. De kwaliteiten en competenties van de afgestudeerden vallen samen met de kwaliteiten die het werkveld van jonge starters verwacht. Voor afgestudeerden in de vormgeving is het wel evidentier om werk te vinden in een ruim en concreet werkveld dan voor afgestudeerden Vrije kunsten. De studenten die niet als kunstenaar aan de slag kunnen, komen terecht in het onderwijs of in een functie in de culturele sector. Studenten Juweelontwerp gaan vaak aan de slag als zelfstandig ontwerper. De afgestudeerden Grafisch ontwerp komen terecht in bureaus, organisaties en bedrijven, of oefenen een zelfstandige activiteit uit.

Uit de gesprekken met de commissie blijkt dat afgestudeerden ook geregeld naar het buitenland trekken. Als voorbereiding op de instap in het werkveld vermeldt de opleiding de stage bij Grafisch ontwerp en het opleidingsonderdeel 'confrontaties met het werkveld'. In juni organiseert de opleiding een infosessie voor masterstudenten, waarbij verschillende organisaties betrokken worden die jonge kunstenaars en vormgevers begeleiden bij hun eerste stappen in het echte werkveld.

De opleiding wil uitwisselingen vooral stimuleren in het derde bachelorjaar en erkent het belang van deze uitwisselingen. Tegelijk stelt ze vast dat dit belang door studenten en docenten nog te veel onderschat wordt,

ondanks de positieve ervaringen van de studenten die wel op uitwisseling gaan. Omdat docenten vaak een negatieve houding hebben vanwege een mogelijke moeilijke herintegratie van de studenten, gaat de opleiding meer op zoek naar een aantal preferentiële partners met een gelijkwaardige opleiding. De opleiding wil ook de appreciatie van en het vertrouwen in uitwisselingen verhogen door docentenmobiliteit te stimuleren; ze bouwt hiervoor een nieuw beleid uit. Sinds het academiejaar 2007-2008 biedt de opleiding ook de mogelijkheid van een Erasmus-stage aan. Gemiddeld zijn er jaarlijks een vijftal inkomende buitenlandse studenten in Grafisch ontwerp en een drietal in Vrije kunsten. Juweelontwerp en edelsmeedkunst trekt geen buitenlandse studenten aan. Jaarlijks gaan gemiddeld acht studenten Grafisch ontwerp naar het buitenland. Voor Vrije kunsten schommelt het aantal uitgaande studenten jaarlijks tussen één en vijf. De afstudeerrichting Juweelontwerp en edelsmeedkunst had alleen in het academiejaar 2006-2007 uitgaande studenten, namelijk drie. Jaarlijks zijn er ook enkele inkomende en uitgaande docenten.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt aandacht voor uitstroommogelijkheden na de bacheloropleiding.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

De opleiding heeft als streefdoel een gemiddelde van 425 studenten en houdt zich hier ook aan. De opleiding laat daarom geen grote stijgingen van het aantal studenten toe, maar focust op het bewaken van de kwaliteit van de instroom. Daarnaast heeft de opleiding als streefdoel de doorstroom zo vlot mogelijk te laten verlopen via de studie- en studentenbegeleiding.

Gemiddeld slaagt 50 procent van de ingeschreven eerstejaarsstudenten. Dit percentage ligt iets lager bij de generatiestudenten. Uit gesprekken met studenten blijkt dat deze uitval te wijten is aan zelfoverschatting, een zwakke voorstudie of een foute inschatting van de opleiding.

Vanaf het tweede bachelorjaar stijgt het slaagpercentage naar 75 procent, in het derde bachelorjaar tot 90 procent en 95 procent in het masterjaar. De opleiding stelt hierbij vast dat het tweede jaar als zwaarder beschouwd wordt dan het eerste, waardoor de resultaten gemiddeld lager liggen. In het derde bachelorjaar vallen enkele studenten uit, volgens de opleiding door een gebrek aan artistieke visie in combinatie met te weinig enthousiasme, een gebrek aan zelfvertrouwen en passie voor breed en diepgravend onderzoek en experiment. De enkele masterstudenten die niet slagen, hebben meestal problemen met de masterproef.

Uit de slaagcijfers blijkt ook dat de gemiddelde studieduur over de hele opleiding vier jaar en drie maanden bedroeg voor de flexibilisering. 79,1 procent van de studenten haalde het diploma binnen de vier jaar; 17,4 procent na vijf jaar. Enkele studenten deden zes of zeven jaar over hun studies. Recente cijfers over de eerste

afgestudeerde bachelorstudenten laten zien dat de gemiddelde studieduur drie jaar en drie maanden bedraagt. 76 procent van de studenten haalde het bachelordiploma in drie jaar, de overigen in vier jaar. Een enkele student deed vijf jaar over de bacheloropleiding.

De commissie stelt vast dat de slaagcijfers gelijklopen met het landelijk gemiddelde. Daarbij is er een vlotte doorstroom van het derde bachelorjaar naar de masteropleiding, een doorstroom die de opleiding als noodzakelijk beschouwt. Toch merkt de commissie op dat de uitval in het eerste jaar erg hoog is in verhouding tot de toelatingsvoorwaarden van de opleiding. De commissie vraagt ook aandacht voor de doorstroom. Een en ander lijkt samen te hangen met de opvatting dat het eerste studiejaar vooral als een selectiejaar wordt gezien. De commissie is van mening dat selectie vooral aan de toelatingsproef gebonden moet zijn.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt aandacht voor de uitval in het eerste jaar.

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1, gerealiseerd niveau:	voldoende
facet 6.2, onderwijsrendement:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Globaal oordeel

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatie-rapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen, de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1, niveau en oriëntatie:	voldoende
onderwerp 2, programma:	voldoende
onderwerp 3, personeel:	voldoende
onderwerp 4, voorzieningen:	voldoende
onderwerp 5, interne kwaliteitszorg:	voldoende
onderwerp 6, resultaten:	voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

In haar reactie op de eerste terugmelding heeft de opleiding aangegeven volgende verbeteracties uitgevoerd of gepland te hebben:

- Inmiddels zijn de onderzoeksgroepen Integrated en Beeld & Tekenen multidisciplinair. Naast Grafisch ontwerp is nu ook Vrije kunsten bij deze onderzoeksgroepen betrokken.
- Inmiddels werden initiatieven genomen voor internationale benchmarking d.m.v. een structurele aanpak in het kader van internationale prospectie, docentmobiliteit, studentmobiliteit en uitbouw van preferentiële partners.
- In het kader van de academisering werden volgende acties ondernomen: onderzoeksvragen voor masterprojecten, opening van een onderzoekslokaal (voor begeleiding, permanentie), 2-jaarlijkse onderzoeksdagen, masterclasses, introductie 'academisering' voor alle studenten, opstart van 3 nieuwe doctoraten, opstart van 2 BOF-projecten, opstart van Extra Academy, ...
- De opleiding heeft het begrip beelddenker verder gedefinieerd.
- In de portfolio's worden de kennismaking en uitwisseling van internationale invloeden in het programma geconcretiseerd

Overzichtstabel van de oordelen

	score facet	score onderwerp
Onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding		voldoende
Facet 1.1: Niveau en oriëntatie	voldoende	
Facet 1.2: Domeinspecifieke eisen	voldoende	
Onderwerp 2: Programma		voldoende
Facet 2.1: Relatie doelstelling en inhoud	voldoende	
Facet 2.2: Eisen academische gerichtheid	voldoende	
Facet 2.3: Samenhang	goed	
Facet 2.4: Studieomvang	OK	
Facet 2.5: Studietijd	voldoende	
Facet 2.6: Afstemming vormgeving en inhoud	voldoende	
Facet 2.7: Beoordeling en toetsing	goed	
Facet 2.8: Masterproef	voldoende	
Facet 2.9: Toelatingsvoorwaarden	voldoende	
Onderwerp 3: Inzet van personeel		voldoende
Facet 3.1: Kwaliteit personeel	goed	
Facet 3.2: Eisen academische gerichtheid	voldoende	
Facet 3.3: Kwantiteit personeel	voldoende	
Onderwerp 4: Voorzieningen		voldoende
Facet 4.1: Materiële voorzieningen	onvoldoende	
Facet 4.2: Studiebegeleiding	goed	
Onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg		voldoende
Facet 5.1: Evaluatie resultaten	voldoende	
Facet 5.2: Maatregelen tot verbetering	goed	
Facet 5.3: Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	goed	
Onderwerp 6: Resultaten		voldoende
Facet 6.1: Gerealiseerd niveau	voldoende	
Facet 6.2: Onderwijsrendement	voldoende	

De oordelen zijn van toepassing voor:

- KdG Karel de Grote-Hogeschool
- academisch gerichte bacheloropleiding Beeldende kunsten
 - masteropleiding Beeldende kunsten
 - Vrije kunsten (VK);
 - Grafisch ontwerp (GO);
 - Juweelontwerp en edelsmeedkunst (JE).

Katholieke Hogeschool Limburg

Algemene toelichting bij de academisch gerichte bachelor- en masteropleiding Beeldende kunsten aan de Katholieke Hogeschool Limburg

De opleiding Beeldende kunsten bestaat uit twee afstudeerrichtingen, Fotografie en Grafisch ontwerp, en maakt deel uit van het departement Media & Design Academie, waartoe ook de opleidingen Audiovisuele kunsten en Productdesign horen. De verschillende afstudeerrichtingen in deze opleidingen functioneren min of meer autonoom. De coherentie wordt departementaal bewaakt door de stuurgroepen Beleid en Organisatie. Sinds het academiejaar 2009-2010 is het departement gevestigd in een nieuw gebouw op een nieuwe locatie: C-mine in Genk.

De academie werd in 1969 opgericht als een stedelijk instituut onder de naam Stedelijk Hoger Instituut voor Visuele Kommunikatie en Vormgeving. De afstudeerrichting Grafisch ontwerp bestond aanvankelijk uit twee afzonderlijke afstudeerrichtingen: Grafische vormgeving en Reclamevormgeving. Die werden later geïntegreerd tot de afstudeerrichting Grafische vormgeving, later Grafisch ontwerp genoemd. De afstudeerrichting Fotografie werd opgericht in het begin van de jaren 1970. Fotografie werd toen samen met Film als één opleiding aangeboden. Nadien werd Fotografie afgesplitst als afstudeerrichting en ondergebracht in de opleiding Beeldende kunsten, samen met Grafisch ontwerp.

Bij de herstructurering van het hoger onderwijs in 1994 werd het departement onderdeel van de instelling Katholieke Hogeschool Limburg. De Katholieke Hogeschool Limburg biedt opleidingen aan in zes departementen op campussen in Hasselt, Genk en Diepenbeek. De hogeschool trad in 2002 toe tot de Associatie K.U.Leuven. De Katholieke Universiteit Leuven werd hierdoor de academiseringspartner voor de academische opleidingen van de hogeschool.

De opleiding aan de Katholieke Hogeschool Limburg maakt ook deel uit van de geassocieerde faculteit Architectuur en kunsten van de associatie, waarin ook de opleidingen Beeldende kunsten van de Hogeschool voor Wetenschap en Kunst en Sint-Lukas Brussel vertegenwoordigd zijn. In eerste instantie werkt de opleiding structureel samen met de Associatie Leuven, aangezien de K.U.Leuven de academiseringspartner van de opleiding is. Om de academisering van de kunstopleidingen te begeleiden, richtte de associatie een Begeleidingscommissie Academisering Kunsten (BAK) op. Het Instituut voor Onderzoek in de Kunsten (IvOK) overkoepelt en begeleidt het onderzoek binnen de associatie. Projectmatig wordt evenwel naar partners gezocht met wie interessante initiatieven op te zetten zijn.

Daarom zullen de opleidingen Beeldende kunsten aan de Katholieke Hogeschool Limburg en de Provinciale Hogeschool Limburg vanaf het academiejaar 2010-2011 gezamenlijk het eerste jaar van de afstudeerrichting Grafisch ontwerp organiseren, met de bedoeling op termijn tot één opleiding Beeldende kunsten in Limburg te komen. De twee opleidingen hebben ook een geassocieerde faculteit *Media, Arts en Design (MAD-faculty)* opgericht, waarin zowel de associatie rond de K.U.Leuven als de UHasselt vertegenwoordigd zijn. Naast de opleidingen Beeldende kunsten zijn hierin ook de opleidingen Audiovisuele kunsten en Productdesign vertegenwoordigd. De opleidingen pleiten ervoor om academisch te zijn maar hierin een eigen profiel te kunnen ontwikkelen, en dus geen doordruk te zijn van onderzoek zoals dit aan de universiteit plaatsvindt.

Het aantal studenten in de opleiding bedroeg tussen de academiejaren 2005-2006 en 2007-2008 gemiddeld 118. Het aantal studenten is ongeveer gelijk verdeeld tussen de afstudeerrichtingen.

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de academisch gerichte bachelor en master

Beoordelingscriteria academisch gerichte bachelor:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties als denk- en redeneervaardigheid, het verwerven en verwerken van informatie, het vermogen tot kritische reflectie, creativiteit, het kunnen uitvoeren van eenvoudige managementtaken, het vermogen tot communiceren van informatie, ideeën, problemen en oplossingen, zowel aan specialisten als aan leken en een ingesteldheid tot levenslang leren;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties als een onderzoekende houding, kennis hebben van onderzoeksmethoden en –technieken en deze adequaat kunnen toepassen, het vermogen om de relevante data te verzamelen die een oordeelsvorming over maatschappelijke, wetenschappelijke en ethische vraagstukken kunnen sturen, een appreciatie van de onzekerheid, de ambiguïteit en de grenzen van de kennis en de vaardigheid tot het probleemgestuurd initiëren van onderzoek;
- het begrip van de wetenschappelijk-disciplinaire basiskennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, een systematische kennis van de kernelementen van een discipline met inbegrip van het verwerven van coherente en gedetailleerde kennis deels geïnspireerd door de nieuwste ontwikkelingen van de discipline en een begrip van de structuur van het vakgebied en de samenhang met andere vakgebieden.

Beoordelingscriteria master:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties op een gevorderd niveau als het vermogen om op een wetenschappelijke wijze te denken en te handelen, het om kunnen gaan met complexe problemen, het kunnen reflecteren op het eigen denken en werken en het kunnen vertalen van die reflectie naar de ontwikkeling van meer adequate oplossingen, het vermogen tot het communiceren van het eigen onderzoek en probleemoplossingen met vakgenoten en leken en het vermogen tot oordeelsvorming in een onzekere context;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau als het kunnen gebruiken van methoden en technieken in onderzoek, het kunnen ontwerpen van onderzoek, het kunnen toepassen van paradigma's in het domein van de wetenschappen of kunsten en het kunnen aanduiden van de grenzen van paradigma's, het vermogen tot originaliteit en creativiteit met het oog op het continu uitbreiden van de kennis en inzichten en het samen kunnen werken in een multidisciplinaire omgeving;
- een gevorderd begrip en inzicht in de wetenschappelijk-disciplinaire kennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, inzicht hebben in de nieuwste kennis van het vakgebied of delen ervan, in staat zijn om de wijze waarop de theorievorming beweegt te volgen en te interpreteren, in staat zijn om in een of enkele delen van het vakgebied een originele bijdrage aan de kennis te leveren en het bezitten van specifieke bij het vakgebied horende vaardigheden als ontwerpen, onderzoeken, analyseren en diagnosticeren;
- hetzij het beheersen van de competenties nodig voor het zelfstandig kunnen verrichten van wetenschappelijk onderzoek of de zelfstandige beoefening van de kunsten op het niveau van een beginnend onderzoeker of kunstenaar, hetzij het beheersen van de algemene en specifieke beroepsgerichte competenties nodig voor de zelfstandige aanwending van wetenschappelijke of artistieke kennis op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding specificeert de volgende eigen in haar missie: 'De Beeldende kunstenaar concipieert, ontwerpt en communiceert op het terrein van de media of de industrie. De belangrijkste maatschappelijke doelstelling van de opleiding is de vorming van jonge mensen die over de nodige competenties beschikken om een artistieke loopbaan te kunnen uitbouwen. De afgestudeerden zullen in staat zijn in te spelen op de evoluties in de kunst, het medialandschap, het beroep en de samenleving en zich in die zin permanent te blijven ontwikkelen.'

De competenties zijn voor de opleiding de kerndoelstellingen van het onderwijs. De competenties die de opleiding geformuleerd heeft en die opgelijst zijn in een competentiematrix, vormen de basis van het domeinspecifieke referentiekader. Ze gelden zowel voor de bachelorjaren als voor de master. De competenties worden gegroepeerd in vijf categorieën:

- persoonsgebonden gedrag + groei;
- interactief gedrag/communicatieve competenties;
- taakgebonden gedrag/managementcompetenties;
- innoverend gedrag /creatief vermogen;
- vaktechnische competenties.

De competenties van het decreet worden volgens de commissie hierbij gevolgd. Via een kruistabel toont de opleiding de overeenkomsten aan tussen de eigen competenties en die van het decreet.

Daarnaast worden de competenties gekoppeld aan de vijf rollen die de opleidingen Beeldende kunsten in Vlaanderen zijn overeengekomen:

- de onderzoeker: hij is in staat om een eigen artistieke onderzoeksmethode te ontwikkelen;
- de creator: hij is in staat om een eigen spoor/indruk na te laten;
- de realisator: hij kent de techniciteit van het medium (de media) waarmee hij werkt;
- de communicator: hij kan zijn eigen artistieke werk documenteren, en visueel en verbaal presenteren tegenover verschillende doelgroepen;
- de organisator: hij kan zijn artistieke proces organiseren binnen een bepaalde ruimte en tijd.

Daarmee heeft de opleiding volgens de commissie de vijf rollen erg zorgvuldig bewaakt en maakt ze gebruik van de mogelijkheid om er een eigen, generalistische, invulling aan te geven.

Het verschil tussen de bachelor- en de masteropleiding ligt volgens de opleiding in het vermogen om de vijf rollen in een individueel traject creatief en innoverend te kunnen invullen. Daarnaast zorgt de masteropleiding voor een verfijning van de input die de studenten tijdens de bacheloropleiding gekregen hebben. Ook moeten de studenten in de masteropleiding in staat zijn zelfstandig onderzoek uit te voeren.

De afstudeerrichting Grafisch ontwerp ziet het verschil tussen de competenties in de bachelor- en de masteropleiding ook als een verschil in gradatie. De loop van het traject is hierbij gebaseerd op verdiepen, verbreden, optimaliseren en het clusteren van competenties op een hoger niveau. Ze ziet de opleiding als het leren hanteren en beheersen van de verschillende fasen van het ontwerpproces.

De afstudeerrichting Fotografie heeft als finaliteit de student arbeidsmarktgeschikt te maken op uitvoerend niveau om als beginnende kunstenaar, fotograaf of beeldenmaker een voorgestructureerde vraag in teamverband te kunnen beantwoorden. Daarnaast moeten de studenten via een graduele opbouw een eigen persoonlijke visie en beeldtaal ontwikkelen vanuit een kritische reflectie en probleemanalyse. Het masterprogramma leidt op tot zelfstandige, artistieke en innoverende kunstenaars, fotografen of beeldenmakers, die zowel hun kennis als kritische inzicht in het wetenschappelijk/theoretische of intellectueel/kritische discours verder willen uitdiepen. De student is bij het beëindigen van zijn masteropleiding in staat zelfstandig en in teamverband innoverend onderzoek, producten en diensten te leveren in de sector van de audiovisuele en visuele media op het niveau van

de beginnende beroepsbeoefenaar. Als verbeteringspunt in de competenties wil de afstudeerrichting meer aandacht besteden aan de internationale dimensie.

De doelstellingen en competenties worden aan de studenten bekendgemaakt via de studiegids. Iedere docent stelt elk opleidingsonderdeel ook voor aan de hand van een ECTS-fiche, een document waarin de doelstellingen, de leerinhoud, de onderwijs- en evaluatiemethode en de begrote studietijd vermeld staan. Die zijn ook raadpleegbaar door de andere docenten. Via de studentenraad en docentenvergaderingen wordt de nodige informatie doorgegeven.

De bekendheid van de vakdoelstellingen bij de docenten onderling, om overlapping te vermijden, is een werkpunt bij de afstudeerrichting Fotografie.

Stagementoren ontvangen een fiche met de doelstellingen die de student moet bereiken tijdens een stage. Deze competenties komen ook terug in de beoordeling. Aan de juryleden uit het werkveld wordt mondeling informatie gegeven over de doelstellingen.

Het departement wil in haar onderzoeksbeleid uitgaan van een verbondenheid tussen onderwijs, onderzoek en creatie, en wil hiervoor ontwerpers, kunstenaars en onderzoekers en andere docenten laten samenwerken in onderzoeksprojecten. Hierdoor wil de opleiding een onderzoeksklimaat creëren waarin het onderzoeksgericht en - gebaseerd werken centraal staat. Het onderzoek van het departement vindt plaats onder de koepel *Experiency*. Dit begrip vormt het bindmiddel en de rode draad binnen de diverse onderzoeksgerelateerde activiteiten in het departement:

- het onderzoek is gericht op en/of houdt verband met artistieke/creatieve realisaties;
- toegepaste /ontworpen methodes worden geëxpliciteerd;
- reflectie over processen en context is inherent aan het onderzoek;
- het onderzoek mondt uit in een publieke presentatie van het eindproduct en de ermee verband houdende processen (publicatie).

De opleiding maakt deel uit van de geassocieerde faculteit Architectuur en kunsten van de Associatie K.U.Leuven. Haar onderzoek wordt overkoepeld en begeleid door het IvOK, het Instituut voor Onderzoek in de Kunsten van de associatie. Parallel hiermee wordt samengewerkt met de Provinciale Hogeschool Hasselt, een samenwerking die past in een samenwerkingsovereenkomst tussen de Associatie K.U.Leuven en de Associatie Universiteit en Hogescholen Limburg, waar de Provinciale Hogeschool Limburg deel van uitmaakt. Door de samenwerking met de PHL is de structuur van de onderzoekswerking in volle ontwikkeling, en zal geleidelijk overgegaan worden tot een gemeenschappelijke werking binnen de zogenaamde *MAD-faculty*. Het eigenlijke onderzoek vindt plaats in vier thematische onderzoeksgroepen, met telkens één coördinator per instelling, namelijk:

- Image&Word;
- Play & Game;
- Social Spaces;
- Art/Object & Design.

Het personeelsbeleid op het gebied van de academisering is gericht op een verhoging van de onderzoeksexpertise door het aantrekken van doctores en doctorandi, en het faciliteren en stimuleren van onderzoeksactiviteiten bij het onderwijzende personeel. Een tiental docenten van de opleiding werkte op het moment van het visitatiebezoek aan een doctoraat of bereidde een voorstel voor.

Na doctoraten in de theorie heeft de opleiding nu ook doctorandi in de kunsten. De doctorandi krijgen vrijstellingen om aan het doctoraat te werken, die toenemen naarmate hun traject vordert.

Aangezien de opleiding vreest dat de financiële middelen voor academisering niet zullen stijgen en zij hierdoor niet kan voldoen aan alle aanvragen voor onderzoeksprojecten en doctoraten, meent zij dat de academisering kwantitatief niet gerealiseerd zal zijn tegen 2013 (één derde actieve onderzoekers volgens de richtlijnen van de associatie). Inhoudelijk meent de opleiding wel dat tegen 2013 de academisering zal gerealiseerd zijn. Ook de BOF-gelden van de universiteit kunnen deze onderfinanciering voorlopig niet compenseren. Volgens de opleiding

zorgt de recente stap naar de academisering ervoor dat de dossiers van de onderzoekers in de kunsten nog niet gelijkwaardig kunnen zijn aan die van de universitaire onderzoekers, en dus naast financiering grijpen.

Om de verbondenheid tussen onderwijs en onderzoek te realiseren, verweeft de opleiding op verschillende manieren onderzoek in het programma:

- Studenten volgen in het tweede en derde bachelorjaar verschillende opleidingsonderdelen die gericht zijn op het verwerven van onderzoekscompetenties en het realiseren van de scriptie bij de masterproef.
- Via projecten worden deze competenties toegepast.
- Ondersteunende opleidingsonderdelen zoals theorie, beeldanalyse en *Capita Selecta* leveren een indirecte bijdrage aan de ontwikkeling van onderzoekscompetenties.
- Actieve onderzoekers betrekken hun onderzoek in de lessen, en de studenten participeren ook aan het onderzoek van de docenten.

Tot nu toe was volgens de commissie het onderzoek aan deze opleiding relatief bescheiden, hoewel men in de bestaande projecten de diepgang zeker niet uit de weg is gegaan. Het paradoxale is echter dat diepgang hier vooral wordt gevonden in de breedte van de benadering van de vakgebieden waarvoor wordt opgeleid. Dat gebeurt vanuit een overkoepelende, regisserende opvatting of vanuit de auteursopvatting binnen de kunsten. Dat aspect wordt door iedereen die met de opleiding van doen heeft, in positieve zin benadrukt en men moet er dus voor zorgen dat die eigenheid ook binnen alle samenwerkingsvormen die worden aangegaan, overeind blijft. Daarbij moeten de studierichtingen wel uit de schulp kruipen waarin zij zich tot nu toe enigszins verborgen hebben gehouden. Ook bij andere factoren waar de, in omvang relatief bescheiden, studierichtingen naar hun gevoel te weinig invloed op hebben, zoals op de positie binnen de Associatie K.U.Leuven en de geassocieerde faculteit voor Architectuur en Beeldende kunsten, komt het er volgens de commissie op aan die met de nodige durf tegemoet te treden. Het is een opgave die vanuit de nieuwe accommodatie wellicht met meer vertrouwen kan worden aangegaan dan tot voor kort het geval was. Het komt er daarbij ook op aan om de extra ruimte die langzamerhand ontstaat voor onderzoeksprojecten in het academiseringsproces, vanuit zelfgeformuleerde kwaliteitsoogmerken in te vullen en in het onderwijs rendabel te maken.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan de eigenheid van de opleiding te waarborgen binnen alle samenwerkingsvormen.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereguleerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor academisch gerichte bacheloropleidingen en masteropleidingen zijn de eindkwalificaties ontleend aan eisen vanuit de wetenschappelijke en/of artistieke discipline, de internationale wetenschapsbeoefening en voor daarvoor in aanmerking komende opleidingen de praktijk in het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De domeinspecifieke competenties die de opleiding formuleerde, zijn gekoppeld aan de vijf rollen die overeengekomen zijn met de andere opleidingen Beeldende kunsten in Vlaanderen. Hiervoor werden als bronnen het *Tuning Template for Fine Art in Higher Education in Europe*, het profiel van de Beeldende kunstenaar (VLOR-studie uit 1998), het Structuurdecreet en de Dublin-descriptoren gebruikt. Door zich te baseren op het *Tuning Template* en de Dublin-descriptoren, hebben de opleidingen internationale criteria mee in rekening genomen.

De afstudeerrichting Fotografie hanteerde daarnaast bij het opstellen van de competenties het opleidingsprofiel van een fotograaf en het beroepsprofiel van een Beeldende kunstenaar (VLOR-studies), al probeert ze het beroepsbeeld actueel te houden via input uit het werkveld. Verder houdt ze rekening met de specificiteit van het medium, feedback uit het werkveld, benchmarking met andere opleidingen en de competenties van de docenten als beroeps- en kunstbeoefenaars.

Vanaf het academiejaar 2010-2011 wordt het eerste jaar Grafisch ontwerp gemeenschappelijk georganiseerd met de Provinciale Hogeschool Limburg. Op het moment van de visitatie was de opleiding klaar met het uitschrijven van het curriculum en moest nog overlegd worden over de personeelsverdeling. Het compromis tussen de twee opleidingen is dat de afstudeerrichting generalistisch zal starten en doorheen de bacheloropleiding meer specialistisch zal worden. De afstudeerrichting Grafisch ontwerp van de KHLim heeft op dit moment een erg generalistisch profiel. Via een modulair systeem brengt ze de studenten in contact met alle facetten van een opleiding Grafisch ontwerp. Met opzet, meent de richting, omdat men in de hedendaagse vormgeving geen specialistisch model meer kan hanteren. Daarom bestaat er enige wrevel dat het specialistische model van de Provinciale Hogeschool in het toekomstige curriculum geïntegreerd is.

De commissie stelt vast dat het werkveld positief is over het generalistische profiel en dat dit profiel mogelijkheden geeft aan de studenten in het werkveld. Ook bij Grafisch ontwerp wordt het kunstzinnige aspect bewaard. Via het onderzoek zijn de studenten volgens de opleiding ook bewust sociaalkritisch en kijken ze breder en dieper.

De afstudeerrichting Fotografie profileert zich onder de noemer 'documentaire fotografie'. Ze wil daarmee niet spreken over een afgebakend genre, maar baseert het begrip als de maatschappelijke kant die fotografie heeft. Als fotograaf is het belangrijk na te denken over emoties en sociale relaties, en te beseffen dat fotografie een strategie is om de maatschappij te onderzoeken. De studenten leren werken vanuit een onderzoeksmethodologie, concepten of ethische en esthetische elementen, en nemen een maatschappijkritisch standpunt in. Auteurschap en authenticiteit zijn daarin erg belangrijk, zowel binnen autonoom werk als bij opdrachten voor derden. Bovendien kunnen studenten ook aan de slag met andere media. Het begrip 'documentaire fotografie' dekt zo een heel gamma aan fotogenres. De visie leidt ertoe dat het kunstzinnige aspect in de fotografie bewaard blijft. De commissie merkt op dat de afstudeerrichting zo een breed gamma aan genres kan dekken en stelt vast dat het werkveld hierover positief is.

In vergelijking met de andere fotografieopleidingen in Vlaanderen meent de opleiding aan de KHLim dat de sterke verschillen in profilering door de diverse herstructureringen in het hoger onderwijs verdwenen zijn. Het belang van onderzoek en reflectie over de autonome expressie zijn op de voorgrond geplaatst, ten koste van fotografische beheersing en professionalisering in functie van beroepsbeoefening, waardoor bij de afstudeerprojecten de eigenheid van de student als auteur opvalt, meer dan zijn vermogen om te kunnen beantwoorden aan de behoeften van het commerciële werkveld. De verschillen tussen de opleidingen zitten volgens de opleiding in kleine details in opleidingsonderdelen en opdrachten en hun organisatie, en in de culturele omgeving.

In tegenstelling tot heel wat andere kunstopleidingen in Vlaanderen profileert de opleiding aan de KHLim zich met de toepasbaarheid van de opleiding. De studenten van Grafisch ontwerp zitten niet steeds in een atelier, maar werken ook voor de buitenwereld. De afstudeerrichting Fotografie is ontstaan vanuit het toegepaste en heeft er zelf een kunstzinnige invulling aan toegevoegd. Een inbedding in een bredere artistieke context, zoals de Vrije kunsten, zou volgens de commissie de opleiding mogelijkheden bieden van andere vormen, andere aanpakken.

Daarnaast is voor de opleiding ook het persoonlijke traject van de student belangrijk. Bij Grafisch ontwerp manifesteert dit zich voornamelijk vanaf het derde bachelorjaar, waarin de studenten – na de eerder algemene eerste twee jaren – eigen accenten leggen binnen de drie modules en in het masterjaar zelfstandig een traject doorlopen. Bij Fotografie start dit persoonlijke traject vanaf het eerste jaar. De studenten kijken op een persoonlijke manier naar de eigen leefwereld, en gaan doorheen de bachelorjaren steeds verder van deze eigen vertrouwde wereld weg om te komen tot autonoom auteurschap.

Nu de opleiding in een nieuwbouw zit, en na de onderwijshervormingen haar competenties heeft uitgewerkt en een nieuw programma heeft opgesteld, kan zij volgens de commissie de tijd nemen om een internationale benchmarking uit te voeren.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie meent dat een inbedding in een bredere artistieke context nieuwe mogelijkheden zou bieden voor de opleiding.

De commissie beveelt aan een internationale benchmarking uit te voeren.

Oordeel over onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1, niveau en oriëntatie:	voldoende
facet 1.2, domeinspecifieke eisen:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 2 Programma

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelt vast dat de afstudeerrichtingen de competenties verbinden aan de opleidingsonderdelen in een competentiematrix. Deze competenties worden in het curriculum gradueel ontwikkeld. De docent geeft aan aan welke competenties gewerkt wordt in het opleidingsonderdeel en op welk niveau: beginnend, vervolmakend of gespecialiseerd.

De oorspronkelijke competentiematrix van de afstudeerrichting Fotografie bleek niet te stroken met de praktijk. Samen met de kwaliteitszorgcoördinator werd hier rond een verbeteringsactie opgezet. De afstudeerrichting werkt nu met vijf kerncompetenties: onderzoeken, creëren, organiseren, realiseren en communiceren. Deze kerncompetenties vormen de 'kapstok' van de opleiding, en zijn op het niveau van de bachelor en master nader omschreven. De afstudeerrichting spreekt nu van een competentiekaart die het mogelijk maakt om de afzonderlijke opleidingsonderdelen af te beelden om de ontwikkeling van de competenties binnen het curriculum, en de eventuele witte vlekken en doublures in het curriculum zichtbaar te maken.

De afstudeerrichting biedt een gemeenschappelijk deel aan waarin kennis, vaardigheden en attitudes aan bod komen die voor elke kunstenaar van belang zijn. In het specifieke gedeelte wordt gefocust op de kennis-, inzicht- en vaardigheidsontwikkeling, gericht op fotografie. Het leerproces vindt plaats op drie niveaus:

- het aanleren van theoretische basiskennis en inzichten;
- het inoefenen van domeinspecifieke kennis en inzichten, en onderzoeksmethoden;
- het uitvoeren en toepassen van de aangeleerde vaardigheden, kennis en inzichten in een authentieke situatie met aanwending van de gepaste attitudes.

Aan de basis van de opleiding ligt de leer van de technische (zowel analoog als digitaal) en inhoudelijke aspecten van de beeldelementen en het bewust leren ontwikkelen van het artistieke autonome werk. Naast de fotopraktijk leveren ook vakken als psychologie, semiotiek, fotogeschiedenis, cultuurgeschiedenis, kunstfilosofie en hedendaagse kunst een bijdrage aan het leren zien, analyseren en synthetiseren van het beeldend denken en de creatie van een eigenzinnige beeldtaal.

Het curriculum van de afstudeerrichting Fotografie wordt opgebouwd in vier fases:

- observatiefase (beginnend – bachelor 1);
- evolutiefase (vervolmaking – bachelor 2);
- optimalisatiefase (specialiserend – bachelor 3);
- realisatiefase (specialiserend – master).

De bacheloropleiding wordt afgesloten met een bachelorproef. In verschillende onderdelen maakt de student artistiek werk: documentaire en reportagefotografie, portret, stilleven, eendagsprojecten, architectuur en

landschap en autonoom werk. Daarnaast maakt de student een rapportering met een probleemstelling, een literatuur- en een beeldende studie.

Via een hele reeks matrices koppelt de afstudeerrichting Grafisch ontwerp de competenties aan elk opleidingsjaar en opleidingsdeel. De richting is de gedragsindicatoren gaan omschrijven om deze doelen te bereiken. De matrices geven gradaties weer over de opleiding en werden ook getoetst aan opdrachten, waarbij de deelcompetenties voor deze opdrachten in kaart werden gebracht.

De afstudeerrichting deelde in de gesprekken met de commissie mee dat zij geen gebruik meer maakt van de uitgebreide competentiematrices. Die hebben er wel toe bijgedragen dat de competenties meer tastbaar in het curriculum aan bod komen, en hebben geleid tot transparante opdrachtfiles. Wel zijn de opleidingsonderdelen nog steeds gekoppeld aan de competenties waaraan zij werken.

Het curriculum van de afstudeerrichting Grafisch ontwerp wordt vanaf het derde bachelorjaar opgesplitst in drie hoofdmodules: conceptuele grafiek, strategische grafiek en functionele grafiek. Daarnaast worden ook modules boekvormgeving en schermvormgeving georganiseerd. De conceptuele module heeft een vast thema, maar is vrij; de andere modules werken met specifiekere opdrachten.

De opleiding uitte in de gesprekken met de commissie de vrees dat de conceptuele module in de samenwerking met de PHL verloren zou kunnen gaan.

In het masterjaar worden twee keuzemodules aangeboden: *Experiency* en *In residence*. *Experiency* is gekoppeld aan het onderzoekszwaartepunt van het departement. Bij *In residence* wordt een masterclass georganiseerd met een gerenommeerde gastdocent. Deze keuzemodules worden ook aangeboden in het programma van Fotografie.

De bacheloropleiding van de afstudeerrichting Grafisch ontwerp wordt afgesloten met een bachelorproef, die bestaat uit opdrachten voor de vijf modules.

De lessen in de opleiding worden in blokkensystemen van zes weken gegeven, waarna telkens een evaluatie- en feedbackmoment voorzien is.

De opleiding vindt het belangrijk dat de studenten in het kader van de academisering al van in het begin met heel wat theorie en onderzoeksmethodologie in contact komen. Hiermee wil zij een stevige basis leggen. Daarom wordt tijdens de toelatingsproef ook een 'G-test' afgenomen (zie facet 2.9). In de eerste twee bachelorjaren volgen de studenten overkoepelende theorie. Gespecialiseerde theorie krijgen ze in de daaropvolgende jaren.

In het kader van onderzoeksprojecten werken de studenten en docenten in het tweede en derde bachelorjaar in gemengde groepen samen om zo interdisciplinariteit te bevorderen. De studenten van verschillende jaren en afstudeerrichtingen komen elkaar in het nieuwe gebouw ook meer tegen, en hier ontstaan spontaan projecten uit. Ook met het opleidingsonderdeel beeldanalyse wil de opleiding interdisciplinariteit bevorderen door het voor een deel in verschillende andere OPO's te laten overlopen en sterk te koppelen aan de praktijk. In de keuzemodules *Experience* en *In residence* zitten studenten uit verschillende afstudeerrichtingen samen. De afstudeerrichting Fotografie werkt over de discipline heen in het opleidingsonderdeel multivisie (bewegend beeld). Binnen 'multivisie' wordt veel aandacht besteed aan de normativiteit van het beeld op zich en hoe dit zich ontwikkelt in een sequentie. Via verschillende projecten wordt ook het belang van de koppeling beeld en geluid onderzocht.

De commissie stelt vast dat er een zekere samenwerking is over de disciplines heen, maar dat de opleiding toch vooral binnen de afzonderlijke afstudeerrichtingen over multidisciplinariteit spreekt. Interdisciplinariteit zou in de opleiding ruimer vertaald moeten worden en buiten de eigen afstudeerrichting gezocht moeten worden om eenkennigheid te vermijden.

Historisch is er weinig samenwerking tussen Fotografie en Grafisch ontwerp, omdat de fotografieafdeling afgesplitst werd van de filmafdeling en samen met Grafisch ontwerp ondergebracht werd in Beeldende kunsten. Het viel de commissie tijdens het visitatiebezoek sterk op dat er nog steeds weinig wisselwerking is tussen de twee afstudeerrichtingen. De opleiding wil van de *MAD-faculty* gebruikmaken om cross-overs te maken tussen de verschillende opleidingen en afstudeerrichtingen.

De evaluatie en bijsturing van het curriculum gebeuren bij de afstudeerrichting Fotografie op basis van zowel interne als externe factoren. Intern wordt op de vergaderingen van de afstudeerrichtingen hierover gereflecteerd, en is er informeel en formeel overleg met de studenten. Ook de ervaringen in het werkveld van de docenten kunnen leiden tot curriculumherzieningen. In beperkte mate wordt ook rekening gehouden met de appreciatie van stagebegeleiders en externe juryleden. De afstudeerrichting Grafisch ontwerp betreft ook de afgestudeerden via de raad van wijzen.

Er is volgens de commissie aandacht in het programma voor internationale ontwikkelingen in het vakgebied. De studenten hebben hierdoor volgens haar een internationale oriëntatie op het vakgebied. De opleiding houdt hierbij ook rekening met de digitale evoluties in de fotografie en het grafisch ontwerp. Maar de internationalisering van de opleiding zelf verdient veel aandacht. Het voornemen dat de opleiding in het ZER formuleert, zou uitgevoerd moeten worden.

Wat internationalisering betreft, kan de opleiding volgens de commissie vanuit een hernieuwd beleid associaties aangaan. Het is daarbij niet per se noodzakelijk de geijkte paden te bewandelen, zoals de gekende Erasmus-programma's. Vanuit de nieuwe locatie, die wordt gekenmerkt door het industriële erfgoed van de mijnstreek, kan over de hele wereld contact worden gezocht met steden en opleidingen die in soortgelijke historische omstandigheden hun profiel en identiteit bepalen. De samenwerking met Francistown in Botswana, zusterstad van Genk, is daar alvast een interessant voorbeeld van. Zo heeft de opleiding drie studenten uitgestuurd naar een mijnstad in Botswana die omwille van het gemeenschappelijke mijnerfgoed een band heeft met de stad Genk. Enkele Botswaanse studenten waren op het ogenblik van de visitatie aanwezig in de school.

De studierichtingen doen er goed aan wederzijds opleidingsbreed te denken en te werken, en elkaar te betrekken bij dergelijke uitwisselingen en samenwerkingsprojecten. Dat in Genk op korte termijn de internationale 'Cumulus'-conferentie wordt gehouden, is een veelbelovend initiatief, dat hopelijk het begin is van een structurele positionering van de opleiding binnen het internationale veld van het kunstonderwijs.

Naast de ondersteuning op het niveau van de hogeschool voor de internationalisering hebben het departement en de twee afstudeerrichtingen sinds kort elk een verantwoordelijke Internationalisering. De opleiding had een zevental jaar geleden een verantwoordelijke die de opleiding heeft verlaten, en de opvolging liep moeizaam.

De opleiding legt intussen contacten met partners die ook met onderzoek en kunst bezig zijn. De fotografieafdeling heeft contacten in Nederland en heeft tijdens een studiereis contacten gelegd met kunstopleidingen in New York. Grafisch ontwerp deed onder meer kleine projecten in Bristol en heeft contacten met Krakow. Voorlopig heeft dit nog niet geleid tot de uitwisseling van studenten. Uit het gesprek met de afgestudeerden bleek dat zij nooit informatie hebben gekregen over uitwisselingen. Nu de docenten een coördinator Internationalisering als aanspreekpunt hebben, moet het eenvoudiger worden om uitwisselingen te organiseren. De opleiding kon tijdens het visitatiebezoek alvast melden dat een eerste student aan een uitwisseling zal beginnen. De afstudeerrichtingen denken er bovendien aan om het curriculum aan te passen om uitwisselingen te faciliteren. Naast het stimuleren van internationale mobiliteit wil men voor de opleiding Beeldende kunsten ook focussen op *internationalisation at home*, waarvoor partners gezocht worden. Het departement wil zich uiteindelijk internationaal profileren met de zes afstudeerrichtingen.

Aanbevelingen ter verbetering:

Interdisciplinariteit zou in de opleiding ruimer vertaald moeten worden.

De internationalisering van de opleiding zelf verdient veel aandacht.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- kennisontwikkeling door studenten vindt plaats in interactie tussen het onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten) binnen relevante disciplines;
- het programma sluit aan bij ontwikkelingen in de relevante discipline(s) door aantoonbare verbanden met actuele wetenschappelijke theorieën;
- het programma waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en/of de ontwikkeling en beoefening van de kunsten;
- (bij daarvoor in aanmerking komende opleidingen) het programma heeft aantoonbare verbanden met de actuele praktijk van de relevante beroepen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding meent dat onderzoeken, net als toepassen van ontwerpmethodieken, deel uitmaakt van de dagelijkse praktijk van een vormgever/kunstenaar. Aan elke opdracht gaat dan ook steeds een stukje artistiek onderzoek vooraf, en dit gebeurde volgens de opleiding al voordat het begrip 'academisering' zijn weg vond in de hogeschool.

Er wordt in de eerste plaats gewerkt aan een directe ontwikkeling van de onderzoekscompetenties door:

- kennis bij te brengen over verschillende onderzoeksmethodes, eigen aan de discipline (en de vergelijking met andere disciplines);
- domeinspecifieke methodes te oefenen/toe te passen via (studenten)projecten;
- studenten te confronteren met eerdere voorbeelden van onderzoeksprojecten;
- nieuwe/eigen werkwijzen/methodes te ontwikkelen (nieuwe analyse-/ontwerp- en presentatiemethodes).

Verschillende opleidingsonderdelen in het bachelorprogramma zijn gericht op het introduceren van deze methodologische kennis en het ontwikkelen van onderzoeksvaardigheden en -attitudes: onderzoeksgericht denken, onderzoeksmethodologie en rapportering. Onderzoeksgericht denken reikt de student via hoorcolleges een wetenschappelijk denkkader aan. Het onderdeel onderzoeksmethodologie wordt gekoppeld aan een onderzoeksproject. In het opleidingsonderdeel rapportering moeten de studenten een praktijkopdracht kaderen en het onderzoekstraject verduidelijken. Rapportering bereidt de studenten voor op het schrijven van de scriptie, die een neerslag is van het onderzoeksproces, een literair of beeldend onderzoek, als voorbereiding op de masterscriptie. De studenten merken dat ze hierop goed voorbereid worden. Daarnaast zijn er ondersteunende opleidingsonderdelen die een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de onderzoeksgerichte competenties, zoals de theorievakken en beeldanalyse. In de praktijkateliers ten slotte wordt het onderzoeksgericht denken geïntegreerd toegepast. Het logboek dat de studenten bijhouden, moet het onderzoek transparant maken. Via de logboeken leggen studenten ook teksten aan om bewuster met hun werk om te gaan.

De studenten merken al tijdens de bacheloropleiding dat docenten hun onderzoek betrekken bij de lessen. Soms vinden deze projecten ook plaats in samenwerking met derden. Door actief te participeren in deze projecten worden de studenten voorbereid om individueel aan onderzoek te doen. Bij de afstudeerrichting Fotografie gaat het onder meer over een doctoraatsonderzoek rond visuele geletterdheid, dat in de theoretische lessen wordt aangehaald, en over projecten met dansers en muzikanten. Bij Grafisch ontwerp wordt gedurende de hele bacheloropleiding gewerkt aan een boekontwerp in het kader van een onderzoeksproject rond experimentele boeken. In het kader van de module illustratie/boekvormgeving werkt elk bachelorjaar naar eigen niveau rond bepaalde aspecten van dit onderzoek. Verder zetten de studenten binnen de conceptuele module een eigen onderzoekstraject op in het derde bachelor- en het masterjaar.

De commissie stelt vast dat onderwijsinhoudelijk de maatregelen genomen zijn om de academisering te realiseren. In het onderwijsprogramma zijn onderzoeksmethodologische opleidingsonderdelen ingericht, en de studenten worden op inspirerende wijze betrokken bij onderzoeksprojecten. De onderzoekers maken gebruik van de kritiek en commentaar van de studenten bij de inhoud en ontwikkeling van het onderzoek. Het academiseringsproces is in deze opleiding een proces dat laat op gang is gekomen, maar de commissie vertrouwt erop dat het proces op de goede weg zit.

Op verschillende manieren brengt de opleiding de studenten in contact met het werkveld. De uitgebreide stages zijn hierbij volgens de commissie een sterk punt van deze opleiding. Deze stages worden ook door het werkveld erg geapprecieerd. Het is voor het werkveld belangrijk dat een stagiair langere tijd in het werkveld kan ingeschakeld worden. De afgestudeerden beamen dat de stage voor hen heel belangrijk geweest is. De commissie vindt het positief dat de opleiding de tijd vindt om de stage aan te bieden tijdens het reguliere programma en niet verdoken tijdens de vakanties. De commissie stelt ook vast dat de studenten zelfstandig op zoek gaan naar een stageplaats die niet vermeld staat in de lijst met stageplaatsen. Wel heeft de commissie enkele aanbevelingen. Zo mag er (nog) meer aandacht zijn voor het realiseren van stages buiten de regio en zelfs in het buitenland. Daarbij moet de opleiding niet afkerig zijn om buiten de geijkte kaders te denken.

De begeleiding bij de stage in de afstudeerrichting Fotografie gebeurt door een stagecoördinator. Deze houdt geregeld contact met de stagebegeleider op de stageplaats, en bezoekt iedere student op de stageplaats. De stage duurt tien weken en de beoordeling ervan gebeurt door de stagebegeleider op de stageplaats volgens een evaluatieformulier. De stagecoördinator geeft een finaal cijfer aan de hand van dit verslag, de gesprekken met de stagebegeleider en het stageverslag van de stagiair.

De studenten van de afstudeerrichting Grafisch ontwerp doen in het derde bachelorjaar een technische stage van één maand in een *prepress*-bedrijf of een drukkerij. In het masterjaar doen de studenten een creatieve ontwerpstage van twee maanden. De stageplaatsen worden gekozen in overleg met de begeleidende docent. Die brengt een bezoek aan de stageplaats. De beoordeling van de stage gebeurt op basis van het stageverslag van de stagiair en de evaluaties door de interne en externe begeleider.

Naast de stages zijn er ook projecten met het werkveld. Daarbij stelt de opleiding steeds voorop dat er een meerwaarde moet zijn voor het onderwijs, en dat het project een bijdrage levert aan artistiek onderzoek en de ontwikkeling en beoefening van de kunsten. De bedoeling hierbij is niet om concurrentie voor het werkveld te zijn. De commissie waardeert de dynamiek die hierdoor ontstaat, maar de opleiding zou hierin meer proactief kunnen optreden.

De opleiding vindt het erg belangrijk dat de artistieke docenten ook in het werkveld staan. In de module *In residence* en de conceptuele module van Grafisch ontwerp worden ook contacten gelegd met het werkveld. Elk jaar wordt ook een aantal gastlezingen gehouden en zijn er workshops. De opleiding geeft wel toe dat die niet heel frequent plaatsvinden. De opleiding tracht dit te compenseren met het PAS (Persoonlijke Actualiteitsstudie). In de eerste twee bachelorjaren moeten de studenten via het PAS hun culturele spectrum verbreden. Dit zet hen ook op weg om vanaf het derde jaar zelf bezoeken te brengen aan musea, festivals, tentoonstellingen en lezingen. De studenten volgen gastlezingen, en naast het PAS krijgen ze veel tips van de docenten over onder meer tentoonstellingen. Elk jaar (Grafisch ontwerp) of tweejaarlijks (Fotografie) wordt ook een studiereis georganiseerd.

Het stagebeleid van de opleiding ondervangt volgens de commissie grotendeels het mogelijke tekort dat zich voordoet in een dynamische verhouding met de ontwikkelingen in de eigentijdse kunst en vormgeving. Wel is het noodzakelijk dat men op dat terrein via docenten met kleinere aanstellingen, gastdocenten, masterclasses, studiereizen, excursies, projecten, presentaties en samenwerkingsvormen een meer assertieve houding aanneemt. Men kan enerzijds meer naar binnen halen en anderzijds meer naar buiten brengen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan om meer aandacht te hebben voor het realiseren van stages buiten de regio en zelfs in het buitenland, en daarbij buiten de geijkte kaders te denken.

De commissie beveelt aan om meer proactief te zoeken naar projecten voor maatschappelijke dienstverlening.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De programma's van de bacheloropleiding bestaan uit drie componenten:

- de gemeenschappelijke theoretische opleidingsonderdelen;
- de specifieke theoretische opleidingsonderdelen;
- de praktijkgerichte opleidingsonderdelen.

De laatste twee componenten worden door de twee afstudeerrichtingen apart georganiseerd. Doorheen het programma bouwen de studenten een onderzoeksattitude op.

De afstudeerrichting Fotografie heeft het voornemen om de specifieke theorieonderdelen zo veel mogelijk met de praktijk te integreren. Deze combinatie dient volgens haar om de drang naar informatie te ontwikkelen en de mogelijkheid te geven om zowel praktische als intellectuele risico's te nemen, in staat te zijn op een bewuste manier een reflectieve beslissing te nemen, creatieve antwoorden te evalueren, gefundeerde voorkeuren, kwaliteitsvolle oordelen of esthetische waarden te communiceren, en om kunst en natuur in de publieke samenleving te versmelten.

De commissie stelde in de gesprekken vast dat vooral vanaf het derde jaar de docenten theorie en praktijk proberen te integreren. De studenten bevestigen dit in de gesprekken met de commissie. Het blijkt dat zij een grote scheiding ervaren tussen de theorie en de praktijk, maar vanaf het derde bachelorjaar merken zij een grotere integratie. Het gaat hierbij om opleidingsonderdelen van de specifieke theorie van de afstudeerrichting. De meeste studenten vinden theorie een zinvol onderdeel van de opleiding. Wel laten sommige studenten de theorie, zeker als die gescheiden is van de praktijk, liggen om meer tijd in het praktijkwerk te kunnen steken. De afgestudeerden beamen dat sommige studenten moeite hebben met de theorie, en dat dit vaak voortkomt uit een onderschatting van het aandeel ervan in de opleiding. Volgens hen is er wel degelijk een relevantie voor het praktijkwerk.

De afstudeerrichting Fotografie bouwt haar programma op volgens vier fasen waarmee ze een logische opbouw nastreeft.

Het eerste bachelorjaar vormt de *observatiefase*. De afstudeerrichting vertrekt daarbij vanuit de directe leefomgeving van de student. Centraal staat het leren gericht observeren, de ontwikkeling van een kritische blik, en het inzicht hebben en aanwenden van algemene esthetische en specifiek fotografische beeldtaal en vormgeving. Naast de inhoudelijke aspecten van het beeldelement leren de studenten technische aspecten van de fotografie en intermediale toepassingen.

De tweede fase, het tweede bachelorjaar, is de *evolutiefase*. De nadruk wordt gelegd op het verruimen van de beheersing van de fotografische technieken en beeldtaal. Binnen het atelier wordt naast documentaire en reportagefotografie veel aandacht besteed aan studiowerk, waarbij 'enscenering' centraal staat. De student gaat vrij experimenteren en wordt daarbij individueel begeleid. Zo ontwikkelt de student een persoonlijke kijk op het beeld.

In het derde bachelorjaar, de *optimalisatiefase*, worden binnen het atelier de verschillende fotografische invalshoeken/genres (sociaaldocumentair, documentair, portret, reportage, architectuur, stillevens, mode, autonoom werk, ...) verder uitgediept, geoptimaliseerd en geprofessionaliseerd. De persoonlijke fotografische keuze wordt steeds belangrijker. De student doet dit in projecten voor derden binnen het externe atelier en in het autonome werk binnen het interne atelier. Het resultaat van deze projecten wordt gefinaliseerd in een bachelorproef.

De masteropleiding is de *realisatiefase*. Het masterjaar begint met een stage, waarna de student een artistiek werk en een bijhorend onderzoek uitvoert en een portfolio opstelt. De student wordt permanent begeleid op vaktechnisch, inhoudelijk en theoretisch niveau. Het is een jaar waar de student zichzelf artistiek realiseert.

Om de samenhang in het programma verder te verhogen, heeft de afstudeerrichting Fotografie recent geopteerd om in het praktisch gedeelte thematisch te werken doorheen de verschillende opdrachten in het tweede en derde bachelorjaar. De student formuleert zelf een thema met een maatschappelijke relevantie. Dit thema vormt de rode draad doorheen de verschillende opdrachten, zodat het artistieke onderzoek grondiger kan gebeuren en niet gefragmenteerd. In het theoretische deel is die verscherping ook zichtbaar. In de vakken fotogeschiedenis wordt bijvoorbeeld ook thematisch gewerkt, zodat de visie zowel historisch als actueel wordt uitgewerkt.

Ook de opbouw van de afstudeerrichting Grafisch ontwerp gebeurt in vier fasen die op elkaar voortbouwen. De loop van het traject is gebaseerd op verdiepen, verbreden, optimaliseren en het clusteren van competenties op een hoger niveau.

In het eerste bachelorjaar ligt de nadruk op theoretisch en pragmatisch onderzoek, en de basisgrammatica van de beeldtaal. Er wordt aandacht besteed aan het leren waarnemen en de attitude tot het genereren van nieuwe oplossingen.

In het tweede bachelorjaar ligt het accent op inzicht en beheersing in het ontwerpproces, het verfijnen van de beeldtaal, het persoonlijk beeldend vermogen en innoverende creativiteit.

In het derde bachelorjaar krijgen projecten een grotere diversificatie met een concrete vraagstelling waar studenten een persoonlijke oplossing voor moeten vinden. Op dit niveau komt de student tot het beheersen van grafische processen en de beeldtaal, maar ook van typografie.

In de bachelor- en masteropleiding volgen de studenten drie hoofdmodules. De module functionele grafiek draait rond de relatie vorm-identiteit, en gaat over de meerwaarde die de grafische vormgeving geeft aan de 'leesbaarheid' van communicatiedragers. De module strategische grafiek werkt rond de relatie vorm-boodschap, en de meerwaarde van de grafische vormgeving voor de impact van een communicatieboodschap. De conceptuele module werkt rond conceptuele projecten, waarbij het bedenken en creëren van vernieuwende grafische communicatie over een bepaald thema centraal staan.

Op verschillende manieren tracht de afstudeerrichting samenhang in het programma te creëren:

- in de onderwijsmethode: van geleid over begeleid naar zelfstandig leren;
- in de inhoudelijke focus: van kennismaking over verbreding naar verdieping;
- in de theorie: van algemene naar specifieke theorie;
- in de opdrachten: van opdrachtgestuurd onderwijs naar eigen opdrachten;
- in de graduele opbouw van competenties.

In het bachelorprogramma van de opleiding zijn er geen keuzemogelijkheden. Wel stelt de commissie vast dat de studenten binnen het programma een eigen traject en eigen interesses kunnen ontwikkelen, bijvoorbeeld in autonome praktijkopdrachten en de keuze van de stage. De studenten vinden dit geen probleem. Beide afstudeerrichtingen confronteren hen immers met een breed gamma in het vakgebied. De studenten zouden

hierin niet graag een keuze maken, daarvoor gebruiken ze de masteropleiding. In het masterjaar kunnen de studenten een beperkte keuze maken uit de modules *In residence*, *Experiency* en zelfstandig ondernemen. In de masterproef kunnen ze opteren om met een ander medium aan de slag te gaan.

Er is volgens de commissie een sterke samenhang binnen het eigen programma, maar dit leidt wel tot een zekere 'eenkennigheid'. Een iets bredere maatschappelijke oriëntatie is aan te bevelen. De samenhang die via de opbouw van het programma bereikt wordt, wordt door de commissie ondersteund door een aangepast gebruik van de werkvormen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan om in de samenhang meer aandacht te hebben voor een bredere maatschappelijke oriëntatie.

Facet 2.4 Studietoegang

Beoordelingscriterium:

De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studietoegang:

- bachelor: tenminste 180 studiepunten
- master: ten minste 60 studiepunten

Oordeel van de visitatiecommissie: OK

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De academisch gerichte bacheloropleiding bestaat uit 3 studiejaar van elk 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 180 studiepunten. De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoegang van een academisch gerichte bachelor.

De masteropleiding bestaat uit 1 studiejaar van 60 studiepunten. Hiermee voldoet de opleiding aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoegang van een master.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.5 Studielast

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Studietijdmetingen maken sinds het academiejaar 2007-2008 deel uit van de kwaliteitszorg. De meting houdt rekening met de contacttijd, de verplichte opdrachten buiten de contacttijd en de persoonlijke verwerking van de leerstof. Naast de formele meting worden problemen met de studietijd informeel aan de docent of via de participatieraad bekendgemaakt.

Uit de resultaten van de studietijdmetingen blijkt dat de studenten in bepaalde periodes een piekbelasting ervaren. Om de studiedruk meer te spreiden, nam de opleiding de maatregel om minder opdrachten gelijklopend te geven en de periode waarbinnen de opdracht gerealiseerd moet worden, kort te houden. Zo tracht de opleiding uitstelgedrag te vermijden. Toch blijft piekbelasting een probleem door bepaalde kortetermijnopdrachten die de theorie docenten geven. De opleiding tracht deze opdrachten ook in een planning op te nemen, maar is er nog niet in geslaagd dit volledig toe te passen.

Daarnaast hebben de resultaten van de recente studietijdmeting geleid tot een aantal aanpassingen in het curriculum. Zo werd een deel van het curriculum van het (te zware) derde jaar naar het tweede jaar verschoven.

De commissie stelde in de gesprekken met de studenten vast dat zij geen grote problemen ervaren met de studiedruk en menen dat de opleiding een goede planning toepast. De opleiding heeft volgens de commissie aandacht voor de analyse van problemen met de studiedruk en voert naar aanleiding hiervan aanpassingen door in het programma.

De afstudeerrichting Fotografie vermeldt als studiebelemmerende factor het uiteenlopende niveau bij de studenteninstroom. Studiebevorderend noemt ze de open relatie tussen de student en docent, en de flexibiliteit van de docenten.

Naast de eerder genoemde maatregelen om de studiedruk te spreiden, heeft de afstudeerrichting een aantal andere maatregelen genomen die het studieklimaat moeten bevorderen: de spreiding van les-, stage- en examenperiodes bij het opmaken van de jaarkalender en de spreiding van de examens over twee semesters.

De afstudeerrichting Grafisch ontwerp vermeldt als studiebevorderende factoren, naast de eerder genoemde maatregelen, de goede relatie tussen de student en docent en de feedbackmomenten na elk blok.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding biedt volgens de commissie tal van lesvormen aan: traditionele, zoals hoorcolleges en symposia, en activerende werkvormen, zoals projectweken en groepswork. Deze grote variatie aan werkvormen ondersteunt de samenhangende opbouw van de programma's van de afstudeerrichtingen in vier fasen. Doorheen de fasen komt de nadruk te liggen op een grotere eigen inbreng van de student en samenwerking met het werkveld.

In het opleidingsconcept is er veel aandacht voor oefeningen, opdrachten en projecten voor het ontwikkelen van vaardigheden en competenties. De commissie vindt de vele opdrachten positief. De studenten gaven in de gesprekken aan dat ze goed weten wat van hen verwacht wordt en wat de evaluatiecriteria zijn. Opdrachten en projecten van de praktijkgerichte opleidingsonderdelen zijn hiervoor volgens hetzelfde format omschreven en bij elkaar gebracht in een projectenbundel. De opdrachten bij Grafisch ontwerp verlopen in zes fasen: onderzoek, ontwerp, uitvoering, organisatie, presentatie, evaluatie en feedback. Daarnaast, zo stelt de commissie vast, is er in het onderwijsconcept veel plaats voor persoonlijke begeleiding. De persoonlijke mogelijkheden van de afzonderlijke studenten staan centraal, waardoor men niet verstrikt raakt in technische specialisaties, maar vanuit een brede opvatting van het vakgebied in staat is om persoonlijke keuzes te maken om inhoudelijk tot zijn recht te komen.

De twee afstudeerrichtingen hebben in hun onderwijs ook aandacht voor recente onderwijsontwikkelingen. Zo wordt veel aandacht gegeven aan portfolio's, wordt bij Grafisch ontwerp geëxperimenteerd met een digitaal platform in het kader van een onderzoeksproject (open blogs van de onderzoekende studenten) en is er aandacht voor ervaringsgericht onderwijs, onder andere in vormen van autonoom werk, projecten voor derden, samenwerking met gastsprekers en de stage. Verder is er veel aandacht voor competentiegericht leren en weten de studenten ook wat de doelstellingen van opleidingsonderdelen zijn.

De gebruikte onderwijsmiddelen zijn:

- cursus of syllabus. De commissie wil hierbij opmerken dat sommige theoretische cursussen complex en ontoegankelijk zijn voor beginnende kunststudenten,
- handboek,
- computer en *beamer*,
- computers en software,
- documentaires over kunstenaars op dvd,
- mediatheek met boeken, tijdschriften, kranten, films, muziek en scripties van studenten,
- fotoapparatuur die de studenten gratis kunnen ontlenen.

De boeken en het cursusmateriaal kunnen op de hogeschool in de cursusdienst worden aangekocht.

De opleiding maakt ook gebruik van het elektronische leerplatform van de associatie, Toledo. Het elektronische leerplatform wordt voornamelijk gebruikt voor het verspreiden van lesmateriaal en opdrachten. Het gebruik van het elektronische platform is volgens de opleiding zeker nog een verbeteringspunt, dat ook gesignaleerd wordt in de studentenbevragingen.

De bibliotheek is volgens de commissie sterk geconformeerd aan de opleiding. Er zou meer vakoverschrijdende literatuur aanwezig kunnen zijn. Hetzelfde geldt overigens voor de tijdschriften.

Aanbevelingen ter verbetering:

In de bibliotheek zou meer vakoverschrijdende literatuur aanwezig kunnen zijn.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De examens van de opleiding volgen de regels van het onderwijs- en examenreglement van de hogeschool, aangevuld met departementale regels. De evaluatievormen en -criteria worden samen met de doelstellingen, onderwijsvormen en leermiddelen vermeld in de studiegids.

De opleidingsjaren zijn opgesplitst in twee semesters die elk opgedeeld zijn in twee les- en evaluatieperiodes, blokken van zes weken. Opdrachten worden ofwel opgesplitst in deelopdrachten ofwel afgesloten na één van deze periodes. Na elk blok volgt een evaluatie- en feedbackmoment. De trajectbegeleider bespreekt de resultaten van de examens met de studenten. De studenten presenteren hun eindwerken voor de voltallige groep docenten, zodat ze hun werk leren verdedigen en feedback krijgen uit verschillende invalshoeken. De bacheloropleiding wordt afgesloten met een bachelorproef, het masterjaar met een masterproef. Beide worden beoordeeld door een interne en een externe jury, met een evenwaardig aandeel in de score bij Fotografie en een verhouding 30/70 bij Grafisch ontwerp. De theoretische opleidingsonderdelen worden geëxamineerd aan het einde van elk semester. Alleen voor schriftelijke en mondelinge examens kan een tweede zitting worden gehouden.

In de afstudeerrichting Fotografie hechten de docenten veel belang aan de procesevaluatie. De studenten worden permanent gevolgd en geëvalueerd. Naast de beoordelingen per opleidingsonderdeel tracht de afstudeerrichting zich een zo goed mogelijk totaalbeeld te vormen van de student, zodat er goede en verbeteringspunten kunnen meegegeven worden. Ook de studenten beoordelen elkaars werk (zonder punten). De docentenevaluaties zitten in het dossier van de studenten, zodat hun evolutie goed opgevolgd kan worden. Bij de evaluatie van de praktijkonderdelen worden evaluatieformulieren gebruikt waar op verschillende deelgebieden scores worden gegeven van 'onvoldoende' tot 'zeer goed'. De vijf rollen (zie facet 1.1) vormen elk één van deze deelgebieden, naast professionele attitude en participatie aan het onderwijsproces. De evaluatieformulieren voor de theorieonderdelen kennen dezelfde scores. Hier wordt beoordeeld op de persoonlijke studiehouding, kennis en inzicht, de reflectieve competentie, de communicatie, de presentatie en de vaktechnische competenties. De beoordeling van de bachelorproef staat voor 40 procent op tussentijdse beoordeling en voor 60 procent op de beoordeling van het werk door een interne en externe jury (50-50 procent). De schriftelijke communicatie rond evaluaties en een goed systeem vinden voor de evaluatie van groepsopdrachten, zijn volgens de afstudeerrichting verbeteringspunten.

Ook de afstudeerrichting Grafisch ontwerp hanteert evaluatiefiches die werken met de eindcriteria die bij het opleidingsonderdeel gerealiseerd moeten worden. De opdrachten worden beoordeeld naar het concrete resultaat,

de werk- en leerattitude van de student en zijn evolutie. Als verbeteringspunt merkt de opleiding op dat de evaluatiefiches verfijnd kunnen worden. De beoordeling van het werk van de bachelorproef gebeurt door een interne en externe jury (30-70 procent).

De beoordeling is volgens de commissie goed georganiseerd. De studenten weten duidelijk wat van hen verwacht wordt en hebben geen klachten. De beoordelingen en beoordelingsfiches geven wel soms een wat rigide indruk.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.8 Masterproef

Beoordelingscriteria

- De masteropleiding wordt afgesloten met een masterproef waarmee de student blijk geeft van een analytisch vermogen of van een zelfstandig probleemoplossend vermogen op academisch niveau of het vermogen tot kunstzinnige schepping. Het werkstuk weerspiegelt de algemeen kritisch-reflecterende ingesteldheid of de onderzoeksingesteldheid van de student.
- De masterproef heeft een omvang van ten minste één vijfde van het totale aantal studiepunten met een minimum van 15 en een maximum van 30 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De visitatiecommissie constateert risicomidend gedrag in het praktijkgedeelte van de masterproef. Ze hoopt dat de persoonsgebonden benadering die uit de logboeken van de studenten blijkt, meer geproefd kan worden in het eindwerk. De visitatiecommissie meent wel dat de opleiding het masterjaar goed in handen heeft. Het jaar begint met een stage, de studenten maken een scriptie en masterproef, en dit wordt allemaal gerealiseerd in één jaar. De commissie vindt bovendien de coaching op verschillende momenten van de masterproef en de scriptie positief.

Volgens de richtlijnen van de associatie moeten de studenten de scriptie schrijven als reflectief-discursief deel bij het artistieke werk, waarbij het tekstuele deel moet voldoen aan kwantitatieve normen. De opleiding zoekt nog naar een juiste format waarbij ook een beeldend verslag mogelijk is. De commissie ondersteunt dit voornemen van de opleiding. De afgestudeerden zijn positief over de begeleiding bij de masterscriptie. Ze zien, zeker nu, ook de meerwaarde van deze scriptie in. Minstens één jurylid van de artistieke jury leest de scriptie. Dit is mogelijk dankzij de kleine groepen. De opleiding beaamt de opmerking van de commissie dat, ondanks de zware theorie en de inspanningen op het gebied van onderzoeksvaardigheden, het niveau van de scripties eerder laag is.

Studenten kunnen in hun praktijkwerk soms aanvullend een medium kiezen. Zo is er een student die zal schilderen en één die werkt met bewegend beeld. Het inhoudelijke doel van het theoretische masteropleidingsonderdeel *Capita Selecta* is om de studenten thema's aan te reiken waarrond ze tekorten denken te hebben, of lezingen te geven die een bijdrage kunnen leveren aan het afstudeerproject.

De masterproef wordt op verschillende manieren door de afstudeerrichtingen georganiseerd.

Bij de afstudeerrichting Fotografie is de masterproef opgedeeld in drie modules: het artistieke werkstuk, de scriptie (*A document of truth*) en de portfolio. De student kiest één thema waarvan een fotografisch werkstuk gemaakt wordt, eventueel gecombineerd met tekstuele of plastische en multimediale expressievormen. Het werk wordt gedocumenteerd met dossierelementen, zoals een productiedossier en een logboek. De scriptie illustreert het onderzoeks- en ontwikkelingsproces bij het artistieke werk. Vooral de argumentatie en duiding bij de

persoonlijke keuzes, de gebruikte referenties, de situering van de problematiek, de persoonlijke oplossing in een ruimere context, de verworven inzichten en de beleefde ervaringen in positieve en negatieve zin moeten hierin besproken worden. De derde module, de portfolio, is belangrijk omdat de afgestudeerde die meteen kan gebruiken bij de overstap naar de buitenwereld. De portfolio staat op vier studiepunten, de scriptie op zes en het artistieke werk op twintig.

De masterproef loopt bij Fotografie over verschillende fasen. Het proces wordt begeleid door een masterbegeleidingscommissie en opgevolgd door een begeleidingsteam. De student kan ook interne of externe specialisten (onderzoekers, technici...) raadplegen. Op het einde van het masterjaar presenteert de student het werk tijdens een tentoonstelling en geeft hij mondelinge presentatie voor een interne en externe jury. De externe jury geeft 50 procent van de punten, de interne 25 procent tijdens deze voorstelling en 25 procent als tussentijdse beoordeling. Deze drie beoordelingen hebben elk eigen criteria.

Bij de afstudeerrichting Grafisch ontwerp is de masterproef onderverdeeld in vier onderdelen: *Conceptual* (de conceptuele module), *Strategic* (strategische grafiek), *Functional* (functionele grafiek) en de portfolio. De portfolio moet zowel digitaal als gedrukt aangeboden worden. Door de complexiteit en de hoeveelheid werk die de masterstudent moet leveren binnen de masterproef, heeft de afstudeerrichting besloten dat de student voor de drie modules rond eenzelfde thema kan werken. De student bepaalt een eigen onderzoeksdomein, en formuleert een onderzoeksvraag die de aanleiding geeft voor de realisaties binnen zijn masterproef. Het conceptuele spoor vormt de inhoud van het vormonderzoek, de drager is een experimenteel boek. Hier hoort een reflectief deel bij in de vorm van een scriptie waarin het onderzoeks- en ontwikkelingsproces, de gebruikte referenties en de persoonlijke keuzes en oplossingen geduid worden. In de module functionele grafiek zoekt de student een mogelijk onderwerp dat ook vertrekt vanuit datzelfde thema. Het accent ligt hierbij op het puur grafische. Het reflectieve deel naast het artistieke werk is een *design manual* waarin de probleemstelling en het vormelijke ontstaansproces worden geïllustreerd. Voor de strategische module is er een alternatief pad: de student zoekt een partner in de vorm van een vzw voor het maken van een ideële campagne. Als reflectief deel naast het grafische werk maken de studenten een strategisch communicatieplan.

Ook bij Grafisch ontwerp loopt de masterproef over verschillende fasen. Elke module wordt aangestuurd door een docent. De begeleiding gebeurt op weekbasis. Theoriedocenten begeleiden de discursieve componenten. De finale presentatie gebeurt voor de begeleidende docenten en een externe jury. Recent heeft de afstudeerrichting Grafisch ontwerp de beoordeling van het eindwerk veranderd en opgedeeld in 30 procent interne jury en 70 procent externe jury, in plaats van 50-50 procent. De commissie vindt dat hierdoor het belang van het proces ondergeschikt wordt gesteld aan dat van het eindproduct. De 50-50-verdeling tussen de interne en externe jury was volgens haar een positief gegeven. Ze pleit er dan ook voor dat de afstudeerrichting Grafisch ontwerp zou overwegen deze verdeling weer in te voeren. Ook de externen kunnen volgens de commissie betrokken worden bij het proces, wat deze verhouding rechtvaardigt. De commissie meent dat dit ook in het voordeel van de student speelt in verband met latere werkgelegenheid.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie pleit ervoor dat de afstudeerrichting Grafisch ontwerp zou overwegen de interne en externe jury een evenwaardig aandeel te geven in de beoordeling van de masterproef.

De externen kunnen volgens de commissie betrokken worden bij het proces van de masterproef.

De commissie ondersteunt het voornemen van de opleiding om onderzoeksresultaten ook in beeldende vorm toe te laten.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Beoordelingscriteria:

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten bachelor:

- diploma secundair onderwijs, diploma van het hoger onderwijs van het korte type met volledig leerplan, diploma van het hoger onderwijs voor sociale promotie of een diploma of getuigschrift dat bij of krachtens een wet, decreet, Europese richtlijn of een andere internationale overeenkomst als gelijkwaardig wordt erkend;
- door het instellingsbestuur bepaalde voorwaarden voor personen die niet aan bovengenoemde voorwaarden voldoen.

master:

- diploma van een bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s)en in voorkomend geval aangevuld met een geïndividualiseerd opleidingsprogramma, een voorbereidingsjaar of een schakelprogramma

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Ten behoeve van de professionalisering van de onderwijsorganisatie zijn volgens de commissie op korte termijn een aantal maatregelen nodig die samenhangen met de problematiek van de studenteninstroom in relatie tot de gevraagde startkwalificaties, de wijze waarop die worden getoetst in de toelatingsproef en de relatief hoge uitval van beginnende studenten.

De toelatingsproef wordt georganiseerd door het departement en het resultaat telt alleen voor de afstudeerrichting in kwestie. De testen en gesprekken die deel uitmaken van de toelatingsproef zijn voor de studenten een eerste aanwijzing over hun geschiktheid en de noodzaak om bepaalde aspecten en vaardigheden bij te werken, of er tijdens de studie bijzondere aandacht aan te geven.

Het belangrijkste criterium voor de opleiding in deze proef is de motivatie van de student. De opleiding ziet immers het eerste jaar als een selectiejaar. Ongeveer 50 procent van de studenten valt af na het eerste jaar. Studenten die werden afgeraden de opleiding te volgen, bleken ook af te vallen als ze zich toch inschreven. Tijdens de toelatingsproef wordt ook een intelligentietest, de 'G-test', afgenomen, die niet bindend is. Onderzoek van de opleiding wees uit dat deze test een goede indicatie vormt voor al dan niet slagen in het eerste jaar. Volgens de studenten wordt tijdens de toelatingsproef duidelijk wat de opleiding inhoudt. Wel hebben studenten kritiek op de 'G-test', die ze verouderd vinden. BSO-studenten wordt meestal afgeraden de opleiding te beginnen omwille van de zwaarte van de theorie, tenzij ze erg gemotiveerd zijn – dit heeft al tot successen geleid. De opleiding wil hoe dan ook een zekere kritische massa toelaten. Toch is de opleiding dit jaar begonnen met een strengere selectie. De opvolging en aanpassing van de toelatingsproef zijn continue aandachtspunten van de opleiding.

Bij de afstudeerrichting Fotografie krijgen de studenten die zich voor de toelatingsproef inschrijven, een aantal opdrachten om thuis uit te voeren. Op de dag van de proef leggen de studenten eerst de 'G-test' af. Het tweede deel van de proef verloopt mondeling aan de hand van een gestandaardiseerde vragenlijst en een bijhorende scoretabel. Er wordt gepeild naar de actuele kennis van de kandidaat, waarna de thuisopdrachten besproken worden. De proef wordt afgesloten met het belangrijke motivatiegesprek.

De afstudeerrichting Fotografie meent dat een voorbereidende cursus theorie handig zou zijn voor de TSO-, KSO- en BSO-studenten, die het beduidend moeilijker hebben met theorie dan de ASO-studenten. Nu kunnen deze studenten enkel doorverwezen worden naar de dienst Studiebegeleiding. De niveaoverschillen tussen de vooropleidingen wat het praktijkgedeelte van de opleiding betreft, zijn volgens Fotografie te verwaarlozen.

In de afstudeerrichting Grafisch ontwerp wordt in de toelatingsproef, naast de 'G-test', gepeild naar de tekenkundige capaciteiten, het beeldend vermogen en de creativiteit van de kandidaat. Hiervoor moeten de kandidaten op voorhand vijf tot zes opdrachten voorbereiden. In een test wordt gepeild naar de schrijfvaardigheid van de kandidaat en zijn vaardigheid om een visie of een idee te kunnen formuleren. In een gesprek wordt naar de algemene kennis van de student gepeild. De afstudeerrichting meent dat een goede mix van creatieve capaciteiten, een ruime interessewereld en een sterke motivatie een grote kans op slagen betekent. Op basis van de toelatingsproef kan de student geadviseerd worden zich op eigen kracht bij te scholen of extra aandacht te besteden aan (theoretische of praktische) opleidingsonderdelen.

De commissie meent dat de 'G-test' discutabel is en dat de opleiding moet overwegen of het nog een bruikbaar middel is. De tendens om BSO-studenten bij voorbaat af te wijzen, is een tekortkoming. Voor bepaalde studenten zou een voorbereidingscursus georganiseerd kunnen worden, zoals Fotografie voorstelt. Eenzelfde toelatingsproef voor Fotografie en Grafisch ontwerp is aan te raden. Dit is ook belangrijk als moment voor toekomstige studenten om de eigen capaciteiten te ontdekken.

Uit de cijfers van de instroom aan de opleiding Beeldende kunsten tussen 2004 en 2007 blijkt dat gemiddeld 25 tot 30 procent van de studenten instroomt uit het TSO. Ongeveer 40 procent van de studenten komt uit het ASO, 20 procent uit het KSO en minder dan 10 procent uit het BSO. Het aandeel TSO- en BSO-studenten daalt sterk doorheen de opleiding, het aandeel ASO-studenten stijgt. In het derde bachelorjaar zijn er nog 16 procent studenten die een TSO-vooropleiding kregen en geen studenten meer uit het BSO. Gemiddeld 67 procent in het derde jaar heeft een ASO-vooropleiding. Het aandeel KSO-studenten blijft min of meer gelijk.

De studenten kiezen onder meer voor de opleiding aan de KHLim omdat de afstudeerrichting Grafisch ontwerp een generalistisch profiel heeft, ze twee stages aanbiedt en omwille van de toegepastheid. Fotografiestudenten worden aangetrokken door de kleine klasgroepen en het maatschappelijke aspect. Bij Fotografie kiezen studenten ook voor de veelheid aan genres.

Zo goed als alle geslaagde studenten willen doorstromen naar de masteropleiding, onder meer omwille van de stages. De opleiding pleit ervoor uitstroommogelijkheden te kunnen voorzien na de bacheloropleiding en niet alle studenten te laten doorstromen naar de masteropleiding. Op dit moment wordt de masteropleiding door de opleiding wel nog als het logische sluitstuk gezien.

In het onderwijs- en examenreglement van de hogeschool worden de EVC- en EVK-procedures vastgelegd. Hierover wordt aan het begin van het academiejaar een informatiesessie gehouden voor geïnteresseerde studenten door de verantwoordelijke trajectbegeleider. Een eerste student heeft de masteropleiding Fotografie via een EVC-procedure kunnen doorlopen. De commissie is positief over deze mogelijkheden. Studenten kunnen ook vrijstellingen aanvragen en een deeltijds programma volgen, waarbij rekening gehouden wordt met volgtijdelijkheid. Een schakelprogramma bestaat op dit moment in de afstudeerrichting Fotografie voor de professionele bachelors van Narafi in Brussel. De afstudeerrichting Grafisch ontwerp heeft een schakelprogramma voor studenten die overkomen van de afstudeerrichting Animatie.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt het gebruik van de 'G-test' in vraag te stellen.

De commissie vraagt aandacht voor oriëntatiecursussen voor studenten die niet tot de primaire doelgroep van de opleiding behoren.

De commissie vraagt na te denken over een meer gelijke toelatingsproef voor Fotografie en Grafisch ontwerp.

De commissie vraagt aandacht voor de problematiek van de studenteninstroom, in relatie tot de toelatingsproef en de relatief hoge uitval.

Oordeel over onderwerp 2, programma: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1, relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma:	voldoende
facet 2.2, eisen academische gerichtheid van het programma:	voldoende
facet 2.3, samenhang van het programma:	goed
facet 2.4, studieomvang:	OK
facet 2.5, studielast:	goed
facet 2.6, afstemming tussen vormgeving en inhoud:	goed
facet 2.7, beoordeling en toetsing:	goed
facet 2.8, masterproef:	voldoende
facet 2.9, toelatingsvoorwaarden:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 3 Inzet van het personeel

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding in Genk beschikt volgens de commissie over een uitgesproken didactisch en pedagogisch onderlegd docententeam met goede docenten dat de volle aandacht laat uitgaan naar het opleiden van jonge mensen voor een veelzijdige beroepspraktijk. Extra aandacht voor professionalisering is wel nodig op het gebied van het personeelsbeleid, de begeleiding van de medewerkers, de flexibilisering van het medewerkersbestand, het voeren van functioneringsgesprekken en andere beleidsmatig in te zetten instrumenten, om zo de opleiding beter uit te rusten voor de vragen waar de kunstpraktijk en het kunstonderwijs zich momenteel voor gesteld zien. Zo zouden functioneringsgesprekken elk jaar moeten plaatsvinden. De bevoegenheid die intern op verschillende niveaus actief wordt beleden, zou in de externe gerichtheid ook rendabel moeten worden gemaakt. Ook kan er meer aandacht zijn voor vakoverschrijding in de expertise van de docenten. De begeleiding van nieuwe docenten tijdens aparte dagen is positief.

Het personeelsbeleid van het departement Media & Design Academie is ingebed in het algemene personeelsbeleid van de KHLim, uitgestippeld door het directiecomité, bekrachtigd door de raad van bestuur, uitgevoerd door de personeelsdienst en onderworpen aan het advies of de goedkeuring van het wettelijke inspraakorgaan voor personeelsaangelegenheden, het hogeschoolonderhandelingscomité (HOC).

De personeelsdirecteur en een dossierbeheerder behartigen de personeelsadministratie van het departement in samenspraak met het departementshoofd, de departementaal secretaris en de individuele personeelsleden.

Aanwervingen, ambtswijzigingen, benoemingen, bevorderingen en de toekenning van artistieke faam worden volgens standaardprocedures uitgevoerd.

Bij aanwervingen wordt rekening gehouden met onderwijs- en onderzoekservaring, het bezit van pedagogische bekwaamheidsbewijzen en aantoonbare vakspecifieke competenties. Na de beoordeling van ingediende dossiers van de kandidaten vindt een gesprek plaats met het departementshoofd, de opleidingsverantwoordelijke en eventueel een vakspecialist.

Door de historische situatie in de opleiding en de decretale begrenzing zijn de benoemingskansen voor veel personeelsleden van de opleiding klein. Benoemingen gebeuren op voorstel van een benoemingscommissie op hogeschoolniveau, waarin de departementshoofden, de personeelsdirecteur en vertegenwoordigers van het hogeschoolonderhandelingscomité zitten, onder leiding van de algemeen directeur.

In beperkte mate vinden bevorderingen plaats voor vastbenoemde personeelsleden met bijzondere taken en verantwoordelijkheden.

Het directiecomité van de hogeschool bepaalt jaarlijks de omkadering in VTE die elk departement toegewezen krijgt. Bruuske schommelingen in studentenaantallen worden daarbij afgevlakt. Deze omkadering wordt door het departementshoofd verdeeld onder de verschillende afstudeerrichtingen volgens een bepaalde verdeelsleutel,

rekening houdend met de geplande onderwijsprogramma's, de onderzoeksopdrachten, en de organisatorische, coördinerende en representatietaken. Het departementshoofd legt het voorstel voor aan de stuurgroep.

Volgens de opleiding staat de historische situatie van het personeelsbestand, de leeftijdsstructuur, het aantal vastbenoemden en de hoge mate van specialisatie een zuivere evenredige verdeling in de weg, en is een 'solidariteitsbijsturing' nodig. Bij de natuurlijke afvloeiing van personeel wordt steeds meer naar een logisch evenwicht toegewerkt.

Het taakbelastingssysteem van de hogeschool wordt gebruikt voor de samenstelling van de takenpakketten van de personeelsleden. De opdracht van het personeelslid wordt via dit systeem jaarlijks door het departementshoofd in een taakfiche vastgelegd, na eventuele opmerkingen door het personeelslid. Daarbij wordt ook rekening gehouden met de specifieke situatie van artistieke lesgevers, die voor hun artistieke nevenactiviteiten een dubbel aantal uren vrijstelling krijgen. Net als in andere opleidingen kent ook de opleiding Beeldende kunsten van de KHLim het probleem van de bijzondere weddeschalen voor artistieke lesgevers, dat maakt dat een evenwichtig taakverdelings- en belastingssysteem voor de opleiding een erg delicate opgave is, die het moeilijk maakt om vakspecialisten met een eigen praktijk aan te trekken of te behouden.

De taakfiche vormt de basis voor de functioneringsgesprekken met de leidinggevende, waarin wederzijds vaststellingen, wensen en doelstellingen kunnen worden geformuleerd. Als input bij de evaluatie van de docent wordt ook rekening gehouden met de bevragingen bij de studenten over het functioneren van lesgevers. Om de vijf jaar worden evaluatiegesprekken gevoerd met de leidinggevende. Bij nieuwe personeelsleden vindt na één jaar een eerste evaluatie plaats.

Alle nieuwe personeelsleden van de hogeschool worden tijdens een onthaaldag eerst samengebracht en geïnformeerd over de werking van de hogeschool via een sessie en een informatiebundel. Nadien worden ze opgevangen in het departement en door de opleidingen/afstudeerrichtingen. In 2007 werd voor de nieuwe personeelsleden een introductiesessie gehouden met een informeel ontmoetingsmoment met de andere personeelsleden, aansluitend bij een algemene personeelsvergadering.

Via functioneringsgesprekken worden onderwijskundige of vakspecialistische bijscholingen gestimuleerd. Hiervoor wordt in het taakbelastingssysteem ruimte vrijgemaakt. Bij het centrale navormingsfonds kan een aanvraag gedaan worden voor vormingsactiviteiten voor een heel team. Aanvragen voor deelname aan studiedagen, workshops en congressen worden financieel en organisatorisch gefaciliteerd.

Aanbevelingen ter verbetering:

Het personeelsbeleid kan professioneler uitgebouwd worden.

Er kan meer aandacht zijn voor vakoverschrijding in de expertise van de docenten.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door onderzoekers die een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het vakgebied (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten);
- bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De academische gerichtheid zit volgens de commissie voornamelijk bij de jongere docenten en de docenten van de theorievakken. Bij de praktijkdocenten kan dit verder uitgebreid worden. Om de academisering op het aanvaardbare niveau te hebben tegen 2013 moet er goed gekeken worden naar de beschikbare middelen en faciliteiten.

De opleiding heeft een tiental actieve onderzoekers in projecten en doctoraten. In de afstudeerrichting Fotografie lopen de eerste aanvragen voor doctoraten in de kunsten. In het aanwervingsbeleid wordt een absolute stijging van het aantal VTE's met een doctoraat en/of onderzoekservaring vooropgesteld, conform de objectieven van de Begeleidingscommissie Academisering Kunsten (BAK) van de associatie. De groei in het aantal doctores en doctorandi is er, maar het zal volgens de opleiding nog geruime tijd duren voor het aantal doctores in de kunsten tot een behoorlijk aantal zal zijn toegenomen. De opzet om één opleiding te organiseren met de PHL is ook een rationalisatieoefening van de beide opleidingen. De bedoeling is niet om personeel te doen afvloeien, maar de vrijgekomen VTE te investeren in onderzoek.

Er is aandacht voor de ontwikkeling van onderzoekscompetenties bij het personeel:

- via vormingssessies op departementaal of hogeschoolniveau, in samenwerking met onder meer de dienst Onderzoekscoördinatie van de associatie en het IvOK;
- in het academiejaar 2007-2008 via een vormingsreeks voor jonge onderzoekers door het IvOK: '*Into Research*'. Eén onderzoeker van de opleiding nam hieraan deel;
- via deelname aan de 'Dag van het Onderzoek' van de associatie en de 'Dag van het artistiek onderzoek' van het IvOK. Dit wordt ook financieel ondersteund;
- via de onderzoeksceel *Experiency*, die ook tot doel heeft initiatieven op te zetten om de ontwikkeling van onderzoekscompetenties bij het personeel te bevorderen.

Er wordt verder ondersteuning geboden bij het uitwerken van onderzoeksprojecten door de onderzoekscoördinator van de KHLim en de adviseurs van IvOK. Het uitwerken van voorstellen voor onderzoeksprojecten wordt gestimuleerd door personeelsleden gedeeltelijk vrij te stellen van onderwijs. Ook de docenten die aan een doctoraat werken, worden gedeeltelijk vrijgesteld (30-50 procent). Daarnaast worden heel wat onderzoeksprojecten uitgevoerd. Sommige van deze projecten gebeuren in samenwerking met partners zoals de Stad Genk en zorginstellingen (rusthuizen).

De meetsleutel voor het bepalen van de output van het onderzoek werd recent ontwikkeld in de schoot van de Begeleidingscommissie Academisering Kunsten (BAK). In samenspraak met partners wordt het systeem om de onderzoeks- en de artistieke output (verdienstendossiers) van individuele onderzoekers/kunstenaars/ontwerpers en van het departement te evalueren volgens internationaal erkende standaarden, verder ontwikkeld. De personeelsleden zijn volgens de opleiding nog niet vertrouwd met het outputsysteem, en ze meent dat door het beperkte aantal onderzoekers de output daarom nog gering is en vaak van regionaal niveau. Het departement was op het ogenblik van het visitatiebezoek bezig aan de afwerking van een eerste cahier waarin de onderzoeksgroepen en -projecten en de koppeling met het onderwijs worden voorgesteld.

De commissie meent dat door het grote aantal docenten met een grote opdracht er een sterke pedagogiek is, maar dat daardoor nog niet voldoende georiënteerd kan worden naar de ontwikkelingen in het veld. Net zoals de opleiding voltijds gepensioneerd personeel vervangt door deeltijdse jonge onderzoekers, doet zij dit ook voor actieve kunstenaars of grafische vormgevers. Hierdoor stijgt het aantal personeelsleden dat ook in het werkveld actief is. De opleiding wil er wel over waken dat zij ook artistieke output kunnen realiseren, wat niet steeds mogelijk is wegens de zware taakbelasting van sommige docenten in de opleiding.

In het academiejaar 2007-2008 had ongeveer twee derde van de onderwijzende personeelsleden een artistiek diploma. Iets meer dan de helft van deze personeelsleden beoefent een artistieke activiteit als zelfstandige of via occasionele activiteiten die een meerwaarde kunnen betekenen voor de opleiding. Een deel van de onderwijzende personeelsleden met een academisch diploma heeft een andere beroepsactiviteit met artistieke

inslag. Doordat één vierde van de personeelsleden het statuut van gastdocent heeft, probeert de opleiding in te spelen op de veranderende noden die samenhangen met de ontwikkelingen in het werkveld.

Aanbevelingen ter verbetering:

De opleiding moet voldoende aandacht hebben voor de professionele oriëntatie van de docenten.

Aandacht is nodig voor de beschikbare middelen en faciliteiten om de academisering op een aanvaardbaar niveau te brengen.

De academische gerichtheid kan meer ontwikkeld worden bij de praktijkdocenten.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelt vast dat de opleiding voltijds gepensioneerd personeel vervangt door jonge, deeltijdse mensen die onderzoek doen of in het werkveld staan. Hiermee kan de opleiding naar een evenwicht zoeken in het personeelsbestand. Het laat een betere differentiatie toe tussen bachelor en master, omdat het onderwijs op deze niveaus op dit moment nog vaak door dezelfde docenten verzorgd wordt, zowel wat praktijk als theorie betreft. De hoeveelheid VTE is volgens de commissie oké.

De opleiding heeft nog heel wat personeelsleden met een grote opdracht. Dit komt door de grote groep personeelsleden in de categorie vijftig-zestig jaar. Personeelsleden die vertrekken, worden vervangen door twee tot drie nieuwe mensen met een kleinere opdracht.

De verdeling tussen de verschillende personeelscategorieën is volgens de opleiding evenwichtig, al meent ze dat er in de toekomst werk moet gemaakt worden van een toename van hoofddocenten/hoogleraars.

De meeste praktijkdocenten die met de commissie spraken, hebben een zelfstandige praktijk. Ook eventuele voltijdse artistieke docenten worden vrijgesteld om een beroepspraktijk uit te oefenen. Toch maakt de taakbelasting in de opleiding het moeilijk voor sommige docenten om hun praktijk nog steeds uit te oefenen. Recent is de opleiding er wel in geslaagd om extra financiële ruimte te krijgen, onder meer door de stijgende studentenaantallen in het departement, waardoor onder meer tekorten aan docenten zijn opgevangen. Toch is er volgens de opleiding nog extra ondersteuning nodig voor de vaste docenten die een grote werkdruk ervaren.

Het vroegere tekort aan personeel heeft ertoe geleid dat de opleiding pas recent tijd heeft kunnen steken in heel wat taken die buiten het onderwijs liggen. Er is tijd vrijgemaakt in de opdrachten van docenten voor deze taken, en het departement heeft een aantal stafmedewerkers kunnen aantrekken, onder meer voor kwaliteitszorg, personeelsbeleid, onderzoekscoördinatie en communicatie. De opleiding is ervan overtuigd dat ze nu op de goede weg zit en nog enkele jaren nodig heeft om op topsnelheid te komen.

In het academiejaar 2007-2008 beschikte de opleiding over 15 VTE onderwijzend personeel en 10,1 ATP. De student-docentratio bedroeg 8,8. Iets minder dan één vierde van de docenten is gastdocent.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1, kwaliteit personeel:	goed
facet 3.2, eisen academische gerichtheid:	voldoende
facet 3.3, kwantiteit personeel:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 4 Voorzieningen

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie is positief over het nieuwe gebouw van het departement en de opleiding. De campus en zijn locatie C-mine, op de voormalige mijnsite van Winterslag, is volgens haar een aanwinst voor Vlaanderen. De openheid naar binnen en naar buiten, en de uitstraling zijn sterke troeven. De opleiding kan dan ook volgens de commissie binnen de nieuwe accommodatie veel nadrukkelijker streven naar publieke presentaties. De openbare straat die door het gebouw wordt aangelegd, kan daarbij een communicatieve rol vervullen die veel wat uit zelfbescherming nog wordt voorbehouden en gekoesterd, kan openbreken.

De nieuwe accommodatie biedt een aantal lokalen voor de personeelsleden:

- de kantoren voor de departementale diensten, het departementshoofd en de departementaal secretaris;
- een landschapskantoor voor onderzoek en dienstverlening, waar de vaste onderzoekers en de onderzoekscoördinator een bureau hebben;
- een grote docentenkamer;
- docentenruimtes per afstudeerrichting;
- een groot en klein vergaderlokaal;
- een open atelierlandschap waar de verschillende afstudeerrichtingen werkeilanden hebben en waar twee computerruimtes beschikbaar zijn; ook de studenten werken in dit landschap;
- een open refter en cafetaria waar ook de studenten terecht kunnen;
- elke afstudeerrichting beschikt over een besprekingslokaal en een opslagruimte.

Daarnaast is er een EHBO-ruimte, een lokaal voor de opslag van de cursusdienst, een opslagruimte voor het secretariaat, en een ruimte voor secretariaat en onthaal. Aan het secretariaat is ook de ingang van de mediatheek/bibliotheek. Hoewel de mediathecaris niet altijd aanwezig kan zijn, kunnen de studenten hier ook ontlenen dankzij de secretariaatsmedewerkers. De openheid van de ruimte zorgt er wel voor dat al heel wat boeken verdwenen zijn. De commissie vraagt daarom aandacht voor een betere bewaking van de bibliotheek. De bibliotheek bezit zo'n 5600 items: tijdschriften, boeken en videofilms, cd's en dvd's. Het departement beschikt niet over een bibliotheekcommissie. De docenten geven een lijstje door met aan te kopen boeken tot het jaarbudget op is.

De studenten kunnen in de bibliotheek terecht op een aantal internetwerkposten. Voor de studenten is er naast de cafetaria en de (beperkte) werkruimte in het atelierlandschap een amfitheater voorzien.

De opleiding kan gebruikmaken van een aantal gemeenschappelijke voorzieningen:

- twee leslokalen voor vijftig personen,
- zes leslokalen voor dertig personen,
- een leslokaal ICT-Apple,
- een leslokaal ICT-pc,
- een auditorium voor 135 personen met filmprojectiefaciliteiten,
- een auditorium voor 90 personen met filmprojectiefaciliteiten.

De afstudeerrichting Grafisch ontwerp beschikt daarnaast over een tekenatelier, gedeeld met de afstudeerrichting Animatie van de opleiding Audiovisuele kunst, en maakt gebruik van de computerruimtes in het gebouw.

De afstudeerrichting Fotografie beschikt over:

- een uitleenmagazijn, gedeeld met de opleiding Audiovisuele kunst,
- twee kleine en een grote fotostudio – de grote studio wordt gedeeld met Audiovisuele kunst,
- een fotoprintruimte, een fotoafwerkingsruimte, een zithoek voor besprekingen en een beeldbewerkingruimte, die ook door andere afstudeerrichtingen gebruikt kunnen worden,
- een donkere kamer,
- elf montagecellen voor beeldmontage, gedeeld met Audiovisuele kunst.

Verder zijn er nog ruimtes voor het technische personeel.

De opleiding is erg verheugd over de nieuwe locatie. Veel meer dan in het oude gebouw laat de nieuwe locatie toe om studenten en docenten van andere afstudeerrichtingen en opleidingen te ontmoeten. Dit zal volgens de opleiding zeker bijdragen tot nieuwe interdisciplinaire projecten. De studenten waarderen de openheid van de nieuwe locatie, maar missen de rauwheid van het oude gebouw, waar heel wat mee gedaan kon worden. Ze vragen bovendien langere openingstijden voor het gebouw. Ook de docenten merken de voordelen van de nieuwbouw op: de openheid tussen de ateliers, een inspirerende omgeving en een verbeterde uitstraling naar de buitenwereld.

Wel is alles volgens de commissie stringenter, zoals het vroege sluitingsuur en het feit dat de studenten het gebouw niet onder handen kunnen nemen. Ook halen volgens de commissie enkele esthetische principes van de architect de bovenhand op het praktische gebruik waar het gebouw voor bedoeld is en zorgen ze voor een aantal problemen zoals lawaai, een problematische klimaatbeheersing en kaalheid.

De directie van de hogeschool is bezig met uitbreidingsplannen voor de campus. Ze vreest immers dat de huidige infrastructuur op korte termijn onder plaatsgebrek zal lijden. Zeker voor de onderzoekers wil zij de nodige ruimte creëren. De commissie meent dat de opleiding daarnaast ook aandacht moet besteden aan eigen werkplekken voor de (master)studenten.

Voor investeringen wordt een beroep gedaan op het departementale budget, dat jaarlijks door de hogeschool wordt verstrekt. Na een voorafname voor algemene uitrusting (onder meer boeken, software, computers en audiovisuele middelen voor algemeen gebruik) wordt het budget besteed aan de specifieke noden van de afstudeerrichtingen. In samenspraak met de verantwoordelijken van de afstudeerrichting, de departementaal secretaris en de magazijnverantwoordelijke wordt specifieke apparatuur aangeschaft. De ICT-faciliteiten (netwerken, servers, verdelers...) worden rechtstreeks door de diensten van de hogeschool geïnstalleerd en operationeel gehouden. In de nieuwbouw beschikt de opleiding over een externe glasvezelverbinding en een bedraad en draadloos netwerk.

De opleiding beschikt niet over een tentoonstellingsruimte maar denkt eraan om de openbare straat die door het gebouw loopt, hiervoor te gebruiken. Ook zijn volgens haar samenwerkingen mogelijk met het cultureel centrum op dezelfde site.

De afstudeerrichting Fotografie vergt veel en dure apparatuur. Van de oude analoge camera's en doka's wordt geleidelijk overgeschakeld naar digitale opnamen. De verwerking van de beelden gebeurt in het digitale labo, uitgerust met computers met beeldbewerkingssoftware zoals Adobe Photoshop, scanners en printers.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt aandacht voor de bewaking van de bibliotheek.

De opleiding zou aandacht moeten hebben voor eigen werkplekken van de studenten.

De commissie vraagt aandacht voor de kleine ongemakken van het nieuwe gebouw.

De commissie beveelt aan om met het nieuwe gebouw meer openheid naar de buitenwereld na te streven.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Doordat de studierichtingen vanaf het tweede bachelorjaar met kleine studentengroepen werken, is volgens de commissie een persoonlijk studietraject voor iedereen mogelijk. Daardoor worden problemen snel in kaart gebracht en worden ook adequaat maatregelen getroffen als zich problemen voordoen. De contacten tussen studenten en medewerkers zijn heel direct en hebben een informeel karakter, zodat op voet van gelijkwaardigheid met elkaar wordt omgegaan. De autoriteit van de lesgevers lijdt daar echter niet onder. Wel bestaat de neiging om de eigen verantwoordelijkheid van de studenten enigszins te beperken, onder meer door zelf de studenten voor de participatieraad aan te wijzen. Op sommige vlakken zouden de studenten iets meer aan hun lot overgelaten kunnen worden om een grotere maturiteit af te dwingen. Vanzelfsprekend is dat een punt waarin voortdurend naar een gezond evenwicht moet worden gezocht.

Op verschillende manieren voorziet de opleiding informatie voor kandidaat-studenten:

- via SID-in's;
- via drie infodagen en een opendeurweekend;
- via infobrochures en de studiegids;
- via de website.

De opleiding start het academiejaar voor de eerstejaarsstudenten met een studentgerichte introductiedag, waar de nadruk ligt op kennismaking met de groep studenten en de klasverantwoordelijke docent. Dat is meestal een docent die veel praktijklessen aan de groep geeft. Deze verantwoordelijke is het eerste contactpunt voor de studenten en vervult een brugfunctie met andere docenten, de studiebegeleiding enzovoort. De verantwoordelijke vult ook de tussentijdse en eindevaluatiedocumenten in en bespreekt de resultaten met de studenten.

Daarnaast is elke vakdocent studiebegeleider voor zijn opleidingsonderdeel. Hij fungeert als eerste aanspreekpunt voor studiegebonden vragen. De studenten merken op dat ze dankzij de kleine groepjes met hun problemen meestal rechtstreeks bij de docenten terecht kunnen.

De studentenadministratie fungeert vaak als het eerste aanspreekpunt voor de studenten. Vanuit de administratie worden de studenten geholpen met kleine problemen. Als ze ernstige problemen hebben, worden ze doorgestuurd naar de studiebegeleiding.

De dienst Studiebegeleiding biedt opvang voor studenten die problemen ervaren. De maatschappelijk werker zorgt voor financiële en juridische bijstand. De psychologe zorgt voor psychosociale begeleiding bij studie- en psychosociale problemen, en is de verantwoordelijke voor de studiebegeleiding van het departement. Beiden zijn één dag per week op de campus beschikbaar voor consultatie. Ongeveer 14 procent van de studenten van het departement maakt gebruik van deze begeleiding. Deze studenten hebben vaak problemen met faalangst en het

mondeling verdedigen. De dienst biedt individuele begeleiding aan voor bijvoorbeeld timemanagement en concentratieproblemen.

De verantwoordelijke Studiebegeleiding vertegenwoordigt het departement in de KHLim-werkgroep, waarin de studiebegeleiders geregeld samenkomen. De verantwoordelijke coördineert ook de digitale LASSI-test.

Studenten die een speciaal statuut willen aanvragen, moeten hiervoor tijdens de eerste week een fiche invullen.

Bij serieuze problemen kan de student doorgestuurd worden naar de Sociale dienst van de hogeschool. Deze dienst zorgt voor professionele hulp bij studieproblemen, voor psychosociale en financiële begeleiding, en verstrekt juridische informatie.

De commissie vraagt dat de opleiding in de studiebegeleiding meer aandacht zou hebben voor aangepaste begeleiding voor studenten die sterk zijn in de praktijk en moeite hebben met de theorie. Het zou bovendien een uitdaging zijn om te zoeken naar vormen om gedemotiveerde studenten op korte termijn weer te motiveren.

De ombudspersoon onderzoekt niet alleen klachten en problemen in verband met de examens, maar is ook het jaar door beschikbaar voor studenten die problemen ervaren met een bepaalde docent. De rol van de ombudspersoon wordt vervuld door de mediathecaris, die door haar functie onafhankelijk kan optreden. De ombudspersoon ziet erg weinig studenten. Problemen hebben vooral te maken met evaluaties. Aangezien de studenten een duidelijke feedback van de docenten krijgen, zijn de klachten meestal ongegrond, op enkele uitzonderingen na. Voor bepaalde problemen verwijst de ombudspersoon door naar de studiebegeleiding met de psychologe. Veel studenten hebben planningsproblemen en zoeken daarvoor hulp bij de studiebegeleider. De commissie vraagt de opleiding die verantwoordelijkheid en zelfstandigheid te stimuleren; het mag niet beperkt blijven tot 'incidenten' als studiereizen.

De verantwoordelijken van de verschillende opleidingsfasen zijn ook trajectbegeleider. De studenten stellen in samenspraak met de begeleider een persoonlijk deeltraject op waarbij rekening gehouden wordt met een aantal regels, waaronder volgtijdelijkheid.

Aanbevelingen ter verbetering:

De zelfstandigheid van studenten mag meer gestimuleerd worden.

Er kan nadrukkelijker gezocht worden naar aangepaste begeleiding voor studenten die moeite hebben met de theorie.

Het is een uitdaging om gedemotiveerde studenten op korte termijn weer te motiveren.

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1, materiële voorzieningen:	goed
facet 4.2, studiebegeleiding:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De hogeschool zet het kwaliteitsbeleid uit en heeft hierover een visietekst geschreven. Belangrijk voor haar is om niet met een statisch systeem te werken, maar een echte kwaliteitsstructuur uit te bouwen bij de verschillende actoren aan de hogeschool.

De kwaliteitszorg is in de hogeschool ingebed via een matrixstructuur. Centraal staan de departementale ankers en de KHLim-stuurgroep Kwaliteit waar zij lid van zijn. De ankers hebben een driedelige functie: informatie uitwisselen, advies verlenen en fungeren als klankbord en kweekvijver voor initiatieven. De stuurgroep staat onder leiding van een stafmedewerker. Die ondersteunt ook de opleidingen en departementen bij de implementatie van kwaliteitszorg, stelt hiervoor instrumenten ter beschikking en kan centraal enquêtes verwerken en vorming bieden. Onder de stuurgroep situeren zich enkele werkgroepen, zoals Studeerbaarheid en Onlinebevraging, en een resonantiegroep Intranet & digitaal kwaliteitshandboek.

De hogeschool kiest ervoor om te werken met het EFQM-model als referentiekwaliteitszorgsysteem. Voor alle onderwijsgebonden aspecten wordt PROZA gehanteerd, dat werkt op basis van de systematiek van EFQM. Sinds 2007 is de hogeschool gestart met de uitwerking van een digitaal kwaliteitshandboek, ingebed in intranet. Dit was in voege tijdens het visitatiebezoek.

Op departementaal niveau wordt getracht de kwaliteitszorg systematisch aan te pakken via het opstellen en uitvoeren van een kwaliteitsplan waarin de kwaliteitsdoelstellingen en de acties om de gewenste resultaten te bereiken, worden vastgelegd.

Sinds 1 januari 2009 is een halftijdse kwaliteitszorgverantwoordelijke aangesteld in de opleiding. De kwaliteitszorg inzake onderwijsprocessen wordt nu systematischer gestuurd, begeleid en ondersteund.

De commissie stelt vast dat de kwaliteitszorg recent is opgestart in de opleiding en dat daardoor tendensen (nog) niet aan het licht gebracht worden. Door het opstellen van het zelfevaluatierapport is de opleiding alert geworden voor kwaliteitszorg. De commissie ondersteunt de opleiding in het uitbouwen ervan. Als de opleiding het aangeven van de commissie volgt om streefcijfers te formuleren, kan in de kwaliteitszorg veel nadrukkelijk worden gestuurd op de behaalde resultaten.

Op verschillende manieren trachten de hogeschool en de opleiding gegevens te verzamelen als input voor de kwaliteitszorg.

Via een SWOP-bevraging wordt gepeild naar de mening van de student over de docent in een bepaald opleidingsonderdeel. Hierbij gaat er aandacht naar doelstellingen, leerinhouden, werkvormen, leermiddelen, de evaluatie, de begeleiding en het werk- en leerklimaat. Omdat het vaak om te kleine groepen gaat voor een statistische analyse, worden klasgesprekken georganiseerd tussen de studenten, het departementshoofd en indien mogelijk een neutraal iemand, zoals de ombudspersoon.

Via de studietijdmetingen wordt nagegaan of de begrote studietijd per opleidingsonderdeel klopt. Deze metingen zijn opgestart in het academiejaar 2006-2007. Uit de resultaten werd duidelijk dat er een onevenwichtige spreiding in de studiedruk was tussen het tweede en derde jaar (zie facet 2.5).

Sinds 1999 worden de eerstejaarsstudenten elk jaar bevroegd over hun tevredenheid ten aanzien van diverse aspecten van de opleiding als informatie en onthaal, docentenbegeleiding, evaluaties en de mediatheek. De globale tevredenheid van de studenten bedraagt 60 procent. Op ongeveer één op tien stellingen bleken de studenten eerder ontevreden te zijn. Dit is in een paar jaar gedaald van één op drie stellingen.

In het voorjaar van 2008 werd een eerste alumnibevraging georganiseerd (zie facet 6.1).

Ten slotte werd in 2007 een uitgebreide tevredenheidsenquête gehouden bij de studenten van het departement over de mediatheek. Over het algemeen zijn de studenten tevreden tot zeer tevreden over het aanbod en de dienstverlening. Een aantal knelpunten werd bevestigd, zoals de openingsuren. Dit laatste is alvast opgelost in de nieuwbouw.

Bovenop het beleid van de hogeschool, het departement en de opleiding is er het kwaliteitsbeleid van de afstudeerrichtingen. De afstudeerrichtingen vullen de kwaliteitsstructuur aan met informeel overleg tussen studenten en docenten. Onderling overleggen de docenten maandelijks in de vergadering van de afstudeerrichting, waarop kwaliteits-, organisatorische, onderwijs- en docentenitems aan bod komen. De studenten overleggen in de studentenraad/participatieraad.

Verder wilt de afstudeerrichting Fotografie in haar kwaliteitszorg rekening houden met de input van externe opdrachtgevers, juryleden, stagebegeleiders, het publiek dat geconfronteerd wordt met het artistieke werk en de opmerkingen van docenten bij contacten met het werkveld. De afstudeerrichting Grafisch ontwerp houdt een evaluatiedag aan het einde van elk academiejaar, waarop alle problemen en suggesties gebundeld worden en een actieplan wordt opgesteld.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie ondersteunt het verder uitbouwen van kwaliteitszorg in de opleiding.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Er worden volgens de commissie verbeteringsacties gerealiseerd, maar sommige geformuleerde actiepunten blijven liggen. De opvolging zou dus beter kunnen.

De opleiding heeft volgens de kwaliteitszorgcoördinatoren een grote evolutie gekend in de laatste jaren. Onder meer de academisering, het aantrekken van meer personeel – zodat ook andere taken onder handen konden worden genomen – en het werken rond onderwijsontwikkeling en kwaliteitszorg droegen bij tot een verbetering van de kwaliteit. Ook de tevredenheid bij de studenten is erg toegenomen, zoals blijkt uit de bevragingen.

Verder is er gewerkt aan het formuleren van doelstellingen en daarmee samenhangend aan evaluatie- en opdrachtenfiches. Ook de communicatie naar studenten is verbeterd, en de verwachtingen zijn duidelijk gesteld.

Het kwaliteitsplan dat geformuleerd is voor het academiejaar 2008-2009, heeft onder meer als aandachtspunten het verder transparant maken van opdrachten en het verfijnen van competenties, het aantrekken van andere doelgroepen zoals buitenlanders, en de academie meer openstellen voor externen. De kwaliteitsbewaking van het toetsen is een hogeschoolbreed actiepoint dat gerealiseerd moet zijn tegen 2012.

Eén van de belangrijkste en steeds weerkerende streefdoelen van de laatste jaren voor de afstudeerrichting Fotografie is het behouden van de onderwijskwaliteit. Daarnaast werden onder meer de volgende streefdoelen geheel of gedeeltelijk gerealiseerd:

- start van de academisering in 2 Ba +3 Ba + master;
- een betere afstemming op het werkveld door middel van een toename van de workshops en de studiereizen;
- de kwaliteit van de scripties verbeteren door meer en een intensievere begeleiding van de scripties;
- het up-to-date houden van de digitale infrastructuur.

Onder meer de volgende streefdoelen voor de toekomst werden in het zelfevaluatie-rapport geformuleerd, en waren in verschillende mate gerealiseerd tegen het visitatiebezoek:

- een niveauverhoging van de toelatingsproef;
- een verdere implementatie van artistiek onderzoek;
- het uitbouwen van een structurele alumniwerking en nauwere contacten met het werkveld;
- vernieuwing van het digitale labo;
- een verbetering van het materiaalbeheer.

De afstudeerrichting Grafisch ontwerp werkte in het verleden onder meer al aan de volgende streefdoelen:

- implementatie van artistiek onderzoek;
- betrekken van alumni via een raad van wijzen, en sinds een aantal jaren een gelegenheidstentoonstelling van één afgestudeerde tijdens de jaarlijkse opendeurdagen;
- een grotere participatie van de studenten via de participatieraad;
- De introductie van onderzoeksgerichte opleidingsonderdelen.

In de toekomst wil de afstudeerrichting onder meer werken aan:

- een uitbreiding van het docententeam om de werklast te verminderen;
- het verfijnen van de opleidingsdoelen;
- het verbeteren van de communicatie op verschillende niveaus.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt een betere opvolging van verbeteringsacties.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Op departementaal niveau gebeurt de inspraak van de studenten via de departementale studentenraad, en op hogeschoolniveau via de overkoepelende studentenraad, de academische raad en Stuvoor, de sociale voorzieningen. De studenten worden bij de kwaliteitszorg van de opleiding betrokken via de participatieraad. Ongeveer één afgevaardigde per tien studenten zit in deze raad. De afgevaardigden worden bij Grafisch ontwerp door de docenten geselecteerd. Informeel kunnen de studenten echter ook steeds terecht bij de docenten. De studenten worden ook betrokken bij de kwaliteitszorg via de bevragingen die ze gezamenlijk invullen, waardoor de respons hoog is.

De commissie vindt het vreemd dat de afstudeerrichting Grafisch ontwerp zelf beslist wie in de participatieraad zit. Wel is het positief dat de studenten via de raden bij de opleiding betrokken worden. Ook de grote betrokkenheid tussen studenten en docenten is erg positief en maakt dat er snel kan ingespeeld worden op de noden van de studenten.

Het onderwijzende personeel en de studenten werden betrokken bij het zelfevaluatierapport via respectievelijk de vergadering van de afstudeerrichting en vertegenwoordigers van de studenten. Bij de afstudeerrichting Grafisch ontwerp werd ook een raad van wijzen met afgestudeerden betrokken bij de aftoetsing van de tekst.

De kern van de werking van elke afstudeerrichting wordt gevormd door het team van de afstudeerrichting, onder leiding van de verantwoordelijke(n) van de afstudeerrichting. Binnen dit team krijgt het curriculum vorm, en worden opdrachten en projecten besproken. In het team vinden ook de kwaliteitszorg en andere ondersteunende aspecten van de werking plaats. De verantwoordelijke vertegenwoordigt de afstudeerrichting in de departementale stuurgroepen Beleid en Organisatie, die de departementale beleidslijnen uitzetten in overeenstemming met het beleid van de hogeschool. Daarnaast zijn er verschillende werkgroepen, zoals Algemene theorie en Toelatingsproef, waarin het personeel vertegenwoordigd is.

Het personeel is ook vertegenwoordigd in de departementale onderzoekscel *Experiency*, in het IvOK en de ZwOP Vergadering Vrije kunsten (dienstverlening). Ook in de inspraakorganen en stuurgroepen van de hogeschool zitten departementale afgevaardigden. De terugkoppeling vanuit deze organen naar het personeel verloopt wel niet altijd goed.

De commissie stelt vast dat er, naast een aantal bevragingen, contacten zijn met alumni en het werkveld, via een raad der wijzen, stageplaatsen en jury. Er zijn ook vergaderingen en er worden verslagen opgemaakt. Dat is positief. Om dit verder te professionaliseren, kan de opleiding structurele contacten onderhouden met de afgestudeerden en een werkveldadviesraad. Deze punten halen de afstudeerrichtingen ook als aandachtspunten aan.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt aandacht voor structurele contacten met de afgestudeerden en het werkveld.

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1, evaluatie resultaten:	voldoende
facet 5.2, maatregelen tot verbetering:	voldoende
facet 5.3, betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 6 Resultaten

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De aftoetsing van de bereikte doelstellingen aan het werkveld gebeurt volgens de opleiding via de externe juryleden, de deelname aan (internationale) wedstrijden en de stage.

Over het algemeen valt het de commissie op dat studenten en afgestudeerden een innemende bescheidenheid aan de dag leggen met betrekking tot de eigen pretenties, zelfs waar het gaat om evidente interpretaties van navrante voorbeelden van maatschappelijke deprivatie die we in meerdere studentenpresentaties zijn tegengekomen. Daarin wordt de maatschappijkritische houding die de studenten zich eigen moeten maken, op aansprekende wijze aangetoond. De nodige ambities worden niet uit de weg gegaan. Die gaan wel gepaard met een bepaalde realiteitszin, die ook kan overkomen als een schijnbaar tamme en navolgende manier van denken en werken. Er is sprake van een onnodige terughoudendheid in het naar voren brengen van erg specifieke kwaliteiten die studenten en afgestudeerden wel degelijk ontwikkelen. Bij een nadere beschouwing op de werkvloer komen verrassende studentenwerken naar voren, en ook logboeken en scripties zijn geregeld in tegenspraak met de algemene indruk die wordt gewekt van een nogal brave mentaliteit. Geregeld roept dat het verlangen op naar wat Alexander Pope benoemde als *'a grace beyond the reach of art'*.

Veel studenten die met de commissie spraken, willen graag als freelancer werken of een zelfstandige praktijk opstarten.

De afgestudeerden van Grafisch ontwerp kunnen terecht komen in dienstverband bij reclamebureaus, grafische bureaus, uitgeverijen, cultuurcentra of multimediabedrijven, als Junior Art Director of als Art Director. De afgestudeerde kan ook aan de slag als zelfstandig vormgever, webmaster, illustrator, boekvormgever, typograaf, ontwerper, tentoonstellingsmaker...

Uit de beperkte alumnibevraging bij de afgestudeerden Grafisch ontwerp blijkt dat 79,2 procent actief is in de grafische sector. De helft van de afgestudeerden heeft een vervolgopleiding gevolgd in de vorm van een lerarenopleiding of een postgraduaat Multimedia en webdesign. Gemiddeld vindt een afgestudeerde na 5,5 maanden een geschikte job. 87 procent is tevreden met zijn huidige functie. 62 procent geeft zijn diploma aan als de reden tot het verwerven van een functie, 54 procent noemt de bijzondere kennis in het domein, 29 procent de gevolgde stage, 66 procent de persoonlijkheid van de student zelf en 54 procent de afstudeerrichting Grafisch ontwerp. Waar de afstudeerrichting negatief in scoort, is het bijbrengen van beroepsspecifieke vaardigheden.

De afgestudeerden van de afstudeerrichting Fotografie kunnen aan de slag als autonoom beeldend kunstenaar of als freelancer in de toegepaste fotografie, als digitaal beeldverwerker, medewerker in culturele en creatieve sectoren, of als leraar of onderzoeker.

Omdat de studenten een reeks vaardigheden verwerven die het beroepenveld overschrijden, kunnen zij volgens de opleiding ook terecht in randsectoren, bedrijven of openbare instellingen waar deze specifieke vaardigheden gevraagd worden.

Uit de enquête die de opleiding bij de afgestudeerden Fotografie hield, blijkt dat meer dan 76 procent van de afgestudeerden tevreden is over het niveau van de gevolgde opleiding. De opleiding is voldoende theoretisch onderbouwd, zegt 72 procent van de ondervraagden, en er zijn voldoende praktijkkansen voorzien, vindt 88 procent van de ondervraagde oud-studenten. 67 procent is tevreden over de wijze waarop de onderwijsactiviteiten werden aangeboden, en 69 procent is tevreden over de studiebegeleiding. Een meerderheid van de afgestudeerden, 62 procent, zou opnieuw voor deze opleiding kiezen.

De afgestudeerden met wie de commissie sprak, werken voltijds in het veld waar ze voor zijn opgeleid, combineren het maken van artistiek werk met een job die buiten het veld ligt of studeren verder in andere kunstopleidingen, posthogeschoolopleidingen of in een lerarenopleiding. De afgestudeerden menen dat de brede opleiding ervoor gezorgd heeft dat ze geen enkele moeite hebben om mee te draaien in het werkveld. Wel misten de afgestudeerden de nodige kennis om een zelfstandige praktijk te beginnen.

Tijdens de gesprekken kon de commissie vaststellen dat het zelfstandig ondernemen een grotere plaats in de opleiding kan krijgen. Studenten en afgestudeerden blijken weinig kennis te hebben van het opstarten van een zelfstandige praktijk en vooral van hoe klanten benaderd kunnen worden. Het opleidingsonderdeel zelfstandig ondernemen, bepaalde sessies – bijvoorbeeld in verband met auteursrechten en het sociaal statuut voor kunstenaars – en oefeningen blijken dit probleem niet te kunnen oplossen. Studenten die meer meewerken aan projecten met derden, zijn hier volgens de opleiding beter op voorbereid. De voorbereiding op de arbeidsmarkt gebeurt via de stages, en dat is sterk – net als de duur van de stage. De ontwikkeling van kennis en vaardigheden in communicatie, boekhouding (kostenberekening) en bedrijfsbeheer zou niet overgelaten mogen worden aan het werkveld. Dit kan meer gestructureerd worden binnen het programma in de verschillende opleidingsonderdelen en de projecten met derden. De commissie vindt de stages als voorbereiding op het werkveld wel erg positief. De opleiding merkt op dat de stages ook als sollicitatieprocedure kunnen dienen.

Ook het werkveld zelf stelt vast dat afgestudeerden geregeld problemen hebben met communicatieve vaardigheden. Wel is het werkveld tevreden over de algemene kwaliteit van de afgestudeerden. In een enquête die de afstudeerrichting hield bij externen (juryleden, stagebegeleiders en partners in externe opdrachten), blijkt dat 61 procent het niveau van de afstudeerrichting voldoende hoog ervaart, en dat 77 procent vindt dat de studenten over voldoende technische bagage beschikken. De externen vroegen nog meer praktijkervaring via stages, opdrachten met derden en onderzoek. Uit een bevraging bij werkgevers die afgestudeerden Grafisch ontwerp in dienst hebben, geven zij de afgestudeerden een score van 100 procent op creatief inzicht en één van 80 procent voor vakkennis professionaliteit, communicatieve vaardigheden, functioneren in team, stiptheid en leren uit feedback.

Op het moment van het visitatiebezoek hadden in de voorbije jaren geen internationale studentenuitwisselingen plaatsgevonden. De eerste uitwisseling werd tijdens het visitatiebezoek aangekondigd. Wel zijn er studenten die stage lopen in het buitenland. Uitgaande docentenmobiliteit blijft beperkt tot één docent in de afstudeerrichting Fotografie. Er is geen inkomende docentenmobiliteit. Wel geven externen workshops en lezingen in de opleiding. De commissie merkte tijdens de gesprekken dat er in dit verband een ontkenningreflex is bij de opleiding. Ze wil dan ook extra aandacht vragen voor internationale uitwisselingen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De opleiding moet aandacht besteden aan internationale uitwisselingen van studenten en docenten.

De voorbereiding op de arbeidsmarkt kan verbeterd worden.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren. Uit ervaring blijkt dat de globale slaagcijfers voor generatiestudenten op Vlaams niveau tussen 45 en 50 procent liggen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

Ten behoeve van de professionalisering van de onderwijsorganisatie zijn volgens de commissie op korte termijn enkele maatregelen nodig die samenhangen met de problematiek van de studenteninstroom, de gevraagde startkwalificaties, de wijze waarop die worden getoetst in de toelatingsproef en de relatief hoge uitval van beginnende studenten. Daarmee kan op termijn een gunstiger studieverloop worden gerealiseerd. Van belang daarbij is dat de opleiding zichzelf concretere doelen stelt in de vorm van streefcijfers.

Uit de slaagcijfers voor de invoering van het Flexibiliseringsdecreet blijkt dat na het eerste jaar ongeveer de helft van de studenten geslaagd is. Vanaf het tweede jaar steeg het slaagcijfer tot gemiddeld 80 procent. In de vroegere meesterjaren lag het slaagcijfer rond 90 procent. De slaagcijfers van Fotografie lagen steeds iets hoger dan die van Grafisch ontwerp.

Uit cijfers van het eerste jaar na de invoering van de flexibilisering (2006-2007) blijkt dat voor de eerste 60 opgenomen studiepunten de meeste studenten er meer dan 50 procent van verwerven. Iets minder dan de helft van de studenten slaagt hier niet in. Bij Fotografie behalen enkele studenten alle studiepunten; het grootste deel van de studenten behaalt tussen 75 en 100 procent van de opgenomen punten. Bij Grafisch ontwerp is de grootste groep studenten zij die alle studiepunten behalen en zij die minder dan 25 procent behalen. De overige groepen zijn gelijk verdeeld over de andere categorieën. Over het geheel van de opleiding behaalt 25 procent van de studenten alle studiepunten na het eerste jaar. Bij de 60-120 opgenomen studiepunten behaalt in de afstudeerrichting Fotografie, op enkele studenten na, iedereen meer dan 75 procent van de studiepunten. Bij Grafisch ontwerp is dit twee derde van de studenten. Bij de 120-180 opgenomen studiepunten behalen de meeste studenten alle studiepunten. Enkele studenten zitten in de andere categorieën, waaronder ook iemand die minder dan 25 procent van de studiepunten behaalde.

Uit deze cijfers concludeert de opleiding dat het eerste jaar, ondanks de toelatingsproef, dient als een selectiejaar. Wel is sinds het academiejaar 2009-2010 de toelatingsproef iets strenger geworden, zodat er meer geselecteerd wordt. Volgens de opleiding vallen studenten vooral af omdat een zekere motivatie ontbreekt, of omdat studenten verkeerde verwachtingen hadden – en dus niet omwille van de zware theorie. De opleiding merkt immers dat studenten die zwak zijn in de theorie, vaak ook zwak zijn in de praktijk. De docenten stellen vast dat er wel voorbeelden zijn van studenten die afvallen omwille van de theorie, maar dit is vaak omdat zij er een verkeerd beeld over hadden toen ze aan de opleiding begonnen. Omgekeerd vallen ook soms studenten af die theoretisch sterk zijn maar van wie het praktijkwerk van onvoldoende kwaliteit is.

De doorstromingscijfers tonen aan dat slechts één enkele student van Grafisch ontwerp langer dan twee jaar over de kandidatuur deed en dat de gemiddelde studieduur twee jaar en één maand bedroeg. De cijfers van de meesterjaren tonen een gelijkaardig beeld. Bij de afstudeerrichting Fotografie lag de studieduur in de kandidatuur iets hoger – twee jaar en twee maanden – doordat één tot twee studenten telkens een jaar langer over hun kandidatuur deden. De gemiddelde studieduur van de meesterjaren bedroeg twee jaar en twee maanden.

Uit de cijfers van het eerste jaar na de invoering van de flexibilisering blijkt dat vijf fotografiestudenten hun bacheloropleiding afronden in drie jaar; één student deed er vijf jaar over. Dat geeft een gemiddelde studieduur van drie jaar en vier maanden. Bij Grafisch ontwerp behaalden zes studenten het bachelordiploma na drie jaar. Twee studenten deden er één jaar langer over, één student twee jaar. De gemiddelde studieduur bedroeg drie jaar en vijf maanden.

De commissie stelt vast dat de slaagcijfers overeenkomen met het gemiddelde van het kunstonderwijs. Het is volgens de commissie wel van belang voor een professionele onderwijsorganisatie om concretere doelen te stellen in de vorm van streefcijfers.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan om streefcijfers te formuleren.

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1, gerealiseerd niveau:	voldoende
facet 6.2, onderwijsrendement:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Globaal oordeel

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatierapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen,
- de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1, niveau en oriëntatie:	voldoende
onderwerp 2, programma:	voldoende
onderwerp 3, personeel:	voldoende
onderwerp 4, voorzieningen:	voldoende
onderwerp 5, interne kwaliteitszorg:	voldoende
onderwerp 6, resultaten:	voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

Overzichtstabel van de oordelen

	score facet	score onderwerp
Onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding		voldoende
Facet 1.1: Niveau en oriëntatie	voldoende	
Facet 1.2: Domeinspecifieke eisen	voldoende	
Onderwerp 2: Programma		voldoende
Facet 2.1: Relatie doelstelling en inhoud	voldoende	
Facet 2.2: Eisen academische gerichtheid	voldoende	
Facet 2.3: Samenhang	goed	
Facet 2.4: Studieomvang	OK	
Facet 2.5: Studietijd	goed	
Facet 2.6: Afstemming vormgeving en inhoud	goed	
Facet 2.7: Beoordeling en toetsing	goed	
Facet 2.8: Masterproef	voldoende	
Facet 2.9: Toelatingsvoorwaarden	voldoende	
Onderwerp 3: Inzet van personeel		voldoende
Facet 3.1: Kwaliteit personeel	goed	
Facet 3.2: Eisen academische gerichtheid	voldoende	
Facet 3.3: Kwantiteit personeel	voldoende	
Onderwerp 4: Voorzieningen		voldoende
Facet 4.1: Materiële voorzieningen	goed	
Facet 4.2: Studiebegeleiding	goed	
Onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg		voldoende
Facet 5.1: Evaluatie resultaten	voldoende	
Facet 5.2: Maatregelen tot verbetering	voldoende	
Facet 5.3: Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	voldoende	
Onderwerp 6: Resultaten		voldoende
Facet 6.1: Gerealiseerd niveau	voldoende	
Facet 6.2: Onderwijsrendement	voldoende	

De oordelen zijn van toepassing voor:

- KHLim Katholieke Hogeschool Limburg
- academisch gerichte bacheloropleiding Beeldende kunsten
 - masteropleiding Beeldende kunsten
 - Fotografie
 - Grafisch ontwerp

Provinciale Hogeschool Limburg

Algemene toelichting bij de academisch gerichte bachelor- en masteropleiding Beeldende kunsten aan de Provinciale Hogeschool Limburg

De opleiding ontstond in 1955 toen de Provinciale Raad van Limburg een school voor het kunstonderwijs oprichtte: de Provinciale Technische School voor Ambachtelijke Kunsten en Bouwkundig Tekenen. De afdeling Ambachtelijke kunsten baseerde haar aanbod op een degelijke artistieke onderbouw zowel op het gebied van tekenen en beeldanalyse als op het vlak van ambachtelijke technische kennis. De opleiding sloot aan bij de ideeën en vormen van het Bauhaus. In 1969 werden de afdelingen gesplitst in een Instituut voor Architectuur en één voor Kunstonderwijs.

Sinds 2001 maakt Beeldende kunsten met de opleidingen Architectuur en Interieurarchitectuur opnieuw deel uit van één departement: het departement Architectuur en Beeldende kunsten. Het departement telt alleen academisch gerichte bachelor- en masteropleidingen Beeldende kunsten in de Architectuur en in de Interieurarchitectuur.

Met het Hogeschooldecreet van 1994 ging de opleiding deel uitmaken van de Provinciale Hogeschool Limburg. De relatief kleine hogeschool voert een sterk gecentraliseerd beleid en ondersteunt het beleid, de departementen en de opleidingen.

De Provinciale Hogeschool Limburg biedt zowel professioneel als academisch gerichte opleidingen aan en telt ongeveer vierduizend studenten verspreid over zes departementen: *Arts and Architecture, Bio, Education, Business, Music en Healthcare*. Ze zijn verspreid over verschillende campussen. De opleiding Beeldende kunsten bevindt zich op de campus Elfde Linie.

De hogeschool behoort tot de Associatie Universiteit en Hogescholen Limburg. Binnen de associatie is de Universiteit Hasselt de academiseringspartner van de opleiding Beeldende kunsten. Om het proces van academisering te begeleiden werd een associatiefaculteit Beeldende kunsten opgericht.

Volgens de commissie wordt de schaalvergroting die zich voltrekt op het niveau van de associaties met andere hogescholen en universiteiten opgezet om voorbereid te zijn op de toekomst die op de werkvloer als enigszins bedreigend wordt ervaren, terwijl op departements- en hogeschoolniveau vooral proactief wordt gehandeld om die mogelijke bedreigingen in kansen om te zetten.

De Katholieke Hogeschool Limburg en de Provinciale Hogeschool Limburg hebben samen een geassocieerde faculteit opgericht, de *MAD-faculty*, waarin hun kunstopleidingen worden ondergebracht. Met de faculteit willen de hogescholen meer synergie creëren en een sterke kunstfaculteit oprichten die aan de top staat in Vlaanderen en internationaal zichtbaar is. Beide opleidingen hebben zich vanaf het begin van de academisering geëngageerd om in te kantelen aan de universiteit. Hoe dit precies zal lopen – op politiek niveau en met de betrokkenheid van twee verschillende universiteiten – is vandaag nog niet helemaal duidelijk.

Vanaf volgend jaar zullen de beide opleidingen Beeldende kunsten samen het eerste jaar Grafisch ontwerp organiseren, de enige afstudeerrichting die zij gemeenschappelijk hebben. De opleiding aan de Provinciale Hogeschool Limburg ziet deze samenwerking met de Katholieke Hogeschool Limburg positief tegemoet en hoopt samen een sterk curriculum te ontwikkelen.

De afstudeerrichting Vrije kunsten biedt vijf specialisaties aan: Beeldhouwkunst, Keramiek, Schilderkunst, Vrije grafiek en Juweel en Edelsmeedkunst.

Ook de afstudeerrichting Grafisch ontwerp biedt vijf specialisaties aan: Grafische vormgeving, Illustratieve vormgeving, Interactieve vormgeving, Reclamevormgeving, *Game and Digital Design*.

Een jaar na de invoering van de bachelor-masterstructuur in de opleiding werd de indeling vervangen door een structuur met twee afstudeerrichtingen: Vrije kunsten en Grafisch ontwerp. In het academiejaar 2009 - 2010 kende de opleiding een sterke stijging qua studentenaantallen tot 410 studenten.

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de academisch gerichte bachelor en master

Beoordelingscriteria academisch gerichte bachelor:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties als denk- en redeneervaardigheid, het verwerven en verwerken van informatie, het vermogen tot kritische reflectie, creativiteit, het kunnen uitvoeren van eenvoudige managementtaken, het vermogen tot communiceren van informatie, ideeën, problemen en oplossingen, zowel aan specialisten als aan leken en een ingesteldheid tot levenslang leren;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties als een onderzoekende houding, kennis hebben van onderzoeksmethoden en -technieken en deze adequaat kunnen toepassen, het vermogen om de relevante data te verzamelen die een oordeelsvorming over maatschappelijke, wetenschappelijke en ethische vraagstukken kunnen sturen, een appreciatie van de onzekerheid, de ambiguïteit en de grenzen van de kennis en de vaardigheid tot het probleemgestuurd initiëren van onderzoek;
- het begrip van de wetenschappelijk-disciplinaire basiskennis, eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of kunsten, een systematische kennis van de kernelementen van een discipline met inbegrip van het verwerven van coherente en gedetailleerde kennis, deels geïnspireerd door de nieuwste ontwikkelingen van de discipline en een begrip van de structuur van het vakgebied en de samenhang met andere vakgebieden.

Beoordelingscriteria master:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties op een gevorderd niveau als het vermogen om op een wetenschappelijke wijze te denken en te handelen, het kunnen omgaan met complexe problemen, het kunnen reflecteren op het eigen denken en werken en het kunnen vertalen van die reflectie naar de ontwikkeling van meer adequate oplossingen, het vermogen tot het communiceren van het eigen onderzoek en probleemoplossingen met vakgenoten en leken en het vermogen tot oordeelsvorming in een onzekere context;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau als het kunnen gebruiken van methoden en technieken in onderzoek, het kunnen ontwerpen van onderzoek, het kunnen toepassen van paradigma's in het domein van de wetenschappen of kunsten en het kunnen aanduiden van de grenzen van paradigma's, het vermogen tot originaliteit en creativiteit met het oog op het continu uitbreiden van de kennis en inzichten en het kunnen samenwerken in een multidisciplinaire omgeving;
- een gevorderd begrip en inzicht in de wetenschappelijk-disciplinaire kennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, inzicht hebben in de nieuwste kennis van het vakgebied of delen ervan, in staat zijn om de wijze waarop de theorievorming beweegt te volgen en te interpreteren, in staat zijn om in één of enkele delen van het vakgebied een originele bijdrage aan de kennis te leveren en het bezitten van specifieke, bij het vakgebied horende vaardigheden als ontwerpen, onderzoeken, analyseren en diagnosticeren;
- hetzij het beheersen van de competenties, nodig voor het zelfstandig kunnen verrichten van wetenschappelijk onderzoek of de zelfstandige beoefening van de kunsten op het niveau van een beginnende onderzoeker of kunstenaar, hetzij het beheersen van de algemene en specifieke beroepsgerichte competenties, nodig voor de zelfstandige aanwending van wetenschappelijke of artistieke kennis op het niveau van een beginnende beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De academisch gerichte bacheloropleiding Beeldende kunsten aan de Provinciale Hogeschool Limburg wil studenten opleiden tot zelfstandig denkende mensen die in staat zijn om flexibel en innoverend te blijven evolueren in de continu veranderende kunst-, ontwerp- en cultuurwereld.

De doelstellingen van de opleiding werden ontwikkeld vanuit de vijf rollen die de opleidingen Beeldende kunsten in Vlaanderen zijn overeengekomen:

- De student is een onderzoekende ontwerper/kunstenaar: de student transformeert onderzoekend kennis, intuïties, indrukken en emoties met betrekking tot een ontwerp/kunstwerk.
- De student is een creatieve realisator: de student creëert originele en relevante beelden met correct en accuraat gebruik van uiteenlopende hulpmiddelen.
- De student is een kritische reflector op eigen werk en dat van anderen: de student reflecteert en analyseert op een kritische manier over het eigen werk en over informatie met betrekking tot het vakgebied.
- De student is een communicator en presentator: de student communiceert en presenteert het eigen werk, gebruik makend van accurate middelen.
- De student is een organisator: de student bepaalt op initiële wijze doelen en prioriteiten binnen het werkproces.

De opleiding formuleerde 25 kerncompetenties voor de bacheloropleiding, die elk met één van deze rollen verbonden worden en die gemeenschappelijk zijn voor de hele opleiding. De beroepsspecifieke competenties zijn verschillend per afstudeerrichting en per atelier, maar worden steeds afgeleid van deze kerncompetenties.

Met de masteropleiding wil de hogeschool jonge kunstenaars en vormgevers vormen die kritisch staan tegenover de wereld, de traditionele instanties, de platgewalste denkpaden en hun eigen visies. Deze kritische houding moet de afgestudeerden stimuleren om alternatieven te formuleren, te zoeken naar nieuwe oplossingen en te experimenteren.

Ook de doelstellingen voor de master werden ontwikkeld vanuit de vijf rollen:

- De student is een onderzoekende ontwerper/kunstenaar: de student transformeert onderzoekend, experimenterend en beschouwend kennis, intuïties, indrukken en emoties met betrekking tot het eigen ontwerp.
- De student is een creatieve realisator: de student heeft een complex artistiek werk in zich en creëert het op een originele manier.
- De student is een kritische reflector op het eigen werk en dat van anderen: de student transformeert zelfstandig informatie tot kritische analyses met betrekking tot het eigen werk en vakgebied.
- De student is een communicator en presentator: de student verduidelijkt en communiceert ideeën, projecten en onderzoek en kan het werk presenteren binnen de relevante context van het vakgebied.
- De student is een organisator: de student bepaalt op een efficiënte manier doelen en prioriteiten, hierbij de nodige acties en geeft tijd en middelen aan om de gestelde doelen te bereiken.

Bij deze doelstellingen formuleerde de opleiding 22 kerncompetenties.

De doelstellingen van de opleiding zijn volgens de commissie voor een buitenstaander algemeen geformuleerd en maken daardoor op deskundigen een nogal obligate indruk, omdat ze niet zozeer vanuit een sterk omgevingsbewustzijn en een eigen visie daarop, maar vanuit een politiek correcte opvatting zijn verwoord. De opleiding heeft de kerncompetenties gekoppeld aan de eisen uit het decreet. De commissie vindt echter dat de opleiding hieraan een eigenzinnige invulling kan toevoegen. Het zou interessant zijn de eigenheid van het kunstenaarschap te formuleren, waarvoor al een aanzet kan gevonden worden in het domeinspecifiek referentiekader van de commissie, om de opleiding op dat punt te profileren in Vlaanderen.

De academisering in de opleiding gebeurde eerst aftastend met een aantal doctoraatsprojecten. Nadien richtte het departement het onderzoeksinstituut ArcK (Architectuur en Kunst) op, met de bedoeling een structuur te

creëren waarop in de toekomst kon verder gebouwd worden. Onder invloed van de ontwikkelingen in het werkveld koos het instituut ervoor zich te profileren volgens één speerpunt: beeld en ontwerp. De verschillende opleidingen van het departement formuleerden binnen deze speerpunt elk hun eigen onderzoeksdomeinen.

De opleiding Beeldende kunsten koos oorspronkelijk voor de volgende domeinen:

- Beeld en taal: gebaseerd op de idee dat visuele beelden in de alledaagse werkelijkheid als een taal op zich functioneren.
- Beeld en context: refereert naar beelden die maar begrepen worden als zij beschouwd worden in de juiste context.
- Beeld en medium: opgesplitst in de twee onderzoeksgroepen 'kunst en psyche' en 'nieuwe media'.

Momenteel zijn vijf onderzoeksdomeinen gedefinieerd. De discussie hierover is echter nog niet afgerond:

- Verhaal en media/Beeld en taal: typografie, beeldverhaal, boekvormgeving, scenario, non-lineaire verhalen, interactieve verhalen, verhaalplatformen, remediëringen, museale scenario's, ...
- Beeld en context: kunst in de publieke ruimte, de maatschappelijke context, de link met architectuur en interieurarchitectuur, ethische aspecten van reclamevormgeving, ...
- Kunst/object en ontwerp: juweelontwerp, ontwerpprocessen, beeldhouwkunst, keramiek, glaskunst, productdesign, materialisatie als deel van het ontwerp,
- *Play* en media: *Game & Digital Design*, interactieve vormgeving, audiovisuele kunst,
- *Space* en sociale media: ruimtebeleving in verschillende contexten, interface design, ...

Dit kader vormt een vast omljnd vertrekpunt voor een strategische planning en voor het ontwikkelen van een langetermijnvisie op het voeren van onderzoek, en is het draagvlak om de verwevenheid van onderwijs en onderzoek te realiseren.

In het onderwijsprogramma worden vanaf het eerste jaar onderzoekscompetenties in het curriculum opgenomen. Die worden op het einde van de opleiding afgerond met de masterstudio's en de masterproeven.

In het personeelsbeleid werd het aantal doctores opgedreven van één in 2003 tot zeven in 2008, om het onderwijs een grotere academische invulling te geven en het onderzoek herkenbaar te maken binnen de opleiding.

De hogeschool financiert onderzoek in de kunsten, zowel doctoraten als onderzoeksprojecten. Doctoraatsstudenten werken met een promotor en copromotor van de K.U.Leuven en de U Hasselt. Als copromotor wordt gezocht naar mensen die hun artistieke bewezen hebben. Als output van onderzoek in de kunsten tellen niet enkel publicaties maar zeker ook tentoonstellingen.

Binnen de samenwerking tussen de Media en Design Academie (KHLim) en de opleiding Beeldende kunsten (PHL) werd werk gemaakt van een gezamenlijk onderzoeksbeleid. Een belangrijke doelstelling is om de onderzoeksoutput van de beide kennisinstellingen zowel kwantitatief als kwalitatief te verbeteren en de aanstelling van onderzoekers, het selecteren van onderzoeksprojecten en de strategische planning samen te organiseren. De twee departementshoofden, de twee onderzoekscoördinatoren van de KHLim en de PHL en de coördinatoren van de onderzoeksdomeinen maken deel uit van het gezamenlijke bureau Onderzoek. Onderzoek vindt plaats in vier thematische onderzoeksgroepen met telkens één coördinator per instelling, namelijk:

- Image and Word;
- Play and Game;
- Social Spaces;
- Art/Object and Design.

Volgens de opleiding is de grote uitdaging voor alle kunstopleidingen het definiëren van gemeenschappelijke standaarden die de kwaliteit van de onderzoeksoutput bepalen. De academisering in de kunsten kan daarbij geen gereduceerde doordruk zijn van het traditionele wetenschappelijke discours. In de loop van het academiseringsproces zal volgens de opleiding een antwoord gevonden worden op deze uitdaging.

Aanbevelingen ter verbetering:

De opleiding kan volgens de commissie een eigenzinnige invulling toevoegen aan de geformuleerde doelstellingen, door meer oog te hebben voor afwijkende opvattingen die zich in het kunstenvak aandienen.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroeps- of kunstpraktijk). Ze zijn, in het geval van gereguleerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor academisch gerichte bacheloropleidingen en masteropleidingen zijn de eindkwalificaties ontleend aan eisen vanuit de wetenschappelijke en/of artistieke discipline, de internationale wetenschapsbeoefening en voor daarvoor in aanmerking komende opleidingen, de praktijk in het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De visitatiecommissie voor de bachelor- en masteropleidingen Beeldende kunsten in Vlaanderen heeft in Hasselt een opleiding aangetroffen die onder de vleugels van de Provinciale Hogeschool Limburg en binnen de Associatie van Hogescholen en Universiteiten Limburg nog sterk op zoek is naar een profiel waarin de aanwezige eigenzinnigheid en specifieke kwaliteiten kunnen worden geëxpliciteerd. De opleiding in Hasselt groeit opvallend, maar is binnen die grotere verbanden nog altijd een relatief klein instituut, dat zich blijvend moet waarmaken in een omgeving waarin de disciplines Beeldende kunsten en vormgeving geen vanzelfsprekende aanwezigheid en erkenning ondervinden. De culturele infrastructuur waarbinnen regionaal wordt geopereerd, kent haar beperkingen. Dat heeft als voordeel dat de opleiding wil aantonen wat het belang en de noodzakelijkheid van Beeldende kunsten en vormgeving is in de maatschappij en de wereld. Daarbij kan ze ook rekening houden met de (internationale) ontwikkelingen in het werkveld.

Daarbij zijn er drie werelden van visuele creatie en receptie waarmee de opleiding rekening houdt:

- De kunst die aanwezig is in de samenleving in creaties van vrije kunsten voor privé-bezit, in het tentoonstellingencircuit en in internationaal perspectief, inclusief al de sociaalalternatieve uitingen.
- De toegepaste wereld van het design, de striptekening, het webontwerp, de reclamevormgeving, het illustreren, ...
- De sociaal-culturele context waarbinnen de creatieve producten worden verspreid en gerecepteerd, zoals in productiehuizen, culturele centra, de galeriewereld, reclamebureaus, ...

De opleiding aan de Provinciale Hogeschool Limburg benadrukt in haar profiel ook het academische aspect, met name het onderzoeksspeerpunt 'Beeld en ontwerp'. De beeldtaal is volgens de opleiding de elementaire bouwsteen van de visuele cultuur, en vanuit beeldanalyse en tekensvaardigheid ontdekt de student hoe beelden tot stand komen. Een analytische reflectie op de grammatica van het beeld draagt bij tot de verstaanbaarheid van het beeld en zijn esthetische waarde. Daarnaast lopen er negen doctoraten in de kunsten binnen het departement, en zijn alle theori docenten doctores.

Het onderzoek van de doctores en doctorandi en de artistieke expertise van de docenten voeden de driedelige structuur van de opleiding: artistieke praktijk, theorie en onderzoek. De theoretische basis en het aanbod aan kennis- en vaardighedenonderwijs in tekenen en beeldanalyse, en met de verdieping in de ateliers, moeten bij de student leiden tot het ontwikkelen van een eigen beeldend specialisme.

De afstudeerrichting Vrije kunsten biedt vijf specialisaties aan: beeldhouwkunst, keramiek, schilderkunst, vrije grafiek en juweel, en edelsmeedkunst. De afstudeerrichting evolueerde van een afdeling die het aanleren van het metier centraal stelde naar het metier als middel om aan kunst een persoonlijke invulling te geven. Het beeldend kunstenaarschap wordt daarbij niet alleen als een beroep gezien, maar ook als een persoonlijk en creatief levenspatroon, zodat de kunstenaar maatschappelijk breed inzetbaar is. Vandaar dat de opleiding de studenten inzetbaar ziet binnen het brede culturele terrein van productie, verspreiding en consumptie van de kunsten. Zelfkritiek en bewustzijn van de betekenis van het eigen werk in de context van de artistieke en maatschappelijke wereld blijven volgens de opleiding voor de kunstenaar onontbeerlijk, net als het ontwikkelen van een professionele attitude en de beheersing van het werkproces.

Ook de afstudeerrichting Grafisch ontwerp biedt vijf specialisaties aan: grafische vormgeving, illustratieve vormgeving, interactieve vormgeving, reclamevormgeving en *Game and Digital Design*. *Game and Digital Design* vindt plaats in een cross-over tussen de specialisaties interactieve en illustratieve vormgeving. In het specialisme wordt gefocust op twee specifieke algemene competenties: het conceptuele en het vormgevende. Grafisch ontwerp profileert zich voornamelijk met de typografie. Illustratieve vormgeving speelt in op de groeiende vraag vanuit de kinderboekenwereld. Interactieve vormgeving sluit aan bij de sector van het webdesign. De interactieve vormgever profileert zich als *webdesigner*, *motion*-vormgever en videoespecialist. De opleiding meent dat de afstudeerrichting de studenten in staat moet stellen zich tijdens hun studies en nadien, in een permanent zelfrealisatieproces, te profileren als krachtige persoonlijkheden. Ze moeten in staat zijn professioneel beeldend actief te zijn, en op een betekenisvolle wijze op te treden in de maatschappelijke realiteit en haar continue ontwikkeling, in pluralistisch-humane zin. De afstudeerrichting is volgens de opleiding toepassings- en ervaringsgericht, met het oog op een directe inzetbaarheid op de arbeidsmarkt. Daarbij houdt ze rekening met de eis van het werkveld dat de ontwerper van bij de aanvang betrokken moet kunnen worden bij het uitwerken van het concept, waarvan de grafische output het eindresultaat is. De afgestudeerden moeten communicatie- en overlegvaardig zijn, en beslagen zijn in het onderhandelen en nemen van beslissingen.

In de samenwerking die de Provinciale Hogeschool Limburg en de Katholieke Hogeschool Limburg vanaf het academiejaar 2010-2011 zullen aangaan, is het de ambitie om bij de top van Vlaanderen te horen en zichtbaar te worden in Europa. Hierbij zal de traditie van Vrije kunsten een aanvulling kunnen zijn voor de meer toegepaste opleidingen aan de KHLim. De opleiding wil niet alleen samenwerken met de KHLim. Ook binnen de Provinciale Hogeschool zelf is het de bedoeling om hogeschoolbreed gezamenlijke projecten op te starten. Voor dit alles kunnen de twee universiteiten (de Universiteit Hasselt en de Katholieke Universiteit Leuven) ondersteuning bieden via de kunstfaculteit.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt om de aanwezige eigenzinnigheid en specifieke kwaliteiten in het profiel te expliciteren en rekening te houden met de internationale ontwikkelingen.

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1, niveau en oriëntatie:	voldoende
facet 1.2, domeinspecifieke eisen:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 2 Programma

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie meent dat de doelstellingen en de inhoud van het programma op bepaalde onderdelen nog enige discrepantie vertonen. Dit zou vanuit een vrijere interpretatie van de regelgeving verder kunnen ontwikkeld worden om de eigenheid van het kunstonderwijs te garanderen en te benadrukken.

Het curriculum van de opleiding is getript georganiseerd op basis van inleiden, verdiepen/verbreden en specialiseren in de bachelorjaren, en het autonoom ontwikkelen in het masterjaar. De eerste trajectschijf van de bacheloropleiding behelst het inleidende niveau. In dit stadium zijn de opleidingsonderdelen van theorie en artistieke praktijk onafhankelijk en hebben ze een autonoom karakter. Tijdens de tweede trajectschijf wordt het programma verdiepend en verbredend. Vanaf deze trajectschijf vindt een gedeeltelijke integratie plaats tussen de theorie en de artistieke praktijk. Het theoretische kader wordt verdiept en via het artistieke ontwikkelingsplan wordt een aanzet gegeven tot verbreding door ruimte te geven aan andere disciplines. De artistieke onderzoeksvaardigheden worden niet losgekoppeld van de praktijk. De derde trajectschijf bereidt de studenten voor op de masteropleiding en kent een grotere integratie van theorie en praktijk. De artistieke onderzoeksvaardigheden worden rechtstreeks verbonden met de artistieke praktijk. Hierdoor en door het schrijven van een afstudeerpapier worden de onderzoeksvaardigheden van de studenten gemaximaliseerd, om zo aansluiting te vinden met de masteropleiding en de masterproef. Deze paper bevat literatuuronderzoek en een onderzoeksvraag en moet teruggekoppeld worden naar het praktijkwerk van de student. Een coach waakt over de inhoudelijke aspecten van de paper.

De masterproef en het artistieke onderzoek staan centraal in het masterjaar. In het masterjaar moet de student de opgedane kennis en vaardigheden autonoom ontwikkelen. De autonome theorievakken worden vervangen door masterstudio's, die in functie staan van het zelfstandige onderzoek.

Het opleidingsonderdeel Beeldanalyse stelt zich tot doel de gelaagdheid van het beeld op analytisch-synthetiserende wijze te onderzoeken. De studenten krijgen een kijk- en onderzoeksattitude bijgebracht die moet leiden tot een kritische zelfreflectie over eigen gemaakte beeldende keuzes. Het parcours van de student loopt van inleidend over verdiepend naar gespecialiseerd.

Het opleidingsonderdeel Tekenen richt zich op twee aspecten van het beeldende vermogen. Het intuïtieve aspect behelst de ontwikkeling van een eigen beeldtaal, expressiviteit en een persoonlijke creatieve benadering. Het rationele en cognitieve aspect behelst het aanbieden van bepaalde informatie over beelden en het op een rationele manier leren omgaan met beelden.

De ateliers van de Vrije kunsten starten in de eerste trajectschijf inleidend met een hoofdatelier. De ateliers die toegespitst zijn op beeld en vlak, schilderen en vrije grafiek, werken hier nauw samen. Bij de ateliers die rond

beeld in de ruimte werken, werken voornamelijk de ateliers beeldhouwkunst en keramiek samen. Het atelier juweelontwerp en edelsmeedkunst heeft een meer autonome status. Vanaf de tweede trajectschijf kunnen de studenten via het artistieke ontwikkelingsplan een nevenatelier erbij nemen, of kunnen ze zich verder verdiepen en specialiseren in het hoofdatelier. Dit wordt volgens sommige studenten ook aangemoedigd. Vooral bij de Vrije kunsten lopen de ateliers meer door elkaar. De studenten kunnen er kiezen voor één van de andere hoofd ateliers of voor specialisaties als glaskunst, installatiekunst en nieuwe media. Deze uitbreiding is volgens de commissie een erg positief gegeven. In de derde trajectschijf kunnen de studenten ook een aantal keuzemodules kiezen die voornamelijk technische specialisatie aanbieden. In deze trajectschijf staan vrijheid en flexibiliteit centraal zodat elke student een eigen artistiek parcours kan uitzoeken. Jaarlijks werken de studenten Vrije kunsten van het derde bachelorjaar een overkoepelende opdracht uit. Studenten krijgen een opdracht *in situ* en presenteren hun werk aan de buitenwereld tijdens een tentoonstelling.

De afstudeerrichting Grafisch ontwerp start in de eerste trajectschijf met een propedeuse, waarin de student kennis maakt met de verschillende specialisaties. De commissie is erg positief over deze propedeuse, die de student in staat stelt een gefundeerde keuze te maken. In het tweede semester kiest de student dan voor *Game and Digital Design*/illustratieve vormgeving of voor reclamevormgeving. Grafische vormgeving en interactieve vormgeving blijven verplicht als basis voor elke ontwerper. Deze specialismen blijven ook verplicht in de tweede trajectschijf. De student maakt hier een keuze tussen de drie andere specialismen. De opdrachten vragen nu meer analyse en worden complexer. De studenten werken rond de mogelijkheden van de media op het gebied van communicatie en informatie en bedenken strategieën en methodes om informatie te verspreiden. De technieken die de student aangeleerd krijgt, worden in deze trajectschijf verdiept. In de derde trajectschijf kiest de student voor één van de vijf specialisaties, die hij voortzet in het masterjaar. Verbreding kan gebeuren via een experimenteel labo uit een ander specialisme. Toch ervaren de studenten Grafisch ontwerp minder vrijheid in het bachelortraject dan de studenten Vrije kunsten. Zij vinden dat ze niet gestimuleerd worden of te veel werkdruk ervaren om een ander atelier te kiezen. Bovendien wordt dit niet gestimuleerd door de docenten. De studenten ervaren daarnaast ook een grote scheiding tussen Grafisch ontwerp en Vrije kunsten. De commissie vraagt daarom dat in de volledige opleiding de 'ontschotting' tussen specialisaties en afstudeerrichtingen wordt voortgezet. In de masterstudio's komen de studenten wel in contact met een mix aan theoretici, grafische ontwerpers en vrije kunstenaars.

De afstudeerrichting Vrije kunsten tracht rekening te houden met de stromingen in het nationale en internationale artistieke veld, en probeert de studenten vertrouwd te maken met de actuele kunstscène door onder meer beloftevolle, jonge kunstenaars aan te trekken, aangevuld met internationaal gevestigde waarden, en via gastcolleges met hedendaagse kunstenaars en curatoren. Aan de hand van deze gastcolleges en seminars wil de afstudeerrichting Grafisch ontwerp specialistische, trendgevoelige en snel evoluerende technieken bij de opleiding betrekken. Toch gebeurt dit volgens de commissie slechts in beperkte mate. Ze vraagt de opleiding daarom rekening houden met de (internationale) ontwikkelingen in het werkveld.

Curriculumwijzigingen worden eerst in de vakgroepen besproken en vervolgens in de stuurgroepen en de opleidingsraad. Het directiecomité keurt de curricula definitief goed. Door deze structuur vinden de veranderingen steeds plaats vanuit de basis. Volgens de studenten houdt de opleiding rekening met hun opmerkingen. Zo werd het opleidingsonderdeel compositie vervangen door beeldanalyse, waarin de studenten meer vrijheid krijgen.

De resultaten van de kwaliteitszorg gaven een aantal knelpunten aan, die de opleiding met een aangepast programma voor trajectschijf 1 vanaf het academiejaar 2008-2009 probeert te verhelpen. Het aangepaste programma voor de andere trajectschijven wordt in de volgende jaren ingevoerd. Deze knelpunten waren:

- een weinig geïntegreerd programma;
- een hoge studielast voor theoretische opleidingsonderdelen;
- weinig aandacht voor onderzoeksvaardigheden;
- weinig affiniteit met onderzoek.

De commissie merkt op dat de opleiding inderdaad verbeteringen in het programma heeft aangebracht. De commissie vindt het positief dat de theorie, na opmerkingen van de studenten over de zwaarte ervan, op een

meer toegankelijke wijze wordt aangeboden, maar meent dat dit onderdeel van het programma voortdurend bijstelling vraagt. Daarnaast is de commissie enthousiast over de integratie van theorie en praktijk, en de samenwerking tussen afdelingen bij 'beeldanalyse'.

De studenten hadden in de gesprekken met de commissie veel opmerkingen over de inhoud en structuur van de theorievakken. Volgens hen zit er weinig lijn in, al merken ze op dat er stilaan verbetering merkbaar is. De studenten zijn erg enthousiast over de praktijkoefeningen die soms aan bod komen in theorievakken. Sommige studenten hebben moeite met de zwaarte van de theorie, hoewel anderen dit als een pluspunt zien. De studenten hebben verder kritiek op het minieme aanbod kunstactualiteit. Ze krijgen ook weinig informatie over wat er vandaag gaande is in de kunstwereld. De commissie vraagt dan ook dat de opleiding voldoende aandacht besteedt aan kunstactualiteit en het structureel aanbieden ervan in een samenhangend programma.

De internationalisering van de opleiding is volgens de commissie een aandachtspunt en kan volgens haar ook buiten Europa plaatsvinden. Sinds kort is een nieuwe verantwoordelijke voor internationalisering actief in de opleiding. De opleiding beschikt nu over een lijst met vaste partnerinstellingen, en wil mensen uit dit netwerk betrekken bij het onderwijs en onderzoek in de opleiding. De afdeling *Game and Digital Design* sloot al een Erasmus-akkoord met verschillende internationale scholen, ter voorbereiding van een internationale *Master Game*. De eerste stap is nu om de studenten enthousiast te maken voor een internationale uitwisseling. Sommige docenten zijn erg internationaal gericht, anderen moeten nog overtuigd worden van de opportuniteit. Het departementale thema voor het academiejaar 2010-2011 is internationalisering, met specifieke aandacht voor sensibilisering van de docenten, ook op associatieniveau. Een echt beleid of meerjarenplan is er nog niet. De opleiding wil eerst de mobiliteit stimuleren en dan het beleid vormen. De studenten die met de commissie spraken, willen wel graag een internationale ervaring. Ze gaan op Erasmus-uitwisseling of doen op eigen initiatief een stage in het buitenland, maar ze merken wel op dat de opleiding weinig internationaal is.

Enkele internationale projecten die de opleiding al realiseerde, zijn een project via het web met Chinese kunstenaars in het kader van een masterstudio en het betrekken van studenten als illustrator bij opgravingen in Egypte. De studenten kunnen ook kiezen voor een internationale Engelstalige studio in een cross-over met studenten Architectuur en Interieurarchitectuur. Daarnaast organiseren de studenten Grafisch ontwerp zelf elk jaar een buitenlandse studiereis in het kader van het studieprogramma.

De opleiding in Hasselt is sterk in transitie, van een bescheiden, nogal naar binnen gekeerd en voorzichtig instituut, naar een organisatie die het voortouw neemt, initiatiefrijk is en zowel onderzoekend en experimenterend als resultaatgericht producerend een sterke aanwezigheid in het veld van kunst en cultuur inneemt. Die transitie is geen lichte opdracht, en er zijn allerlei voornemens die nog moeten worden uitgewerkt om op termijn tot hun recht te komen. De plaats van de opleiding in de wereld is daarbij van groot belang. De commissie vraagt daarom dat de opleiding vanuit de inhoudelijke prioriteiten die ze heeft gesteld, bepaalt wie haar partners in het internationale veld zijn. Daarmee kan ze samenwerkingen realiseren die voor alle partijen een meerwaarde betekenen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan om de doelstellingen en inhoud van het programma verder op elkaar af te stemmen vanuit een vrijere interpretatie van de regelgeving.

De commissie vraagt rekening te houden met de (internationale) ontwikkelingen in het werkveld.

De commissie vraagt aandacht voor kunstactualiteit en het structureel aanbieden ervan in een samenhangend programma.

De ingezette ontschotting tussen de afstudeerrichtingen moet worden voortgezet.

De opleiding moet verder werk maken van de internationalisering.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- kennisontwikkeling door studenten vindt plaats in interactie tussen het onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten) binnen relevante disciplines;
- het programma sluit aan bij ontwikkelingen in de relevante discipline(s) door aantoonbare verbanden met actuele wetenschappelijke theorieën;
- het programma waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en/of de ontwikkeling en beoefening van de kunsten;
- het programma heeft aantoonbare verbanden met de actuele praktijk van de relevante beroepen (bij daarvoor in aanmerking komende opleidingen).

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie vindt het positief dat de studenten in aanraking komen met het onderzoek van de docenten en er soms ook in betrokken worden en dat in de bacheloropleiding onderzoeksvaardigheden ontwikkeld worden. Voor de academische invulling van het programma is het volgens de commissie ook belangrijk dat de opleiding zich bewust is van wat er zich afspeelt in andere (internationale) scholen.

De academische gerichtheid van het programma wordt door de opleiding op verschillende manieren gerealiseerd.

Ten eerste is er de verwerving van onderzoeks- en informatievaardigheden. De artistieke onderzoeksvaardigheden worden gemeenschappelijk aangeboden. De toepassing ervan tracht de opleiding te verbinden met de atelierwerking. In een eerste fase leren de studenten gericht informatie zoeken. Vanaf het tweede jaar worden ze vertrouwd gemaakt met de mogelijke technieken en vaardigheden met betrekking tot artistiek onderzoek. In het derde bachelorjaar worden de vaardigheden verder ontwikkeld in het opleidingsonderdeel onderzoeksvaardigheden dat de student voorbereid op het schrijven van de bachelorpaper. Deze paper is gekoppeld aan het atelierwerk. De studenten bevestigen in de gesprekken met de commissie dat ze doorheen het programma gradueel onderzoeksvaardigheden aangeleerd krijgen.

Daarnaast draagt de onderbouwing met basiswetenschappen bij tot de academische gerichtheid van de studenten. Hierin ontwikkelen studenten denkkaders en paradigma's, en leren ze die toe te passen om te reflecteren in en over hun artistieke werk.

Ook de implementatie van de visie op onderzoek en de speerpunt binnen dit onderzoek dat de inbedding ervan in de opleiding concreet maakt, draagt bij tot de academische gerichtheid. Het onderzoek dat binnen de opleiding gebeurt, vertrekt vanuit de speerpunt 'Beeld en ontwerp'. Hierbij is er steeds een link tussen de artistieke praktijk en het onderzoek, zodat het de kunstenaars/vormgevers zelf zijn die onderzoeken en kunst niet als object benaderd wordt vanuit een universitaire traditie. De artistieke output is er een belangrijk element van. In het strategische plan dat de voorzitters van de drie onderzoeksdomeinen binnen deze speerpunt opstellen, wordt aangegeven welke onderzoeksthema's aan bod komen en hoe dit onderzoek in het onderwijs ingebed kan worden. De voorzitters coördineren ook de opleidingsonderdelen die tot de onderzoeksdomeinen behoren. Hierdoor wordt onderzoek ingebed vanaf het eerste jaar en krijgen de artistieke praktijk en de theorie een gemeenschappelijke kader. In de masterstudio's, die ook door de onderzoeksdomeinen gecoördineerd worden, vindt de volledige integratie plaats tussen theorie en praktijk. De studenten komen in de masterstudio's in contact met doctorandi. De opleiding wil de doctorandi zo in het onderwijsproces betrekken en in de masterstudio's een dialoog ontwikkelen die positief is voor de ontwikkeling van de masterproef. Ook in sommige ateliers vinden onderzoeken plaats waar de studenten bij betrokken worden.

Alle theoretische opleidingsonderdelen worden gedoceerd door doctores. De doctores worden tevens maximaal ingezet in de artistieke opleidingsonderdelen, vooral in het derde bachelorjaar en de masteropleiding, waar de integratie tussen theorie en artistieke opleidingsonderdelen maximaal wordt nagestreefd. Zo worden de studio's in de master begeleid door teams van praktijkdocenten en theorielocenten/doctorandi.

De commissie is positief over de stages, die de studenten erg waarderen, en vraagt die zo veel mogelijk te stimuleren. Daarbij kan de opleiding proactief optreden voor het vinden van interessante stageplaatsen. De opleiding kan met name internationaal het eigen netwerk stimuleren stageplaatsen aan te bieden, zodat de studenten meer keuze krijgen. Ook de workshops vanuit het werkveld worden erg gewaardeerd door de studenten en de commissie.

De studenten kiezen stages om contact te leggen met het werkveld, een beeld te krijgen van de toekomstige loopbaan en om hun competenties te toetsen aan de wensen, eisen en noden van het werkveld. Stages vormen sinds het academiejaar 2007-2008 geen verplicht onderdeel meer van de opleiding, maar zijn een keuzeonderdeel binnen de masterondersteuning. De studenten worden wel aangemoedigd om een stage te doen en de meeste studenten doen dit ook tijdens de zomervakantie. Daardoor is een stage niet haalbaar voor alle studenten. Sommige studenten hebben de vakantieperiode nodig om geld te verdienen voor hun studie. Het werkveld dat erg positief is over de stage is niet steeds positief over het feit dat de stages in de vakantie plaatsvinden. De stage heeft een aandeel van zes studiepunten. De laatste jaren kiezen de studenten steeds vaker voor een (inter)nationale en niet alleen een regionale stage. Populair zijn Brussel, Antwerpen en Amsterdam.

De studenten Grafisch ontwerp zoeken zelfstandig een stageplaats. Bij voorkeur hangt die samen met de masterproef. Het verkrijgen van inzichten over het maatschappelijk functioneren binnen de sector, moet de masterproef naar een hoger niveau tillen. Binnen de Vrije kunsten kent enkel juweelontwerp een stagetraditie. Sinds het academiejaar 2007-2008 is een stage een keuzemogelijkheid voor alle studenten van de afstudeerrichting. Ook hier moet de student zelfstandig op zoek naar een stageplaats.

De beoordeling van de stagiair gebeurt op basis van de evaluatie door de stagebegeleider van de stageplaats, de evaluatie van de stageplaats door de stagiair, een stagebezoek of gesprek met de stagebegeleider door de stagecoördinator van de opleiding en een evaluatie 'procedure-ernst' van de stagiair door de stagecoördinator.

In het programma is een aanbod workshops en gastcolleges opgenomen. Binnen Vrije kunsten worden workshops georganiseerd per atelier en komen kunstenaars lezingen geven. Op die manier en via bezoeken aan tentoonstellingen en ateliers komen de studenten in contact met curatoren, kunstcritici en kunstenaars. Elk jaar vinden voor de studenten Grafisch ontwerp vier 'DeLuxe'-lezingen plaats, die telkens een deelgebied van de visuele communicatie belichten. Om de expertise van de afstudeerrichting meer bekendheid in het buitenland te geven plant de opleiding grootscheepse lezingen of andere activiteiten. In 2008 werd een studiedag rond typografie georganiseerd met een mix van lezingen, case-studies, tentoonstellingen en workshops. In 2010 werd 'I-day' georganiseerd, een studiedag en workshops met studenten en professionelen uit het veld van de illustratie.

Daarnaast voert de opleiding met haar studenten projecten uit in het werkveld en moeten de studenten in het kader van cultuurparticipatie naar lezingen en tentoonstellingen. De studenten doen dit vaak ook uit eigen beweging. De opleiding organiseert zelf tentoonstellingen voor de buitenwereld. Een docent van Grafisch ontwerp is hiervoor verantwoordelijk.

Voor het contact van de studenten met het werkveld is het ook belangrijk voor de opleiding dat ze heel wat docenten heeft die een eigen praktijk als kunstenaar of ontwerper hebben.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt de opleiding aan proactief mee te zoeken naar interessante stageplaatsen, met name door het eigen internationaal netwerk te stimuleren stageplaatsen aan te bieden. De studenten moeten zoveel mogelijk gestimuleerd worden om een stage te doen.

Voor de academische invulling in het programma moet de opleiding ook kijken naar andere (internationale) scholen.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelt vast dat de opleiding via het beter afstellen van de inhoud van het programma op de doelstellingen aan een grotere samenhang werkt. Deze samenhang zou volgens de commissie in een versneld tempo nagestreefd moeten worden.

Het opleidingsprogramma steunt op drie pijlers waarmee de opleiding wil zorgen voor een samenhangende, studentgerichte aanpak:

- persoonlijke groei;
- artistieke onderzoek;
- beroepsgerichte context.

Deze drie pijlers verbinden de opleiding met elkaar via de theorie, de artistieke praktijk, de onderzoeksvaardigheden en de opleidingsaccenten.

Het theoretische gedeelte van de opleiding, dat gekoppeld is aan de onderzoeksdomeinen, wordt in de eerste twee bachelorjaren gemeenschappelijk aangeboden en vanaf het derde jaar gespecialiseerd per afstudeerrichting. Aan de theorieonderdelen wordt een opbouw gegeven volgens een volgtijdelijkheid, die van inleidend over verdiepend en verbredend naar meer gespecialiseerd gaat. De theorie die gelinkt is aan het atelier, wordt al vanaf het eerste jaar gedifferentieerd aangeboden. In de masteropleiding kiest de student een aantal masterstudio's in het teken van de masterproef. Deze masterstudio's bundelen de expertise van onderzoekers en docenten per onderzoeksdomein.

De atelierwerking vormt een apart traject voor de twee afstudeerrichtingen (zie facet 2.1). De artistieke vaardigheden worden eerst autonoom en later door de integratie met de theorie en het onderzoek (geïntegreerde opdrachten) verder ontwikkeld. In het masterjaar stelt de opleiding een volledige integratie voorop van onderwijs en onderzoek, en van theorie en praktijk (zie facet 2.1).

Naast de atelierwerking zijn de artistieke praktijkonderdelen beeldanalyse en tekenen wel gemeenschappelijk voor de hele opleiding. Deze onderdelen zijn gericht op het bijbrengen van artistieke vaardigheden en vormen, net als de algemene theorie, een gemeenschappelijke basis voor de studenten. De studenten volgen het onderdeel tekenen verplicht tijdens hun bacheloropleiding of als keuze binnen de masterondersteuning. Vanaf het tweede bachelorjaar zoekt de opleiding naar een integratie tussen tekenen, beeldanalyse, theorie, onderzoek en de specificiteit van het atelier.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan de nagestreefde samenhang in een versneld tempo te realiseren.

Facet 2.4 Studietoeromvang

Beoordelingscriterium:

De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studietoeromvang:

- bachelor: tenminste 180 studiepunten
- master: ten minste 60 studiepunten

Oordeel van de visitatiecommissie: OK

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De academisch gerichte bacheloropleiding bestaat uit 3 studiejaar van elk 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 180 studiepunten. De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoeromvang van een academisch gerichte bachelor.

De masteropleiding bestaat uit 1 studiejaar van 60 studiepunten. Hiermee voldoet de opleiding aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoeromvang van een master.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.5 Studielast

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en de studievoortgang belemmeren, zo veel mogelijk worden weggenomen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De studietijd is volgens de commissie goed georganiseerd en stelt de studenten in staat om binnen de gestelde tijd hun studie te voltooien. De commissie stelt vast dat de opleiding weliswaar creatief met de studietijd omgaat, maar op sommige punten ook op een ietwat oneigenlijke wijze, met name door de stages in de vakantieperiode onder te brengen. Het is een praktijk die weliswaar voordelen heeft, maar die ook verdoezelt dat de opleidingsduur in principe te kort is om een volwaardig programma tot een goed einde te brengen. De commissie stelt ook vast dat sommige studenten ervoor kiezen om hun masterjaar over twee jaar te spreiden, zodat ze een langere stage kunnen doen en langer aan hun masterproef kunnen werken. Ook de opleiding pleit voor de invoering van een tweejarige masteropleiding. Daarnaast vraagt de commissie dat de opleiding geregeld studietijdmetingen zou uitvoeren.

De opleiding voerde één keer een studietijdmeting uit. Ze deed dit tijdens het eerste semester van het academiejaar 2007-2008 bij de eerstejaarsstudenten. Deze meting gebeurde op drie manieren. Via de elektronische portfolio (EP) volgden studenten de studielast op via een tijdschrijfmethode. Voor de opleidingsonderdelen die gedurende het hele jaar worden aangeboden, werd een correctie aangebracht. Ongeveer 10 procent van de studenten nam hieraan deel. Daarnaast werden groepen studenten uit alle jaren van de opleiding volgens hun instroomprofiel uitgenodigd voor een gesprek met de centrale kwaliteitszorgcoördinator. Hierin werden de resultaten van de meting besproken. Aan de docenten werd gevraagd de studielast te meten aan de hand van de geroosterde uren, de opdrachten, de verplichte lectuur en de cursus.

Vanuit deze bronnen stelde de opleiding vast dat zowel de theorie- als de praktijkvakken in het algemeen qua studiepunten ondergewaardeerd worden. Een combinatie van deze twee elementen maakt dat de studiedruk zwaarder is dan begroot. Dit blijkt ook uit afhaakgesprekken. Vooral de zwaarte van de theorie wordt aan het begin van de opleiding onderschat. De studiedruk wordt verder verhoogd doordat de praktijk permanent geëvalueerd wordt en de meeste theorievakken één keer worden geëvalueerd, in plaats van elk semester. De meeste studenten spenderen de meeste tijd aan de praktijk waardoor de studie van de theorie in het gedrang komt.

Verdere studiebelemmerende factoren zijn volgens de opleiding de voorgeschiedenis van de studenten (studenten uit het KSO en TSO hebben problemen met de theorie, studenten ASO met de praktijk) en psychosociale factoren (de opleiding heeft meer studenten met psychosociale problemen dan andere opleidingen in de hogeschool).

Om de problemen met studiedruk aan te pakken, besloot de opleiding om het curriculum te hervormen. De meeste ingrepen gebeurden op het gebied van de theorie. Die werd meer gestroomlijnd in leerlijnen (via de structurering in vakgroepen), beperkter (diepteverwerking van exemplarische in plaats van encyclopedische kennis) en gelinkt aan de competenties. Het nieuwe opleidingsonderdeel informatie-vaardigheden moet de studenten ondersteunen bij de verwerking van theoretische kennispakketten, waarin de studenten opdrachten uitvoeren met leerinhouden uit de theoretische opleidingsonderdelen. In de opleidingsonderdelen informatievaardigheden, onderzoeksvaardigheden en beeldanalyse wordt plaats gemaakt voor een grotere integratie van theorie en praktijk. Daarnaast werd de toelatingsproef aangepast, zodat de kandidaat-studenten beter geïnformeerd worden over de opleiding. Via aanvangsbegeleiding tijdens de eerste weken worden studenten gewezen op de ondersteunende leerateliers (het bijspijkeren van de leercompetenties door een leercoach) en de individuele studiebegeleiding. Eventueel worden studenten begeleid in een heroriëntering naar andere opleidingen die beter aansluiten bij hun profiel.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt een oplossing voor het onderbrengen van de stage in de vakantieperiode.

De commissie vraagt dat de opleiding geregeld studietijdmetingen zou uitvoeren.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactische concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactische concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding zet verschillende onderwijsvormen in. Kennisaanbreng gebeurt voornamelijk via hoorcolleges.

De theoretische opleidingsonderdelen zijn gekoppeld aan de onderzoeksdomeinen van de opleiding. Ook de masterstudio's zijn aan de domeinen gekoppeld. Ze zijn gebaseerd op een dialoog tussen studenten, docenten, en onderzoekers en doctoraatsstudenten.

De studenten zijn vooral positief over de theoretische lessen die in kleinere groepen plaatsvinden, zoals in de masterstudio's en de lessen filosofie, omdat er meer interactie mogelijk is. Over de lesmethodes bij theoretische opleidingsonderdelen met grotere groepen zijn de studenten minder enthousiast. Die zijn te traditioneel.

Voor de noodgedwongen massale hoorcolleges in het begin van de studie moeten volgens de commissie alternatieven worden ontwikkeld waardoor de actieve participatie en zelfwerkzaamheid van de studenten kunnen worden gestimuleerd. Dat kan door het initiatief meer aan de studenten over te laten en de verantwoordelijkheid van de docenten op een ander niveau te leggen. Verschillende docenten laten wel al opdrachten uitvoeren in de ateliers vanuit de hoorcolleges.

Onderzoekscompetenties worden aangebracht via onderzoeksopdrachten tijdens de eerste drie bachelorjaren, via het schrijven van een paper in het derde bachelorjaar en de masterscriptie.

De artistieke praktijk bestaat uit drie onderdelen – beeldanalyse, tekenen en atelier – die elk volgens het principe van de studio werken. De studio kent een individueel leerproces met drie componenten:

- doceren: theoretische en praktische kennis en vaardigheden;
- instrueren: gericht practicum;
- begeleiden: klassikale en individuele begeleiding.

De uitwisseling van ideeën en ervaringen tussen studenten onderling en het uitvoeren van onderzoek, spelen een belangrijke rol in de studio's. De commissie is positief over dit concept, dat veel aandacht heeft voor de persoonlijke betrokkenheid.

De artistieke praktijk wordt permanent geëvalueerd. De studenten worden dan ook verondersteld aanwezig te zijn. Oriënterende en observerende praktijk- of bedrijfsbezoeken, tentoonstellingsbezoeken en studiereizen maken ook deel uit van de artistieke praktijk.

Het opleidingsonderdeel beeldanalyse werkt volgens opdrachten en modules. De studenten worden hierbij verticaal begeleid, waarbij de twee docenten in hun eigen specialisatie (platte vlak en ruimte) lesgeven over de drie bachelorjaren via moderne (decoupage van film, video, muziekprogramma's) en klassieke (picturale technieken) media. Hierbij worden ook gastdocenten uitgenodigd.

Het opleidingsonderdeel tekenen richt zich op twee aspecten van het beeldend vermogen. Het intuïtieve aspect behelst de ontwikkeling van een eigen beeldtaal, expressiviteit en een persoonlijke creatieve benadering via specifieke opdrachten, zoals snelschetsen, negatief/positief kijken en blindtekenen. Het rationele en cognitieve aspect behelst het aanbieden van bepaalde informatie over beelden en het op een rationele manier leren omgaan met beelden via waarnemingstekenen en onderzoek van technieken.

In de verschillende ateliers van Vrije kunsten wordt onder individuele begeleiding aan het praktijkwerk gewerkt en is er een voortdurende dialoog tussen studenten en docenten. De vakgerichte theorie wordt binnen het atelier via hoorcolleges aan het eerste en tweede jaar gedoceerd.

De afstudeerrichting Grafisch ontwerp start in het eerste semester in de propedeuse met een totaalopdracht met een centrale thema. Via deelopdrachten wordt gepeild naar de potentie van de studenten voor de verschillende specialisaties. Na de propedeuse kiezen de studenten een specialisatie waarbinnen telkens met opdrachten

gewerkt wordt. Naast de verschillende vormgevingsspecialismen wordt aandacht besteed aan technieken, en wordt in hoorcolleges vakgerichte theorie gedoceerd.

De commissie meent dat de collectie van de bibliotheek bepaalde tekorten vertoont, maar dat die door andere faciliteiten gecompenseerd worden. In de ateliers is immers ook een aanbod literatuur en tijdschriften aanwezig. Toch dient volgens de commissie de bibliotheekcollectie in de breedte uitgebreid te worden, maar met name ook op het gebied van actuele kunstbeschouwing, (internationale) tijdschriften en vakspecialistische literatuur. De bibliotheek heeft een budget van 22.000 euro. Daarmee koopt ze in de eerste plaats wetenschappelijke werken aan. Omdat er een goede samenwerking is met de provinciale bibliotheek, is afgesproken dat deze bibliotheek de kunstboeken aankoopt en dat de studenten die daar kunnen raadplegen. Op vraag van docenten en studenten, en met goedkeuring van de opleidingsraad, kunnen nieuwe boeken gekocht worden. De hogeschool betaalt zelf de verzendingskosten voor boeken die de studenten bestellen bij andere bibliotheken.

Het elektronische leerplatform wordt in de opleiding onder meer gebruikt voor het geven en terugkoppelen van opdrachten, voor dialooggroepen voor de studenten en het verspreiden van documenten. Daarnaast maken sommige docenten onder meer gebruik van Google Docs en Facebook. In de gesprekken met de studenten stelde de commissie vast dat zij weinig gebruik maken van het elektronische leerplatform. Het platform wordt voornamelijk gebruikt om documenten af te halen, terwijl de communicatie tussen studenten via sociale netwerksites verloopt. Volgens de docenten wordt het elektronische platform weinig gebruikt omdat de opleiding meer gericht is op het visuele. De specialisatie *Game and Digitaal Design* maakt gebruik een eigen *drop-box* voor online-communicatie.

De digitalisering vindt wel ingang in het onderwijs. De studenten kunnen kiezen voor nieuwe media, krijgen digitale technieken, en ook in Beeldanalyse wordt aandacht besteed aan digitale beelden.

Aanbevelingen ter verbetering:

De opleiding moet alternatieven vinden voor de massale hoorcolleges in het eerste jaar.

De bibliotheekcollectie moet uitgebreid worden.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Elk academiejaar bestaat uit twee semesters die afgerond worden met een periode van blok en examens. Voor bepaalde opleidingsonderdelen wordt eind augustus een tweede zittijd georganiseerd .

De opleiding kijkt bij de beoordeling van de artistieke competenties, naast de technische vaardigheden, enerzijds naar de meerwaarde door originaliteit en creativiteit en anderzijds naar het proces. Op het einde van elke opdracht wordt een integraal beoordelingsmoment georganiseerd met alle betrokken docenten. De competenties worden getoetst via evaluatiesjablonen, gedifferentieerd voor de bacheloropleiding en per afstudeerrichting in de masteropleiding. Bij de beoordeling van de afstudeerprojecten in de masteropleiding wordt gewerkt met een

gemengde jury van interne en externe juryleden. De artistieke praktijk wordt permanent geëvalueerd. De studenten worden dan ook verondersteld aanwezig te zijn. Na het eerste semester worden de resultaten van het leerproces en de werkstukken besproken en geanalyseerd met de student, zodat hij indien nodig bijgestuurd kan worden. Voor de artistieke praktijk is er geen tweede zittijd mogelijk. De theoretische opleidingsonderdelen worden geëvalueerd via een schriftelijk of mondeling examen. Momenteel worden de theoretische onderdelen niet tussentijds geëvalueerd. Wel zijn er enkele experimenten met proefexamens.

Bij het evalueren van de competenties is het voor de opleiding belangrijk dat:

- het leerproces opgevolgd wordt en bijgestuurd wordt via feedback;
- de beoordeling gebeurt door meerdere beoordeelaars, om bij te dragen tot een betrouwbare beoordeling en de inbreng van expertise uit verschillende invalshoeken. Zo wordt het in de Vrije kunsten gestimuleerd om in de twee laatste academiejaren docenten uit andere ateliers te betrekken bij de beoordeling van het praktijkwerk;
- er een breed en gedifferentieerd aanbod is aan evaluatievormen.

De opleiding geeft aan elke evaluatievorm een evaluatiedoel en beschrijft de toepassing ervan, zodat steeds bepaald kan worden op welk moment een evaluatievorm het meeste geschikt is. De verschillende vormen zijn:

- kennistoetsen;
- vaardigheidstoetsen, voornamelijk voor vaktechnische vaardigheden;
- werkstukken: papers, artistiek ontwerp, artistiek product en technisch product. Deze beoordelingsvorm is toepasbaar in elk opleidingsonderdeel;
- een criteriumgericht interview dat aanvullend gebruikt kan worden bij papers en portfolio's;
- een bewijsportfolio die bestaat uit tekstmateriaal, beeldmateriaal en feedbackinformatie;
- projectevaluatie, waarbij aandacht besteed wordt aan het proces en het product.

De commissie meent dat de beoordeling en toetsing van de studieresultaten op een genuanceerde manier gebeuren, waarbij een externe jurering wellicht een nog te beperkte rol speelt. De externe jurering moet volgens de commissie in een vroeger stadium kunnen beginnen, en niet beperkt blijven tot het praktische gedeelte van de masterproef. De opleiding is duidelijk een lerende organisatie, en kan vanuit zelf onderkende noden op dit punt een aangepaste methodiek ontwikkelen die op een vrije wijze kan worden toegepast.

Incidenteel geven de studenten aan dat beoordelingsresultaten slecht worden gecommuniceerd. De opleiding werkt aan een transparante beoordeling van de student via het elektronische platform EPOS. De commissie vindt dit positief. Voor elke opdracht worden in het platform prestatie-indicatoren geformuleerd die een vertaling zijn van de competenties. Het platform geeft de studenten ook inzicht in het aandeel van deelbeoordelingen binnen het totale eindcijfer voor een opleidingsonderdeel, en geeft het onderscheid aan tussen leer- en evaluatieopdrachten. Het systeem biedt de student de mogelijkheid om een bevattelijk overzicht te krijgen van de feedback. Het artistieke luik in de masterproef dient hiervoor als pilootproject.

Aanbevelingen ter verbetering:

De externe jurering moet volgens de commissie in een vroeger stadium kunnen beginnen, en niet beperkt blijven tot het praktische gedeelte van de masterproef.

Facet 2.8 Masterproef

Beoordelingscriteria

- De masteropleiding wordt afgesloten met een masterproef waarmee de student blijk geeft van een analytisch vermogen of van een zelfstandig probleemoplossend vermogen op academisch niveau of het vermogen tot kunstzinnige schepping. Het werkstuk weerspiegelt de algemeen kritisch-reflecterende ingesteldheid of de onderzoeksingesteldheid van de student.
- De masterproef heeft een omvang van ten minste één vijfde van het totale aantal studiepunten met een minimum van 15 en een maximum van 30 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De masterproef vormt het sluitstuk van de opleiding. De student toont ermee aan dat hij een eigen artistiek parcours kan afleggen, en hierover kan rapporteren en reflecteren in een scriptie. De masteropleiding bestaat, naast de masterproef van 30 studiepunten, uit een masterstudio van 18 studiepunten en de masterondersteuning van 12 studiepunten.

De verschillende onderzoeksdomeinen bieden ondersteuning aan de masterproef in de vorm van een masterstudio. De student schrijft zich in voor een onderzoeksdomein dat aansluit bij de masterproef, en volgt de bijhorende masterstudio. Die vertrekt uit het onderzoek van het onderzoeksdomein en is de plaats waar studenten reflecteren op het eigen werk, in dialoog met doctorandi en onderzoekers in de kunsten. Het eigen onderzoek moet ook naar de andere studenten gecommuniceerd worden. De begeleider van de masterscriptie komt uit het onderzoeksdomein/de studio waar de student zich inschrijft. De scriptie en het project worden in de masterstudio dus zo optimaal mogelijk gecombineerd.

Verdere ondersteuning bij de masterproef gebeurt via het onderdeel masterondersteuning. De studenten volgen enerzijds onderzoeks- en presentatiecoaching voor 3 studiepunten en kiezen anderzijds een aantal opleidingsonderdelen voor 9 studiepunten. De student kan ook opteren voor minder ondersteuning en een aantal opleidingsonderdelen kiezen uit de pedagogische voorbereiding, gericht op de specifieke lerarenopleiding.

De masterproef zelf bestaat voor 8 studiepunten uit een scriptie en voor 22 studiepunten uit het masterproject.

Het masterproject komt tot stand binnen het atelier. De beoordeling gebeurt door een externe jury (productgericht) en de atelierbegeleiders (procesgericht). De werken worden getoond in een eindtentoonstelling, waarvoor de externe jury een gemeenschappelijk cijfer geeft. Het format voor de evaluatie en de voorwaarden van de masterproef verdienen volgens de commissie verdere aandacht.

De opleiding biedt de studenten twee mogelijkheden qua onderzoek. Studenten kunnen kiezen voor praktijkgericht onderzoek (*practice-based research*) waarbij naast het masterproject een wetenschappelijke verhandeling wordt geschreven over de resultaten van onderzoekswerk dat betrekking heeft op het masterproject, of over het uitvoerings- of scheppingsproces ervan. Het kan gaan om de studie van een afgebakend onderwerp, waarbij verschillende aspecten onderzocht worden (artistiek, historisch, sociologisch, filosofisch, materiaaltechnisch, ...). De scriptie wordt verdedigd voor een interne jury en wordt volgens vooropgestelde richtlijnen beoordeeld. Door het grote aantal praktijkgerichte onderzoeken is het volgens de opleiding moeilijk om de externe jury van het project ook bij de beoordeling van de scriptie te betrekken.

Studenten die kiezen voor het experimentele onderzoek (*practice as research*) schrijven een beperkte neerslag - een onderzoeksartikel - van het artistieke onderzoek, uitgebreid gedocumenteerd met beeldmateriaal (digitaal of analoog). Hierbij is het scheppingsproces zelf het onderzoek, en vormen het artistieke product en de

documentatie het resultaat van het onderzoek. De student licht het onderzoek toe aan een externe jury in de vorm van een masterlezing, en wordt volgens vooropgestelde richtlijnen beoordeeld.

De meeste studenten (80 procent) kiezen voor praktijkgericht onderzoek. Een vijfde van de studenten doet experimenteel onderzoek. In het academiejaar 2008-2009 sloten alle onderzoeken aan bij de opleidingsdiscipline. Een vijfde van de onderzoeken sloot aan bij de speerpuntenbeleid van de opleiding. De prognose van de opleiding is dat de meeste onderzoeken (90 procent) in het academiejaar 2012-2013, door de inbedding in masterstudio's, binnen de speerpuntenbeleid zal gebeuren. De commissie vindt het streven naar integratie tussen de masterproef en de scriptie erg positief, net als de keuze tussen experimenteel en *practice-based* onderzoek waar veel van verwacht wordt. De aandacht in de scripties voor onderzoek in de kunsten moet volgens de commissie zeker voortgezet en bewaakt worden.

De commissie suggereert een aantal elementen die de kwaliteit van de masterproef kunnen verhogen. Zo kan er meer aandacht zijn voor een samenwerking in de scriptie en het project vanuit meerdere disciplines, gerelateerd aan de ontschotting tussen afstudeerrichtingen en de ateliers. Daarnaast kan de stage-ervaring gerelateerd worden aan het onderzoek en kan gezocht worden naar meerdere vormen in het resultaat van het onderzoek in de kunsten. De commissie heeft waardering voor wat er al op dit gebied gebeurt, maar meent dat deze mogelijkheden en de manier van evalueren van deze vormen kenbaar gemaakt moeten worden aan alle studenten. In de gesprekken met de studenten bleek immers dat zij niet allemaal op de hoogte zijn van hun mogelijkheden op het gebied van onderzoek.

Aanbevelingen ter verbetering:

Het format voor de evaluatie en de voorwaarden van de masterproef verdienen verdere aandacht.

De aandacht in de scripties voor onderzoek in de kunsten moet voortgezet en bewaakt worden.

De commissie vraagt meer aandacht voor een samenwerking in de scriptie en het project vanuit meerdere disciplines.

De commissie vraagt de opleiding om verdere aandacht te besteden aan de verschillende vormen die het resultaat van onderzoek in de kunsten kan aannemen en om deze kenbaar te maken aan alle studenten.

De opleiding kan de stage-ervaring relateren aan het masteronderzoek.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Beoordelingscriteria:

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten bachelor:

- diploma secundair onderwijs, diploma van het hoger onderwijs van het korte type met volledig leerplan, diploma van het hoger onderwijs voor sociale promotie of een diploma of getuigschrift dat bij of krachtens een wet, decreet, Europese richtlijn of een andere internationale overeenkomst als gelijkwaardig wordt erkend;
- door het instellingsbestuur bepaalde voorwaarden voor personen die niet aan de bovengenoemde voorwaarden voldoen.

master:

- diploma van een bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s)en in voorkomend geval aangevuld met een geïndividualiseerd opleidingsprogramma, een voorbereidingsjaar of een schakelprogramma

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

In de afstudeerrichting Grafisch ontwerp stroomt 32 procent studenten in uit het ASO, 35 procent uit het KSO, 22 procent uit het TSO, 7 procent uit het BSO en 4 procent uit het buitenland. In de Vrije kunsten komen 23 procent van de studenten uit het ASO, 56 procent uit het KSO, 11 procent uit het TSO, 6 procent uit het BSO en 4 procent uit het buitenland. De meeste studenten (76 procent) komen uit de regio en kiezen dus voor een lokale opleiding. Sommige studenten kiezen voor de opleiding omwille van de propedeuse of het unieke aspect van *Game and Digitaal Design*. Een kleine minderheid van de studenten is van allochtone afkomst.

Omdat de opleiding ervan uitgaat dat de toelatingsproef niets uitsluit over het potentieel van de kandidaat, is de doelstelling van de toelatingsproef voor haar het detecteren van studenten die helemaal niet geschikt zijn voor het hoger kunstonderwijs. De toelatingsproef werkt dus oriënterend en informeert de studenten over de verwachtingen van de opleiding, onder meer wat het academische niveau betreft. De toelatingsproef duurt één dag en richt zich op de artistieke praktijk. In eerste instantie kijkt de opleiding naar de portfolio van de kandidaatstudenten. De kandidaten leggen ook een atelierproef en een tekenproef af. Nadien voert de opleiding met alle kandidaten een intakegesprek. Volgens de studenten is zeker de motivatie een belangrijk onderwerp tijdens dit gesprek. Ook interesses, algemene cultuurhistorische bagage en het bekijken, onderzoeken en analyseren van een kunstreproductie (Vrije kunsten) maken deel uit van het gesprek.

De commissie vindt het positief dat er een duidelijke informatievoorziening is bij de toelatingsproef over de inhoud van de studie. Ook de aandacht voor de al aanwezige artistieke kwaliteiten van de kandidaten en voor hun motivatie en groeimogelijkheden is positief.

De opleiding bekijkt de eigen toelatingsvoorwaarden met de nodige scepsis. De vraag is volgens de commissie of er niet veel principiëler nagegaan moet worden hoe de toelatingsproef kan worden ingezet. In het zelfevaluatierapport stelde de opleiding nog een daling van de instroom vast van 12 procent. Oorzaak hiervan was onder meer het strenger selecteren bij de toelatingsproef. In 2004 slaagde 92 procent van de kandidaten. In 2007 was dit aantal gedaald tot 81 procent. Recent is het aantal kandidaatstudenten sterk gestegen en is er getalsmatig een hogere toelating gerealiseerd van studenten met een beter niveau - wat wordt bevestigd door een daling van de tussentijdse uitval. De opleiding ziet daardoor wel nieuwe problemen op zich afkomen - zoals behoefte aan meer personeel en een uitbreiding van de accommodatie en faciliteiten - die op centraal niveau moeten worden onderkend en ook in financiële zin tegemoet moeten worden getreden.

In het academiejaar 2008-2009 werden voorbereidings- en schakelprogramma's op punt gesteld, zodat kandidaatstudenten die een master Beeldende kunsten willen halen, onmiddellijk de juiste informatie krijgen en

zodat hun instroomcompetenties gescreend kunnen worden. De commissie is positief over de mogelijkheden tot individuele trajecten.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan te onderzoeken of de toelatingsproef niet nog selectiever ingezet kan worden met het oog op de eisen die de academisering aan het niveau aan de studenten stelt.

Oordeel over onderwerp 2, programma: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1, relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma:	voldoende
facet 2.2, eisen academische gerichtheid van het programma:	voldoende
facet 2.3, samenhang van het programma:	voldoende
facet 2.4, studieomvang:	OK
facet 2.5, studielast:	voldoende
facet 2.6, afstemming tussen vormgeving en inhoud:	voldoende
facet 2.7, beoordeling en toetsing:	voldoende
facet 2.8, masterproef:	goed
facet 2.9, toelatingsvoorwaarden:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 3 Inzet van het personeel

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft kennisgemaakt met een loyaal en gemotiveerd team van medewerkers dat zich voor de opleiding engageert. Het kwaliteitsniveau van het personeel is hoog en wekt vertrouwen. De studenten zijn erg positief over de nieuwe onderwijzende personeelsleden. Er zijn wijzigingen doorgevoerd die een verjonging hebben teweeggebracht, andere mentaliteiten hebben binnengebracht, maar ook een zekere mate van onrust hebben veroorzaakt bij de personeelsleden die al langere tijd een vaste waarde vormen en die bij het realiseren van een zogenaamd 'ideaal' kader ook persoonlijke nadelen hebben ondervonden. Sommige effecten hiervan komen op de commissie problematisch over en men moet ervoor waken dat 'scheve ogen' tussen personeelsleden onderling aanleiding kunnen geven voor desintegratie. Verder komt de continuïteit van het programma soms in het gedrang door een te grote wisseling van personeelsleden.

Het personeelsbeleid wordt aangestuurd door de centrale administratie. De directie Personeel en organisatie ondersteunt en faciliteert met middelen en instrumenten, reguleert vanuit haar beroepskennis en ontwikkelt een globaal personeelsbeleid. De prioriteiten en afspraken voor het personeelsbeleid en de loopbaanontwikkeling zijn in een algemene beleidsverklaring van de hogeschool vastgelegd. De opleidingscoördinator heeft in personeelsaangelegenheden een adviserende en communicerende rol. In het hogeschoolonderhandelingscomité vinden de personeelsonderhandelingen plaats op het niveau van de hogeschool, onder meer wat het personeelsstatuut van het statutaire personeel betreft. De criteria voor de aanstelling van tijdelijke personeelsleden wordt vastgelegd in een hogeschoolprotocol.

Er zijn nieuwe vacatures in de opleiding door een stijging van het studentenaantal, het verwerven van bijkomende onderzoeksmiddelen of nieuwe opdrachten (bijvoorbeeld aanmoedigingsfonds, dienstverlening, ...). De associatiefaculteit wordt om advies gevraagd over de vacantieverklaring. De opleiding beslist of de vacature intern dan wel extern vacant wordt verklaard. Het vacaturebericht wordt gepubliceerd in externe nieuwskanalen en op de website van de hogeschool.

Voor de aanwervingen in de opleiding zijn er procedures. Bij de aanwerving wordt rekening gehouden met expertise op het vlak van vakkundigheid, artisticeit, onderzoek en didactiek. De kandidaten die weerhouden worden door de directie Personeel en organisatie worden uitgenodigd voor een gesprek met een selectiecommissie. Geselecteerde kandidaten geven een proefles of een uiteenzetting, waarna de selectiecommissie een advies formuleert aan het directiecomité.

Een ad-hoc werkgroep heeft een onthaalbeleid voor nieuwe medewerkers uitgewerkt. Er werden richtlijnen opgesteld voor de eerste opvang, een rondleiding en een introductiemoment van nieuwe medewerkers. Tevens werd een onthaalbrochure uitgeschreven met praktische richtlijnen.

Het departement krijgt op basis van de onderwijsbelastingseenheid en het aantal studenten een pakket VTE toegewezen. In samenspraak met de opleidingsraad wijst de opleidingscoördinator taken en uren toe. Voor onderwijstaken worden wegingscoëfficiënten gehanteerd volgens de groepsgrootte en onderwijsvorm.

Naast onderwijstaken kan de taakinvulling bestaan uit randtaken als studentenbegeleiding, ombudswerking, ICT-coördinatie, monitoraat, internationalisering, innovatie en projectwerking, of forfaitaire uren als de aanwezigheid op personeelsvergaderingen, curriculumraden, opendeurdagen, SID-in's, inschrijvingsdagen en deliberaties. De totale taakbelasting van het onderwijzende personeelslid ligt rond de 1500 uren per jaar. Departementale taken worden in overleg met het departementshoofd vastgelegd.

Op hogeschoolniveau wordt jaarlijks het aantal VTE bepaald dat in aanmerking komt voor benoeming. Hiervoor wordt een rangschikking gemaakt. Omdat het aandeel benoemde assistenten hoger ligt dan de toegelaten 25 procent, komen assistenten niet in aanmerking voor benoemingen. De hogeschool blokkeert wel een aantal benoembare VTE om ook voor deze groep een toekomstperspectief te bieden.

Bevorderingen zijn erg beperkt aanwezig. De hogeschool kiest ervoor de middelen voor personeel maximaal in te zetten voor het creëren van werkgelegenheid.

In het academiejaar 2006-2007 startte de opleidingscoördinatoren en het departementshoofd van Architectuur, Interieurarchitectuur en Beeldende kunsten overlegvergaderingen met de directeur Personeel en organisatie voor het uitwerken van een ideaal kader voor de opleidingen. Hierin wordt gestreefd naar een optimale verdeling tussen beleidsontwikkelaars en -uitvoerders, tussen personeelsleden met een theoretische en een beeldende vorming en tussen academisch en assiterend personeel. Er wordt ernaar gestreefd om stapsgewijs op lange termijn het ideale kader te realiseren. Er werd onder meer werk gemaakt van een update van de functieomschrijvingen en een herberekening van de vakdruk. Voor de praktijklesgevers werd in 2005 de norm 'studio' ingevoerd, die gehanteerd wordt in het atelier, in beeldanalyse en in tekenen. De studio bestaat uit drie onderdelen: doceren, instrueren (gericht practicum) en klassikale en individuele begeleiding en komt neer op een werkdruk van 566 uur gedurende 30 weken. De norm wordt nu herzien om ook rekening te houden met onder meer de groepsgrootte. In het ideale kader wordt vastgelegd dat onderwijzende personeelsleden voor de theorieonderdelen doctors moeten zijn. Voor de praktijk, beeldontwerp en atelier, zal er een vakverantwoordelijke zijn - de docent - die bijgestaan wordt door tijdelijke assistenten.

Het ideale kader moet verder een oplossing bieden voor een aantal problemen. Zo moet er volgens de opleiding een oplossing komen voor enkele personeelsleden die benoemd zijn als assistent zonder doctoraatsopdracht en voor de werklust die bij de deeltijdse personeelsleden sterk verhoogd is.

De evaluatie van het personeel wordt centraal gecoördineerd en vindt elke vijf jaar plaats. De evaluatie heeft betrekking op alle onderwijs- en randtaken van het personeelslid. De evaluatie gebeurt door een externe commissie- de technische commissie - die hiervoor gebruikmaakt van het evaluatiedossier. Dit dossier bestaat uit een verzamelmap als portfolio, aangevuld met de resultaten van reguliere interne metingen en de docentenbeoordeling door studenten, de taakfiches, de verslagen van de functioneringsgesprekken en de bewijzen van nascholing. Het voorstel van evaluatie legt de technische commissie voor aan het departementshoofd.

De hogeschool ontwikkelde de studentenenquête Evadoc, een jaarlijkse beoordeling van het onderwijzend personeel door de studenten. De resultaten van deze enquête worden gebruikt om individueel feedback te geven aan het personeelslid en om indicatoren af te leiden om het onderwijs bij te sturen. De detailgegevens zijn persoonlijk en worden gebruikt als basis voor het functioneringsgesprek en de bijsturing van het eigen onderwijs. In het evaluatiedossier krijgt de docent de kans om zijn reactie op de resultaten te argumenteren.

Tweejaarlijks vinden functioneringsgesprekken plaats met het onderwijzend personeel (jaarlijks met het administratief en technisch personeel). Tijdens deze gesprekken worden de beoordelingsresultaten besproken, zoals de resultaten van de studentenbevraging, en vormen een moment van overleg en beoordeling van alle aspecten van de opleiding. De gesprekken vinden plaats met het departementshoofd of de opleidingscoördinator. De afspraken die uit dit gesprek voortvloeien worden vastgelegd in een werktabel en opgenomen in het evaluatiedossier. Omgekeerd geeft de som van de functioneringsgesprekken een beeld over de sterke en verbeteringspunten binnen de opleiding.

Het professionaliseringsaanbod van de hogeschool is gericht op verschillende domeinen:

- ICT-professionalisering: aandacht voor zowel basis en gespecialiseerde ICT-kennis als voor *e-learning*;
- academisering: professionaliseringsmodules in samenwerking met de associatie en ontmoetingsmomenten met onderzoekers;
- gerichte navorming op vraag van het onderwijzend personeel;
- deelname aan congressen, tentoonstellingen, seminaries, workshops en lezingen die financieel gedragen worden door de hogeschool. Hierdoor en door gastcolleges in het buitenland, bouwen de docenten ook hun internationaal netwerk (verder) uit.

Op het gebied van onderwijskundige professionalisering zouden de docenten volgens de commissie meer gestimuleerd moeten worden om bijscholingen te volgen en daartoe ook in staat worden gesteld.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan om de docenten meer te stimuleren om bijscholingen te volgen en hiervoor de nodige ruimte vrij te maken.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door onderzoekers die een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het vakgebied (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten);
- bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De toename van het aantal onderzoekers en gedoctoreerde medewerkers en de nog voorgenomen groei voor de toekomst geven de commissie het vertrouwen dat de academisering op een aansprekend niveau verder wordt doorontwikkeld. Het aandachtspunt daarbij is dat de onderzoeksdomeinen rond beeld en ontwerp vanuit de eigenheid van het onderzoek in de kunsten en met name ook door kunstenaars moeten worden vooropgesteld. Dat voornemen wordt door de opleiding nadrukkelijk aan de orde gesteld. De commissie heeft waardering voor de specifieke invulling van de doctoraten in de kunst die de opleiding zoekt, maar de praktijk laat vooralsnog een wat eenzijdig onderzoeksbeleid zien dat zich conformeert aan de universitaire criteria. Vanuit decretale bepalingen is dat enerzijds wel begrijpelijk, maar anderzijds is de kunstdiscipline het aan zichzelf verplicht zich te verzetten tegen een annexatie door een te eenzijdige discursieve van de praktijk van de Beeldende kunstenaar en de ontwerper. Het contact van de theoretische doctores met de praktijk in de masterstudio's, en de integratie van praktijk en theorie in de bacheloropleiding zullen volgens de commissie bijdragen tot de specificiteit van de academisering in de Beeldende kunsten.

Het aandeel actieve onderzoekers in de opleiding ten opzichte van het totale personeelsbestand bedroeg in het academiejaar 2007-2008 10 procent en in 2007-2008 17 procent. De opleiding stelt voorop dat dit aandeel tegen 2012-2013 25 procent moet bedragen. Het aantal doctores steeg tussen de academiejaren 2003-2004 en 2007-2008 van één tot zeven. In VTE steeg het aantal van 0,7 tot 4. Procentueel is het aantal VTE ten opzichte van het totale personeelsbestand gestegen van 2,2 tot 11 procent. In 2008-2009 waren zes doctorandi actief in de opleiding. Naast de theoretische doctores zullen tegen 2013 ook artistieke praktijkdoctores in de onderzoeksdomeinen actief zijn. Tegen 2013 moet elk domein beschikken over drie doctorandi, wiens

onderwijsopdracht verhoudingsgewijs zal toenemen. De doctores worden, net als de onderzoekscoördinatoren, deels vrijgesteld om onderzoek uit te voeren.

De professionele gerichtheid in de twee afstudeerrichtingen is volgens de commissie groot. In de verschillende ateliers en specialismen zijn docenten werkzaam die ook in de praktijk actief zijn. Door deze personeelsleden deeltijds bij de opleiding te betrekken, verzekert de opleiding de aansluiting met het werkveld. Wel pleit de commissie voor de mogelijkheid tot vrijstelling van de docenten voor professionele ontwikkeling.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie pleit voor de mogelijkheid tot vrijstelling van de docenten voor professionele ontwikkeling.

De commissie beveelt aan om het onderzoeksbeleid nadrukkelijker volgens de criteria van de kunstpraktijk te formuleren.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

In 2008 bedroeg de totale omkadering van de opleiding 36,45 VTE; in 2007 was dit 35,90 VTE. Van de 35,65 VTE worden 4,05 VTE ingevuld door docenten, is er één met 1 VTE docent met praktijkopdracht, zijn 2 docenten voltijds aangesteld en omvat het huidige kader 31,45 VTE assistenten. Deze verhoudingen moeten volgens de opleiding met het ideale kader veranderen om voor een betere omkadering te zorgen. Doordat het aantal studenten fors is toegenomen tijdens het academiejaar 2009-2010, is de student-docentratio minder gunstig geworden. Omdat de financiering van de opleiding pas op langere termijn van overheidswege wordt aangepast, heeft de hogeschool middelen bijgepast zodat de opleiding extra VTE personeel kon aannemen. Desondanks hebben de eerstejaarsstudenten van grote groepen niet altijd de mogelijkheid om intensief met hun docenten te overleggen.

De student-docentratio bedroeg in 2008 7,5/1 voor het totaal aantal VTE in de opleiding. Als alleen de onderwijsopdracht in VTE wordt meegerekend, bedraagt de ratio 10/1. De commissie stelt wel vast dat er een ongunstige personeelsverdeling is tussen de specialiteiten.

De opleiding kende een stijging in het aantal deeltijdse personeelsleden, vooral in de categorie assistenten en praktijkassistenten. Sinds 1995 vloeiden 10 VTE af door ziekte of pensionering. Deze voltijdse opdrachten zijn vervangen door heel wat deeltijdse opdrachten waardoor de expertise in de opleiding kon toenemen. De opleiding kiest ervoor de praktijkgerichte onderdelen op deze manier in te vullen met personeel dat ook actief is in het werkveld.

Daarnaast worden gastsprekers ingeschakeld bij seminaries en gastcolleges. Het budget hiervoor wordt volgens de commissie ten volle gebruikt. In de afgelopen academiejaren is voornamelijk in de groep tijdelijke personeelsleden het aantal doctores en doctorandi gestegen. De opleiding toont de intentie om een vast team van docenten met een doctoraat te verankeren in de opleiding door hen naast, een onderwijsopdracht, ook verantwoordelijk te maken voor een onderzoeksopdracht, zoals de assistenten die op dit ogenblik doctoreren.

Er zijn iets meer mannen dan vrouwen actief in de opleiding. Het personeel is redelijk evenwichtig verdeeld tussen de verschillende leeftijdscategorieën, met een iets grotere vertegenwoordiging in de categorieën 30-39 en 40-49 jaar.

De commissie stelt vast dat er een flexibel personeelsbestand is doordat veel met deeltijdse personeelsleden en tijdelijke contracten gewerkt wordt. Snelle aanpassingen zijn hierdoor mogelijk. Die moeten volgens de commissie bedachtzaam worden toegepast.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan de personeelsverdeling tussen de verschillende afstudeerrichtingen en specialismen evenwichtiger tot stand te brengen.

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1, kwaliteit personeel:	goed
facet 3.2, eisen academische gerichtheid:	voldoende
facet 3.3, kwantiteit personeel:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 4 Voorzieningen

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De accommodatie en faciliteiten brengen volgens de commissie een eigen atmosfeer met zich mee: een redelijk beschermde omgeving waar de studenten vrijuit kunnen werken. De werkplaatsen zijn volgens de commissie goed uitgerust. Het is zaak deze situatie op peil te houden als het toenemend aantal studenten zich structureel doorzet. De opleiding moet voorkomen dat de studenten verspreid raken over allerlei gebouwen, want daarmee is de wisselwerking tussen de ateliers en studierichtingen niet gediend.

De opleiding is gehuisvest in gebouw C op de campus Elfde Liniestraat in Hasselt. In het gebouw bevinden zich de kantoren van de onderzoekers, de opleidingscoördinator, het departementshoofd en het departementaal secretariaat en is er een docentenruimte. De lokalen van Grafisch ontwerp, tekenen en beeldanalyse bevinden zich in dit gebouw; de ateliers van Vrije kunsten en juweelontwerp zijn gesitueerd in de lange gang die met het gebouw verbonden is.

De opleiding wil de lokalen van Grafisch ontwerp meer optimaal inrichten. Deze lokalen zijn nu vooral klaslokalen, terwijl gestreefd wordt naar studio's met een aangepaste inrichting, verlichting en apparatuur, ingericht per specialisme, die door hun aankleding het karakter krijgen van een permanente expositieruimte. De studio's en ateliers moeten door flexibele openingsuren een contactplaats worden tussen studenten van verschillende curriculumjaren. De voorzieningen voor film en foto moeten volgens de opleiding meer professioneel uitgebouwd worden. De meeste campus- en praktijklokalen en ateliers zijn uitgerust met projectoren. Het departement beschikt over vijf kleurennetwerkprinters, die ter beschikking staan van studenten en personeel en twee grootformaatprinters (A2). A1 en A0-printers kunnen de studenten gebruiken in de voorzieningen van de opleiding Architectuur.

In het academiejaar 2001-2002 startte de hogeschool met het laptopproject. Alle studenten kunnen zich goedkoop een laptop aanschaffen. De gebouwen van de hogeschool zijn uitgerust met een draadloos netwerk, dat ook toegang geeft tot intranet, servers met een eigen opslagcapaciteit en de digitale leeromgeving. Iedere student en ieder personeelslid heeft een persoonlijke opslagruimte van 2 GB op de algemene server, die ook van thuis uit beschikbaar is. De opleiding beschikt over drie computerleslokalen met tien tot vijftien Apple-desktopcomputers en randapparatuur als scanners, printers en tekentabletten, die gebruikt worden voor het onderwijzen van softwarepakketten en computertechnieken. Buiten de lesuren staan deze lokalen ter beschikking als oefenlokaal. Daarnaast beschikt de opleiding over twee eigen lokalen met respectievelijk negen en zes Apple desktopcomputers. Elk atelier van Vrije kunsten heeft minstens één desktopcomputer ter beschikking in de atelierruimte. Jaarlijks wordt geïnvesteerd in de aankoop van de meest recente versies van de gebruikte softwarepakketten. De studenten en het personeel kunnen gebruikmaken van technische ondersteuning. Het technisch personeel zorgt ook voor technische ondersteuning bij ander materiaal. Sommige machines mogen alleen gebruikt worden onder toezicht van het technisch personeel. Door het toenemend aantal studenten zijn ook de middelen voor ICT toegenomen.

De bibliotheek is centraal georganiseerd. Via de onlincatalogus kan de bibliotheekcollectie geraadpleegd worden. Bibliotheekmateriaal kan in de bibliotheek gekopieerd worden. Boeken en artikels kunnen aangevraagd

worden bij bibliotheken in binnen- en buitenland. Het aantal digitale databanken en *e-books* is de voorbije academiejaren gestegen van 5448 tot 25557 in 2007. De bibliotheekruimte is volgens de commissie goed uitgebouwd en beschikt over een mooie studieruimte. De bibliotheek is goed georganiseerd.

De begroting voor de algemene werking van de opleiding kent drie budgetten: het decentrale en centrale budget en projectmatige budgetten. Voor onderzoek is er een aparte begroting. Het decentrale budget bedroeg in 2008 70.000 euro en is onder meer bestemd voor dienstreizen, stagebegeleiding, klein didactisch materiaal en gastsprekers. Dit wordt beheerd door het departement. Centrale budgetten vallen onder het beheer van de centrale diensten en hebben betrekking op onder meer huur, onderhoud, bibliotheek, dienstverlening, pr en internationalisering. De projectmatige budgetten zijn investeringsmiddelen voor het up-to-date houden van didactisch materiaal, software en hardware. Voor de onderzoeksbegroting stelt de hogeschool meer middelen ter beschikking dan de toegekende academiseringsmiddelen. Onderzoeksfinitanciering wordt op projectmatige basis toegekend op advies van de associatiefaculteit.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de huidige situatie op peil te houden als het toenemend aantal studenten zich structureel doorzet.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft de indruk dat geen enkele student zich zorgen hoeft te maken over de zorgvuldigheid waarmee zijn persoonlijk studietraject begeleid en mogelijk gemaakt wordt in deze opleiding. De studenten gaven in de gesprekken met de commissie aan dat er veel persoonlijk contact met de docenten is en dat er in de studiebegeleiding veel aandacht is om de studenten te doen slagen. De docenten zijn erg betrokken bij de studenten en zijn erg accuraat in het begeleiden van het proces. De persoonlijke aandacht voor iedereen afzonderlijk is bemoedigend en kan nauwelijks worden verbeterd. Problemen worden onmiddellijk gesignaleerd en om ze te verhelpen wordt niet naar standaardoplossingen gezocht, maar in onderling overleg een kritische bevraging gerealiseerd wat de achterliggende redenen zijn voor de noden die zich voordoen. Er wordt snel en adequaat in aanpassingen voorzien, vooral dankzij de persoonlijke inzet van de medewerkers.

De studentenbegeleiders hebben een vast aantal taken: instroom-, traject- en voortgangsbegeleiding. Daarnaast nemen de begeleiders ook andere taken op zich zoals het opmaken van een studentenbegeleidingsplan voor de opleiding en de tussentijdse rapportering over studie- en studenten-begeleiding aan de opleidingsverantwoordelijke. In de opleiding Beeldende kunsten zitten 0,4 VTE studenten-begeleiding in het takenpakket van één persoon.

De studentenbegeleiding in de Provinciale Hogeschool Limburg is volgens twee aanpakken georganiseerd:

- verticaal doorheen de hogeschool;
- horizontaal in de opleiding.

De horizontale aanpak in de opleiding start met de instroombegeleiding. Via een LASSI-test en een instroomkarakteristiekenlijst screent de studentenbegeleider alle eerstejaarsstudenten voor het opsporen van risicostudenten. De studentenbegeleider neemt contact op met de studenten die onvoldoende scores. Studenten kunnen naar aanleiding van hun resultaten ook zelf contact opnemen.

Daarnaast staat de studentenbegeleider in voor de studietrajectbegeleiding. Onder deze begeleiding vallen twaalf doelgroepen van studenten, waaronder studenten met studieachterstand, met een EVC-/EVK-aanvraag, een bijzonder statuut of studenten die hun traject willen wijzigen. Dit laatste kunnen studenten één keer per jaar. De studentenbegeleider helpt de studenten bij de aanvraag en samenstelling van het individuele traject, bij de samenstelling van EVC- en EVK-dossiers en bij de aanvraag van faciliteiten voor studenten met een speciaal statuut. Iets meer dan een derde van de studenten (138) heeft in het academiejaar 2009-2010 een individueel traject aangevraagd. In het academiejaar 2007-2008 kregen dertig studenten faciliteiten toegekend. Het ging hierbij om studenten met een functiebeperking (20), werkstudenten (7), topsportstudenten (1) en studenten onder bijzondere psychosociale omstandigheden (2).

De voortgangsbegeleiding bestaat uit de opvolging en begeleiding van individuele studenten met problemen bij de studie en het leren, maar ook uit de opvolging van studenten in een bijzondere situatie en de opvolging en begeleiding van studenten met opgelegde voortgangsmatregelen. De studentenbegeleider kan via het EPOS zicht krijgen op de historiek van de student die zich aanmeldt of kan proactief contact opnemen met studenten die als risicostudent worden beschreven. De begeleider biedt individuele ondersteuning en begeleiding bij onder meer studiemethodes en psychosociale problemen.

De verticale aanpak in de hogeschool begint op het niveau van de opleiding. Naast de activiteiten van de studentenbegeleider is er binnen de onderwijsactiviteiten permanente begeleiding door de docent en krijgen studenten feedback bij leerresultaten en examens. In het vakmonitoraat van de docent kunnen de studenten terecht voor vragen en problemen in verband met de vakinhoud. Deze monitoraten kunnen op vraag van de studenten ingericht worden. De opleidingscoördinator ondersteunt de studentenbegeleider en de ombudspersoon, en neemt beslissingen over de trajectbegeleiding. Studenten die klachten hebben over de onderwijs- en examenregeling of het onderwijs kunnen dit in eerste instantie met de betrokken docent bespreken en in tweede instantie met de ombudspersoon, die kan optreden als bemiddelaar. Als die het probleem niet kan oplossen, wordt de ombudsdienst van de hogeschool ingeschakeld. De ombudspersoon krijgt in deze opleiding een vijftal klachten per jaar.

Voor meer gespecialiseerde begeleiding kunnen de studenten terecht bij de hogeschool. Bij de sociale dienst kunnen studenten een beroep doen op psychosociale begeleiding en worden groepsessies georganiseerd rond het verhogen van de slaagkansen, studievaardigheid en assertiviteit.

Op een derde niveau ligt de gespecialiseerde hulp buiten de hogeschool. De studentenbegeleiders of medewerkers van de sociale dienst kunnen studenten naar daar doorverwijzen.

De opleiding kent twee belangrijke problemen in verband met de instroom. Studenten uit het KSO, TSO en BSO boeken vaak succes op het vlak van praktische opleidingsonderdelen, maar hebben veel problemen met de theorie. Omgekeerd kunnen de studenten uit het ASO de theorie aan, maar scoren ze vaker zwak op de praktische onderdelen. De studiebegeleiding speelt hierop in door trainingen studievaardigheid te geven voor de theoretische onderdelen; de opleiding doet dit door de opleiding te 'rekken' naar vijf jaar voor studenten die problemen hebben met de praktijk. Zo hebben zij meer tijd om zich op de praktijk toe te leggen.

Via verschillende kanalen worden kandidaat-studenten geïnformeerd over de opleiding:

- opendeurdagen;
- SID-in's;
- website met studiegids. Zowel de afstudeerrichtingen Vrije kunsten als Grafisch ontwerp hebben een eigen website;
- folders, brochures;

- infomomenten op vraag van secundaire scholen;
- televisie;
- persoonlijke info op maat door de studentenbegeleider of de opleidingscoördinator.

In de studiegids kunnen de studenten van de opleiding informatie vinden over de verschillende opleidingsonderdelen, de rechten en plichten van de student en het onderwijs- en examenreglement. Daarnaast worden elk jaar aan het begin van het academiejaar infomomenten georganiseerd die opgesplitst zijn naargelang de trajectschijf.

Voor de uitwisseling van studenten heeft de opleiding, naast de strikte reglementering een extra regel ingevoerd: uitgaande studenten moeten een minimumscore behalen, inkomende studenten moeten een omstandige portfolio voorleggen voor goedkeuring. Studenten die interesse hebben in een uitwisselingsperiode kunnen zich in het tweede bachelorjaar aanbieden bij de departementale coördinator, die de student over de mogelijkheden informeert. Als de student een specifieke keuze heeft die niet voorkomt in de lijst met partnerinstellingen kan een extra partner gezocht worden. Als de aanvraag is goedgekeurd, worden de keuzevakken in de gastinstelling vastgelegd met de plaatselijke coördinator, in overleg met de student en de coördinator van het departement. De praktische contacten moet de student zelf organiseren. Buitenlandse studenten contacteren de PHL via hun coördinator. De departementale coördinator neemt contact op met de docent bij wie de student zal terechtkomen voor de goedkeuring van de portfolio. De student die naar Hasselt komt, krijgt een studentenkamer aangeboden. De gaststudenten houden aan het einde van hun uitwisseling een toonmoment.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1, materiële voorzieningen:	voldoende
facet 4.2, studiebegeleiding:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Op hogeschoolniveau ondersteunt de dienst onderwijs de opleidingen op het gebied van onderwijskwaliteitszorg en organisatieontwikkeling. Op het gebied van onderwijs ondersteunt de dienst de opleiding in het managen en planmatig beheren van de opleiding, het formuleren van meetbare vooropgestelde doelen en reikt zij meetgegevens aan vanuit interne bevragingen en metingen. De instrumenten die zij hiervoor gebruikt zijn studietijdmetingen binnen het EPOS, kwaliteitsplannen, cijferboeken en TRIS-analyses. Wat de kwaliteitszorg van de organisatieontwikkeling betreft, zoekt de dienst naar knelpunten binnen de organisatie en adviseert ze oplossingen. Op die manier tracht zij een structuur te creëren die zo veel mogelijk faciliterend werkt. De dienst gebruikt hiervoor onder meer een PDCA-werkmethode.

De opleidingsraad is samengesteld uit domeinverantwoordelijken en de opleidingscoördinator, en vormt het eigenlijke bestuur van de opleiding. De opleidingsraad legt elk jaar een kwaliteitsplan met werkpunten voor aan het centrale bestuur. De komst van de visitatiecommissie was voor de opleiding een drukkingsmiddel om een kwaliteitsstructuur in de opleiding in te voeren. De opleiding heeft, net als op hogeschoolniveau, de structuren volgens domeinen vormgegeven, werkt aan kwaliteitsplannen en wil jaarlijks planmatig werken in de domeinen volgens de PDCA-cyclus. In de opleiding heeft de kwaliteitszorgcoördinator als taken het expliciteren van de bestaande kwaliteit, het uitwerken van voorstellen voor de nodige procedures om naar de kwaliteit te peilen en het op gang brengen (en houden) van de PDCA- cyclus.

Binnen de opleiding zijn de domeinverantwoordelijken het aanspreekpunt voor de thema's onderwijsontwikkeling, kwaliteitszorg, internationalisering, studie- en studentenbegeleiding, contacten met het werkveld, personeel, onderzoek en dienstverlening en ICT. De domeinverantwoordelijken zijn leden van het onderwijzend personeel van de opleiding en bepalen in samenspraak met de opleidingsraad de planning op middellange termijn voor de domeinen. Op het niveau van de hogeschool wordt de aanpak binnen de domeinen gestroomlijnd door een domeincoach en vinden vergaderingen plaats tussen de domeinverantwoordelijken van de verschillende opleidingen. De hogeschool maakt plannen voor de domeinen (op basis van initiatieven uit de verschillende opleidingen en op basis van externe ontwikkelingen) die worden vertaald en gecommuniceerd naar de opleidingen, die er hun eigen invulling kunnen aan geven.

Bij de opstelling van het ZER werd met docenten binnen de verschillende domeinen overlegd (zie facet 5.3), zodat zij een inbreng hadden in de kwaliteitszorg van de opleiding. Ook werd een TRIS-analyse uitgevoerd over de stand van zaken in de opleiding. Er werd vastgesteld dat de opleiding op weg is om fase drie te realiseren. De opleiding werkt procesgeoriënteerd, in teams, met overlegstructuren en afspraken en richtlijnen, en evolueert naar een systeem met zelfevaluatie, enquêtes en informatiedoorstroming. In sommige deelgebieden werd de derde fase al gerealiseerd.

De studenten van de opleiding worden bij twee verschillende bevragingen betrokken. Via Evadoc, dat centraal wordt georganiseerd, evalueren zij de opleiding. Naast de docenten zelf ontvangen ook de opleidingscoördinator en het departementshoofd de resultaten van de evaluaties. Deze resultaten worden besproken tijdens de functioneringsgesprekken. Daarnaast wordt een globale, niet-persoonsgebonden evaluatie afgenomen van de

opleiding in het algemeen. In 2007-2008 voerde door de centrale dienst een systematische bevraging uit bij de studenten. De opleiding heeft omwille van de werklast nog geen werk kunnen maken van een tweede bevraging. De evaluatie van de docenten vindt wel jaarlijks plaats. De studenten stellen in de gesprekken met de commissie dat ze hun problemen steeds op een informele manier met de opleiding kunnen bespreken.

De commissie stelt vast dat de bevragingen heel wat opportuniteiten voor de opleiding weergaven. Een systematische herhaling hiervan zou volgens haar vandaag aangeven welke positieve evolutie de opleiding heeft doorgemaakt.

De informele betrokkenheid – met gastdocenten, stageplaatsen, studenten en de persoonlijke netwerken van de docenten – is volgens de commissie een sterk punt van de opleiding en zij moet hier de nodige aandacht voor blijven hebben. De commissie meent dat de informele werking van de kwaliteitszorg positief ondersteund kan worden door een formele kwaliteitszorg.

Aanbevelingen ter verbetering:

Een systematische herhaling van de bevragingen is volgens de commissie een noodzaak.

De commissie meent dat de informele werking van de kwaliteitszorg positief ondersteund kan worden door een formele kwaliteitszorg.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbeteringsmaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelt vast dat de opleiding inspeelt op de noden die zich voordoen en in de afgelopen jaren heel wat verbeteringsmaatregelen gerealiseerd heeft.

Het departementshoofd, de opleidingscoördinator en de domeinverantwoordelijken volgen de aanbevelingen en bevindingen op binnen hun domein. Zij zijn verantwoordelijk voor de verbeteringsacties die in de opleiding plaatsvinden.

Uit de bevragingen bij studenten en docenten kwam een aantal knelpunten naar voren. Zowel bij de docenten als studenten zorgt de academisering voor een toegenomen werkdruk en stress. Volgens de studenten is een aantal theoretische opleidingsonderdelen zwaarder gemaakt zonder dat het aantal studiepunten is aangepast. De groeps grootte van theoretische opleidingsonderdelen wordt als te omvangrijk en beperkend ervaren voor de kwaliteit van het onderwijs. Ook zorgen de afstudeerpapier en de masterscriptie voor extra druk. De evaluaties zouden transparanter kunnen verlopen.

Naar aanleiding van deze resultaten formuleerde de opleiding een verbetering van de studielast, de transparantie van de toetsing en de nood aan informatie en inspraak bij studenten als actiepunten. Deze punten werden op

korte termijn bijgestuurd. De afgestudeerden gaven in de gesprekken met de commissie ook aan dat de opleiding overal waar nodig verbeteringsmaatregelen heeft uitgevoerd.

Daarnaast formuleert de opleiding in het zelfevaluatie-rapport een reeks verbeteringsacties:

De missie en de visietekst moeten volledig geïmplementeerd worden in het programma van de opleiding. Ook de organisatie van de opleiding zelf verdient voortdurend aandacht.

Eén van de werkpunten van de opleiding was het uitwerken van een visietekst. Deze tekst werd onder meer het fundament voor het academiseringsplan. De tekst moet de ruimte scheppen om te werken aan een geïntegreerd programma waarin theorie en praktijk en onderwijs en onderzoek zinvol geïntegreerd moeten worden. Daarnaast wil de opleiding er ook cross-overs mee realiseren tussen Vrije kunsten en Grafisch ontwerp, en met Architectuur. In de masteropleiding moet het onderzoek geïntegreerd zijn in het onderwijs. De bachelor moet de studenten hierop voorbereiden. Uiteindelijk werd ook een stappenplan opgezet om net als bij Grafisch ontwerp een geïntegreerd programma over de ateliers mogelijk te maken bij Vrije kunsten.

Daarnaast heeft de opleiding onder meer verbeteringsacties opgezet rond evaluatiecriteria, de toelatingsproef en het stimuleren van cross-overs.

Wat het personeel betreft, worden op middellange termijn acties opgezet rond de implementatie van een ideaal personeelskader, ook qua weddeschalen en ambten, de zorg voor de taakbelasting en het probleem van onderwijzende personeelsleden die al een tiental jaren in een tijdelijk statuut als praktijk-assistent werken.

Op het gebied van internationalisering werd een werkgroep geïnstalleerd om nieuwe en ruimere internationaliseringsstrategieën te ontwikkelen. De werkgroep zal acties opzetten rond de intensifiëring van de mobiliteit, de evaluatie van de internationale dimensie van de opleiding en een actieve deelname aan buitenlandse seminars en ze zal een meerjarenplan opstellen tot 2013 met te realiseren doelstellingen.

Op het gebied van pr wil de opleiding zich duidelijker voorstellen via de website en een aantal tentoonstellingen, waarvan zij er jaarlijks twee tot drie buiten de eigen instelling wil organiseren naast een aantal kleinere tentoonstellingen in de Kooi, de tentoonstellingsruimte van de school. De opleiding heeft hiervoor een TT-team (werkgroep Tentoonstellingen).

De opleiding meent in haar zelfevaluatie-rapport dat er werk gemaakt moet worden van een onderbouwde visie op resonantiegroepen. Ze wil daarbij de invloed van de groep verhogen. De competenties en beroepsprofielen moeten in dialoog met het werkveld worden uitgewerkt.

Op het gebied van onderzoek moet gewerkt worden aan een langetermijnvisie met betrekking tot de onderzoeksinfrastructuur en moet het experimentele onderzoek in de vrije kunsten bewaakt worden, net als de bewaking van de kwaliteit van de werking binnen de onderzoeksdomeinen.

Ook op het gebied van ICT werden verbeteringsacties geformuleerd. Er werd een ICTO-cel opgericht om het ICT-gebruik in de hogeschool verder te verankeren. Hierbij wordt aandacht besteed aan ICT als didactisch middel, het gebruik van EPOS en Blackboard als wezenlijk element in de communicatie tussen de student en de hogeschool en de uitwerking van een voorbeeld *e-learning* project.

Tot slot krijgen ook de optimalisering van de instroom- en doorstroombegeleiding en de vereenvoudiging en versoepeling van de procedure voor individuele trajecten en EVC's en EVK's aandacht.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelt een grote informele betrokkenheid van studenten en docenten vast, maar meent dat de verbinding met het beleidsniveau formeler moet, zeker ook nu een groei wordt vastgesteld in het aantal studenten.

Het personeel wordt bij de kwaliteitszorg betrokken via de structuur van de opleiding. De medewerkers zijn vertegenwoordigd in de associatiefaculteit, die de academisering van de opleiding stuurt. Daarnaast zijn alle leden vertegenwoordigd in de algemene vergadering die door de opleidingsraad betrokken wordt bij het opleidingsplan, het jaarverslag van de opleiding en bij belangrijke items, en maken domeinverantwoordelijken (onderwijzend personeel met afgebakende taakgebieden) deel uit van de opleidingsraad die het dagelijkse beleid van de opleiding bepaalt. De taakgebieden zijn onderzoek, internationalisering, de ICTO-cel, kwaliteitszorg, personeel, pr en dienstverlening, curriculum en werkveld. Via de domeinverantwoordelijken is de opleiding vertegenwoordigd in de centrale diensten. Het personeel is ook vertegenwoordigd in het hogeschool-onderhandelingscomité en de departementale raad. In stuurgroepen wordt overlegd over onderwijsgebonden en praktische onderwerpen met betrekking tot de afstudeerrichting. In de vakgroepen wordt overleg gepleegd met betrekking tot het onderwijs.

Naast de bevestigingen die bij de studenten georganiseerd worden, zijn de studenten ook betrokken in de studentenparticipatieraad. Het blijkt moeilijk studenten hiervoor te motiveren. Dit jaar zijn de vertegenwoordigers allemaal eerstejaarsstudenten. De opleiding meent dat de studenten nog sterker bij het beleid betrokken moeten worden. Daarom heeft ze een student opgenomen in de opleidingsraad. Toch meent de opleiding dat nog meer overbruggingen gevonden moeten worden.

Zowel docenten als studenten waren betrokken bij de opstelling van het ZER. Vertegenwoordigers van de domeinen hebben van deze domeinen een sterkte-zwakteanalyse gemaakt. Die werd voorgelegd aan de personeelsleden en er werden werkgroepen opgericht die rond deze domeinen gingen werken. Ook de studenten werden uitgenodigd om aan de domeinvergaderingen deel te nemen.

De opleiding stelt dat het de zorg moet zijn van het onderwijzend personeel - maar ook van het PHL-beleid om een regionaal, nationaal en internationaal netwerk uit te bouwen, zodat afgestudeerden ook hier makkelijker aansluiting bij vinden. De opleiding onderhoudt met het beroepenveld contacten door de stagewerking, de stage-evaluatie, de externe jury's, de tentoonstellingen en door de werking van de resonantiegroepen.

De twee afstudeerrichtingen hebben elk een eigen resonantiegroep samengesteld met de bedoeling om het werkveld te betrekken bij het opstellen van het curriculum. De afdeling Grafisch ontwerp koos voor een breed samengestelde groep met vertegenwoordigers uit het werk- en het onderzoeksveld, oud-studenten en stagegevers. Bij de afstudeerrichting Vrije kunsten maakten de atelierversantwoordelijken een keuze uit curatoren, kunstenaars, kunstcritici en het kunstloket. De resonantiecommissie vindt volgens het werkveld ongeveer halfjaarlijks plaats.

De resonantiegroepen hebben als doel:

- een overlegplatform te vormen tussen de opleiding en het werkveld;
- de communicatie met de sector te bevorderen;

- advies te geven over de opleiding / afstudeerrichting met betrekking tot het
- inrichten van nieuwe specialisaties;
- beoogde competenties, kennisdomeinen en vaardigheden te actualiseren;
- didactische werkvormen aan te passen die relevant zijn voor de latere tewerkstelling;
- professionalisering van het onderwijzend personeel te bevorderen;
- te zoeken naar aangepaste stageplaatsen;
- hulp te verlenen bij het opzetten van pr- en/of wervingscampagnes;
- gemeenschappelijke pr-momenten te organiseren;
- noden van het werkveld over navorming te ontdekken, en er eventueel via het expertisecentrum op in te spelen.

De commissie meent dat de resonantiegroep een sterk punt is in de kwaliteitszorg, maar dat die meer verankerd kan worden in de organisatie. De communicatie met het werkveld verdient volgens de commissie permanente aandacht.

Formeel overleg tussen de opleiding en de alumni is er niet, maar individueel houden de afgestudeerden wel contact met de docenten en kunnen zij ook na hun afstuderen nog terecht in de infrastructuur. De opleiding had de intentie werk te maken van een nieuwe alumnibevraging, maar die heeft door de hoge werklast nog niet kunnen plaatsvinden. Daarnaast worden de afgestudeerden uitgenodigd voor tentoonstellingen van de opleiding.

Een meer geformaliseerde betrokkenheid van de alumni is volgens de commissie noodzakelijk.

De betrokkenheid van de verschillende groepen in de kwaliteitszorg zal volgens de commissie door de groei meer geformaliseerd worden.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie meent dat de verbinding van de studenten met het beleidsniveau formeler moet.

De commissie meent dat de resonantiegroep meer verankerd kan worden in de organisatie. De communicatie met het werkveld verdient volgens de commissie permanente aandacht.

Een meer geformaliseerde betrokkenheid van de alumni is volgens de commissie noodzakelijk.

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1, evaluatie resultaten:	voldoende
facet 5.2, maatregelen tot verbetering:	goed
facet 5.3, betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 6 Resultaten

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Omdat bij de toetsing van de realisatie van de opleidingsdoelstellingen een zekere subjectiviteit meespeelt, tracht de opleiding via registratie en bevragingen objectievere gegevens te verkrijgen. Als verbeteringspunt schuift zij hierbij naar voren om de alumni-enquête accurater te organiseren. In het verleden was er immers een tekort aan respondenten.

De commissie stelt vast dat zowel de scripties als de artistieke werken voldoen aan de vooropgestelde doelstellingen. De masterproeven laten volgens de commissie een betrekkelijk groot aantal opmerkelijke werkstukken zien, die haar hebben verrast en enthousiast gemaakt. Dat een aantal studenten ook in staat bleek daar steekhoudend en inspirerend over te communiceren is opvallend. De nodige 'eigenwijsheid' is op het conto te schrijven van de stimulans die uitgaat vaneen kritische maar betrokken werkwijze, een drijfveer om te werken in het kunstonderwijs die als onmisbaar wordt ervaren. De kwaliteit van de proeven is de laatste jaren verhoogd en kan verder verhoogd worden door de positieve evoluties in het programma en personeel verder te zetten. Ook een meer internationale oriëntering kan de kwaliteit verder doen toenemen.

Het werkveld merkt op dat de kwaliteit van de studenten de afgelopen jaren sterk verbeterd is. Ook de afgestudeerden merken dit op. Dit heeft volgens hen onder meer te maken met de aanwerving van een aantal nieuwe docenten, gastdocenten, flexibele stages en het lesgeven door onderzoekers. De kwaliteit van de afgestudeerden is volgens hen wel afhankelijk van persoon tot persoon. De commissie is met het werkveld van oordeel dat de opleiding meer aandacht moet besteden aan de communicatieve vaardigheden van de studenten. Niet alle studenten beheersen deze vaardigheden in voldoende mate. Ook op het gebied van onderzoeksvaardigheden is het volgens het werkveld belangrijk dat de opleiding nog meer werk maakt van een kritische reflectie bij de studenten, zodat zij hun keuzes in het artistieke/ontwerpproces weten te verantwoorden. Bij de Vrije kunsten is het onderzoek volgens het werkveld wel gericht op de praktijk. Bepaalde studenten hebben wel goede onderzoeksvaardigheden, maar niet iedereen in het werkveld is overtuigd van het nut hiervan.

Uit de gegevens van de jaren 2005, 2006 en 2007 blijkt dat op basis van de beschikbare informatie 75 procent van de afgestudeerden tewerk gesteld is binnen de kunstensector, dat 15 procent verder studeert (studenten van de opleiding kunnen onder meer doorstromen naar de BanaBa Creatieve therapie van het departement Gezondheidszorg) en dat 9 procent een onderwijsopdracht heeft. De afgestudeerden die met de commissie spraken maken vaak een combinatie van verschillende werkplaatsen zoals lesgeven, freelancewerk, een eigen praktijk of werken voor een bureau. Sommigen studeren verder. De stageplek is voor sommigen een springplank naar vast werk.

De afstudeerrichting Grafisch ontwerp richt zich naar de volgende beroepsomgevingen:

- audiovisuele bedrijven en studio's;
- communicatiecellen en ontwerpstudio's van bedrijven, organisaties en openbare diensten;
- drukkerijen, *pre-press* bedrijven, fotogravures, uitgeverijen;
- onderwijs;

- reclameadviesbureaus van regionaal, nationaal en internationaal belang;
- tekenstudio's;
- verpakkingsontwerp studio's;
- vormgevingsstudio's;
- onderzoeksinstituten;
- webdesign studio's;
- ...

Volgens de opleiding leidt de aandacht voor zowel artistiek als theoretisch onderzoek er toe dat een aantal afgestudeerden na hun opleiding actief wordt als onderzoeker binnen onderzoeksprojecten of als doctoraatsstudent.

De studenten zijn volgens de commissie voldoende voorbereid om in het werkveld te stappen. De opleiding zou er wel aandacht moeten voor hebben om tijdens de studie de studenten voor te bereiden op de ondernemingsaspecten van de (zelfstandige) beroepspraktijk. De afgestudeerden die met de commissie spraken, bleken hierover immers niet op de hoogte wanneer ze in het werkveld terecht kwamen, ondanks het feit dat de opleiding in het programma (beperkte) aandacht besteedt aan het voorbereiden van de studenten op de arbeidsmarkt. Daarbij wordt gesproken over onder meer het kunstenveld en auteursrechten, en bereiden de studenten een aanvraag voor subsidies voor. De afgestudeerden waren hier weinig enthousiast over en vonden de informatie te beperkt. Ze missen vooral kennis van subsidieaanvragen, het opstellen van een portfolio en kunstrecht en missen in sommige gevallen het contact met hun toekomstige werkveld. De docenten doen volgens hen wel individueel inspanningen als de afgestudeerden hen om hulp vragen.

De studenten zouden volgens de commissie aanvullend moeten studeren om internationaal in het werkveld te kunnen treden. In de gesprekken merkte de commissie op dat studenten na hun studies nog onzeker zijn en niet genoeg ervaring denken te hebben om al te gaan werken. De studenten denken er dan ook aan om Hasselt te verlaten en elders extra ervaring op te doen.

Gemiddeld studeren jaarlijks zeven internationale studenten via het Erasmusprogramma aan de opleiding in Hasselt. De uitgaande studentenmobiliteit is met gemiddeld twee studenten kleiner.

De studenten met wie de commissie sprak, tonen een beperkt enthousiasme voor internationale uitwisselingen. Een aantal studenten kondigde aan op Erasmus-uitwisseling te willen gaan; sommige studenten (game- en mediadesign) moeten omwille van de inhoud van hun vakgebied hun stageplaatsen zoeken in het buitenland.

Studenten komen op een aantal andere manieren wel in contact met de internationale context, via lezingen, workshops en deelname aan opgravingen in Turkije en Egypte als illustrator.

De docentenmobiliteit is erg beperkt in de opleiding. Jaarlijks is er gemiddeld één inkomende docent. Het aantal uitstromende docenten bedroeg in de voorgaande jaren maximaal twee, met een aantal jaren zonder uitgaande docent.

De commissie meent dat de opleiding het aantal uitwisselingen zou moeten verhogen. Ze meent dat de opleiding ook andere uitwisselingen mogelijk kan maken die niet in het Erasmusprogramma thuishoren zodat studenten ook in contact kunnen komen met niet-westerse culturen.

De opleiding vindt het belangrijk om studenten een internationale ervaring bij te brengen, maar meent dat de studenten erg moeilijk te overtuigen zijn om een uitwisseling te doen. Bij de Vrije kunsten ligt het enthousiasme van de studenten volgens de opleiding wel hoger.

Aanbevelingen ter verbetering:

De kwaliteit van de scripties en artistieke werken kan verder verhoogd worden door de positieve evoluties in het programma en personeel verder te zetten en door een meer internationale oriëntering.

De commissie meent dat de opleiding het aantal uitwisselingen zou moeten verhogen, zowel voor studenten als voor docenten.

De opleiding zou volgens de commissie meer aandacht moeten hebben om tijdens de studie de studenten voor te bereiden op de ondernemingsaspecten van de (zelfstandige) beroepspraktijk.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren. Uit ervaring blijkt dat de globale slaagcijfers voor generatiestudenten op Vlaams niveau tussen 45 en 50 procent liggen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

De slaagcijfers die de commissie tijdens haar bezoek aan de opleiding kon inkijken, volgen sinds de invoering van de bachelor-masterstructuur de tabellen die rekening houden met het verworven aantal credits. Cijfermatig constateert de commissie geen problemen rond de slaagcijfers.

Van de studenten die tussen 0 en 60 credits hadden bij de aanvang van het academiejaar, behaalde een meerderheid - gemiddeld zo'n 35 procent - credits voor meer dan 75 procent van de opgenomen studiepunten. Gemiddeld ongeveer 24 procent van de studenten behaalde credits voor alle opgenomen studiepunten. Zowat 20 procent van de studenten behaalde credits voor 0 tot 25 procent van de opgenomen studiepunten en 8 procent van de studenten behaalde credits voor 25 tot 50 procent van de opgenomen studiepunten, en 14 procent van de studenten behaalden credits voor 50 tot 75 procent van de opgenomen studiepunten. Een grote meerderheid van de studenten behaalde dus 50 procent of meer credits.

Zowel bij de studenten die tussen 60 en 120 credits hadden bij de aanvang van het academiejaar als bij de studenten met meer dan 120 credits, behaalt gemiddeld ongeveer 85 procent credits voor 75 tot 100 procent van de opgenomen studiepunten. Het verschil ligt in het aantal studenten dat 100 procent van de credits behaalt. Bij de studenten met meer dan 120 credits bedraagt dit gemiddeld 68 procent van de studenten; bij de studenten met 60 tot 120 credits is dit 52 procent.

Het aantal studenten dat alle credits behaalt voor de studiepunten waar ze zich voor inschrijven stijgt dus behoorlijk naarmate de student vordert in zijn studies.

Uit de cijfers van de studieduur blijkt dat de meeste studenten hun bachelordiploma behalen na drie jaar. In 2006-2007 behaalden 24 bachelorstudenten hun diploma na drie jaar, 12 na vier jaar en 4 na vijf jaar. In 2007-2008 behaalden 26 studenten hun diploma na drie jaar en 25 studenten na vier jaar en 2 na vijf jaar. In 2008-2009

behaalden 20 studenten hun diploma na drie jaar, 4 studenten na vier jaar, 3 studenten na vijf jaar en 1 na zes jaar. Een mogelijke verklaring voor de toename van de studieduur zou volgens de opleiding de invoering van het Flexibiliseringsdecreet kunnen zijn.

Beleidsmatig kan volgens de commissie wel meer aandacht besteed worden aan de analyse van de slaagcijfers, maar ook aan de streefcijfers. De opleiding heeft immers geen streefcijfers, maar streeft naar een zo groot mogelijke doorstroming.

In de masteropleiding behaalt gemiddeld 84,5 procent van de studenten credits voor 100 procent van de opgenomen studiepunten. In de andere klassen van verworven studiepunten zijn telkens één of enkele studenten terug te vinden. Dit maakt dat de meeste studenten hun masterdiploma behalen na één jaar. In het academiejaar 2007-2008 behaalden alle (22) studenten hun diploma na één jaar. In het academiejaar 2008-2009 behaalden 28 studenten hun diploma na één jaar en 9 studenten hun diploma na twee jaar.

De opleiding stelt ten slotte vast dat er minder tussentijdse uitval van studenten is. De uitval zou rond 4 procent liggen. Als oorzaak blijkt uit een aantal gesprekken dat mensen uitvallen als de opleiding niet aansluit bij de belangstelling of het niveau van de student. Ook is de opleiding er door de voortgangsbegeleiding in geslaagd de slaagpercentages van de studenten die instromen uit het KSO te vergroten.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt meer aandacht voor streefcijfers en de analyse van de slaagcijfers.

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1, gerealiseerd niveau:	voldoende
facet 6.2, onderwijsrendement:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Globaal oordeel

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatie­rapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen, de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1, niveau en oriëntatie:	voldoende
onderwerp 2, programma:	voldoende
onderwerp 3, personeel:	voldoende
onderwerp 4, voorzieningen:	voldoende
onderwerp 5, interne kwaliteitszorg:	voldoende
onderwerp 6, resultaten:	voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

In haar reactie op de eerste terugmelding heeft de opleiding aangegeven volgende verbeteracties uitgevoerd of gepland te hebben:

- Vanaf academiejaar 2011-2012 wordt de specialisatie Game en digitaal design overgeheveld naar de opleiding Audiovisuele kunst van de Katholieke Hogeschool Limburg. Op termijn zullen de Katholieke Hogeschool Limburg en de Provinciale Hogeschool Limburg de twee opleidingen Beeldende kunsten huisvesten op de campus in Hasselt en de opleiding Audiovisuele kunst in Genk met als doel een duidelijke profilering van de twee campussen binnen de MAD-faculty.
- Vanaf het academiejaar 2010-2011 is het opleidingsonderdeel Kunstgeschiedenis opgesplitst om meer aandacht te besteden aan kunstactualiteit.
- Binnen de MAD-faculty werd een ontwerp strategisch beleidsplan internationalisering opgesteld.
- In het academiejaar 2010-2011 nodigde de opleiding externen uit bij de beoordeling van de bachelors Grafisch ontwerp.
- In het academiejaar 2010-11 werd er in een aantal gevallen reeds samengewerkt over de disciplines heen.

De commissie heeft op basis hiervan haar oordelen niet gewijzigd.

Bijzonder kwaliteitskenmerk Onderzoek en dienstverlening

Facet 1 Differentiatie en profilering

Beoordelingscriteria:

- Het kenmerk levert een betekenisvolle bijdrage aan de differentiatie en profilering in het hoger onderwijs.

Oordeel van de visitatiecommissie: onvoldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

In haar profilering benadrukt de opleiding enerzijds het belang van de aanwezigheid van kunst in de samenleving en een sociaal-culturele context, waarbinnen dienstverlening een rol speelt, en anderzijds een academisch aspect, met name de onderzoeksspeerpunt 'Beeld en ontwerp'. De beeldtaal is volgens de opleiding de elementaire bouwsteen van de visuele cultuur, en vanuit beeldanalyse en tekenvaardigheid ontdekt de student hoe beelden tot stand komen. Een analytische reflectie op de grammatica van het beeld draagt volgens de opleiding bij tot de verstaanbaarheid van het beeld en zijn esthetische waarde.

De commissie is van oordeel dat er al een profiel aanwezig is met een aantal duidelijke eigen trekken, maar dat dit profiel verder ontwikkeld en meer geëxpliciteerd moet worden. Onderzoek en dienstverlening maken deel uit van het profiel van de opleiding, zonder evenwel een onderscheid te bieden met de andere opleidingen Beeldende kunsten. Wat de opleiding aan de PHL aanbiedt, kan op meerdere plekken in Vlaanderen gerealiseerd worden. De opleiding draagt zelf geen elementen aan om zich op het punt van onderzoek en dienstverlening te differentiëren.

Facet 2 Kwaliteit

Beoordelingscriteria

- Het kenmerk draagt bij tot de kwaliteit van de opleiding.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

In verschillende facetten van het beoordelingskader heeft de opleiding aandacht voor onderzoek en dienstverlening (zie facet Concretisering).

Volgens de commissie is zowel op het vlak van onderzoek als dienstverlening een zekere kwaliteit aanwezig. Deze onderwerpen dragen echter niet bij tot een exceptionele kwaliteit ten opzichte van andere opleidingen Beeldende kunsten zoals blijkt uit de beoordeling van de verschillende facetten. Ook het werkveld en de studenten merken op dat onderzoek en dienstverlening deel uitmaken van het programma, maar (nog) geen exceptionele bijdrage leveren aan de kwaliteit van de opleiding. Volgens de afgestudeerden is de kwaliteit van de opleiding wel verbeterd door onder meer de inbreng van onderzoekers als lesgever, maar is dit nog vaak persoonsgebonden. Volgens de opleiding leidt de aandacht voor zowel artistiek als theoretisch onderzoek ertoe

dat een aantal afgestudeerden na hun opleiding actief wordt als onderzoeker binnen onderzoeksprojecten of als doctoraatsstudent.

Facet 3 Concretisering

Beoordelingscriteria

- De gevolgen van het kenmerk voor de kwaliteit van het onderwijs (instroom, onderwijsprogramma, onderwijsproces, output, voorzieningen, kwaliteit staf) zijn geoperationaliseerd

Oordeel van de visitatiecommissie: onvoldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het departement richtte het onderzoeksinstituut ArcK (ARCHitectuur en Kunst) op met de bedoeling een structuur te creëren waarin het onderzoek van de opleiding een plaats vindt. Onder invloed van de ontwikkelingen in het werkveld koos het instituut ervoor zich te profileren volgens één speerpunt: Beeld en ontwerp. De verschillende opleidingen van het departement formuleerden binnen deze speerpunt elk hun eigen onderzoeksdomeinen. De opleiding Beeldende kunsten koos oorspronkelijk voor drie domeinen. Momenteel zijn vijf onderzoeksdomeinen gedefinieerd. De discussie hierover is echter nog niet afgerond (zie facet 1.1). Dit kader vormt een vast omlijnd vertrekpunt voor een strategische planning en het ontwikkelen van een langetermijnvisie op het voeren van onderzoek, en is het draagvlak om de verwevenheid van onderwijs en onderzoek te realiseren.

Binnen de samenwerking tussen de Media en Design Academie (KHLim) en de opleiding Beeldende kunsten (PHL) werd werk gemaakt van een gezamenlijk onderzoeksbeleid. Een belangrijke doelstelling is om de onderzoeksoutput van de beide kennisinstellingen zowel kwantitatief als kwalitatief te verbeteren en de aanstelling van onderzoekers, het selecteren van onderzoeksprojecten en de strategische planning samen te organiseren. De twee departementshoofden, de twee onderzoekscoördinatoren van de KHLim en de PHL en de coördinatoren van de onderzoeksdomeinen maken deel uit van het gezamenlijk bureau Onderzoek.

In het onderwijsprogramma worden vanaf het eerste jaar onderzoekscompetenties in het curriculum opgenomen. Die worden op het einde van de opleiding afgerond met de masterstudio's en de masterproeven. In het strategisch plan dat de voorzitters van de drie onderzoeksdomeinen binnen de speerpunt opstellen, wordt aangegeven welke onderzoeksthema's aan bod komen en hoe dit onderzoek in het onderwijs ingebed kan worden. Alle theoretische opleidingsonderdelen worden gedoceerd door doctores. Zij worden tevens ingezet in de artistieke opleidingsonderdelen, vooral in het derde bachelorjaar en de masteropleiding, waar de integratie tussen theorie en artistieke opleidingsonderdelen maximaal wordt nagestreefd (zie facet 2.2). Voor de masterproef kunnen de studenten kiezen voor praktijkgericht of experimenteel onderzoek (zie facet 2.8).

In het personeelsbeleid werd het aantal doctores opgedreven van één in 2003 tot zeven in 2008, om het onderwijs een grotere academische invulling te geven en het onderzoek herkenbaar te maken binnen de opleiding. In VTE steeg het aantal van 0,70 tot 4. Procentueel is het aantal VTE ten opzichte van het totale personeelsbestand gestegen van 2,2 tot 11 procent.

Het aandeel actieve onderzoekers in de opleiding ten opzichte van het totale personeelsbestand bedroeg in het academiejaar 2007-2008 10 procent en in 2007-2008 17 procent. De opleiding stelt voorop dat dit aandeel tegen 2012-2013 25 procent moet bedragen. Naast de theoretische doctores zullen tegen 2013 ook artistieke praktijkdoctores in de onderzoeksdomeinen actief zijn. Tegen 2013 moet elk domein beschikken over drie doctorandi, wiens onderwijsopdracht verhoudingsgewijs zal toenemen. De doctores en de onderzoekscoördinatoren worden deels vrijgesteld om onderzoek uit te voeren.

De hogeschool financiert onderzoek in de kunsten, zowel doctoraten als onderzoeksprojecten. Doctoraatsstudenten werken met een promotor en copromotor van de K.U.Leuven en de Universiteit Hasselt. Voor de rol van copromotor wordt gezocht naar mensen die hun artistieke bewezen hebben. Als output van onderzoek in de kunsten tellen niet alleen publicaties maar zeker ook tentoonstellingen. Voor de onderzoeksbegroting stelt de hogeschool meer middelen ter beschikking dan de toegekende academiseringsmiddelen, onder meer via middelen van de Universiteit Hasselt. Onderzoeksfinanciering wordt op projectmatige basis toegekend op advies van de associatiefaculteit. Voor 2008 wordt van de beschikbare middelen (2.339.238 euro) 304.000 euro of 13 procent aangewend voor ondersteuning. Hieruit blijkt volgens de opleiding dat de hogeschool effectief haar middelen wil inzetten voor het outputgerichte onderzoek.

Volgens de opleiding is de grote uitdaging voor alle kunstopleidingen het definiëren van gemeenschappelijke standaarden die de kwaliteit van de onderzoeksoutput bepalen. De academisering in de kunsten kan daarbij geen gereduceerde doordruk zijn van het traditionele wetenschappelijke discours. In de loop van het academiseringsproces zal volgens de opleiding een antwoord gevonden worden op deze uitdaging.

De dienstverlening van de opleiding is opgesplitst in wetenschappelijke en maatschappelijke dienstverlening. De wetenschappelijke dienstverlening is gestructureerd binnen het onderzoeksinstituut ArcK en behelst de onderzoeksprojecten die de onderzoekers van de opleiding uitvoeren op basis van externe financiering. Volgens de opleiding heeft deze dienstverlening momenteel vooral betrekking op de opleiding Architectuur en interieurarchitectuur.

Onder maatschappelijke dienstverlening verstaat de opleiding de eindejaarstentoonstelling, de bibliotheek die door externen geconsulteerd kan worden, artistiek advies en studentenprojecten. Vooral de studenten van Grafisch ontwerp hebben een traditie in externe dienstverlening. Voor alle studenten van de opleiding is het masteronderdeel 'wedstrijd en dienstverlening' een keuzeonderdeel. Externe opdrachten worden uitgevoerd voor vzw's en ngo's.

De opleiding maakt haar onderzoeksresultaten, tentoonstellingen en studentenprojecten kenbaar via een nieuwsbrief.

Volgens de commissie is de concretisering van onderzoek en dienstverlening in de verschillende facetten van de opleiding een feit, voornamelijk wat het aspect 'onderzoek' betreft. De implementering in het onderwijs kan volgens de commissie nog verder geconcretiseerd worden.

Oordeel over het bijzondere kwaliteitskenmerk

Op basis van de oordelen over:

facet 1 Differentiatie en profilering:	onvoldoende
facet 2 Kwaliteit:	voldoende
facet 3 Concretisering:	onvoldoende

kent de commissie het bijzonder kwaliteitskenmerk niet toe aan de opleiding.

In haar reactie op de eerste terugmelding heeft de opleiding aangegeven volgende verbeteracties uitgevoerd of gepland te hebben:

- Binnen de onderzoeksgroepen is er naast een inhoudelijke omschrijving ook een strategisch plan opgesteld waarbinnen kwalitatieve en kwantitatieve doelstellingen aangegeven zijn.
- De profilering op inhoudelijk vlak werd gewijzigd naar aanleiding van de samenwerking met de Katholieke Hogeschool Limburg.
- Het onderscheid tussen wetenschappelijke en maatschappelijk dienstverlening werd opgeheven. Binnen MAD-research wordt er nu gesproken over het valoriseren van artistieke/ontwerpnde onderzoeksresultaten.
- Binnen elke onderzoeksgroep zijn er meerdere projecten opgestart met derden waarbij de financiering extern gerealiseerd wordt of waarbij de onderzoeksresultaten deel uitmaken van het curriculum.

De commissie heeft op basis hiervan haar oordelen niet gewijzigd.

Overzichtstabel van de oordelen

	score facet	score onderwerp
Onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding		voldoende
Facet 1.1: Niveau en oriëntatie	voldoende	
Facet 1.2: Domeinspecifieke eisen	voldoende	
Onderwerp 2: Programma		voldoende
Facet 2.1: Relatie doelstelling en inhoud	voldoende	
Facet 2.2: Eisen academische gerichtheid	voldoende	
Facet 2.3: Samenhang	voldoende	
Facet 2.4: Studieomvang	oké	
Facet 2.5: Studietijd	voldoende	
Facet 2.6: Afstemming vormgeving en inhoud	voldoende	
Facet 2.7: Beoordeling en toetsing	voldoende	
Facet 2.8: Masterproef	goed	
Facet 2.9: Toelatingsvoorwaarden	voldoende	
Onderwerp 3: Inzet van personeel		voldoende
Facet 3.1: Kwaliteit personeel	goed	
Facet 3.2: Eisen academische gerichtheid	voldoende	
Facet 3.3: Kwantiteit personeel	voldoende	
Onderwerp 4: Voorzieningen		voldoende
Facet 4.1: Materiële voorzieningen	voldoende	
Facet 4.2: Studiebegeleiding	goed	
Onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg		voldoende
Facet 5.1: Evaluatie resultaten	voldoende	
Facet 5.2: Maatregelen tot verbetering	goed	
Facet 5.3: Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	voldoende	
Onderwerp 6: Resultaten		voldoende
Facet 6.1: Gerealiseerd niveau	voldoende	
Facet 6.2: Onderwijsrendement	voldoende	
Bijzondere kwaliteitskenmerken: onderzoek en dienstverlening		onvoldoende
Facet 1: Differentiatie en profilering	onvoldoende	
Facet 2: Kwaliteit	voldoende	
Facet 3: Concretisering	onvoldoende	

De oordelen zijn van toepassing voor:

- PHL Provinciale Hogeschool Limburg
- academisch gerichte bacheloropleiding Beeldende kunsten
 - masteropleiding Beeldende kunsten
 - Grafisch ontwerp
 - Vrije kunsten

Hogeschool Sint-Lukas Brussel

Algemene toelichting bij de academisch gerichte bachelor- en masteropleiding Beeldende kunsten aan de Hogeschool Sint-Lukas Brussel

Het Sint-Lukasconcept ontstaat in de 19^e eeuw in Gent met tekenlessen als beroepsopleiding. Het artistieke en ambachtelijke staat er in dienst van religieus-morele principes tegenover de zuiver kunstzinnige principes van de academies. In 1884 wordt Sint-Lukas Brussel gesticht en wordt een volledig programma uitgewerkt in de vorm van een stamboom, waarvan de stam bestaat uit theoretische vakken. Er zijn twee voorbereidende jaren, die gevolgd worden door een lagere afdeling met twee takken: Architectuur en Sierkunsten. De vier hogere jaren bestaan uit vijf takken: Meubelkunst, IJzersmeedkunst, Bouwkunst, Schilderkunst en Beeldhouwkunst. Met het 8^e jaar van de 'Grote Prijs' wordt de opleiding afgerond. Voor afgestudeerden is er nog een studieafdeling, een soort postgraduaat. Door de nadruk op vakonderwijs zijn de Sint-Lukasscholen gericht op de industriële noden, en dus hedendaags.

Vanuit meer algemene principes als rationaliteit, functionaliteit en vakmanschap gaat Sint-Lukas Brussel zich aan het begin van de 20^e eeuw meer openstellen voor de 'Arts and Crafts'-beweging, de verfijning van de Art Nouveau – vooral in Brussel – en de *Wiener Werkstätte*. In de tweede helft van de 20^e eeuw werden de bestuurs- en directiefuncties geleidelijk aan ingevuld door leken, waardoor het religieuze aspect in de hogeschool verdampte.

Als in de jaren 1990 de overheid een proces van schaalvergroting in het hoger onderwijs in gang zet, beslist de hogeschool Sint-Lukas autonoom te blijven, om de eigenheid van het kunstonderwijs te benadrukken. De hogeschool nam de K van Kunst op in haar benaming Sint-Lukas.

De hogeschool biedt vandaag vijf opleidingen aan op de campus in de Paleizenstraat in Brussel:

- professioneel gerichte bacheloropleidingen Bouw en Interieurvormgeving,
- academische bacheloropleidingen Audiovisuele kunsten en Beeldende kunsten,
- masteropleidingen Audiovisuele kunsten en Beeldende kunsten,
- Specifieke lerarenopleiding,
- master-na-master Transmedia.

In het H-blok, aan de Haachtsesteenweg, huizen de afstudeerrichting Grafisch ontwerp en de ManaMa Transmedia.

De hogeschool werd bij de omvormingen naar de bachelor-masterstructuur lid van de Associatie K.U.Leuven. De K.U.Leuven is de academiseringspartner van de hogeschool via de begeleidingscommissie. Samen met de universiteit, de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst en de Katholieke Hogeschool Limburg werd het IvOK (Instituut voor Onderzoek in de Kunsten) opgericht. Het IvOK wil het onderzoek in de kunsten ontwikkelen door kunstenaars te ondersteunen, en via het Onderzoekplatform in de Kunsten onderzoeksprojecten financieren en doctoraatsprogramma's in de kunsten opzetten. Binnen de associatie speelt het IvOK een coördinerende en stimulerende rol in de academisering van het hoger onderwijs. In 2010 werden de kunst- en architectuuropleidingen van de associatie opgenomen in een geassocieerde faculteit Kunsten en architectuur.

De opleiding Beeldende kunsten van de Hogeschool Sint-Lukas Brussel bestaat uit drie afstudeerrichtingen: Fotografie, Grafisch ontwerp en Vrije kunsten.

Een aantal evoluties leidde tot de huidige opdeling.

Rond 1980 werd het tot dan toe gemeenschappelijke jaar Fotografie en film afgebouwd. Binnen de afstudeerrichting Fotografie werden recent de vroegere keuzetrajecten tussen informatieve fotografie, conceptuele fotografie en toegepaste fotografie niet langer gehandhaafd. Dit spoorde niet langer met het werkveld, en men wou de studenten niet langer opsluiten in genres.

Eind de jaren 1970 werd de splitsing doorgevoerd tussen Vrije en Toegepaste grafiek. Reclamevormgeving bestond als keuzetraject al in de jaren 1960 onder de benaming 'publiciteit'. Begin de jaren 1990 werden Toegepaste grafiek en Reclamevormgeving in eenzelfde opleidingsbedding ondergebracht, onder de noemer Grafische en reclamevormgeving (nu Grafisch ontwerp). Eind 20^e eeuw werd 'beeldverhaal' als apart keuzetraject binnen Grafisch ontwerp mogelijk gemaakt. In de studentenpopulatie was immers een groep studenten te onderscheiden die zich daarop wou toeleggen. Tevens was er in Vlaanderen nog geen specifieke opleiding in die zin, zodat deze mogelijkheid maatschappelijk relevant werd geacht. Vanaf het academiejaar 2003-2004 werd binnen Grafisch ontwerp bovendien het keuzetraject illustratie ingevoerd. Dit werd gemotiveerd door de vaststelling dat er studenten waren die zich daarop wilden toeleggen. Recent werden de keuzetrajecten beeldverhaal en illustratie samengevoegd tot één keuzetraject. De afstudeerrichting beschikt dus nog over drie trajecten: illustratie en beeldverhaal, grafische vormgeving en reclamevormgeving.

Binnen Schilderkunst werd begin de jaren 1980 in het derde jaar een mediumonafhankelijk 'experimenteel atelier' als keuzemogelijkheid ingericht. Rond de eeuwwisseling werd de benaming 'tijd en ruimte' toegekend aan dit atelier, en werd het gespreid over de volledige opleiding. Binnen de Vrije kunsten werd vanaf 2006-07 de benaming 'tijd en ruimte' verlaten. Een mediumonafhankelijke 'projectstudio' werd een verplicht onderdeel van het praktijkatelier Ba 1, naast de keuze tussen de mediumgebonden ateliers (schilderkunst, sculptuur en vrije grafiek).

In de bacheloropleiding Beeldende kunsten zitten gemiddeld – tussen 2007 en 2010 – 370 studenten. In de masteropleiding bedraagt het aantal studenten gemiddeld 57.

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de academisch gerichte bachelor en master

Beoordelingscriteria academisch gerichte bachelor:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties als denk- en redeneervaardigheid, het verwerven en verwerken van informatie, het vermogen tot kritische reflectie, creativiteit, het kunnen uitvoeren van eenvoudige managementtaken, het vermogen tot communiceren van informatie, ideeën, problemen en oplossingen, zowel aan specialisten als aan leken en een ingesteldheid tot levenslang leren;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties als een onderzoekende houding, kennis hebben van onderzoeksmethoden en –technieken en deze adequaat kunnen toepassen, het vermogen om de relevante data te verzamelen die een oordeelsvorming over maatschappelijke, wetenschappelijke en ethische vraagstukken kunnen sturen, een appreciatie van de onzekerheid, de ambiguïteit en de grenzen van de kennis en de vaardigheid tot het probleemgestuurd initiëren van onderzoek;
- het begrip van de wetenschappelijk-disciplinaire basiskennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, een systematische kennis van de kernelementen van een discipline met inbegrip van het verwerven van coherente en gedetailleerde kennis deels geïnspireerd door de nieuwste ontwikkelingen van de discipline en een begrip van de structuur van het vakgebied en de samenhang met andere vakgebieden.

Beoordelingscriteria master:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties op een gevorderd niveau als het vermogen om op een wetenschappelijke wijze te denken en te handelen, het om kunnen gaan met complexe problemen, het kunnen reflecteren op het eigen denken en werken en het kunnen vertalen van die reflectie naar de ontwikkeling van meer adequate oplossingen, het vermogen tot het communiceren van het eigen onderzoek en probleemoplossingen met vakgenoten en leken en het vermogen tot oordeelsvorming in een onzekere context;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau als het kunnen gebruiken van methoden en technieken in onderzoek, het kunnen ontwerpen van onderzoek, het kunnen toepassen van paradigma's in het domein van de wetenschappen of kunsten en het kunnen aanduiden van de grenzen van paradigma's, het vermogen tot originaliteit en creativiteit met het oog op het continu uitbreiden van de kennis en inzichten en het samen kunnen werken in een multidisciplinaire omgeving;
- een gevorderd begrip en inzicht in de wetenschappelijk-disciplinaire kennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, inzicht hebben in de nieuwste kennis van het vakgebied of delen ervan, in staat zijn om de wijze waarop de theorievorming beweegt te volgen en te interpreteren, in staat zijn om in een of enkele delen van het vakgebied een originele bijdrage aan de kennis te leveren en het bezitten van specifieke bij het vakgebied horende vaardigheden als ontwerpen, onderzoeken, analyseren en diagnosticeren;
- hetzij het beheersen van de competenties nodig voor het zelfstandig kunnen verrichten van wetenschappelijk onderzoek of de zelfstandige beoefening van de kunsten op het niveau van een beginnend onderzoeker of kunstenaar, hetzij het beheersen van de algemene en specifieke beroepsgerichte competenties nodig voor de zelfstandige aanwending van wetenschappelijke of artistieke kennis op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding Beeldende kunsten leidt kunstenaars, fotografen of grafisch ontwerpers op die in staat zijn om op een zelfstandige wijze of in één van de vele beroepen binnen het brede veld van de beeld- en cultuurindustrie, hun persoonlijke creatieve of artistieke ambities als levensdoel en op het hoogst mogelijke professionele vlak waar te maken.

In de academische bacheloropleiding wordt de student geïnitieerd in de kunstpraktijk, de fotografie of de praktijk van het creatieve ontwerp. Hij leert er kennis, intuïties, indrukken en/of emoties te transformeren tot persoonlijk en betekenisvol beeldend werk. Bovendien verwerft de student in de bacheloropleiding een grondige kennis van de historiek en de actuele ontwikkelingen van de gekozen discipline of het vakgebied, en van het discours dat over de Beeldende kunsten wordt gevoerd.

De opleiding heeft een aantal algemene eindkwalificaties geformuleerd. De bachelor Beeldende kunsten is in staat om:

- op een onderzoekende en beschouwende manier kennis, intuïties, indrukken en/of emoties te transformeren tot grafisch, fotografisch of artistiek werk;
- opgedane ervaringen en bevindingen om te zetten ten voordele van verdere ontwikkeling;
- in functie van de eigen praktijk en werk, en in functie van de gekozen afstudeerrichting geëigende materialen en technieken te hanteren;
- eigen werk en dat van anderen te beschouwen, analyseren, duiden en beoordelen;
- gepast te communiceren over het eigen werk en dat van anderen.

Aanvullend formuleerden de afstudeerrichtingen afzonderlijke eindkwalificaties.

De bachelor Fotografie is in staat om:

- de basisprincipes, technieken en procedés van de fotografie te begrijpen en toe te passen;
- foto's te maken die voldoen aan professionele standaarden, zowel op technisch als op artistiek en creatief vlak;
- zelfstandig en in groepsverband te werken;
- te reflecteren, oordelen en communiceren over fotografie binnen een ruime sociale, culturele en artistieke context;
- door te stromen naar een masteropleiding Beeldende kunsten of professioneel aan de slag te gaan in de foto-industrie;
- foto's te maken en fotografische projecten te realiseren die relevant zijn voor de persoonlijke artistieke ontwikkeling en betekenisvol zijn binnen de context van de hedendaagse Beeldende kunsten.

De bachelor Grafisch ontwerp is in staat om:

- de basisprincipes, technieken en procedés van vormgeving te begrijpen en toe te passen.
- te reflecteren, oordelen en communiceren over vormgeving binnen een ruime sociale, culturele en artistieke context;
- ontwerpen te maken die voldoen aan professionele standaarden, zowel op technisch als op creatief en artistiek vlak;
- zelfstandig en in groepsverband te werken;
- door te stromen naar een masteropleiding Beeldende kunsten of professioneel aan de slag te gaan in één van de sectoren van de beeld- en cultuurindustrie.

De bachelor Vrije kunsten is in staat om:

- te reflecteren, oordelen en communiceren over Beeldende kunsten binnen een ruime sociale, culturele en artistieke context;
- de basisprincipes, technieken en procedés die relevant zijn voor de persoonlijke artistieke ontwikkeling te begrijpen en toe te passen;
- artistiek werk te maken en projecten te realiseren die relevant zijn voor de persoonlijke artistieke ontwikkeling en betekenisvol zijn binnen de context van de hedendaagse kunsten;

- door te stromen naar een masteropleiding Beeldende kunsten of professioneel aan de slag te gaan in de cultuursector.

De masteropleiding Beeldende kunsten is bedoeld voor studenten die zich willen vervolmaken tot het niveau van een beginnende kunstenaar, fotograaf of grafisch ontwerper, en die hun kennis en inzicht in het theoretische of intellectuele discours over de Beeldende kunsten, de fotografie of het grafisch ontwerp willen uitdiepen. De eindcompetenties van de master werden opgesteld voor de hele opleiding.

De master Beeldende kunsten beschikt over:

- gevorderde en gespecialiseerde kennis van en creatieve, conceptuele en technische expertise in de praktijk van de gekozen discipline;
- een engagement tot de verdieping van zijn artistieke praktijk, en tot het zelfstandig opzetten en in stand houden van een inspirerende en functionele werksituatie binnen een complexe en onzekere context;
- een gevorderde kennis en inzicht in het theoretische of intellectuele discours dat over de Beeldende kunsten, fotografie of grafisch ontwerp wordt gevoerd. De master Beeldende kunsten beschikt dan ook over een gevorderd kritisch, historisch en conceptueel begrip van de eigen discipline en praktijk.
- een geheel van generieke en transfereerbare competenties, zoals:
 - het assimileren en kritisch verwerken van visueel en tekstueel materiaal,
 - het gebruik van informatietechnologie,
 - een onderzoekende ingesteldheid,
 - het plannen en organiseren van de eigen praktijk,
 - het presenteren van eigen werk,
 - efficiënt kunnen communiceren over artistieke en professionele visies met vakgenoten.

De commissie stelt vast dat de opleiding en de afstudeerrichtingen de eindkwalificaties afgestemd hebben op de decretale doelstellingen. Ze apprecieert de eigen opvatting die de opleiding in haar kader opneemt. Om de academische dimensie van de doelstellingen te verzekeren, werd rekening gehouden met de afspraken die gemaakt werden in de begeleidingscommissie voor academisering van de associatie.

Op verschillende manieren worden de doelstellingen aan de studenten bekendgemaakt: via de infobrochure en de opendeurdagen, de introductiedag voor eerstejaarsstudenten en de introductieweek voor de masteropleiding, de website, het programmaboek, de ECTS-fiches en het handboek 'Initiële masteropleidingen'. De wijzigingen in de doelstellingen worden elk academiejaar besproken in de onderwijscommissie, zodat de personeelsleden op de hoogte zijn van de doelstellingen. De externe juryleden worden door het opleidingshoofd ingelicht over de doelstellingen waarop geëvalueerd wordt.

Om bij de academisering het onderwijs in te bedden in onderzoek, hebben de opleiding en de hogeschool op de eerste plaats een onderzoekscultuur en -omgeving gecreëerd. Hiervoor was de ondersteuning door het IvOK van belang. Op hogeschoolniveau werd een onderzoeksraad opgericht. Die fungeert als denktank voor het uitbouwen van een algemeen kader voor onderzoek, en formuleert hierover beleidsadviezen aan de raad van bestuur. De onderzoeksraad ondersteunt specifieke en concrete onderzoeksinitiatieven, en selecteert projecten die kunnen worden gefinancierd. Er zijn op dit moment geen FWO- en BOF-middelen voor de opleiding. De onderzoeksraad kan docenten adviseren om projectvoorstellen in te dienen bij externe instanties, zoals het IvOK. Hij ontwikkelde een algemene missieverklaring, een intern reglement en een meerjarenplan 2007-2011 voor onderzoek en maatschappelijke dienstverlening.

In het organigram van de hogeschool zijn er naast de onderwijsorganisatie vakgroepen onder het niveau van de onderzoeksraad. De vakgroep verzamelt, beheert en ontwikkelt één of meerdere kennisgebieden ten behoeve van de opleidingen en van de andere opdrachten van de hogeschool, in het bijzonder onderzoek en maatschappelijke dienstverlening. Vanuit de vakgroep wordt onderwijs geleverd aan de opleidingen, en worden initiatieven genomen op het vlak van onderzoek en dienstverlening. De vakgroepvoorzitter stimuleert en coacht docenten bij onderzoeksprojecten en maakt dossiers op. Het merendeel van het onderwijzende personeel van de opleiding Beeldende kunsten maakt deel uit van de vakgroep Kunsten of de vakgroep Media en design.

Omdat de term 'onderzoek' volgens de hogeschool zowel betrekking heeft op creatie als op reflectie, zijn de vorm en methoden ervan erg verscheiden, en kan onderzoek resulteren in ongewone praktijken en speculatieve gedachte-experimenten. Alle vormen van artistieke output – kunstwerken, tentoonstellingen, portfolio's, *blueprints*, ontwerpen, websites... – worden bijgevolg aanvaard als output van onderzoek in de kunsten, naast klassieke vormen als publicaties en citaties. Sommige onderzoeksresultaten worden gepubliceerd in IvOK-cahiers. Transmedia heeft zijn eigen uitgave met de onderzoeken van de tweedejaarsstudenten. Om de kwaliteit van het onderzoek toch te garanderen, gaat de hogeschool ervan uit dat kwaliteitsvol onderzoek betekenisvol, origineel en rigoureuus moet zijn.

Belangrijk voor de hogeschool in haar visie over onderzoek en academisch hoger kunstonderwijs is het besef dat de kunstproductie of -creatie niet losstaat van het discours dat erover wordt gevoerd, waardoor de opleiding:

- aan kunstenaars en ontwerpers – zowel docenten als studenten – ruimte en ondersteuning wil bieden om nieuwe, ongekende en bijgevolg risicovolle paden te bewandelen;
- met betrekking tot het academische/onderwijzende personeel de koppeling tussen kunstproductie en reflectie actief wil bevorderen en vormgeven in onderzoeksprojecten en -mandaten.

Voor de invulling van vacatures voor assistenten wil de opleiding jonge kunstenaars aantrekken die aan hun artistieke praktijk werken en tegelijk onderzoek doen. Op dit ogenblik heeft de opleiding twee mensen met dit profiel. Daarnaast zijn er ook de doctorandi, die deel uitmaken van de onderzoeksomgeving. De opleiding stelt vast dat sommige opleidingen oudere docenten een doctoraat laten voorbereiden. Sint-Lukas wil echter vooral werk maken van een natuurlijke doorstroming na de masteropleiding naar een doctoraat. Hier ligt volgens de hogeschool voor een deel de functie van de master-na-master Transmedia. In 1995 organiseerde zij al een internationaal symposium over doctoraten in de kunst, en in 2001 werd de postgraduaatsopleiding Transmedia opgericht als een proefproject om hoger kunstonderwijs in te bedden in onderzoek. Bij de omvorming naar de bachelor-masterstructuur heeft de hogeschool kunnen putten uit deze ervaringen.

Na de ontwikkeling van deze onderzoeksomgeving kon in tweede instantie het onderwijs in dit onderzoek ingebed worden, en kon werk worden gemaakt van het ontwikkelen van onderzoeksvaardigheden bij de studenten.

Op de volgende manieren verzekert de opleiding het academische karakter van het curriculum:

- via de ontwikkeling van onderzoeksvaardigheden en -attitudes bij de studenten;
- door de studenten de mogelijkheid te bieden om zelf projecten en onderzoeken uit te voeren, met het oog op kennisontwikkeling, artistieke en creativiteitsontwikkeling, analyse en synthese, reflectie, interpretatie en toepassing;
- via de masterproef, als instrument om de onderzoeksvaardigheden bij de studenten aan te leren en om de artistieke of ontwerpvaardigheden bij de student te toetsen.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereglementeerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor academisch gerichte bacheloropleidingen en masteropleidingen zijn de eindkwalificaties ontleend aan eisen vanuit de wetenschappelijke en/of artistieke discipline, de internationale wetenschapsbeoefening en voor daarvoor in aanmerking komende opleidingen de praktijk in het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De doelstellingen en eindkwalificaties van de opleiding Beeldende kunsten aan de Hogeschool Sint-Lukas Brussel worden ontwikkeld binnen de onderwijscommissie. Ze sluiten aan bij de vijf rollen die de opleidingen Beeldende kunsten in Vlaanderen zijn overeengekomen:

- onderzoeker
- creator
- realisator
- organisator
- communicator

De eindkwalificaties kunnen geclusterd worden rond deze posities.

Om na te gaan in hoeverre de doelstellingen van de opleiding aansluiten bij de eisen die door de buitenlandse vakgenoten aan een opleiding Beeldende kunsten worden gesteld, maakte de opleiding gebruik van de '*Tuning Fine Art Education*', vastgelegd door *The Fine Art European Forum*, in het kader van het '*Inter-Artes Thematic Network*'. Ook het programma werd door de opleiding met dit document vergeleken. De drie cycli, beschreven in het document, komen respectievelijk overeen met de bacheloropleiding, de masteropleiding en de ManaMa Transmedia. In een tabel werden de eindkwalificaties van de opleiding gekoppeld aan de *learning outcomes* en *competencies descriptors* van het *Tuning*-document.

De verschillende afstudeerrichtingen profileren zich op de volgende manier tegenover de andere opleidingen in Vlaanderen.

Fotografie:

- een sterke theoretisch-kritische component,
- de nadruk op de eigen artistieke creativiteit en het scheppende kunstenaarschap vanuit een onderbouwd concept,
- de centrale plaats van het eigen leer- en werkproces,
- de studie van de verschillende fotografische genres als didactisch uitgangspunt, met als eindresultaat genreonafhankelijkheid,
- het respecteren van de ambachtelijke aspecten van de professionele fotografie, zoals analoge fotografie, zwart-witfotografie, werken in de donkere kamer en met de technische camera.

Grafisch ontwerp:

- een sterke theoretisch-kritische component,
- nadruk op de eigen creativiteit en een ontwerppraktijk vanuit een onderbouwd concept,

- na een onderdompeling in verschillende beeldende disciplines toewerken naar een gemotiveerde keuze van een keuzetraject,
- de centrale plaats van het eigen leer- en werkproces,
- een unieke keuzemogelijkheid voor beeldverhaal/illustratie als keuzeatelier,
- een gestroomlijnde onderbouwing wat betreft digitaal-technologische instructie.

Vrije kunsten:

- een sterke theoretisch-kritische component,
- nadruk op de persoonlijke artistieke creativiteit en het scheppende kunstenaarschap vanuit een onderbouwd concept,
- de centrale plaats van het eigen leer- en werkproces,
- het stimuleren van mediumdiversiteit,
- de keuze voor een actuele reflexieve kunstpraxis.

Sint-Lukas Brussel kiest er volgens de commissie voor dat de student zo vroeg mogelijk zelf zijn programma bepaalt en daar ook de verantwoordelijkheid voor draagt. Veel hangt af van het eigen initiatief van de student. Zij die meer baat hebben bij een koesterende onderwijsopvatting, hebben het in Brussel niet zo gemakkelijk. Doordat de studenten alle vrijheid krijgen om hun eigen persoonlijke ontwikkeling tot inzet van hun studie te maken, ontstaat een enigszins introverte atmosfeer die de nodige waardering ondervindt, en die het profiel en de identiteit van de opleiding bepaalt. De studenten en docenten benadrukken de zelfstandigheid van studenten als een voorwaarde om in deze opleiding te slagen.

De commissie beveelt aan om in deze ingewikkelde samenloop van strategische, politieke en beleidsmatige besluitvorming toch vooral te denken vanuit de kwaliteit die de kunsten te bieden hebben: creativiteit, vrijheid van denken, een openhartige en kritische manier van communiceren, het inzetten van vormen van experiment, radicaliteit en subversiviteit, die de kunstenaar zo eigen zijn en waarover de opleiding in ruime mate beschikt. De hogeschool heeft altijd gekozen voor zelfstandigheid, en vanuit die onafhankelijke kwaliteit kan zij een eigen positie bepalen binnen dit 'geweld' van de reorganisatie van het onderwijsveld. Zoals de opleiding haar studenten leert hun eigen positie in het kunstenveld in te nemen, zo moet zij ook zichzelf profileren.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt in de profilering een continue aandacht vanuit de kwaliteit die de kunsten te bieden hebben.

Oordeel over onderwerp 1: doelstellingen van de opleiding: voldoende

Op basis van de oordelen over:

Facet 1.1: Niveau en oriëntatie	goed
Facet 1.2: Domeinspecifieke eisen	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 2 Programma

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Elke afstudeerrichting bestaat uit praktijkstudie, theoretisch-kritische en technische studies. Het atelier of de praktijkstudie vormt de kern van de opleiding. In het atelier richt de opleiding zich op de persoonlijke ambities, de belangstelling voor en het werk van de student. Het individuele werk en het werkproces staan er centraal. Het doel van het atelier is tegelijk praktisch en theoretisch. Het verschaft zowel inhoudelijke, praktische en technische kennis als inzicht in de betekenis van vaardigheden en beeldende technieken. Het atelier stimuleert de verbeelding als een meer bewust begrijpen van het eigen werk en het werkproces, en de relatieve positie ervan tot het werk van andere Beeldende kunstenaars, vormgevers of fotografen. Via individuele begeleiding en groepsdiscussies verwerft de student in het atelier inzicht in de complexiteit van de beoefening van de Beeldende kunsten en vormgeving, en in de eigen creatieve mogelijkheden. De student ontwikkelt er naast artistieke en professionele/technische, ook analytische en communicatieve vaardigheden.

In de theoretische en kritische studies verwerft de student kennis en inzicht in de wijze waarop de Beeldende kunsten vanuit historisch, filosofisch of esthetisch perspectief beschouwd, geanalyseerd en gewaardeerd worden. Door het bestuderen van historische en actuele ontwikkelingen, en van een grote diversiteit aan Beeldende kunstenaars, fotografen of vormgevers wordt de student geconfronteerd met de vooronderstellingen, ideeën, waarden en concepten die Beeldende kunstenaars en vormgevers realiseren en promoten, en in de wijze waarop de wereld van de Beeldende kunsten functioneert. De analytische, synthese- en reflexieve vaardigheden worden in de theoretische en kritische studies ontwikkeld onder de vorm van groepsdiscussies en het schrijven van papers. De student leert er gegevens verzamelen en verwerken, en erover reflecteren.

De studenten zijn het met elkaar niet eens over het belang van theorie. Sommige studenten zien het als een ballast die erbij genomen moet worden, anderen volgen de theorie erg graag.

De verhouding praktijk en technische ateliers versus algemene en kritische studies is qua studiepunten en studielast in het algemeen ongeveer 65-35 procent. In bachelor 1 is de verhouding eerder 60-40 procent, en in Ba 3 eerder 70-30 procent.

Theorie en praktijk zouden nog ver uit elkaar liggen. De studenten vinden het huidige systeem, waarbij theorie en praktijk gescheiden zijn, goed omdat de theorielessen altijd tijdens de eerste twee weekdays vallen en de rest van de week gebruikt kan worden voor het praktijkwerk. De docenten denken echter dat de studenten theorie en praktijk als gescheiden ervaren, terwijl dit niet per definitie zo is.

De commissie stelt vast dat de studenten minstens die perceptie wel hebben. Ze meent dat dit komt doordat theorie en praktijk op afzonderlijke dagen worden gegeven. Een geïntegreerd model kan volgens haar positief zijn voor de opleiding.

Er zijn wel voorbeelden van afgestudeerde kunstenaars die een theoretisch doctoraat hebben gehaald en nu theorie geven, of van theoretici die praktijkvakken geven in de opleiding. Volgens de opleiding zijn er ook enkele

onderdelen in het programma waar die integratie wel plaatsvindt. In de *curatorials* zet de afstudeerrichting Fotografie praktijkdocenten samen met theorie docenten. In de studie van de beeldelementen komen het theoretische en pragmatische onderzoek van de beeldtaal tegelijk aan bod. Het is in eerste instantie een praktijkvak, waarin ook theoretisch gereflecteerd wordt. Sommige theorie docenten reiken de studenten in het eerste jaar concepten en kennis aan, en geven daarna opdrachten vanuit het atelierwerk. Het gebeurt echter weinig in de opleiding dat theorie docenten in de drie bachelorjaren lesgeven en daardoor een dergelijk concept kunnen toepassen. Sommige docenten geven eerst theorie, daarna opdrachten, analyses en presentaties, en begeleiden de studenten in het onderzoek dat ze hierbij verrichten. Tegelijk is er *peer assessment* en feedback. De competenties, zoals analyseren, die hier geleerd worden, kunnen de studenten verder toepassen op hun eigen werk.

Dit soort dingen gebeurt voornamelijk in kleine groepen – niet in de algemene theorievakken en in onderdelen waarbij de docent de studenten gedurende verschillende bachelorjaren kan volgen.

De commissie meent dat het belangrijk is de theorie niet enkel te zien als de klassieke encyclopedische kennis. Door de integratie van praktijk en theorie kan de opleiding theorie echt enten op het praktijkwerk, bijvoorbeeld door te werken rond bepaalde thema's. Daardoor kunnen studenten de theorie ook gebruiken voor de ontwikkeling van het eigen denken. Sommige docenten werken hieraan door in het eerste jaar te starten met encyclopedische kennis en gradueel over te schakelen naar het aanbieden van een achtergrond die bijdraagt aan de ontwikkeling van de visie van de studenten. Sommige docenten merken ook dat, wanneer studenten een paper moeten schrijven over hun werk, ze teruggrijpen naar de theorielessen.

In een eerste stadium van de opleiding ligt het accent op de ontwikkeling van een visie op beeldende vorming in het algemeen en op die van de afstudeerrichting in het bijzonder. Zowel tijdens de ateliers als tijdens de theoretische en kritische studies is er aandacht om actuele opvattingen kritisch onder de loep te nemen, en om vanuit eigen ideeën en concepten te werken. In het atelier leert de student artistieke of creatieve technieken en methoden te gebruiken en toe te passen via oefening en praktijkervaring. Daarnaast maakt de student zich essentiële basisvaardigheden en/of technische aspecten eigen.

In een tweede stadium verschuift de aandacht geleidelijk naar het eigen werk en ambities van de student. Een zekere graad van specialisatie of oriëntering is hierbij – naargelang de afstudeerrichting of het keuzetraject – meer of minder noodzakelijk.

In een derde stadium realiseert de student enkele projecten die beantwoorden aan professionele standaarden op technisch, creatief en artistiek vlak.

De individuele inbreng van de student in het maken van artistieke keuzes is al van bij de aanvang vrij hoog, maar neemt tijdens de opleiding duidelijk nog toe. Tegelijk worden de beoordelingscriteria stringenter.

Gedurende de drie stadia van de opleiding volgt de student een pakket van theoretische en kritische studies dat helpt het eigen werk, eigen ideeën, concepten en ontwerpen te plaatsen en te beoordelen.

De masteropleiding bestaat uit drie delen: kritische studies, atelier en de masterproef. Voor de kritische studies kiezen de studenten drie seminars uit een aanbod van minimaal vijftien. De masterproef bestaat uit een scriptie en een afstudeerproject.

De competenties worden per afstudeerrichting gekoppeld aan de opleidingsonderdelen. Jaarlijks wordt in elke onderwijscommissie een curriculumherziening geagendeerd. Door hun aanwezigheid in de academische raad worden de studenten ook betrokken bij de curriculumontwikkeling en -aanpassingen.

Recent werd een aantal veranderingen doorgevoerd in de programma's van de afstudeerrichtingen.

Bij Fotografie werd in het tweede bachelorjaar een atelier 'digitaal' ingevoerd, om de studenten te leren omgaan met digitale beeldverwerking. Er werden ook *curatorials* opgestart in het tweede en derde bachelorjaar. De *curatorial*-sessies hebben tot doel de studenten te leren communiceren in groep, te redeneren en te reflecteren over hun eigen fotografische werk en over dat van anderen. In het derde bachelorjaar leren de studenten in de

curatorials om in groep een groot foto-evenement te bedenken en te organiseren. Hierbij moeten ze rekening houden met alle aspecten van de organisatie.

Sinds het academiejaar 2008-2009 volgen de studenten Grafisch ontwerp van semester 1 tot en met 4 eenzelfde traject. Vanaf het derde bachelorjaar is het atelier 'illustratie' samengevoegd met het atelier 'beeldverhaal'. De student kiest dus vanaf semester 5 voor ofwel atelier Grafische vormgeving, atelier Reclamevormgeving of atelier illustratie & beeldverhaal.

Uit een gesprek met de studenten van het eerste bachelorjaar Vrije kunsten in 2008 bleek dat de combinatie van een mediums specifiek keuzeatelier en het tegelijk verplicht volgen van het atelier 'projectstudio' zowel organisatorisch als inhoudelijk geen evidente zaak was. Daarom werd besloten dat de nieuwe studenten vanaf 2008-2009, na een korte kennismaking met de verschillende ateliers of studio's, vanaf het eerste bachelorjaar kiezen voor schilderen, sculptuur, vrije grafiek of de projectstudio. Er werd tevens afgesproken dat een overgang van het ene keuzeatelier naar het andere met een beperkt aantal formaliteiten mogelijk moest worden.

Wat de onderverdeling van het masteratelier vrije kunsten betreft, werd besloten dat een verdere handhaving van de afzonderlijke ateliers niet langer zinvol was en ook met de realiteit overeenkwam. Masterstudenten Vrije kunsten werken immers dikwijls in diverse media. Dit maakt dat de masterstudent Beeldende kunsten kan kiezen uit de volgende masterateliers:

- vrije kunsten;
- fotografie;
- grafische vormgeving;
- reclamevormgeving;
- beeld en illustratie.

Inmiddels is in de masteropleiding Audiovisuele kunsten het masteratelier echter geconcentreerd rond inhoudelijke projecten, in plaats van te vertrekken vanuit de klassieke filmische genres. Verder blijkt dat de masterseminaries niet altijd voldoende aansluiten bij de masterproeven van de studenten, en dat ze organisatorisch wel eens botsen met de agenda's van de masterateliers. Daarom werd in 2009-2010 een werkgroep opgestart om het masterprogramma – zowel voor Audiovisuele als voor Beeldende kunsten – grondig te evalueren en desnoods bij te sturen. Tot nu toe heeft deze werkgroep haar werkzaamheden nog niet gefinaliseerd. Wel wordt op vraag van de studenten vanaf 2010-2011 voorzien in een projectweek voor vrije initiatieven.

Er zijn volgens de studenten geen projecten waarin zij samenwerken met studenten uit andere afstudeerrichtingen. Wel gebeurt dit volgens hen op eigen initiatief. Dat de nieuwbouw de verschillende studierichtingen verdeelt over aparte verdiepingen, verhindert volgens de commissie een vlotte wisselwerking tussen de afdelingen en is nadelig ten opzichte van een kunstpraktijk waarin interdisciplinariteit maatgevend is. Gelukkig wordt via de seminaries wel een uitwisseling tussen de verschillende studierichtingen tot stand gebracht. Daarnaast zijn er verschillende opleidingsonderdelen die studenten uit verschillende afstudeerrichtingen volgen. Naast een aantal theoretische (keuze)opleidingsonderdelen gaat het om 'studie van de beeldelementen' en tekenen (Grafisch ontwerp en Vrije kunsten).

Sint-Lukas Brussel is volgens de commissie op vanzelfsprekende wijze een opleiding met een internationale oriëntatie, enerzijds door haar aanwezigheid in de Brusselse gemeente Schaarbeek, waarin de interculturaliteit een dagelijkse realiteit is, en anderzijds door te onderkennen dat Beeldende kunsten en vormgeving een internationale manier van manifesteren veronderstelt. Het is wel zaak dat belangrijke vakken als kunstactualiteiten dan wel volwaardig hun plek in het curriculum kunnen innemen en niet, door wat voor omstandigheden ook, tijdelijk worden veronachtzaamd. Dergelijke programma's moeten zich ook richten op de ontwikkelingen die buiten het eigen gebied gaande zijn.

Wat uitwisselingen betreft, heeft de opleiding een lange lijst met partners gereduceerd tot enkele scholen die gekoppeld zijn aan het netwerk van de docenten en die een welbepaalde keuze inhouden. De docenten worden

aangemoedigd om op veel initiatieven in te gaan en de partners beter te leren kennen, bijvoorbeeld bij workshops en lezingen in het buitenland. Dit wordt mogelijk gemaakt door de vakgroepvoorzitters. Als de student naar een school wil die geen partner is, moet deze school voldoen aan minimale criteria. Bij de keuze van partners wil de opleiding ook rekening houden met opleidingen die aanvullend zijn op de eigen opleiding.

Om de internationale uitwisseling te verbeteren, werd besloten om een vaste periode voor internationale uitwisselingen te bepalen. Onder meer om die reden besloot de hogeschool vanaf 2009-2010 het academiejaar te organiseren in twee semesters. Het vijfde semester wordt gereserveerd voor internationale uitwisselingen en projecten.

De studenten zijn erg positief over de internationale initiatieven. Enkele studenten die met de commissie spraken, vertrekken volgend jaar op een Erasmus-uitwisseling.

Er vinden in de verschillende afstudeerrichtingen internationale activiteiten plaats. Zo werkten onder meer de studenten Fotografie samen met studenten uit Zürich en studenten Vrije kunsten met studenten uit Weimar. Grafisch ontwerp biedt haar masterstudenten jaarlijks de kans om deel te nemen aan een internationaal congres.

Geregeld worden buitenlandse gastdocenten en gastsprekers uitgenodigd, en zijn er internationale lezingenreeksen, soms in samenwerking met externe culturele partners. Daarnaast is ook het karakter van de hogeschool internationaler geworden door een toestroom van buitenlandse en uitwisselingsstudenten. De studenten trekken ook op internationale studiereizen.

Om de internationale dimensie te versterken, wordt in de masteropleiding een drietal seminars in het Engels aangeboden.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt dat belangrijke vakken als kunstactualiteiten volwaardig hun plek in het curriculum kunnen innemen en niet tijdelijk worden veronachtzaamd.

Het programma moet zich ook richten op de ontwikkelingen die buiten het eigen gebied gaande zijn.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- kennisontwikkeling door studenten vindt plaats in interactie tussen het onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten) binnen relevante disciplines;
- het programma sluit aan bij ontwikkelingen in de relevante discipline(s) door aantoonbare verbanden met actuele wetenschappelijke theorieën;
- het programma waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en/of de ontwikkeling en beoefening van de kunsten;
- (bij daarvoor in aanmerking komende opleidingen) het programma heeft aantoonbare verbanden met de actuele praktijk van de relevante beroepen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

In het huidige kunstklimaat dreigt volgens de commissie voortdurend het gevaar dat de aandacht uitsluitend naar het discursieve karakter van de eigentijdse Beeldende kunsten gaat. Het is dan ook verheugend te merken dat in Brussel in elk geval ruimte is voor de opvatting dat een kunstenaar zijn maatschappelijke engagement vooral kan aantonen door daadwerkelijk iets te doen, door een tastbaar kunstwerk tot stand te brengen met technieken en middelen die hij vanuit zijn eigen inhoudelijke argumenten verkiest in te zetten.

Het is volgens de commissie te prijzen dat de onderwijscultuur erop gericht is mensen de vrijheid te geven hun eigen beslissingen te nemen. Die cultuur zou er extra bij gebaat zijn als in de formele besluitvorming in gezamenlijkheid prioriteiten worden vastgesteld en nagestreefd. Vooral met betrekking tot het karakter van het onderwijs en de rol van onderzoek daarin is een grotere samenhang wenselijk. De neiging om onderwijs en onderzoek als tegengestelden te zien, is daarbij een belemmering om de academisering voortvarend uit te bouwen. De commissie meent immers dat het onderzoekende aspect niet altijd duidelijk naar voren komt in de projecten van de studenten, en dat het niet steeds duidelijk is hoe dit hen voorbereid op het onderzoek en de scriptie in de master. Bij sommige afstudeerrichtingen wordt dit al duidelijker dan bij anderen. Wel stelt de commissie vast dat de docenten in het algemeen positief zijn over het feit dat de academisering is ingezet.

Op verschillende manieren werkt de opleiding aan het ontwikkelen van onderzoekscompetenties in het bachelorprogramma:

- In de algemene en kritische studies worden onderzoekstechnieken en -methoden aangeleerd op het vlak van verzamelen en verwerken van gegevens, reflectie en interpretatie. Dit gebeurt in hoofdzaak onder de vorm van het schrijven van papers of klaspresentaties, die gebaseerd zijn op literatuur- of tekstonderzoek, onderzoek van (beeld)archieven, museabezoek enzovoort. Via het schrijven van papers worden de studenten voorbereid op het schrijven van de masterscriptie. De studenten worden hierin begeleid. Vooral inhoudelijk, maar ook over het tekstuele aspect, wordt veel feedback gegeven. De studenten moeten zelf het initiatief nemen en feedback vragen. Toch vinden sommige studenten dat ze niet altijd goed voorbereid worden op het schrijven van de masterscriptie, en dat het interessant zou zijn om al in de bacheloropleiding over het eigen werk te moeten schrijven. Dit gebeurt immers niet in alle afstudeerrichtingen.
- In de praktijkstudies of het atelier voert de student zelf projecten en onderzoeken uit met het oog op artistieke, creativiteits- en kennisontwikkeling. De doelstellingen zijn dat de student er artistieke of creatieve criteria en methoden leert te gebruiken en toe te passen, leert systematisch te plannen en de onderscheiden stappen die hij zet inzichtelijk te maken. Door middel van atelieroefeningen, portfolio-ontwikkeling, procesbegeleiding, en de uitvoering en realisatie van projecten moet de student leren kritisch te staan tegenover het eigen werk- en ontwikkelingsproces. De praktijkstudies zetten de student aan tot het overdenken van de impliciete onderzoeksprocessen en -methoden van de eigen artistieke praktijk, en tot het overwegen van alternatieve mogelijkheden.
- De verschillende afstudeerrichtingen hebben een opleidingsonderdeel waarin de onderzoeksvaardigheden ontwikkeld worden. Bij Grafisch ontwerp is dit ontwerpmethodologie, waar tools aangeleerd worden om kritisch met werken om te gaan. De studenten doen hier veel voor, maar vinden het aantal studiepunten niet in verhouding staan tot het vele werk. Bij andere afstudeerrichtingen heet dit onderdeel 'onderzoek en ontwikkeling van de artistieke praktijk'. Hierin wordt geleerd hoe het proces verloopt en gedocumenteerd moet worden. Dat proces is volgens de studenten heel organisch. De documentatie ervan zijn foto's, filmpjes, aantekeningen...

In de masteropleiding komen de studenten in aanraking met het onderzoek van de docenten via de masterseminaries. Hier krijgen de docenten de kans om het eigen onderzoek te presenteren; studenten krijgen de kans om met onderzoekers *over* en *in* de kunsten in contact te komen. In de verwerking van deze seminars kan de student een koppeling maken met het eigen kunstproject en het aansluitende onderzoek. Daarnaast bevat de masterproef een scriptie.

Bijna alle studiepunten in de masteropleiding worden verzorgd door actieve onderzoekers. In de bacheloropleiding is dit steeds meer dan twee derde van de studiepunten.

Op verschillende manieren brengt de opleiding de studenten in contact met het werkveld. Zo worden workshops en lezingen gegeven door mensen uit het werkveld. Daarnaast zijn de docenten zelf vaak actief in het werkveld. In de afstudeerrichtingen Fotografie, Grafisch ontwerp en Vrije kunsten worden respectievelijk 112, 91 en 110 studiepunten verzorgd door actieve kunstenaars. In de masteropleiding gaat het om 42 studiepunten. Verder worden kunstenaars als gastdocenten uitgenodigd, worden museum- en atelierbezoeken afgelegd en worden studenten betrokken bij interne en externe projecten. In een aantal opleidingsonderdelen zijn culturele activiteiten opgenomen. Zo gaat 'illustratie' elke twee weken op vrijdagmiddag op uitstap, zoals naar een stripmarathon in Antwerpen, waar twaalf uur lang getekend werd. In het onderdeel 'kunstactualiteit' moeten de studenten verplicht een aantal tentoonstellingen zien. Bij Fotografie lijkt er weinig te gebeuren. De studenten nemen er vooral zelf initiatief. Wel worden de studenten Fotografie in 2011 betrokken bij de Biënnale van Venetië. De bachelorstudenten hebben zelf de indruk dat ze te weinig in contact komen met het werkveld, tenzij op eigen vraag. Ook hier benadrukt de opleiding het belang van het zelfstandige initiatief van de student.

De studenten van de masteropleiding Grafisch ontwerp volgen in hun masterjaar een stage van 240 tot 288 uren. In het masterhandboek is een bijzonder reglement in verband met de stage opgenomen. Op de stageplaats moet de ontwikkeling van de creatieve mogelijkheden centraal staan, en moet er een goede balans zijn tussen uitvoerend en scheppend werk. De stage kan ook in het buitenland plaatsvinden. De student kiest bij voorkeur zelf zijn stageplaats en bespreekt deze keuze met de stageverantwoordelijke. De stage wordt begeleid door een stageverantwoordelijke van de opleiding en de stagebegeleider van de stageplaats. De student houdt een logboek bij en schrijft een stageverslag. De stageverantwoordelijke beoordeelt de stage op basis van het oordeel van de stagebegeleider, het stageverslag en de presentatie ervan door de student. De stage telt voor 60 procent mee in de beoordeling van het masteratelier.

De afstudeerrichting Fotografie heeft geen stage, maar moedigt haar studenten wel aan om er één te doen na de bachelor- of masteropleiding – en dit gebeurt ook. De afstudeerrichting is niet overtuigd van het nut van een stage, maar binnen de afstudeerrichting wordt de discussie wel gevoerd. Sommige studenten vinden met hulp van de docenten vrijwillige stages. Bachelorstudenten Fotografie vinden het jammer dat ze geen stage hebben. Ze krijgen in het derde jaar een workshop, en dat was volgens hen zowat het enige contact met het werkveld. De docenten Vrije kunsten zijn meer overtuigd van het nut van stages. Twee afgestudeerden hebben recent via het Leonardo-programma een stage afgelegd. De afstudeerrichting denkt eraan om een stage in te richten.

Informeel helpen docenten Vrije kunsten studenten een plek te vinden voor het opstellen van tentoonstellingen. Masterstudenten zijn ook betrokken bij andere projecten van Vrije kunsten. Zo zijn er studenten die samen met een docent/kunstenaar werk hebben gemaakt voor een tentoonstelling in M - Museum Leuven. Deze opdracht paste in een breder onderzoeksproject in samenwerking met de K.U.Leuven. De studenten leerden ook hoe een museum werkt, en schreven een verslag in een cahier. Ook één van de theoriëdocenten was bij de publicatie betrokken. Bij de andere afstudeerrichtingen zijn de studenten minder rechtstreeks bij projecten betrokken.

De commissie meent dat de studenten gebaat zijn bij een intensievere praktische en zakelijke voorbereiding op het werkveld, waarbij stages in binnen- en buitenland een specifiekere rol kunnen spelen. Zelfs binnen de eigen directe omgeving kan meer en vaker van de gelegenheid die de culturele infrastructuur van de Brusselse metropool in allerlei opzichten te bieden heeft, worden gebruikgemaakt. De commissie beveelt de opleiding dan ook aan om samen te werken met culturele instellingen, om zo kunstenaars en gastdocenten naar de opleiding te brengen. In beperkte mate gebeurt dit al in het kader van bepaalde projecten, zoals het *Shapeshifters*-project samen met de Beursschouwburg bij Grafisch ontwerp. De hogeschool is van plan om samen met de andere Brusselse kunstschole (La Cambre, Rits, INSAS) een vzw op te richten die samenwerkt met de Brusselse organisaties. Bij Fotografie is er een samenwerking met La Cambre, waarbij studenten elkaars werk bekijken.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan meer gebruik te maken van de culturele mogelijkheden die Brussel te bieden heeft, en de samenwerking met het werkveld te verhogen.

De commissie vraagt aandacht voor het belang van stages voor alle afstudeerrichtingen, zowel in binnen- als buitenland.

De commissie beveelt aan om meer integratie na te streven tussen onderwijs en onderzoek.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Er zijn voor elke afstudeerrichting drie voltijdse normtrajecten voorzien van 180 studiepunten, verdeeld over 60 studiepunten per studiejaar. Het curriculum wordt daarbij, volgens de opleiding, ontwikkeld vanuit de graduele opbouw van de noodzakelijke artistieke, academische en professionele competenties over de periode van drie studiejaar. De kritische en algemene studies sluit daarbij zo goed mogelijk aan op de fase binnen het artistieke ontwikkelingsproces die de student op dat moment doorloopt. De student moet vanaf het eerste jaar op zelfstandige basis beeldend werk realiseren. De opdrachten nemen doorheen de opleiding toe in complexiteit; het persoonlijke engagement en de keuze van een eigen invalshoek worden belangrijker.

De commissie heeft waardering voor de zelfstandige verantwoordelijkheid die vroeg in de studie wordt nagestreefd. Daardoor nemen studenten zelf de verantwoordelijkheid voor hun professionele ontwikkeling.

De opleiding werkte ten tijde van het visitatiebezoek aan het ontwikkelen van een dubbele leerlijn doorheen de bacheloropleiding naar de scriptie in de masteropleiding: enerzijds onderzoeksvaardigheden en anderzijds schrijf- en communicatievaardigheden.

De studenten kunnen een individueel traject volgen bij studieachterstand, uitzonderlijke omstandigheden, een groot aantal vrijstellingen, als voltijds werkende student, als student die opleidingen combineert of als student met een speciaal statuut. Waar de inhoud van de opleidingsonderdelen een toenemende complexiteit of een groter aantal begincompetenties veronderstelt, werd voorzien in volgtijdelijkheid. Er is ook een mogelijkheid tot het volgen van deeltijdse trajecten. Bijna alle studenten volgen echter het voltijdse traject, waarvan zij jaarlijks 54 tot en met 66 studiepunten opnemen.

Sinds het academiejaar 2008-2009 volgen de studenten van Grafisch ontwerp van semesters 1 tot en met 4 het zelfde traject. Vanaf het derde bachelorjaar is het atelier illustratie samengevoegd met het atelier beeldverhaal. De student kiest dus vanaf semester 5 voor de ateliers grafische vormgeving, reclamevormgeving of illustratie & beeldverhaal.

Bij de studenten van het eerste bachelorjaar Vrije kunsten in 2008 bleek dat de combinatie van een mediums specifiek keuzeatelier en het tegelijk verplicht volgen van het atelier 'projectstudio' zowel organisatorisch als inhoudelijk geen evidente zaak was. Er werd daarom beslist dat de nieuwe studenten vanaf het academiejaar 2008-2009 na een korte kennismaking met de verschillende ateliers of studio's vanaf het eerste bachelorjaar kiezen voor schilderen, sculptuur, vrije grafiek of voor de projectstudio. Een overgang van het ene naar het andere atelier is mogelijk met beperkte formaliteiten.

In het masteratelier vrije kunsten werd beslist dat de opdeling in afzonderlijke ateliers nog weinig zin had. Masterstudenten Vrije kunsten werken immers dikwijls in diverse media. Dit maakt dat de masterstudent

Beeldende kunsten vandaag kan kiezen uit de volgende masterateliers:

- vrije kunsten;
- fotografie;
- grafische vormgeving;
- reclamevormgeving;
- beeld & illustratie.

De keuzemogelijkheden in het bachelorprogramma zijn eerder beperkt. De studenten van het tweede bachelorjaar Grafisch ontwerp kunnen een aantal keuzeonderdelen kiezen die aansluiten bij het keuzetraject. In het derde bachelorjaar kunnen studenten van alle afstudeerrichtingen voor 6 studiepunten opleidingsonderdelen kiezen uit andere trajecten en opleidingen. Keuzevakken kunnen opgenomen worden binnen de associatie, maar ook bij de VUB. De studenten zouden wel graag meer keuzevakken krijgen. In het masterjaar kiezen de studenten 3 seminaries uit een lijst van minstens 15.

De commissie meent dat de verschillende afstudeerrichtingen nog te veel de neiging hebben afzonderlijk van elkaar te werken. Ze vraagt dan ook meer samenwerking tussen de afstudeerrichtingen op onderwijsinhoudelijk niveau en meer gezamenlijke projecten. Interdisciplinariteit heeft immers een toenemend belang in de actuele kunst, en onderwijsinhoudelijk is dit in deze opleiding niet voldoende aanwezig. Daarnaast kan de samenhang in het programma vergroot worden door een grotere integratie tussen het theorie- en praktijkonderwijs.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan meer samenwerking na te streven tussen de afstudeerrichtingen.

De commissie vraagt een grotere integratie na te streven tussen het theorie- en praktijkonderwijs.

Facet 2.4 Studietoestand

Beoordelingscriterium:

De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studietoestand:

- bachelor: tenminste 180 studiepunten
- master: ten minste 60 studiepunten

Oordeel van de visitatiecommissie: OK

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De academisch gerichte bacheloropleiding bestaat uit 3 studiejaar van elk 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 180 studiepunten. De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoestand van een academisch gerichte bachelor.

De masteropleiding bestaat uit 1 studiejaar van 60 studiepunten. Hiermee voldoet de opleiding aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoestand van een masteropleiding.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.5 Studielast

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De studeerbaarheid van opleidingsonderdelen wordt gemeten aan de hand van studentenenquêtes. Via deze enquêtes wordt per opleidingsonderdeel gemeten of de reële studietijd overeenkomt met de begrote studietijd. Er werden via deze enquête geen discrepanties vastgesteld.

In de enquête over de bacheloropleiding wordt gepeild naar de studielast tijdens het volledige programma. Hieruit bleken een aantal problemen met een hoge studielast in het eerste en tweede bachelorjaar Grafisch ontwerp en een ongelijkmatige verdeling van de studielast bij Fotografie (hoog in het tweede bachelorjaar, eerder laag in het derde bachelorjaar). De genomen maatregelen hebben bij Grafisch ontwerp nog niet alle problemen opgelost. Bij de afstudeerrichting Fotografie werd de studielast herverdeeld.

De commissie vraagt een continue aandacht voor de studielast.

Uit de enquêtes over de masterseminaries blijkt dat de reële studietijd per seminarie overeenkomt met de begrote studietijd.

Naast de formele metingen kunnen problemen met studeerbaarheid door de kleinschaligheid van de hogeschool informeel meteen aangepakt worden.

In de bacheloropleiding daalt het aantal contacturen jaarlijks licht door een toegenomen zelfstandigheid bij de student. Het aantal contacturen is in de masteropleiding nog half zo groot.

De masterproef wordt eind september afgerond. Hierdoor hebben de masterstudenten meer tijd om aan de proef te werken, en kunnen ze maximaal van de infrastructuur en de apparatuur van de hogeschool gebruikmaken. Deze regel werd overgenomen van de opleiding Audiovisuele kunsten, en volgens de opleiding zijn de studenten er positief over. Voor docenten is het niet altijd vanzelfsprekend om de studenten verder te begeleiden tijdens de zomer en zo minder tijd over te houden om aan de eigen praktijk te werken.

De commissie stelt vast dat Sint-Lukas Brussel het zich permitteert om tijdens de masteropleiding op eigen wijze met de beschikbare studietijd om te gaan. Formeel gezien is dat buiten de orde, maar de opleiding geeft daar op originele wijze invulling aan en de meeste studenten zijn gemotiveerd om die tijd ook zinvol te besteden. De facto is de studielast dus groter dan decretaal toegelaten, maar de commissie is van oordeel dat hiervoor in een globale context een oplossing gevonden wordt. De beschikbare studietijd voor een master is sowieso onvoldoende is en moet worden opgetrokken. Om dat te verantwoorden, is een gezamenlijkheid van denken binnen het Vlaamse kunstonderwijs noodzakelijk. De opleiding kan binnen en buiten de opleiding dit probleem op de agenda plaatsen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan om de studielast in het oog houden.

De commissie beveelt aan om de beperkte studietijd binnen en buiten de opleiding op de agenda te plaatsen.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding gebruikt verschillende werkvormen en leermiddelen in het onderwijs.

In de theoretische opleidingsonderdelen zijn hoorcolleges, interactieve lessen en werkcolleges de belangrijkste werkvormen. De eerste twee jaren wordt algemene theorie gegeven aan grote groepen in hoorcolleges. Nadien wordt in het atelier specifieke theorie gedoceerd. De opleiding ziet niet meteen een alternatief voor de hoorcolleges. Toch vraagt de commissie dat de opleiding een invulling vindt voor deze theorievakken die rekening houdt met hedendaagse onderwijsontwikkelingen.

De belangrijkste werkvorm volgens de opleiding is het atelier. De student krijgt er artistiek en professioneel advies en technische ondersteuning. Verschillende docenten zijn verbonden aan één atelier. Naast de vaste activiteiten binnen het atelier zijn er vrije contacturen om de docent individueel of in groep te ontmoeten.

Voor het eindwerk in de afstudeerrichting Fotografie stelt de student aan het begin van het academiejaar twee projecten voor. Samen met de begeleidende docent, die de student zelf kiest, wordt een traject uitgestippeld op het vlak van onderzoek, technische oefeningen, inhoudelijk discours, de agenda en de evaluatie. De projecten kunnen liggen in het domein van de conceptuele fotografie (als kunstenaar), de informatieve fotografie (documentaire, reportage...) en de toegepaste fotografie (portret, mode, architectuur...), of kunnen een combinatie van deze vormen zijn.

Binnen de verschillende keuzetrajecten van Grafisch ontwerp worden de studenten op het einde van het jaar geëvalueerd op een aantal atelieropdrachten en/of maken ze een eindwerk.

In het afstudeeratelier vrije kunsten moet de student volgens de afstudeerrichting tonen in staat te zijn zelfstandig opdrachten te formuleren en die tot een coherente reeks artistieke werkstukken te transformeren.

Andere werkvormen die in opleiding gebruikt worden, zijn:

- Procesportfolio: de student archiveert het procesmatige verloop van een onderzoek of een project. De procesportfolio is volgens de opleiding een individueel onderzoeksverslag. In sommige gevallen is een procesfolio eerder een logboek.
- Portfolio
- Briefing: de docent van het praktijkatelier geeft een nieuwe opdracht en formuleert een nieuwe probleemstelling.
- Presentatie aan de docent en de medestudenten
- *Pitchen*: de student geeft een kernachtige voorstelling van zijn werkstuk. Deze werkvorm kan ook gezien worden als een elementaire managementvaardigheid, aangezien in de beroepswereld deze presentatievorm een noodzakelijk vaardigheid is.
- Instructie: de docent of de medewerker instrueert de student of de studentengroep stap voor stap.

De commissie is positief over de gebruikte werkvormen, maar stelt vast dat in de afstudeerrichting Vrije kunsten vooral met klassieke werkvormen gewerkt wordt. Het gebruik van hedendaagse werkvormen, georiënteerd op Grafisch ontwerp en Fotografie, verdient aandacht binnen deze afstudeerrichting.

In de masteropleiding werden twee nieuwere werkvormen ingevoerd:

- *Tutorial*-sessie: contactmomenten voor permanente evaluatie;
- *Curatorial*-sessie: deze werkvorm wordt gebruikt in de masteropleiding Fotografie. Medestudenten contextualiseren elkaars werk en nemen zelf de rol van curator op zich. De docent heeft een modererende rol.

In de opleiding wordt gebruikgemaakt van syllabi, cursusteksten, handleidingen, *readers*, PowerPoint-presentaties en illustraties. Daarnaast is heel wat technische uitrusting in de werkplaatsen aanwezig (zie facet 4.1).

De opleiding beschikt ook over een digitale leeromgeving. Hierop is studiemateriaal digitaal beschikbaar. Zowel studenten als docenten zijn niet erg positief over het elektronische leerplatform. Het platform wordt ook niet door alle docenten gebruikt.

De bibliotheek van de Hogeschool Sint-Lukas Brussel heeft een collectie die zich toelegt op Beeldende kunsten, fotografie, film, video en animatie, grafische en reclamevormgeving, interieurvormgeving, bouw en het kunstonderwijs. De nadruk ligt op 20^e-eeuwse en hedendaagse ontwikkelingen, op de interacties tussen de genoemde disciplines en op theoretische reflectie. De collectie bestaat uit boeken, cd-roms, tijdschriften, databanken en audiovisueel materiaal. De bibliotheek van de hogeschool maakt gebruik van het digitale bibliotheekplatform LIBISng. De commissie is positief over de collectie van de bibliotheek.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt aandacht voor hedendaagse werkvormen bij de afstudeerrichting Vrije kunsten en een oplossing voor de hoorcolleges in de eerste twee bachelorjaren.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

In het examenreglement van de hogeschool zijn de examens, de samenstelling van de jury en de criteria en wijze van beoordeling door de jury vastgelegd. De evaluatieregels zijn ook in het algemeen opgenomen in het programmaboek per opleidingsonderdeel. Het onderwijs- en examenreglement is afgestemd op de regels van de associatie.

De examenroosters worden bekrachtigd door de raad van bestuur. Via de raad van bestuur hebben de studenten inspraak in de opstelling van dit rooster.

De doelstellingen van de opleiding in verband met de evaluatie in de bacheloropleiding zijn:

- meer *exposure* aan externe beoordelaars naarmate de student in de opleiding vordert;
- permanente bijsturing van het artistieke proces en de werkstukken doorheen het studiejaar;
- naarmate de opleiding vordert, worden de kritische en algemene studies meer geëvalueerd via papers, presentaties en onderzoek dan via een kennisexamen van de leerstof.

Wat het praktijkwerk betreft, kunnen de studenten dit in de afstudeerrichting Fotografie doorheen het jaar door de begeleidende docent laten screenen. Twee tussentijdse evaluaties staan voor 10 procent van de punten. De overige 90 procent wordt op het einde van het jaar door de jury toegekend.

De evaluatie van de atelieropdrachten in het keuzetraject grafische vormgeving gebeurt via permanente evaluatie (25 procent) in combinatie met een eindjury (75 procent). De studenten Reclamevormgeving worden in januari en op het einde van het academiejaar door een jury van alle betrokken docenten geëvalueerd. De punten van januari zijn richtinggevend. Een positief geëvalueerd werk van januari moet in juni niet meer gepresenteerd worden. Bij het keuzetraject illustratie worden de opdrachten doorheen het jaar geëvalueerd met indicatieve punten. Op het einde van het jaar worden de punten vastgelegd. Het eindwerk van de studenten beeldverhaal, een kort beeldverhaal, wordt door een gemengde interne en externe jury beoordeeld. Het scenario en het beeldende werk tellen elk voor de helft van de punten mee in de beoordeling.

De eindwerken van Vrije kunsten worden beoordeeld tijdens één globale groepsbeoordeling door het docententeam.

De beoordeling en evaluatie van het afstudeerproject van een bacheloropleiding, en de beoordeling en evaluatie van de masterproef gebeuren door een jury. Ook personen die geen personeelslid van de hogeschool zijn, kunnen lid zijn van deze jury.

Naast de masterproef (zie facet 2.8) volgen de masterstudenten de onderdelen 'kritische studies' en 'atelier'. De beoordeling van 'kritische studies' ligt voor 25 procent op de actieve deelname aan een seminarie. De overige 75 procent wordt verdeeld over een aantal individuele of groepstaken. Daarbij kan het onder meer gaan om lees- en presentatieopdrachten, papers, literatuurstudies, syntheseverslagen of andere werkstukken, zoals beeldanalyses, tentoonstellingsconcepten, filmprogrammeringen en de samenstelling van *readers*.

Bij de beoordeling van het atelier tellen drie elementen mee. De aanwezigheid tijdens groepsdiscussies en afspraken telt mee voor 25 procent. De actieve deelname aan groepsdiscussies in het atelier telt mee voor 30 procent. De overige 45 procent staan op wat de opleiding noemt: de evaluatie van de persoonlijke, artistieke of professionele objectieven, de onderzoeksmethoden en werkwijzen, en van de vooruitgang in het ontwerp en de realisatie van de eigen projecten van de student en/of in de uitvoering van gerichte opdrachten, stages en/of de ontwikkeling van de eigen portfolio. Die laatste wordt door de studiebegeleider en minstens twee atelierdocenten beoordeeld. De aanwezigheid en actieve deelname worden beoordeeld door de studiebegeleider.

De opleiding toetst de kwaliteit van de examens via de studentenenquêtes. In het examenreglement is een uitgewerkte procedure opgenomen voor de regeling van geschillen. De opleiding merkt nog op dat de evaluatie van artistieke werkstukken een delicaat punt is in elke kunstopleiding. Ze meent dat het jurygegeven en de evaluatiecriteria de betrouwbaarheid van de meting verhogen.

De commissie stelt vast dat de studenten geen klachten hebben over de manier van examineren. Wel kan er volgens de commissie meer gelijkheid gezocht worden in de manier van beoordelen, waarbij een evenwicht moet gevonden worden tussen de beoordeling van de ontwikkeling van de student en het eindresultaat.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan om meer gelijkheid te zoeken in de manier van beoordelen.

Facet 2.8 Masterproef

Beoordelingscriteria

- De masteropleiding wordt afgesloten met een masterproef waarmee de student blijk geeft van een analytisch vermogen of van een zelfstandig probleemoplossend vermogen op academisch niveau of het vermogen tot kunstzinnige schepping. Het werkstuk weerspiegelt de algemeen kritisch-reflecterende ingesteldheid of de onderzoeksingesteldheid van de student.
- De masterproef heeft een omvang van ten minste één vijfde van het totale aantal studiepunten met een minimum van 15 en een maximum van 30 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De masteropleiding bestaat uit 60 studiepunten; de omvang van de masterproef is 30 studiepunten. De totale studielast bedraagt 900 uren.

De masteropleiding gaat van start met een introductieweek. Tijdens deze week ontvangen de studenten informatie over de masteropleiding, de seminaries, de ateliers en de masterproef. De studenten kiezen aan het einde hun seminaries en atelier, de begeleider van het afstudeerproject en de promotor van de scriptie. Voor de realisatie van de masterproef worden bindende afspraken vastgelegd.

In het handboek van de masteropleiding worden de regels rond de masterproef opgenomen. De proef bestaat uit:

- de realisatie van beeldend werk, en de presentatie en mondelinge toelichting ervan onder de vorm van een tentoonstelling, een voorstelling of een andere vorm van publieke presentatie aan een jury van externe deskundigen;
- een scriptie die het werk onderbouwt en contextualiseert. In deze scriptie moet de student aantonen zich te kunnen oriënteren binnen het veld van de gekozen opleiding, afstudeerrichting of studietraject. Deze oriëntatie leidt tot een beargumenteerde probleemstelling in relatie tot de eigen artistieke praktijk of ervaring.

Voor de permanente evaluatie bij de masterproef wordt gebruikgemaakt van *tutorial sessions*. De student heeft daarbij geregeld contact met de *tutor* en maakt hiervan een verslag, dat via het elektronische leerplatform aan de *tutor* wordt overgemaakt. In dit verslag neemt de student de opmerkingen, verbeteringssuggesties en adviezen op. Het verslag wordt door de *tutor* eventueel aangevuld, en een aanduiding van de vooruitgang van de student wordt toegevoegd. Met deze sessies wil de opleiding garanderen dat de begeleider van het praktijkwerk en de promotor van de scriptie geregeld contact hebben met de student. Tijdens het jaar moeten minstens vijf sessies plaatsvinden. De taak van de *tutor* is om het proces en de inhoudelijke diepgang te bewaken.

Naast deze begeleiding kan de student ook een beroep doen op technische en productionele ondersteuning. Wel is het volgens de opleiding belangrijk dat in de masterproef in grote mate zelfstandig gewerkt wordt.

Uit de gesprekken met de commissie blijkt dat de intensiviteit van de individuele begeleiding van de studenten bij de masterproef erg afhankelijk van het traject waarin zij studeren. Bepaalde studenten zijn dan ook erg enthousiast over de master, anderen veel minder. De commissie gaat ervan uit dat dit opgelost kan worden met de acties die de opleiding onderneemt (zie ook facet 4.2).

De evaluatie van het praktijkwerk gebeurt door een jury van externe deskundigen. De begeleiders van het werk en de scriptie maken ook deel uit van deze jury, om het geïntegreerde karakter van het afstudeerproject te garanderen. Dit cijfer telt voor 70 procent mee in de eindbeoordeling. De overige 30 procent staat op de evaluatie van de scriptie. De jury van de scriptie bestaat uit de begeleider van het praktijkwerk, de promotor van de scriptie en één lezer.

De commissie meent dat er door deze focus op het eindresultaat te weinig aandacht is voor de artistieke ontwikkeling van de student. Er is bij de afstudeerrichtingen in de beoordeling dus meer aandacht nodig voor dit proces. Het is volgens de commissie belangrijk de normen uit het professionele werkveld te hanteren, maar de individuele mogelijkheden van iedere student moeten tot hun recht kunnen komen.

De scriptie wordt ingediend in juni; een herkansing is mogelijk in september. Het praktijkwerk wordt ingediend in september.

De scriptie moet voldoen aan een aantal inhoudelijke en formele vereisten. Inhoudelijk worden het onderwerp en de vraagstelling afgeleid uit de eigen artistieke praktijk. Daarbij moet de student in staat zijn om:

- een welomschreven vraag- of probleemstelling te formuleren en te ontwikkelen, naar aanleiding van of voortvloeiend uit de eigen artistieke praktijk, ervaring of ambities;
- een verdedigbare onderzoeksmethode op te bouwen en te gebruiken;
- de bronnen en literatuur op te sporen die relevant zijn voor de probleemstelling, ze accuraat te lezen of te analyseren en zelfstandig te interpreteren en te verwerken;
- de bestaande inzichten coherent te synthetiseren, verwoorden en beoordelen;
- een kritische en persoonlijke positiebepaling te ontwikkelen ten opzichte van de problematiek;
- uit de probleemstelling, de literatuur en de analyse van de bestaande problematiek een verantwoorde conclusie te trekken.

Formeel moet de scriptie voldoen aan een aantal regels van de associatie. Het tekstuele deel heeft een omvang van ongeveer 7500 woorden of 50.000 tekens, en moet een coherent systeem van literatuur- en bronverwijzingen bevatten. De student kan het tekstuele deel aanvullen met ander materiaal, zoals beeldmateriaal. Een scriptie kan dus niet in een andere dan een geschreven vorm. De studenten gaven in de gesprekken met de commissie aan dat zij dit wel interessant zouden vinden. Vroeger mochten de scripties volgens de afgestudeerden wel andere vormen aannemen. Zij vinden het dan ook jammer dat dit niet meer kan.

Het hele onderzoeksproces kan ook niet in de scriptie gedocumenteerd worden, aangezien ze in juni ingeleverd moet worden en het praktijkwerk pas na de zomervakantie klaar moet zijn. Sommige studenten beschouwen de scriptie dan ook als een vooronderzoek, anderen schrijven over een thema dat niet met het werk in verband moet staan.

In de afgelopen academiejaren werd een aantal acties ondernomen in functie van het huidige masterprogramma:

- De ontwikkeling van een handleiding, specifiek voor de masteropleiding;
- De ontwikkeling van een bijzonder examenreglement in het kader van de masteropleiding;
- Ontwikkeling van gespecialiseerde seminaries om de kritische studies academisch en flexibel in te vullen. Deze seminaries zijn onderzoeksgelateerd en hebben in principe een levensduur van drie jaar.
- Infosessies voor toekomstige masterstudenten;
- Mastersessies voor de studenten die hun bachelorprogramma beëindigen;
- De bepaling van docenten die in het masterprogramma als begeleiders van de masterproef zullen functioneren;
- De bepaling van de docenten die in de masteropleiding de atelierwerking op zich nemen, gebeurde op voorstel van het opleidingshoofd na consultatie van alle betrokken atelierdocenten.
- Een grondige voorbereiding met de betrokken docenten van de masterateliers en de aansluitende masterproef. Die vond plaats onder leiding van de directeur Onderwijs en Onderzoek.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt meer aandacht voor het artistieke proces bij de beoordeling van de masterproef.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Beoordelingscriteria:

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten bachelor:

- diploma secundair onderwijs, diploma van het hoger onderwijs van het korte type met volledig leerplan, diploma van het hoger onderwijs voor sociale promotie of een diploma of getuigschrift dat bij of krachtens een wet, decreet, Europese richtlijn of een andere internationale overeenkomst als gelijkwaardig wordt erkend;
- door het instellingsbestuur bepaalde voorwaarden voor personen die niet aan bovengenoemde voorwaarden voldoen.

master:

- diploma van een bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s)en in voorkomend geval aangevuld met een geïndividualiseerd opleidingsprogramma, een voorbereidingsjaar of een schakelprogramma

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie constateert dat er in de wijze waarop de toelatingsproef wordt afgenomen en de praktijk dat vrijwel iedereen die de moeite neemt die proef af te leggen, ook wordt toegelaten, een oorzaak gevonden kan worden gevonden voor het relatief grote aantal studenten dat de opleiding in het eerste jaar verlaat. De opleiding onderkent dat die praktijk moet worden gewijzigd en zet daarvoor momenteel de nodige stappen, die intern worden bediscussieerd.

De toelatingsproef was ten tijde van het visitatiebezoek georganiseerd per afstudeerrichting. Daarbij wordt naargelang de afstudeerrichting gepeild naar de kennis rond kernbegrippen en visuele cultuur, wordt een aantal opdrachten gegeven (soms ook een thuisopdracht), worden portfolio's bekeken en wordt een gesprek gevoerd. De meeste kandidaten die aan de toelatingsproef deelnemen, worden door de opleiding toegelaten. De traditie van de opleiding is om kandidaten een advies te geven en ze zelf te laten kiezen of ze zich inschrijven of niet. De studenten bevestigen dat bij de toelatingsproef de motivatie of het eigen werk weinig meetelt, en dat bijna iedereen wordt toegelaten. Zowat 20 procent kiest ervoor om zich niet in te schrijven. Het eerste jaar is voor de opleiding een selectiejaar, en iets meer dan 50 procent van de studenten valt af.

De opleiding heeft de intentie uitgesproken om een nieuwe toelatingsproef te ontwikkelen. Het oorspronkelijke plan van de opleiding om een gemeenschappelijke proef voor de associatie te organiseren, is niet doorgegaan. Een werkgroep werkt aan de verbetering van de toelatingsproef. Een vijfde van de proef zal specifiek per discipline zijn, de rest zal gemeenschappelijk worden. Als deel van de toelatingsproef zal een portfolio bekeken worden en zal een gesprek plaatsvinden. Er zou ook een thuisopdracht gegeven worden. De opleiding hoopt dat studenten hierdoor beter zullen nadenken over de opleiding die ze willen volgen, door al een inspanning te doen voor de opleiding. Maar ze geeft toe dat het steeds een moeilijke opdracht zal blijven om de potentialiteit van kandidaten op heel korte tijd in te schatten. De opleiding wil alleszins de instroom groot genoeg houden om de financiering te behouden.

De huidige studenten vinden het soms jammer dat er niet meer geselecteerd wordt tijdens de toelatingsproef, want ze merken dat het niveau van de opleiding daardoor in het begin beduidend lager ligt. Toch vinden velen het ook belangrijk dat de studenten voldoende kansen krijgen om zich te bewijzen, en dat de toelatingsproef dus niet te streng mag zijn.

De commissie vindt het positief dat de opleiding ook aandacht heeft voor het geven van kansen aan kandidaten, maar steunt de opleiding in de aanpassing van de toelatingsproef.

De studenten kiezen voor Sint-Lukas Brussel, omdat de opleiding in een grootstad ligt en er een goed evenwicht is tussen techniek en inhoud. De meeste studenten zijn van Belgische afkomst. De meeste studenten van Fotografie en Grafisch ontwerp komen uit het ASO-onderwijs, gevolgd door ongeveer evenveel KSO- als TSO-studenten. Bij de Vrije kunsten is er een groot aantal instromende KSO-studenten, een klein percentage ASO-studenten en enkele studenten uit het TSO en BSO. Het aantal BSO-studenten ligt rond 10 procent bij Grafisch ontwerp en is uiterst klein bij Fotografie. In elke afstudeerrichting zit een aantal studenten met een buitenlands diploma.

De opleiding ziet geen finaliteit in de bacheloropleiding. Die is voor haar logisch met de masteropleiding verbonden. Tot 80 procent van de studenten stroomt dan ook door. De masteropleiding wordt gezien als het logische sluitstuk.

In 2005-2006 werd een nieuw onderwijs- en examenreglement van kracht in de hogeschool. Dit reglement regelt onder meer de invoering van flexibele leertrajecten, met mogelijkheden tot:

- Voltijds of deeltijds studeren onder de vorm van een geïndividualiseerd leertraject;
- Diploma-, credit- en examencontracten;
- EVC- en EVK-trajecten. De toekenning van EVC's en EVK's gebeurt volgens de regelgeving van de associatie.

In 2006-2007 werd het reglement verder aangepast en werden toelatingsmogelijkheden gecreëerd via schakel- of voorbereidingsprogramma's. Er werden specifieke schakelprogramma's opgesteld voor de PBA Fotografie en de PBA Beeldvorming, met doorstroming naar de afstudeerrichting Grafisch ontwerp. Er wordt geregeld gebruikgemaakt van deze schakelprogramma's.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie steunt de opleiding in het aanpassen van de toelatingsproef.

Oordeel over onderwerp 2: programma: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1: Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma	voldoende
facet 2.2: Eisen academische gerichtheid van het programma	voldoende
facet 2.3: Samenhang van het programma	voldoende
facet 2.4: Studieomvang	OK
facet 2.5: Studielast	voldoende
facet 2.6: Afstemming tussen vormgeving en inhoud	goed
facet 2.7: Beoordeling en toetsing	voldoende
facet 2.8: Masterproef	voldoende
facet 2.9: Toelatingsvoorwaarden	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 3 Inzet van het personeel

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Ten aanzien van het personeel stelt de commissie vast dat er een grote expertise aanwezig is en dat de meeste medewerkers bevoegen het onderwijs verzorgen, veelal vanuit bevindingen die zij in een professionele beroepspraktijk opdoen. De docenten zijn erg gemotiveerd en hebben een groot kritisch vermogen.

In het hogeschoolonderhandelingscomité worden personeelszaken als formatie, aanstelling, benoeming, bevordering en evaluatie besproken. Deze onderwerpen worden voorbereid door de werkgroep Personeelsbeleid van de hogeschool. In het arbeidsreglement en in afzonderlijke protocolakkoorden zijn de procedures voor aanstelling, benoeming, bevordering en evaluatie vastgelegd.

De personeelsformatie wordt jaarlijks vastgelegd, en in functie hiervan worden vacatures opgesteld. De opleidingshoofden en vakgroepvoorzitters worden betrokken bij de formatie; deze laatste zijn verantwoordelijk voor de aanwervingen, aangezien de vakgroep de primaire werkomgeving van het onderwijzende personeel vormt. Naast leden van de vakgroep en de onderwijscommissie worden ook externe deskundigen betrokken in de selectiecommissie. De belangrijkste selectiecriteria zijn: artistieke verdiensten, artistieke focus, onderzoekscompetenties, onderwijskundige deskundigheid en ervaring. De vakgroepvoorzitter doet een voorstel tot aanwerving aan de directeur Onderwijs en de raad van bestuur. Een aanstelling gebeurt voor een jaar en kan na een positieve evaluatie verlengd worden.

Voor het administratieve en technische personeel werd een protocolakkoord afgesloten over de te volgen procedure voor bevorderingen. Die worden toegekend op voorstel van de raad van bestuur in functie van de personeelsbehoefte, en zijn gekoppeld aan een wijziging of uitbreiding van de opdrachten en verantwoordelijkheden. Bevorderingen voor het onderwijzende personeel kunnen gebeuren na kandidatuurstelling voor een vacature van de hogeschool, maar worden niet automatisch toegepast.

De professionalisering van het onderwijzende personeel op het gebied van onderwijskundige competentieontwikkeling gebeurt door de dienst Kwaliteitszorg en pedagogische ondersteuning. Deze dienst heeft een programma ontwikkeld voor de begeleiding van beginnende docenten, ondersteunt de docenten in het opmaken van de ECTS-fiches en helpt de docenten zich te oriënteren binnen de evoluties in het hoger onderwijs. Elke docent kan op eigen aanvraag of na vaststelling van pedagogische tekorten individuele begeleiding en vorming krijgen binnen een assistentieprogramma dat de hogeschool heeft opgezet. Een organisatie die opleidingen op het vlak van humanresourcesmanagement aanbiedt, gaf in 2007 een opleiding aan de ondersteunende diensten en aan de vakgroepvoorzitters, de opleidingshoofden, de werkplaatscoördinator en de verantwoordelijke Kwaliteitszorg. Uitwisselingen van *best practices* op het vlak van academische en artistieke competentieontwikkeling gebeurt via de jaarlijkse 'Dag van het Onderzoek', de vakgroepvergaderingen en deelname aan activiteiten van het IvOK. De directie en stafleden van de hogeschool volgen studiedagen, colloquia en academische zittingen die betrekking hebben op internationale en nationale ontwikkelingen in verband met onderzoek en ontwikkeling van de kunsten, op.

Via een functie- en taakomschrijving en aan de hand van functioneringsgesprekken door de vakgroepvoorzitter, wordt de taakstelling van het onderwijzende personeel vastgelegd. Tot de taakstelling behoren onderwijsopdrachten, interne dienstverlening, competentieontwikkeling inzake beoefening en ontwikkeling van de kunsten, en onderzoeksopdrachten en maatschappelijke dienstverlening. De verhouding tussen onderwijstaken en interne dienstverlening enerzijds en taken in verband met artistieke of academische competentieontwikkeling anderzijds, schommelt rond 60/40. Hierdoor wordt ruimte gecreëerd om artistiek en onderzoeksmatig bedrijvig te zijn, of om zich verder te ontwikkelen op het onderwijs- of onderzoeksdomein. Coördinatoren zijn vrijgesteld voor hun coördinatortaken, al gaat het om kleine percentages, zoals 5 procent voor kwaliteitszorg.

De belangrijkste kenmerken van de evaluatie van het onderwijzende personeel zijn periodiciteit op basis van de functie- en taakomschrijving, het geregeld voeren van functioneringsgesprekken, de nadruk op verbeteren in plaats van sanctioneren en studentenevaluaties aan de hand van studentenenquêtes. De onderwijstaken worden voornamelijk via deze enquêtes getoetst en vormen een belangrijk onderdeel van de kwaliteitszorg van de hogeschool (zie facet 5.1). Andere aspecten die onderwerp uitmaken van de docentenevaluatie, zijn deskundigheidsontwikkeling binnen het vakgebied, interne dienstverlening (onder meer deelnemen aan onderwijscommissies en vakgroepen) en maatschappelijke dienstverlening.

Het technische personeel staat ten dienste van studenten en docenten, en is permanent aanwezig in de werkplaatsen van de hogeschool. De werkplaatscoördinator organiseert de werking van dit team.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door onderzoekers die een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het vakgebied (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten);
- bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De associatie heeft een aantal kwantitatieve streefdoelen vastgelegd bij de academisering van de opleidingen:

- 5 tot 10 procent van het onderwijzende personeel bestaat uit doctores;
- ten minste één derde van het onderwijzende personeel bestaat uit actieve onderzoekers (leden van het onderwijzende personeel die actief betrokken zijn in onderzoeksprojecten, gefinancierd door academiseringsmiddelen, het onderzoeksfonds van het IvOK of andere onderzoeksfondsen);
- ten minste één derde van het onderwijzende personeel bestaat uit kunstenaars met een hoogstaande artistieke praxis;
- ten minste 75 procent van de actieve onderzoekers is geaffilieerd onderzoeker van de K.U.Leuven.

Op het moment van het visitatiebezoek telde de opleiding 13,9 procent VTE doctores (6,3 VTE verdeeld over 10 personeelsleden) en 10,2 procent VTE doctorandi (4,6 VTE verdeeld onder 5 personeelsleden). Een viertal docenten bereidt een doctoraat aan een buitenlandse universiteit voor. 36,9 procent van de leden van het onderwijzende personeel is actief onderzoeker. Als de doctorandi hierbij worden opgeteld, komt de opleiding aan

46,1 procent onderzoekers. Wat de meting van de artistieke en onderzoeksoutput betreft, geeft 78 procent van het onderwijzende personeel minimaal één internationale output op; 13,2 procent had enkel een nationale en regionale output; slechts 8,8 procent van de docenten verklaarde geen output te hebben gehad.

Het merendeel van de personeelsleden is actief in het vakgebied. Om de artistieke en onderzoeksoutput van de leden van het onderwijzende personeel te meten, wordt gewerkt met een meetsleutel die is uitgewerkt binnen de begeleidingscommissie Academisering van de associatie. Deze meting is vooral kwantitatief en gebeurt sinds 2005. Ze maakt een onderscheid tussen het internationale en het nationale niveau. Een grote meerderheid van de personeelsleden heeft minimaal één internationale output. Telkens een 10-tal procent heeft enkele nationale output of geen output. Deze output bestaat uit:

- de creatie en eerste presentatie van een nieuw kunstwerk of een artistieke realisatie;
- de verdere of bijkomende presentatie van een bestaand kunstwerk;
- de productie, curatie of coördinatie van een project;
- recensies, publicaties, interview;
- bijdragen in de forumtaal van het vakgebied in gereviewde tijdschriften;
- boeken uitgegeven als auteur;
- boeken uitgegeven als *editor*;
- opname van artikels of beelden in boeken of gedeelten van boeken;
- mededelingen op congressen, symposia, bijeenkomsten, in thesissen en interne rapporten.

De opleiding haalt de doelstelling van geaffilieerde onderzoekers niet.

Docenten kunnen zelf onderzoeksprojecten indienen, en worden hiervoor gestimuleerd en ondersteunt door de vakgroepvoorzitter. Er is geen sturing van bovenaf, en de docenten vinden het positief dat ze van de hogeschool de vrijheid krijgen om zelf projecten op te starten.

De commissie meent dat de docenten die bijdragen aan het onderzoek in de opleiding, hiervoor sterk gemotiveerd zijn en het onderzoek ook in het onderwijs een plaats trachten te geven. Zij meent wel dat het onderzoek in en door de kunsten een meer nadrukkelijke rol kan krijgen.

De commissie vindt het positief dat veel docenten actief zijn in het werkveld. Daarnaast worden externe gastprofessoren contractueel aangetrokken voor het leiden van workshops of het geven van gastlezingen. Het opleidingshoofd beschikt over een budget per afstudeerrichting dat gebruikt kan worden voor de voorstellen van de onderwijscommissies.

Verschillende docenten nemen deel aan internationale tentoonstellingen en festivals, of verzorgen vormgevingsopdrachten, zijn curator of programmator van een internationale tentoonstelling of evenement, en worden bekroond. Enkele docenten zijn *editor* of lid van een *editorial board*, en verzorgen lezingen en gastdocentschappen. Een aantal docenten heeft een mandaat in (internationale) organisaties, is jurylid van andere (buitenlandse) kunstopleidingen, is betrokken bij andere opleidingen of doet elders aan onderzoek.

Naast de praktijk- en theoretische expertise in fotografie, grafisch ontwerp en de vrije kunsten, en de algemene theoretische vakkennis kan de opleiding ook gebruikmaken van de expertise van de andere opleidingen van de hogeschool (Interieurvormgeving en Audiovisuele kunsten).

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt meer aandacht voor onderzoek in en door de kunsten.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Dat Sint-Lukas Brussel een betrekkelijk kleine opleiding is, die zich staande moet houden in dynamische en soms ronduit bedreigende omstandigheden die grotendeels worden bepaald door een externe beleidsagenda, heeft volgens de commissie tot gevolg dat er veel aandacht moet uitgaan naar processen die niet direct met het onderwijs – het lesgeven als zodanig – te maken hebben. Daardoor ontstaan capaciteitsproblemen, waardoor de gewaardeerde individuele begeleiding van de studenten binnen bepaalde afstudeerrichtingen sterk onder druk komt te staan. Dat levert de nodige frustratie op, die gelukkig niet binnen boord worden gehouden. Dat geldt dan vooral voor de afstudeerrichting Grafisch ontwerp, die weliswaar het zelfkritische vermogen niet ontbeert – integendeel – maar niet afdoende in staat is de geconstateerde tekortkomingen het hoofd te bieden. Het moet volgens de commissie beleidsmatig een prioriteit zijn om voldoende VTE te voorzien om het onderwijs te realiseren.

De opleiding telt 76 personeelsleden die instaan voor 50,75 VTE. Van hen zijn 8 VTE administratief en technisch personeel, 38,15 procent onderwijzend personeel en 4,6 procent gastprofessor. De student-docentratio is ongeveer 10/1 en is gunstiger voor Vrije kunsten dan voor Fotografie en Grafisch ontwerp. Wel voorziet de opleiding voor het academiejaar 2010-2011 extra VTE.

De commissie meent dat de algemene ratio in orde is, maar dat de opleiding erover moet waken dat er voldoende begeleiding binnen het onderwijs kan voorzien worden (zie facet 4.2).

31 personeelsleden zijn voltijds betrokken bij de opleiding, 45 deeltijds. De gemiddelde leeftijd van het personeel is 46 jaar, waarbij het overgrote deel van de personeelsleden evenwichtig verdeeld is over de leeftijdscategorieën tussen 30 en 60 jaar. Bij de doctores en doctorandi zijn 13 personeelsleden mannen en 3 personeelsleden vrouwen. Bij het onderwijzende personeel is dit respectievelijk 43 en 9, en het ATP telt in de opleiding geen vrouwen.

Qua samenstelling stelt de commissie vast dat bij sommige afstudeerrichtingen vrouwen erg ondervetegenwoordigd zijn, en wel zodanig dat studenten daar bezwaar tegen maken. Ook de opleiding zelf kent dit probleem. In het personeelsbeleid zal actief aandacht moeten gaan naar een betere afspiegeling van de maatschappij qua sekse, culturele achtergrond enzovoort.

De huidige personeelsformatie van de opleiding Beeldende kunsten wordt nog sterk gekleurd door historische factoren, zoals de concordantie van de toenmalige leraren naar de ambten, voorzien in het Hogescholendecreet. Deze factoren beletten nog steeds een gepaste invulling van vooral het ambt van assiserend personeel. Momenteel bereidt de werkgroep Personeelsbeleid in de hogeschool een nauwkeurigere omschrijving voor van de opdrachten en taken van elk ambt. De hogeschool streeft hierbij een betere verhouding na tussen assiserend en docerend personeel, deeltijds en voltijds personeel, en tussen statutair personeel, gastdocenten en contractueel personeel.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt om in het personeelsbeleid voldoende aandacht te hebben voor de afspiegeling van de maatschappelijke verhoudingen.

De commissie vraagt een continue aandacht voor de student-docentratio in alle afstudeerrichtingen en trajecten.

Oordeel over onderwerp 3: inzet van het personeel: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1: Kwaliteit personeel	goed
facet 3.2: Eisen academische gerichtheid	voldoende
facet 3.3: Kwantiteit personeel	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 4 Voorzieningen

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De middelen voor de opleiding worden jaarlijks vastgelegd bij het opmaken van de begroting in functie van de onderwijsnoden en -plannen van de opleiding. Voor de toekenning vindt een overleg plaats tussen de afgevaardigd bestuurder, de directeur Onderwijs en onderzoek, de dienst Boekhouding en financiën, het hoofd van de personeelsdienst, het opleidingshoofd, de vakgroepvoorzitters en de werkplaatscoördinator. Dit betreft zowel de werkings- en investeringsmiddelen als de personeelsformatie van de opleiding. De lokalen en ateliers worden door de hogeschool ter beschikking gesteld aan de opleidingen. Met de toegekende middelen is de opleiding in staat jaarlijks haar basisopdrachten te vervullen. De voorbije jaren werden vooral extra inspanningen geleverd op het gebied van investeringen in informatica, zoals hard- en software.

In april 2007 werd begonnen met een nieuw- en vernieuwbouwproject, dat binnen de vijf jaar gerealiseerd zal worden. Er werd een werkgroep Technieken samengesteld, bestaande uit de werkplaatscoördinator, de verantwoordelijken voor gebouwen, uitrusting en informatica, de ingenieurs van het studiebureau en het architectenbureau. De nieuwbouw wordt opgevat als een campus. Er is toegang tot deze campus via drie straten: de Paleizenstraat, Groenstraat en Rogierstraat. Centraal ligt een (interne) publieke ruimte, waar plaats is voor informele communicatie. Het concept is dat van een stad: een opeenvolging van straten en pleintjes, geflankeerd door gebouwen met een eigen ruimtelijke kwaliteit. Als verbindingsteken is er een centrale as die van de Paleizenstraat tot de Groenstraat loopt. De ondersteunende diensten en docenten- en staflokalen liggen op deze as. Er zijn twee grote buitenruimtes voorzien met groen; die worden verbonden via een hoge doorgang. De grotere openheid zal zich volgens de hogeschool ook tonen in de open bureaustruktuur, in het voorzien van verblijven voor studenten en gastprofessoren in de Rogierstraat en in de bibliotheek, die naar het publiek gericht is.

De werken kennen drie fasen, die de normale schoolwerking niet mogen hinderen.

- De nieuwbouw aan de Groenstraat en de verbindingsbrug met het middenblok, en een nieuwbouw met een torengedouw voor Vrije kunsten, Fotografie en Audiovisuele Kunsten. Deze fase was al gerealiseerd tijdens het visitatiebezoek.
- De nieuwbouw aan de Paleizenstraat: over de hele breedte wordt een nieuwe gevel voorzien met de hoofdtoegang. In de gevel wordt de aanwezigheid van onderwijsfuncties zichtbaar (bibliotheek, leslokalen en tentoonstellingsruimte). Deze fase was in constructie tijdens het visitatiebezoek.
- De renovatie van de blokken M en R en de nieuwbouw aan de Rogierstraat: de M- en R-gebouwen worden vernieuwd en niet afgebroken; de dragers van de historische site worden met respect voor de architectuur heringevoeld.

In de eerste fase van de nieuwbouw is een volledig niveau ingericht voor de opleiding Fotografie. Dit plateau omvat een kleine 1000 m² en heeft de volgende lokalen:

- Fotostudio, 260m²: vier modulaire studio's met opnameapparatuur en een verlichtingssysteem. De opnameapparatuur is aanwezig, zowel voor digitale opnames op groot formaat als voor professionele analoge opnames. Er zijn ook een kleedruimte en een keukentje voor de voorbereidingen van *food photography*.

- Donkere kamers, 210m²: deze ruimtes zijn ingedeeld in klassieke cellen met vergroters en natte cellen voor film- en papierontwikkeling. Twee grotere natte donkere kamers zijn voorzien voor klassikale oefeningen. De optische belichter en de ontwikkelmachines zijn hier opgesteld.
- Pool fotografie, 65m²: deze ruimte funktioneert als centrale werkplaats, waar een staf van vier personen zorgt voor de uitlening van het fotografische materiaal en kleine herstellingen uitvoert. Deze mensen organiseren en geven ook technische instructies voor het gebruik van de apparatuur en software. De fotografiewerkplaats beschikt over een digitale belichter voor fotopapier. Deze machine laat toe om fotopapier te belichten met led-technologie, waarna het papier chemisch wordt ontwikkeld. De productiecapaciteit van zo'n machine is erg hoog en de kosten voor de gebruiker liggen erg laag, doordat fotopapier op zichzelf vrij goedkoop is en de machine geen inkt verbruikt.
- Atelier digitaal, 34m²: een ruimte met gespecialiseerde werkstations voor beeldverwerking, uitgerust met gekalibreerde monitors en professionele negatief-/diascanners.
- Besprekingsruimtes, 200m²: lokalen waar docenten en studenten het praktijkwerk bespreken, uitgerust met *beamers* en gekalibreerde schermen. Voor de zomerperiode is ook een terras van 80m² ter beschikking voor besprekingen in openlucht.
- Opleefruimte en berging, 75m²: een ruimte met een opkleefmachine, waarmee de foto's opgekleefd worden op een drager (schuimplaat of aluminiumplaat) voor presentatiedoeleinden. Ook het lamineren (de kunstwerken voorzien van een beschermende folie) wordt hier uitgevoerd met dezelfde machine. Een verticale snijmachine is voorhanden voor het versnijden van de schuimplaten. De aansluitende berging huisvest de stock van het plaatmateriaal en de studietoebehoren, zoals achtergrondrollen.

Momenteel beschikt de afstudeerrichting Grafisch ontwerp over een verdieping van het H-blok met de volgende lokalen:

- Een instructieklas met twintig iMac-computers van de laatste generatie voor klassikale instructielessen in diverse softwarepakketten.
- Een lokaal met gespecialiseerde *high-end* Mac-computers voor grafische toepassingen, maar ook voor toepassingen in *motion graphics*, Flash, webdesign enzovoort.
- Diverse kleinere klassen met *middle-end* Mac-werkstations (Mac) voor besprekingen, *tutorial*-sessies en werken onder begeleiding van een docent.
- Een *server room* voor de IT-apparatuur die eigen is aan de werkplaats.

De nieuwe ateliers voor de opleiding Grafisch Ontwerp zijn gepland in de gebouwen aan de Paleizenstraat. Die worden in de tweede en derde fase van de nieuwbouw gerealiseerd.

De werkplaatsen die voornamelijk gekoppeld zijn aan de opleiding Vrije kunsten omvatten:

- Een werkplaats metaal (120m²) met een op kolen gestookte smidse voor het smeden van metaal, een lasinstallatie met lastafel en rookafvoer, een snijbrander, een afkortzaag, een kolomboormachine, een slijpmolen en diverse kleine gereedschappen.
- Een werkplaats hout (75m²). Die bevat voor studentengebruik voornamelijk een grote verticale paneelzaag voor het verzagen van plaatmateriaal en werkbanken met klein gereedschap. In dit deel staat ook een combinatiehoutbewerkingsmachine. Deze machine wordt alleen bediend door de mensen van de technische dienst, maar kan ook voor studentenprojecten ingezet worden.
- Een grote projectruimte (190m²), gelegen naast de werkplaatsen hout en metaal, zodat studenten daar hun installaties kunnen opbouwen. De projectruimte wordt samen met de buitenpatio (140m²) ook gebruikt door de studenten sculptuur.
- Werkplaatsen kunststoffen en plaaster (130m²), die tijdelijk nog door de IT-dienst van de school in gebruik zijn tot alle fasen van de vernieuwbouw zijn afgerond.
- Een grote projectstudio (177m²).
- Een steendruklokaal (lithografie) (155m²).
- Een constructieruimte grafiek (60m²).
- Een lokaal voor etstechnieken met een apart zuurlokaal en een voorbereidingszone (78m² + 15m² + 12m² + 10m²). Hier bevinden zich de hoog- en diepdrukpersen en een lokaal met zuurinstallaties voor het zuren van de etsplaten. Een speciale zuur- en spoeltafel met afzuiging van de schadelijke gassen is hier aanwezig.

- Lokalen voor zeefdruktechnieken (3x15m² + 110m²).
- Twee verdiepingen met ateliers voor schilderkunst (315m² + 260m² + 50m² terras).
- Een computerlokaal van 36m².
- Een besprekingslokaal van 24m².
- Een buitenterras van 100m² voor besprekingen en andere buitenactiviteiten.

Daarnaast beschikt de opleiding over leslokalen voor theoretische en kritische studies. In de nieuwbouw zijn twee auditoria uitgerust voor multimediapresentaties.

De werkplaatsen en de technische staf ervan staan in voor de technische ondersteuning van de ateliers van de hogeschool, en ondersteunen docenten in hun werk en studenten bij hun praktijkstudies. De technische staf van een werkplaats geeft instructies over en begeleidt studenten bij het gebruik van de apparatuur, toestellen of materialen, en zorgt voor het onderhoud en de ontlening ervan. De werking van de werkplaatsen en ateliers wordt gecoördineerd door de werkplaatscoördinator. Hij is de leidinggevende van de technische staf. In overleg met de opleidingshoofden en vakgroepvoorzitters ontwikkelt de werkplaatscoördinator een (meerjaren)visie op het investeringsbeleid van de werkplaatsen en ateliers. Voor het ontlenen van materiaal in de werkplaatsen werd een reglement opgesteld.

De ICT-diensten werden in 2006 door een extern auditkantoor geëvalueerd en bleken behoorlijk goed georganiseerd. Het personeelsverloop binnen deze dienst is evenwel onderhevig aan de algemene krapte op de ICT-markt. Dit bemoeilijkt enigszins de consolidering van deze dienst.

De commissie is positief over de vele materiële voorzieningen van de opleiding, zoals de werkplaatsen en de computeruitrusting. De commissie stelt wel vast dat studenten en docenten heel wat kleine problemen ervaren in de nieuwbouwfaciliteiten van de opleiding (opgesloten zitten in delen van het gebouw, opnamestudio's die niet geschikt zijn voor opnames...), en dat ze onvoldoende hebben kunnen bijdragen aan het eisenprogramma dat ten grondslag ligt aan de architectuur. De studenten hebben er begrip voor dat een nieuw gebouw kinderziektes vertoont, maar menen dat de opleiding en de hogeschool meer zouden kunnen doen om deze problemen op te lossen. De commissie meent dat deze kleine problemen eigen zijn aan een nieuwbouw en heeft vertrouwen in de verbeteringen die de opleiding zal aanbrengen. Studenten geven ook aan dat ze zich beknot voelen in het gebruik van het gebouw. Hier zijn volgens de commissie kansen gemist die wellicht in de nabije toekomst, als de bouwactiviteiten definitief hun beslag krijgen, nog kunnen worden gecompenseerd. Ondanks de opmerkingen over de beschikbaarheid van het materiaal meent de commissie dat er voldoende materiaal voorhanden is en dat dit optimaal ontleend wordt.

Het is daarnaast volgens de commissie te hopen dat de Sint-Lukas Galerij zo snel mogelijk weer in beeld komt, en publiek maakt wat in de opleiding aan kunstzinnige kwaliteit tot stand komt. Die zal gerealiseerd worden in de tweede fase van de nieuwbouw.

De bibliotheek heeft een tiental pc's ter beschikking voor de studenten, die gebruikt kunnen worden voor tekstverwerking, surfen op internet, en het raadplegen van de verschillende catalogi en databanken. Daarnaast beschikt de bibliotheek over videoapparatuur (Betamax, VHS, dvd) en een videokamer. De bibliotheek heeft ook een website, waarop de catalogi kunnen worden geraadpleegd.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie meent dat de werking van de Sint-Lukas Galerij belangrijk is voor de externe profilering van de opleiding en hogeschool, en prioriteit heeft voor heringebruikneming.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding geeft informatie aan abiturienten via een infobrochure, de website en infodagen. Tijdens de inschrijvingen geven de stafmedewerker Kwaliteitszorg en pedagogische ondersteuning en het opleidingshoofd informatie aan studenten in verband met de samenstelling van het programma.

Van eind augustus tot eind september is er een voorbereidende vrijwillige cursus tekenen voor nieuwe studenten, georganiseerd door twee docenten. De eerstejaarsstudenten krijgen tijdens de introductiedag informatie over de werking van de hogeschool, de diensten, de organisatie en het studieprogramma. Algemene aankondigingen worden elektronisch en via de valven meegedeeld. Voor een betere opvang van de nieuwe studenten is er ook een moment waarop sommige afstudeerrichtingen met de bachelorstudenten de stad intrekken, waarbij de oudere studenten de jongeren opvangen.

Voor algemene studiebegeleiding kunnen de studenten terecht bij het opleidingshoofd en een stafmedewerker Pedagogische ondersteuning. Daarbij worden onder meer maatregelen genomen voor studenten met functiebeperkingen, zoals dyslexie.

Studenten met specifieke leerproblemen kunnen terecht bij de dienst Studentenvoorzieningen van de hogeschool, die eventueel doorverwijst naar gespecialiseerde diensten.

De dienst Studentenvoorzieningen biedt een aantal faciliteiten aan de studenten aan:

- studentenrestaurants, cafetaria en keukens;
- studentenkamers in eigen beheer;
- advies inzake studentenhuysvesting en mobiliteit;
- steun inzake studentenmobiliteit;
- verstrekken van sociale diensten met aandacht voor studiefinanciering, het studentenstatuut en psychosociale begeleiding;
- verstrekken van een jobdienst;
- initiatieven op sportief en cultureel vlak;
- aanbieden van logistieke diensten en infrastructuur die deze velden ondersteunen.

Via de vzw Quartier Latin biedt de hogeschool, in samenwerking met andere instellingen, kamers aan de studenten aan.

De studietrajectbegeleiding wordt verzorgd door het opleidingshoofd en het bureau van de afstudeerrichting. Veel studenten van de opleiding hebben een individueel studietraject.

Specifiek voor tekenen wordt een monitoraat georganiseerd waarbij studenten gedurende één dag per week op vrijwillige basis onder begeleiding hun tekenvaardigheden kunnen aanscherpen.

Ter voorbereiding van het masterjaar worden voor de bachelorstudenten ontmoetingsmomenten georganiseerd, die hen een duidelijk beeld van de masteropleiding moeten geven. Op een informatiebeurs die plaatsvindt in de

hogeschool, komen ook andere hogescholen hun masteropleidingen voorstellen. In de masteropleiding wordt een introductieweek gehouden (zie facet 2.8).

Tijdens de examens kunnen de studenten terecht bij de docenten, het opleidingshoofd, het examensecretariaat en de ombudspersoon voor hun specifieke vragen en problemen. Na de deliberaties kunnen de studenten bij de docenten terecht voor toelichting over hun examens. De ombudspersoon regelt de geschillen tussen de studenten, de examinatoren, de directie en de examencommissie. Hiervoor werd in het examenreglement een procedure uitgewerkt. De ombudspersoon krijgt in deze opleiding eerder weinig klachten van studenten.

Wel een probleem voor de studenten is de interne communicatie in het algemeen. Het goede verloop hiervan hangt vaak erg af van de wil van elke individuele docent om te communiceren.

Heel wat studenten uit verschillende afstudeerrichtingen hebben klachten over de beschikbaarheid van docenten. Zo hebben de studenten Fotografie in het begin van de opleiding weinig kansen om met de docenten te praten, terwijl dit later in de opleiding wel goed lukt. Bij Grafisch ontwerp worden de studenten via een coachingsysteem van dichtbij begeleid, maar zeker in de masteropleiding is er voor sommige afdelingen binnen Grafisch ontwerp erg weinig begeleiding. De opleiding is zich van dit probleem bewust en tracht hiervoor een oplossing uit te werken.

De commissie heeft vertrouwen in de maatregelen die de opleiding heeft voorgesteld om deze problemen adequaat aan te pakken. In het algemeen merken de studenten op dat zelfstandigheid in de opleiding erg belangrijk is, en dat het erop aankomt om zelf naar de docenten te stappen voor begeleiding. De afgestudeerden zijn erg tevreden over deze vrijheid.

Ter voorbereiding van internationale uitwisselingen houdt de coördinator Internationale betrekkingen informatiesessies voor de studenten. Die regelt ook de verdere afhandeling van de uitwisselingen voor inkomende en uitgaande studenten. Verdere taken van de coördinator zijn het inventariseren en aanwenden van subsidiekanalen, het regelen van de uitwisseling van behaalde resultaten en credits (in samenspraak met de opleidingshoofden) en het organiseren van een introductiedag voor de internationale studenten.

De begeleiding van studenten die in het buitenland zitten, bestaat uit een administratieve opvolging: een berekening van te behalen credits, definitieve regelingen maken voor de overdracht van credits en opleidingsonderdelen, het regelen van financiële toelagen en het via het opleidingshoofd brieven van de docenten over de studietrajecten die de studenten in het buitenland volgen.

Buitenlandse studenten kunnen informatie over de opleiding vinden in een Engelstalige informatiebrochure. De studenten worden ontvangen op introductiedagen, krijgen informatie over mogelijke studentenkamers via de vzw Quartier Latin en kunnen een cursus Nederlands volgen, die aangeboden wordt in samenwerking met andere hoger onderwijsinstellingen in Brussel. Om de drie weken heeft een uitwisselingsstudent een verplichte ontmoeting met een aangewezen studiebegeleider over het studieprogramma. Dit gebeurt in nauw overleg met de coördinator Internationalisering en met de opleidingshoofden.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Oordeel over onderwerp 4: voorzieningen: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1: Materiële voorzieningen	goed
facet 4.2: Studiebegeleiding	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De interne kwaliteitszorg van de hogeschool sluit aan bij de visie van de stuurgroep Accreditatie en kwaliteitszorg van de associatie. Deze visie steunt op vijf pijlers:

- explicitering van visie en beleid, met inbegrip van de consequente doorwerking van het beleid in alle segmenten van de organisatie;
- aandacht voor randvoorwaardelijke basisvoorzieningen: toewijzing van aangepaste middelen en ontwikkeling van geschikte organisatiestructuren;
- afbakening van cruciale activiteiten die de kwaliteit van het onderwijs in hoge mate beïnvloeden, verheldering van verantwoordelijkheden ter zake en explicitering van basisafspraken met betrekking tot het gewenste procesverloop;
- het uitbouwen van een systematische evaluatie van werkwijze en resultaat, doelmatigheid en doeltreffendheid – zowel intern als extern;
- vertaling van evaluatieresultaten naar optimaliserings- en innovatietrajecten, met inbegrip van de opvolging.

De visie wordt in de hogeschool uitgewerkt op twee niveaus: de organisatie en de randvoorwaardelijke basisvoorzieningen, en de onderwijsleerprocessen en het curriculum zelf.

Wat het opzetten van een kwaliteitsvolle organisatie en dienstverlening betreft, heeft de hogeschool sinds 2004 gewerkt aan een reorganisatie van de onderwijs- en onderzoeksorganen, en van de ondersteunende diensten. Hiermee streeft de hogeschool de volgende doelen na:

- een grotere betrokkenheid van het bestuur bij de werking van de hogeschool;
- een efficiëntere werking en dienstverlening van de ondersteunende diensten;
- bevorderen van projectmanagement;
- een open onderwijscultuur die de bestaande schotten tussen de opleidingen tot een minimum reduceert via de vakgroepen en de werkplaatsen;
- stimuleren van een onderzoekscultuur;
- betrokkenheid en participatie tussen alle betrokkenen bewerkstelligen;
- medezeggenschap verlenen aan personeel en studenten in de raad van bestuur;
- een efficiënte en duidelijke communicatie;
- participatie aan alle stuurgroepen en organen van de associatie.

De vernieuwde organisatie is in het academiejaar 2006-2007 door een extern auditbureau doorgelicht. Volgens de resultaten van dit onderzoek sluit het belang van de informele benadering in de organisatie niet uit dat de werking van de bureaus die instaan voor de dagelijkse opvolging en coördinatie van de afstudeerrichtingen in de opleiding Beeldende kunsten, gediend zouden zijn met een heldere omschrijving van hun opdrachten en een duidelijke interne taakverdeling.

De kwaliteitszorg voor de leerprocessen en het curriculum is gericht op:

- hoogwaardig academisch kunstonderwijs dat kunstenaars en ontwerpers opleidt die hun eigen onderzoeks- of artistieke projecten kunnen realiseren;

- studeerbaarheid van het programma, en flexibele leerwegen of studietrajecten;
- efficiënte dienstverlening en duidelijke communicatie naar de student;
- deskundig en in hun vakgebied toonaangevend onderwijzend personeel.

Daarvoor hanteert de opleiding de volgende instrumenten:

- aanstelling van het onderwijzende personeel;
- evaluatie van het onderwijzende personeel;
- studentenenquêtes over het curriculum;
- studentenenquête over de gevolgde bacheloropleiding;
- alumnibevraging;
- jaarlijkse herziening van het curriculum, het programmaboek en de opleidingsfiches.

De aanstelling van het onderwijzende personeel gebeurt volgens vastgelegde procedures (zie facet 3.1). De evaluatie van docenten gebeurt onder meer op basis van functioneringsgesprekken en de resultaten van de studentenenquêtes (zie facet 3.1).

De curriculumonderdelen worden door de studenten geëvalueerd via een enquête over het gevolgde opleidingsonderdeel. Onder meer de studielast, het niveau van de evaluatie en de kosten van de opleiding komen aan bod. De enquête wordt afgenomen bij de aanvang van een les naar aanleiding van een docentenevaluatie, een functioneringsgesprek, of op vraag van het opleidingshoofd of het bureau. De resultaten van de enquête worden gecommuniceerd aan het opleidingshoofd en de vakgroepvoorzitter. Via de enquête werden bijvoorbeeld overlappingsen en problemen rond werkdruk gesignaleerd. Daarnaast is er een enquête specifiek voor gevolgde masterseminaries, die wordt afgenomen tijdens de laatste les van het seminarie. Uit de resultaten van de enquêtes blijkt dat de studenten de seminars als nuttig beschouwen bij het leren kennen en gebruiken van onderzoeksvaardigheden. De seminars worden gekozen op basis van de inhoud of omwille van de docent. De resultaten waren algemeen positief.

Bij de start van de masteropleiding krijgen de studenten een enquête over de gevolgde bacheloropleiding. Er wordt per afstudeerrichting gedifferentieerd. Uit deze enquête komen heel wat positieve punten en aandachtspunten naar voren. Studenten leren vooral zelfstandig functioneren, en waarderen de vrijheid en begeleiding in de opleiding. De communicatie is een pijnpunt.

Via de alumnibevraging wordt gepeild naar de tewerkstelling en de appreciatie over de gevolgde opleiding (zie facet 6.1).

In 2009 en 2010 hield de opleiding ook een bevraging over de masteropleiding, een bevraging bij instromers en buitenlandse Erasmus-studenten, en over de praktijkvakken in de eerste twee bachelorjaren van Grafisch ontwerp.

De opleiding signaleert dat problemen die formeel aangekaart worden, soms informeel opgelost worden, wat zorgt voor een moeilijke opvolging. Omdat de resultaten van bevragingen vaak aantonen wat al geweten was, worden die niet altijd formeel opgevolgd. Voor de kwaliteitszorg zijn de coördinatoren volgens de opleiding dan ook belangrijk. Die houden de processen in de gaten en zijn bereid rekening te houden met de bevragingen. De docenten staan wel nog erg op hun autonomie.

Met betrekking tot de kwaliteitszorg wil de commissie opmerken dat het informele karakter van de opleiding absoluut een kwaliteit is, maar dat het zich soms toch wreekt als aan interne klachten te weinig formele opvolging wordt gegeven. Soms ontbreken de procedures om gebreken in de organisatie te onderkennen en adequaat aan te vatten. Wel legt de opleiding een groot zelfkritisch vermogen aan de dag en is zij begonnen met het verbeteren van deze omstandigheid.

Om de kwaliteitszorg in de hogeschool meer structureel vorm te geven, werd in het voorjaar 2009 een stuurgroep Kwaliteitszorg opgericht, met een vertegenwoordiger per opleiding/afstudeerrichting en een communicatie-

medewerker. Deze stuurgroep coördineert de kwaliteitszorg, werkt voorstellen op het vlak van kwaliteitszorg uit en doet voorstellen aan het managementteam. Om een duurzaam karakter te geven aan deze stuurgroep, werd ervoor gekozen om bottom-up te werken. Vanuit de vijf pijlers van het kwaliteitszorgsysteem werd in het voorjaar 2009 per opleiding een *round-up* gemaakt van de stand van zaken wat deze vijf kwaliteitsaspecten betreft. Bestaande *good practices* binnen opleidingen werden uitgewisseld en een aantal prioriteiten werd overeengekomen. Een tijdelijke projectgroep buigt zich momenteel over de redactie van een kwaliteitsdraaiboek voor de hogeschool. Vanaf het academiejaar 2010-2011 zal een staf voor kwaliteitszorg op associatieniveau worden uitgebouwd. Ook die zal de *best practices* van de opleidingen verzamelen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt dat de informele kwaliteitszorg in de opleiding ondersteund wordt door een formele opvolging.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Typerend is volgens de commissie dat er sprake is van een ietwat vertraagd oplossend vermogen ten aanzien van de problemen die binnen het onderwijs of de ondersteunende organisatie worden geconstateerd. Een voorbeeld daarvan is de manier waarop studenten en docenten de nieuwbouwfaciliteiten van de opleiding ervaren, en hoe ze destijds onvoldoende hebben kunnen bijdragen aan het eisenprogramma dat ten grondslag ligt aan de architectuur. Dat er zwakke plekken zijn, wordt door de betrokkenen binnen de opleiding manmoedig onder ogen gezien, en men is bereid in te grijpen waar dat nodig is. Maar het is belangrijk om de PDCA-cyclus te sluiten, zodat verbeteringsacties geïmplementeerd en opgevolgd worden.

In de loop van het academiejaar 2008-2009 werd een initiatief genomen om voor de hele hogeschool een strategisch plan te ontwerpen voor de volgende academiejaren. Na een uitgebreide consultatie van alle geledingen, waarbij een SWOT-analyse werd gemaakt, werd een plan opgesteld dat vanaf 2009-2010 wordt uitgevoerd. Aan elke subdoelstelling werd een prioriteit toegekend van 1 tot 3. Dit academiejaar werken diverse projectgroepen aan de subdoelstellingen met prioriteit 1.

Op het gebied van de organisatie van de hogeschool werd een aantal maatregelen genomen die de doelstellingen, zoals beschreven in facet 5.1, moeten realiseren. Zo werd de vakgroepenstructuur herzien, wordt werk gemaakt van een project- en middelengestuurd management en van professionalisering van de ondersteunende diensten. De hogeschool wil in de toekomst werk maken van een plan om de communicatie te verbeteren.

De resultaten van bachelorenquêtes en de alumnibevragingen worden op de bureaus van de afstudeerrichtingen besproken. Bij de afstudeerrichting Fotografie wordt het nut van een stage besproken en werd de werklust over de praktijkateliers herverdeeld.

Ook het studentensecretariaat signaleert problemen die bij de studenten leven. Zo werd een stafmedewerker ingeschakeld om de studenten te helpen bij het vastleggen van een individueel studietraject.

Daarnaast zijn er enkele informele opmerkingen, bijvoorbeeld over de studiebelasting bij Grafisch ontwerp en de organisatie van het praktijkatelier bij Vrije kunsten, waarvoor de afstudeerrichtingen maatregelen hebben genomen.

De opleiding stelt nog een aantal actiepunten op voor de toekomst: de studiebegeleiding beter in kaart brengen en indien nodig optimaliseren, een verdere stroomlijning van de opleidingsfiches realiseren en een docentenenquête houden.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt aandacht voor het rondmaken van de PDCA-cyclus.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het personeel is via de opleidingscommissie, de vakgroep, het bureau, de academische raad en het HOC bij de kwaliteitszorg betrokken.

In de onderwijscommissies zitten alle docenten met een lesopdracht in de afstudeerrichting. Een onderwijscommissie, geleid door een opleidingshoofd, is verantwoordelijk voor de curriculumopbouw, de onderwijsorganisatie en -innovatie en de interne kwaliteitszorg. De vergaderingen worden voorbereid door het bureau van de afstudeerrichting. Elke afstudeerrichting van de opleiding Beeldende kunsten heeft een eigen onderwijscommissie maar hetzelfde opleidingshoofd. Ook de studenten worden op de onderwijscommissie uitgenodigd, maar komen niet altijd. De studenten zijn verder vertegenwoordigd in de onderwijscommissie, de academische raad, StuVo en de studentenraad. Bij ad-hocproblemen worden de studentgroepen uitgenodigd door het opleidingshoofd en de stafmedewerker Kwaliteitszorg.

De doorstroming van studentenvertegenwoordigers naar de studenten en omgekeerd lijkt niet vlot te lopen. De vertegenwoordigers in de studentenraad spoorden de studenten tijdens de gesprekken met de commissie aan om contact met hen op te nemen over de problemen die ze ondervinden. Maar ze menen dat het onmogelijk is om bij alle studenten zelf langs te gaan om deze problemen te ontdekken. De studenten menen dan weer dat zij niet weten wie in de studentenraad zit en hoe ze dus officieel problemen moeten aankaarten. Veel studenten gaan dan ook informeel praten met de docenten.

Maar ook de interne communicatie loopt volgens de studenten niet altijd vlot. Dit hangt erg af van de wil van iedere individuele docent om te communiceren. De coördinatoren die recent in de afstudeerrichtingen werden aangesteld, zijn weinig bekend bij de studenten.

Zowel de afgestudeerden als het werkveld worden niet formeel bij de opleiding betrokken. Wel zijn er informele contacten met de alumni en is er een alumnibevinging. De website voor afgestudeerden wordt amper gebruikt. Ook het werkveld geeft aan dat er informeel en individueel wel gesprekken zijn met de opleiding, maar dat dit best formeel en in groep zou mogen gebeuren.

De commissie stelt vast dat er op Sint-Lukas een grote openheid bij de docenten en een bijzondere mondigheid bij de studenten aanwezig is, en dat de afgestudeerden en het werkveld onomwonden aangeven wat hier aan kwaliteit wordt ontwikkeld maar zonder terughoudendheid ook zwakke plekken aanduiden. De commissie meent dat er voor de opleiding dus een groot potentieel is bij de betrokkenen, dat een positief effect kan hebben op de werking en de kwaliteit van de opleiding. Hiervoor moet de opleiding niet alleen de contacten met de alumni en het werkveld institutionaliseren, maar ook aandacht hebben voor de structurele betrokkenheid van de studenten.

Aanbevelingen ter verbetering:

De opleiding moet aandacht hebben voor de structurele betrokkenheid van studenten, alumni en het werkveld.

Oordeel over onderwerp 5: interne kwaliteitszorg: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1: Evaluatie resultaten	voldoende
facet 5.2: Maatregelen tot verbetering	voldoende
facet 5.3: Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 6 Resultaten

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie constateert op basis van de eindrealisaties van de studenten dat de beoordelingscriteria ten aanzien van de competenties op een goed niveau worden bereikt, wat mee blijkt uit de opvallende constatering van het werkveld dat de studenten meer dan ooit goed voorbereid op de beroepspraktijk het werkveld betreden. Er wordt aan de afgestudeerden een degelijkheid toegeschreven die aangeeft dat de opleiding goed onderwijs verzorgt.

Het werkveld stelt vast dat de gemiddelde kwaliteit van de afgestudeerden nergens zo goed is als bij Sint-Lukas. Ook de zelfstandigheid en de mondigheid van de afgestudeerden worden door het werkveld geapprecieerd. Wel meent het werkveld dat de studenten tijdens de opleiding de ervaring van confrontatie met de praktijk missen en er meer nood is om de studenten met nieuwe media te confronteren.

De opleiding heeft geen specifieke voorbereiding op het werkveld, behalve met de stages en een aantal projecten. Omdat de opleiding in de eerste plaats autonome kunstenaars aflevert, kan de stap naar het werkveld daarom nogal groot zijn. Studenten studeren daarom vaak verder (Hisk, Transmedia) of doen zelfstandig een stage. Informeel begeleiden de docenten soms wel hun oud-studenten.

In sommige afstudeerrichtingen blijken de studenten wel workshops, lezingen en opdrachten te krijgen die hen voorbereiden op het werkveld.

De afstudeerrichting Fotografie heeft sinds twee jaar een project in het derde bachelorjaar dat de studenten zelf kunnen invullen en waar ze in groep aan werken. Daarmee wil de opleiding hen voorbereiden op aspecten die in het werkveld belangrijk kunnen zijn, zoals in team samenwerken en organisatorische aspecten. Daardoor kunnen ook studenten die besluiten te stoppen na de bacheloropleiding, aan de slag, bijvoorbeeld als assistent van een fotograaf.

Sinds april 2010 beschikt de opleiding over een productiebureau dat studenten moet helpen met het verspreiden van hun werk.

Via een bevraging werden in 2008 de afgestudeerden van de laatste 25 jaar bevraged over hun tewerkstelling en de gevolgde opleiding.

Iets meer dan 60 procent van de afgestudeerden Fotografie heeft een functie die rechtstreeks aansluit bij de gevolgde opleiding. Van hen werkt iets meer dan een derde als fotograaf. De anderen werken in een fotozaak of -bedrijf, in de media- of reclamewereld, in de kunsten of in een non-profitorganisatie gerelateerd aan de kunsten. Daarnaast werkt een kwart van de afgestudeerden in het onderwijs, het kunstonderwijs, vorming en de culturele non-profitsector. De resterende groep afgestudeerden is actief in functies in bedrijven, de horeca en bij de overheid.

Meer dan 80 procent is het eerder of helemaal eens met de stelling dat ze de gevolgde opleiding opnieuw zouden volgen. 75 procent vindt de genoten opleiding Fotografie eerder of helemaal van goede kwaliteit.

Bij de afgestudeerden Grafisch ontwerp is 70 procent werkzaam als grafisch ontwerper: 10 procent heeft een eigen bedrijf in de sector, 11 procent werkt als zelfstandige of freelancer in de sector van de toegepaste kunsten en de grafische sector, 35 procent is werkzaam in een groot of klein bedrijf in de grafische, reclame- of communicatiesector of in mediabedrijven, en 12 procent is werkzaam in een bedrijf als grafisch vormgever. Enkelens zijn actief als kunstenaar. Een vijfde van de afgestudeerden werkt in het onderwijs, kunstonderwijs, vorming of de culturele non-profit. Minder dan 10 procent van de afgestudeerden werkt bij een overheidsdienst, in een bedrijf of in de horeca.

Meer dan 70 procent is het eerder of helemaal eens met de stelling dat ze de gevolgde opleiding opnieuw zouden volgen; een minderheid van ongeveer 20 procent zou de opleiding eerder niet opnieuw volgen. Tachtig procent vindt de genoten opleiding Grafisch ontwerp eerder of helemaal van goede kwaliteit. Zestien procent is het hiermee eerder niet eens.

Van de afgestudeerde vrije kunstenaars is één derde actief in de kunstsector, één derde in onderwijs, vorming en cultuur en één derde in bedrijven uit de profit- of non-profitsector. Van de afgestudeerden die actief zijn in de kunstsector, is ongeveer de helft actief als kunstenaar; de andere helft werkt in diensten of bij organisaties die aan kunstbeoefening gerelateerd zijn. Enkele afgestudeerden hebben een zaak in de kunstsector.

Meer dan 75 procent is het eerder of helemaal eens met de stelling dat ze de gevolgde opleiding opnieuw zouden volgen, van wie 50 procent helemaal eens. 75 procent vindt de genoten opleiding Vrije kunsten eerder of helemaal van goede kwaliteit, van wie 29 procent het daarmee helemaal eens is.

Het opdoen van kennis en inzicht in het vakgebied en het ontwikkelen van de eigen creativiteit, wordt door de afgestudeerden van alle afstudeerrichtingen genoemd als enkele van de belangrijkste verwezenlijkingen van de opleiding. Dit laatste wordt door de afgestudeerden het meeste geapprecieerd aan de opleiding. Daarnaast benadrukken de afgestudeerden ook het zelfstandig werken en de ontwikkeling van een kunstzinnig oordeelsvermogen als één van de voornaamste competenties die tijdens de opleiding werden gerealiseerd. De afgestudeerden hebben het meeste kritiek op de beperkte contacten met en voorbereiding op het werkveld tijdens de opleiding.

Een groot deel van de afgestudeerden die met de commissie spraken, is in meer of mindere mate actief als kunstenaar/ontwerper. Verschillende afgestudeerden combineren een job buiten de kunstsector of in het onderwijs met deze activiteit. Een aantal afgestudeerden is voltijds werkzaam als kunstenaar/ontwerper of in de ontwerp-/kunstsector.

De opleiding meent dat de uitgaande studenten- en docentenmobiliteit laag is. De instroom van Erasmus-studenten in de opleiding is gemiddeld heel wat groter dan het aantal uitgaande studenten. Gemiddeld zijn er elk academiejaar twee uitgaande studenten in elke afstudeerrichting. Gemiddeld zijn er vier inkomende uitwisselingsstudenten per academiejaar in de afstudeerrichting Fotografie, vijf bij Grafisch ontwerp en negen bij Vrije kunsten. Alleen in het academiejaar 2009-2010 lag het aantal uitgaande studenten hoger dan het aantal inkomende. Dertien studenten trokken naar het buitenland, tien buitenlandse studenten kwamen naar Brussel. De opleiding stelt vast dat ook in andere kunstopleidingen het aantal uitgaande studenten laag ligt. De redenen hiervoor zijn voor de opleiding niet duidelijk. Volgens de dienst Internationalisering van de hogeschool spelen onder meer financiële redenen en een gebrek aan duidelijkheid over de overdracht van studiepunten een rol. Ook het lage niveau van de inkomende studenten en daarmee verbonden dat van de partnerinstellingen zou studenten afschrikken.

Op het vlak van docentenmobiliteit is er in de laatste drie academiejaren (2007-2010) telkens gemiddeld één inkomende en uitgaande docent per afstudeerrichting. Bij Vrije kunsten gaat het telkens om twee docenten. Alleen bij Grafisch ontwerp was er tijdens twee van de drie academiejaren geen inkomende docent. Eén van de

genoemde oorzaken voor de beperkte docentenmobiliteit zou de geringe zichtbaarheid van de opportuniteiten in dit verband zijn.

De commissie meent dat het internationaliseringprogramma door de opleiding nog verder geïntensifieerd en uitgebreid kan worden, en dat dit ook inhoudelijk beter onderbouwd kan worden.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt verdere aandacht voor internationale uitwisselingen.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren. Uit ervaring blijkt dat de globale slaagcijfers voor generatiestudenten op Vlaams niveau tussen 45 en 50 procent liggen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

De commissie constateert dat de docent-studentratio binnen specifieke studierichtingen niet helemaal optimaal is, en dat ze ook niet toelaat om de persoonlijke begeleiding erg intensief te laten zijn (zie facetten 3.3 en 4.2). Dat is voor een deel ook de verklaring waarom in het eerste jaar een relatief groot aantal student de opleiding verlaat. Een andere oorzaak daarvoor kan worden gevonden in de wijze waarop de toelatingsproef wordt afgenomen, en de praktijk dat vrijwel iedereen die de moeite neemt die proef af te leggen, ook wordt toegelaten (zie facet 2.9). In de toelatingsproef moet er dus voldoende aandacht zijn voor kwaliteit als selectiemiddel. Over het algemeen stelt de commissie vast dat de slaagcijfers gelijk zijn aan de cijfers van de andere opleidingen.

De slaagkansen van de opleiding in het eerste jaar liggen doorgaans onder de 50 tot zelfs 30 procent. Als impliciet streefcijfer streeft de opleiding naar een slaagcijfer van 40 tot 50 procent in het eerste jaar. De opleiding vraagt een korte motivatie aan mensen die zich uitschrijven, maar heeft geen exacte gegevens over het waarom van de uitval. De meeste studenten die stoppen met de opleiding doen dat, volgens de studenten die met de commissie spraken, uit eigen beweging, vaak omdat de opleiding wordt onderschat.

De opleiding meent dat ze veeleisend is en dat daardoor een beduidende uitval als normaal beschouwd kan worden. Als factoren die hiertoe bijdragen, vernoemt ze:

- het verwerken van de overgang van de cultuur van het secundair leerplichtonderwijs naar de schoolcultuur in een hoger kunstinstituut;
- de overgang van een kleinstedelijke cultuur naar de multiculturele omgeving van Brussel;
- de relatief grote autonomie in het realiseren van de opleidingsvereisten, gepaard gaande met de druk om zich autonoom artistiek te profileren;
- de verwachting om diverse artistieke en academiserende werkstukken binnen een relatief korte termijn te realiseren;
- de daaruit volgende noodzaak om zich goed te organiseren;

- het academische niveau van de opleiding als zodanig, en de theoretische en kritische studies in het bijzonder.

Studenten die instromen met een ASO-diploma, stromen het vlotste door in de opleiding. KSO-studenten stromen het vlotste door in de afstudeerrichting Fotografie. Ook verschillende TSO-, BSO- en buitenlandse studenten slagen erin door te stromen in de opleiding.

Sinds de flexibilisering valt het de opleiding op dat één op drie studenten voor de tweede keer opleidingsonderdelen opneemt in het opleidingspakket, en hiervoor vaak geen gebruik heeft gemaakt van een tweede examenkans.

De meeste studenten halen hun diploma na vier jaar (68-79 procent in de oude tweecyclopleiding). Een aantal studenten doet er één jaar langer (88-96 procent) en enkelen twee jaar langer over. Bij Grafisch ontwerp heeft een aantal studenten drie jaar langer nodig. Sinds de flexibilisering blijkt een deel van de studentenpopulatie uitstelgedrag te vertonen om de nodige credits te behalen binnen de voorziene tijdsspanne.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Oordeel over onderwerp 6: resultaten: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1: Gerealiseerd niveau	goed
facet 6.2: Onderwijsrendement	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Globaal oordeel

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatierapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen,
- de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

Op basis van de oordelen over:

Onderwerp 1: niveau en oriëntatie	voldoende
Onderwerp 2: programma	voldoende
Onderwerp 3: personeel	voldoende
Onderwerp 4: voorzieningen	voldoende
Onderwerp 5: interne kwaliteitszorg	voldoende
Onderwerp 6: resultaten	voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

Overzichtstabel van de oordelen

	score facet	score onderwerp
Onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding		voldoende
Facet 1.1: Niveau en oriëntatie	goed	
Facet 1.2: Domeinspecifieke eisen	goed	
Onderwerp 2: Programma		voldoende
Facet 2.1: Relatie doelstelling en inhoud	voldoende	
Facet 2.2: Eisen academische gerichtheid	voldoende	
Facet 2.3: Samenhang	voldoende	
Facet 2.4: Studieomvang	oké	
Facet 2.5: Studietijd	voldoende	
Facet 2.6: Afstemming vormgeving en inhoud	goed	
Facet 2.7: Beoordeling en toetsing	voldoende	
Facet 2.8: Masterproef	voldoende	
Facet 2.9: Toelatingsvoorwaarden	voldoende	
Onderwerp 3: Inzet van personeel		voldoende
Facet 3.1: Kwaliteit personeel	goed	
Facet 3.2: Eisen academische gerichtheid	voldoende	
Facet 3.3: Kwantiteit personeel	voldoende	
Onderwerp 4: Voorzieningen		voldoende
Facet 4.1: Materiële voorzieningen	goed	
Facet 4.2: Studiebegeleiding	voldoende	
Onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg		voldoende
Facet 5.1: Evaluatie resultaten	voldoende	
Facet 5.2: Maatregelen tot verbetering	voldoende	
Facet 5.3: Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	voldoende	
Onderwerp 6: Resultaten		voldoende
Facet 6.1: Gerealiseerd niveau	goed	
Facet 6.2: Onderwijsrendement	goed	

De oordelen zijn van toepassing voor:

- HSLB Hogeschool Sint-Lukas Brussel
- academisch gerichte bacheloropleiding Beeldende kunsten
 - masteropleiding Beeldende kunsten
 - Fotografie
 - Grafisch ontwerp
 - Vrije kunsten

Beeldend onderzoek

Hoofdstuk 1 Domeinspecifiek referentiekader Beeldend onderzoek

1.1 inleiding

Voor iedere groep van opleidingen wordt een domeinspecifiek referentiekader ontwikkeld dat door de commissie gebruikt wordt bij de beoordeling van opleidingen. De visitatiecommissie is verantwoordelijk voor de opmaak van het domeinspecifiek referentiekader. De VLHORA als evaluatieorgaan geeft de procedure aan voor de opstelling ervan.

Het referentiekader is niet bedoeld om een ideale opleiding te schetsen. Respect voor de eigenheid van een opleiding en voor de diversiteit binnen eenzelfde opleiding over de instellingen heen, veronderstelt immers dat in de eerste plaats wordt nagegaan of elke opleiding erin slaagt haar eigen doelstellingen te realiseren en dit zowel inhoudelijk als procesmatig. Dit belet niet dat wordt nagegaan of elke opleiding aan een aantal minimumeisen voldoet, die aan de betreffende opleiding worden gesteld vanuit het vakgebied en/of de relevante beroepspraktijk.

1.2 domeinspecifieke competenties

1.2.1 gehanteerde input

- **referentiekaders van de opleidingen:**

- Karel de Grote-Hogeschool

- **andere brondocumenten**

- Het Decreet van de Vlaamse Gemeenschap op de Structuur van het Hoger Onderwijs in Vlaanderen van 2003 (het Structuurdecreet)
- Elia/Inter}artes Tuning Template for Fine Art Higher Education in Europe

1.2.2 domeinspecifieke competenties

Competenties voor de master-na-masteropleiding in het Beeldend Onderzoek

- Vanuit een inhoudelijke noodzakelijkheid en in relatie tot zelfgekozen mentoren aan onderzoek 'in' de kunsten doen dat leidt tot nieuw werk dat in de eigentijdse kunst en vormgeving van betekenis wordt geacht.
- Onderzoek initiëren door het zelfstandig formuleren van relevante probleemstellingen.
- het onderzoek op een artistieke onafhankelijke manier uitvoeren gebruik makend van en actuele onderzoeksmiddelen, eventueel in samenwerking met technologisch gevorderde deskundigen.
- Theoretiseren binnen een sterk reflexieve artistieke praktijk.
- Inzicht hebben in en een gefundeerde opinie hebben over de betekenis van onderzoek-in-de-kunsten ten opzichte van onderzoek-over-de-kunsten.
- Binnen onderzoek specifieke aandacht schenken aan de hedendaagse betekenis van kunst en de rol van de kunstenaar in de samenleving.

- Onderzoekresultaten op aansprekende wijze inzichtelijk maken voor een breed en gevarieerd publiek via publicatie, expositie of andere podia en media die leidt tot een kritische beschouwing door peers.

1.3 besluit

De commissie heeft zich bij het opstellen van dit domeinspecifiek referentiekader gebaseerd op de documenten vermeld onder punt 1. Daarbij heeft zij ervoor geopteerd om een doublure van de vereiste competenties in het Structuurdecreet te vermijden, behalve wanneer een domeinspecifieke hertaling noodzakelijk was. De commissie wenst ook aan te geven dat de competenties voor de masteropleiding in principe ook gelden voor de twee master-na-masteropleidingen, maar dat het voor deze laatste noodzakelijk was om aan te geven op welke manier deze zich verder nog onderscheiden van een “gewone” masteropleiding in de Beeldende kunsten.

De vermelde competenties op het niveau van de bacheloropleiding en de masteropleiding zijn geldig voor alle afstudeerrichtingen. De commissie heeft er expliciet voor gekozen om voor de onderscheiden afstudeerrichtingen geen aparte competenties op te nemen. Men kan immers stellen dat door een strikte afbakening van de afstudeerrichtingen de multimediale en cross-over praktijken in hun expansie zouden worden geremd. De afstudeerrichtingen zijn:

- Vrije kunsten
- Grafisch Ontwerp
- Fotografie
- Mode
- Theaterkostuum
- Juweelontwerp en edelsmeedkunst
- Multimediale vormgeving
- Textielontwerp

Binnen deze afstudeerrichtingen kan er sprake zijn van zowel een vrije als een toegepaste richting. Wat opvalt is dat meerdere hogescholen er voor kiezen om binnen afstudeerrichtingen afzonderlijke specialismen te definiëren. Daardoor ontstaat er een tweedeling: generalisten en specialisten. Zo kan het voorkomen dat binnen het grafisch ontwerp de student zich specialiseert in grafiek en daarin weer kiest voor functionele, strategische of conceptuele grafiek. Naast die specialismen bestaat er ook de generalistische studierichting tot grafisch ontwerper als zodanig. Over de specialismen kan worden opgemerkt dat die zich aandienen naarmate er zich nieuwe technieken en media aandienen. De generalist volgt de benadering om een groter en breder aanbod van technieken en media te integreren in functie van de inhoud van zijn werk. Anders gezegd: de generalist kiest het medium vanuit de inhoudelijke intentie; de specialist wordt vanuit een breed kader beïnvloed in zijn specialisatie.

In het bovenstaande heeft de commissie voor zowel de bacheloropleiding als de masteropleiding en master-na-masteropleidingen op meta-niveau geformuleerd wat voor de studenten noodzakelijke verworvenheden dienen te zijn. De visitatiecommissie is zich er echter van bewust dat naast deze combinatie van kennis, vaardigheden en attitudes, de student een weerbaarheid moet ontwikkelen tegen de beproevingen van de kunstpraktijk. Dat vergt vermogens die in feite een spiegel vormen van het domeinspecifiek referentiekader. In een nog niet gepubliceerd artikel van de Nederlandse beeldend kunstenaar, schrijfster en docente Florette Dijkstra¹ trof de commissie een opsomming aan van die vermogens, waarvan ze er een aantal graag in de discussie met de opleidingen willen betrekken:

- vermogen om het domein van de kunst te beschermen en te bevechten, niet alleen de eigen maar vooral ook de kunst van anderen, levenden of doden, en de bereidheid het voorhoedegevecht aan te gaan;
- vermogen een bijdrage te leveren aan het onderzoek naar het wezen van de kunst;
- vermogen tot toewijding en concentratie;
- vermogen tot vertwijfeling;
- vermogen de vooropstellingen, normen en waarden in de kunstwereld te doorzien en waar nodig te ontwrichten;
- vermogen tot het verdragen en zoeken van eenzaamheid;
- vermogen tot het leggen van verbindingen op alle niveaus en in alle richtingen;
- vermogen om te gaan met tegenslag en desillusie;
- vermogen jarenlang aan één onderzoek te wijden zonder op een resultaat te zijn gericht;
- vermogen tot niet-werken;
- vermogen tot ruimte creëren in plaats van innemen;
- vermogen tot ontorganiseren en het creëren van vrijplaatsen waarin chaos de mogelijkheid biedt nieuwe wegen in te slaan;
- vermogen tot voorkomen van herhaling, ijdelheid, gewin en status;
- vermogen tot vernietiging van eigen werk, handschrift, vooropstellingen en definities;
- vermogen ondanks alles te blijven geloven in het werk.

Hoofdstuk 2 Opleidingsrapport Beeldend onderzoek

Karel de Grote-Hogeschool

Algemene toelichting bij de master-na-masteropleiding Beeldend onderzoek aan de Karel de Grote-Hogeschool Antwerpen

De master-na-masteropleiding Beeldend onderzoek van de multidisciplinaire Karel de Grote-Hogeschool Antwerpen is ondergebracht in het departement Sint-Lucas Antwerpen. Dit departement is ontstaan in 1995 bij de fusies van de hogescholen en bracht twee kunstopleidingen samen: de afdelingen hoger kunstonderwijs van Sint-Lucas Antwerpen (voorheen het Sint-Lucaspaviljoen) en van het Instituut Sint-Maria. Vandaag vormen de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Antwerpen (Hogeschool Antwerpen), Sint Lucas Antwerpen (SLA), het Koninklijk Vlaams Muziekconservatorium (Hogeschool Antwerpen) en de UA samen de Associatiefaculteit Kunsten van de Associatie Universiteit en Hogescholen Antwerpen.

De Karel de Grote-Hogeschool biedt opleidingen aan in zes verschillende studiegebieden, aan meer dan achtduizend studenten. De master-na-masteropleiding Beeldend onderzoek is gestart met 2 studenten; in academiejaar 2010-2011 telt de opleiding 7 studenten.

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

Beoordelingscriteria academisch gerichte bachelor:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties als denk- en redeneervaardigheid, het verwerven en verwerken van informatie, het vermogen tot kritische reflectie, creativiteit, het kunnen uitvoeren van eenvoudige managementtaken, het vermogen tot communiceren van informatie, ideeën, problemen en oplossingen, zowel aan specialisten als aan leken en een ingesteldheid tot levenslang leren;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties als een onderzoekende houding, kennis hebben van onderzoeksmethoden en –technieken en deze adequaat kunnen toepassen, het vermogen om de relevante data te verzamelen die een oordeelsvorming over maatschappelijke, wetenschappelijke en ethische vraagstukken kunnen sturen, een appreciatie van de onzekerheid, de ambiguïteit en de grenzen van de kennis en de vaardigheid tot het probleemgestuurd initiëren van onderzoek;
- het begrip van de wetenschappelijk-disciplinaire basiskennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, een systematische kennis van de kernelementen van een discipline met inbegrip van het verwerven van coherente en gedetailleerde kennis deels geïnspireerd door de nieuwste ontwikkelingen van de discipline en een begrip van de structuur van het vakgebied en de samenhang met andere vakgebieden.

Beoordelingscriteria master:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties op een gevorderd niveau als het vermogen om op een wetenschappelijke wijze te denken en te handelen, het om kunnen gaan met complexe problemen, het kunnen reflecteren op het eigen denken en werken en het kunnen vertalen van die reflectie naar de ontwikkeling van meer adequate oplossingen, het vermogen tot het communiceren van het eigen onderzoek en probleemoplossingen met vakgenoten en leken en het vermogen tot oordeelsvorming in een onzekere context;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau als het kunnen gebruiken van methoden en technieken in onderzoek, het kunnen ontwerpen van onderzoek, het kunnen toepassen van paradigma's in het domein van de wetenschappen of kunsten en het kunnen aanduiden van de grenzen van paradigma's, het vermogen tot originaliteit en creativiteit met het oog op het continu uitbreiden van de kennis en inzichten en het samen kunnen werken in een multidisciplinaire omgeving;
- een gevorderd begrip en inzicht in de wetenschappelijk-disciplinaire kennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, inzicht hebben in de nieuwste kennis van het vakgebied of delen ervan, in staat zijn om de wijze waarop de theorievorming beweegt te volgen en te interpreteren, in staat zijn om in een of enkele delen van het vakgebied een originele bijdrage aan de kennis te leveren en het bezitten van specifieke bij het vakgebied horende vaardigheden als ontwerpen, onderzoeken, analyseren en diagnosticeren;
- hetzij het beheersen van de competenties nodig voor het zelfstandig kunnen verrichten van wetenschappelijk onderzoek of de zelfstandige beoefening van de kunsten op het niveau van een beginnend onderzoeker of kunstenaar, hetzij het beheersen van de algemene en specifieke beroepsgerichte competenties nodig voor de zelfstandige aanwending van wetenschappelijke of artistieke kennis op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De student in de master-na-masteropleiding moet op een specialiserend niveau over de competenties van de master Beeldende kunsten beschikken:

- een onderzoekende ingesteldheid aanscherpen;
- artistieke, originele en relevante beelden leren creëren binnen een actuele, historische en maatschappelijke context;
- leren analyseren, procesmatig en creatief/artistiek verwerken;
- eigenzinnige oplossingen geven aan creatieve vraagstellingen;
- uitgroeien tot een kritisch, autonoom en oorspronkelijk beeldend kunstenaar/ontwerper.

De commissie heeft vastgesteld dat de vijf bovengenoemde opleidingsdoelstellingen verder werden uitgewerkt in kerncompetenties die werden getoetst aan de decretale competenties, de Dublin-descriptoren en zeven competentiegebieden. De commissie stelt dat de opleiding in haar doelstellingen tegemoet komt aan de decretale eisen, maar dat ze op een vrij algemene manier werden omschreven, in de zin dat een meer opleidings specifieke vertaling mogelijk is. Deze opmerking werd gemaakt voor de bachelor- en masteropleiding en geldt eveneens voor de master-na-masteropleiding.

Daarenboven heeft de opleiding de volgende bijkomende doelstellingen geformuleerd:

- De student kan op een persoonlijke wijze zijn/haar onderzoekende houding, methode en verwerking afbakenen, actualiseren en confronteren in een professionele omgeving. In functie van zijn artistiek onderzoek kiest de student zelf de nodige mentoren en specialisten uit het werkveld.
- De student kan zijn persoonlijke en kritische mening vertalen in beelden die boeiend zijn voor anderen.
- De student heeft een opvallend grote mate van technische onafhankelijkheid bereikt. Hij/zij adapteert, waar nodig, probleemloos nieuwe ontwikkelingen.
- De student kan eenvoudige managementtaken uitvoeren.
- De student heeft inzicht in het creatieve proces en demonstreert de behoefte om te onderzoeken, te experimenteren en te creëren.
- De student begrijpt dat doorzettingsvermogen en discipline voorwaarden zijn voor onderzoek en dat onderzoek de voedingsbodem is voor nieuwe ideeën.
- De student durft bestaande visies en vaste patronen los te laten; de professionele wereld beoordeelt zijn werk/onderzoek minimaal als verrassend, eigentijds en geïnspireerd.
- De student kan door middel van tentoonstellingen, publicaties, presentaties... zijn/haar artistieke activiteit zichtbaar maken. De student kan het onderzoeksproces helder communiceren en erover in discussie gaan.
- De student geeft blijk van inzicht in inhoud en vorm, door een duidelijke evolutie van de versterkte samenhang ervan in het werk.
- Commentaar en beoordeling van docent en medestudent, mentoren, tussentijdse juryleden, vakspecialisten en de beoordelingscommissie, ziet de student als basis voor een kritische zelf- en werkanalyse en als inspiratie voor verdere ontwikkeling.

De commissie stelt dat de opleiding zich met haar doelstellingen profileert als *pre-doctoral school* en tegemoet komt aan de eisen qua niveau en oriëntatie. De doelstelling is de uitbouw van een *pre-doctoral school* die de masterstudent de mogelijkheid wil bieden om zijn/haar onderzoekstraject verder te verfijnen in een interdisciplinair kader alsook de maturiteit te ontwikkelen die nodig is om een doctoraat in de kunsten te starten. Het is de commissie wel opgevallen dat deze opleiding eerder onafhankelijk werkt van de bachelor- en masteropleiding in hetzelfde departement, in de zin dat zij los staat van het academiseringsproces dat binnen het departement plaatsvindt. De bijdrage van Master- en Manamastudenten aan onderzoeksprojecten blijft vooralsnog beperkt tot bepaalde onderwijsactiviteiten. Het is wel de ambitie van de opleiding om inhoudelijk een meerwaarde te betekenen voor de andere opleidingen in het departement. De commissie heeft echter niet kunnen vaststellen waar het inhoudelijke zwaartepunt van de opleiding dan ligt. Een sterker afgelijnd profiel is volgens haar wenselijk.

De ManaMa stelt in feite haar eigen standaard en is een opleiding waarin onderzoek het uitgangspunt is. De aansluiting die de bachelor- en masteropleiding nu nog missen is eerder een ambitie die in die opleidingen zelf moet worden gezocht. Als de ManaMa de eigen standaard verlaagt, betekent dat kwaliteitsverlies. De commissie beveelt aan dat de wisselwerking tussen de bachelor-, master- en ManaMa-opleidingen een geïntegreerd traject wordt, waarbij de kwaliteitseisen van de ManaMa leidend zijn. Het academiseringsproces van het geheel van de opleidingen kan daarmee worden gestimuleerd.

De opleiding stelt dat ze met een beperkte - en geselecteerde - groep mensen naar een internationaal niveau en naar internationale uitstraling wil streven binnen de master-na-masteropleiding. Daar kan de commissie zich in vinden.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan om na te gaan of de doelstellingen nog meer opleidingseigen kunnen worden geformuleerd.

De commissie beveelt aan dat de ManaMa samen met de bachelor- en masteropleidingen vaststelt hoe de aansluiting tussen de verschillende opleidingsniveaus kan worden verbeterd.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereguleerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor academisch gerichte bacheloropleidingen en masteropleidingen zijn de eindkwalificaties ontleend aan eisen vanuit de wetenschappelijke en/of artistieke discipline, de internationale wetenschapsbeoefening en voor daarvoor in aanmerking komende opleidingen de praktijk in het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding zich richt op verdieping en hiermee tegemoet komt aan wat men van dit type opleiding mag verwachten. De verdieping is echter nog breed opgevat, in de zin dat er geen sprake is van bijvoorbeeld thematische afbakening (zie ook facet 1.1). Concreet stelt de commissie dat de opleiding meer coherentie zou hebben, als wordt verduidelijkt welke specifieke competenties moeten worden bereikt in specifieke domeinen. Op dit ogenblik blijft de formulering van de competenties eerder algemeen.

De opleiding heeft aangegeven, dat ze bij het opstellen van de opleidingsdoelstellingen steunt op de mening van docenten, studenten, afgestudeerden en het artistieke werkveld in de diverse kunst- en vormingssectoren. Sinds 2004 worden alle personeelsleden betrokken bij de formulering van de opleidingsprofielen voor de bachelor-, master- en master-na-masteropleiding. Twee studiedagen van het departementsbestuur en een algemene personeelsvergadering leidden tot een eerste ontwerp van opleidingsprofiel.

De opleiding geeft aan dat de docenten startsituaties voor afgestudeerden in kaart hebben gebracht en onderzochten of competenties ontbraken. Het opleidingsprofiel en de competenties werden recent getoetst bij de

studenten, de afgestudeerden en het werkveld. Daarnaast heeft de opleiding deelgenomen aan de bespreking rond een gezamenlijk referentiekader voor alle opleidingen Beeldende kunsten in Vlaanderen.

Als coördinator van het internationale 'curriculum ontwikkelingsprogramma *Art in the Public Sphere* heeft het departement, in samenwerking met negen partners en als organisator van de internationale congressen '*Arte fact*' en '*Integrated*', de geformuleerde competenties getoetst aan die van de internationale partners. In samenwerking met het departement Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap werden de onderzoekscompetenties getoetst aan toonaangevende instellingen als de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten, de *Faculty of Arts & Architecture* in Brighton, het *Royal College of Art* en *Central Saint Martins* in London, en de *University of Art and Design* in Helsinki. Deze internationale contacten stemmen de commissie optimistisch wat de voeling met een internationale context betreft. Ze is echter van mening dat de toetsing van de eigen doelstellingen verder moet evolueren naar een gestructureerde benchmarking. Uit de contacten met de opleiding is gebleken dat de toetsing van de eigen doelstelling hetzij toevallig, hetzij eenmalig blijft.

De opleiding heeft aangegeven dat wanneer middelen van het Bijzonder Onderzoeksfonds worden verdeeld door de faculteit, dit met respect voor de eigenheid van de betrokken opleidingen gebeurt. De opleiding stelt dat ook dat voor de projectaanvragen bij het FWO ervoor gekozen wordt om de onderzoeksvraag vanuit de kunstpraktijk te formuleren. Daarbij gaat ze ervan uit dat het onderzoek artistiek grensverleggend moet zijn en de eigen praktijk of het medium ter discussie moet stellen. Het resultaat van onderzoek hoeft daarbij niet per definitie een tekst te zijn.

Om de onderzoeksactiviteiten te ondersteunen beschikt de opleiding over een coördinator 'Onderzoek en academisering' die lid is van het departementsbestuur zetelt, het academiseringsproces begeleidt en de contacten met de andere actoren verzorgt. Deze coördinator bereidde ten tijde van het bezoek een beleidsnota voor. De bedoeling is om een transparanter onderzoeksbeleid uit te bouwen in het departement. Bestaande projecten worden ondersteund en nieuwe projecten aangemoedigd. Daarbij wil men zowel onderzoek *in* als *over* de kunsten een kans geven, maar de nadruk ligt op het eerste. Voorrang wordt ook verleend aan projecten die omwille van budgettaire redenen geen BOF-middelen konden krijgen.

Vandaag beschikt het departement over vijf onderzoeksgroepen (onderzoekscellen) die het individuele onderzoek faciliteren: VORMAT (J/E), Nodebox/Gravital (GO), *Integrated* (GO), Typografie (GO) en Beeld & tekenen (GO).

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan om te verduidelijken welke specifieke competenties moeten worden bereikt in specifieke domeinen.

De commissie vraagt om de internationale contacten uit te breiden en meer systematisch in te zetten voor benchmarking.

De commissie beveelt aan om na te gaan of de doelstellingen nog meer opleidingseigen kunnen worden geformuleerd.

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1, niveau en oriëntatie:	voldoende
facet 1.2, domeinspecifieke eisen:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 2 Programma

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het programma wordt gekenmerkt door drie domeinen: de artistieke vorming, de algemene vorming en het domein onderzoek. De opleiding heeft haar gedetailleerde eindcompetenties gebaseerd op de leerdoelen die de docenten hadden geformuleerd in de studiefiches 'atelier'. Daarnaast geeft de opleiding aan dat de drie voornoemde domeinen worden vertaald in doelstellingen per opleidingsonderdeel, gebaseerd op het opleidingsprofiel (de visie, de vijf opleidingsdoelen en de zeventien kerncompetenties). De commissie heeft een competentiematrix aangetroffen waarin de leerdoelen van de opleidingsonderdelen worden gerelateerd aan de kerncompetenties en opleidingsdoelstellingen. In deze matrix worden de leerdoelen omschreven op een adequaat niveau (beschreven onder facet 1.1). Hiermee kreeg de commissie het beeld van een competentiegericht programma, afgestemd op de opleidingsdoelstellingen.

Domein artistieke vorming en onderzoek

De opleiding geeft aan dat de studenten, onderzoek in de kunsten op een autonome manier verderzetten. Het artistieke onderzoeksproject (masterproef), gekoppeld aan een methodologisch onderzoek, staat centraal in de opleiding. De student formuleert van bij de aanvang van de opleiding een duidelijke onderzoeksvraag. Die wordt:

- op een procesmatige wijze benaderd en conceptueel onderbouwd;
- doelgericht, kritisch en innovierend behandeld;
- goed gedocumenteerd;
- met zin voor actualiteit en experiment uitgediept;
- vormgegeven in een authentiek artistiek werk.

De opleiding wil fungeren als een onderzoekscentrum waar jonge kunstenaars/vormgevers competentiegericht een individueel project kunnen uitwerken. Het programma is daarbij richtinggevend. De student mag, in functie van zijn onderzoeksconcept, een beroep doen op interne en externe mentoren en experts. Door geregeld overleg met deze mensen, de interne begeleidingscommissie en een tussentijdse jury krijgt de student de gelegenheid om zijn artistieke werk te tonen (eventueel door het tentoon te stellen), te laten bediscussiëren en bevroegd te worden over zijn artistieke proces. De opleiding stelt dat het contact tussen de studenten van enerzijds de master Beeldende kunsten en anderzijds de master Beeldend onderzoek, confronterend en stimulerend is en het progressief, procesmatig denken en artistiek werken in de hand werkt. De internationale dimensie zal verder worden uitgebouwd door een structurele samenwerking met een buitenlandse partner en door de optimalisering van kortlopende internationale workshops.

Domein algemene vorming

De opleiding geeft aan dat de student dit domein particulier invult, gekoppeld aan het artistieke onderzoeksproject. Dat wil zeggen dat, aanvullend op het onderzoeksproject, de student een seminarie kiest uit het aanbod van de bachelor-masteropleiding. Tevens volgt hij een aantal lezingen of tentoonstellingen die binnen of buiten het departement zijn georganiseerd en maakt hij hierover een beknopte paper. Voor een totaal van vijftien studiepunten kiest de student nog enkele opleidingsonderdelen die zijn theoretische reflectie en artistieke praxis progressief kunnen stimuleren, en dit uit het aanbod van bachelor- en masteropleidingen van universiteiten en hogescholen of seminars en workshops in musea en interculturele instellingen. Het uitdagende van de keuze, meer bepaald de aard van het opleidingsonderdeel en de inrichtende organisatie/instelling in binnen- of buitenland, bepaalt de student zelf in nauw overleg met de coördinator ManaMa en onderzoek. Ook hier kan de student - in functie van reflectie - discussie of feedback, een beroep doen op de begeleidingscommissie of op interne en externe mentoren/docenten.

De commissie vindt dat op basis van het bovenstaande de opleiding een adequaat programma heeft om haar doelstellingen te bereiken. Daarnaast is het de commissie tijdens de gesprekken opgevallen dat de opleiding de student doorheen het curriculum wil opleiden als 'beelddenker', wat ze een mooi uitgangspunt vindt om het curriculum inhoudelijk te stofferen. De commissie begrijpt dat dit in de opleiding al aan bod komt, maar vraagt de opleiding om dit uitgangspunt nader te definiëren en in de opleiding verder te concretiseren.

De commissie heeft vastgesteld dat, wat de internationale dimensie in het programma betreft, er voor de opleiding nog een groeipad ligt. De studenten volgen het project MAPS (Master of Art in the Public Sphere) en kunnen ook workshops en seminars volgen aan buitenlandse instellingen. De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding inspanningen levert om haar internationale netwerk uit te breiden en ter beschikking te stellen van de studenten, maar ze vraagt expliciet om hier in de toekomst nog sterker op in te zetten.

Op basis van een curriculumevaluatie door studenten en personeelsleden kunnen de docenten in overleg met de begeleidingscommissie en de opleidingscoördinator curriculumwijzigingen voorstellen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt het begrip 'beelddenker' nader te definiëren en in de opleiding verder te concretiseren.

De commissie vraagt aandacht om kennismaking met en uitwisseling van internationale invloeden in het programma op te nemen .

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- kennisontwikkeling door studenten vindt plaats in interactie tussen het onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten) binnen relevante disciplines;
- het programma sluit aan bij ontwikkelingen in de relevante discipline(s) door aantoonbare verbanden met actuele wetenschappelijke theorieën;
- het programma waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en/of de ontwikkeling en beoefening van de kunsten;om
- (bij daarvoor in aanmerking komende opleidingen) het programma heeft aantoonbare verbanden met de actuele praktijk van de relevante beroepen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding stelt dat de onderzoekende attitude de rode draad is, als voorwaarde voor vernieuwing en authentiek artistiek werk, gebaseerd op een methodologisch en aantoonbaar onderzoeksproces. Dat proces moet leiden tot een artistiek resultaat. De opleiding heeft nog maar een korte historiek en beschikt over weinig resultaten die dit proces onderbouwen. De commissie heeft er echter vertrouwen in dat bij de voorziene doorontwikkeling van de opleiding deze ambitie kan worden waargemaakt.

De opleiding zegt veel waarde te hechten aan de kwaliteit van de onderzoeksvraag wanneer studenten tot de opleiding toegelaten willen worden. De opleiding gaat ervan uit dat de student bij de aanvang van de opleiding vertrouwd is met adequate onderzoeksmethodieken en dus beschikt over een aantal onderzoekscompetenties die de opleiding formuleerde. Net zoals in de bachelor- en masteropleiding ziet deze ManaMa het onderzoek als een cross-over tussen het theoretische en artistieke domein, waarbij de student een eigen onderzoeksmethodiek uitwerkt die uitgaat van het beeld, en kan leiden tot een beeldende en geverbaliseerde output. De essentie blijft dat de student het onderzoek kan expliciteren en communiceren.

Voor de begeleiding van het onderzoeksproces kan de student een beroep doen op experts van binnen en buiten de opleiding, al dan niet internationaal. De student kan zelf personen voorstellen of daar om vragen bij de opleidingscoördinator - die tevens instaat voor de kwaliteitsbewaking in de opleiding en waakt over de geschiktheid van de experts met wie de student in confrontatie wil gaan.

Bij de aanvang van het academiejaar organiseert de opleiding de workshop 'MAPS' met een internationaal karakter. Dat wil zeggen dat studenten van de partners in het project en eventuele Erasmusstudenten kunnen deelnemen. Onder leiding van een docent werken de deelnemers aan een centraal onderzoeksthema in de kunsten. Dit biedt studenten de gelegenheid om internationale contacten te leggen, hun artistieke werk in een ruimere en actuele context te plaatsen, te reflecteren en te discussiëren. De opleiding heeft ook uitwisselingen - zowel uitgaand als inkomend - georganiseerd met de *Master in the Arts in the Public Spheres* (een masteropleiding van 120 studiepunten in Luzern en Sierre, Zwitserland) met als finaliteit een diploma *MA in Fine Arts*.

De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding een aantal onderzoeksprojecten heeft lopen: VORMAT, Nodebox/Gravital, Integrated en Typografie. Verder heeft ze tijdens het bezoek vastgesteld dat een project 'Beeld en tekenen' werd opgestart. De commissie vindt wel dat de studenten slechts beperkt in aanraking komen met de onderzoeksprojecten; een meer actieve participatie lijkt haar wenselijk. De opleiding beschikt sinds kort wel over een onderzoekscoördinator die bestaande projecten moet ondersteunen en nieuwe projecten moet opstarten.

De commissie is van mening dat de opleiding in eerste instantie is opgevat als werkplaats. De aandacht die daarin besteed wordt aan onderzoek is zeker in het discours van de opleiding expliciet.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt om de studenten meer expliciet te betrekken bij (internationale) onderzoeksprojecten van de opleiding.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Zoals eerder aangestipt ligt de invulling van het curriculum voor een groot stuk in handen van de individuele studenten. De commissie heeft vastgesteld dat het voornamelijk de opleidingscoördinator is die, in samenspraak met de student en ondersteund door de competenties zoals die zijn opgenomen in de studiefiches, de samenhang in het geïndividualiseerde programma bewaakt.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan om de studentenprojecten professioneel te documenteren, opdat die in de toekomst als *best practices* aan nieuwe studenten kunnen worden voorgehouden. De opleiding zal zorgvuldig aan de dossieropbouw moeten werken.

Facet 2.4 Studieomvang

Beoordelingscriterium:

De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studieomvang:

- bachelor: tenminste 180 studiepunten
- master: ten minste 60 studiepunten

Oordeel van de visitatiecommissie: OK

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De masteropleiding bestaat uit 1 studiejaar van 60 studiepunten. Hiermee voldoet zij aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studieomvang van een master.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.5 Studielast

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding niet beschikt over studietijdmetingen. Conform aan wat eerder werd vastgesteld, is het de commissie duidelijk dat de opleidingscoördinator ook instaat voor het bewaken van de studielast, in samenspraak met de individuele student. Over dit thema waren in de opleiding geen dissonanten te horen. De commissie wil haar vertrouwen stellen in de opleidingscoördinator.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt om studietijdmetingen te organiseren.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding als primaire uitgangspunt studentgestuurd onderwijs neemt. Dat wil zegen dat de student zijn leerproces bijna volledig zelf in handen neemt. De docenten en de opleidingscoördinator nemen de rol op van coach.

Zoals eerder gezegd, vindt de commissie dat de opleiding is opgevat als werkplaats. Binnen deze werkplaats is het beeldmateriaal dat de student creëert, het resultaat van onderzoek naar een persoonlijke inhoud en het formuleren van een eigen vormentaal. De student moet in de presentatie van zijn creaties die onderzoekende onderbouw helder aangeven als een hoogstpersoonlijk en creatief leerproces. De commissie kan zich vinden in dit werkplaatsconcept.

Verder wordt in de opleiding gebruik gemaakt van seminars, lezingen, tentoonstellingsbezoeken en papers. Als de student opleidingsonderdelen volgt in een andere opleiding, kunnen de werkvormen en leermiddelen sterk verschillen. De opleiding is voor de kwaliteit daarvan op dat moment afhankelijk van derden. Wat niet wegneemt dat de opleidingscoördinator zijn rol als kwaliteitsbewaker speelt door een screening van het voorstel van de individuele student.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan om de individuele studietrajecten zo veel mogelijk inzichtelijk te maken voor de studenten onderling en voor de aankomende studenten van bachelor en masteropleidingen.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De organisatie van toetsen en examens is vastgelegd in de examenreglementen van de hogeschool en het departement. De evaluatievormen en gerelateerde leerdoelen zijn, zowel per opleidingsonderdeel als per opdracht, opgenomen in de studiefiches en de studiegids, en zijn ook beschikbaar op het elektronisch leerplatform. Verder worden de studenten ook tijdens de contacten gewezen op de inhoud van de studiefiches. De commissie heeft uit de gesprekken kunnen opmaken dat de studenten goed geïnformeerd waren over de beoordelingsprocedures en -criteria. Er was ook inhoudelijk geen dissonant te horen.

Binnen het domein algemene vorming bepaalt de docent de vorm van het examen: mondeling of schriftelijk examen, papier, presentatie of permanente evaluatie. De vorm(en) van assessment en de manier waarop hij die in het eigen opleidingsonderdeel inbrengt, blijft de keuze van de individuele docent. Er wordt wel gestreefd naar een evenwichtige variatie.

De evaluaties binnen het domein artistieke vorming markeren de afsluiting van een periode, een project of een opdracht. Ze geven steeds de stand van zaken weer in de artistieke ontwikkeling die de student doormaakt. De opleiding hanteert daarbij het principe van een formatieve evaluatie, die culmineert in een jurymoment in de loop van de maand mei, waarin ook wordt teruggeblikt op het ontwikkelingsproces. Deze combinatie van product- en procesbeoordeling vindt de commissie een sterk gegeven. De jury is samengesteld uit de betrokken docenten, aangevuld met externen. Het is de commissie positief opgevallen dat bij de permanente feedback die studenten krijgen en bij het meer formele jurymoment, een competentiegericht evaluatieformulier wordt gehanteerd. Daarnaast is het ook positief gebleken dat de opleiding bij de beoordeling van artistiek werk ruimte maakt voor *peer evaluation*. De commissie wil wel nog één aandachtspunt meegeven: in een streven naar meer integratie tussen praktijk en theorie, vindt de commissie het noodzakelijk dat het proces niet alleen artistiek, maar ook theoretisch wordt geëvalueerd.

Zowel de docenten als de studenten kunnen het examenrooster raadplegen op het elektronisch leerplatform en aan de valven. Elk opleidingsonderdeel wordt zo ingepland dat een normstudent de verschillende examens met een comfortabele spreiding kan afleggen. Als examens verplaatst worden of er problemen zijn met de roosters voor studenten in een flexibel traject, helpt de ombudspersoon. De organisatie van toetsen gedurende het academiejaar is de verantwoordelijkheid van de docenten. De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding over een dito examencommissie en adequate deliberatiecriteria beschikt.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt om het artistieke ontwikkelingsproces van de student niet alleen artistiek, maar ook theoretisch te evalueren.

Facet 2.8 Masterproef

Beoordelingscriteria

- De masteropleiding wordt afgesloten met een masterproef waarmee de student blijk geeft van een analytisch vermogen of van een zelfstandig probleemoplossend vermogen op academisch niveau of het vermogen tot kunstzinnige schepping. Het werkstuk weerspiegelt de algemeen kritisch-reflecterende ingesteldheid of de onderzoeksingesteldheid van de student.
- De masterproef heeft een omvang van ten minste één vijfde van het totale aantal studiepunten met een minimum van 15 en een maximum van 30 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het opleidingsonderdeel masterproef bestaat uit de eigenlijke masterproef (30 ECTS) en het methodologisch onderzoek (15 ECTS) waarbij de student het onderzoeksproces zichtbaar maakt. De masterproef is het platform waarbinnen de student de ruimte krijgt om beeldend werk te realiseren dat in relatie moet staan tot het veld van de actuele kunst en vormgeving.

De volgende competenties zijn noodzakelijk voor de afgestudeerde masterstudent:

- Hij bezit onderzoeksvaardigheden die hem in staat stellen zelfstandig artistiek onderzoek te verrichten in het veld van de Beeldende kunsten.
- Hij is in staat om duidelijk te communiceren naar diverse doelgroepen.
- Hij kan een originele bijdrage leveren aan de ontwikkeling van nieuwe kennis en inzichten.

Iedere student werkt onafhankelijk een onderzoeksvraag uit die deel uitmaakt van het onderzoeksdomein Beeldende kunsten. Hij koppelt deze onderzoeksvraag aan een persoonlijk project en werkt hieraan in diverse fasen gedurende het hele academiejaar. De onderzoeksvraag wordt tijdens het verloop van het artistieke traject bijgestuurd en verfijnd. Het zoeken naar antwoorden op deze onderzoeksvraag is het onderzoek. Deze antwoorden kunnen naast een beeldende ook een andere – bijvoorbeeld een literaire - vorm hebben. De student bepaalt zelf welke methoden voor zijn werk het beste van toepassing zijn. De opleiding stelt verder dat de vorm waaronder de student zijn onderzoeksproces zichtbaar maakt en de manier waarop hij onderzoek voert van cruciaal belang zijn voor het artistieke statement dat wordt geponeerd. De opleiding stelt dat deze authenticiteit niet vrijblijvend kan zijn en/of op toeval kan berusten. Daar geeft zij een op reflectie gebaseerd bronnenonderzoek (heuristiek) als één van de mogelijkheden om aan artistieke diepgang te winnen.

De presentatie van het werk, in de breedste zin van het woord, is het moment bij uitstek waarop de artistieke praktijk zich toont en vragen oproept. Hier wordt verslag uitgebracht en krijgt de student feedback. Wat hij op artistiek gebied realiseerde, wordt in een ruimere context geplaatst. De student toont welke stappen in het onderzoekstraject en welke externe inspiratiebronnen belangrijk waren. De student neemt dit op in een verslagboek, dagboek of portfolio die een duidelijk beeld geven van het artistieke werkterrein: het inhoudelijke landschap waarbinnen de student-kunstenaar/vormgever werkt. De commissie stelt dat de opleiding hiermee een eigenzinnige beeldende invulling geeft aan de masterproef met toch ook aandacht voor de specifieke competenties. Ze juicht dit toe.

Op verschillende momenten bekijken studenten hun onderzoeksproces in plenum vanuit een nulpositie (de oorspronkelijk gestelde onderzoeksvraag). Ze combineren dit met een terugblik naar het afgelegde parcours (stand van zaken) en met een vooruitblik naar de finale presentatie voor de jury. Het plenum is een moment waarop de student naar het werk van zijn medestudenten kan kijken en met begeleidende docenten in dialoog kan treden. De bedoeling hiervan is de student vooruit te helpen in zijn ontwerp- en onderzoeksproces.

De studenten worden voor hun masterproef gecoacht door docenten die zelf een artistieke praktijk hebben en/of een autoriteit zijn binnen hun vakgebied. Daarnaast ondersteunen docenten algemene vorming, als een soort copromotor, bij de theoretische duiding van het werkstuk. De studenten kunnen hun eventuele tekst vooraf laten lezen, ze kunnen informatie inwinnen over te raadplegen bronnen, vragen stellen over de kunsthistorische contextualiteit, enzovoort. De commissie is wel van mening dat de theoretische reflectie meer aandacht behoeft. De verbalisering is minimalistisch opgevat, in de zin dat ze in grote mate geïntegreerd lijkt en te weinig is geëxpliciteerd.

Voor de beoordeling van de masterproef en de confrontaties met onderzoek wordt een jury van minimaal zes en maximaal tien leden samengesteld uit lesgevers van deze opleidingsonderdelen (interne juryleden), aangevuld met een representatief gezelschap externe deskundigen (externe juryleden).

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt meer aandacht voor de theoretische reflectie bij de masterproef.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Beoordelingscriteria:

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten bachelor:

- diploma secundair onderwijs, diploma van het hoger onderwijs van het korte type met volledig leerplan, diploma van het hoger onderwijs voor sociale promotie of een diploma of getuigschrift dat bij of krachtens een wet, decreet, Europese richtlijn of een andere internationale overeenkomst als gelijkwaardig wordt erkend;
- door het instellingsbestuur bepaalde voorwaarden voor personen die niet aan bovengenoemde voorwaarden voldoen.

master:

- diploma van een bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s)en in voorkomend geval aangevuld met een geïndividualiseerd opleidingsprogramma, een voorbereidingsjaar of een schakelprogramma

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De toelatingsvoorwaarde voor de master-na-masteropleiding is een masterdiploma Beeldende kunsten of een hiermee gelijkgesteld diploma. De toelatingscommissie kan hiervan afwijken om gemotiveerde redenen. Een master- of een gelijkwaardig diploma blijft echter een voorwaarde. Essentieel is dat de kandidaat-student een geschikte onderzoeksvraag kan voorleggen die aansluit bij de doelstellingen van de opleiding. De toelatingscommissie organiseert in de loop van de maand september een toelatingsgesprek.

De toelatingsvoorwaarden staan in de informatiebrochure van de hogeschool, op de website, in een folder, de infobrochure en het HOE. Verder ontwikkelt de opleiding nog de volgende initiatieven om de studiekeuze te

bevorderen: de studiegids, de 'Opencampusdag' in maart, SID-in-beurzen, de eindejaartentoonstelling, schoolbezoeken en introductiegesprekken met de coördinator Studenten.

Naar aanleiding van het Flexibiliseringsdecreet heeft de hogeschool, in samenwerking met de AUHA, richtlijnen bepaald voor eerder verworven competenties. Voor EVC's blijft het bewijs van bekwaamheid onbeperkt geldig binnen de instellingen die bij de AUHA zijn aangesloten. Een actualiseringsprogramma kan slechts door een hogeschool worden opgelegd wanneer ten minste vijf kalenderjaren verstreken zijn sinds het verkrijgen van het bewijs van bekwaamheid. De termijn van vijf kalenderjaren wordt berekend vanaf de eerste dag van de maand oktober die volgt op de maand waarin het bewijs werd verkregen.

Aanbevelingen ter verbetering:

Formeel zijn de toelatingsvoorwaarden helder beschreven. Bij een ManaMa komt het er bij een toelating vooral op aan dat de voorgestelde onderzoeksprojecten kritisch tegen het licht worden gehouden. Hierbij kan de opleiding kritischer te werk gaan.

Oordeel over onderwerp 2, programma: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1, relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma:	voldoende
facet 2.2, eisen academische gerichtheid van het programma:	voldoende
facet 2.3, samenhang van het programma:	voldoende
facet 2.4, studieomvang:	OK
facet 2.5, studielast:	voldoende
facet 2.6, afstemming tussen vormgeving en inhoud:	voldoende
facet 2.7, beoordeling en toetsing:	voldoende
facet 2.8, masterproef:	voldoende
facet 2.9, toelatingsvoorwaarden:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 3 Inzet van het personeel

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie vindt het positief dat de docenten erg betrokken zijn bij de opleiding en zich geëngageerd en flexibel opstellen, ondanks de pijnpunten in het personeelsbeleid die zij kon vaststellen, zoals de verloning, de beperkte promotiemogelijkheden en de problemen met bevorderingen.

De hogeschool formuleerde een aantal strategische keuzes in het personeelsbeleid: een transparante taakbelasting, een systematisch personeelsbeleid, een evenwichtige taakverdeling, ontplooiings- en doorgroeikansen, vorming van leidinggevenden, betere ondersteuning bij onderwijsvernieuwing en een verbetering van de communicatie. Deze keuzes worden geoperationaliseerd door de directie HRM.

Naast actuele ontwikkelingen in het werkveld en het profiel van de opleiding en afstudeerrichtingen spelen de eigen artistieke praktijk bij de artistieke docenten en de academische gerichtheid van de theorie docenten een rol in de samenstelling van het docententeam. Voor keuzevakken en seminars wordt een beroep gedaan op de expertise van gastdocenten.

Voor de aanstelling van personeelsleden past de hogeschool specifieke procedures toe. Aan de leidinggevenden werd vorming gegeven in het voeren van selectiegesprekken. Bij de selectie wordt rekening gehouden met een toonaangevende artistieke praktijk, onderzoekscompetenties, didactische competenties en de aansluiting bij de "waarden" van de organisatie (engagement, studentgerichtheid, resultaatgerichtheid, innovatie en vertrouwen).

Op het niveau van de associatie kunnen nieuwe personeelsleden de opleiding voor beginnende assistenten volgen. Deze opleiding begeleidt de assistenten in het bewust en kwaliteitsvol leren uitvoeren van de eigen onderwijsactiviteiten. De hogeschool brengt nieuwe personeelsleden samen om kennis te maken met de organisatie en met het oog op ervaringsuitwisseling. Op departementaal niveau worden de personeelsleden begeleid door leden van het departement en de afstudeerrichting. In de toekomst wil de opleiding een vaste coach voorzien.

Het departementshoofd bepaalt de taakstelling van de docenten op advies van het hoofd van de afstudeerrichting en de academische adjunct. In de taakstelling is er naast de onderwijsopdracht (via opdrachtfiles) ruimte voor onderwijs- en organisatieondersteunende taken, persoonlijke activiteiten en vorming en tracht het departement rekening te houden met de eigen artistieke praktijk en onderzoek.

De hogeschool regelt de benoemingen via een protocol 'Criteria voor de benoeming van het statutair onderwijzend personeel in KdG'. Binnen de hogeschool kunnen om decretale redenen - het contingent vastbenoemde assistenten is al te groot - de assistenten niet benoemd worden. De voorbije jaren zijn er vier benoemingen geweest. Ook voor bevorderingen heeft de hogeschool een protocol opgesteld. De voorbije jaren zijn er vijf bevorderingen geweest. Voorlopig wordt een voorzichtig beleid op vlak van ambtswijzigingen en bevorderingen gevoerd. In de nabije toekomst wil het departement een personeelskader opstellen dat aangepast is aan de nieuwe academische realiteit.

Naast de procedure op hogeschoolniveau voor de evaluatie van docenten is er op departementaal niveau een intern protocol. Hierin wordt bepaald dat het departementshoofd de vijfjaarlijkse evaluaties uitvoert. Al dan niet gekoppeld aan de evaluaties vinden in het departement functioneringsgesprekken plaats. Die vinden vaak plaats omwille van het disfunctioneren van een personeelslid. Sinds kort vinden de functioneringsgesprekken jaarlijks plaats.

Bij bevordering en evaluatie wordt rekening gehouden met de professionele en academische kwaliteiten van de docenten.

Professionalisering van het personeel gebeurt op vraag van de docent of de directie. Op het niveau van het departement vinden studiedagen plaats. Jaarlijks organiseert de hogeschool een hogeschoolcongres met vorming rond verschillende thema's en biedt zij vormingen aan, al dan niet in samenwerking met de Universiteit Antwerpen. Sinds 2004 zijn er initiaties voor het gebruik van het elektronisch leerplatform. Voor leidinggevend werd een professionaliseringstraject opgericht. Ook het ATP krijgt de kans om bijscholingen te volgen. De professionalisering met betrekking tot onderzoekscompetenties moet volgens de opleiding nog verder ontwikkeld worden.

Volgens de commissie moet de opleiding meer aandacht hebben voor onderwijskundige professionalisering. Uit de gesprekken met de commissie blijkt immers dat de professionalisering immers sterk verschilt per docent en vooral plaatsvindt bij de docenten van de algemene vormende opleidingsonderdelen. Bij de docenten bestaat er vooral interesse in vorming rond competentiegericht evalueren.

De opleiding formuleert een aantal belemmerende factoren voor het voeren van een goed personeelsbeleid: de verminderde omkadering sinds de fusie tot de Karel de Grote-Hogeschool, de ongunstige leeftijds piramide, de wijzigingen in de decretale regelgeving, het academiseringsproces en de onzekerheid over de toekomstige financiering en structuur van het hoger kunstonderwijs.

Recent werden een aantal acties ondernomen om de opleiding voor te bereiden op een toekomst binnen een academische context en om de nieuwe personeelsleden een juist kader aan te bieden. Het departementshoofd stelde een dossier 'personeel' op, waarin alle knelpunten en mogelijke actiepunten beschreven worden. De bespreking hiervan met de humanresourcesdienst en het departementaal onderhandelingscomité bevonden zich ten tijde van het visitatiebezoek in een eindfase. De 'Beleidsnota personeel 1997' werd daarnaast geactualiseerd om tot een consistent personeelskader te komen.

Eén van de elementen die besproken werden bepaalt een heldere definiëring van de taakstelling van docenten en assistenten, waarbij een evenwicht wordt gezocht tussen recent aangeworven en vaste personeelsleden en waarbij de waarde binnen de opleiding van beide als essentieel bestempeld wordt. Een ander actiepunt betreft een nieuwe ronde bevorderingen. Daarnaast waren er besprekingen over de bijzondere salarisschalen, een nieuw protocol 'prestatieregeling' en de vaste benoemingen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt aandacht voor de onderwijskundige professionalisering van de docenten.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door onderzoekers die een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het vakgebied (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten);
- bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Omdat de docenten die actief zijn in de opleiding ook werken in de academische bachelor- en masteropleiding, loopt de academische en professionele gerichtheid in de twee opleidingen gelijk. Het aantal doctorandi en doctores ligt niet op voorhand vast en verschilt jaarlijks. Daarnaast zijn er externe mentoren en gastdocenten. In september 2009 wierf het departement een coördinator Onderzoek aan. Die werd onder meer aangeworven om de bestaande projecten structureel te ondersteunen, het opstarten van nieuwe projecten aan te moedigen en een beleidsplan uit te werken om meer duidelijkheid te scheppen voor het beleid rond onderzoek en doctoraten. Uit de gesprekken met de commissie bleek dat deze duidelijkheid een dringende vraag is, zeker bij de docenten. Duidelijke beleidskeuzes blijken nog niet te bestaan. Door de toename van de academiseringsmiddelen sinds 2008 kan de opleiding echter wel meer geld investeren in het onderzoek binnen de opleiding. Deze investeringen zouden volgens de opleiding snel gedaan worden.

Onderzoeksprojecten die eerst werden ingediend als BOF-project aan de UA maar geen goedkeuring kregen, genieten de voorkeur in de toekenning van departementale onderzoeksprojecten. Op het moment van het visitatiebezoek liepen er vier departementale onderzoeksprojecten, elk gekoppeld aan een onderzoekscel, bij de afstudeerrichtingen Grafisch ontwerp, Juweelontwerp en Edelsmeedkunst, en werd een vijfde project opgestart in de afstudeerrichting Vrije kunsten. Sinds 2008 zijn verschillende jonge onderzoekers aangeworven die meedraaien in een onderzoeksproject, verbonden zijn aan een onderzoekscel of fungeren als *Artist in Residence* in de ateliers. De bedoeling is dat enkelen op korte termijn aan een doctoraatsonderzoek beginnen.

De selectie van doctoraatsaanvragen gebeurt in de faculteitsraad, waarin de partners van de associatie vertegenwoordigd zijn. In het academiejaar 2010-2011 is gestart met de financiële ondersteuning van minimaal één doctoraat gekoppeld aan een onderzoekscel. Het departement besliste om alleen in doctoraten *in de kunsten* te investeren en alleen jonge mensen te laten doctoreren. In de gesprekken met de commissie werd de bewuste keuze om het onderzoek uit de praktijk te laten vertrekken, erg benadrukt. Op het moment van het visitatiebezoek waren er twee doctorandi *in de kunsten* en twee *over de kunsten* actief in de opleiding.

Voor het voeren van onderzoek en de ontwikkeling van de eigen artistieke praktijk, krijgen de docenten een deel vrijstelling in hun takenpakket. Ook de weekplanning, bijzondere toelatingen en financiële tegemoetkomingen ondersteunen dit. Via de eigen artistieke praktijk, seminaries en conferenties, het bijwonen van studiedagen, door literatuurstudie, het volgen van het actuele tentoonstellings-, galerie- en kunstwezen en in hun contacten met het werkveld zorgen de docenten voor een continue ontwikkeling van hun vakdeskundigheid. De commissie vond dat de docenten vooral bij de presentatie en het tentoonstellen van de (tussentijdse) resultaten van de studenten erg professioneel waren. Dat gold ook voor het zoeken naar en vinden van allerlei aansluitingen met het brede artistieke discours, buiten de academie.

Aanbevelingen ter verbetering:

De opleiding zou erbij gebaat zijn nadrukkelijk aansluiting te zoeken bij doctoraatstrajecten en daarmee samenwerkingsverbanden aan te gaan.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Voor het domein onderzoek en de ManaMa samen beschikt het departement over 9,65 VTE. De commissie vraagt aandacht voor het feit dat slechts één personeelslid vast aan de slag is in de opleiding (0,3 VTE). Wel is het positief dat er enkele vaste en betrokken gastdocenten zijn.

De meeste VTE zijn beschikbaar voor docenten uit de academische bachelor- en masteropleidingen en de gastdocenten.

Aanbevelingen ter verbetering:

De ManaMa is door de kleine omvang nogal kwetsbaar in de structurele personeelsvoorziening. De opleiding vaart vooral op de coördinator en gastdocenten. Een stevigere basis is wenselijk.

De organisatorische realisatie van het programma functioneert intern naar behoren maar kan naar de buitenwereld (de BaMa-opleiding maar ook het artistieke werkveld erbuiten) beter zichtbaar worden gemaakt.

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1, kwaliteit personeel:	voldoende
facet 3.2, eisen academische gerichtheid:	voldoende
facet 3.3, kwantiteit personeel:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 4 Voorzieningen

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelt vast dat de opleiding over een sfeerloos en inspiratieloos lokaal beschikt dat dienst doet als gemeenschappelijke ruimte. De ruimte wordt vooral ingezet voor presentaties. De studenten werken doorgaans vanuit een eigen werkplek of studio buiten de hogeschool, aangezien daar geen ruimte vrij is. Deze beperkende omstandigheden hebben als voordeel dat de studenten actief hun plek zoeken in de beroepspraktijk.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt aandacht voor werkplaatsen en een ontmoetingsruimte voor de studenten.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Voor studieadvies en begeleiding kunnen de studenten in eerste instantie terecht bij de docenten en de opleidingscoördinator.

De studentenbegeleiding, de ombudsdienst en de studieloopbaancoördinatie vallen onder de bevoegdheid van de academische adjunct. Die geeft studieadvies, begeleidt de studenten bij de keuze van een persoonlijk deeltraject en verstrekt informatie over flexibel studeren. Voor beslissingen, advies en begeleiding in verband met de flexibele leertrajecten kan de student ook terecht bij de studieloopbaancoördinator. De ombudspersoon bemiddelt tussen studenten en docenten voor problemen in verband met lessen, examens en deliberaties. De departementale studiebegeleider zorgt voor psychosociale begeleiding. In geval van ernstige psychosociale problemen kunnen de studenten doorgestuurd worden naar professionele instanties, zoals PSYNET. Studenten kunnen bij de studentenbegeleider van de hogeschool ook terecht voor de aanvraag van een bijzonder statuut.

De studentenuitwisselingen vallen onder de bevoegdheid van de departementale dienst Internationalisering. Deze dienst bestaat uit de coördinator Internationalisering, de ankerpersonen Internationalisering in de

afstudeerrichtingen en een administratief medewerker. Tot de belangrijkste taken van de dienst Internationalisering behoren de coaching van de uitgaande en inkomende studenten.

De studenten van de opleiding gaven in de gesprekken aan dat er een erg sterke individuele begeleiding is. De commissie is positief over de één-op-éénbegeleiding die de docenten kunnen bieden en over het feit dat de studenten gebruik kunnen maken van dezelfde faciliteiten als die van de academische bachelor-en masteropleidingen. Ook de coördinator is erg beschikbaar. De commissie meent wel dat de kritische afstand in deze nauwe relaties moeilijk in stand te houden is. Bovendien lijkt de opleiding de noden van de ManaMa-studenten niet geïnventariseerd te hebben.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt aandacht voor de specifieke noden van de ManaMa-studenten.

De commissie vraagt aandacht voor de kritische afstand binnen de nauwe begeleiding.

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1, materiële voorzieningen:	voldoende
facet 4.2, studiebegeleiding:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie is positief over het informele karakter van de kwaliteitszorg in de opleiding. De coördinatieopdracht bepaalt, samen met de dialoog tussen de studenten en het werkveld, de kwaliteit van deze opleiding. De commissie stelt echter ook vast dat een beleid op het vlak van kwaliteitszorg meer structureel uitgewerkt moet worden, aangezien de kwaliteit op dit moment te veel afhankelijk is van de betrokkenheid van de jaarlijkse wisselende teams. De ManaMa volgt daarbij de praktijk die bij de bachelor- en masteropleidingen gebruikelijk is. Dat geeft het vertrouwen dat de opleiding aan de norm zal voldoen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt dat de kwaliteitszorg formeel uitgebouwd wordt.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft vastgesteld dat verbeteringstrajecten nog niet nodig zijn geweest, omdat de opleiding een korte geschiedenis heeft. De commissie vertrouwt erop, gezien de praktijk in de bachelor- en masteropleidingen, dat ook de ManaMa waar nodig verbeteringstrajecten zal inzetten.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt aandacht voor verbeteringstrajecten naar aanleiding van te houden bevragingen van docenten, studenten, het werkveld en alumni.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De ManaMa kan worden gekenschetst als een opleiding die binnen het professionele werkveld wil functioneren en daarvoor de nodige contacten aangaat. Studenten hebben veelal al enige tijd professioneel gefunctioneerd en brengen die ervaring in. De commissie meent dat er door de kleine studentenpopulatie en het directe contact een grote betrokkenheid is bij de kwaliteit van de opleiding. Doordat de studenten de invulling van de opleiding deels zelf bepalen, dragen ze bij tot de kwaliteit. Structureel is dit volgens de commissie echter niet in orde.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt aandacht voor een meer structurele betrokkenheid van de studenten, alumni en het werkveld bij de kwaliteitszorg.

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1, evaluatie resultaten:	voldoende
facet 5.2, maatregelen tot verbetering:	voldoende
facet 5.3, betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 6 Resultaten

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De resultaten van de master-na-masteropleiding zijn volgens de commissie op dit moment nog moeilijk te evalueren, onder meer door het kleine aantal afgestudeerden, maar ook omdat de doelstellingen niet concreet genoeg zijn. Toch gelooft de commissie in de potentialiteit van wat de opleiding in haar resultaten kan bereiken, omdat het minimale aantal studenten en afgestudeerden een positief beeld laat zien over de opleiding.

Aanbevelingen ter verbetering:

Meer concrete doelstellingen moeten het mogelijk maken om het niveau van de afgestudeerden te kunnen meten.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren. De evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

De commissie is positief over de grote selectie de opleiding doorvoert voor de toelating aan de ManaMa op basis van de onderzoeksvraag. Ze stelt vast dat het rendement door de erg kleine studentenpopulatie moeilijk te meten valt, maar in functie van het idee van de opleiding ook weinig betekenisvol is. Toch zou de opleiding streefcijfers kunnen formuleren.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt aandacht voor streefcijfers.

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1, gerealiseerd niveau:	voldoende
facet 6.2, onderwijsrendement:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Globaal oordeel

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatie-rapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen, de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1, niveau en oriëntatie:	voldoende
onderwerp 2, programma:	voldoende
onderwerp 3, personeel:	voldoende
onderwerp 4, voorzieningen:	voldoende
onderwerp 5, interne kwaliteitszorg:	voldoende
onderwerp 6, resultaten:	voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

In haar reactie op de eerste terugmelding heeft de opleiding aangegeven volgende verbeteracties uitgevoerd of gepland te hebben:

- Inmiddels werden initiatieven genomen voor een internationale benchmarking d.m.v. een structurele aanpak in het kader van internationale prospectie, docentenmobiliteit en studentenmobiliteit en uitbouw van preferentiële partners.
- Inmiddels is er een actieve participatie van de studenten aan onderzoeksdagen, deelname aan masterclasses vanuit onderzoek ...
- Inmiddels begeleidt de onderzoekscoördinator de MNM studenten bij het uittekenen van hun theoretisch curriculum. De coördinator MNM maakt deel uit van de werkgroep onderzoek.
- Inmiddels wordt er gewerkt aan: een archiveringssysteem onder de vorm van gezamenlijke en individuele publicaties, het archiveren van het luik onderzoeksmethodologieën en het archiveren van participaties aan publicaties en tentoonstellingen.
- MNM wordt vanaf het huidige academiejaar mee begeleid door docenten kunstgeschiedenis en een doctor in de filosofie. Zij hebben ook een bijdrage in de selectie van de ingezonden dossiers.
- Inmiddels werden de jurering en de begeleiding van de masterproef opgesplitst.
- Inmiddels werd de volgende selectieprocedure uitgewerkt en toegepast voor de toelating tot de manama: op voorhand indienen van een onderzoeksvoorstel en selectiegesprek met jury bestaande uit de coördinator MNM, docent master en de onderzoekscoördinator.
- Het budget voor gastdocenten werd sterk verhoogd. Verder is er werk gemaakt van een sterkere structurele personeelsomkadering.
- Inmiddels werd een nieuw uitgerust en aangenaam onderzoekslokaal in gebruik genomen.
- De opleiding heeft het begrip beelddenker verder gedefinieerd.
- In verband met de doctoraatstrajecten worden de studenten MNM uitgenodigd op SeminArt, is de coördinator MNM aan een doctoraat begonnen en doctoreren enkele oud-MNM's of hebben de intentie te doctoreren.

Overzichtstabel van de oordelen

	score facet	score onderwerp
Onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding		voldoende
Facet 1.1: Niveau en oriëntatie	voldoende	
Facet 1.2: Domeinspecifieke eisen	voldoende	
Onderwerp 2: Programma		voldoende
Facet 2.1: Relatie doelstelling en inhoud	voldoende	
Facet 2.2: Eisen academische gerichtheid	voldoende	
Facet 2.3: Samenhang	voldoende	
Facet 2.4: Studiomvang	OK	
Facet 2.5: Studietijd	voldoende	
Facet 2.6: Afstemming vormgeving en inhoud	voldoende	
Facet 2.7: Beoordeling en toetsing	voldoende	
Facet 2.8: Masterproef	voldoende	
Facet 2.9: Toelatingsvoorwaarden	voldoende	
Onderwerp 3: Inzet van personeel		voldoende
Facet 3.1: Kwaliteit personeel	voldoende	
Facet 3.2: Eisen academische gerichtheid	voldoende	
Facet 3.3: Kwantiteit personeel	voldoende	
Onderwerp 4: Voorzieningen		voldoende
Facet 4.1: Materiële voorzieningen	voldoende	
Facet 4.2: Studiebegeleiding	voldoende	
Onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg		voldoende
Facet 5.1: Evaluatie resultaten	voldoende	
Facet 5.2: Maatregelen tot verbetering	voldoende	
Facet 5.3: Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	voldoende	
Onderwerp 6: Resultaten		voldoende
Facet 6.1: Gerealiseerd niveau	voldoende	
Facet 6.2: Onderwijsrendement	voldoende	

De oordelen zijn van toepassing voor:

KdG Karel de Grote-Hogeschool
 - master-na-masteropleiding Beeldend onderzoek

Transmedia

Hoofdstuk 1 Domeinspecifiek referentiekader Transmedia

1.1 inleiding

Voor iedere groep van opleidingen wordt een domeinspecifiek referentiekader ontwikkeld dat door de commissie gebruikt wordt bij de beoordeling van opleidingen. De visitatiecommissie is verantwoordelijk voor de opmaak van het domeinspecifiek referentiekader. De VLHORA als evaluatieorgaan geeft de procedure¹ aan voor de opstelling ervan.

Het referentiekader is niet bedoeld om een ideale opleiding te schetsen. Respect voor de eigenheid van een opleiding en voor de diversiteit binnen eenzelfde opleiding over de instellingen heen, veronderstelt immers dat in de eerste plaats wordt nagegaan of elke opleiding erin slaagt haar eigen doelstellingen te realiseren en dit zowel inhoudelijk als procesmatig. Dit belet niet dat wordt nagegaan of elke opleiding aan een aantal minimumeisen voldoet, die aan de betreffende opleiding worden gesteld vanuit het vakgebied en/of de relevante beroepspraktijk.

1.2 domeinspecifieke competenties

1.2.1 gehanteerde input

- referentiekaders van de opleidingen:

- Hogeschool Sint-Lukas Brussel

- andere brondocumenten

- Het Decreet van de Vlaamse Gemeenschap op de Structuur van het Hoger Onderwijs in Vlaanderen van 2003 (het Structuurdecreet)
- Elia/Inter}artes Tuning Template for Fine Art Higher Education in Europe

1.2.2 domeinspecifieke competenties

Competenties voor de master-na-masteropleiding in de Transmedia

- Met behulp van innovatief experiment en in relatie tot zelfgekozen mentoren, transmediale methoden integreren in een professionele artistieke praktijk die leidt tot nieuw werk dat in de eigentijdse kunst en vormgeving van betekenis wordt geacht.
- Hiertoe zelfstandig relevante probleemstellingen formuleren.
- Het kunstwerk op een artistieke onafhankelijke manier tot stand brengen, gebruik makend van en actuele media, eventueel in samenwerking met technologisch gevorderde deskundigen;

¹ De procedure voor het opstellen van het domeinspecifiek referentiekader is beschikbaar op de website van de VLHORA www.vlhora.be onder de rubriek visitatie & accreditatie.

- Theoretiseren binnen de brede context van de 'post-medium condition' en zich binnen deze context gearticuleerd presenteren.
- Inzicht hebben in en een gefundeerde opinie hebben over de betekenis van onderzoek-in-de-kunsten ten opzichte van onderzoek-over-de-kunsten.
- Binnen onderzoek specifieke aandacht schenken aan de hedendaagse betekenis van kunst en de rol van de kunstenaar in de samenleving.
- Onderzoeksresultaten op aansprekende wijze inzichtelijk maken voor een breed en gevarieerd publiek via publicatie, expositie of andere podia en media die leidt tot een kritische beschouwing door peers.

1.3 besluit

De commissie heeft zich bij het opstellen van dit domeinspecifiek referentiekader gebaseerd op de documenten vermeld onder punt 1. Daarbij heeft zij ervoor geopteerd om een doublure van de vereiste competenties in het Structuurdecreet te vermijden, behalve wanneer een domeinspecifieke hertaling noodzakelijk was. De commissie wenst ook aan te geven dat de competenties voor de masteropleiding in principe ook gelden voor de twee master-na-masteropleidingen, maar dat het voor deze laatste noodzakelijk was om aan te geven op welke manier deze zich verder nog onderscheiden van een "gewone" masteropleiding in de Beeldende kunsten.

De vermelde competenties op het niveau van de bacheloropleiding en de masteropleiding zijn geldig voor alle afstudeerrichtingen. De commissie heeft er expliciet voor gekozen om voor de onderscheiden afstudeerrichtingen geen aparte competenties op te nemen. Men kan immers stellen dat door een strikte afbakening van de afstudeerrichtingen de multimediale en cross-over praktijken in hun expansie zouden worden geremd. De afstudeerrichtingen zijn:

- Vrije kunsten
- Grafisch Ontwerp
- Fotografie
- Mode
- Theaterkostuum
- Juweelontwerp en edelsmeedkunst
- Multimediale vormgeving
- Textielontwerp

Binnen deze afstudeerrichtingen kan er sprake zijn van zowel een vrije als een toegepaste richting. Wat opvalt is dat meerdere hogescholen er voor kiezen om binnen afstudeerrichtingen afzonderlijke specialismen te definiëren. Daardoor ontstaat er een tweedeling: generalisten en specialisten. Zo kan het voorkomen dat binnen het grafisch ontwerp de student zich specialiseert in grafiek en daarin weer kiest voor functionele, strategische of conceptuele grafiek. Naast die specialismen bestaat er ook de generalistische studierichting tot grafisch ontwerper als zodanig. Over de specialismen kan worden opgemerkt dat die zich aandienen naarmate er zich nieuwe technieken en media aandienen. De generalist volgt de benadering om een groter en breder aanbod van technieken en media te integreren in functie van de inhoud van zijn werk. Anders gezegd: de generalist kiest het medium vanuit de inhoudelijke intentie; de specialist wordt vanuit een breed kader beïnvloed in zijn specialisatie.

In het bovenstaande heeft de commissie voor zowel de bacheloropleiding als de masteropleiding en master-na-masteropleidingen op meta-niveau geformuleerd wat voor de studenten noodzakelijke verworvenheden dienen te zijn. De visitatiecommissie is zich er echter van bewust dat naast deze combinatie van kennis, vaardigheden en attitudes, de student een weerbaarheid moet ontwikkelen tegen de beproevingen van de kunstpraktijk. Dat vergt vermogens die in feite een spiegel vormen van het domeinspecifiek referentiekader. In een nog niet gepubliceerd

artikel van de Nederlandse beeldend kunstenaar, schrijfster en docente Florette Dijkstra¹ trof de commissie een opsomming aan van die vermogens, waarvan ze er een aantal graag in de discussie met de opleidingen willen betrekken:

- vermogen om het domein van de kunst te beschermen en te bevechten, niet alleen de eigen maar vooral ook de kunst van anderen, levenden of doden, en de bereidheid het voorhoedegevecht aan te gaan;
- vermogen een bijdrage te leveren aan het onderzoek naar het wezen van de kunst;
- vermogen tot toewijding en concentratie;
- vermogen tot vertwijfeling;
- vermogen de vooropstellingen, normen en waarden in de kunstwereld te doorzien en waar nodig te ontwrichten;
- vermogen tot het verdragen en zoeken van eenzaamheid;
- vermogen tot het leggen van verbindingen op alle niveaus en in alle richtingen;
- vermogen om te gaan met tegenslag en desillusie;
- vermogen jarenlang aan één onderzoek te wijden zonder op een resultaat te zijn gericht;
- vermogen tot niet-werken;
- vermogen tot ruimte creëren in plaats van innemen;
- vermogen tot ontorganiseren en het creëren van vrijplaatsen waarin chaos de mogelijkheid biedt nieuwe wegen in te slaan;
- vermogen tot voorkomen van herhaling, ijdelheid, gewin en status;
- vermogen tot vernietiging van eigen werk, handschrift, vooropstellingen en definities;
- vermogen ondanks alles te blijven geloven in het werk.

Hoofdstuk 2 Opleidingsrapport Transmedia

Hogeschool Sint-Lukas Brussel

Algemene toelichting bij de master-na-masteropleiding Transmedia aan de Hogeschool Sint-Lukas Brussel

In 1999 werd Transmedia als project een eerste keer voorgelegd aan de Adviescommissie Projecten en Instituten Kunst en positief beoordeeld. Het ging om een proefproject voor onderzoek (in de kunsten) binnen de Hogeschool Sint-Lukas Brussel nog voor er sprake was van de academisering van de hogeschoolopleidingen. Vanaf 2001 werd Transmedia als postgraduaatsopleiding georganiseerd. Transmedia werd bij de omvorming naar de bachelor-masterstructuur omgevormd tot een Engelstalige master-na-masteropleiding. De projectfinanciering werd vervangen door financiering via de academiseringsmiddelen.

De hogeschool biedt vandaag vijf opleidingen aan op de campus in de Paleizenstraat in Brussel:

- professioneel gerichte bacheloropleidingen Bouw en interieurvormgeving;
- academische bacheloropleidingen Audiovisuele kunsten en Beeldende kunsten;
- masteropleidingen Audiovisuele kunsten en Beeldende kunsten;
- Specifieke lerarenopleiding;
- master-na-master Transmedia.

In het H-blok aan de Haachtsesteenweg huizen de afstudeerrichting Grafisch ontwerp en de ManaMa Transmedia.

De hogeschool werd bij de omvormingen naar de bachelor-masterstructuur lid van de Associatie K.U.Leuven. De K.U.Leuven is de academiseringspartner van de hogeschool via de begeleidingscommissie. Samen met de universiteit, de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst en de Katholieke Hogeschool Limburg werd het IvOK (Instituut voor onderzoek in de kunsten) opgericht. Het IvOK beoogt het onderzoek in de kunsten te ontwikkelen door ondersteuning te bieden aan kunstenaars, en door via het Onderzoekplatform in de Kunsten onderzoeksprojecten te financieren en doctoraatsprogramma's in de kunsten op te zetten. Binnen de associatie speelt het IvOK een coördinerende en stimulerende rol in de academisering van het hoger onderwijs. In 2010 werden de kunst- en architectuuropleidingen van de associatie opgenomen in een geassocieerde faculteit Kunsten en architectuur.

Er zitten ongeveer vijftien tot twintig studenten in de ManaMa.

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

Beoordelingscriteria master:

De opleidingsdoelstellingen zijn erop gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties op een gevorderd niveau als het vermogen om op een wetenschappelijke wijze te denken en te handelen, het kunnen omgaan met complexe problemen, het kunnen reflecteren op het eigen denken en werken, en het kunnen vertalen van die reflectie naar de ontwikkeling van meer adequate oplossingen, het vermogen tot het communiceren van het eigen onderzoek en probleemoplossingen met vakgenoten en leken, en het vermogen tot oordeelsvorming in een onzekere context;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau als het kunnen gebruiken van methoden en technieken in onderzoek, het kunnen ontwerpen van onderzoek, het kunnen toepassen van paradigma's in het domein van de wetenschappen of kunsten en het kunnen aanduiden van de grenzen van paradigma's, het vermogen tot originaliteit en creativiteit met het oog op het continu uitbreiden van de kennis en inzichten, en het kunnen samenwerken in een multidisciplinaire omgeving;
- een gevorderd begrip en inzicht in de wetenschappelijk-disciplinaire kennis, eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, inzicht hebben in de nieuwste kennis van het vakgebied of delen ervan, in staat zijn om de wijze waarop de theorievorming beweegt, te volgen en te interpreteren, in staat zijn om in één of enkele delen van het vakgebied een originele bijdrage aan de kennis te leveren en het bezitten van specifieke, bij het vakgebied horende vaardigheden als ontwerpen, onderzoeken, analyseren en diagnosticeren;
- hetzij het beheersen van de competenties, nodig voor het zelfstandig kunnen verrichten van wetenschappelijk onderzoek of de zelfstandige beoefening van de kunsten op het niveau van een beginnende onderzoeker of kunstenaar, hetzij het beheersen van de algemene en specifieke beroepsgerichte competenties, nodig voor de zelfstandige aanwending van wetenschappelijke of artistieke kennis op het niveau van een beginnende beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De ManaMa Transmedia is gericht op de verdere vorming van zelfstandige kunstenaars. De opleiding wil studenten de intellectuele, artistieke en praktische vaardigheden aanreiken die hen toelaten hun eigen artistieke visie nog vollediger tot uitdrukking te brengen. In de interdisciplinaire Transmedia-omgeving scherpt de student de eigen praktijk aan en vervolmaakt die in een confrontatie met zowel medestudenten, kunstenaars en onderzoekers uit verscheidene werkvelden als met expliciet kritisch-theoretische beschouwingen over oude en nieuwe mediacultuur. Het profiel van de afgestudeerde is dat van een autonoom denkende kunstenaar. Creërend vermogen en het vermogen tot kritische reflectie zijn daarom de belangrijkste competenties.

De afgestudeerde is in staat om:

- zelfstandig werk te maken dat beantwoordt aan de hoogste professionele standaarden;
- te getuigen van een grondige kennis en competentie met betrekking tot technieken en procedés in de audiovisuele, beeldende en grafische kunsten;
- vernieuwende praktijken op het vlak van de audiovisuele, beeldende en grafische kunsten te kunnen identificeren, met inbegrip van hun maatschappelijke, artistieke en culturele relevantie;
- het eigen werk en de eigen activiteiten te legitimeren en te beoordelen binnen een academische en/of professionele omgeving;
- zelfstandig contacten te leggen met de professionele en culturele wereld;

- zich creatief op te stellen, gericht op autonoom en kritisch denken en handelen, en gekenmerkt door een hoge graad van doorzettingsvermogen, passie en ambitie.

De doelstellingen van de opleiding worden aan de studenten bekendgemaakt via de brochure *House Rules*, die beschikbaar is via het intranet van de opleiding.

De verzelfstandiging en professionalisering van de eigen beroepspraktijk worden volgens de commissie binnen Transmedia op een aansprekende wijze ontwikkeld op basis van de vooropgestelde competenties, in een directe samenspraak tussen begeleiders en studenten. Volgens de commissie zou er in de studie wel meer aandacht kunnen gaan naar de maatschappelijke relevantie van het vak. De discipline waarin gewerkt wordt, heeft immers de neiging om in een isolement te opereren. Er moet over gewaakt worden dat dit niet te veel de identiteit van de opleiding bepaalt. Deze relevantie kan volgens de commissie ook zorgen voor een grotere samenhang tussen de individuele trajecten van de studenten.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie meent dat de opleiding voor een grotere maatschappelijke relevantie zou kunnen zorgen.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroeps- of kunstpraktijk). Ze zijn, in het geval van gereguleerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor academisch gerichte bachelor- en masteropleidingen zijn de eindkwalificaties ontleend aan eisen vanuit de wetenschappelijke en/of artistieke discipline, de internationale wetenschapsbeoefening en, voor daarvoor in aanmerking komende opleidingen, de praktijk in het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De positie van de ManaMa Transmedia is volgens de commissie van dien aard dat er vanuit alle studierichtingen studenten instromen, waardoor het idee wordt doorbroken dat het uitsluitend een experimentele studie in *computing* en multimedia is. Met de keuze voor het overleiden van de ManaMa vanuit zijn eigen financiering heeft Sint-Lukas Brussel een gedurfde keuze gemaakt, die het verdient om ook extern te worden ondersteund. Om de noodzakelijkheid van Transmedia binnen het kunstenveld evident te maken, is het wel noodzakelijk dat de doelstellingen van de opleiding zich richten op een beeldende praktijk die eerder binnen de kunsten toonaangevend is dan binnen de wereld van de nieuwe media. Het is dan ook veelbelovend dat de opleiding ervoor kiest om niet zozeer technologische maar kunstinhoudelijke prioriteiten te stellen.

In haar profilering wil de opleiding inspelen op de huidige tendensen in het kunstlandschap, dat zich in verschillende domeinen en disciplines laat kenmerken door kunstenaars voor wie artistieke creatie samengaat met theoretische beschouwing, interdisciplinaire dialoog en methodologische zelfreflectie. De student die een relevante artistieke praktijk wil uitbouwen, heeft volgens de opleiding nood aan verdieping en verbreding voorbij de horizons van de eigen esthetica. Voor de uitbreiding van het vocabularium dat de student zich eigen heeft gemaakt doorheen het parcours van de academische bachelor- en masteropleiding, kan tijd en ruimte worden gevonden in de ManaMa. De opleiding wil autonoom en kritisch denken en handelen stimuleren via een

leerprogramma waarin zowel de uitbouw als verfijning van artistieke onderzoekstechnieken centraal staan. De opleiding wil creatieve individuen vormen die afstuderen als kunstenaars, onderzoekers of kunstenaars-onderzoekers. De opleiding zou in de toekomst een traject kunnen zijn waarin sommige studenten al hun doctoraatstraject opstarten binnen de context van de geassocieerde faculteit.

Het begrip Transmedia verwijst naar een breed artistiek veld, met een verscheidenheid aan specifieke disciplines (beeldend kunstenaar, filmmaker, architect, grafisch vormgever, digitaal kunstenaar...). De term refereert tegelijk naar beroepen en praktijken in zowel de cultuur- als media-industrie (film, grafische vormgeving, televisie, computergame...) als in de kunstwereld (bijvoorbeeld via de conceptuele relaties die de experimentele film, videokunst en *net-art* vaak onderhouden met Beeldende kunsten). De ontwikkeling van nieuwe digitale technologieën creëert daarnaast mogelijkheden voor het ontwikkelen van nieuwe audiovisuele beeldvormen, het toepassen van andere werkmethoden en het experimenteren met nieuwe productie- en distributiekkanalen.

De commissie stelt vast dat de opleiding een unieke positie heeft in Vlaanderen, maar dat zij geen uiterst vernieuwend profiel heeft. De opleiding kiest voor het werkplaatsmodel, met ontmoetingen als methodiek, en ontleent hieruit haar specificiteit. Die werkplaats vindt daarbij een aansluiting met een breed gamma van de actuele kunstpraktijk. Hierdoor geeft de opleiding een actuele invulling aan de doelstellingen. Deze doelstellingen zijn vergelijkbaar met de competenties van de derde cyclus uit het *Fine Art Tuning*-document dat binnen de hogeschool gebruikt wordt als toetssteen voor de eigen kaders.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Oordeel over onderwerp 1: doelstellingen van de opleiding: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1: Niveau en oriëntatie	goed
facet 1.2: Domeinspecifieke eisen	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 2 Programma

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Transmedia moedigt de creatie van hedendaagse kunst op basis van artistiek onderzoek aan. Het programma omvat daarvoor praktische, kritische, methodologische en productionele studies, gedoceerd door een internationaal lerarenkorps van kunstenaars en praktiserende professionelen, aangevuld met gastdocenten en -lectoren.

De ManaMa Transmedia bouwt verder op de kwalificaties die de student al heeft verworven in een voorafgaande masteropleiding. Het studieprogramma omvat een traject van twee academiejaren.

Het eerste jaar staat in het teken van input via seminars, labs, *tutorials* en gastcolleges en -lezingen. De zelfstandige creatie- en onderzoeksvaardigheden van de student worden aangewakkerd en verder uitgebreid. De studenten hebben allen een individueel traject. Ze zijn zelf verantwoordelijk voor de concrete invulling van hun programma en kunnen gebruikmaken van de verschillende inputmogelijkheden. De docenten treden daarbij op als coaches. De visie die de student eerder heeft ontwikkeld en tijdens de opleiding zal blijven ontwikkelen, zal continu getoetst worden aan de feedback van docenten en medestudenten, die vaak in andere domeinen opereren. De ontmoeting met werk uit verscheidene disciplines vormt de motor voor positionering en (her)oriëntatie. In dit interdisciplinaire kader zal de student nieuwe benaderingen leren kennen, misschien zelfs uitproberen, en zo het eigen werk vanuit een nieuwe invalshoek gaan bekijken. Aan het einde van het eerste jaar legt de student een geschreven onderzoeksvoorstel aan de jury voor, met daarin een beschouwend verslag van het afgelegde traject en een plan voor het tweede jaar.

Het tweede jaar staat in het teken van output als culminatie van de productie- en onderzoeksvaardigheden van de student. De student kan nog steeds de labs en seminars volgen, kan rekenen op *tutorials* en kunstenaarsbezoeken en bouwt de procesfolio verder uit. Centraal staat echter de eigen individuele praktijk in de concrete uitwerking van het onderzoeksvoorstel tot masterproef. De masterproef bestaat uit een werk of een groep werken, ondersteund door een onderzoeksdossier.

In Transmedia wordt geen onderscheid gemaakt tussen theorie en praktijk. Een groot deel van de docenten die er theorie geven, heeft tegelijk een eigen kunstpraktijk.

De opleiding heeft aandacht voor recente onderwijsontwikkelingen:

- een elektronische leeromgeving voor procesfolio, communicatie en evaluatie;
- interactieve onderwijsvormen (onder meer labs, seminars, *tutorials* met individuele feedback en weblog);
- een professioneel uitgerust medialab met een permanente update van de nodige audiovisuele voorzieningen en hard- en software.

Doordat de opleiding erg klein en in volle ontwikkeling is, kan makkelijk werk gemaakt worden van curriculuminnovatie.

De internationale dimensie in de opleiding wordt gerealiseerd door het internationale docentenkorps, de internationale studentenpopulatie, internationale institutionele samenwerking en de internationale onderzoeksoutput van de docenten. De voertaal in de opleiding is Engels. De studenten menen dat de opleiding international gericht is, niet alleen door de verschillende achtergronden van studenten en docenten, maar ook doordat het werk door de docenten in een bredere, internationale context geplaatst en besproken wordt.

De opleiding werd zowel door de *Universida do Porto* (Portugal) als door de *Accademia di belle Arti di L'Aquila* (Italië) uitverkozen als *best practice*. Doordat deze twee instellingen de opleiding gingen hanteren als voorbeeld om hun eigen masteropleidingen op te enten, groeide in 2009 vanuit de master-na-master Transmedia en de hogeschool het idee een initiatief op te zetten om een gezamenlijke transmediale eenjarige masteropleiding *Master in Contemporary Transmedia Art Practices* op het getouw te zetten binnen het Erasmus Mundus-programma. De concrete invulling en aanvraagdossiers werden op het moment van het visitatiebezoek samen met de partners voorbereid en ondersteund door het *International Office* van de K.U.Leuven.

De commissie is erg positief over de opbouw van het programma. Wel vindt ze het jammer dat de opleiding autonoom opereert en niet erg ingebed is in de hogeschool.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- Kennisontwikkeling door studenten vindt plaats in interactie tussen het onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten) binnen relevante disciplines.
- Het programma sluit aan bij ontwikkelingen in de relevante discipline(s) door aantoonbare verbanden met actuele wetenschappelijke theorieën.
- Het programma waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en/of de ontwikkeling en beoefening van de kunsten.
- Het programma heeft aantoonbare verbanden met de actuele praktijk van de relevante beroepen (bij daarvoor in aanmerking komende opleidingen).

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie is erg positief over de academische oriëntering van de opleiding Transmedia. De studenten werken niet alleen aan hun eigen onderzoeksdomeinen, de invulling van het programma gebeurt ook aan de hand van de onderzoeksdomeinen van de docenten. Alle docenten van de opleiding zijn actieve onderzoekers. Positief is volgens de commissie dat de artistieke praktijk zelf de basis vormt voor het onderzoek.

De combinatie van verschillende onderwijsformules, de samenstelling van het lerarenkorps door middel van kunstenaars-docenten, het uitbouwen van een interdisciplinaire omgeving waarin de studenten hun individuele werkproces kunnen herdefiniëren binnen de hedendaagse context van de digitale cultuur, de nadruk op methodologische en reflexieve benaderingen... dit alles maakt Transmedia volgens de opleiding tot een specifiek

onderzoeksdomein waarin de mogelijkheden van academisering in het hoger kunstonderwijs in de praktijk kunnen worden uitgetest en getoetst.

Omdat er volgens de opleiding nog geen consensus bestaat over het concept van artistiek onderzoek, moeten studenten en hun begeleiders/docenten grotendeels zelf hun onderzoeksprojecten en de finale vorm voor presentatie en evaluatie definiëren. Ongeacht de vorm of onderwerp van het onderzoek blijven de voornaamste criteria dat onderzoek moet bijdragen tot nieuwe kennisdomeinen of een beter inzicht in het veld moet genereren, en dat het de autonomie van de student als onafhankelijke onderzoeker moet garanderen. Ondanks de wetenschap dat de interpretatie van kennis en inzicht op het gebied van kunst onderhevig is aan een continu debat, veronderstelt de ManaMa Transmedia dat onderzoek binnen de kunsten nieuwe vormen en betekenissen kan genereren, als equivalent van het begrip 'kennis' in andere disciplines.

De kunstenaar-student-onderzoeker moet voor de opleiding in het transmediale parcours een zinvolle invulling te geven aan de volgende uitgangspunten:

- De artistieke praktijk vormt de basis voor onderzoek.
- De artistieke praktijk vormt de basis voor het onderzoeks dossier.
- De artistieke praktijk vormt de basis voor de finale evaluatie.

De invulling van het programma van Transmedia gebeurt aan de hand van onderzoeksdomeinen en -projecten van de docenten en gastdocenten. Door in contact te komen met dit onderzoek, leren de studenten volgens de opleiding door middel van observatie en participatie hun eigen onderzoeksvaardigheden aan te scherpen. Transmedia heeft een onderzoeksdomein *Transmedia Research* met twee velden waarbinnen zowel korte als langdurige projecten worden uitgewerkt en aan het onderwijstraject worden gekoppeld:

- Visuele communicatie: de exploratie van de vele relaties tussen betekenis en informatie in visuele vorm, gaande van lichaamstaal over cartografie tot bewegend beeld. Speciale aandacht gaat naar webdesign, gebruikersinterface, niet-lineaire narratie, navigatie en de mediakunsten.
- Actieve media: de verkenning van digitale media als generatieve kunst, als veranderende softwaregestuurde systemen die een actieve rol bekleden in creatieve processen, gaande van muziek maken tot beelden maken. Speciale aandacht gaat naar artistieke filmpraktijken die immersieve schermervaringen en interactief kijken exploreren.

Het opleidingsonderdeel 'onderzoekstudies' telt drie onderdelen die bijdragen aan de ontwikkeling van zelfstandige kunstenaars-onderzoekers:

- *Methods of Research*: seminariereeks waarin vraagstukken over artistieke onderzoeksmethodologieën worden geschetst binnen de relevante esthetische, historische, culturele, sociale en professionele referentiekaders. De student leert eigen methodologieën ontdekken, ontwikkelen, expliciteren en situeren binnen de diversiteit aan hedendaags artistiek onderzoek.
- *Ways of Producing*: seminariereeks waarin mogelijkheden en moeilijkheden van productiemethoden op maat van zowel de kunstenaar als diens transmediaal werk worden beschreven, geanalyseerd en becommentarieerd. De student leert zijn eigen productiemethoden ontdekken, ontwikkelen, expliciteren en situeren aan de hand van hedendaagse casestudies uit binnen- en buitenland.
- *Procesfolio*: de elektronische leer- en evaluatieomgeving voorziet in een persoonlijke weblog waarin de student gaandeweg zelf het verhaal schrijft van het eigen werk- en onderzoeksproces.

Het ontwikkelen van een permanente onderzoeksattitude en het expliciteren van de eigen onderzoeksmethoden behoort volgens de opleiding onlosmakelijk tot de artistieke praktijk. Studenten verwoorden de verschillende facetten van hun eigen werkproces aan het eind van elk opleidingsjaar. Aan het einde van het eerste inputjaar presenteren zij een onderzoeksvoorstel. Aan het einde van het tweede outputjaar leggen zij een masterproef voor, die bestaat uit een werk of een groep werken, ondersteund door een onderzoeks dossier.

De opleiding publiceert over reflectie over artistiek onderzoek en het ontsluiten van (deel)resultaten van onderzoeksprojecten in *Transmedia Text Series*, dat in het Engels verschijnt en ten tijde van het visitatiebezoek zes delen telde.

Studenten die zijn doorgestroomd uit de master Beeldende kunsten van Sint-Lukas, merken op dat het niveau van onderzoek in de kunsten hoger ligt bij Transmedia.

De studenten hebben niet de indruk dat de opleiding erg op zichzelf gericht is. Er zijn veel lezingen en contacten met kunstenaars. Er zijn ook heel wat internationale gastdocenten. De studenten worden ook aangemoedigd om deel te nemen aan festivals (over transmedia).

Doorheen de opleiding heeft de student toegang tot kunstenaars met een actieve beroepspraktijk, die volgens de opleiding als positieve rolmodellen fungeren. De kunstenaarsbezoeken en de aanwezigheid van externe beoordelaars in tussentijdse en eindjury's zorgen ervoor dat de buitenwereld in aanraking komt met het werk van de studenten, nog voor ze hun opleiding hebben afgerond.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding Transmedia kent geen keuzeopleidingsonderdelen. Het programma voor alle studenten bestaat uit het hele pakket opleidingsonderdelen. De focus op ontwikkeling van de eigen artistieke praktijk in een continue dialoog met een interdisciplinair onderzoeks- en werkkader, en de geïntegreerde mix van theorie en praktijk, laten geen keuzemogelijkheden toe.

Het hele pakket opleidingsonderdelen geeft volgens de commissie echter een grote flexibiliteit aan het programma. De samenhang in het programma is niet alleen hierdoor erg groot, ook de structuur van input- en outputjaar, en de integratie van praktijk en theorie dragen ertoe bij.

De opleiding laat voor specifieke onderdelen van *Research Studies* en *Transmedia Studies* (seminaries en werkcolleges zonder praktijken) ook een instroom toe van studenten uit andere opleidingen.

Omdat in een ManaMa vaak zelfstandige studenten zitten, kunnen volgens de opleiding afspraken gemaakt worden over het combineren van een job met de studie. Individuele flexibiliteit is dus mogelijk.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.4 Studieomvang

Beoordelingscriterium:

- De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studieomvang:
- master-na-master: ten minste 60 studiepunten

Oordeel van de visitatiecommissie: OK

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De master-na-masteropleiding bestaat uit 2 studiejaar van elk 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 120 studiepunten. Hiermee voldoet de opleiding aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studieomvang van een master.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.5 Studielast

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren, zo veel mogelijk worden weggenomen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De ManaMa Transmedia heeft een traject van vier semesters van ongeveer vijftien weken, verspreid over twee academiejaar. Een week tijdens het inputjaar bestaat uit twee tot drie dagen verplichte deelname aan labs, seminars, kunstenaarsbezoeken en *tutorials*. In het outputjaar kan de student hieraan blijven deelnemen, maar is er alleen een verplichte deelname aan de *tutorials*.

Voor de ManaMa werd nog geen studietijdmeting gedaan. Eventuele studieproblemen worden door het kleine studentenaantal snel en adequaat opgelost. De commissie vindt het een goede zaak dat per student naar een adequate oplossing wordt gezocht als er zich problemen in deze sfeer voordoen.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactische concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactische concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Zoals eerder vermeld (zie facet 2.1), wordt het programma van de opleiding Transmedia opgebouwd door een input- en een outputjaar. In het eerste jaar worden met de input via seminars, labs, *tutorials* en gastcolleges- en lezingen de visie en onderzoeksvaardigheden van de student verder aangescherpt, waardoor zij in het tweede jaar tot uiting kunnen komen in de output van de student. Belangrijk hierbij is dat de theorie en de praktijk volledig geïntegreerd zijn. De commissie is erg positief over dit concept. Er zou volgens haar een context van gezamenlijkheid in de individuele trajecten gevonden kunnen worden door meer samenhang aan te brengen tussen de werkvormen. Zo kan ook voor de studenten meer inzichtelijk gemaakt worden hoe alle onderdelen van het programma aan hun ontwikkeling bijdragen.

Het lesmateriaal van de opleiding Transmedia is veelal digitaal en van visuele aard. De computer is voor de opleiding het belangrijkste leermiddel. Er wordt ook gebruikgemaakt van een communicatieplatform, dat volgens de studenten erg goed is.

Door de kleinschaligheid kunnen de lesgevers volgens de opleiding makkelijk werken met interactie, participatie, feedback, dialoog en debat.

De opleiding gebruikt de volgende werkvormen:

- **Individuele praktijk:** het eigen werk staat centraal in de opleiding. De student bepaalt zelf de vorm, inhoud, aard, omvang en ontwikkeling.
- **Labs:** in de labs is er een permanente dialoog met docenten, medestudenten en de labmanager over praktische en technische vragen, die zowel door studenten als docenten kunnen worden geïnitieerd. De student ontwikkelt er, naast artistieke en technische, ook communicatieve en analytische vaardigheden. De labmanager beheert de infrastructuur en logistiek van het medialab (computerpark en uitleendienst), coördineert de technische ondersteuning bij alle opleidingsonderdelen en fungeert voornamelijk als eerste aanspreekpunt van de student die zijn artistieke plannen geregeld voorlegt, met het oog op conceptuele ontwikkeling en technische realisatie.
- **Seminaries:** in de seminars verwerft de student kennis en inzicht in de wijze waarop de kunsten vanuit historisch, filosofisch en esthetisch perspectief beschouwd, geconceptualiseerd en gewaardeerd worden. De nadruk ligt volgens de opleiding op een zowel historische als actuele ontwikkeling van de kruisbestuiving tussen de verschillende kunsten, en op de archeologie en genealogie van de digitale kunsten in al hun verschijningsvormen. Ook aan analytische en communicatieve vaardigheden wordt aandacht besteed aan de hand van groepsdiscussies, het schrijven van papers, het verrichten van opzoekingswerk en informatieverwerving/-verwerking, en aan de hand van artistieke onderzoeksmethoden, diverse productiewijzen en concrete kunstenaarspraktijken. De seminars worden gegroepeerd in de onderdelen *Transmedia Studies* en *Research Studies*.
- **Tutorials:** geregelde individuele gesprekken met de docenten over de projecten van de student.
- **Procesfolio:** de studenten houden een persoonlijke weblog bij waarin zij doorlopend tekstueel verslag uitbrengen van hun traject doorheen het programma. De weblog is toegankelijk voor stafleden, *tutors* en medestudenten.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt meer aandacht voor een samenhang in de verschillende werkvormen.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding Transmedia evalueert de individuele student permanent en volgt via *tutorials*, de weblog en gesprekken met de labmanager en de docenten zijn voortgang. Daarbij wordt rekening gehouden met een actieve participatie aan het programma, de continue ontwikkeling van de artistieke praktijk en een open communicatie over het werkproces. De voortdurende rapportering met de opleiding en elkaar via moderne sociale media is volgens de commissie een erg goede ontwikkeling.

Naast de permanente evaluatie is er na elk semester een formeel evaluatiemoment. Het evaluatiemoment na het eerste en het derde semester vindt plaats in individuele gesprekken met *gast-tutors* van buiten de opleiding. De studenten leggen hun werk voor en krijgen meteen feedback. Bij de overgang van het input- naar het outputjaar leggen de studenten het werk en een onderzoeksvoorstel voor aan een jury, die naast de Transmediadocenten bestaat uit professionelen uit het (internationale) veld. Voor een gelijkaardige jury wordt op het einde van de opleiding het afstudeerwerk verdedigd.

Theoretische opleidingsonderdelen worden periodiek geëvalueerd, bijvoorbeeld met een paper bij het afsluiten van een seminarie.

De opleiding heeft als criteria van beoordeling geformuleerd dat de studenten aan het einde van het eerste jaar kunnen aantonen dat zij:

- hebben deelgenomen aan alle vereiste opleidingsonderdelen;
- een creatieve en inventieve artistieke praktijk ontplooiën;
- een continu werkpatroon hebben ontwikkeld;
- vertrouwd zijn met relevante onderzoeksmethoden en productiewijzen;
- een kritisch vocabularium en analytische vaardigheden uitbouwen;
- een dialoog hebben aangegaan met collega-studenten en docenten.

Aan het einde van het tweede jaar moeten zij kunnen aantonen dat zij:

- hebben deelgenomen aan alle vereiste opleidingsonderdelen;
- een portfolio van recent werk of een substantieel werk hebben gecreëerd als onderdeel van een continue, inventieve artistieke praktijk;
- relevante artistieke onderzoeksmethoden kunnen ontwikkelen, expliciteren en evalueren;
- een relevante artistieke onderzoeksvraag kunnen formuleren met betrekking tot hun eigen praktijkdomein;
- hedendaagse kunstpraktijken, inclusief de eigen praktijk, kunnen situeren, conceptualiseren en kritisch bevragen;
- een kritisch vocabularium en analytische vaardigheden beheersen.

De beoordelingscriteria zijn volgens de commissie transparant.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.8 Masterproef

Beoordelingscriteria:

- De masteropleiding wordt afgesloten met een masterproef waarmee de student blijk geeft van een analytisch vermogen of van een zelfstandig probleemoplossend vermogen op academisch niveau, of het vermogen tot kunstzinnige schepping. Het werkstuk weerspiegelt de algemeen kritisch-reflecterende ingesteldheid of de onderzoeksingesteldheid van de student.
- De masterproef heeft een omvang van ten minste één vijfde van het totale aantal studiepunten, met een minimum van 15 en een maximum van 30 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De masterproef van de ManaMa Transmedia bestaat uit een werk of een groep werken, ondersteund door een onderzoeksdossier. Het onderzoeksdossier moet probleem- en doelstellingen, gehanteerde methoden en theoretische contexten van het artistieke eindwerk bevatten, samen met een bibliografie, en heeft een aantal formele vereisten. Omdat het artistieke werk behoort tot de individuele praktijk, beslist de student zelf over de vorm en inhoud van het werk. De masterproef staat op 30 studiepunten.

Voor de opleiding is het belangrijk dat de te realiseren competenties begrepen worden in het licht van de eigen artistieke activiteiten en het persoonlijke ontwikkelingsproces van de student, omdat een hogere kunstopleiding focust op het maken van kunst. De opleiding meent dat ze academisch is in de mate dat zij reflectief en experimenteel de manier verheldert waarop kunst gemaakt wordt, en de mogelijkheden en beslissingsprocessen verkent en evalueert die leiden naar het kunstwerk. Daarom:

- wordt van de student verwacht dat hij zelfstandig adequate vragen kan stellen en ze beantwoorden, en oplossingen kan aanreiken die leiden tot de realisatie van een betekenisvolle kunstpraktijk die getuigt van een persoonlijk en artistiek vernieuwend karakter, en van gevorderde technische en productionele competenties;
- wordt van de student verwacht dat hij de inzet en het verloop van het artistieke ontwikkelingsproces zowel kan expliciteren als evalueren in het licht van alternatieve trajecten;
- wordt de student gestimuleerd om zijn werk publiek te maken via deelname aan tentoonstellingen, evenementen en/of samenwerking met een culturele organisatie of cultureel instituut.

De studenten worden niet begeleid door een promotor. Ze kunnen wel terecht bij alle docenten en gastdocenten van de opleiding voor feedback, begeleiding en bijsturing. Daarnaast ondersteunen de opleidingsonderdelen *Transmedia Studies* en *Research Studies* de ontwikkeling van de masterproef. Groepsdiscussies en -presentaties fungeren als een vorm van *peer review*.

De evaluatie van de masterproef is gebaseerd op het afstudeerproject en de presentatie aan een externe jury.

De commissie is van oordeel dat de masterproef van Transmedia voldoet aan de criteria die vanuit de praktijk van belang worden geacht.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Beoordelingscriteria:

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten master:

- diploma van een bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s), en in voorkomend geval aangevuld met een geïndividualiseerd opleidingsprogramma, een voorbereidingsjaar of een schakelprogramma

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie constateert dat een goede kritische beoordeling van instromende studenten plaatsvindt.

De opleiding Transmedia richt zich op een dubbel doelpubliek:

- jonge kunstenaars die een extra etappe in hun onderwijstraject meteen of snel na hun masteropleiding willen aanvatten;
- meer ervaren praktiserende kunstenaars die in de ManaMa een productieve onderzoeksomgeving vinden waarin zij onderzoekstijd kunnen vrijmaken.

De opleiding staat open voor houders van een masterdiploma in de kunsten en houders van academische diploma's uit binnen- en buitenland. Voor de selectie van kandidaten wordt een toelatingsgesprek georganiseerd dat bestaat uit het voorleggen van een portfolio en een mondelinge toelichting. De selectiecommissie bestaat uit Transmediadocenten en externen. Als criteria gelden enkele basisvaardigheden en een motivatie. De Engelse taalvaardigheid wordt getest door een *native speaker*, die deel uitmaakt van de jury. Ook krijgen de kandidaten inlichtingen over de opleiding om zelf een gefundeerde keuze te maken. De instroom wordt beperkt gehouden, zodat de studenten op een intensieve en interactieve manier begeleid kunnen worden.

Ongeveer een derde van de instromende studenten komt van de opleiding Beeldende of Audiovisuele kunsten van de hogeschool Sint-Lukas Brussel. Een kwart van de studenten heeft een diploma Beeldende kunsten van een andere Vlaamse hogeschool, en iets meer dan 10 procent heeft een ander Belgisch masterdiploma. Het overige derde van de studenten komt uit de rest van de wereld, ongeveer gelijk verdeeld over Europa enerzijds en de andere continenten anderzijds. Er zijn ongeveer evenveel vrouwelijke als mannelijke studenten. De studenten kiezen voor deze opleiding en deze school, omdat ze al in Brussel werken of mensen ontmoeten die hen over de school vertellen. Voor de studenten is het heel belangrijk dat de opleiding erg breed is en zich niet op een bepaald medium focust.

De commissie meent dat een betere aansluiting tussen de masteropleiding Beeldende kunsten van de hogeschool en de master-na-masteropleiding Transmedia mogelijk wordt wanneer het niveau van de academisering in de masteropleiding gestegen zal zijn.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Oordeel over onderwerp 2: Programma: Voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1: Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma	goed
facet 2.2: Eisen academische gerichtheid van het programma	goed
facet 2.3: Samenhang van het programma	goed
facet 2.4: Studieomvang	OK
facet 2.5: Studielast	goed
facet 2.6: Afstemming tussen vormgeving en inhoud	goed
facet 2.7: Beoordeling en toetsing	goed
facet 2.8: Masterproef	voldoende
facet 2.9: Toelatingsvoorwaarden	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 3 Inzet van het personeel

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding Transmedia is volgens de commissie in staat een zelfstandig personeelsbeleid te voeren dat aansluit bij dat van de hogeschool. Dit maakt het mogelijk om specifieke keuzes te maken in de begeleiding en voor de projecten die de studenten willen realiseren.

In het hogeschoolonderhandelingscomité worden personeelszaken als formatie, aanstelling, benoeming, bevordering en evaluatie besproken. Deze onderwerpen worden voorbereid door de werkgroep Personeelsbeleid van de hogeschool. In het arbeidsreglement en in afzonderlijke protocolakkoorden zijn de procedures voor aanstelling, benoeming, bevordering en evaluatie vastgelegd.

De personeelsformatie wordt jaarlijks vastgelegd, en in functie hiervan worden vacatures opgesteld. De opleidingshoofden en vakgroepvoorzitters worden betrokken bij de formatie; deze laatste zijn verantwoordelijk voor de aanwervingen, aangezien de vakgroep de primaire werkomgeving van het onderwijzende personeel is. Naast leden van de vakgroep en onderwijscommissie worden ook externe deskundigen betrokken in de selectiecommissie. De belangrijkste selectiecriteria zijn artistieke verdiensten, artistieke focus, onderzoekscompetenties, onderwijskundige deskundigheid en ervaring. De vakgroepvoorzitter doet een voorstel tot aanwerving aan de directeur Onderwijs en de raad van bestuur. Een aanstelling gebeurt voor een jaar en kan na een positieve evaluatie verlengd worden.

Voor het administratieve en technische personeel werd een protocolakkoord afgesloten over de te volgen procedure voor bevorderingen. Die worden toegekend op voorstel van de raad van bestuur in functie van de personeelsbehoefte, en zijn gekoppeld aan een wijziging of uitbreiding van de opdrachten en verantwoordelijkheden. Bevorderingen voor het onderwijzende personeel kunnen gebeuren na kandidatuurstelling voor een vacature van de hogeschool, maar worden niet automatisch toegepast.

De professionalisering van het onderwijzende personeel op het gebied van onderwijskundige competentieontwikkeling gebeurt door de dienst Kwaliteitszorg en pedagogische ondersteuning. Deze dienst heeft een programma ontwikkeld voor de begeleiding van beginnende docenten, ondersteunt de docenten in het opmaken van de ECTS-fiches en helpt hen zich te oriënteren binnen de evoluties in het hoger onderwijs. Elke docent kan op eigen aanvraag of na vaststelling van pedagogische tekorten individuele begeleiding en vorming krijgen binnen een assistentieprogramma dat de hogeschool opzette. Een organisatie die opleidingen op het vlak van humanresourcesmanagement aanbiedt, gaf in 2007 opleiding aan de ondersteunende diensten en de vakgroepvoorzitters, de opleidingshoofden, de werkplaatscoördinator en de verantwoordelijke Kwaliteitszorg. Uitwisseling van *best practices* op het vlak van academische en artistieke competentieontwikkeling gebeurt via de jaarlijkse 'Dag van het onderzoek', de vakgroepvergaderingen en deelname aan activiteiten van het IvOK. Studiedagen, colloquia en academische zittingen die betrekking hebben op internationale en nationale ontwikkelingen in verband met onderzoek en ontwikkeling van de kunsten, worden door de directie en stafleden van de hogeschool opgevolgd.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- Het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door onderzoekers die een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het vakgebied (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten).
- Bij de daarvoor in aanmerking komende opleidingen moet daarenboven voldoende personeel beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft vastgesteld dat de docenten en gastdocenten van de opleiding Transmedia beschikken over een ruime expertise in verschillende kunstvormen en in transmedia, en dat zij verschillende onderzoeksprojecten uitvoeren, waarbij de aandacht ligt op het onderzoek in de kunsten.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De ManaMa Transmedia wordt bestaft door vier tot zes onderwijzende personeelsleden. De gemiddelde leeftijd bedraagt 39 jaar. Er is één doctorandus, één vrouw en één voltijdse docent. Daarnaast zijn er elk academiejaar verschillende gastprofessoren en worden gastlezingen gegeven. In totaal voorzag de opleiding in het academiejaar 2007-2008 3,05 VTE voor het onderwijs. De student-docentratio bedraagt ongeveer 7/1.

De commissie vindt, net als de studenten, de omkadering in functie van het individuele leerproces positief.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Oordeel over onderwerp 3: Inzet van het personeel: Voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1: Kwaliteit personeel	goed
facet 3.2: Eisen academische gerichtheid	goed
facet 3.3: Kwantiteit personeel	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 4 Voorzieningen

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie is positief over de voorzieningen voor de studenten, die aangepast zijn aan hun beperkte noden.

De werkplaatsen voor Transmedia bevinden zich momenteel nog in de gebouwen aan de Haachtsesteenweg. Er zijn twee ateliers met diverse computers, een *beamer* en besprekingsmogelijkheden. Ook enkele *high-end* Mac-systemen zijn aanwezig voor het verwerken van HD-videomateriaal.

De opleiding beschikt over:

- Mac-desktopcomputers en laptops;
- een mini-DV-camcorder;
- HDV-camcorder;
- DVCAM-camcorder;
- DVCAM-recorder;
- *video-beamers*;
- 2 x Eurolite RGB-led bar + 1 x LANBOX LCX DMX-controller;
- 2 x Genelec Bi-amplified monitoring speakerset;
- digital CF audiorecorder;
- microfoons;
- digitale camera;
- videorecorders;
- dvd-spelers.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: excellent

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Via een eigen website en brochure kunnen de (toekomstige) studenten informatie over de opleiding vinden. Door het kleine aantal studenten kan de opleiding begeleiding op maat van de individuele student organiseren. De commissie is erg positief over deze dichte begeleiding en de ondersteuning ervan met de weblog van de studenten (zie facet 2.6).

De studenten merken in de gesprekken op dat er een heel dichte relatie is hun lesgevers, en dat die persoonlijk bij de begeleiding betrokken worden. De studenten krijgen ook veel feedback van bezoekende kunstenaars en gastdocenten, waardoor hun artistieke proces constant input krijgt, onder meer vanuit het werkveld. De afgestudeerden appreciëren dat er op deze manier een constante feedback ontstaat.

Studenten met specifieke leerproblemen kunnen terecht bij de dienst Studentenvoorzieningen van de hogeschool, die eventueel doorverwijst naar gespecialiseerde diensten.

De dienst Studentenvoorzieningen biedt een aantal faciliteiten aan de studenten aan:

- studentenrestaurants, cafetaria en keukens
- studentenkamers in eigen beheer
- advies qua studentenhuisvesting en mobiliteit
- steun inzake studentenmobiliteit
- verstrekken van sociale diensten, met aandacht voor studiefinanciering, studentenstatuut en psychosociale begeleiding
- verstrekken van een jobdienst
- initiatieven op sportief en cultureel vlak
- aanbieden van logistieke diensten en infrastructuur die deze velden ondersteunen.

Via de vzw Quartier Latin biedt de hogeschool, in samenwerking met andere instellingen, kamers aan de studenten aan.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Oordeel over onderwerp 4: voorzieningen: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1: Materiële voorzieningen	goed
facet 4.2: Studiebegeleiding	excellent

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mee aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelt vast dat eventuele problemen door het kleine aantal studenten en docenten snel aangepakt kunnen worden. De diensten die er zijn voor de hele hogeschool, zoals Kwaliteitszorg, kunnen door de opleiding gebruikt worden.

De interne kwaliteitszorg van de hogeschool sluit aan bij de visie van de stuurgroep Accreditatie en kwaliteitszorg van de associatie. Deze visie steunt op vijf pijlers:

- explicitering van visie en beleid, met inbegrip van de consequente doorwerking van het beleid in alle segmenten van de organisatie;
- aandacht voor randvoorwaardelijke basisvoorzieningen: toewijzing van aangepaste middelen en ontwikkeling van geschikte organisatiestructuren;
- afbakening van cruciale activiteiten die de kwaliteit van het onderwijs in hoge mate beïnvloeden, verheldering van verantwoordelijkheden ter zake en explicitering van basisafspraken met betrekking tot het gewenste procesverloop;
- het uitbouwen van een systematische evaluatie van werkwijze en resultaat, doelmatigheid en doeltreffendheid (zowel intern als extern);
- vertaling van evaluatieresultaten naar optimaliserings- en innovatietrajecten, met inbegrip van de opvolging

De visie wordt in de hogeschool uitgewerkt op twee niveaus: de organisatie en de randvoorwaardelijke basisvoorzieningen, en de onderwijsleerprocessen en het curriculum zelf.

Wat het opzetten van een kwaliteitsvolle organisatie en dienstverlening betreft, heeft de hogeschool sinds 2004 gewerkt aan een reorganisatie van de onderwijs- en onderzoeksorganen, en van de ondersteunende diensten. Hiermee streeft de hogeschool de volgende doelen na:

- een grotere betrokkenheid van het bestuur bij de werking van de hogeschool;
- een efficiëntere werking en dienstverlening van de ondersteunende diensten;
- bevorderen van projectmanagement;
- een open onderwijscultuur die de bestaande schotten tussen de opleidingen tot een minimum reduceert, via de vakgroepen en de werkplaatsen;
- stimuleren van een onderzoekscultuur;
- betrokkenheid en participatie bewerkstelligen tussen alle betrokkenen;
- medezeggenschap verlenen aan personeel en studenten in de raad van bestuur;
- een efficiënte en duidelijke communicatie;
- participatie aan alle stuurgroepen en organen van de associatie.

De vernieuwde organisatie is in het academiejaar 2006-2007 door een extern auditbureau doorgelicht. Volgens de resultaten van dit onderzoek sluit het belang van de informele benadering in de organisatie niet uit dat de werking van de bureaus die instaan voor de dagelijkse opvolging en coördinatie van de afstudeerrichtingen in de opleiding Beeldende kunsten, gediend zouden zijn met een heldere omschrijving van hun opdrachten en een duidelijke interne taakverdeling.

De kwaliteitszorg voor de leerprocessen en het curriculum is gericht op:

- hoogwaardig academisch kunstonderwijs dat kunstenaars en ontwerpers opleidt die hun eigen onderzoeks- of artistieke projecten kunnen realiseren;
- de studeerbaarheid van het programma en flexibele leerwegen of studietrajecten;
- een efficiënte dienstverlening en duidelijke communicatie naar de student;
- deskundig en in hun vakgebied toonaangevend onderwijzend personeel.

Daarvoor hanteert de opleiding de volgende instrumenten:

- aanstelling van het onderwijzende personeel;
- evaluatie van het onderwijzende personeel;
- studentenenquêtes over het curriculum;
- studentenenquête over de gevolgde bacheloropleiding;
- alumnibevraging;
- jaarlijkse herziening van het curriculum, het programmaboek en de opleidingsfiches.

Om de kwaliteitszorg in de hogeschool meer structureel vorm te geven, werd in het voorjaar 2009 een stuurgroep Kwaliteitszorg opgericht, met een vertegenwoordiger per opleiding/afstudeerrichting en een medewerker Communicatie. Deze stuurgroep coördineert de kwaliteitszorg, werkt voorstellen op het vlak van kwaliteitszorg uit en doet voorstellen aan het managementteam. Om een duurzaam karakter te geven aan deze stuurgroep, werd ervoor gekozen om bottom-up te werken. Vanuit de vijf pijlers van het kwaliteitszorgsysteem werd in het voorjaar 2009 per opleiding een *round-up* gemaakt van de stand van zaken wat deze vijf kwaliteitsaspecten betreft. Bestaande *good practices* binnen opleidingen werden uitgewisseld. Een aantal prioriteiten werd overeengekomen. Een tijdelijke projectgroep buigt zich momenteel over de redactie van een kwaliteitsdraaiboek voor de hogeschool. Vanaf het academiejaar 2010-2011 zal een staf voor kwaliteitszorg worden uitgebouwd op associatieniveau. Ook die zal de *best practices* van de opleidingen verzamelen.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbeteringsmaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelt vast dat de opleiding Transmedia binnen de onderwijsorganisatie van de hogeschool zelfstandig kan functioneren en daarin een zelfoplossend vermogen voorstaat dat de studenten als heel positief ervaren, en waardoor snel en efficiënt kan worden opgetreden tegen alle moeilijkheden die zich voordoen. De commissie is dan ook erg positief over de maatregelen ter verbetering die in de opleiding snel ter harte genomen en uitgevoerd worden.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemende beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Door de kleine studenten- en docentenaantallen is de betrokkenheid van medewerkers en studenten bij de opleiding erg groot. Uiteraard kunnen studenten en docenten zich ook laten vertegenwoordigen in de verschillende geledingen van de hogeschoolorganisatie. De ManaMa Transmedia houdt daarnaast via een community contact met de oud-studenten.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie adviseert de opleiding om te zoeken naar mogelijkheden om het werkveld structureel te betrekken.

Oordeel over onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg: Voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1: Evaluatie resultaten	goed
facet 5.2: Maatregelen tot verbetering	goed
facet 5.3: Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 6 Resultaten

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De masterproeven van de opleiding Transmedia bevinden zich volgens de commissie op een niveau dat zich kan meten met wat in de beroepspraktijk als professioneel en aansprekend wordt ervaren.

De afgestudeerden van Transmedia menen dat ze goed voorbereid worden op het kunstenaarschap. Voor de afgestudeerden komt een doctoraat als vervolg op de ManaMa pas op de tweede plaats, al kunnen ze zich inbeelden dat sommige afgestudeerden ervoor kiezen.

In de ManaMa vinden geen uitwisselingen plaats. Volgens de opleiding realiseert Transmedia haar internationale karakter door de internationale instroom en het dito docentenkorps.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren. Uit ervaring blijkt dat de globale slaagcijfers voor generatiestudenten op Vlaams niveau tussen 45 en 50 procent liggen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

De tweejarige ManaMa Transmedia heeft ongeveer vijftien tot twintig studenten. De instroom van deze studenten is min of meer gelijk aan de uitstroom, waardoor de opleiding erg sterke slaagcijfers heeft.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Oordeel over onderwerp 6: Resultaten: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1: Gerealiseerd niveau goed

facet 6.2: Onderwijsrendement goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Globaal oordeel

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatie-rapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen,
- de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

Op basis van de oordelen over:

Onderwerp 1: Niveau en oriëntatie	voldoende
Onderwerp 2: Programma	voldoende
Onderwerp 3: Personeel	voldoende
Onderwerp 4: Voorzieningen	voldoende
Onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg	voldoende
Onderwerp 6: Resultaten	voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

Overzichtstabel van de oordelen

	score facet	score onderwerp
Onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding		voldoende
Facet 1.1: Niveau en oriëntatie	goed	
Facet 1.2: Domeinspecifieke eisen	goed	
Onderwerp 2: Programma		voldoende
Facet 2.1: Relatie doelstelling en inhoud	goed	
Facet 2.2: Eisen academische gerichtheid	goed	
Facet 2.3: Samenhang	goed	
Facet 2.4: Studieomvang	oké	
Facet 2.5: Studietijd	goed	
Facet 2.6: Afstemming vormgeving en inhoud	goed	
Facet 2.7: Beoordeling en toetsing	goed	
Facet 2.8: Masterproef	voldoende	
Facet 2.9: Toelatingsvoorwaarden	goed	
Onderwerp 3: Inzet van personeel		voldoende
Facet 3.1: Kwaliteit personeel	goed	
Facet 3.2: Eisen academische gerichtheid	goed	
Facet 3.3: Kwantiteit personeel	goed	
Onderwerp 4: Voorzieningen		voldoende
Facet 4.1: Materiële voorzieningen	goed	
Facet 4.2: Studiebegeleiding	excellent	
Onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg		voldoende
Facet 5.1: Evaluatie resultaten	goed	
Facet 5.2: Maatregelen tot verbetering	goed	
Facet 5.3: Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	goed	
Onderwerp 6: Resultaten		voldoende
Facet 6.1: Gerealiseerd niveau	goed	
Facet 6.2: Onderwijsrendement	goed	

De oordelen zijn van toepassing voor:

HSLB Hogeschool Sint-Lukas Brussel
 - master-na-master Transmedia

bijlage 1 curriculum vitae van de commissieleden

Flor Bex

(1937) studeerde kunstgeschiedenis en archeologie aan de Universiteit Gent. Na zijn studies werkte hij in 1964 als wetenschappelijk medewerker bij het Belgisch Centrum voor Archeologische Opgravingen in Midden en Zuid Italië. Van 1966 tot 1972 was hij wetenschappelijk medewerker bij het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium, dienst fotografisch en iconografisch archief. Zijn belangrijkste opdracht was de inventaris en de klassering van het nationaal archeologisch- en kunstpatrimonium, in het bijzonder van de kerken. Van 1970-1972 was hij gedetacheerd als wetenschappelijk medewerker bij het Internationaal Cultureel Centrum (ICC) te Antwerpen waar de organisatie van tentoonstellingen en andere manifestaties, en de redactie van de catalogi en publicaties zijn belangrijkste opdrachten waren. In 1972 werd hij directeur van het Internationaal Cultureel Centrum (ICC), Antwerpen waar hij verantwoordelijk was voor de algemene leiding van de instelling en de programmatie. In 1983 stichtte hij het tijdschrift voor hedendaagse kunst *Artefactum* en was er afgevaardigde-beheerder tot 1985. Het tijdschrift publiceerde 53 nummers in 13 jaar. In 1985 werd hij directeur van het Museum van Hedendaagse Kunst (MUHKA) in Antwerpen. Sinds 2002 is hij ere -directeur. Vanaf 2002 is hij afgevaardigde-beheerder van de bvba Bex Art Consult.

Hij organiseerde meer dan 600 tentoonstellingen van hedendaagse kunst in België en in het buitenland en verzorgde de redactie van de hierbij horende catalogi. Hij publiceerde verscheidene boeken en monografieën en talrijke artikels in tijdschriften en catalogi.

Hij is ere-Voorzitter van de Belgische Vereniging van Kunstkritici – Association Belge des Critiques d'Art en bestuurslid van de vereniging Jeune Peinture Belge asbl/Jonge Belgische Schilderkunst vzw. Hij is voorzitter van de Kunstcommissie van het Vlaams Parlement en voorzitter van de Commissie Beeldende Kunst van de Provincie Vlaams-Brabant.

Jan Debbaut

(1949) is kunsthistoricus van opleiding. De voorbije 30 jaar heeft hij als conservator en museumdirecteur een internationale loopbaan uitgebouwd en aan meer dan honderd tentoonstellingen en publicaties meegewerkt. Als adviseur en bestuurslid van talloze kunstinstellingen en organisaties heeft hij een rijke ervaring opgedaan met zowat alle facetten van de hedendaagse kunstwereld. Hij was o.a. bestuurslid van De Appel en de Rijksakademie in Amsterdam, de Jan van Eyck Akademie in Maastricht, het Palais de Tokyo in Parijs en de Whitechapel Art Gallery in London. Hij is oud secretarissen-generaal van CIMAM – de internationale vereniging van directeurs van museum van hedendaagse kunst en was commissaris voor Nederland en België op de Biennale van Venetie.

Jan Debbaut begon zijn loopbaan in 1974 in Antwerpen, als conservator in het, ICC (Internationaal Cultureel Centrum) - het eerste Belgische centrum voor internationale hedendaagse kunst en de voorloper van het MUHKA. In 1977 ging hij naar Nederland. Hij werkte er in het Van Abbemuseum te Eindhoven met Rudi Fuchs aan een spraakmakend tentoonstellingsbeleid waarin de ontwikkeling van Minimal Art, de Conceptuele Kunst, Arte Povera en de nieuwe Duitse Schilderkunst op de voet werd gevolgd. Na Fuchs' Documenta in 1982 en de oprichting van het Castello di Rivoli in Turijn werd Jan Debbaut in 1986 zelf directeur van de tentoonstellingsprogramma in het Paleis voor Schone Kunsten te Brussel. In 2000 volgde hij Fuchs op als directeur van het Van Abbemuseum. Daarna ging Jan Debbaut naar London, waar hij Directeur werd van de collecties en het aankoopbeleid van de Tate musea. In 2006 verliet hij Tate maar bleef in London; hij werkt er sindsdien als zelfstandig adviseur en conservator.

Alex de Vries

(1957) was in 1979 medeoprichter van *Metropolis M*, tijdschrift over hedendaagse kunst, waarvan hij vijf jaar redacteur was. Van 1984 tot 1989 werkte hij bij het Shaffy Theater in Amsterdam om daarna over te stappen naar ArtEZ Hogeschool voor de Kunsten Arnhem. Daar was hij hoofd van de afdeling Communicatie, en oprichter/hoofdredacteur van het kwartaaltijdschrift 'De Kunsten'. In 1997 werd hij aangesteld als directeur van de Academie voor Kunst en Vormgeving 's-Hertogenbosch. Sinds

september 2001 werkt hij als auteur en adviseur samen met grafisch ontwerper Jan Willem den Hartog in het communicatiebureau Stern / Den Hartog & De Vries (www.sternsite.nl). Een onderdeel van dit bureau is Uitgeverij De Zwaluw. Alex de Vries schrijft met name over kunstenaars, kunstbeleid en theater. Hij is ook actief als tentoonstellingsmaker. Van 2006 tot 2010 was hij lid van de commissie beeldende kunst en vormgeving van de Raad voor Cultuur. Hij is hij bestuurslid van BAK, basis voor actuele Kunst, Utrecht. Ook is hij lid van de adviesraad van Boekman, tijdschrift voor kunst, cultuur en beleid. In 2010-2011 is hij onder meer werkzaam als intendant voor het festivalbeleid van de provincie Overijssel en als hoofd van de MA Fine Arts van het Sandberg Instituut te Amsterdam.

Adi Martis

(1944) studeerde af als leraar tekenen aan de Rietveld Academie in Amsterdam. Na enkele jaren als tekenleraar te hebben gewerkt, volgde hij de studie kunstgeschiedenis aan de Universiteit van Utrecht en promoveerde hij aan de Universiteit van Amsterdam. Hij was ruim dertig jaar senior docent onderzoeker moderne kunst bij de vakgroep kunstgeschiedenis van de Universiteit Utrecht. Naast zijn onderwijsopdracht was hij betrokken bij de samenstelling van diverse tentoonstellingen en was hij lid van verschillende adviescommissies wat betreft kunsthistorisch onderzoek en collectievorming. Hij publiceerde onder meer over het kunstonderwijs, het postmodernisme, eigentijdse en Caribische kunst. Hij is momenteel mederedacteur van de reeks Monografieën van Nederlandse fotografen (Uitgeverij Fragment/Focus/Prins Bernhard Fonds), lid van adviescommissies van de Mondriaan Stichting en het Fonds BKVB, bestuurslid van de Willem van Genk Stichting en adviseur van de AIR ART Committee op Aruba .

Glenn Mertens

(1985) behaalde in 2007 het diploma van professionele Bachelor in de grafische en digitale media en schreef zich daarna in voor de opleiding Beeldende kunsten aan de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst te Gent. In oktober 2010 startte hij de masteropleiding Beeldende kunsten.

Joachim Naudts

(1982) studeerde Beeldende kunsten (Fotografie) aan de KASK te Gent. Sinds 2008 is hij actief als kunstenaar, organisator, programmator en redacteur. Dit voor onder meer het Fotomuseum Antwerpen, het collectief RE: en Vzw Punctum.

Alied Ottevanger

(1955) was twintig jaar conservator moderne kunst bij de Rijksdienst Beeldende Kunst (daarna ICN, thans RCE) en het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie in Den Haag. Sinds 2006 werkt zij onafhankelijk.

Zij promoveerde in 1995 op Dick Ket, publiceerde over hem en over Jan Mankes (2006). In 2007 organiseerde zij de tentoonstelling *De Stijl in Tilburg. Over de vriendschap tussen Theo van Doesburg en Antony Kok*, in Museum de Pont in Tilburg. In 2008 verscheen haar brieveneditie *'De Stijl overal absolute leiding' De briefwisseling tussen Theo van Doesburg en Antony Kok*. Nu werkt zij aan de brieveneditie van Van Doesburg en J.J.P. Oud.

Haar onderzoek wordt afgewisseld met onderwijs dat zij als toegevoegd docent onregelmatig geeft aan de Leidse Universiteit en in vast verband aan de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten in Den Haag. Na haar redacteurschappen bij *Metropolis M* (1980-1990) en *Jong Holland* (1995-2002), publiceert zij sinds 2008 kunstkritiek in *De Witte Raaf*. Op dit moment bereidt zij als gastcurator de overzichttentoonstelling voor over de Engelse schilder Stanley Spencer (1891-1959) die vanaf 17 september 2011 te zien is in de Kunsthal in Rotterdam. Daarnaast is zij per 1 juli as aangesteld als Hoofd Mondriaanhuis in Amersfoort.

Hendrik Pinxten

(1947) is doctor in de moraalfilosofie. Hij is gewoon hoogleraar en onderzoeker in de culturele antropologie aan de Universiteit Gent. Hij is sinds 2003 voorzitter van de Humanistische Vrijzinnige

Vereniging van Vlaanderen, de Vlaamse afdeling van Het Humanistisch Verbond. In 2004 kreeg hij de Arkprijs van het Vrije Woord voor zijn boek *'De Artistieke Samenleving'*. Rik Pinxten deed zijn expertise op door decennia intensief veldwerk, dat begon bij de Navajo-indianen in de Verenigde Staten. Hij is voorzitter van het Centrum voor Interculturele Communicatie en Interactie (CICI) van de Universiteit Gent. Binnen dit centrum wordt fundamenteel vergelijkend onderzoek van religies, sexen en culturen uitgevoerd maar ook toegepast onderzoek van ongeletterdheid en burgerschap. Zijn eigen onderzoek focust op comparatieve antropologie en onderzoek van religies. Hij is voorzitter van het center of excellence Diversiteit en leren, dat leren in cultureel gemengde scholen in Vlaanderen onderzoekt.

Ronald Soetaert

(1951) studeerde Germaanse Filologie, werd doctor in de Letteren & Wijsbegeerte (met een proefschrift over de communicatieve wending in het literatuuronderwijs), werkte als wetenschappelijk medewerker bij de vakgroep Literatuur, en werkte tien jaar als recensent. Op dit moment is hij verbonden aan de vakgroep Onderwijskunde (PPW – UGent) en de onderzoeksgroep Cultuur & Educatie. Hij doceert cursussen over taal- en literatuuronderwijs, cultuur, media en educatie in de pedagogische wetenschappen, sociaal werk en lerarenopleiding. Hij schrijft over literatuur, taal- en literatuuronderwijs, nieuwe media, geletterdheid en de jongste jaren over retoriek. Voor de Nederlandse Taalunie schreef hij de *Cultuur van het Lezen*, voor de Tiele lezing publiceerde hij een blog in *De Zin van Verhalen. Een Boekhouding* en schreef over games (retoriek van verhaal en spel) in een zopas verschenen boek *Maak mij wat wijs*. Hij was voorzitter van de Stichting Lezen (2002-2010) en is lid van de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren (NTU).

Marc Spoelders

(1947) studeerde na een opleiding tot leraar secundair onderwijs, pedagogische wetenschappen aan de Universiteit Gent. Hij behaalde er zijn doctoraat in 1975. Sinds 1970 is hij werkzaam aan de Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen van deze universiteit, eerst als bursaal/mandaathouder van het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (1970–1980), later als assistent, werkleider en lector (1981–1990) en sindsdien als zelfstandig academisch personeelslid (hoofddocent). Hij is voorzitter van de Vakgroep Pedagogiek van de Universiteit Gent en onderwijst pedagogiek en didactiek. Hij was tevens gastprofessor aan verscheidene binnen- en buitenlandse universiteiten. Hij zit het Lokaal Overleg Platform voor met betrekking tot het secundair onderwijs in de regio Gent. Zijn onderzoeksinteresse gaat voornamelijk uit naar taalpedagogische onderwerpen. Hij publiceerde een honderdtal bijdragen in internationale en nationale wetenschappelijke en professionele tijdschriften, en is de editor of auteur van boeken over geletterdheidsopvoeding, lezen, schrijven, pedagogische grammatica's, pedagogische pragmatiek en communicatie. Verder was hij organisator van en geïnviteerd spreker op verscheidene internationale wetenschappelijke congressen. Prof. M. Spoelders is ook de editor van het internationaal tijdschrift 'Scientia Paedagogica Experimentalis' en lid van de redactie van internationale en nationale wetenschappelijke pedagogische en toegepast linguïstische tijdschriften. Hij is past-president van de 'Association Internationale de Linguistique Appliquée' en treedt geregeld op als adviseur voor internationale en nationale gouvernementele en niet-gouvernementele organisaties.

bijlage 2 onafhankelijkheidsverklaringen van de commissieleden

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de academische bachelor- en masteropleiding in de Beeldende Kunsten

van de heer Flor Bex

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediteren opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

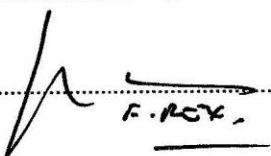
Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

NIHIL

naam: FLOR BEX

datum: 4 mei 2009

handtekening: F. BEX

2de onafhankelijkheidsverklaring van Flor Bex opgevraagd maar nog niet ontvangen

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de academische bachelor- en masteropleiding in de Beeldende Kunsten

van de heer **Alex De Vries**

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediten opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

.....

.....

.....

.....

naam: Alex de Vries

datum: 11.11.2008

handtekening:

binnengekomen op	12 NOV. 2008
toewijzingsnummer	001196
opmerking	
g-3-1	ja / nee

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de academische bachelor- en masteropleiding Beeldende kunsten, de master-na-masteropleiding Transmedia en de master-na-masteropleiding Beeldend onderzoek

van de heer / mevrouw De Vries

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediteren opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: Alex de Vries
datum: 28 juni 2011

handtekening:

Vlaamse Hogeschooleraad	
inschrijvingsnummer	binnengekomen op
000930	04.06.2011
bestemming	opvolging

+ 32 2 211 41 99.

T.z.v. Floris LAMMENS

Vlaamse Hogescholenraad

VLHORA

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de academische bachelor- en masteropleiding in de Beeldende Kunsten

van de heer Jan Debbaut

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediten opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

.....
.....
.....
.....

naam: JAN DEBBAUT

datum: 25/06/2009

handtekening:

Dinnang stomen op	29 JUNI 2009
Wetenschappelijk nummer	000707
.....
.....

2de onafhankelijkheidsverklaring van Jan Debbaut opgevraagd maar nog niet ontvangen

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de academisch gerichte bachelor- en masteropleidingen Beeldende kunsten, de master-na-masteropleiding Transmedia en de master-na-masteropleiding Beeldend onderzoek

van de heer J.A. Martis

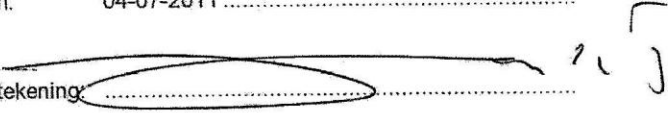
Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediteren opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor zijn deelname aan de visitatie.

naam: J.A. Martis

datum: 04-07-2011

handtekening:

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de academische bachelor- en masteropleiding in de Beeldende Kunsten

van de heer Glenn Mertens

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

Ik ben IAS-student 2BBK + 3BBK aan de Sint-Lucas hogeschool voor Wetenschap & Kunst Gent.

naam: *Glenn Mertens*

datum: *22/05/2009*

handtekening:

08 JUNI 2009

000569

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de academische bachelor- en masteropleiding Beeldende kunsten, de master-na-masteropleiding Transmedia en de master-na-masteropleiding Beeldend onderzoek

van de heer **Glenn Mertens**

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediteren opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: Glenn Mertens

datum: 30/06/2011

handtekening:

Vlaamse Hogeschoolraad	
inschrijvingsnummer	binnengekomen op
000929	04.06.2011
bestemming

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de academische bachelor- en masteropleiding in de Beeldende Kunsten

van de heer **Joachim Naudts**

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediteren opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

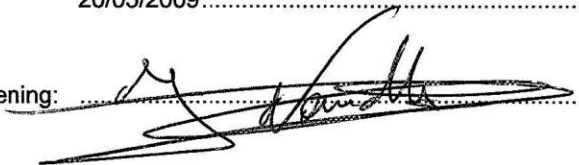
Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

Tot en met dit academiejaar (2008-2009) ben ik student en departementsraadlid (als studentenvertegenwoordiger) geweest op de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten (KASK) te Gent.

.....

naam: Joachim Naudts

datum: 20/05/2009

handtekening:

binnengekomen op	25 MEI 2009
instellingnummer	000528
bezoekerslijst	
opdracht	je neen

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de academische bachelor- en masteropleiding Beeldende kunsten, de master-na-masteropleiding Transmedia en de master-na-masteropleiding Beeldend onderzoek

van de heer / mevrouw Nandte Joachim

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: Nandte Joachim

datum: 3/02/2011

handtekening: [Handwritten Signature]

Vlaamse Hogescholenraad	
inschrijvingsnummer	binnengekomen op
000932	04.02.2011
bestemming	overdacht

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de academische bachelor- en masteropleiding in de Beeldende Kunsten

van de mevrouw **Alied Ottevanger**

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediteren opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

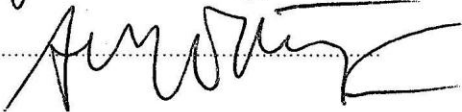
Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

.....

naam: Alied Ottevanger

datum: 26 juni 2009

handtekening:

2de onafhankelijkheidsverklaring van Alied Ottevanger opgevraagd maar nog niet ontvangen

Vlaamse Hogescholenraad

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de academische bachelor- en masteropleiding in de Beeldende Kunsten

van de heer Rik Pinxten

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

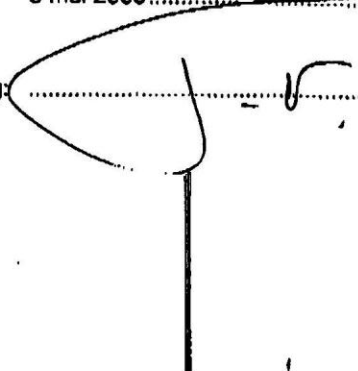
Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

geen.....
.....
.....
.....

naam: Pinxten, hendrik.....

datum: 5 mei 2009.....

handtekening:

Ongeplaatst op	- 6 MEI 2009
Registratienummer	000469
Adres Rg	
Is / niet	is / niet

2de onafhankelijkheidsverklaring van Hendrik Pinxten opgevraagd maar nog niet ontvangen

Vlaamse Hogescholenraad	
inschrijvingsnummer	diagnosemoment op
000934	05.07.2011

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de academisch gerichte bachelor- en masteropleidingen Beeldende kunsten, de master-na-masteropleiding Transmedia en de master-na-masteropleiding Beeldend onderzoek

van de heer / mevrouw *Soetaert*

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: *SOETAERT Ronald*

datum: *4/7/2011*

handtekening: *Soetaert*

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de academische bachelor- en masteropleiding in de Beeldende Kunsten

van de heer Marc Spoelders

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediten opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

.....

naam: zie hierboven.....

datum: 18 12 2008.....

handtekening: .....

Winningsdatum op	22 DEC. 2008
Postingsnummer	001469
Reservefonds	
Opvolging	je / naar

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de academische bachelor- en masteropleiding Beeldende kunsten, de master-na-masteropleiding Transmedia en de master-na-masteropleiding Beeldend onderzoek

van de heer / mevrouw

Spaelen

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissie lid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediteren opleiding(en). De deelname van het commissie lid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onvererigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam:

STOBELERS HARE

datum:

29.06.11.

handtekening:

Spaelen

Vlaamse Hogescholenraad	
inschrijvingsnummer	binnengekomen op
000931	04.06.2011
bestemming	overloop

bijlage 3 erkenningscommissie

Beslissing van de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs n.a.v. de aanvraag tot bekrachtiging van de samenstelling van de visitatiecommissie voor academisch gerichte bachelor- en de masteropleidingen in de beeldende kunsten

1. Algemeen

De Erkenningscommissie Hoger Onderwijs ontving op 19 juni 2009 vanwege de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) een aanvraag, gedateerd op 19 juni 2009, tot bekrachtiging van de samenstelling van een visitatiecommissie ter beoordeling van academisch gerichte bachelor- en de masteropleidingen in de beeldende kunsten: academisch gericht bachelor- en masteropleiding in de beeldende kunsten, master-na-masteropleiding in het beeldend onderzoek en master-na-masteropleiding in de transmedia, studiegebied Audiovisuele en beeldende kunsten.

De Erkenningscommissie dient zich voor dergelijke aanvragen uit te spreken binnen een termijn van 30 dagen na ontvangst ervan. De beoordeling van de aanvraag en de bekrachtiging van de samenstelling betreffen enkel de onafhankelijkheid van de visitatiecommissie.

Het voorgelegde dossier omvat alle nodige informatie.

Bij de visitatie van de opleiding *beeldende kunsten* zijn de volgende hogescholen betrokken:
De opleiding wordt aangeboden door

	BK	MNM BO	MNM TM
- Katholieke Hogeschool Limburg	x		
- Hogeschool Sint-Lukas Brussel	x		x
- Artesis Hogeschool Antwerpen	x		
- Hogeschool Gent	x		
- Karel de Grote-Hogeschool	x	x	
- Hogeschool voor Wetenschap & Kunst	x		
- Provinciale Hogeschool Limburg	x		

2. Nazicht van de criteria van onafhankelijkheid, vervat in het besluit van de Erkenningscommissie van 20 oktober 2004.

2.1. Art. 2 – Algemene onafhankelijkheid van de visitatiecommissies

De regels vastgesteld in de “Handleiding onderwijsvisitaties VLIR/VLHORA” die geldt als protocol voor de onderwijsvisitaties georganiseerd ten behoeve van universiteiten en hogescholen, garanderen in voldoende mate de onafhankelijkheid van de werking van de visitatiecommissies tegenover de VLHORA en tegenover de betrokken hogescholen en de opleidingsverantwoordelijken in de verschillende stadia van de visitatie en in de redactie van het verslag.

- 2.2. Bijzonder aan de voorliggende voorstellen is dat het niet gaat om één visitatiecommissie voor alle betrokken opleidingen van dezelfde soort, maar om twee nevenstaande commissies, die in de voorstellen “deelcommissies” genoemd worden. De Erkenningscommissie verheugt zich over het feit dat in een personele overlapping werd voorzien, nl. de deelcommissies hebben dezelfde voorzitter.

Art. 3 – Procedurele regels voor de samenstelling van de visitatiecommissie

De procedure voor de samenstelling van visitatiecommissies vastgesteld in de vermelde handleiding voldoet aan de voorwaarden gesteld in het vermelde besluit van de Erkenningscommissie.

Uit de meegedeelde documenten met betrekking tot de raadpleging van de opleidingsverantwoordelijken, de samenstelling van de lijsten van kandidaat-voorzitters, van kandidaat-vakdeskundige leden en van kandidaat-onderwijsdeskundige leden, blijkt dat een ruime raadpleging omtrent mogelijke leden van de visitatiecommissie plaatsvond.

De heer Ronald Soetaert vermeldt op het curriculum vitae het voorzitterschap binnen de Associatie Universiteit Gent van de Onderzoeksgroep rond geletterdheid tijdens de periode van 2008 tot heden.

De heer Hendrik Pinxten vermeldt op het curriculum vitae het professoraat aan de Universiteit Gent.

De Erkenningscommissie ziet hierin geen reden voor het in gedrang komen van de onafhankelijkheid.

- 2.3. Art. 4 – Onverenigbaarheden of andere bindingen met te visiteren opleidingen

Er blijken geen eigenlijke onverenigbaarheden aanwezig te zijn in hoofde van de aangeduide leden van de visitatiecommissie.

- 2.4. Art. 5 – Onafhankelijkheidsverklaringen

Alle leden hebben de onafhankelijkheidsverklaring ondertekend.

De ondertekende onafhankelijkheidsverklaringen zijn aan het dossier toegevoegd.

Conclusie

De Erkenningscommissie bekrachtigt de samenstelling van de visitatiecommissie van hogervermelde opleidingen in de beeldende kunsten:

De commissie is als volgt samengesteld:

Deelcommissie 1

Artesis Hogeschool Antwerpen, Hogeschool Gent, Hogeschool Sint-Lukas Brussel

Voorzitter:

Alex De Vries

Leden:

Marc Spoelders, onderwijsdeskundige
Alied Ottevanger, domeindeskundige
Rik Pinxten, domeindeskundige
Flor Bex, domeindeskundige
Glenn Martens, student

Deelcommissie 2

Hogeschool voor Wetenschap en Kunst, Karel de Grote-Hogeschool, Katholieke Hogeschool Limburg, Provinciale Hogeschool Limburg

Voorzitter:

Alex De Vries

Leden:

Ronald Soetaert, onderwijsdeskundige
Adi Martis, domeindeskundige
Alied Ottevanger, domeindeskundige
Jan Debbaut, domeindeskundige
Joachim Naudts, student

Brussel, 1 juli 2009

Namens de Erkeningscommissie Hoger Onderwijs,
Prof. Dr. Jaap van Marle,
Voorzitter

Beslissing van de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs n.a.v. de aanvraag tot bekrachtiging van de gewijzigde samenstelling van de visitatiecommissie voor de academische bachelor- en masteropleiding in de beeldende kunsten, studiegebied Audiovisuele en beeldende kunsten

1. Algemeen

De Erkenningscommissie Hoger Onderwijs bekrachtigde op 1 juli 2009 een aanvraag vanwege de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) tot bekrachtiging van de samenstelling van een visitatiecommissie ter beoordeling van de academische bachelor- en masteropleiding in de beeldende kunsten.

2. Op 25 augustus 2009 ontving de Erkenningscommissie een aanvraag tot wijziging van de samenstelling.

Het betreft de omwisseling van de heren Flor Bex en Jan Debbaut tussen deelcommissie 1 en 2.

De onafhankelijkheidsverklaringen en het curricula vitae werden aan het dossier toegevoegd.

Conclusie

De Erkenningscommissie bekrachtigt de gewijzigde samenstelling van de visitatiecommissie van hogervermelde opleiding in de beeldende kunsten.

De commissie is als volgt samengesteld:

Deelcommissie 1

Artesis Hogeschool Antwerpen, Hogeschool Gent, Sint-Lukas Brussel Hogeschool

Alex De Vries, voorzitter
Marc Spoelders, onderwijsdeskundige
Alied Ottevanger, domeindeskundige
Rik Pinxten, domeindeskundige
Jan Debbaut, domeindeskundige
Glenn Martens, student

Deelcommissie 2

**Hogeschool voor Wetenschap en Kunst, Karel de Grote-Hogeschool,
Katholieke Hogeschool Limburg, Provinciale Hogeschool Limburg**

Alex De Vries, voorzitter
Ronald Soetaert, onderwijsdeskundige
Adi Martis, domeindeskundige
Alied Ottevanger, domeindeskundige
Flor Bex, domeindeskundige
Joachim Naudts, student

Brussel, 31 augustus 2009

ε - 0 *Jaap van Marle*

Namens de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs,
Prof. Dr. Jaap van Marle,
Voorzitter

bijlage 4 bezoekschema's

academisch gerichte bacheloropleiding en masteropleiding in de Beeldende kunsten

Betrokken hogescholen: Artesis Hogeschool Antwerpen, Hogeschool voor Wetenschap en Kunst, Katholieke Hogeschool Limburg, Provinciale Hogeschool Limburg

Dag 1

08.30 – 12.30	voorbereidende vergadering en inzage bijlagen en werkdocumenten
12.30 – 13.30	lunch voor de commissie
13.30 – 13.45	intern werkoverleg
13.45 – 14.15	kennismaking algemene directeur, departementshoofd
14.15 – 16.15	opleidingsverantwoordelijken bacheloropleiding en masteropleidingen, opstellers ZER en tenminste één studenten betrokken bij het onderwijskundig overleg (onder meer bespreking referentiekader en academisering)
16.15 – 16.45	intern werkoverleg
16.45 – 17.30	kwaliteitsverantwoordelijke(n) en verantwoordelijke(n) onderwijsontwikkeling (van de opleiding, het departement en/of de hogeschool)
17.30 – 17.45	intern werkoverleg
17.45 – 18.15	verantwoordelijke internationalisering (van de opleiding, het departement en/of de hogeschool)
18.15 – 19.00	informeel ontmoetingsmoment
19.00	avondmaal voor de commissie

Dag 2

08.30 – 09.00	intern werkoverleg
09.00 – 10.00	studenten bachelor (max 12, representatief samengesteld uit de verschillende afstudeerrichtingen/trajecten en inclusief de studentenvertegenwoordigers)
10.00 – 10.15	intern werkoverleg
10.15 – 11.15	studenten master (max 12, representatief samengesteld uit de verschillende afstudeerrichtingen/trajecten en inclusief de studentenvertegenwoordigers)
11.15 – 11.30	intern werkoverleg
11.30 – 12.30	docenten bacheloropleiding (max. 12 representatief samengesteld uit de verschillende afstudeerrichtingen/trajecten en uit de theoretische dan wel praktijkgerichte opleidingsonderdelen, inclusief de personen betrokken bij onderwijskundig en/of beleidsmatig overleg)
12.30 – 13.30	lunch voor de commissie (op locatie)
13.30 – 14.30	docenten masteropleidingen (max. 12 representatief samengesteld uit de verschillende afstudeerrichtingen/trajecten en uit de theoretische dan wel praktijkgerichte opleidingsonderdelen, inclusief de personen betrokken bij onderwijskundig en/of beleidsmatig overleg)
14.30 – 17.00	bezoek aan de campus(sen) (inclusief vervoer) en toonmoment van de opleiding
17.00 – 17.30	intern werkoverleg
17.30 – 18.15	vertegenwoordigers werkveld (max. 12, gedifferentieerd samengesteld uit de verschillende afstudeerrichtingen, personen die afgestudeerden in dienst hebben of fungeren als stagementoren, eindwerkbegeleiders of promotoren van masterproeven en die niet ingeschakeld zijn in het opleidingsprogramma)
18.15 – 19.00	afgestudeerden (max. 12 uit de drie laatste afstudeerjaren, representatief samengesteld uit de verschillende afstudeerrichtingen)

19.00 – 19.30 intern werkoverleg
19.30 avondmaal voor de commissie

Dag 3

08.30 – 09.00 administratief en technisch personeel
09.00 – 09.45 ombudsperso(n)en, verantwoordelijken studieadvies en –begeleiding
09.45 – 10.00 intern werkoverleg
10.00 – 11.00 begeleiders stages, bachelorproeven en masterproeven (max. 12, representatief samengesteld uit de opleidingen met hun afstudeerrichtingen)
11.00 – 12.00 vrij spreekuur
12.00 – 13.00 lunch voor de commissie
13.00 – 13.30 opleidingsverantwoordelijke(n)
13.30 – 18.00 voorbereiding mondelinge rapportering
18.00 mondelinge rapportering

academisch gerichte bacheloropleiding en masteropleiding in de Beeldende kunsten
en
de Engelstalige equivalent *Master of Fine Arts*
de Master-na-masteropleiding Beeldend Onderzoek
de Master-na-masteropleiding Transmedia

Betrokken hogescholen: Hogeschool Gent, Karel de Grote-Hogeschool, Hogeschool Sint-Lukas Brussel

Dag 0

16.30 – 19.30 voorbereidende vergadering en inzage bijlagen en werkdocumenten
19.30 avondmaal voor de commissie

Dag 1

08.30 – 10.00 intern werkoverleg en inzage bijlagen en werkdocumenten
10.00 – 10.30 kennismaking algemene directeur, departementshoofd
10.30 – 12.30 opleidingsverantwoordelijken van bacheloropleiding, masteropleidingen en Engelstalige equivalent of Master-na-Masteropleiding, opstellers ZER en tenminste één studenten betrokken bij het onderwijskundig overleg (onder meer bespreking referentiekader en academisering)
12.30 – 13.30 lunch voor de commissie
13.30 – 14.00 intern werkoverleg
14.00 – 16.30 bezoek aan de campus(sen) (inclusief vervoer) en toonmoment van de opleiding
16.30 – 17.00 intern werkoverleg
17.00 – 17.45 kwaliteitsverantwoordelijke(n) en verantwoordelijke(n) onderwijsontwikkeling (van de opleiding, het departement en/of de hogeschool)
17.45 – 18.15 verantwoordelijke internationalisering (van de opleiding, het departement en/of de hogeschool)
18.15 – 18.45 intern overlegmoment
18.45 – 19.30 informeel ontmoetingsmoment
19.30 avondmaal voor de commissie

Dag 2

08.30 – 09.00 intern werkoverleg
09.00 – 10.00 studenten bachelor (max 12, representatief samengesteld uit de verschillende afstudeerrichtingen/trajecten en inclusief de studentenvertegenwoordigers)
10.00 – 10.15 intern werkoverleg
10.15 – 11.15 studenten master (max 12, representatief samengesteld uit de verschillende afstudeerrichtingen/trajecten en inclusief de studentenvertegenwoordigers)
11.15 – 11.30 intern werkoverleg
11.30 – 12.15 EXTRA studenten: Engelstalige equivalent of Master-na-Master (max 12, representatief samengesteld uit de verschillende afstudeerrichtingen/trajecten en inclusief de studentenvertegenwoordigers)
12.15 – 13.15 lunch voor de commissie
13.15 – 13.45 intern werkoverleg
13.45 – 14.45 docenten bacheloropleiding (max. 12 representatief samengesteld uit de verschillende afstudeerrichtingen/trajecten en uit de theoretische dan wel praktijkgerichte opleidingsonderdelen, inclusief de personen betrokken bij onderwijskundig en/of beleidsmatig overleg)
14.45 – 15.00 intern werkoverleg

15.00 – 16.00	docenten masteropleidingen (max. 12 representatief samengesteld uit de verschillende afstudeerrichtingen en uit de theoretische dan wel praktijkgerichte opleidingsonderdelen, inclusief de personen betrokken bij onderwijskundig en/of beleidsmatig overleg)
16.00 – 16.45	EXTRA docenten: Engelstalige equivalent of Master-na-Master (max. 12 representatief samengesteld uit de verschillende afstudeerrichtingen)
16.45 – 17.15	intern werkoverleg
17.15 – 18.00	vertegenwoordigers werkveld (max. 12, gedifferentieerd samengesteld uit de afstudeerrichtingen, personen die afgestudeerden in dienst hebben of fungeren als stagementoren, eindwerkbegeleiders of promotoren van masterproeven en die niet ingeschakeld zijn in het opleidingsprogramma)
18.00 – 18.15	intern werkoverleg
18.15 – 19.00	afgestudeerden (max. 12 uit de drie laatste afstudeerjaren, representatief samengesteld uit de verschillende opleidingen met hun afstudeerrichtingen)
19.00 – 19.30	EXTRA afgestudeerden Engelstalige Equivalent of Master-na-Master (max. 12, gedifferentieerd samengesteld uit de afstudeerrichtingen, personen die afgestudeerden in dienst hebben of fungeren als stagementoren, eindwerkbegeleiders of promotoren van masterproeven en die niet ingeschakeld zijn in het opleidingsprogramma)
19.30 – 20.00	intern werkoverleg
20.00	avondmaal voor de commissie

Dag 3

08.30 – 09.00	administratief en technisch personeel
09.00 – 09.45	ombudsperso(n)en, verantwoordelijken studieadvies en –begeleiding
09.45 – 10.00	intern werkoverleg
10.00 – 11.30	begeleiders stages, bachelorproeven en masterproeven (max. 12, representatief samengesteld uit de verschillende opleidingen en hun onderscheiden afstudeerrichtingen/trajecten, inclusief de Engelstalige variant of Master-na-Masteropleiding)
11.30 – 12.30	vrij spreekuur
12.30 – 13.30	lunch voor de commissie
13.30 – 14.00	opleidingsverantwoordelijke(n)
14.00 – 18.00	voorbereiding mondelinge rapportering
18.00	mondelinge rapportering

bijlage 5 **lijst van afkortingen en letterwoorden**

ABA	academische bacheloropleiding
AKUL	Associatie van de K.U.Leuven
Artesis	Artesis Hogeschool Antwerpen
ASO	Algemeen secundair onderwijs
ATP	Administratief en technisch personeel
AUGent	Associatie Universiteit Gent
AUHA	Associatie Universiteit en Hogescholen Antwerpen
AUHL	Associatie Universiteit Hogescholen Limburg
AVT	Audiovisuele technieken
BAMA	Bachelor Master
BNB	bachelor- na bacheloropleiding
BOF	Bijzonder Onderzoeksfonds
BSO	beroepssecundair onderwijs
BZW	begeleid zelfstandig werk
CLB	centrum voor leerlingenbegeleiding
DOC	departementaal onderhandelingscomité
DTO	Databank Tertiair onderwijs
ECTS	European Credit Transfer System
EFQM	European Foundation for Quality Management
EPOS	Europese Programma's voor Onderwijs, Opleiding en Samenwerking
EQF	European Qualifications Framework
Erasmus	uitwisselingsprogramma voor studenten in het hoger onderwijs, onderdeel van het Project Socrates van de Europese commissie
Erasmus Mundus	programma van de Europese om interuniversitaire masterprogrammas te ondersteunen
Evadoc	studentenenquête voor de beoordeling van onderwijzend personeel
EVC	elders verworven competenties

EVK	eerder verworven kwalificaties
FWO	Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek – Vlaanderen
HBO	Hoger Beroepsonderwijs
HOC	Hogeschool onderhandelingscomité
HOGENT	Hogeschool Gent
HOR	Hogeronderwijsregister
IAJ	individueel aangepast jaarprogramma
ict	internet- en communicatietechnologie
ICTO	ICT en Onderwijs
IKZ	interne kwaliteitszorg
IvOK	Instituut voor Onderzoek in de Kunsten
KASK	Koninklijke Academie voor Schone Kunsten
KASKA	Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Antwerpen
KdG	Karel de Grote-Hogeschool
KSO	Kunstsecundair onderwijs
KUL	Katholieke Universiteit Leuven
KZ	(integrale) kwaliteitszorg
LASSI	Learning and Study Strategies Inventory
Leonardo	educatief programma van de Europese Commissie gericht op stages
MA	academische masteropleiding
MANI	instrument die de studenten helpt bij de diagnose van studieproblemen en die studietips geeft
MNM	master- na masteropleiding
NVAO	Nederlands Vlaamse Accreditatieorganisatie
OER	onderwijs en examenreglement
OO	onderwijsontwikkeling
OOP	onderwijsontwikkelingsplan
OP	onderwijzend personeel
PBA	professionele bacheloropleiding

PDCA	letterwoord voor: 'Plan Do Check Act'
PGO	probleemgestuurd onderwijs
PGO	projectgestuurd onderwijs
PHL	Provinciale Hogeschool Limburg
PROZA	Projectgroep Zelfevalautie (een instrument van kwaliteitszorg, kwaliteitsmeting; bevragingssysteem)
PWO	projectmatig wetenschappelijk onderzoek
SERV	Sociaaleconomische Raad van Vlaanderen
SID-in	studie- informatiedagen
SOVO	Sociale Voorzieningen, bijvoorbeeld SOVOArte, de dienst voor sociale voorzieningen van De Artevelde Hogeschool
STLUK	Hogeschool Sint-Lukas Brussel
SWOP	Systeem voor Waarderingen en Ontwikkeling van het Personeel
SWOT	letterwoord, duid op een system waarbij "Strengths", "Weaknesses", "Opportunities" en "Threats" in de organisatie worden geanalyseerd
TEMPUS	programma van de Europese Commissie om de hervormingen in het hoger onderwijs in Oost-Europ en de voormalige Sovjet-landen te ondersteunen.
TETRA	Technologie Transfer door instellingen van hoger onderwijs
Trialoog	intercommunautaire uitwisseling voor hoger onderwijs, project van het Prins Filipsfonds, van de Koning Boudewijnstichting
TRIS	Transnationale Institutionale Samenwerking (een Instrument van kwaliteitszorg)
TSO	Technisch secundair onderwijs
UA	Universiteit Antwerpen
UAB	Universitaire Associatie Brussel
UGent	Universiteit Gent
UH	Universiteit Hasselt
VLHORA	Vlaamse Hogescholenraad
VLIR	Vlaamse Interuniversitaire Raad
VLOR	Vlaamse Onderwijsraad
VQF	Vlaams kwalificatie framework

VTE	voltijds equivalenten
VTO	Vorming, Training en Opleiding
VUB	Vrije Universiteit Brussel
WENK, Wenk, W&K	Hogeschool voor Wetenschap & Kunst
WOPST	Waardering Onderwijsprocessen door Studenten
XIOS	XIOS Hogeschool Limburg
ZAP	zelfstandig academisch personeel
ZER	zelfevaluatierapport

De heer Marc Vandewalle
secretaris-generaal
VLUHR
Ravensteingalerij 27 bus 3, 1ste verdieping
1000 Brussel
België

datum 27-6-2011
uw kenmerk
ons kenmerk
contactpersoon An Kint
Coördinator kwaliteitszorg
an.kint@artesis.be
T +32 3 213 93 48
F +32 3 213 93 41

Onderwerp: reactie terugmeldingsrapport Beeldende kunsten.

Geachte voorzitter

Wij hebben het tweede terugmeldingsrapport met aandacht gelezen en hebben vastgesteld dat de commissie rekening heeft gehouden met een groot aantal van onze opmerkingen.

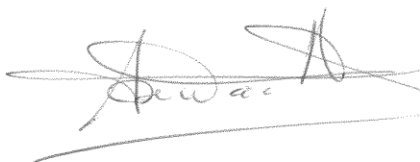
Wij appreciëren het dat de commissie een genuanceerd oordeel heeft uitgesproken over facet 6.1 "gerealiseerd niveau", maar zijn verbaasd dat de commissie dit oordeel met betrekking tot facet 2.8 "masterproef" niet heeft doorgetrokken. De excellente beoordeling van het gerealiseerde niveau van de afstudeerrichting Mode vindt zijn grondslag in de masterproef en in de wijze waarop het ondersteunend onderzoek de eindresultaten (de ontwerpen/collecties) van de studenten ondersteunt en zichtbaar maakt.

Ter verduidelijking willen we ook graag meegeven dat naast ons Digitaal Archief de onderzoeksciahiers Track Reports het onderzoek van studenten ook zichtbaar maken voor externe partijen (<http://www.track-report.be/>).

Daarnaast merken we op dat op p. 23 het stukje "Juweelkunst in een ruimte in de stad" zou moeten worden aangeduid als "Juweelkunst met het Designcentrum Winkelhaak".

Wij vragen u dan ook deze opmerkingen toe te voegen aan het visitatierapport.

Met vriendelijke groeten

Alain De Waele
directeur financiën

prof. dr. ir. Guy Aelterman
algemeen directeur